

Олександр Добржанський
Володимир Старик

Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.)

Олександр Добржанський, Володимир Старик

Змагання за українську державність на Буковині

(1914–1921 рр.)

Документи і матеріали

Чернівці • 2009

Випущено на замовлення Державного комітету
телебачення та радіомовлення України
за програмою «Українська книга»

© Добржанський О., Старик В, 2009

ВСТУП

Для українського населення Буковини період 1914–1921 років, що вмістив у себе перебіг Першої світової війни та українських визвольних змагань, мав доленосне значення. Як і решта місцевого населення, українці опинилися у вирі безпосередніх бойових дій, пережили три російських окупації, зазнали репресій як з боку австрійської влади, яка запідозрила всіх українців у русофільстві, так і з боку російської окупаційної адміністрації, яка вважала їх ворожою стороною. Тисячі буковинських українців були змушені покинути рідну домівку, поневірятися в далекі краях, воювати за чужі, непотрібні їм інтереси та амбіції.

Однак, саме події 1914–1921 років відіграли вирішальну роль у творенні модерної української нації на Буковині, назавжди перетворивши Буковинську Русь початку ХХ століття на ту Буковинську Україну, якою ми її знаємо впродовж останнього століття. «Українці, українська (мова, газета), отсі назви прийняли ся за сих кілька місяців війни так загально, як сего годі було надіяти ся за кількадесять років, — писала газета «Буковина» 7 травня 1915 року. — Сотки листів і карт, які одержала наша редакція від наших жвавих вояків з поля битви, чи від наших селян з краю чи з-поза краю, доказом на те. Слова «русин і руский», якими цапапи і москалі хотіли нас прикувати до себе, що ми нібито одно з ними, щезли зовсім, а всі наші люди гордять ся тим, що вони українці, що наша мова українська».

Саме в цей період Буковина утвердила свою позицію в українській державотворчій традиції як один з чотирьох наріжних каменів соборної української держави, наряду з Наддніпрянщиною, Галичиною та Закарпаттям. «Без Галичини і Буковини — нема України» — писав в листі до Симона Петлюри від 1 лютого 1920 року відомий діяч Союзу Визволення України Андрій Жук, характеризуючи землі Буковини як «найцінніші під оглядом національним українські землі». Історичний досвід цього вкрай насиченого подіями періоду належить всесторонньо проаналізувати та засвоїти не лише історикам, але й політологам, етнографам, філологам, соціальним психологам, демографам, географам, релігієзнавцям, культурологам, і, можливо найперше — політикам. А базою для всіх цих досліджень, без найменшого сумніву, повинен стати порівняльний аналіз джерел, залишених нам тією великою епохою.

Період глобальних трансформацій залишив після себе і колосальну кількість документів та матеріалів, які зберігаються нині не лише в Чернівцях, але й у Львові, Києві, Відні, Бухаресті, Москві та інших містах. Тож поставивши собі за мету ознайомити українських читачів з документами і матеріалами, в яких якомога повніше відображено українські прагнення та суспільно-політичний рух на Буковині в 1914–1921 роках, упорядники постали перед необхідністю розбити весь масив згаданих документів на дві частини.

Першу частину складають джерела мемуарного, автобіографічного та щоденникового характеру, написані учасниками та сучасниками тих подій. Джерела ці мають синтетичний характер, найчастіше вони охоплюють довгий період часу (кілька місяців або навіть років), описуючи не окремі події, а тривалі історичні процеси. Нерідко ці документи укладалися через багато років після описаних в них подій з використанням інших джерел інформації. Саме такі джерела, які найкраще описують ставлення тих чи інших історичних постатей до процесів українського державотворення на Буковині в 1914–1921 роках, було опубліковано в книзі «Бажаємо до України», яка побачила світ в одеському видавництві «Маяк» в 2008 з нагоди 90-річчя Буковинського Віча.

Інший тип джерел, які «точково» описують мовби вихоплені з тяглості історичного процесу ті чи інші події, пропонується читачам цієї книги. Значення цих документів для вивчення суспільно-політичного життя Буковини важко переоцінити, оскільки вони дають змогу дослідникам поглибити аналіз історичних процесів до елементного рівня. Ці документи, укладені безпосередньо після того,

як відбулася описана в них подія, містять менше аналітичних висновків, не претендуючи на широкі узагальнення чи оцінки. На відміну від джерел мемуарного характеру, в яких головною дійовою особою є автор оповіді, себто суб'єкт спостереження, джерела «точкового» характеру зосереджуються, як правило, на об'єкті спостереження. Однак тут не йдеться про протиставлення «суб'єктивніших» мемуарних джерел «об'єктивнішим» документальним джерелам, а лише про усвідомлення того факту, що широка панорама історичного процесу є мозаїкою, яка складається з безлічі елементів-подій. І якщо сучасники тих подій могли дозволити собі оцінювати їх на підставі власних емоцій та особистого життєвого досвіду, то в нас сьогодні немає іншої можливості зрозуміти логіку цих історичних процесів, аніж освоїти всю сукупність «об'єктивних» і «суб'єктивних» джерел про відповідну епоху.

В цьому виданні читач знайде 770 документів, які описують події 1914–1922 років, пов'язані з становленням української національної і державницької свідомості на Буковині, боротьбою українців краю за об'єднання з Наддніпрянською Україною та Галичиною. 24 з цих документів датовано 1914 роком, 39–1915, 15–1916, 56–1917, 397-19-18, 211-19-19, 24–1920, 2–1921 і 2–1922. Такий часовий розподіл цілком відповідає інтенсивності державотворчих процесів на Буковині, які досягнули свого апогею в жовтні-листопаді 1918 року, і пішли на спад після окупації краю румунськими військами. В свою чергу пропоновані документи поділяються за змістом на документи офіційного характеру (міжнародні договори, законодавчі акти, документи дипломатичних представництв, актові документи різноманітних установ), документи громадських об'єднань (рішення зборів, звернення, резолюції та маніфести), документи церковних структур (православної та греко-католицьких церков), документи епістолярного змісту, некрологи, пресові повідомлення (статті та інформаційні замітки).

За походженням і способом зберігання пропоновані документи можна розділити на матеріали періодики, архівні документи, друковані документи, які були опубліковані в збірниках документів чи мемуарній літературі.

Для розуміння хронології подій, причинно-наслідкових зв'язків, суспільної атмосфери того часу велике значення мають матеріали періодики і, перш за все, української преси. З початком Першої світової війни більшість буковинських довоєнних періодичних видань припинили існування. Наприклад, після першого серпня 1914 р. досить популярна газета «Нова Буковина» вийшла тільки декілька разів і в січні 1915 р. була ліквідована. Дещо довше, до жовтня 1915 р. протримався тижневик «Народний голос», розрахований переважно на селян. Обидві газети до війни представляли національно-демократичну партію М. Василька та О. Поповича.

З початком окупації краю «Народний голос» видавався у Відні, ставши органом «Союзу українських послів на Буковині». На сторінках газети друкувалося чимало публіцистичних матеріалів про політику Росії щодо України, про майбутнє українського народу, про героїзм українського стрілецтва. Дуже багаті на оригінальні факти інформаційні повідомлення газети про бойові дії на Буковині, про враження простих людей від перебігу історичних подій, про наслідки окупації тощо. Наприклад, 25 жовтня 1915 р. газета повідомляла: «18 с. [ього] м. [ісяця] опустила російська навала містечко Сторожинець по п'ятитижневім гнеті. Господарка як і всюди, азіятських народів спочивала на рабованку та нищеню так публичних, як і приватних домів. І так знищили Український народний Дім та розграбили українську торгівлю. Понищили майже всі склепи та склади мійські. Та остаточно о 3 годині пополудни в неділю 18 с. [ього] м. [ісяця] почали на глум втікати...». Коротка інформація, але дуже багата конкретними фактами, яка дає об'єктивну картину того що відбулося в Сторожинці під час першої російської окупації. Такого роду документи дають можливість досить точно відтворити хід подій

того часу. На жаль, в «Народному голосі» коротких інформаційних повідомлень було не так вже й багато.

З 1915 р. буковинські посли відновили у Відні видання газети «Буковина», яка виходила до 1910 р. Ця газета з перервами виходила до грудня 1918 р. (видавалася в залежності від обставин то у Відні, то у Чернівцях) і залишається одним з найважливіших джерел про події Першої світової війни на Буковині. Впродовж 1915 — початку 1918 р. газета виходила двічі на місяць, а з весни 1918 р. щотижнево. В газеті друкувалося чимало матеріалів про героїзм українців на полях боїв Першої світової війни, про гуцульських та січових стрільців, офіційні документи українських представництв, публіцистичні статті з оцінкою біжучих подій та про майбутнє української частини Буковини і України загалом. Особливо велике значення повідомлення «Буковини» мають для відтворення достовірності перебігу історичного процесу другої половини 1918 р., дозволяючи відновити зміст втрачених оригіналів історичних документів буковинської делегації Української Національної Ради та встановити надійну хронологію тогочасних подій. Це тим більш важливо, що впродовж ХХ століття українськими, румунськими та австрійськими істориками було запропоновано дуже багато суперечливих версій про розпад Австро-Угорської монархії, про встановлення української влади на Буковині та її діяльність, про перехід всього краю під владу Румунії.

Окупація краю румунськими військами наприкінці 1918 року завдала дошкільного удару по українській пресі. Нова влада, бажаючи довести свою «демократичність» перед країнами Антанти, дозволила видати одне-єдине (і останнє!) число газети «Буковина» від 10 грудня 1918 року. Справу інформування буковинських українців про події в краї, Україні та світі перебрала на себе редакція часопису «Покутський Вістник», що виходив в Коломиї з листопада 1918 року як офіційний орган Української Національної Ради. Редактором «Покутського Вістника» з грудня 1918 року по кінець лютого 1919 року був відомий буковинський педагогічний діяч і журналіст Іван Герасимович, заступником редактора працював колишній редактор «Буковини» Юрій Сербинюк, тож 26 січня 1919 року в газеті з'явилось таке повідомлення: «Оставивши так буковинських українців без друкованого слова, перервали румуни тим самим духову зв'язь української інтелігенції з селянськими масами, почали румуни надавати українській частині румунський характер — на зверх, а з заведенням румунської мови в школах румунізувати внутрі. Тому звернулися буковинські українці з проською до редакції „Покутського Вістника“, який хоч і тайними дорогами, але все таки доходить до рук буковинських Українців, щоби для обговорення буковинських справ отворено було осібну рубрику. Редакція „Покутського Вістника“, яка вже й дотепер пильно слідила за подіями на буковинській Україні, радо чинить це і з нинішнім числом отвирає осібну рубрику під назвою „З буковинської України“, де будуть обговорюватися всі питання, які відносяться до цієї частини України, якій приходить жити під румунським ярмом».

Певну активність в таких умовах проявляли українські соціал-демократи, як частина єдиної соціал-демократичної партії Румунії. В серпні 1919 р. вони започаткували видання газети «Воля народа», а в 1921 році «Робітник», які мали прорадянську орієнтацію і вважали, що самостійна Україна можлива в складі радянської держави. Окремі статті газет стосувалися утисків українських вчителів, службовців румунською владою. Варто зазначити, що присвячені буковинським справам статті публікувалися не лише в чернівецьких соціал-демократичних газетах, але й у львівському партійному часописі «Вперед»

У збірнику також вміщено окремі повідомлення львівських газет «Діло», «Українське слово», київських «Нова Рада», «Рідне слово», віденської «Український Прапор». В основному це матеріали, які засвідчують, що і в Галичині, і в Наддніпрянській Україні переймалися проблемами українців Буковини і відповідно реагували на все що відбувалося в краї. Крім згаданого вище коломийського часопису «Покутський Вістник» також і інші місцеві

галицькі газети «Станиславівський Голос», тернопільські «Українські Вісти» та «Український Голос», «Золочівське Слово» друкували цікаву інформацію про розбудову ЗУНР та участь у цьому буковинців, висвітлюючи спротив, який чинило місцеве населення загарбникам румунській окупації Буковини,

Після остаточного повернення австрійської влади на Буковину восени 1917 року в краї відновився вихід німецькомовних газет. Досить цікаву інформацію про суспільно-політичні процеси на Буковині друкувала «Czernowitzer Morgenblatt» та «Gemeinsame Kriegsausgabe "Czernowitzer Allgemeine Zeitung" — "Czernowitzer Tagblatt"». Ці газети містили багато загальнодержавних документів Австро-Угорщини, досить докладно повідомляючи про перебіг подій на Буковині, зокрема, докладно публікуючи німецькі переклади всіх офіційних документів Української Національної ради. Матеріали обох цих газет цікаві ще й тим, що дають можливість краще зрозуміти позицію євреїв та німців краю стосовно процесів українського державотворення в ті доленосні часи.

Безперечно важливими є і матеріали румунської газети «Glasul Bucovinei», яка виражала інтереси групи Я. Флондора в румунському русі і відстоювала позицію, що вся Буковина (в тому числі й Північна) повинна перейти під владу Румунії. З початком 1919 року додатком до «Glasul Bucovinei» почав виходити однойменний тижневик українською мовою «Голос Буковини». Про цей україномовний «Голос Буковини» В. Сімович писав: «... видавці старалися переконати селянського читача про всі блага, що спадуть на українського селянина від румунської влади, і найважливіше доводили йому, що, властиво, ніяких українців на Буковині немає, що є тільки румуни, що забули свою мову, отже, тепер настав час повернутися до неї». Але навіть ця проурядова газета деколи вміщала повідомлення про реальний стан справ з українцями Буковини, про утиски українців у сфері шкільництва тощо.

Окрему групу джерел становлять архівні матеріали. Варто відразу зауважити, що в переважній більшості це документи австрійських та румунських органів влади та державних установ. Що ж стосується документів українських політичних партій, громадських організацій, то їх збереглося порівняно небагато.

Серед архівних документів досить широко використано матеріали Державного архіву Чернівецької області (ДАЧО). Це, зокрема, фонди 3 (Буковинська крайова управа), 27 (Чернівецький губернський комісар), 922 (Управління комісара Кіцманського повіту), 320 (Митрополія Буковини), 6 (Бюро президії міністра-делегата Буковини), 12 (Секретаріат міністерства внутрішніх справ Буковини), 15 (Префектура Чернівецького повіту), 43 (Примарія Чернівців) та ін. Документи цих фондів стосуються різних аспектів життя Буковини, зміну влади, репресій щодо українців, спроб протистояння окупаційним режимам тощо.

Ряд важливих документів, які стосуються ставлення керівництва Української Народної Республіки, Української Держави гетьмана П. Скоропадського до проблеми західноукраїнських земель і, Буковини зокрема, зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). В збірнику опубліковані документи з фондів 1065 (Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки), 3696 (Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки), 3766 (Міністерство закордонних справ Української Держави).

Чимала кількість документів про Буковину 1914–1921 рр. відклалася в зарубіжних архівах. У збірнику опубліковані документи Державного архіву Австрії, зокрема Загального архіву управління з фонду Миколи Василька. На жаль, більшість особистих документів разом з обширними спогадами Василько знищив. Те що залишилося — тільки розрізнені документи. Особливу цікавість становить документ про формування батальйону гуцульських добровольців та перші місяці його бойової служби в буковинських Карпатах.

З Державного архіву Російської Федерації використано документи фонду 1778 (Канцелярія Міністра-Голови Тимчасового уряду 1917 р.) Зокрема, це різного роду звернення про надання національно-територіальної автономії Україні разом з Галичиною та Буковиною, які були весною 1917 р. були під російською окупацією.

Окремі документи взято з Відділу рукописів Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника, Краєзнавчого музею Чернівецької області, Архіву Українського Народного Дому м. Чернівці, особистих колекцій М. Чернописького, В. Старика тощо. Особливо цікавими тут є листи простих українців до своїх родичів, близьких, в яких вони, крім всього іншого, повідомляють про політичні, військові та інші події того часу, даючи їм власні оцінки і роблячи відповідні передбачення.

Безперечно, що самі архівні документи в силу неповної збереженості фондів того періоду не в змозі дати цілісної картини про події на Буковині зазначеного періоду. Однак їх незаперечно перевагою є те, що ці неупереджені документи часто містять інформацію, яку неможливо почерпнути з інших джерел.

Чимало в збірнику документів, які були опубліковані в мемуарній літературі, або як додатки до монографічних видань. Важливі документи містять праці К. Левицького «Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. — Львів, 1926» та «Історія визвольних змагань галицьких українців від часу світової війни 1914–1918. — Львів, 1928». Автор цих видань, видатний галицький політик, депутат австрійського парламенту та Галицького сейму, президент українського клубу в австрійському парламенті, голова Головної Української Ради, а потім Загальної Української Ради, голова уряду ЗУНР. Будучи автором або співавтором багатьох документів названих інституцій, К. Левицький в своїх книгах публікував цілісні тексти, які зберігалися в його архіві. Укладачі збірника, зокрема, використали такі опубліковані ним документи: «Маніфест «Союза парламентарних та соймових послів з Буковини», «Маніфест «Головної Української Ради», «Статут Загальної Української Ради», «Програмна декларація Загальної Української Ради», «Відозва Загальної Української Ради до народів світу з приводу намірів Росії інкорпорувати українські землі Галичини, Буковини та Закарпаття» та ін. Названі документи мають загальний характер, але без них була б незрозумілою діяльність окремих буковинських політиків, та рішень, які ухвалювалися щодо Буковини.

У збірнику також використано документи з мемуарів О. Лотоцького, який був губернським комісаром Буковини та Покуття під час окупації краю російськими військами в 1917 р. «Сторінки минулого. Частина третя. — Варшава, 1934», прем'єр-міністра українського уряду часів Директорії І. Мазепи «Україна в огні й бурі революції 1917–1921. — Київ, 2003», дипломата УНР М. Галагана «З моїх споминів... 1880-ті — 1920-ті. — Київ, 2005».

В роботі російського дослідника В. Шацілло «Перша світова війна 1914–1918. Факти і документи. — Москва, 2003», опубліковано чимало кількості документів, які проливають світло на позицію Росії щодо майбутньої приналежності Буковини в зазначений період.

Дуже цінною є праця відомого німецького історика Е. Прокоповича «Кінець австрійського панування в Буковині», яка побачила світ в 1959 р. і була перевидана в українському перекладі Науково-дослідним центром буковинознавства при Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича. В книзі було опубліковано повністю або фрагментарно цілу низку важливих документів, які зберігаються в австрійських архівах. Зокрема це: «Звіти начальника жандармерії в Галичині та Буковині міністерству оборони» від 18 та 21 жовтня 1921 р., «Рапорт австро-угорського дипломатичного представника в Бухаресті графа Дембліна до міністерства зовнішніх справ про намір румунського уряду окупувати Буковину» і особливо цінний звіт крайового президента Й. Еддорфа «Останні

дні австрійського панування» датований 27 грудня 1918 р., в якому дуже точно описано події на Буковині від 26 жовтня до 13 листопада 1918 р.

Окремо варто сказати про вже опубліковані збірники документів, які так чи інакше стосуються досліджуваної проблеми. Відразу зауважимо, що за 80 років, що минули з часу Першої світової війни та визвольних змагань українського народу окремого збірника про суспільно-політичне життя на Буковині та національно-державницькі прагнення українців краю не було опубліковано.

В радянський час при публікації збірників документів з історії Буковини головна увага приділялася соціально-економічній проблематиці та класовій боротьбі. Укладачі збірника «Боротьба трудящих Буковини за соціальною національною визволення і воз'єднання з Українською РСР. 1917–1941», який побачив світ у 1958 р. були змушені строго дотримуватися ідеологічних настанов радянського часу. Тому в книзі в основному вміщено документи, які мали засвідчити орієнтацію буковинців на радянську Україну і владу більшовиків. Але в умовах хрущовської відлиги упорядники опублікували ряд документів, які раніше в радянських виданнях не з'являлися. Це «Протокол таємної угоди Центральної Ради з Австро-Угорщиною про утворення з Галичини і Буковини окремої держави в складі Австрійської імперії», «Рішення народного віча 3 листопада 1918 р.», «Телеграма Генерального конгресу Буковини країнам Антанти: Лондон, Париж, Вашингтон, Рим» тощо.

Приблизно з таких самих ідейних позицій укладено й інший збірник документів «Споконвічна українська земля. Історичні зв'язки Північної Буковини з Росією і Наддніпрянською Україною. — Ужгород, 1990». Із документів цього видання може скластися враження, що українці краю підтримували стосунки і зверталися виключно до радянського уряду України і тільки останній протестував проти окупації Північної Буковини румунськими військами.

Ряд важливих збірників про Україну в Першій світовій війні було опубліковано в діаспорі. Серед такого роду видань особливо варто відзначити документи чотиритомного видання Теофіла Горникевича «Ereignisse in der Ukraine 1914–1922» (Події в Україні в 1914–1922), яке побачило світ в 1966–1969 роках. До збірника увійшли матеріали з Архіву Імператорського Дому, Двору і Держави та Военного Архіву Австрії. Видання Т. Горникевича відоме в Україні тільки вузькому колу спеціалістів. Для упорядників особливо цікавими були документи, які стосуються політики австрійської влади щодо Буковини в умовах Першої світової війни та переговорів очільників західноукраїнського політикуму з представниками вищої влади Австрійської імперії щодо майбутньої долі Галичини і Буковини. Ряд документів, опублікованих у збірнику стосуються такої непересічної особи як Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний), в тому числі й періоду перебування його на Буковині.

У збірнику С. Горака (Horak S. Ukraine in der internationalen Politik 1917–1953. Verträge, Abkommen, Deklarationen, Noten und Interventionene. — München, 1957), опубліковано загальні державні документи урядів України, які стосувалися й окремих українських земель. Упорядниками також використано збірник «Українська суспільно-політична думка в ХХ столітті», виданий в 1983 р.

Даному періоду присвячено ряд документальних зарубіжних видань. Зокрема, значний інтерес представляє збірник «Австрійська імперія в 1918 році. Повідомлення і документи. — Відень, 1968» (Osterreich im Jahre 1918. Berichte und Dokumente. — Wien, 1968). В ньому міститься ряд важливих документів, які дають можливість краще зрозуміти загальну ситуацію в імперії Габсбургів в останній рік існування. Не менш важливим для дослідників є й збірник «Документи, що стосуються зовнішньої політики Сполучених Штатів. 1919. Паризька мирна конференція. Том II. — Вашингтон, 1942» (Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. 1919. The Paris Peace Conference. Volume II. — Washington,

1942.), в якому вперше було опубліковано протести уряду ЗУНР проти румунської окупації Буковини.

Яскравим прикладом однобокого трактування подій на Буковині в 1918 р. можуть слугувати збірники документів, видані в різні часи під загальною назвою «Воз'єднання Буковини» в Бухаресті (Nistor I. Unirea Bucovinei 28 Noembrie 1918. Studii i documente. — Bucure ti, 1928), (Economu R. Unirea Bucovinei. 1918. — Bucure ti, 1994) та в Кишиневі (Unirea Basarabiei i a Bucovinei cu Rom nia 1917–1918. Documente. — Chi inau, 1995). Ці збірники ігнорують не лише позицію буковинських українців, яка восени 1918 року матеріалізувалася у рішеннях Української Національної Ради; ними так само проігноровано позиції німецької, польської та єврейської Національних Рад.

Із здобуттям Україною незалежності значно активізувалося дослідження національного руху українців Буковини, бойових дій на теренах краю в роки Першої світової війни, місця Буковини в контексті європейських міжнародних відносин. Було започатковано й публікацію історичних документів, в тому числі про події 1914–1921 років на Буковині.

У матеріалах Обласної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю Буковинського народного віча 3 листопада 1918 р., опубліковано двадцять документів, які стосувалися перебігу подій на Буковині восени 1918 р. Особлива увага приділена документам про встановлення української адміністрації в краї та знищення її румунськими військами.

Ряд важливих архівних та друківаних матеріалів опубліковано в документальних додатках колективної монографії під редакцією професора В. Ботушанського «Буковина в контексті міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.). — Чернівці, 2005». Однак ці документи стосуються переважно боротьби європейських держав за Буковину в умовах світової війни. Так само переважно зовнішньополітичних аспектів життя Буковини стосуються документи консульств європейських держав у Чернівцях, опубліковані в збірнику «Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр. Погляд дипломатів (Документи). — Чернівці, 2007».

Таким чином, можна з впевненістю сказати, що досі в Україні були відсутні збірники документів, які б всесторонньо висвітлили національні прагнення українців Буковини в роки Першої світової війни та визвольних змагань. Упорядники прекрасно розуміють, що і пропонуване видання не закриває тему. Воно є лише першим кроком на шляху до поглибленого вивчення цієї важливої проблеми. Цю роботу необхідно надалі продовжити, особливо зосередивши увагу на пошуку оригінальних документів у архівосховищах багатьох міст України та за кордоном.

Сподіваємось, що дане видання буде активно використовуватися як у середніх школах так і у вищих навчальних закладах, даючи можливість широкому загалу читачів самим, на основі документів, скласти враження про ту велику епоху глобальних трансформацій.

1914 Р., БЕРЕЗНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про протести буковинських українців проти заборони Шевченківського ювілею в Росії

Протест української молодіжи проти заборони Шевченкових свят у Росії.

Ланцюх поступенних звірських катовань українського народу в російській імперії царським урядом довершився важким звеном, заборонаю святкування 100 роковин уродження найбільшого генія України. Сей бруталний акт самоволі й безправства державного правління супроти великої нації стрівув ся з острим осудом всего культурного світа. Дневники всіх націй остро п'ятнують діло звірського насильства сліпого російського деспотизму. Сама російська Дума подавляючою більшістю приймає інтерпеляцію-протест проти драконських правительственних розпорядків. Усе укр. [аїнське] громадянство відповідає на сі заборони могутньою хвилею обуреня. З усіх сторін, де тільки гомонить укр. [аїнське] слово, несуть ся грімкі протести, а молодіж по всіх містах австрійської і російської України відповідає палкими протестами й неустанними демонстраціями на сю тяжку образу нації.

І глибокого народного гніву не спинять тюрми, не спинять багнети. Російський політичний режім відніс своїм катівським ділом медвежу прислугу російській державности, він справу національної свідомости й солідарности всего укр. [аїнського] народу, по сей і той бік кордону, посунув далеко наперед. Нарід глядить на ката, бачить неспинні приготовленя на свою смерть і нетерпеливо жде хвилі визволеня.

Укр. [аїнська] молодіж в Чернівцях зійшла ся 11 марта 1914 вечером в салі «Народного Дому» на протестуючі збори. Слова бесідників і ухвалені резолюції — се вираз безмежного гніву й обуреня з приводу нового акту гнобленя національного життя на російській Україні. Ухвалено слідуючі резолюції:

«Українська молодіж, зібрана на довірочній нараді в місті Чернівцях в «Народнім Домі» дня 11 марта 1914, з приводу заборони прилюдного святкування памяти Шевченка в Росії, заявляє:

1. Свою найглибшу погорду російському правительству за його драконські розпорядки проти шанованя на російській Україні 100-ї річниці уродин Тараса Шевченка, приймає їх як визов, кинений українській нації російським царом і протестує проти них перед культурним світом в ім'я чести і гідности укр. [аїнського] народу.

2. Висказує щиру подяку і признане всім тим послам російської Думи, що під час укр. [аїнської] дебати в Думі прилюдно і рішучо запротестували проти сего нового акту катованя українського народу в Росії».

По замкненю зборів рознесли ся грімкі звуки національних гимнів. Учасники вставили ся перед «Народним Домом» в демонстраційний похід. Співваючи народні гимни, рушив похід улицями Рускою і Панською помимо сильного опору поліції аж під російський конзулят. Посипали ся грімкі й острі оклики гніву й обуреня на адресу російського царату, слова протесту проти царства дикуньства, тьми й неволі народів не уставали і бесідникам тільки з тяжкою бідою сдало ся спинити обурену до живого палку молодіж від чинної демонстрації. Арештовано 5 осіб та випущено по стягненю протоколу на волю. Се був голосний протест і тверда заява, що укр. [аїнська] молодіж твердо держить ся заповіту національного пророка, якого памяти не дозволяють достойно поклонити ся, що укр. [аїнський] народ спільно і єдно стоїть в боротьбі за свою національну самостійність і що перед силою народною розлетіти ся мусять усі заборони й насильства гнобителів, помолити ся мусять багнети, на яких они опирають свою тиранську самоволу, неволю й гнет укр. [аїнського] народу.

Соф. [ія] Д [утчак].

1914 Р., БЕРЕЗНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про початок роботи організаційної секції загального комітету в справі святкування ювілею Т. Шевченка на Буковині

На першій засіданню організаційної секції загального комітету в справі святкування Шевченківського ювілею ухвалено, по уконституованню управи, перебрати тимчасово на себе слідуючі роботи: пресу, рекляму, агітацію, всі технічні зарядження і причинити ся до того, щоби відсвяткувати се свято на цілій Буковині. Ухвалено попросити всі укр. [аїнські] газети на Буковині, щоби постійно поміщували вісти про Шевченківські свята і рух у справі сього свята на закорд. [онній] Україні. Дальше ухвалено сими днями видати відозву до укр. [аїнської] суспільности від усіх укр. [аїнських] товариств у справі відсвяткування Шевченківського свята в часі зелених свят в Чернівцях. Ухвалено скликати маніфестаційне віче цілого укр. [аїнського] загалу в справі заборони Шевченківських свят на Україні та попівських вибриків в неділю дня 22-го с. [ього] м. [ісяця] і попросити посла д-ра Галіпа о зрефероване справи. Ухвалено внести до ради громадської подане з сотками підписів черновецьких горожан, щоби «перехрестили» так звану Руску вулицю (Russischegasse) на вул. [ицю] Шевченка, а дотеперішну вул. [ицю] Шевченка на вул. [ицю] Федьковича. Вкінці ухвалено попросити загальний комітет сего свята о визначене засідання в найкоротшій часі.

За управу організаційної секції: Ілько Попович, голова. Ю. Сербинюк, писар.

«НОВА БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 15 БЕРЕЗНЯ.

1914 Р., БЕРЕЗНЯ, 22. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення українських організацій Буковини із закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка на Буковині

Українська громадо!

Велике національне свято святкує наш нарід сего року по всій землі, де лише лунає наше рідне слово. Сто літ минає, як народив ся пророк нашого народного відродження і треба нам, як частині соборної України, відсвяткувати сі роковини гідно і поважно, як приличить культурній нації. Початки народних свят на Буковині вже почали ся, але треба нам подбати, щоби вся наша буковинська Україна зійшла ся разом на велике свято і вдарила чолом перед нашим народним пророком Тарасом Шевченком.

Речинець сего народного свята призначено на Зелені Свята с. [ього] р. [оку] і ми повинні як слід до того свята приготувити ся. Треба, щоби столиця нашої країни прибрала в день свята святочний вигляд, щоби в згаданий день зійшла ся до Чернівців вся наша українська громада з цілої Буковини, а сею роботою повинна зайняти ся вся наша свідомі інтелігенція по місточках, селах, всі наші народні товариства, всі свідомі одиниці. В першій мірі наші «Січі» повинні взяти громадну участь і кладемо їм сей обовязок горячо на серце. Але головно треба подбати, щоби сей рік став ся взагалі днем нашого відродження, і знову звиваємо до сего важного діла нашу суспільність. По всіх місточках і селах треба поставити памятники Тарасови Шевченкови, поназивати площі і вулиці іменем Шевченка, поназивати дома, школи і иньші просвітні публичні інституції, позасновувати бібліотеки і національний музей ім. [ені] Шевченка;

взагалі зробити все, щоб ім'я пророка було спопуляризоване по найменших закутинах нашої країни.

До сего всего, до сего великого і поважного діла просимо до участі тебе, українська громадо! Помянім не злим тихим словом того, що жив і вмер за нас, що дав почин до відродження нашого великого ідеалу самостійної України!

Краєве тов. [ариство] «Руска Бесіда»

Омелян Попович, голова. Іван Кавуля, писар.

Краєве тов. [ариство] «Українська Школа»

Антін Клим, голова. Микола Пилат, писар.

Краєве тов. [ариство] «Жіноча Громада»

Ефвр. [озина] Галіпова, голова. Грушкевичівна, писарка.

Краєве тов. [ариство] «Союз Січий»

С. Яричевський, голова. Ілько Попович, писар.

Тов. [ариство] «Селянська Каса»

Тодер Іваніцький, голова. Сидір Цурканович, писар.

Тов. [ариство] «Народний Дім»

Мел. [етій] Галіп, голова. Ем. [ануїл] Турушанко, писар.

Тов. [ариство] Історичне

Д-р Ст. [епан] Стоцький, голова. Д-р В. Сімович, писар.

Тов. [ариство] «Міщанський Хор»

О. [тець] Вовчук, голова. Юрчук Дмитро, писар.

Тов. [ариство] «Прав. [ославної] рускої Шляхти»

Омелян Попович, голова. Д-р П. Клим, писар.

Тов. [ариство] «Православних Русинів»

Ел. [изавета] Тимінська, голова. В. Вацик, писарка.

Тов. [ариство] ім. [ені] Сковороди

Д-р М. Кордуба, голова. Арт. [емон] Артимович, писар.

Тов. [ариство] учителів середніх шкіл

Теодор Бриндзан, голова. Тр. Київський, писар.

Тов. [ариство] музичне ім. [ені] Лисенка

Модест Левицький, голова. Теод. [ор] Кухта, писар.

Тов. [ариство] «Буковинський Боян»

Д-р Н. Дрогомирецький, голова. Д-р Д. Маєр, писар.

Тов. [ариство] «Прав. [ославних] руских сьвящеників»

О. [тець] д-р Бриндзан, голова. О. [тець] Копачук Ник. [олай], писар.

Тов. [ариство] «Прав. [ославна] Академія»

Винницький Ів. [ан], голова. П. Стефюк, писар.

Акад. [емічне] тов. [ариство] «Запороже»

В. Кавуля, голова. Ал. Івонческул, писар.

Акад. [емічне] тов. [ариство] «Січ»

М. Балицький, голова. Вас. [иль] Мороз, писар.

Акад. [емічне] тов. [ариство] «Союз»

Соф. [ія] Дутчак, голова. М. Лютик, писар.

Акад. [емічне] тов. [ариство] «Чорноморе»

В. Циганюк, голова. К. Купчанко, писар.

«НОВА БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 22 БЕРЕЗНЯ.

1914 Р., БЕРЕЗНЯ, 23. ЧЕРНІВЦІ.

Звіт поліції про перебіг у Чернівцях акції протесту проти заборони святкування ювілею Т. Шевченка російським урядом

Звіт про перебіг зборів в «Народному Домі», що відбулися 22 березня 1914 року під головуванням Ілька Поповича, голови комітету об'єднаних чернівецьких українських товариств.

Порядок денний:

1. Вибір президії.
2. Реферат депутата Є. Пігуляка.

Головуючий відкрив збори о 1 годині пополудні короткою промовою до зібраних. В цьому виступі він описав причину скликання сьогоднішніх зборів, їх важливість і необхідність.

Після цього оплесками і голосуванням було обрано таку президію:

Голова — крайовий віцемаршалок Т. Драчинський.

1. Заступник голови — депутат Іваницький.
2. Заступник голови — Йосиф Мицак.
3. Секретар — Ю. Сербинюк.
4. Секретар — Гаврило Гордий.

Вибрані подякували зібраним за довіру і надали слово для промови депутатів Пігуляку.

«Метою сьогоднішніх зборів, — сказав промовець, — є необхідність гаряче за-протестувати проти драконівських заходів російського уряду, котрий заборонив урочисте святкування Шевченківського ювілею на всій російській Україні.

Про те, що не все російське громадянство думає так, як російський уряд, говорить інтерпеляція депутата Думи Мілюкова, котра — як відомо — не привела до жодних дебатів в Думі. Мілюков показав глибоке розуміння українського питання і довів у своїй промові, що він надзвичайно добре орієнтується в обставинах». Потім промовець зачитав вголос деякі статті з великоукраїнських газет в Росії «Річ» і «Рада», про зміст яких в основному інформувала австрійська преса. «Зрештою, — продовжував далі промовець, — жодним іншим чином не можна було краще сприяти прославленню імені цього українського генія в цілій Європі, ніж цією російською забороною. При цій нагоді Мілюков підкреслив також, що австрійський уряд краще від російського уряду розуміє українське питання. Австрійський уряд погодився з галицькими поляками, котрі вже домовилися з галицькими українцями з цього питання, і готується заснувати український університет у Львові. Російський уряд міг би дуже ефективно використати проти Австрії цю ж зброю, давши російським українцям і Києву такий освітній заклад».

Наприкінці промовець зачитав таку резолюцію, попередньо схвалену віденською українською громадою:

1. Народні збори чернівецьких українців, що відбулися сьогодні в «Народному Домі», гаряче і рішуче протестують проти виданої російським урядом заборони Шевченківського свята на російській Україні і таврують ці ворожі дії.

2. Вони ж протестують проти систематичного переслідування українського народу російським урядом.

3. Всі українські товариства в Австрії закликаються подібним чином виступати проти заборони російського уряду.

4. При цій нагоді пересилаємо українським братам в Росії нашу найгарячішу симпатію, «борітеся — поборете», ми протягуємо вам нашу руку в цій боротьбі.

5. Висловлюємо подяку тим депутатам Думи, котрі піклуються в Думі про нашу справу.

6. Запевнення у вірності і лояльності чернівецьких українських товариств австрійському цісареві і державі.

Всі резолюції були одноставно схвалені.

Після вичерпання порядку денного о 2 годині організатор закрав збори. В них брало участь близько 300 учасників усіх станів, котрі спокійно розійшлися.

Після зборів вони вишикувалися в колону на вулиці Петровича¹, де вже чекав великий натовп людей, котрі не помістилися в залі, і зі співом «Не пора, не пора...» почали рухатися в напрямку Руської вулиці. Депутати, крайовий шкільний інспектор А. Клим і найвідповідальніші елементи не брали участі в демонстрації, однак здавалося, що саме вони інформували присутніх.

Нижчепідписаний не мав більше часу закликати людей розійтися, бо розпорядник Ілько Попович, редактор Сербинюк, вчитель Топущак і інші звернули мою увагу на можливі наслідки утворення могутньої демонстрації.

Організатори ані просили, ані отримували дозволу на проведення демонстрації. Тому нижчепідписаний, повідомивши насамперед по телефону пости «Площа Ринок»² і «Корнгассе»³, і поспішно попрямував сам на площу Ринок коротким шляхом вулицями Йозефа⁴, доктора Райса⁵ і доктора Рота і зупинив похід при вході на Панську⁶ вулицю. Тоді цей похід, що складався з близько 1 000 людей, зі свистом, піснями, криками і окликами «Ганьба» на адресу поліції, направився до російського консульства по вулиці Ратушевій⁷. Однак поблизу консульства було стягнуто 60 піших і 15 кінних поліцаїв. Частина сторожі (піша) знаходилася в дирекції дїбр⁸, інша частина — у шевця Панецького на Катедральній вулиці. Решта стояли на вулиці.

На Семигородській⁹ вулиці демонстранти розділилися на дві групи, з яких перша швидко спустилася вниз по вулиці Амброза,¹⁰ щоб зайняти тут увагу поліції та перешкоджати їй, гадаючи, що тоді відкриється верхня частина Панської вулиці і звільниться шлях до консульства для другої групи, котра спускатиметься вниз по вулиці єпископа Гакмана.

Однак і другу групу спіткала та ж доля, що й першу. При впаданні вулиці єпископа Гакмана в Панську вулицю другу групу також було затримано.

Тепер демонстранти показали, що сподіваються за будь-яких обставин добратися до консульства. Редактор Сербинюк виліз на огорожу катедрального собору і заявив демонстрантам, що їхній намір досягнути цілі здається нереальним, чим сприяв їх помітному розсіянню після відспівання демонстрантами пісні «Ще не вмерла Україна». Коли ж поліція спробувала насильно розігнати демонстрантів, вони почали співати «Боже, буди покровитель...»¹¹ українською мовою. Ці старі викрути не ввели поліцію в оману. Нарешті демонстранти з криками «Ганьба» на адресу поліції повернули назад. Кінна і піша поліція слідували за ними.

На площі Ринок демонстранти всупереч вимозі інженера Ілька Поповича все ще не розходилися і пішли до локалю редакції «Народної Волі» (дім пані Греговської) на вулиці Франца¹², 18. Нижчепідписаний розгадав їхній намір і послав туди відділення поліції під команду дільничого інспектора Хомицького для попередження можливих ексцесів.

¹ Тепер вулиця Ломоносова.

² Тепер Центральна площа.

³ Тепер вулиця Ончула.

⁴ Тепер вулиця Українська.

⁵ Тепер вулиця Українська.

⁶ Тепер вулиця О. Кобилянської.

⁷ Тепер вулиця Головна (від Центральної площі до вулиці Червоноармійської).

⁸ Тепер обласний краєзнавчий музей на вулиці О. Кобилянської.

⁹ Тепер вулиця Головна (після роздвоєння з вулицею Червоноармійською).

¹⁰ Тепер вулиця Гоголя.

¹¹ Австрійський державний гімн.

¹² Тепер вулиця 28 червня.

Вже між перехрестями вулиць Франца і святої Трійці¹ з одного боку і вулиць Стефанії² і Сбери³ з другого вдалося їх затримати і повернути назад, де вони через площу Ринок і вулицю Руську повернулися до «Народного Дому». Тут на вимогу старшого вчителя Топущака вони розійшлися.

Потім поліція розділила демонстрантів на декілька груп і розганяла їх.

Близько 4 години демонстрантів було повністю розігнано.

Безладдя, спричинене натовпом демонстрантів, більше не повторювалися. Крім нижчепідписаного, службу несли старший інспектор Фаульгабер, інспектор Хомицький і інспектор Воробкевич. Пильна готовність утримувалася до пізнього вечора. Арешти не проводилися.

Чернівці, 23 березня 1914 року.

Яворський, цісарсько-королівський інспектор поліції.

ЧОДА: Фонд 3. — Опис 1. — Справа 11943. — Аркуші 1–4.

Машинописна службова копія.

ПЕРЕКЛАД з німецької В. СТАРИКА.

1914 р., липня, 21. Чернівці.

Повідомлення про надання імені Шевченка колишній вулиці Лелійній у Чернівцях

Вулицею ім. [ені] Шевченка назвала міська рада дотеперішну вулицю Лелійну⁴. Ми подали були, що у бурмістра явила ся була свого часу депутація і передала меморандум, в яким просило ся, щоби вулицю Руску (Russischegasse) названо вулицею Шевченка. Та наші приятелі в раді громадській використали нагоду і назвали вулицю Руску вулицею архикнязя Франца Фердинанда і княгині Софії де Гогенберг, хоч Паньска вулиця краще надавала ся, щоби єї назвати іменами сих високих осіб. Вулиця Лелійна веде з Ринку попри ратуш, першу державну гімназію на площу Австрії.

«Нова Буковина» (Чернівці). — 1914. — 22 липня.

1914 р., липня, 31. Чернівці.

Оголошення про запис до лав Українських Січових Стрільців

Зголошення в ряди стрільців і всякі інформації уділяє ся в Чернівцях уліця Петровича, 4.

«Народний Голос» (Чернівці). — 1914. — 31 липня.

1914 р., серпня, 3. Львів.

Маніфест Головної Української Ради

Український народе!

Надходить важна історична хвиля. Важить ся доля держав і народів. Нічого не вдіяли всі зусилля дипломатії, щоб вдержати в Європі мир. Буря віє на Европу і нічо її не спинить.

¹ Тепер вулиця Б. Хмельницького.

² Тепер вулиця Горького.

³ Тепер вулиця Новикова-Прибоя.

⁴ Тепер вулиця І. Франка.

Суне отся буря передовсім на держави, в склад яких входить український нарід. Український нарід належить до тих народів, на які війна і її наслідки наляжуть найбільше. В таку хвилю нарід, що хоче жити, мусить мати одну думку і одну волю і ту свою волю премінити в діло, яке заважило би в історії держав і народів.

І тому в сій хвилі представники українського народу в Галичині, всіх політичних напрямків, які лучить один національний ідеал, зібрали ся в Головну Українську Раду, яка має бути висловом одної думки і одної волі українського народу і показувати йому дорогу до діла, яке жде його в теперішній хвилі.

Ми не є прихильники війни, ми разом з цілим культурним світом уважаємо мир найціннішим добром людськості. Але бувають в історії держав і народів хвилі, коли війна являєть ся неминуча. І коли не можемо війни відвернути, то мусимо старати ся, щоб ті жертви, яких вона від нас вимагає, не пішли марно, щоб кров батьків принесла добро дітям.

Дорога, яка веде до сього, ясна.

Війни хоче цар російський, самодержавний володар імперії, яка є історичним ворогом України. Царі російські зломали Переяславський договір, яким вони обов'язали ся були шанувати самостійність України, і поневолили вільну Україну. Царська імперія протягом трьох століть веде політику, яка має за ціл відобрати поневоленій Україні національну душу і зробити український нарід частю російського народу. Царський уряд відобрав українському народови його найсвятіше право, — право рідної мови. В царській Росії нинішнього дня найбільше поневолений — український нарід.

І коли Росія хоче війни, то говорить з неї та ненаситність, яка червоною ниткою тягне ся через усю історію сеї імперії, що з московського князівства, загарбуючи все нові землі, поневолюючи народи, розросла ся в кольос, який від ряду літ загрожує загально-європейському мирови і загальнолюдському поступови, культурі і життю народів.

Та ненаситність царської імперії загрожує також нашому національному життю. Історичний ворог України не може спокійно дивити ся, що не вся Україна в його руках, що не весь український нарід стогне поневолений під його пануваннем, що істнує часть української землі, де український нарід не є винятний з-під права, де він може жити своїм національним життем.

І тому наша дорога ясна.

Вже під час попереднього австрійсько-російського напруження — з'їзд найвищих діячів усіх українських партій Галичини, який відбув ся у Львові 7 грудня 1912 р., заявив, що з огляду на добро і будучність українського народу, на випадок оружного конфлікту між Австро-Угорщиною і Росією, ціла українська суспільність однозгідно і рішучо стане по стороні Австро-Угорщини, проти російської імперії як найбільшого ворога України.

Так і теперішня хвиля кличе український нарід стати однодушно проти царської імперії, при тій державі, в якій українське національне життє знайшло свободу розвитку.

Дотеперішня пасивність австро-угорської політики супроти затій російського царизму була все визискувана на шкоду інтересів австро-угорської монархії та її народів, а передовсім на шкоду самостійного національного розвитку нашого народу. І тому тепер нашим святим обов'язком є покласти всі свої сили на жертвеннику боротьби за будучність рідної країни.

Побіда Австро-Угорської монархії буде нашою побідою. І чим більше буде поразення Росії, тим швидше вибе година визволення України.

Український народе!

Тільки той нарід має права, що вміє їх здобути. Тільки той нарід має історію, що вміє її творити рішучими ділами.

Головна Українська Рада кличе тебе до діла, яким ти здобудеш нові права, утвориш новий період в своїй історії, займеш належне місце в ряді народів Європи.

Нехай же цей поклик знайде відгомін у кождім українськiм серці! Нехай збудить в нашiм народі давнє козацьке завзяттє! Нехай вся наша суспільність буде не тільки видцем, але як найдіяльнiшим учасником грядучих подій! Нехай віддасть всі свої матеріяльні і моральні сили на те, щоб історичний ворог України був розбитий!

До бою — за здійсненнє ідеалу, який в теперішню хвилю зеднює ціле українське громадянство!

Нехай на руїнах царської імперії — зійде сонце вільної України!

Львів, 3 серпня 1914 р.

За Головну Українську Раду: д-р Кость Левицький, голова, Михайло Павлик, Микола Ганкевич, заступники голови, д-р Степан Баран, секретар. Члени: Микола Балицький, Іван Боберський, Іван Кивелюк, д-р Микола Лагодинський, д-р Михайло Лозинський, Теофіль Мелень, Володимир Темницький, д-р Кирило Трильовський, д-р Володимир Старосольський, д-р Льонгин Цегельський.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Кость Левицький. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ 1848 — 1914. — ЛЬВІВ, 1926. — С. 720—722.

1914 Р., СЕРПНЯ, 7. ЧЕРНІВЦІ.

З статті «Ціла Європа в огні» в газеті «Народний Голос»

[...]

Війна вже почала ся. Ми її не хотіли, але як нам її накинено, то будемо бити ся як льви. Най знає проклятий москаль, що хто сіє вітер, той буде збирати бурю. Щодо нашої держави, то він дуже помилив ся. Єго платні агенти скрізь говорили, що Австрія хворий чоловік, що народи в ній невдоволені, бо бідують вже пару літ та що вона не зможе провадити війни і розлетить ся.

Та тяжко він розчарував ся, бо як цісар лиш дав свій приказ, то з найдальших закутків держави поприходили народи, щоби взяти меч у руки і стати в обороні їх батька і дорогої їм всім вітчизни-Австрії.

Вони всі добре знають, якого ворога мають перед собою. Народи Австрії знають також, через кого вони бідують вже кілька літ. Сі невдоволені народи, про яких говорили москалеві єго слуги, злучили ся разом, щоби піти проти спільного ворога, піти проти царства тьми і неволі. А царські агенти? Царських агентів сам нарід запроторив там, де козам роги виправляють.

А що кажуть ті «вдоволені» народи, що живуть в московській неволі? Вони здоймили зброю також проти свого ворога. А їх ворогом, то таки є їх власна держава. В Росії кипить революція. Українці, поляки, фінни і вірмени здіймають ся, щоби стрясти з себе віковичнє ярмо неволі. А що сусіди Росії? І вони чекали давно вже тої хвилі, щоби порухувати ся з ненаситною кровожадною Москвою. Японці збирають свої війська, щоби відбити Манджурию, турки знов собі хочуть пімстити ся за те, що за допомогою Москви їх розгромлено. Шведи також мають нагоду відбити зрабовану прадідівску землю. І так бачимо, що не Австрія «Хорий чоловік», але Росія, і не Австрія готова розпасти ся, але Росія. Ми маємо в Бога надію, що розпаде ся тюрма народів і сонце волі засвітить всім поневоленим народам. А ми з піснею на устах йдім на наших ворогів за цісаря, за державу, а заразом і за волю України!

«Народний Голос» (Чернівці). — 1914. — 7 серпня.

1914 Р., СЕРПНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

З статті «Борімо ся, поборемо!» в газеті «Народний Голос»

Австрійський цісар Франц Йосиф I в союзі з німецьким цісарем Вільгельмом були приневолені перед двома тижнями розпочати війну, криваву розправу з дикою і підступною Росією. Сама Росія була подала причину до тої війни, бо змобілізувала була потайки своє військо проти Австрії і єї союзниці, Німеччини.

І як лиш рознесла ся вість про війну Австрії і Німеччини проти Росії, обняло український народ в Австрії велике одушевлене, котре піднеслось і на російській Україні.

Австрійські українці поспішили з одушевленем у війскові ряди, щоби під австрійськими прапорами визволяти своїх братів на московській Україні з кайданів московської неволі; російська Україна діждалась вкінці довгожданого часу, коли здійснить ся їх золота мрія освободження України з-під тяжкої московської кормиги і вже доходить до нас вістки, що тут і там бунтує ся український народ проти московского царя, що повстає за волю України, що жде нетерпеливо приходу австрійських полків, аби злучити ся з ними до спільної борби проти найбільшого ворога України, московского царя.

А наше хоробре австрійське військо переступило вже побідно російській кордон, увійшло вже в західні окраїни російської України, посуває ся з кождим днем все дальше і дальше, нищить і випирає несправні до бою московські полчища і несе побіду правди і волі.

А завзяте і відважне військо нашого німецького союзника переступило разом з нашим славним австрійським границі російської Польщі й побиває москаля на прах і займає місто за містом.

До побідної австрійської армії прилучать ся вже небавом численні наші українські стрільці-добровольці, що як раз тепер збирають ся в Галичині і Буковині і готовлять ся в похід проти Росії, щоб пімстити на Москві кривду України і помочи здобути для неї єї давну волю.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 19 СЕРПНЯ.

1914 Р., СЕРПНЯ, 23. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про відозву Українських Січових Стрільців на Буковині

Звертаємо вже тепер увагу нашої патріотичної інтелігенції, що в слідуючій числі «Народного Голосу», яке вийде в середу, буде відозва про Січових Стрільців на Буковині. Просимо всіх заняти ся сею для будучої долі українців на Буковині незвичайно важною справою як найревнійше, так щоб не було й одного українського села на Буковині, відки би не зголосили ся Січові Стрільці.

«НОВА БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 23 СЕРПНЯ.

1914 Р., СЕРПЕНЬ, ЛЬВІВ.

З платформи Союзу Визволення України

Наша платформа

Українські землі по обидва боки австро-російського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної європейської війни, а також одною з причин і предметів війни.

Українці добре розуміють, що у війні сій ходить головно о їх долю, ходить о те, чи в результаті війни український Піємонт в Австрії буде знищений, чи українське жите розцвіте також по той бік Збруча, аж за Дніпро і над Чорне море, і тому не можуть зоставати ся німими свідками теперішних подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність.

Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між західною Європою і Москівщиною повстала самостійна українська держава. Потрібне се для осягнення і утрєвалєння європейської рівноваги, є се в інтересі народів австро-угорської держави, а передовсім в інтересі німецького народу в обох цісарствах, а для українського народу було б се здійсненнем вікових його мрій і зусиль.

В розумінню сеї історичної конечности російські українці покликали до життя центральну загальнонаціональну організацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішню хвилю національно-політичних і соціально-економічних інтересів українського народу в Росії. Організацією сею є Союз Визволення України.

В Союзі репрезентовані всі ті політичні напрями, що стоять на становищи державної самостійности українського народу, а реалізацію своїх національно-політичних і економічних стремлінь в даний момент зв'язують з розбиттем Росії у війні.

Національно-політичною платформою Союзу є державна самостійність України.

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими і релігійними свободами для всіх національностей і віросповідань, з самостійною українською церквою.

На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за створеннем з усіх земель, заселеним українським народом Австрії, осібногo автономного краю.

[...]

Союз Визволення України в своїй діяльности стоїть в контактї з австрійськими українцями.

Вірячи в остаточну побіду австро-угорської і німецької армій в розбитте Росії, вірять українці і в те, що на руїнах російської імперії, сеї тюрми народів, встане вільна самостійна Україна.

Вістник СВУ (Відень). — 1914. — Ч. I.

1914 р., серпня, 30. Чернівці.

Витяг з статті «Честь борцям за вітчину, слава поляглим героям!» в газеті «Народний Голос»

Було то з суботи на неділю тамтого тижня, як блискавкою рознесла ся вістка по Чернівцях, що москалі, які вже на вістку про мобілізацію в нас опустили були в перестраху границю Буковини і вткли в глибину, показали ся у величезнім числі, начислено їх поверх двадцять тисяч, на наших пограничах і рушили на Чернівці, де думали празнувати неділю. Та перечислили ся небожата. Бо кривавий празник справили їм наші хоробрі вояки.

Вони пустили клятих так далеко, щоби могли налюбувати ся бодай видом Чернівців. Але ні крока дальше!

[...]

На раранецкім готари видніють три чорні могили. Криють вони в собі борців-героїв. Більша часть між ними — се наші братя українці, бо переважно були тут українські полки. Били ся вони за свою рідну землю, і рідна земля приняла їх геройські голови. А на їх крови вродить барвінок, і встелить їх могили,

і буде живим пам'ятником для грядучих поколінь Зелений той барвінок буде вказувати, що тут полягли борці за вітчизну і за волю України. Полягли борці, осталися герої витязі.

Та се лише початок. Се лише оден лавровий листочок до того вінка, який мусять здобути собі наша хоробра армія.

Сотки тисяч українців стало в ряди нашого австрійського війська, щоби боронити свою дорогу вітчизну, а разом здобути волю своїм закордонним братам.

А другі тисячі збирають ся під стягом добровільців — Українських Січових Стрільців — щоби рамя в рамя з хоробрим цісарським війском піти на вражу Москву. Ліпша нагода ледви чи коли настане, щоби розгромити сю тюрму народів. Тому кождий українець, що лиш може носити оружжя, хай стає в ряди Українських Січових Стрільців. А ви, мами і батьки, і ви, сестри, благословіть своїх синів, братів, щоби йшли добувати слави.

А всі ви, що лишаєте ся дома, моліть ся Всевишньому, щоби поміг побідити ворога та вернути вашим рідним витязями додому. Вони йдуть у кривавий бій з ворогами за сьвяту справу. Вони йдуть освобождати край від неприятеля, вони йдуть добувати волі для свого народу. В нас всіх тепер давний козацький клич: «Добути, або дома не бути!»

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 30 СЕРПНЯ.

1914 Р., СЕРПНЯ, 30. ЧЕРНІВЦІ.

Некролог Івана Вишньовського, першого українського офіцера, що загинув у боях під Чернівцями

Іван Вишньовський, ц. [ісарсько] к. [оролівський] судія у Вижниці і ц. [ісарсько] к. [оролівський] резервовий поручник 37 полку краєвої оборони тяжко ранений на полю битви над Рокітною, умер 16 с. [ього] м. [ісяця] в краєвім шпитали. Похорони відбули ся при тисячнім здвизі народу. Над гробом попрощав покійника-героя іменем укр. [аїнського] громадянства і Українських Січових Стрільців проф. [есор] д-р Сімович, родина, акад. [емічне] тов. [ариство] «Союз» і Українські Січові Стрільці видали посмертні вістки.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 30 СЕРПНЯ.

1914 Р., ВЕРЕСНЯ, 9. БУХАРЕСТ.

Повідомлення російського посла в Бухаресті Поклевського про обіцянку Австрії взамін за збройну допомогу передати Румунії частину Буковини

№ 383

Члени уряду не говорять про надані Австрією обіцянки за збройну допомогу Румунії, але мені відомо з цілком надійного джерела, що за останній час австрійський уряд пообіцяв особливий статус для Трансільванії та незначне виправлення кордонів в Буковині. Крім того, в разі перемоги Австрії та Німеччини Румунія повинна отримати всю Бессарабію з Одесою. Для того ж, щоб Румунія не боялася в майбутньому нашого сусідства, німецький уряд запевняло деяких тутешніх військових діячів у тому, що Румунія після війни буде відділена від Росії великим князівством Україна.

Коли принц Карл покидав Росію на початку війни, то імператор Вільгельм повторив йому згадані в останньому абзаці обіцянки і додав, що через двадцять років

до Румунії буде приєднана і Трансільванія. Досі не помітно, щоб вищевикладені пропозиції зробили тут особливе враження, і побажання тутешньої громадської думки висловлюються на користь заволодіння румунськими областями Австро-Угорщини. Поклевський.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: В. ШАЦИЛЛО. ПЕРВАЯ МИРОВАЯ ВОЙНА 1914 – 1918. — МОСКВА, 2003. — ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1914 Р., ВЕРЕСНЯ, 9. ЧЕРНІВЦІ.

Оголошення військового губернатора м. Чернівців Навроцького із закликом до поляків

[...]

З огляду на льояльне відношення російських поляків до нашої війни государ імператор зволив приказати оголосити всім полякам, що теперішня війна є визволенням славян, в тім числі й поляків, та що він обіцяє, що коли при Божій помочи закінчить війну побідно, то всі часті старої Польщі, як німецькі, так австрійські і російські, з'єдинить в одну автономну цілість і відродить ся Польща під державною рукою російського государя, наслідком чого він надієть ся, що всі поляки докладуть всіх зусиль, щоби помогти справі визволення славян взагалі і зокрема поляків.

Начальний головний командант заявляє, що він дуже огірчений, що заграничні поляки організують партії Соколів і виступають з оружжем проти російських військ. Супроти тих Соколів він буде безпощадний і приказує, як тільки вони попадуть ся в руки, розстрілювати їх як ворогів славянства; їх не буде вважати воюючою стороною. [...]

Чернівці, 27 серпня (9 вересня) 1914 р.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: М. МИХАЙЛЕНКО.
«ВИЗВОЛЬНІ МАНІФЕСТИ» РОСІЙСЬКОГО УРЯДУ
В ТЕПЕРІШНІЙ ВІЙНІ. — [Б. М.], 1915.

1914 Р., ВЕРЕСЕНЬ. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення до буковинців, яке поширював прибічний секретар буковинського губернаторства Олексій Геровський

«Братя! Настал конѣць неволь!»

Побѣдоносное русское войско взяло Черновцы, Станиславовъ, Львовъ, обложило Перемышль и идетъ на Краковъ и Угорщину. Австрийское войско, хотя ему помагали нѣмцы, розбыте наостатне, утѣкаеть до Вѣдня.

Русскіи взяли дотепер в полонъ (зловили) больше якъ 500 000 австрийскихъ вояковъ, а больше якъ 250 000 австрияковъ лягло убитими и раненими. Австриякамъ отобрали половину їх артилеріи, больше якъ тысячу канонъ.

Австрийский цѣсарь, что такъ отважно зачепилъ Росію, просилъ уже мира.

Сила Австріи уже зломана.

Австрийского войска уже нема. Остались лишь лянштурми-кукурузники подъ командою шандаровъ и теребилюльниковъ, что сидятъ голоднии в кукурузахъ и лѣсахъ якъ дикіи волки.

Народе православный! Братя! Не даймо ся дурити шандарямъ и жидамъ, сто розповідають всякіи небылицы! Жида не любять Росіи. Они знають, що їх жидовскому панованю насталь теперъ конецъ. Братя! Не слухайте нашихъ вороговъ,

что юдятъ васъ до войны зъ Россіевъ. За кого мы маемъ воювати? За кого проливати свою кровь, и кровь нашихъ братьевъ изъ Россіи? Чи за Австрію, что була намъ злою мачехою? Чи за жидовского тата Франца Іосифа, что ненавидѣлъ насъ за нашу православну вѣру, чи за его шандаровъ, что намъ дыхати не давали, чи за его здекуторовъ, что дерли зъ насъ остатну сорочку. Люде, маймо розумъ! Ми повинни принимати русскихъ вояковъ зъ распростертими руками, съ хлѣбомъ-солью, бо се наши братья, наши спасители, бо они проливають свою кровь за насъ, за нашу свободу, за лучшу долю нашихъ дѣтей. Теперь насъ ратуетъ Россія отъ погибели. Великий русский царь беретъ насъ подъ свою опѣку. Не будетъ уже границы межи нами и Россіев. Доста насъ мучили вороги. Доста збиткували ся надъ нашою вѣрою и нашою мовою. Доста напили ся нашої крови жидівски пявки. Православный русский царь будетъ нашимъ царемъ. Мы будем мати свое руске правительство.

Не будетъ уже въ судахъ и урядахъ нѣмецкой мовы и жидовскихъ судьевъ та урядниковъ.

Податки будутъ малыи, хлѣбъ дешевый, соль дешева. Мы позбудимо ся жидовскихъ пявокъ, намъ дадутъ землю, намъ вернутъ все то, что зрабували вороги. Ми будемъ жити на нашой землѣ господарями, а не слугами рабами як дотеперь. Не треба буде утѣкати изъ родного краю в свѣтъ за очи.

Ми рускіи мужики зъ за Прута, что пишемъ до васъ, маемъ уже в себе русское войско. Рускіи вояки роздають межи насъ жидовску худобу и жидовскій хлѣбъ, а жида утѣкають и больше не вернутъ ся.

Люди православнии!

Русское войско знаетъ, что оно прийшло до православного краю. Тому оно деть часъ спамятати ся тѣмъ темнымъ побаламученымъ людямъ, что слухаютъ австрийскихъ шандаровъ и жидовъ и засѣли в лѣсахъ и кукурузахъ. Но терпѣню русского войска станетъ конецъ, и тогда будетъ бѣда ландштурмамъ-кукурузникамъ и всѣмъ тѣмъ, что имъ помагають. Будетъ бѣда и намъ всѣмъ, бо теперь война, и не буде колы шукати, кто винненъ, а кто невинненъ. За дурныхъ кукурузниковъ можуть покарати всѣхъ насъ, нашихъ женокъ и дѣтей. Братя, отворите очи кукурузников! Най они не слухаютъ австрийскихъ шандаров, нѣмецкихъ офіцеровъ и жидовъ, но най они слухаютъ голосъ своей совѣсти и голос народа. Робота кукурузниковъ пуста. Русского войска они сперти не годны. Або чижъ они такъ полюбили австрийско-жидовску неволю, что они не можуть жити безъ шандаровъ, здекуторовъ и жидовъ и хотять умерти за нихъ? Скажите тымъ дурнямъ, что черновецкий владика молитъ ся за русского царя и за побѣду русского православного войска.

Люди православнии! Гонѣтъ отъ себе австрийскихъ шандаровъ и всяку пуцвирню и жидовъ, что юдятъ васъ противъ Россіи и кажуть вамъ стрѣляти на вояко русского царя.

Тѣхъ австрийскихъ шандаров и жидовъ быйте якъ псовъ скаженныхъ, ловѣтъ ихъ и передавайте русскимъ властямъ. Скидайте з себе ярмо вѣковѣчне и станьмо свободними людьми!

Подписано: Православні мужики зъ-за Прута».

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: КЕЛЕСТИН КОСТЕЦЬКИЙ.

ХРОНІКА ПАРОХІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ В ЧЕРНІВЦЯХ

ВІД ЇЇ ОСНОВАННЯ АЖ ДО РОКУ БІЖУЧОГО. АВТОРСЬКИЙ РУКОПИС.

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ: Кв. № 12551, інв. № III-6972. — Арк.

107-109.

1914 Р., ВЕРЕСНЯ, 18. ПЕТРОГРАД.

Нота міністра закордонних справ Росії С. Сазонова на ім'я румунського посла в Петрограді Діаманді про визнання Росією права Румунії приєднати до себе всі населені румунами території Австро-Угорщини, в тому числі і румунську частину Буковини

Царське Село — Петроград

В результаті переговорів, які ми вели, маю честь зробити вам наступне повідомлення.

Росія зобов'язується противитися будь-якому зазіханню на територіальний status quo на протязі її теперішніх кордонів. Вона одночасно зобов'язується визнати за Румунією право приєднати до себе ті місцевості Австро-Угорської монархії, які заселені румунами. Стосовно Буковини принцип більшості населення повинен скласти основу територіального розмежування між Росією і Румунією.

Це розмежування буде здійснене після спеціальних досліджень на місці, для чого між міністерствами буде утворена комісія, якій буде дана інструкція, складена в тому примирливому дусі, який надихає обидва уряди.

Румунія займе згадані вище території, коли буде вважати це потрібним.

Росія потурбується про те, щоб зазначені вище зобов'язання були підтвержені лондонським і паризьким кабінетами.

Само собою зрозуміло, що ця декларація повинна триматися в таємниці до моменту анексії Румунією тих територій, про які йдеться.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: В. ШАЦИЛЛО. ПЕРВАЯ МИРОВАЯ ВОЙНА 1914 – 1918. — МОСКВА, 2003. ППЕРЕКАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1914 Р., ВЕРЕСНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Розпорядження буковинської православної консисторії до духовенства про поминання під час літургій російської імператорської родини та вознесення молитв за перемогу російського війська з вдячності за об'єднання Буковини з Великоросією

«Листок розпорядженій архієпископской консисторії православної буковинської архидієцезії. (На другій половині тоє самое в язиці румунським).

Изданъ и розсланъ 19 сентябра (2 октябра) 1914. Нр. 7941.

Циркуляръ.

По соглашенію съ господиномъ русскимъ губернаторомъ въ Черновцахъ, я, митрополитъ Буковини и Далмаціи, сдѣлалъ по консисторіи слѣдующее распорядженіе приходскимъ священникамъ и предлагаю его вамъ къ точному исполненію:

Священнику.....

Прихода.....

Предлагаю вамъ въ время совершенія церковныхъ богослуженій возносить молитви о здравіи и благоденствіи благочестивѣйшаго и самодержавнѣйшаго великаго государя императора Николая Александровича всея Россіи, матери его благочестивѣйшей государини императрици Александри Феодоровни, наслѣдника его благовѣрнаго государя цесаревича и великаго князя Алексія Николаевича и о дарованіи побѣды все-россійскому православному христорлюбивому воинству, а в проповѣдяхъ приглашать населеніе принимать русское войско и русскихъ людей какъ братьевъ, пришедшихъ

освободить ихъ отъ иновѣрнаго гнета и насилія, съ тѣмъ, чтобы они подъ державой русскаго царя слились въ едино съ Великой Россіей.

Підписано: Митрополит Владиміръ, викарій Манастырскій».

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: КЕЛЕСТИН КОСТЕЦЬКИЙ.

ХРОНІКА ПАРОХІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ В ЧЕРНІВЦЯХ

ВІД ЇЇ ОСНОВАННЯ АЖ ДО РОКУ БІЖУЧОГО. АВТОРСЬКИЙ РУКОПИС.

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ: Кв. № 12551, інв. № III-6972. — Арк.

111.

1914 р., жовтня, 25. Чернівці.

Стаття «Витайте наші війська!» в газеті «Народний Голос»

Витайте нам, геройські армії, на рідній землі, скропленій рідною кров'ю! Витайте, сини Австрії і австрійської України, що сьміло йдете вперед на знищене східного тирана, на розбите тюрми народів, віковичного ворога українського народу. Назначена від нашого старенького монарха для вас, сини України, се подяка батька нашого народу, се запорука, що ось-ось ударить час, як повітає вас, Українські Стрільці, в злуці з австрійською і німецькою армією Вольна Україна, аж по Кавказ. Витайте нам в столітню річницю уродин нашого генія Шевченка, якого в недалекій будучности віщі слова чейже сповнять ся:

І минеть ся срамотня тяжкая година,

І оживе добра слава, слава України!

Витайте! Народ живий, живе жите! А де надія в серцях беть ся — там здобуток запевнений, там побіда. На вас, сини України, увесь народ глядить з гордістю, душею слідить кожний ваш геройський крок, а чужі народи виявляють подив вашої відваги, вашого геройства. Гідні чести Сини Народу! Для нас будуччина, для нас жита. За Австрію і за волю України — се наша девіза, а побіда се нам нагорода.

Скінчило ся пановане російського кнута в Чернівцях і на Буковині. Легше відітхнуло населене по майже двохмісячнім тиранським гнобленю нашого буковинського і галицького населене. В неділю і понеділок 18 і 19 с. [бого] м. [ісяця] розлітали ся напасники в різні сторони, занюхавши тверду руку нашої геройської армії. Не добровільно опустили вороги нашу країну, на якій розпочали вже були господарку по-своєму зрадники Геровські, Романи, Боканчі і Гакмани. Славні побіди в Галичині та на Угорщині присилювали російську навалу спасати ся в утечі. Отже факт: росіяни втікли під напором нашої армії і в Буковину вмаширували рідні війська. Ентузіазм між населенем нечуваний. Оклики на честь наших військ без кінця.

В короткім часі добре відчули буковинці московський кулак, пізнали і звисну російську тюрму, і нічні труси, і переслідуване та арештовані зовсім невинних людей, різні крадежи і рабунки на вулицях і в білий день, знасилуване дівчат і жінок і т. [ак] д. [алі] і т. [ак] д. [алі]. Все те минуло ся і є надія, що ніколи не вернеть ся, бо наше військо вже вигнало гнобителів з міста і краю і буде переслідувати дальше в їх власній хаті, в Росії. З різних сторін приходять до нас відрадні вісти, що наша армія дуже відважно бореть ся з москалями і випирає їх на цілій лінії з австрійської землі. По невдалій облозі нашої твердині Перемишля і по величезнім пораженю під сим містом втікла російська армія далеко поза Львів. То-ж не далеко вже година, коли вся Галичина буде очищена від москалів, так як наша Буковина. Зі всеї російської армії, що вдерла ся була перед кількома тижнями на Угорщину аж під Мармарош-Сигіт, не вернув ся поза Карпати ані оден вояк. Всі або полягли від наших куль, або дістали ся в полон. Наші вояки, що вчора прибули з Угорщини до Чернівців, оповідають дуже багато про битву під Мармарош-Сиготом і підносять з великими похвалами, що сю битву рішили наші українські стрільці, що визначили ся головно у ловленю більших російських відділів. Стан

теперішний отже такий: Угорщина і Буковина цілком очищені, а Галичина буде дуже скоро очищена або може вже очищена. І так перенесеться війна до Росії, де наша армія піде далі здобувати собі славу, а українському народові волю.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 25 ЖОВТНЯ.

1914 Р., ЖОВТНЯ, 25. ЧЕРНІВЦІ.

Стаття «Українські Стрільці у світовій війні» в газеті «Народний Голос»

Скоро і основно виперли наші війська москалів поза гори Карпати. Поворот ворогів із Мармарошского комітату перемінив ся в утечу, а коло місточка Бочко розбито великий відділ козаків.

В урядовім оповіщенню поміщено ще слідуєчий додаток.

В сих битвах визначив ся у найбільшій мірі відділ українських стрільців. Хто знає український нарід, що завжди був горячим прихильником Австрії, а його провідники безпощадно поборювали москвофілів, для того не є новиною отся його геройска відвага. По закінченю сеї війни зможуть українці збудувати для своїх знаних і незнаних героїв величавий пам'ятник. Вже до кінця місяця вересня відзначено за завзяту і хоробру борбу ворогів не менше як пятьдесят українських рядових вояків золотою медалею, трох срібною, а дев'ятнадцять великою похвалою зі сторони військової команди. Аж тут виходить, що тим самим духом і тою самою відвагою переняті також добровольці, і то без ріжниць пола. Українська молодіж великими масами зголосила ся добровільно до бранки, щоби жертвувати своє жите і майно для цісаря і вітчизни. Також і українські дівчата стають захоплені патріотичними почуваннями в ряди борців. Тому український нарід має повне право бути гордим за своїх синів і доньок.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 25 ЖОВТНЯ.

1914 Р., ЖОВТНЯ, 25. ЧЕРНІВЦІ.

З рубрики «Новинки» в газеті «Народний Голос»

Командант міста Чернівців Яськевич розв'язав дотеперішну міську раду і назначив д-ра Норста правительственным комісарем, а Северина Дідейчика і Вінкентія Коритинського — дорадниками.

Москалями арештовані українці. В часі російского панованя в Чернівцях арештовано багато наших свідомих українців, що мусіли відсидіти довший час в арешті. Трох зовсім невинних людей, посла Спинула, учителя Топущака і урядника Льва Кушніра, брата звісного редактора, взяли москалі з собою, і вернуть вони аж по заключеню мира.

Сторожинець. 18 с. [ього] м. [ісяця] опустила російска навала містечко Сторожинець по пятьтиждневім гнеті. Господарка, як і всюди, азіатських народів спочивала на рабованю та нищеню так публичних, як і приватних домів. І так знищили Український народний Дім та розграбили Українську торгівлю. Понищили майже всі склепи та склади мійські. Та остаточно о 3 годині пополудни в неділю 18 с. [ього] м. [ісяця] почали на глум втікати наїздники на наші землі.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1914. — 25 ЖОВТНЯ.

1914 Р., листопада, 15. Чернівці.

З статті «Воскресає Україна» в газеті «Народний Голос»

В теперішній історичний час, коли не лише вся Європа палає в огни, але й повстають війни в Азії, в Африці, ба навіть в Америці, починає європейська преса інтересувати ся українським питанням. Правительства всіх держав європейських приходять до переконання, що коли Україна стане самостійною, або бодай буде відірвана від Росії і прилучена до Австрії, тоді настане спокій в Європі. Українські послы з Галичини зрозуміли добре сю важну хвилю і обіжджають тепер всі європейські держави, щоби зеднати їх прихильність до самостійности української держави.

[...]

Українськими природними богатствами годують ся всі москалі і єще крім того висилають за границю і дістають гроші. Без України не могла-би Росія жити і тому так завзято боронить єї і хоче на дальше задержати в себе. Чи се їй вдасть ся, покаже найблизша будучність. Бо до тепер заявили ся за самостійностию України Німеччина, Австрія, Болгарія і Турція, ба навіть між румунами є багато прихильників самостійної української держави. Тож недалекий вже час, коли воскресне Україна!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (Чернівці). — 1914. — 15 листопада.

1915 Р., січня, 1. Чернівці.

Повідомлення про Українських Гуцульських Стрільців на Буковині

Преса про Українських Гуцульських Стрільців.

Про геройські діла наших Гуцульських Стрільців, яких зібрав і заохотив до боротьби з ворогами посол Николай Василько, заговорила й чужа преса. І так приносять будапештський «Ad Est», «Berliner Lokalanzeiger», «Frankfurter Zeitung» і віденська «Zeit» таку вістку про гуцульський легіон.

Утворений з українських верховинців легіон справляє ся знаменито. Наплив до него великий. Українські верховинці ненавидять з цілого серця москалів і горнуть ся около прапора добровольців. Через докладне ознайомлене добровольців з тереном може нанести легіон москалям великі втрати. Часто вибігають Гуцульські Стрільці з лісів і нападають на москалів, які нічого й не сподівають ся іносять їм великі страти, а часто-густо беруть москалів в полон. В останніх днях побили гуцули багато москалів.

«НОВА БУКОВИНА» (Чернівці). — 1915. — 1 січня.

1915 Р., лютого, 6. Відень.

Повідомлення про звільнення буковинських українців, інтернованих австрійською владою

Буковинські українці, інтелігенція і люд заховують ся після осуду наймірдаїнїших осіб з винятком кількох віддавна відомих плачених московських наймитів справді взірцево, як се личить вірним синам австрійської вітчизни і українського народу. Заходами посла Василька увільнено вже майже всіх немногих буковинських українців, яких арештовано на підставі ворожих доносів. Остали під ключем тільки відомі московські наймити.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 6 лютого.

1915 р., лютого, 13. Відень.

Повідомлення про відзначення буковинського українця Якова Яськевича

Відзначене українця. Цісар надав ротмістрови жандармерії Яковови Яськевичеви ордер жєлізної корони третьої кляси на стяжці медалю хоробрости.

«Буковина» (Відень). — 1915. — 13 лютого.

1915 р., березня, 23. Селятин.

Звіт командира батальйону гуцульських добровольців Миколи Ласковського про перші місяці бойової служби цього батальйону

Цісарсько-королівське командування жандармерії в Селятині.

Е. №. 50 ges. Копія.

Гуцульські військові добровольці, їхня участь і боях і їхні славні подвиги.

На наказ № 13 цісарсько-королівського командування крайової жандармерії в Гура-Гуморі.

Селятин, 23 березня 1915.

17 листопада 1914 року я отримав від цісарсько-королівського командування крайової жандармерії (від пана полковника Фішера) наказ № 13 про набір гуцулів повіту Селятин в добровольці та їхню організацію.

Протягом двох днів, тобто від 17 до 19 листопада 1914 року я разом з підпорядкованими мені постами жандармерії виявив і набрав тих гуцулів, котрі добровільно зголосилися як добровольці військового часу. Водночас відбувався набір добровольців військового часу також і в Вижницькому повіті. Загальна кількість набраних військових добровольців в обох повітах становить 1156 осіб.

20 листопада 1914 року я вишикував набраних військових добровольців в Селятині на відповідній площі, де вони після виголошеної депутатом крайового сейму і парламенту паном бароном фон Василько патріотичної промови і після відправленої тутешнім греко-православним духовенством польової служби Божої, склали присягу на військовому статуті.

Для муштрування цих добровольців і вивчення ними всього найважливішого у військовій службі я мав в своєму розпорядженні лише 9 днів, а саме з 21 до 28 листопада 1914 року, тому що відповідно до наказу командування крайової жандармерії я мусів з цими добровольцями виступати в похід вже 29 листопада.

Однак тому що гуцули є загальновідомими добрими стрільцями і дуже добре знайомі з горами, мені вдалося зі згаданими добровольцями, незважаючи на такий короткий період їх вишколу, вже 30 листопада 1914 року зайняти наступний рубіж, або, швидше, заблокувати його.

В районі Гільчі я заблокував всі гірські дороги і перевали, котрі вели з долини річки Серет на схід за допомогою посиленого 50 добровольцями поста Лопушна, серед яких був і віцевахмістр поста Лопушна Арістид Брага як командир цього загону добровольців.

В районі Коцуні я заблокував всі проходи в горах, котрі вели з долини річки Серет на схід за допомогою посиленого 52 добровольцями поста Шипіт приватний, причому провідник поста Фердинанд Рах став командиром загону добровольців. Вахмістрові Емануелю Веберу і провідникові Мартину Спеціальному разом ще з

одним добровольцем цього поста я доручив вести розвідувальну службу в районі Шипота приватного.

В районі Красна-Ільського я заблокував всі входи в гори і виходи на захід з місцевості за допомогою посиленого 38 добровольцями поста Шипіт, серед яких був і вахмістр Петро Косторіз як командир загону добровольців.

В районі Стражі я заблокував долину річки Сучава за допомогою посиленого 49 добровольцями поста Садків, серед яких був і віцевахмістр Іван Руссу як командир загону добровольців.

В районі Шипота приватного я заблокував всі гірські проходи, котрі вели з долини річки Серет на північний захід і південний схід за допомогою посиленого 102 добровольцями поста Бергомет, серед яких були вахмістр Дмитро Пастельник як командир загону добровольців і віцевахмістр Йосиф Топольницький як провідник патруля.

Я особисто як провідник і командир усіх добровольчих загонів разом з посиленним 86 добровольцями постом Селятин, серед яких був віцевахмістр Георгій Похоца як провідник патруля, котрий зайняв позицію в Руській і її околицях і тут же з частиною загону добровольців заблокував усі входи в гори, в той час як я з використовував іншу частину загону добровольців як агітаційний патруль, для нападів на ворога, а також для розвідувальних цілей.

Переважаючи сили ворога перебували в долині річки Серет, Бергометі, Лопушні, Шипоті приватному і його околицях, випробовуючи майже щоденно патрулями і підрозділами наші позиції, власне кажучи входи в гори, де я розташував загоони добровольців, намагаючись їх прорвати.

Однак загоони добровольців завжди вступали в бій з ворожими патрулями і підрозділами з добре прикритих позицій, завжди відбиваючи ворога і завдаючи йому втрат.

Наприклад, 11 грудня ворожий козачий загін намагався з боєм пробитися через Гільче. Загоони добровольців з Кошці і Гільчі прийняли бій з ворогом і відбили ворога, завдаючи йому втрат. При цьому добровольці взяли в полон одного козака і захопили двоє козацьких коней.

15 грудня 1914 року сильний ворожий козачий загін намагався пробитися в Гільчу. Загін добровольців з Кошці разом з загоном добровольців з Гільчі прийняли бій з цими козаками, відбили напад, завдавши ворогові втрат. В цьому бою загоони добровольців взяли в полон 5 козаків, захопили 4 козацьких коней, застрелили одного козацького коня і ще одного козацького коня поранили.

Захоплених козацьких коней, цілком придатних для використання в залишив в загонах добровольців за погодженням з командуванням крайової жандармерії, так що ми зуміли налагодити власний зв'язок за допомогою нами захоплених коней. Також я залишив в загонах добровольців захоплену і ще придатну для використання зброю, тим більше, що загоони добровольців були озброєні тільки гвинтівками Вердля.

Неодноразово я посилав патрулі добровольців під керівництвом жандармів нападати на ворогів, а також посилав придатних добровольців в розвідку.

Так, наприклад, 3 грудня 1914 року я послав патруль добровольців під керівництвом віцевахмістра Георгія Похоца в розвідку і напад на ворога навпроти Шипота приватного. Цей патруль підкрався через ліс і через гори до Шипота приватного на відстань 100 кроків від козачого підрозділу, який займався приготуванням їжі, і тут відкрив жвавий вогонь по цьому козацькому підрозділу. Цей козачий підрозділ покинув усе і рятувався втечею, після чого загін добровольців відійшов, оскільки поблизу козачого підрозділу розташовувався більший ворожий підрозділ піхоти. Як дізналися ми від довірених осіб, під час цього нападу було вбито 6 козаків і ще 8 було поранено.

Два добровольці з цього патруля на ім'я Козьма Маровський і Семен Габур в гуцульському одязі під приводом того, що вони є дроворубами, пішли далі в ворожий табір на розвідку. В Лопушні їх затримали козаки за підозрою в шпигунстві і

доставили до козацького капітана. Цей козацький капітан допитав їх, а вони дали відомості, що вони є дроворубами і хотіли іти до себе додому в Бергомет. Козацький капітан наказав відпровадити їх під ескортом до Бергомету для встановлення їх особи. Коли ж вони побачили, що в Бергометі їх ніхто не упізнає і що їм загрожує небезпека, вирішили вони втекти під час ескорту в ліс, розташований неподалік від дороги. Козаки переслідували їх і стріляли за ними, однак незважаючи на це їм вдалося утекти. Потім вони повернулися до мене і дали звіт про силу, вид і позиції ворога. Принагідно вони бачили також взяття в полон росіянами двох угорських ландштурмістів, і те, як вони під тиском видали число і місце розташування наших добровольців. Двоє ландштурмістів не могли порозумітися з росіянами, тим не менше вони показували на пальцях число і розташування наших стрільців.

Про ці розвідувальні дані я доповідав 54 І. Т. Д. в Селятині командуванню бригади (панові генерал-майору Фрідбергу) і командуванню крайової жандармерії. Я дуже часто посилав патрулі добровольців на такі напади і в розвідку і майже кожного разу досягав поставлених цілей, постійно доповідаючи про них керівним установам. Також я доповідав і про згадані на початку позиції, котрі я зайняв разом з підрозділами добровольців і утримував їх з 30 листопада 1914 року до 1 січня 1915 року, незважаючи на те, що переважаючі сили ворога неодноразово намагалися пробити їх.

Коли ж переважаючі сили ворога 1 січня 1915 року прорвалися через Плоску, де попередньо діяв 54 І. Т. Д., і було розпоряджено про загальний відступ, змусив я на виконання цього наказу через Садків, Бродину, Горішню Бродину, Молдаву і Брязу відступати. З січня 1915 року я добрався разом з підрозділами добровольців до Брязи.

4 січня 1915 року я сформував в Брязі батальйон зі всіх підрозділів добровольців і з того часу я ніколи не використовував стосовно себе назви командира підрозділів добровольців, лише назву командир батальйону гуцульських добровольців.

Того ж дня я послав сторожові патрулі в Брязі і в околиці і нав'язав зв'язок з нашими військовими частинами.

4 січня 1915 року я послав підрозділ добровольців під командуванням вахмістра Фердинанда Кібєка в напрямку Ізвора. Цей підрозділ вже не зміг досягнути Ізвора, бо туди вже вторгнулися вороги; тому цей підрозділ зайняв висоту біля розвилки доріг в Молдаві.

5 січня о 2 годині по обіді цей підрозділ добровольців вступив в бій з в Молдаві з ворогом, який наступав з Ізвора, стримуючи ворога жвавим рушничним вогнем протягом години. З боку ворога в цьому бою полягло близько 40 солдатів. З нашого боку убитих не було. Пізніше переважаючі сили ворога відкрили вогонь по підрозділу добровольців з артилерії і з кулеметів, чим змусили їх відступити до Брязи.

Того ж дня я отримав наказ наступати разом з батальйоном добровольців на Пожориту і зайняти там висоту 1237. Прибувши туди 6 січня, я побачив, що тут нашим батальйоном вже було дано наказ відступати до Местеканештів, щоб уникнути оточення переважаючими силами ворога, і тому разом добровольцями ми також відступили до Местеканештів.

7 січня я разом з батальйоном добровольців зайняв в Местеканештах укріплені позиції. Пізніше ми спорудили стрілецькі окопи, які загально називаються гуцульськими окопами, і зайняли своїми добровольцями.

Наряду з зайняттям стрілецьких окопів я разом з батальйоном добровольців також виконував сторожові функції за допомогою сторожового патруля, що налічував 100 осіб, тим більше тому, що гуцульський батальйон військових добровольців був найбільшим підрозділом в Местеканештах, налічуючи понад 1000 осіб.

На цих укріплених позиціях я з добровольцями залишався від 6 січня 1915 року до 7 лютого 1915 року. Ворог намагався проломити ці позиції і впродовж цього

часу здійснював напади на ці укріплені позиції, головню 17, 18 і 19 січня, однак був змушений відступати з великими втратами.

8 лютого я отримав від командира групи пана генерал-майора фон Лілієнгофа наказ рухатися вперед. Я з батальйоном добровольців просувався вперед до Чернівців через Кімполунг, Гура Гумору, монастир Гумору, Плеш, Новий Солонець, Солку, Гліт, Ліхтенберг, Марджіну, Долішній Виків, Чудин, Буденець, Сторожинець, Глинницю і вздовж річки Прут. До Чернівців я прибув 19 лютого. Впродовж нашого просування до Чернівців ми не наштовхувалися на опір, оскільки відступ ворог нагадував втечу.

Від 20 лютого 1915 року до 1 березня 1915 року я виконував охоронну службу в Чернівцях разом з батальйоном добровольців, котрого дня пішов у відставку і передав батальйон військових добровольців пану капітану Карлу Папу.

3 березня 1915 року я повернувся до свого поста в Селятин на свою колишню посаду повітового вахмістра.

Микола Ласковський, повітовий вахмістр, колишній командир батальйону гучульських військових добровольців.

ALLGEMEINES VERWALTUNGSARCHIV, WIEN, FOND N. WASSILKO. Оригінальний
машинопис. Переклад з німецької В. СТАРИКА

1915 р., квітня, 17. Чернівці.

Стаття «Горі ім'єм серця» в газеті «Народний Голос»

До вас, дорогі братя селяне, відзиваємось семи словами. Ви терпіли найбільше з нас всіх! По ваших і так зболілих плечах обвивала ся російська нагайка, текла невинна кров ваша і ваших дітей і зрошувала рідну землю. Горіли ваші хати, пропадало ваше майно, ішов у чужі руки ваш увесь доробок і перед вашими очима знасилувано ваших жінок та доньок. Гірше татар та дикої яничарської орди господарили російські війська по наших селах і знівечили наші села до тла.

Селами ніс ся гіркий плач, лили ся гіркі слези.

Але здичавілим салдатискам і різним посіпакам російського кнута за мало було сего всего. Зрабувавши наші маетки, вони хотіли зрабувати і наш душевний скарб, нашу надію і віру на красше і лучше жите, хотіли доконати того, до чого стремить російська політика: змести нас цілковито з лиця землі. По містах і селах ходили різні наймити російського царя і баламутили наш нарід. Ходили різні драби як Геровські, Мончаловські і багато иньших і ловили в свої зрадницькі сіти невинні душі і голосили різні брехні: Нема України. Скасували нашу рідну мову по школах і церквах і вливали у ваші невинні і благородні серця зневіру до всего, що вам рідне, сьвяте і дороге. Отсей рабівницький похід російського царату на нашу землю, якому ґрунт приготовляли від давна москвофіли, мав за ціль знищити нас морально і материяльно, щоб лекше перевести обрусене українського населеня в Росії.

Москалі зрабували наші маетки, та не знищили нашої душі, бо сего діла вони не в силі доконати! Ми остали ся вірні нашій українській справі і ми віримо щиро в побіду Австрії, а заразом і в побіду української думки. Встане Україна! Встане український нарід до нового вільного і самостійного житя!

І тому ми щиро з отвертими руками витаємо знову наші славні війська на нашій дорогій землі і кличемо: Слава вам, наші герої, наші витязі! Дяка вам, наші рідні сини за вашу відвагу, за ваші геройські вчинки! Золотими буквами будуть записані ваші діла в історії дорогої нам Австрії, і в історії нашої рідної України! Дякувати будуть вам внуки і правнуки, що творите історію, нові великі діла, готовите нове жите! Воріг побитий, рідні села освободжені і знову віддыхаємо лекше.

Воріг побитий на всіх фронтах і наше побідне військо наступає скрізь скорим кроком вперед.

З побідною нашою армією починає і наша справа поступати вперед і ставати голосною у цілм світі.

Тому треба нам тепер бути мужними і бодрими. Перед нашими очима відграває ся велика історична подія і нас всіх чекає сьвітла будуччина. Валить ся тюрма народів, воскресає зі сну український люд, здійснює ся наш ідеал самостійної України!

Горі імієм серця!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 17 КВІТНЯ.

1915 Р., КВІТНЯ, 20. ПЕТРОГРАД.

Таємна телеграма міністра закордонних справ Росії С. Сазонова з інформацією про вимогу Румунії визнати за нею право анексувати всю Буковину до річки Прут взаміи за оголошення нею війни Австро-Угорщині

№ 2040

Сьогодні я вперше бачився з Діаманді, який окреслив наступні територіальні прирощення, які Румунія бажала би отримати за виступ разом з нами проти Австро-Угорщини: Буковину до Прута, Трансільванію, Банат до Тиси і частину Угорщини по лінії від Сегедина до злиття Самоша з Тисою і далі по Карпатам до Буковини.

Я відповів, що подібні домагання не прийнятні, так як ми не можемо погодитися ні на віддання під владу Румунії російського населення Буковини і Угорщини, ні на допущення румунів до самого Белграда, для якого вони можуть стати не меншою загрозою, ніж досі були австрійці.

На цьому поки що закінчилася наша перша розмова, яка, втім, носила цілком дружній відтінок.

Сазонов.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА:

В. ШАЦИЛЛО. ПЕРВАЯ МИРОВАЯ ВОЙНА 1914 – 1918. — МОСКВА, 2003.

ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1915 Р., КВІТНЯ, 27. ЛЬВІВ.

Інформація про визнання несправедливості ставлення до всіх українців Буковини та Галичини як до зрадників головнокомандувачем австрійською армією ерцгерцогом Фрідріхом

«Русское Слово» повідомляє текст наказу головнокомандувача австрійською армією ерцгерцога Фрідріха про необхідність поставити до відома війська стосовно термінів «русин» (Ruthene) і «українець». Ось цей текст.

«Непоінформованість військових частин стосовно політичних поглядів і переконань населення як середньої і східної Галичини, а також Буковини, так і південно-західної Росії часто мала наслідком значні промахи і несправедливе ставлення до власних підданих.

Необхідно інформувати частини у вищесказаному сенсі, причому відправним пунктом може послужити наступна коротка довідка. Як південний захід Росії, так і середня і східна Галичина, а також Буковина, населені однією і тією ж народністю, яка в Росії називається малоросами, а в Австрії — русинами або українцями. За вірою це частково уніати, а в більшості ж православні. За своїми політичними поглядами русини поділяються на дві частини. Одна частина — русофіли — або відкрито, або таємно прагнуть до відірвання від Австрії та приєднання до Росії. В цьому політичному русі головну роль грають не селяни, а їх вожаки — учителі і попи. Інша частина — українці — переслідують мету об'єднання всіх українських земель з приєднанням до Австрії.

В той час як перша частина переслідує антидержавні цілі, друга може бути названа лояльною. Зрозуміло, що як в тій, так і в другій групі зустрічаються особи з протилежними або індивідуальними поглядами. Тому при розгляді кожного випадку потрібно рахуватися з цією особою. Наступні пункти можуть служити керівництвом для справедливішої а правильнішої політики:

1) Необхідно поставити до відома кожного нижнього чина, що безумовно помилково вважати зарані всіх русинів зрадниками.

2) Також неправильно вважати всіх затриманих зрадниками, тому що багато з них арештовується за фальшивими доносами.

3) Фальшиві доноси припиняться, якщо разом з оговореними затримувати (де це є можливим) також і донощика.

4) Погане ставлення до затриманих підриває авторитет військової влади і повинно каратися.

5) Нижніх чинів, які не розмовляють місцевою мовою, офіцери повинні переконати в тому, що Галичина є зовсім не чужою країною; до лояльного населення, яке живе в Галичині, потрібно ставитися якомога приязніше.

Необґрунтоване погане ставлення наших військ, які не розмовляють місцевою мовою, до населення може потягнути за собою те, що населення буде бачити в нашому солдаті ворога, а в близькому по мові та крові козаку — спасителя.

Зрештою не можна забувати, що як русинські (українські), так і солдати польської і інших національностей з героїською мужністю воювали в рядах нашої армії і виконали таким чином всій обов'язок перед батьківщиною».

Цей цікавий документ є цінним, хоча й запізнілим визнанням самих же австрійців у власних безчинствах і звірствах над карпато-руським населенням.

«ПРИКАРПАТСКАЯ РУСЬ» (Львів). — 1915. — 2 квітня.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1915 р., квітень. Відень.

Звернення Союзу українських послів на Буковині «До українського народу на Буковині»

Дорогі братя і сестри!

Дуже тяжкий, але й переважний час переживає отже ціла наша держава-вітчина, а з особна й наш рідний край і увесь наш український нарід; бо ото рішає ся доля наша на довго, а може навіть на завсігди.

Ненаситна Росія стала ніби в обороні розбишацкої Сербії, убийників наслідника австрійського престолу і его подруги, щоби загарбати від Австрії українські землі Галичини і Буковини, а то тому, бо єї не до ладу було, що наш нарід в Австрії іде чим раз до ліпшої долі, що з наших шкіл виходять українські діти в люди і стають щирими опікунами і оборонцями свого рідного народу, стають поволи панам на своїй землі, де панували передом самі чужі.

На сей наш поступ поглядають від давна зависним оком москалі, що панують над трицятьма мільонами такого самого як ми українського народу в Росії тим, що держать єго в крайній темноті, бо не дозволяють єму просвічувати ся на єго рідній українській мові, хоч тільки в рідній мові можна придбати собі скоро і легко науку-просвіту.

Щоби наші рідні братя-українці за недалеки від Галичини і Буковини російським кордоном не пішли за нашим прикладом і не зажадали, а то й силою не вибороли собі таких самих прав, як ми, напали москалі на наше цісарство, вдерли ся силою в наші українські землі, забрали в неволю багато наших світлих людей, які не схоронили ся загоді, знищили наші школи, книжки і газети, тай заборонили їх далі друкувати і читати; настановили усюди найгірших ворогів нашої мови, отже й нашої просвіти, а тим то й краспої долі нашого народу, щоби він темний, безправний, поневолений працював на чужих, бо на московских панів. Ми, ваші послізаступники, звертали увагу всіх на кацапску кириню запроданців-перевертнів, що захвалювали у нас московский рай і так лагодили дорогу московському цареві; бо ми віщували лихо, яке з него ось і вийшли у сій страшній війні.

Ми остерігали і остерігаємо вас, дорогі братя, перед московськими брїхнями-обіцянками, що ніботи московский цар роздарує межі нарід фундушеві і дідичівскі добра, що в Росії нема лихварів, шинкарів і податків, що в Росії всего подстатком, все дешево, нема голоду і холоду. Усе се неправда-обман; бо в Росії церкви і дідичі мають ще більші добра, а нарід без землі втікає аж на Сибір, бо в Росії ще гірша лихва, ще більше пянство, здирство, шахрайство і безправство, проти якого у підкупних урядників-хабарників бідний не найде справедливости; бо в Росії помимо безмежних українських степів хліба мало і дорогий, бо йде у зимні і неврожайні московські краї, а наш нарід пухне з голоду; бо те, що москалі у нас продавали дешево, то крадене і рабоване добро наше, яке вони щомога вивозили, аби всіх, кого не встигнуть вирізати, виморити голодом, стариню, жінок і дітвору. Отсе правда, а все, що вам говорили кацапи, а тепер говорять самі москалі, одна брїхня і обмана...

Отсе кажемо вам ми, ваші заступники-приятелі, по щирій правді. Ми певні того, що ви вислухаєте, як все, так і в сю найтяжшу хвилю нашого щирого слова, нашої щирої ради з далекої столиці держави, куди вас вигнав клятий воріг, що хотів нас за всяку ціну дістати в свої пазурі, як нашого товариша, посла Николая Спинула, щоби лишити вас, дорогі братя і сестри, без поради і помочи й тим лекше завабити або й на силу запроторити у страшну неволю.

Тому мусіли ми кинути рідний край і хто з нас не боре ся за зброєю в руках проти ворога, продовжає у Відни свій обовязок, себто працю для народу і проти ворога.

Передусім змили наші жваві українські вояки та Січові і Гуцульські стрільці своєю дорогою кровію кинену на наш нарід ганьбу зради і нашими заходами почув цілий світ із уст не тільки перших міністрів Австрії і Угорщини, але й головного провідника армії, архикнязя Фридриха і будучого володаря цісарства, архикнязя Карла Франца Йосифа, велику похвалу за вірність нашого народу для цісаря і держави, про що нині говорять увесь світ.

Ми, ваші послі, визволили сотки невинно підозріваних наших людей із неволі, спирали словом, ділом і грїшми всіх, що попали із-за війни в нужду, потїшали і ободрювали наших братів на полю битви і по шпиталях дарунками, словами, газетами і книжками.

Ми, ваші заступники, дбали також о визволене нашого краю і народу з рук ворога і о поміч для всіх, що потерпіли від ворожого наїзду, на весняні засіви і тягло, тай о кредит для господарів і пр. [оче].

Ми, ваші послі, продовжаємо одні ще тут, а одні вже в краю нашу працю для вас, дорогі братя і сестри.

Вірте ж і далі в нашу для вас і дітей ваших спасенну щирість! Ми вас не лишимо й не заведемо, бо погубили б і себе самих.

На отсім місци дякуємо щиро-сердечно нашим славним хоробрим воякам, нашим жвавим Січовим і Гуцульским Стрільцям і всім, а всім тай кождому, хто по усім своїм силам бере ся проти клятого ворога москаля.

А на останок кличемо до всіх вас, дорогі братя і сестри:

Будьте вірні й на далі нашому цісареві, нашій державі і нашій українській нації!

Вірте в побіду нашого славного війська!

Надійте ся від сеї побіди напевно красшої долі!

А проти ворога, що вас обдер до послідного, спалив ваші хати, потоптав ваші поля і городи, ріже ваших батьків, чоловіків, братів і синів, безчестив ваші жінки і мами, сестри і доньки, що хоче закувати весь нарід у кайдани вічної неволі; проти сего страшного ворога, боріте ся, поборете, вам Бог помагає!

Відень, в цвѣтні 1915.

За Союз українських послів на Буковині:

Николай Василько, голова.

Теоділь Драчинский, віцемаршалок краю.

Єротей Пігуляк, Омелян Попович, члени краєвого виділу.

«Буковина» (Відень). — 1915. — 30 квітня.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 8 ТРАВНЯ.

1915 Р., КВІТЕНЬ. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про героїзм української дівчини з Брідка Васи́лини Бзової

Українка-геройка. Черновецка «Allgemeine Zeitung» подає таку вістку: «Під час битви, що відбувалася 10 с. [ього] м. [ісяця] межі Топорівцями а Брідком, де відзначили ся незвичайною хоробрстю угорські гусари, доставляля гусарам молоденька мужичка дівчина Васи́лина Бзова Николаєва з Брідка до окопів патрони. Москалі зобачили жваву дівчину, справили свої стріли на неї й ранили малу героїку в ногу, яка й лежить тепер в шпитали в Погорилівці. Рана не тяжка і мала Васи́лина весела. Вона переносить болі терпеливо й оповідає всім простодушню, що бачила й перебула під час своєї добровільної роботи. Зазначити б нетерпячку, з якою жвава дівчина вижидає виздоровління, бо хоче конче й надалі нашим хоробрим воякам стати на поміч».

Честь молоденькій героїці. Нуте й другі за нею вслід!

«Буковина» (Відень). — 1915. — 30 квітня.

1915 Р., ТРАВНЯ, 5. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про участь буковинців в роботі Загальної Української Ради та її керівних органів

Загальна Українська Рада.

В середу, дня 5 мая 1915 о год. [ині] 10 рано в комнаті читальні «Просвіти» при Strozsigasse 32 відбуло ся перше засідане «Загальної Української Ради» по її перетвореню з дотеперішної галицької «Головної Української Ради».

Отворив засідане дотеперішний голова «Головної Української Ради» д-р Кость Левицький промовою, в якій витаючи присутних, висказав радість із-за зоргані-

зованя сеї першої в новітній історії України загальноукраїнської національної ради. Потім відчитав голова отся:

організаційні основи 3. [агальної] У. [країнської] Р. [ради]:

Загальна Українська Рада повстає як розширене Головної Української Ради, яка обнімала галицькі українські партії, на цілу Україну — на отсих основах:

I. Загальна Українська Рада є репрезентацією всего українського народа на час війни аж до повороту нормальних відносин на українських землях.

Представляючи тим самим також найвисшу і єдину політичну репрезентацію українського народа в справах австрійської України, має Загальна Українська Рада рівнобіжно з сим вказувати головні лінії в економічних та культурних справах українського народа австрійської України.

Інші українські організації й інституції, зберігаючи свою автономію, координують свою діяльність з головними витичними лініями, вказаними Загальною Українською Радою — зосібна там, де Загальна Українська Рада вважатиме, що якась справа має загальноукраїнське значіне, мають вони йти в своїй діяльності за постановами Загальної Української Ради.

II. В склад Загальної Української Ради входять:

3 Галичини:

- а) 14 делегатів, вибраних з національно-демократичної партії, а се 10 визначених Народним Комітетом і 4 визначених українським парламентарським клубом;
- б) 6 делегатів, вибраних українською радикальною партією;
- в) 5 делегатів соціальної демократії, між ними 4 з Галичини і 1 з Буковини.

2. З Буковини:

- а) 5 делегатів, вибраних національно-демократичною партією буковинською;
- б) делегат української народної партії.

3. З російської України: три делегати «Союза визволення України».

[...]

Відповідно до статутових постанов сконстатовано отсей особистий склад Ради:

Галицькі українські національні демократи. Вибрані Народним Комітетом: д-р Кость Левицький, д-р Евген Олесницький, д-р Стефан Баран, д-р Льонгін Цегельський, д-р Володимир Бачинський, о. [тець] Стефан Онишкевич, о. [тець] Тит Войнаровський, Іван Кивелок, Іван Боберський, Василь Панейко. Вибрані українським клубом: д-р Олександр Колесса, д-р Евган Петрушевич, Лев Левицький, Ізидор Голубович.

Українські радикали: д-р Лев Бачинський, д-р Іван Макух, д-р Осип Назарук, д-р Кирило Трильовський, д-р Микола Лагодинський, Ярослав Веселовський.

Українські соціальні демократи: з Галичини: Микола Ганкевич, Юліян Бачинський, д-р Володимир Старосольський, Теофіль Мелень. З Буковини: Осип Безпалко.

Буковинські українські національні демократи: Микола Василько, Омелян Попович, Ілия Семака, о. [тець] Теофіль Драчинський, Антін Лукашевич.

Українська народна партія з Буковини: Володимир Корнич Ясеницький.

З рамени «Союза Визволення України» взяли в засіданю участь: Володимир Дорошенко і Олександр Скоропис-Йолтуховський — з тим, що дефінітивний вибір заступників Союза наступить в найбільшій часі.

Рада уконститувала ся,

вибираючи на внесеня відповідних політичних груп — заступниками голови: Василька, Петрушевича, Льва Бачинського, Ганкевича; секретарями: Цегельського, Семаку, Назарука, Темницького.

Головою Ради є дотеперішний голова Української Ради д-р Кость Левицький.

З черги приступила Рада до наради над уложенем принципіальної політичної заяви

Загальної Української Ради та припоручила президії зредаговане відповідного проекту.

Постановлено відбувати наради правильно що два тижні, а в разі потреби на запрошене голови — частіше.

Поручено секретариятові виробити на найблизше засідане регулярмін поділу праць Ради.

(«Діло»)

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 14 ТРАВНЯ.

1915 Р., ТРАВНЯ, 7. Відень.

Повідомлення про нагородження буковинських українців військовими відзнаками

Наше військо — наша слава.

І знов можемо почванити ся славою жвавих войовників з рядів нашого рідного народу. Ото найяснійший монарха наділив аж 38 членів буковинської жандармерії, що стоїть під славним проводом полковника Фішера, за їх хоробре поведене перед неприятелем золотими і срібними медалями. З-межи них одержали срібну медаль українці, а то першої кляси вахмайстер Михайло Волощук, а другої кляси вахмайстри Андрій Гелічак, Осип Дуткевич, Кароль Бубаньк, Теофіл Смеречинський, Дмитро Михайлюк, Василь Деренецький, Михайло Удудик, Іля Буряк, Василь Терентяк, Юрій Качковський, Василь Боднар та й Іван Мельник.

А надто наші славні драгони 9 полку удостоїли ся також відзначеня з боку високої команди нашої армії, котра наділила двох срібною медалею першої, та 15 другої кляси. Між ними є вояки-українці: капраль Николай Боднар (1 кляси), провідник патрулі Михайло Шленюк і драгони Теодор Бербик, Петро Бежинар, Стефан Дучак, Николай Настюк і Олександр Шельлинський (2 кляси).

Ось так то борються ся жваві сини України за цісаря і за вітчину, за свій край і нарід. Дяка, честь і слава їм за те від нас! Будьмо гідні дорогої крові, яку вони за нас проливають!

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 7 ТРАВНЯ.

1915 Р., ТРАВНЯ, 7. Відень.

Повідомлення про поширення самоназв «українець» і «український» серед буковинців

Українці, українська (мова, газета), отсі назви прийняли ся за сих кілька місяців війни так загально, як сего годі було надіяти ся за кількадесять років. Сотки листів і карт, які одержала наша редакція від наших жвавих вояків з поля битви, чи від наших селян з краю чи з-поза краю, доказом на те. Слова «русин і руский», якими кацапи і москалі хотіли нас прикувати до себе, що ми нібито одно з ними, щезли зовсім, а всі наші люди гордять ся тим, що вони українці, що наша мова українська, як то тепер нас, що вірні своїй нації, Австрії і її монархови, називають усі чужі і міністри і архикнязі, ба й сам цісар, щоби відрізнити нас від зрадників-кацапів.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 7 ТРАВНЯ.

1915 Р., ТРАВНЯ, 12, ВІДЕНЬ.

Програмна декларація Загальної Української Ради

В теперішній важкій історичній хвилі, коли всесвітня війна, що рішає про судьбу держав і народів, доходить до кульмінаційного пункту; коли наближається остаточне вирішення конфліктів, які війну викликали, в хвилі, котра рішає про дальшу долю людськості, «Загальна Українська Рада», що постала як розширення дотеперішньої «Головної Української Ради», яка обіймала виключно галицькі українські політичні партії, на всі українські землі, заявляє перед цілим світом прилюдно і святочно іменем усього українського народу:

1. Згідно з заявою репрезентантів галицько-українських партій з 7 грудня 1912, згідно з маніфестом «Головної Української Ради» з 3 серпня 1914, згідно з маніфестом «Союзу буковинських парламентарних та соймових послів» з 2 серпня 1914, та згідно з відозвою «Союзу Визволення України» з 25 серпня 1914, вважаємо, що для будучности, волі і самостійности України є конечне розбиття царської імперії, та що для того ми стоїмо рішучо по стороні австро-угорської монархії, по стороні її могутнього німецького союзника та Туреччини, яка у вірнім з ними союзі веде оборонну війну проти заборчої російської політики.

2. Нашою метою щодо українських земель, що стогнуть тепер під російським ярмом, є вільна, самостійна Україна, — вільна самостійна українська держава.

3. Нашою метою щодо цілої нашої нації є повна національна свобода розвою і тому український народ, що в теперішній кривавій всесвітній війні тут на сході поніс найбільші жертви, тепер, коли на наші українські землі звалилась повинь московського варварства; коли українському народови хоче завдати смертельний удар його відвічний ворог — царат; тепер, коли українська країна є охоронним валом для Австрії; тепер український нарід для запоруки розвою своєї національної свободи домагається в межах Австро-Угорщини територіяльно-національної автономії, зединення українських областей в одну автономну, на основах свободи і демократії збудовану територію, — при чім так само, як ми для українського населення на тих територіях, де воно становить меншість, домагаємось культурно-національної автономії, так само стоїмо за повну культурно-національну автономію для всіх національних меншостей на українській автономній території.

4. Бажаючи полагодження української справи в межах Австро-Угорщини у вище вказанім напрямі, ми обстоюємо, що з хвилею покінчення війни є конечна переходова стадія, де б репрезентація українського народу мала рішаючий голос при полагожденні сеї справи для переведення в діло наших домагань, як територіяльної, так і культурно-національної автономії.

5. Вкінці звертаємось з зазивом до всіх народів цілого цивілізованого світу:

Коли теперішня всесвітня війна має скінчитись справді побідою правди і справедливости; коли вона має справді принести всім народам свободу і незалежність і цим забезпечити єдино можливий, трівкий всесвітний мир для добра всієї людськості, то при мирових переговорах, як прийде до полагодження міжнародних відносин, є конечне, передусім тут на Сході Європи визволення народів поневоленних царатом, який навіть тепер в критичній военній хвилі не відступив ані на ступінь від своєї традиційної політики гноблення всіх визвольних змагань як серед поневоленних народів, так і серед своєї російської суспільности, є отже конечне передусім визволення українського народу, найбільш безпощадно давленого царатом, — народу, котрому в російській імперії відобрано найпримітивніші людські і національні права.

Визволення се є конечне в інтересі людськості, цивілізації, демократії і волі».

Відень, дня 12 мая 1915 р.

За Президію Загальної Української Ради:

д-р Кость Левицький — президент, Николай Василько, д-р Євген Петрушевич, Микола Ганкевич, д-р Лев Вачинський — віце-президенти. Олександр Скоропис Йолтуховський — відпоручник Союзу Визволення України.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Кость Левицький. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914. — 1918. — Львів, 1928. — С. 156–158.

1915 р., травня, 15. Чернівці.

З повідомлення про патріотичні вчинки буковинських селян

Патріотичні вчинки мужиків-українців. Як наші війська зближалися до Чорнавки, то їм назустріч до ліса вийшов бідний зарібник П. Скіба і 17-літній хлопець Тодор Моток і лісом повели нашу патрулю до села до школи, де стояв відділ російських телефоністів. Наша патруля зайшла потихо до школи і забрала в полон 16 москалів, телефони і багато иньшого воєнного матеріалу. Скіба і Моток лишилися у селі і не нащастє прийшли до села знову москалі. Вони довідалися про вчинки згаданих людей, винайшли їх, забрали зараз з собою і в лісі обох повішали.

Патріотичні січовики в Корчівцях. Наші завзяті січовики, що цілий час стояли на сторожі нашого національного життя у мішаних громадах, показалися і тепер дуже патріотичними і вірними нашій справі і нашій державі. Мимо великих перешкод зі сторони всіляких ворогів, зорганізували січовики відділ добровольців поперх 30 молодих хлопців і всі вступили добровільно в австрійську армію. На чолі добровольців став старший вже січовик Василь Гуцуляк. Син Гуцуляка також пішов добровільно до маринарки. Старий господар Рипчук після двох синів-добровольців до війська. Господар Куніцький вислав синів. На Василя Гуцуляка посипалися доноси, він мав різні неприємности, але все-таки витримав відважно і тепер є вже цугсфірером. Тягали так само і иньших членів «Січи», але всі доноси показалися безпідставними, а вороги поспускали тепер носи, бо власти власне переконалися, що січовики чесні і вірні. Честь Корчівській Січі!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (Чернівці). — 1915. — 15 травня.

1915 р., травня, 21. Відень.

Повідомлення про труднощі, яких зазнала Ольга Кобилянська під час російської окупації Чернівців

Наша славна письменниця Ольга Кобилянська пише з Черновець, що тяжко пережила московський наїзд, який вкоротав їй вік о кілька років.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 21 травня.

1915 р., травня, 21. Відень.

Повідомлення про поранення командира Легіону Гуцульських Стрільців Стефана Василька

Д-р барон Стефан Василько-Серецький, хоробрий командант наших Гуцульських Стрільців, ранений, як відомо, тяжко в битві коло Чернівців шрапнелем і трома вистрілами з карабіну в обі нозі, мусів піддати ся у Відни операції, при якій відтяти йому ліву ногу, бо грозило затроєне крови. Стан здоровля барона Василька ще

грізний. Із щирого серця бажають своєму улюбленому провідникови Гуцульські Стрільці, а з ними усі бук. [ковинські] українці, якнайскоршого виздоровління.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 4 червня.

1915 р., червня, 16. Відень.

Повідомлення про діяльність Української Загальної Ради щодо охорони могил і поставлення пам'ятників борцям за волю України

Загальна Українська Рада. Семе засіданє З. [агальної] У. [країнської] Р. [ади] відбуло ся 16 червня. Принято до відомости звіт президії в справі дозволу на доповненє українських стрільців та в справі виготовленя маніфесту З. [агальної] У. [країнської] Р. [ади] до українського народа в Галичині і на Буковині. Відчитано звіт п. [ана] д-ра Романа Витошинського про стан в ліськїм повіті. Вибрано комісію з п. [анів] Боберського, Юл. [іана] Бачинського і посла Лукашевича і поручено їй заложити комітет, котрий має випрацювати проект охорони могил і поставленя пам'ятників на територіях Галичини і Буковини поляглим борцям-жовнірам за державу і волю України. Поручено Сільському Господареви заопікувати ся Лемківщиною щодо материяльної помочи. Поручено культурній секції виготовити в порозуміню з загальною українською культурною радою меморіял в шкільних справах. Апробовано меморіял правно-політичної секції і справах адміністраційних і поручено тій секції виготовити дальші окремі меморіяли в біжучих справах. Принято до відомости звіт пресової секції про плян праці пресового бюро. За секретаріят З. [агальної] У. [країнської] Р. [ади]: І. Семака.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 25 червня.

1915 р., червня, 19. Чернівці.

Повідомлення про героїзм чернівецького українця Сидора Левандовського

Геройський вчинок жовняра-українця. Він є сином черновецького міщанина і називаєть ся Сидір Левандовський. До війська вступив добровільно. Служив про 8-м полку уланів. Був здібний і послав командант його все на патрулю. Одного разу загнав ся задалеко, москалі почали стріляти і він зістав тяжко ранений у ногу. Втікати назад не міг і москалі забрали його в полон. Повезли до Львова і дали до шпиталю. Під час шпитального побуту знущали ся москалі над ним і допікали чим могли, тому що він українець. Одного дня опустив шпиталь, дістав від одного львівського українця убранє і непомітно втік з Львова назад до нашого війська. Сими днями наспів від него лист до Чернівців, в яким він між иньшим пише: «Тепер їду я до свого полку назад, щоби наново стати в обороні свого краю і пімстити ся на москалях за наругу, яку я і мій край витерпів за тих чотири місяці».

Честь і слава таким жовнярам!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (Чернівці). — 1915. — 19 червня.

1915 Р., Липня, 10. Чернівці.

Стаття «Наша героїня при Січових Стрільцях» в газеті «Народний Голос»

До Січових Стрільців, як ми вже писали, вступило багато й буковинців. Бо ми всі, чи буковинці, чи галичани, братя, ми всі українці і всі ми боремо ся за одну ціль!

Між стрільцями є і наша буковинська дівчина Ерина Кузь. Родила ся вона в селі Рускім Банилові на Буковині 1895 року, а батько її був залізничним урядником у Чернівцях. Родина її страх потерпіла через війну. Батько помер, два її братя, її наречений померли на війні, швагер ранений.

Зараз з початком війни вступила Ерина Кузь до Червоного Хреста і пробула там три місяці, а відтак вступила до Січових Стрільців. Від того часу перебуває цілий час при наших стрільцях, бере участь у битвах, провадить своїх товаришів відважно до бою з москалями і аванзувала тепер до шаржі кадет-аспіранта. Тепер є вона при стрілецькій відділі кінноти.

Ми довідали ся про героїчні подвиги нашої землячки багато інтересних річий і деякі з них подіємо і нашим читачам до відома.

Наші стрільці стояли довший час коло гори Маківки в селі Горбівці. Наші окопи стояли близько окопів російських і москалі день у день стріляли до наших з машинного кріса і робили нашим багато пакости. Стрільці і військо хотіли вислідити рос. [ійський] машиновий кріс і його знищити, але не могли його знайти. Вкінці Ерина Кузь взяла з собою 20 стрільців і пішла шукати рос. [ійського] машинового кріса. Підійшла до рос. [ійських] окопів і кріс найшла. Москалі не сподівали ся лиха і спочивали, а Кузь почала кидати ручні гранати. Кріс був знищений, кілька москалів забитих. Москалі почали стріляти і ранили двох стрільців. Кузь післала решту до наших окопів, а сама лишила ся при ранених. Прийшла поміч і допомгла забрати ранених. За се діло команда похвалила Кузь.

Під Маківкою, як відомо, прийшло до розпучливої борби. Москалі заняли верх гори і загрожували дальший наш фронт. Січові стрільці два рази відбували москалів, а москалі ішли все великою силою і загрожували позицію чим раз сильнійше. Ерина Кузь взяла 30 стрільців і серед страшного граду шрапнель і карабінових куль доставила стрільцям муніцію і перебрала відтак провід і пішла з стрільцями приступом на москалів. Участь у борбі брали майже самі стрільці-гуцули, між ними й буковинці. Робота була важна і трудна, але стрільці ішли вперед. Грімке «Ура!» і сильні стріли перестрашили москалів і вони почали сдавати ся у зад. Наші пішли на багнети і багато москалів впало, багато було ранених, решта повтікали. В руки наших стрільців попало ся 73 москалів і багато крісів та иншого воєнного материялу. Москалів прогнано і Маківка була наша. Тоді високий командант сказав до Кузь: «В критичнім моменті ви були на місци, дякую!». З нагоди сеї побіди видав генерал Фляйшман подяку Січовим Стрільцям, про яку ми вже згадували. По занятю Маківки наші війська почали відтак іти вперед і Кузь була перша у тім поході.

Під Гребеновом коло Болехова йшла Кузь як «око» перша на переді походу стрільців і наших військ. В селі зловила сама двох козаків і одного салдата в полон і здобула дуже важні карти рос. [ійського] штабу та багато иншого воєнного материялу. Карти були дуже важні і наше військо дуже дякувало їй за сю здобичу.

Крім сего врятувала Кузь одного нашого легко раненого офіцера, який мав попасти ся у російську неволю.

За сі всі героїські подвиги дістала наша землячка багато письменних і устних похвал від військових властей. Військові власти вислали два внесеня на відзначене нашої землячки.

Тепер панна Кузь перебуває у Чернівцях на відпусці. Ми горді за нашу героїню і вдячні їй за героїські вчинки.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 10 ЛИПНЯ.

1915 Р., ЛИПНЯ, 23. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про зруйнування пам'ятника Т. Шевченка в Кіцмані під час російської окупації

Образки, поміщені в сім числі «Буковини», показують дикі спустошення, які наробили москалі в кіцманській гімназії. На трох фотографіях бачимо порозбивані шафи з пониженими книжками і приборами науковими. На четвертім образку бачимо сходи, коло яких усталено тогід пам'ятник Шевченка, який московські розбійники розбили. Ось так то лютували темні слуги темного царства в нашій святині науки, без ніякої причини і не знати нащо, хиба на те, щоб показати всьому світови, які вони люті вороги освіти нашого народу, з якого кіцманська гімназія випровадила вже доси не одного мужицкокого сина в люди. Переховайте ж сі образки на вічну пам'ять дітем і внукам, аби не забували ніколи, як дикі слуги російського царя показали ділом, що москалі не хочять нашої освіти-долі, а темноти-неволі. Сі образки повинні висіти по наших хатах із роду в рід. А таких образків подамо вам ще більше з иньших наших шкіл на Буковині, де темні московські салдати так само лютували. Чи ж диво, що московська дич розбила і пам'ятник Тараса і нищила его образ, де тільки попав в їх нечисті руки, та ж він накликав: «Учіте ся, брати мої, думайте, читайте!»

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1915. — 23 ЛИПНЯ.

1915 Р., ЛИПНЯ, 24. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про нехтування українською мовою урядовцями чернівецького магістрату

Чужі ворожі написи. Черновецькі мійські власти не дуже прихильно відносили ся до нас, і наші скарги на одну або другу нашу кривду лишали ся все без успіхів. От скаржили ся ми вічно, що на трамваях написи чужі, а наших нема, але хто хотів тих скарг слухати? На трамваях є ще й тепер написи в російській мові. Були вони й передше, але тепер вони не сміють бути! Чейже ніхто не схоче бодай вже тепер проводити москвофільську кириню, а так само не схоче кпити собі з нашої мови! Ми жадаємо, щоби російські написи були усунені, інакше ми подамо скаргу куди слід. Наших мужиків вішали москалі за українські та щиро австрійські переконання, а тепер ми не стерпимо, щоби російщина пишала ся на австрійській землі! Так само багато чужих написий є по наших склепах, а навіть і фірми чужі видніють ся у місті. Влади повинні се все усунути!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 24 ЛИПНЯ.

1915 р., липня, 30. Відень.

Повідомлення про буковинську героїню Українських Січових Стрільців Ярину Кузь

Геройська дівчина.

Віденська «Neue Freie Presse» помістила дня 10 с. [ього] м. [ісяця] таку допись з Чернівців:

В рядах українського легіону «Січових Стрільців» бореся сім жінок-жовнірів. Як у мужеских товаришів, так і їхня доля неоднакова. Дві дісталися в полон під час борби в Карпатах, одну ранено, тром судилося взяти участь у визволенні Львова, а сема перебуває тепер на відпустці в Чернівцях між своїми. Панна Ярема Орися Кузь, родом з Черновець, дочка залізничного урядника, має саме 20 років. Її брати всі на полію битви, а шурина, висший офіцер, ранений тепер у віденському шпиталі. Зараз по вибуху війни панна Кузь вступила до українського легіону і, маючи відповідні студії, дістала дозвіл носити відзнаки однорочників. Насамперед присвятила свої сили санітарній службі при українському легіоні. Коли ся, менше войовничу діяльність не вдоволяла її, рушила, відбувши 6-тижневу школу з відділом піхотинців в поле. Але її горяче бажане служити в тим самим полку, до якого належав колись її батько, спонукало панну Орису вступити до українського ескадрону 8 полку уланів. Пережиті хвили і вельми цікаві досвіди з численних боїв в Карпатах і на галицьких полях списує в старанно перехованім дневнику. В тій книжці тільки мова про важніші події, яких наочним свідком була вона сама. Перебула 17 битв і менші бої. По успішнім переломі російського фронту над Дунайцем з початком мая брала участь в борбі на горі Маківці, яка тревала 12 днів. Сю гору треба було крок за кроком добувати з рук москалів. Одного дня прийшов приказ до українського легіону взяти горбок, на яким був поставлений машиновий кріс, щоби його знищити. Панна Кузь, зібравши 10 січових стрільців, рішила ся на те. Тричі підкрадалися до ворожої позиції з ручними гранатами, але вертали ся з нічим, бо машиновий кріс витав їх градом куль. Панна Орися однак не тратила відваги. Приказала стрільцям тримати ся недалеко від неї, а сама на чолі патрулі приступила нишком на 50 кроків до ворожої позиції, де вдало ся їй підглянути місце машинового крісу. Коли ніхто не відважив ся приступити близше, відобрала від товариша ручну гранату і, підкравши ся до самого небезпечного місця, вдарила нею між салдатів, що були коло машинового крісу так влучно, що вбила їх на місці. Завдане було доконане й тепер можна було поступити вперед. Москалі подали ся назад, а наші пішли вздогін за ними.

Вслід за ворогом дістала ся панна Кузь до українського села, до довідала ся тайком від одної селянки, де сховані москалі. Незважаючи на осторогу, вдерла ся молода героїнка з револьвером в руці до хати, де були вороги. Сполохані салдати покидали стрільби і піддали ся. От таким чином вдало ся полонити кількох ворогів, між ними і одного черкеса. Полонені оповідали, що вони слуги офіцерські і мали якраз збирати ся з пакунками вслід за своїми панами-офіцерами. Панна Кузь здобула при цій нагоді важні папери і кілька цінних предметів. Відтак пустила ся вздогін за офіцерами і, дігнавши одного з них, гукнула: «Кидай руже!». Офіцер, збитий з пантелику, віддав свою зброю дівчині, що думна на те вернула до своїх. Коли москаль опам'ятав ся трохи, сказав: «Найбільше гризе мене, що такий молодик спіймав мене». На то відрік ему австрійський офіцер: «Чи знаєш, хто се такий? — Українська легіоністка». Москаль зблід, понувив ся і замовк.

Панна Кузь грає знаменито на кобзі. В боях над Острим верхом виступав відділ, до якого вона належить, спільно з полудневою армією німецькою. Між товаришами-німцями найшов ся підофіцер, що виявляв свою музикальну вдачу грою на гармоніці.

І обоє прийшли на думку послужити военній справі штукою і заграти дещо москалям, щоби їх приманити і вивідати їхні позиції. Сей помисл вдався знаменито. Наші музиканти викопали собі яму недалеко ворогів і грали різні мелодії. Почали австрійським народним гимном і «Die Wacht am Rhein». Москалі відповіли на се шаленим огнем. Тоді заграла панна Кузь російський вальс: «За чім же та ноц!». Се вплинуло на москалів так, що зачали плескати в долоні і кричати «славно», а декотрі повилазили навіть з окопів. Під час сеї музики кинули ся наші хоробрі вояки на ворога, взяли приступом гору, нагнали москалів і знищили ще кілька машинових крісів і гармат ручними ґранатами.

Панна Кузь носить сірий мундур і уланску шапку і має шаржу кадета. Володіючи кількома мовами, вивідує легко околицю, сили ворожі і полонених, так що стає дуже часто в пригоді нашому військови. Визначні прикмети і славні вчинки молоді героїнки удостоїли ся неабиякого признання з боку військової зверхности.

«Буковина» (Відень). — 1915. — 30 липня.

1915 р., липня, 30. Відень.

Повідомлення про смерть українського патріота Василя Родича

Василь Родич, мужик-патріот, впав жертвою московського наїзду. Москалі захопили наші села, а Родич не впадав на дусі. Роздавав поміж салдатів українські книжки, устно вів агітацію навіть серед російських офіцерів і багато допомагав нашому військови. Москалі били його, замикали і Родич знеможений, скатований, зложив буйну голову дня 20 липня сього року у сиру могилу. Раранецькі селяни і вся наша буковинська Україна тратить у покійникови великого і щирого робітника-патріота. Кидаємо грудку рідної землі на свіжу могилу і кличемо: «Земля тобі пером, щирий і дорогий земляче!»

«Буковина» (Відень). — 1915. — 30 липня.

1915 р., липня, 31. Чернівці.

Повідомлення про нехтування українською мовою урядовцями чернівецького магістрату

Українська мова а черновецький магістрат. В Чернівцях, як звісно, живе багато українців, а в посліднім часі число се значно побільшило ся. Багато наших селян з північної Буковини переживає у місті, а багато їх приходить щодня до міста з ріжними справами і місто прибирає нераз чисто український характер. Се приносить з собою саме жите і сеї українізації публичного житя у Чернівцях ніхто з наших ворогів спинити не можу. Разом з сим житевим процесом ми маємо право жадати від черновецького магістрату, аби респектував і нашу мову, повагу нашої нації. В посліднім часі появили ся ріжні оповіщення черновецького магістрату лишень у німецькій мові. А прецінь ті оповіщення інтересують і наших людей, бо там йде мова про те, як заховувати ся проти холери і т. [аке] и. [нше]. І не упертість, але чиста справа сего вимагає, бо наш загал німецької мови не розуміє. От краєве правительство друкує свої оповіщення й по-українськи і повинен се робити й черновецький магістрат! Военні постанови не скреслили нашої мови з листи австрійських народів і ми маємо повне право домагати ся, аби черновецький магістрат респектував нашу мову. А коли магістрат не має людей, що розуміють нашої мови, то най таких покличе. В магістраті є багато людей, чейже можуть бути і українці!¹

¹ «Народний Голос» (Чернівці). — 1915—31 липня.

До Українських Січових Стрільців зголошують ся день-денно сотки наших молодих і старших людей і під проводом своєї старшини підїжджають до стрілецької кадри до Камінки коло Скольного. З Буковини зголосило ся також кільканадцять до нашого стрілецтва.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 31 ЛИПНЯ.

1915 Р., СЕРПНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про відзначення медаллю буковинського українця Сави Тотоескула

Героїчні діла наших жовнярів. Сава Тотоескул, родом з Українського Банилова, відзначив ся у кількох битвах і всюди, як звичайно наші вояки, воював завзято і відважно. Коло Галича пішов з поручником на патрулю і охоронив поручникови жите, забиваючи рос. [ійського] офіціра. На Тотоескула накинули ся рос. [ійські] салдати, але він одних постріляв, других поколов, а навіть крісом так побив. За се все призначено его до відзначеня срібною медалію II кляси. Пізнійше зістав він ранений і тепер находить ся дома.

Українці! Говоріть скрізь і всюди по-українськи! Вживайте скрізь назви «український» і уважайте себе скрізь і всюди українцями. Дбайте всіма силами, щоб кождий крок і кожде ваше діло приносило честь і славу нашому народови. Підтримуйте єдність між народом, ширіть свідомість і самопізнане! Підтримуйте і ширіть українські видання і часописи!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 14 СЕРПНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Стаття «Надходить великий час» в газеті «Народний Голос»

Гомоніла Україна, довго гомоніла,
Довго, довго кров степами текла, червоніла...

Довго, дуже довго гомоніла Україна. Цілі століття. Мали ми свою державу, мали своїх князів і королів, мали свої вольности і свою самостійність, мали своє власне і ні від кого незалежне жите, мали добро і зло, мали приятелів і ворогів, словом, мали все, що може мати самостійний народ і самостійна держава. А відтак прийшов упадок нашого самостійного житя. Вороги завидували нашій долі і почали борби з нами. Розпучливі і кроваві були ті борби. Але ми боролись. Боролись так завзято і так відважно, як ніхто иньший. Сотворилось у нас власне народне військо: Запорожська Січ, яке потрясало майже всею Европою. І за волю, здобуте свого добра і щастя, за прадідівську православну віру ми покривали широкі степи червоною кровію, нечисленними трупами. А на степах почали виднітись високі могили. Се свідки нашої слави!

Знемоглась Україна. Не було сил опертись великій силі ворогам і наше народне житя попало в неволю.

Гадалось, що лютий воріг на віки поконав нас, що ніколи ми вже не підійmemo ся з свого упадку, так тяжко нам жилось під московською кормигою. Сквано нам тіло, замкнено уста, але душі нашої не міг воріг скувати! Вона жила в народі, тліла і жевріла, щоб при даній хвилі тим більше і сильнійше спалахкотіти і збудити великана-народу до нової борби і до нового жите. І з народу вийшов пророк і почав пророчими устами звивати всіх угнетених до борби за правду і волю, за добро і щасте свого народу. І сталось, що ми пригадали свою минувшину і почали мріти

про будуччину. Перед нами почав виднітись великий і святий ідеал: Самостійна Україна!

Та поділені і розшматовані, ми не могли скрізь і всюди піднімати в один момент сей важний народний клич. Сей клич-ідеал процвітав лиш у Австрії і тут він скресталізував ся і тут він захопив всі народні душі і тут почали ми леліти у своїх серцях мрію про вільне і самостійне життя. А там, за кордоном, там під панованем ката-царя, там мусіли ми мовчати. Там була для нас одна неісходима Сибір, там був кнут, була нагайка і тюрма.

Але душа наша там жива була і тої душі не в силі був воріг-кат скувати в тяжкі кайдани! Вона також жила і також переймала ся нашим ідеалом і мільони народу жили одним і тим самим: Самостійна Україна!

І ми всі чекали і сподівались того часу, що всіх нас освободить і дасть нам то, що нам належить ся і що нам до життя потрібне. І той час прийшов.

Ми не вагались ні на хвилинку. Ми зрозуміли як слід своє завдане і пішли до борби з ворогом за наші найсвятійші права і обовязки. Тисячі а тисячі своїх батьків і синів післали ми в поле битви, тисячі добровольців Гуцулів і Січовиків пішли проливати свою кров за здійснене нашого народного ідеалу. Полила ся свята, непорочна кров, поле встелило ся густо трупами, повстали знову високі могили, полягли жертви, великі і для нас дорогі та важні, але ми того не жалуємо! Ми віримо, що наші заходи, що наша кров і наше скошене тисячне жите сотворить для нас нове жите!

Надходить великий час!

Наші і наші союзні війська освободили вже рідний край від направного ворога і йдуть побідним походом на наші закордонні українські землі. Спорий шмат тої землі вже находить ся у наших руках і дасть Бог, що чим день, чим хвиля і година, тим більше тої рідної землі попаде ся у наші руки. Дасть Бог, і ми подамо нашим закордонним братам свою руку, дасть Бог, ми повитаємо вкортці наших братів у нашім спільнім городі — Києві! Там воскресне і наше жите, наша доля і воля, там ми всі кликнемо: Україна вільна і самостійна!

Надходить великий час!

А до сего часу повинні ми бути всі як слід приготовані. Всі як один, весь народ, без ріжниці партій і станів. Пан чи мужик і робітник, всі ми сини одної України, і вся ми йдемо до одної цілі! Гріх, великий і тяжкий гріх робить той, який би хотів вносити тепер найменше замішане, або найменшу незгоду між наш народ, між наш загал. Того тяжко буде карати Бог, будуть карати і люди! Ми всі тепер братя, ми всі сини України! Всі ми мусимо зрозуміти, що надходить тепер великий час!

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 4 ВЕРЕСНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Стаття «Наше патріотичне селянство» в газеті «Народний Голос»

Як наші села гарно поводили ся під час російської інвазії і по занятю тих сіл за Прутом нашими військами, най послужить між иньшими один примір з Шубранця.

Під час другої російської інвазії москалі осіли ся в селі як саранча і давай рабувати. Все, що жило в селі майже збунтовало ся. Всі засоби збіжа населене поховало. Кавалочка хліба не міг москаль дістати. Аби не давати підводів, порозбирали газди вози, декотрі навіть понищили колеса, а коні переховували по ярах або в соломі. Населене коло окопів, мимо того, що москалі добре платили, на ніякий спосіб не хотіло робити. Тому ховав ся кожний, де міг. Одного разу козаки зловили дівчину Марію Радиш і вже провадили її до окопів. Дівчина використала якусь догідну хвилю і зачала утікати. Коли козаки спостерегли, що вона утікає, зачали

її ловити. Боячи ся, що як її зловлять, не подарують її козаки, скочила у потік і занурила ся у воді по шию, а голову закрила листками з лопуха. Козаки шукали її над потоком, але знайти її не могли.

Майже цілий місяць переховували Ілярій Радиш чотирох наших жовніврів, і Фрозина Остафійчук одного. В нагороду за се одержав Радиш від корпусної команди 200 К. [орон]. Коли 21 марта надійшли в Шубранець наші війська, то радости населеня не було кінця. Москаль, коли не украв, то не міг і за гроші нічого дістати — противно, скоро прийшли наші, то не було ані одного рядовика, ані одної старшини, щоб селяни їх не накормили. Були господарі, що по два рази на день пекли для наших хліб. Всюди були позастелювані столи, а на них було все, на що лиш наш ґазда може спомочи ся. На край села виходили поважні ґазди з хлібом і солию, а дівчата обмаючали барвінковими вінцями старшину і їх коні. Тож не диво, що генерал-майор Швер признав, що такого принятя на Буковині ще нігде не зазнав.

На великодні свята, коли наші сиділи вже в окопах, зібрала громада за почином трох визначнійших людей близько 100 великих касок і около 700 менших, 2000 писанок, а дуже мило вражало се, що і найбіднійша жінка, якої муж на війні, принесла бодай перепічку і дві писанці. На Червоний Хрест зібрала громада кількома разами до 1000 К. [орон]. Се діла, які свідчать наглядно про великий патріотизм наших селян за Прутом.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 4 ВЕРЕСНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про збори українського жіноцтва в Чернівцях

Запомоговий комітет українського жіноцтва в Чернівцях починає свою роботу. У вівторок, дня 31 серпня с. [ього] р. [оку] зійшло ся у «Народнім Домі» в Чернівцях спору число нашого визначнійшого жіноцтва і по вислуханю реферату відпоручниці укр. [аїнського] жіночого комітету з Відня пані Струтинської рішили одногослоно почати роботу на користь нашим раненим жовнярам, як також і тим, що стоять у поли битви, і взагалі всему населеню, що внаслідок війни потребують помочи. Проводила зборами письменниця пані Ольга Кобилянська, а секретарювала панна Басараба. Пані Струтинська в довшій промові представила ціль нарад, а іменно: треба відвідувати по шпиталях ранених жовніврів і роздавати їм книжки і часописи і нести їм розраду у рідній мові; треба зберати, розділювати і висилати дарунки жовнярам; треба заопікувати ся також несенем помочи для родин по жовнярах; треба зберати і вносити просьби до «Христіян Геральд» о запомоги для потерпівших через війну; треба заняти ся продажию наших вишивок, тутешною «Volksküche» і т. [ак] д. [алі]. Над рефератом розвила ся дискусия, утворено кілька секцій і вибрано провід у секциях та обговорено вкінци точний плян праці. Заінтересоване справою було дуже велике і є повна надія, що ся акція увінчає ся успіхом на добро нашим жовнярам, населеню і нашій рідній країні. Провідниця вкінци висказала подяку послам, а особливо послови Василькови за добрий провід і просить і поміч для акції, на що збори однодушно погодили ся.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 4 ВЕРЕСНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 17. Відень.

Повідомлення про нехтування українською мовою чернівецьким магістратом

Проти нехтування нашої мови в Чернівцях запротестували наші послы у краєвім правительстві і маємо надію, що воно усуне сю кривду, яку заподіяли нам колишні міські верховоди, що то їх вожд вихвалює ся ще в «Ukr. [ainische] Nachrichten» тим, які то вони страх «прихильні» українцям, яким над то й по 30-літних заходах не дали й одної самостійної народної школи.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 17 ВЕРЕСНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 17. Відень.

Повідомлення про відзначення українських січових стрільців з Буковини

Відзначені «Січові Стрільці» з Буковини: срібною медалею хоробрости 2 ступени вахмайстер Кочала Іля, ординанс офіц. [ера] Мотрюк Василь, а бронзовою Іванюк Микола, Тиронек Федько і Зборча Гриць.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 17 ВЕРЕСНЯ.

1915 Р., ВЕРЕСНЯ, 24. Відень.

Повідомлення про спорудження пам'ятника українським добровольцям-гуцулам в Бергометі над Серетом

«Пам'ятник 1914–1916».

Із Бергомету над Серетом пишуть нам: На знак вдячності для хоробрих українських добровольців-гуцулів поставив тутешний ц. [ісарсько]-к. [оролівський] вахмайстер жандармерії Дмитро Пустельник за допомогою комітету «пам'ятник 1914–1915» в Бергометі н. [ад] С. [еретом], який відкрив святочно ц. [ісарсько]-к. [оролівський] староста Ліндес 29 серпня с. [ього] р. [оку]. О 10 год. [ині] рано явив ся тутешний прав. [ославний] парох з процевією і посвятив пам'ятник в присутности відпоручників ц. [ісарсько]-к. [оролівських] українських гуцульських стрільців, а то поручника і 6 вояків, що вбили в пам'ятник золотий цвяшок з написом «Г. 1914–1915». Присутні були ще офіцери етапових команд із Бергомету і з Вижниці, заступники кількох громад, багато вояків і жандармів, українськи і німецька шкільна молодіж із учительством і здвиг народу. По промовах, деклямаціях і сьпівах піднесено трикратний оклик в честь монарха, а відтак почали вбивати цвяшки, яких начислено першої днини понад дві тисячі, за що й зібрано понад дві тисячі корон, які призначені на запомоги для вдовиць і сиротів по українських гуцульських стрільцях. Комітет дякує всім, що були на сім сьвяті, і всім, що жертвували на сей пам'ятник вдяки для славних обронців нашої Гуцульщини.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1915. — 24 ВЕРЕСНЯ.

1915 р., жовтня, 30. Чернівці.

Заклик про збір пожертв на користь українських добровольців

Присилайте жертви для гуцулів-добровольців! Український жіночий комітет для несення помочи жовнярам потребує жертв від нашої суспільности! Наші гуцули і наші жовняри та Січові Стрільці потребують на зиму теплого біля і інших дарунків. Згаданий комітет вислав відозву до всіх громад з просьбою надсилати дарунки і жертви на висше наведені цілі. Ми також відзиваємося до нашої суспільности: Присилайте жертви! Наші герої-жовняри завзято боронять рідний край перед ворожою силою, проливають за наше загальне діло свою кров і ми повинні прийти тим героям у поміч. Се наш святий обов'язок! Жертви і дарунки просимо слати на адресу «Української Народної канцелярії» в Чернівцях, вул. Петровича, ч. 2.

«НАРОДНИЙ ГОЛОС» (Чернівці). — 1915. — 30 жовтня.

1915 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення газети «Буковина» про перенесення її видання з Відня до Чернівців

Від редакції. «Буковина», що довгий час виходила у Відні, починає з сим числом виходити у Чернівцях. «Народний Голос», що виходив доси в Чернівцях, перестав на якийсь час виходити і всі передплатники «Народного Голосу» діставатимуть «Буковину». Просимо загал підпирати матеріально і морально нашу часопись.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1915. — 6 листопада.

1915 р., листопада, 20. Чернівці.

Повідомлення про збір пожертв на користь Українських Січових Стрільців та гуцульських добровольців в Чернівцях

Українським Січовим Стрільцям.

Заходами учениць-українок II року учит. [ельського] держ. [авного] семінаря у Чернівцях відбуло ся дня 14 с. [ього] м. [ісяця] в сали «Народного Дому» святочне вбиване цвяхів у наш народний герб. Провід над святом мала п. [ані] Е. Струтинська як заступниця «Українського жіночого комітету» і п. [ан] Гордий як заступник «Української Боевої Управи».

Тихо, без великого шуму відбуло ся свято, але зато поважно й святочно. Відповідало цілковито теперішній великій хвилі і тому настроєви, що обняв тепер цілий наш нарід і наших народних героїв Українських Січових Стрільців і Гуцулів добровольців. Зійшла ся черновецька українська громада до свого Народного Дому отсе перший раз по п'ятнадцяти місяцях війни, зійшла ся віддати честь і пошану тим вірним синам народу, що своє жите віддають за щасте і долю грядучих поколінь — і щоб своїми скромними лептами прийти хоч почасти в поміч тим героям. Щось рідне, щире і тепле витало і лоскотало серця нашої громади в сей час, дух згоди і єдности обняв всіх душі: се спільна ідея обхопила нас всіх, се ідеал нашої волі і самостійности! Дай Боже, щоб ся спільна думка і дальше витала коло нас!

На свято прибув правительственний радник і посадник міста п. [ан] Краль, майор п. [ан] Гулей із женою, послі: Попович і Пігуляк, інспектор Клим, конс. [исторський] радн. [ик] о. [тець] д-р К. Брендзан, писателька Ольга Кобилянська,

конс. [исторський] радн. [ик] о. [тець] М. Сімович, судовий радн. [ик] п. [ан] Г. Лисинецький, прокуратор п. [ан] П. Шухевич, д-р Гузар і багато иньших визначних наших інтелігентів, вкінци багато міщан, учениць і учеників, так що сая «Народного Дому» була битком переповнена. Гостей привітала п. [ані] Струтинська, спімнула про ціль свята, про геройські подвиги Стрільців Січових і Гуцулів і запросила присутних до вбиваня цвяхів в український народний герб. Відтак відспівав дівочий хор австрійський народний гимн. Не лиш хор, а всі присутні співали і не пісня лила ся з уст присутних, а щира і сердечна молитва до Всевишного, щоб кріпив цісаря і його народи і дав силу побідити ворогів і всяких супостатів. «Тісно із Габсбургів тронем сплелась Австрії судьба», — звеніли слова і кождий розумів у сей час, що й судьба України сплелась тепер тісно з судьбою Австрії. А відтак поплили мелюдиї народних пісень. «Ще не вмерла Україна» і за Україну «душу й тіло ми положим», бо «не пора москалеви служити» і плили мелюдиї за мелюдиями і слова за словами.

Тим часом присутні вбивали цвяхи в герб, записували свої імена до пропамятної книжки і зложували свої лепти для Стрільців і Гуцулів. Зложено зараз пару сот корон. Вбиване буде й дальше відбувати ся і є надія, що ся сума подвоїть ся.

Ученицям, що заняли ся устроєнем свята, належить ся від нашого загалу, від Українських Січових Стрільців, від Гуцулів добровольців сердечна подяка. Можемо бути горді на таку молодіж!

Може би за сим приміром пішли й другі наші міста, а навіть села?

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 20 Листопада.

1915 р., листопада, 27. Чернівці.

Заклик зголошуватися до лав Українських Січових Стрільців

До Українських Січових Стрільців, почавши від другої половини грудня, можуть зголошувати ся всі ті, що не обовязані до служби в загальнім ополченю ц. [ісарської] і к. [оролівської] армії. Хто хоче з буковинців вступити до Стрільців, хай зголосить ся у пана Гордого, Чернівці, вул. [иця] Петровича ч. [исло] 2. Відїзд до кадри зможе відбути ся лишень тоді, коли зголосить ся відповідне число.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 27 Листопада.

1915 р., грудня, 18. Чернівці.

Повідомлення про недбале використання української мови чернівецьким магістратом

Українська мова в черновецьким магістраті.

На інтервенцію посла Василька в краєвім правительстві почав черновецький магістрат друкувати деякі свої оповістки українською мовою. Треба, аби магістрат постарав ся о доброго перекладчика мови, бо в багатьох випадках виглядає наша мова на оповістках дуже шкандально.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1915. — 18 Грудня.

1915 р., грудня, 25. Чернівці.

Заклик до буковинців зміцнювати і поширювати українську національну свідомість

Українці! Говоріть скрізь і всюди по-українськи! Вживайте скрізь назви «український» і уважайте себе скрізь і всюди українцями. Дбайте всіма силами, щоб кождий крок і кожде ваше діло приносило честь і славу нашому народови. Підтримуйте єдність між народом, ширіть свідомість і самопізнане! Підтримуйте і ширіть українські видання і часописи!

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1915. — 25 грудня.

1916 р., січня, 4. Чернівці.

Повідомлення про виконання українського національного гімну російськими військовополоненими

У вівторок, дня 4 с. [ього] м. [ісяця] переходив черновецьким Ринком більший відділ російських полонених і вони співали... співали наш народний гімн «Ще не вмерла Україна». Звуки здіймали ся десь до неба і мішались з гуком гармат... Кождому українцеві котили ся слези, слухаючи сего співу... Радісно і тяжко було на душі...

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1916. — 15 січня.

1916 р., січня, 7. Чернівці.

Повідомлення прозбір коштів ученицями учительського семінару для Українських Січових Стрільців

Подяка. Заходом учениць українок II року державного уч. [ительського] семінара в Чернівцях зібрано для Укр. [аїнських] Січових Стрільців поважну суму і закуплено за неї різдвяні дарунки для Укр. [аїнських] Січових Стрільців. Як заступник Боевої Управи для Буковини складаю згаданим ученицям сердечну подяку. Гордий.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1916—7 січня.

1916 р., березня, 25. Чернівці.

Повідомлення про призначення буковинця підполковника Антона Вариводи головнокомандуючим легіону Українських Січових Стрільців

Новий командант нашого січового війська.

У липни 1914 р. [оку] зійшло ся до Львова на Шевченківський здвиг перший раз в повній силі наше Січове товариство. Непроглядні ряди найкрасшого нашого цвіту і народних гордоців залили тисячами столицю нашого національного життя в Австрії і виставили на своїх прапорах гасло: «За нашу національну независимість будемо бороти ся з збруєю в руках!»

Не минули й три тиждні, як нашим Січовикам прийшло ся переводити свій ідейний клич в діло. Лютий воріг людської культури і наших народних змагань

йшов хмарою проти Австрії і нас. І для нас не було двох доріг, не було вагання. Тисячі а тисячі наших людей станули в рядах австрійської армії, а ті, що остали дома сказали: «До збруї, громадо!» І зібрали ся соколята, зібрали ся знову непроглядними рядами і сотворили легіон «Українських Січових Стрільців».

Злі люди станули нам в дорозі і перешкодили стати всім добровольцям у один ряд. Багато тисячів добровольців вернули домів — решта пішла до бою й станула в Карпатах.

І кожний крок наших Стрільців — се геройський подвиг, се нова слава й для них і для нашого народу взагалі. І коли прийшло ся нашій армії висвободжати рідний край з кіхтів дикого наїздника, наші стрільці все були в перших рядах. І тепер вони стоять око в око з ворогом і боронять рідну країну і рідні оселі. Ряди рідшали, але на місце впавших приходили свіжі сили і приходять й тепер.

З малого легіону починає творити ся українське військо. Нову славу до вінця лаврів Січових Стрільців вплели й наші славні гуцули-добровольці.

Старшина наших Стрільців — се люди ідейні, які пішли в бій за поривом серця й душі. Військове образование набули вони аж з часом, вже під час лютих боїв. І вони стали цілковито на висоті своєї задачі і сповняють її добре і знаменито. Се доказують численні відзначення і похвали.

Та ряди Стрільців, як згадано, збільшають ся. Полковник Коссак, що веде справу знаменито на позиції, не може доглядати над запасним курінем і табором. Треба було отже ще одного чоловіка, щоб мав наглядну і головну команду над всім Стрільцтвом. І таким начальним командантом над всіма нашими Українськими Січовими Стрільцями став наш земляк, активний підполковник Антін Варивода.

Підполковник Антін Варивода буковинський українець, родом з Серету. Ми надзвичайно горді на те, що наш чоловік стає на чолі всего українського добровільного війська. Ми щиро й сердечно вітаємо шановного команданта земляка на його новім становищі і бажаємо йому, а разом і нашому Стрільцтву, з цілого серця нових геройських подвигів і лаврів.

Полковник Коссак, що через цілий час чудово та знаменито вів команду над своїм Стрільцьким полком, лишає ся дальше командантом сего полку.

Ми певні, що новий начальний командант п. [ан] Варивода разом з п. [аном] Коссаком поставить тепер високо наше Січове військо. Се принесе нам нову славу і нову честь. В тій кріпкій надії й вітаємо нового стрілецького команданта!

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1916. — 25 БЕРЕЗНЯ.

1916 р., червня, 1. Львів.

Поіменний список боєвих відділів 1-ого полку Українських Січових Стрільців з дня 1 червня 1916 р., зладжений на основі урядового списку, захованого в Музеї Наукового товариства ім. Шевченка у Львові.

Стрільці та старшини з Буковини:

Булавний відділ:

підполковник Варивода Антін, командант полку;
десятник Гулей Іван, 1885, Шишківці, повіт Кіцмань — Буковина;
старший стрілець Дутківський Михайло, 1896, Садів — Радівці, Буковина.

1 сотня:

четар Суховерський Осип, д-р, 1888 [року народження], Чернівці;
вісгун Тарко Максим, 1897 [року народження], Чернівці;
старший стрілець Левицький Антін, 1895 [року народження],
Кімполюнг — Буковина;

стрілець Гайдаш Дмитро, 1897 [року народження], Киселів — Заставна, Буковина;
стрілець Данилюк Микола, 1898 [року народження], Кімполонг — Буковина;
стрілець Мицканюк Лев, 1897 [року народження], Черногузи — Вижниця, Буковина.

2 сотня:

вістун Данилович Сидір, 1897 [року народження], Радівці — Буковина;
вістун Козіцький Михайло, 1895 [року народження], Чернівці;
вістун Старчук Роман, 1897 [року народження], Бабин — Кіцмань, Буковина.

4 сотня:

четар Каратницький Іван, Чернівці — Буковина.

7 сотня:

вістун Борчук Іван, 1897 [року народження], Жадова — Сторожинець

Українські Січові Стрільці. Третій наклад. — Монреаль, 1955. —
С. 145–153.

1916 р., червня, 10. Чернівці.

Повідомлення про вшанування в Чернівцях пам'яті померлого Івана Франка

В Чернівцях видали всі українські товариства разом посмертні картки з нагоди смерти Івана Франка, а так само видали й акад. [емічні] тов. [ариства] «Союз» і «Січ». На «Українським Народнім Домі» повівав чорний прапор. Телеграми співчуття вислано від українських товариств, ред. [акції] «Буковини», тов. [ариства] «Прав. [ославна] Академія», укр. [аїнської] молодіжи уч. [ительської] сем. [інарії], акад. [емічного] тов. [ариства] «Союз» і и. [нших].

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1916. — 10 червня.

1916 р., червня, 18. Петроград.

Повідомлення про намір російського уряду відмовитися від масового переслідування українців в окупованих областях Австро-Угорщини

Начальник штабу верховного головнокомандувача

18 червня 1916 року

№ 7618

Його високопревосходительству О. О. Брусилову

Довірчо.

Вельмишановний пане Олексій Олексійович, міністр закордонних справ звернувся до мене 6 червня цього року з листом, в якому вказав, що імператорський посланник в Берні, маючи на увазі скористатися відрядженням однієї особи в Австрію, підняв питання про можливість дати за його посередництвом українцям запевнення в тому, що в разі зайняття нами нових Австро-Угорських областей по відношенню до них з боку російських властей не будуть чинитися жодні репресії, і тим самим дати можливість спокійно при наближенні наших військ залишатися на місці.

Повідомляючи мене про це, гофмейстр Сазонов, беручи до уваги те, що власті, від яких після нашого повернення в Галичину буде залежати вжиття тих чи інших заходів на місці, отримують вказівки в свою чергу від військових властей, просив

мене повідомити йому про ті припущення, які існують з цього питання, для того, щоб мати можливість зі свого боку дати вказівки названому посланнику.

Відповідно до висловлених государем імператором загальних побажань про напрями діяльності нашої майбутньої галицької аміністрації у відповідь на лист міністра закордонних справ я повідомив гофмейстру Сазонову, що жодних масових репресій стосовно українців як таких лише за те, що вони належать до так званої української партії, не пропонується, якщо вони, звичайно, будуть вести себе цілком лояльно по відношенню до Росії та її інтересів і якщо вони змиряться з тими порядками, які будуть запроваджені в новоствореному генерал-губернаторстві. Що ж стосується окремих осіб, які належать до української партії, то у випадку їх винності в скоєнні злочинів чи проступків, то вони, нарівні з іншими представниками населення зайнятих Австро-Угорських областей, будуть підлягати переслідуванню по закону.

Повідомляючи про викладене вашому високопревосходительству для відомості і надання відповідних вказівок підлеглим властям, прошу прийняти запевнення в цілковитій повазі й щирій відданості.

Михайло Алексеев.

Копія з копії вірна: За начальника відділу Данилевський.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 4. — Аркуші 82—82 зв.
Машинописна копія. Переклад з російської В. СТАРИКА.

1916 Р., ЧЕРВЕНЬ. ВІДЕНЬ.

Лист Галини Ліпецької до її брата Теофіля Кучковського

[Високоповажаному панові Теофілю Кучковському, добровольцю медичної служби в Бештерчі, Чернівецький Людвігшпиталь, Угорщина, Бештерче-Нашодьмегіе.

Відправник: Г. Ліпецька, Відень XVII, Отлакрінгерштрассе, 18 III/31]1.

Дорогий Теофіле!

Дивувати будешся, що я по так довгім часі до тебе пишу, і ще до того картку з фотографією. Не писала, бо як вже Зенко 2 писав тобі, була хора. І тепер не дуже здорова, але о много лекше. Моя слабість має двояке значіне. Послідна картка дуже сумна для нас, бо от і ти підеш в поле 3. Орест, як знаеш, есть вже в поли та має ту шаржу, що ти, і ще до того відзначення великою медалею. Я тут, хоть тішусь ним, все таки потерпаю за его життєм.

Чому не стримав москалів, щоб не взяли Чернівці? Не забуду тобі сего, бо я акурат мала їхати домів, бо вже не можу та не могла видержати тут. Віктор довідував ся про тебе. Зенко тут справді має добре, лише я клопотом для него! Він зробив сую фотографію, котру тобі посилаю!

Здоровить тебе твоя сестра Галя!

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА ОРИГІНАЛОМ З КОЛЕКЦІЇ МИКОЛИ ЧОРНОПИСЬКОГО.

¹ Адреса німецькою мовою.

² Чоловік Галини Євзєбій Ліпецький, відомий український художник.

³ На фронт.

1916 Р., ВЕРЕСНЯ, 15. ВІДЕНЬ.

Відозва Загальної Української Ради до народів світу з приводу намірів Росії інкорпорувати українські землі Галичини, Буковини та Закарпаття

До всіх культурних народів світа.

(Поклик Загальної Української Ради).

За всяку ціну завзяла ся російська імперія підбити українські землі Австро-Угорщини: Галичину, Буковину й північно-східну Угорщину та від довшого часу приготовляла свої завойовницькі пляни.

В 1911 р. Столипін відкрито заявив, що Росія, починаючи від 17-го століття, завсігди боролася з українським рухом і буде з ним дальше бороти ся, бо він загрожує єдності й неподільності держави. При тому він зазначив, що український рух в Росії має своє джерело в австрійській Галичині. Сей погляд Столипіна потвердив також Сазонов перед війною і кілька разів у часі війни.

Дійсно! Гноблена в Росії українська національна думка й культурна праця мусіли шукати захисту поза межами сеї держави та нашли його в двох австрійських провінціях: Галичині й Буковині, де живе чотири мільйони українського населення й де завдяки конституційним свободам могло розвиватися українське національне життє. В цім життю брали участь і російські українці й дорожили Галичиною, як своїм Піємонт. Але чим більші поступи робили українців Австрії, тим явнійше виступали наміри російського правительства прибрати до своїх рук австрійську Україну, аби і тут здавити українське національне життє.

Вже другий раз у часі сеї війни насуваєть ся на українські землі Австро-Угорщини російська інвазія. Другий раз українське населення Галичини, Буковини та північно-східної Угорщини попадає в огонь національного і релігійного переслідування з боку Росії.

В часі першої інвазії Росія з найбільшою брутальністю змагала до повного здавлення українського життє: заборонено уживати українську мову — мову наукування в школах, мову церковної проповіді, мову публічного життє, розговіру, рідну мову населення; замкнено українські школи, товариства й інституції; заборонено пресу й цілу українську літературу; нищено бібліотеки й архіви; арештовано й вивожено на Сибір українських діячів; забирано малих дітей і вивожено масово в глибину російської держави для виховання з них яничарів; греко-католицькі церкви перемінювано на православні; насильно запроваджувано православє; митрополита гр. [єко]-кат. [олицької] церкви Андрія Шептицького арештовано, вивезено до Росії і віддано під суд.

І тепер під час другої інвазії всі ті вчинки повторюються! Що гірше! Українське населення масово вивозиться в глибину Росії з наміром, на випадок забору Галичини й Буковини, сколонізувати сі краї родовитими москалями.

І робиться се в той час, коли Росія і її союзники ведуть війну буцім-то під гаслом оборони і визволення поневолених народів! А Росія голосить світові, мовби вона визволяла «підярмених русских» з-під австро-угорського ярма.

В дійсности ані в Галичині і Буковині, ані в північно-східній Угорщині ніяких «русских» (москалів) ніколи не було і нема, а були та є тільки українці. Росія хоче забрати їх під своє панування, щоб поступити з ними так, як поступає з українцями в російській імперії.

А в Росії йде, починаючи від 17-го століття, нечуване в світі давленне всіх проявів національного життє українського народу, тої цілком окремішної галузі славянських народів, що заселює цілий південний захід російської імперії, від холмської землі на заході починаючи, на Доні на сході кінчаючи, на полудне від ріки Нарєва і Прип'яті та через Дніпро по береги Чорного моря і верхи Кавказу.

Станувши на становищи, що окремого українського народу нема й не може бути, російське правительство указами з 1863 і 1876 років заборонило навіть

уживати в письмі і слові української мови! Ці варварські зарядження тривали аж до 1906 р., поки велика російська революція не повалила їх.

Але по революції з поворотом реакції вернуло давненнє й переслідуваннє українства в Росії; заборонювали ся часописи, конфіскували ся найневинніші книжки, тюрмою карано передплатників українських видань, українські, навіть просвітні, розвязувано, українська мова не мала ніяких прав ні в школі, ні в церкві, ні в уряді, — ані на засіданнях мійських і земських рад, ані на зїздах учених не вільно було послугувати ся українською мовою!

З проголошеннем війни знищено брутально та безпощадно і ті останки культурних придбань, які заховалися в тяжкі часи реакції. Одним почерком пера закрито всю українську пресу, розвязано всі просвітні українські товариства, заборонено навіть українську правопись!

Українська справа мусить бути справою всіх культурних народів світа, й тому українці виносять свою справу перед суд цивілізованого світа.

Всі українці без огляду на державні кордони стоять на становищі своєї окремішности від сусідних народів і змагають до визволення, опираючи сі свої змагання не тільки на внутрішній потребі національного розвою, але також на історичнім праві й незабутній традиції своєї визвольної боротьби.

Знаменем тих традицій є український легіон добровольців в рядах армій центральних держав!

Осередком національних змагань українців є українські провінції Австрії з їх розмірно свобідним українським національним життем. До сего осередку звернені думки і надії українців, і тому українці по обох боках боевої лінії не хочуть, аби українські землі Австро-Угорщини забрала Росія! Противно! В розбиттю Росії бачуть українці спромогу зберегти своє національне істнуваннє, якому загрожує імперія царів.

Загальна Українська Рада, зложена з австрійських і російських українців в ім'я культури і цивілізації, в ім'я природного і історичного права українського народу на своє вольне життє й розвій своєї національної окремішности найрішучіше протестує против явного змагання Росії підчинити царській тиранії Галичину й Буковину та проти переслідування українського життя!

Починаючи від тої хвилі, як війська осередніх держав переступили в своїм побіднім поході на схід лінію рік Сяну в Галичині (червень 1915), Вепра і Тисьмениці в Польськім королівстві (липень 1915), а Нурця і Нарви в городненській губернії (серпень 1915), війна на східнім фронті — від ріки Шари на півночі до Карпат на полудні, отже на довжині 550 км простої воздушної лінії ведеть ся на українській етнографічній території, так що всі страхиття війни на сході двигает передовсім український народ і його прадідна земля.

Цілу область української етнографічної території в приближенню 150 000 км² перерито і перекопано стрілецькими ровами, збито ґранатами і скупано в крові! Людські оселі зруйновані, міліони українського населення остало без даху. Ся матеріальна руїна української землі, фізичне нищеннє українського населення, пролита тепер і в минувшині кров найліпших синів українського народу в борбі за кращу національну будучність дають нам право жадати від культурного світа уваги до нашого положення і до наших змагань.

Хай буде вільний кождий народ, але хай же й український народ, що на суцільній території числить 35 міліонів голів і заселює простір 850 000 км², не буде погноєм для чужих культур пануючих над ним народів!

Бажаннем і домаганнем українців є таке уладнаннє відносин у східній і середній Европі, яке давало б українському народови повну спромогу свобідного національно-політичного розвою, вільного від верховодства сусідних народів.

Хочемо бути самостійними господарями своєї землі, в сімі вільних і рівних народів мати повну спромогу розвивати свої духові сили й матеріальні багатства своєю краю для себе та для людства!

Відень, 15 вересня 1916 р.

За Загальну Українську Раду: голова д-р Кость Левицький, заступники: Николай Василько і д-р Лев Бачинський, Микола Ганкевич, делегат «Союза Визволення України» Маріян Меленевський, секретарі Ярослав Веселовський і Володимир Темницький.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1916. — 18 жовтня.

1916 р., вересня, 19. Чернівці.

Повідомлення чернівецького губернатора про те, що чернівецькому магістрату дозволено друкувати оголошення також і українською мовою

№ 1242, 19 вересня 1916 р.

Поліцмейстеру міста Чернівці.

Дано знати вашому високородію до відома, що одночасно з [нерозбірливо] за № 1 242 мною дозволено магістрату міста відкрити посередницьку контору з пошуку працездатними підходящої праці і надрукувати і розклеїти по місту оголошення російською, румунською і русинською мовою, які пропонували би потребуючим в робочому вигляді з'явитися у вказані пункти з метою виявлення їх сімейого і матеріального стану.

Виконуючий обов'язки губернатора.

Виконуючий обов'язки керівника канцелярії.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 38. — Аркуші 118–118 зв.
Рукописна копія. Переклад з російської В. СТАРИКА.

1916 р., жовтня, 18. Чернівці.

Розпорядження воєнного генерал-губернатора Трепова про принципи окупаційного управління Буковиною та Галичиною

Обов'язкова постанова.

Воєнний генерал-губернатор областей Австро-Угорщини, зайнятих за правом війни, на підставі п. [ункту] а) ст. [атті] 22 Положення від 3 липня 1916 року про управління цими областями і Наказа арміям південно-західного фронту від 30 вересня цього року за № 0187 про встановлення кордонів тилового району, постановив:

1. Заборонити у всіх населених пунктах району генерал-губернаторства продаж спирта, вина, горілчаних виробів і інших міцних напоїв, а також пива. У випадку виявлення продажу міцних напоїв останні підлягають конфіскації.

2. Заборонити торгівлю в ресторанах і кавярнях пізніше того часу, який буде встановлено для кожного кременого району підлеглим губернатором.

3. Заборонити всякого роду збір грошей для будь-яких цілей без дозволу губернатора.

4. Заборонити продовження діяльності і заснування нових клубів, спілок і товариств без дозволу в кожному окремому випадку воєнного генерал-губернатора.

5. Заборонити придбання від нижніх військових чинів предметів одягу, спорядження, всякого роду предметів домашнього вжитку, а також виробів з золота, срібла і дорогоцінного каміння.

6. Заборонити у бідь-яких друкованих творах поміщення без попередньої воєнної цензури будь-яких відомостей, що стосуються військових дій і дій російських урядових властей, а також обговорення питань воєнних, політичних і суспільних.

а) Заборонити друкування всякого роду творів, а також друкування і розповсюдження плакатів, оголошень і зображень без попереднього дозволу місцевої поліцейської влади.

б) Заборонити випуск з друкарень, літографій і подібних закладів всякого роду предметів друкарського тиснення без зазначення прізвища власника закладу і його адреси.

в) Заборонити продаж в книгарнях і кіосках, рівно ж і видачу для читання в бібліотеках, книжок російською мовою і малоросійським наріччям, виданих не в межах Російської імперії. Всі такого роду книги повинні бути складені в окремому місці за вказівкою місцевої влади.

г) Заборонити продаж книжок і видачу їх для читання з бібліотек на решті мов і наріч, якщо зміст цих книг ворожий російському уряду і російському народові.

д) Заборонити постановку на публічних сценах п'єс, не дозволених російською драматичною цензурою, а також влаштування концертів і всякого роду публічних лекцій без попереднього доволу місцевої поліцейської влади.

е) Заборонити демонстрування картин в кінематографах без попередньої цензури стрічок місцевою поліцією.

Приведення в дію цієї постанови покладається на губернаторів областей Австро-Угорщини, зайнятих за правом війни, при чому накладені ними на винних стягнення приводяться в виконання негайно.

Ця обов'язкова постанова заміняє собою в районі генерал-губернаторства областей Австро-Угорщини, зайнятих за правом війни, постанови з вказаних предметів, видані раніше колишнім воєнним генерал-губернатором Галичини і командуючими арміями.

Місто Чернівці, 23 жовтня 1916 року.

Підписав: Генерал-ад'ютант Трепов

ДАЧО: Фонд 27.— Опис 1.— Справа 4.— Аркуш 174.

ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК.

ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА¹

1916 Р., ЖОВТНЯ, 18. ПРАГА.

Повідомлення про створення українського комітету в Празі буковинськими та галицькими виселенцями

Український комітет у Празі заклали українські виселенці з Буковини і Галичини. Почетними членами вибрано радників двору проф. [есора] д-ра Горбачевського і проф. [есора] д-ра Пулюя, голово. посла Омеляна Поповича, заступником посла Єротея Пігуляка, а членами директора Ісопенка, проф. [есора] д-ра Кордубу, дир. [ектора] Витвицького так інсп. [екторів] Кукулку і Якубовича, а дорадником інсп. [ектора] Кліма. Комітет займає ся всіма справами українських виселенців в Празі і в Чехах, звертати ся треба на адресу голови (Praha II, Dittrichowa 24). Комітет старає ся тепер о укр. [аїнські] гімн. [азійні] бурси в Празі і дбає про інші школи для укр. [аїнських] дітей та й про запомоги для наших виселенців. Крім того є ще аїд проволон гофрата д-ра Пулюя комітет для запомоги шкільній дітворі, а під проводом інсп. [ектора] Якубовича учительська організація. Наші виселенці сходять ся що неділі на розмови, бо вже зложив ся й гарний хор.

“БУКОВИНА” (ВІДЕНЬ). — 1916–18 ЖОВТНЯ.

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, польською та румунською мовами.

1916 р., листопада, 7. Чернівці.

Розпорядження представника міністерства рільництва Григоренка щодо порядку закупівлі продуктів, фуражу та худоби для потреб російського війська

Оповідка повномочника міністерства рільництва щодо надбання всього потрібного для армії в областях Австро-Уорщини, занятих правом війни.

Закуплене для армії всіх продуктів на місці їх знаходження виконувати буду після слідуєчих сталих цін, затверджених головним комендантом армій югозах. [ідного] фронту:

[...]

В разі відмови добровільної продажу продуктів, фуражу або худоби я буду їх реквірувати (силою забирати) і платитиму зменшену ціну на 15 коп. [ійок] з кожного рубля оповіщених повисше цін, т. [о] е. [сть] 15 %.

Заявляю жителям, що надбане продуктів, фуражу і худоби буде виконувати ся тільки і надлишок запасів, що знаходять ся у жителів, і тому предкладаю добровільно продати мені все потрібне для армії, полишивши для себе тільки необхідне для прохарчування і для засіву.

Повномочник міністерства рільництва Григоренко.

Чернівці, дня 7 листопада 1916.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 4. — Аркуш 229.

ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК¹

1916 р., листопада, 22. Чернівці.

Розпорядження воєнного генерал-губернатора Трепова щодо реєстрації військовозобов'язаних осіб ворожих держав

Оповідка воєнного генерал-губернатора повітів Австро-Венгрії, занятих правом війни.

Оповідує ся жителям зайнятих російським військом повітів Буковини і Галичини, що слідує:

1. Всім, що знаходять ся в службі неприятельської армії (Австро-Венгрії, Німеччини, Болгарії і Турції), котрі з яких-небудь причини посеред жителями Буковини і Галичини тепер проживають (як н. [а] пр. [иклад], жандарми, дезертири, особи військові, нами полонені, однак з полону збігли і інші) зобов'язані зголосити ся безпроволочно в етапного коменданта або начальників повіту не пізнійше як до 15 (28) грудня с. [его] р. [оку].

2. Всі ті особи, що зголошуть ся до наначеного речинця, вважати ся будуть тільки як воєнноплінні.

Невиконане повисшого розпорядження служить як доказ змаганя тих осіб укривати ся в районі операційнім російської армії, як також бути на услугах неприятели і потягає за собою після уст. [ави] 29 Гагської конвенції з 1907 р. щодо веденя войны на суші їх передачу як підглядачів судови військовому задля шпігунства, рівно ж після § 271 в. кар. [ного] суда їх покаране смерною карою.

3. Всі жителі Буковини і Галичини не повинні на будуче осіб, які не зможуть виказати ся документами, що не належать до військ ворожих російській державі, ані у себе передержувати, ні до служби приймати і, крім того, мають обов'язок про всі такі тепер у них перебуваючі особи донести безпроволочно наблизшим етапним комендантам або дотичним начальникам повіту не пізнійше як до 15 (28) грудня с. [его] р. [оку].

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, українською, польською та румунською мовами.

Невиконане сего розпорядження потягає за собою передачу винуватців суду військовому після наведеного § 271 в. кар. [ного] с. [уда] про укриване шпігунів.

Чернівці, 22 листопада 1916.

Генерал-адютант Трепов.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 4. — Аркуш 186.
ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК¹

1916 Р., ГРУДНЯ, 12. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення чернівецького губернатора про активність загону гуцульських добровольців на території Сторожинецького повіту

Чернівецький губернатор.

14 грудня 1916 року.

№ 212.

Чернівці, Буковина.

Екстренно. Циркулярно.

Начальникам повітів і поліцмейстерам Чернівецької губернії.

Начальник Сторожинецького повіту телеграфує, що згідно з отриманими відомостями в лісній сторожці Каграле-Скупова між станцією Сипитун і м. Селятином мешкають два австрійські жандарми Сніжек і Франц Брендель, і при них перебуває партизанський загін з 17 гуцулів-добровольців, серед яких є Філіп Москалюк. Цих жандармів відвідують старший жандарм і переслідуваний чинами Сторожинецької повітової поліції і командированими для затримання злочинця козаками, командир другого загону партизанів Трусфюрер Микола Карпович на прізвисько Мельник, який убив багатьох чинів нашої армії. Останній одягнутий в форму російського унтер-офіцера.

Тому що згадані ватажки зграї, як і її члени, внаслідок переслідування безсумнівно можуть перейти в суміжні з Сторожинецьким, а також в інші повіти губернії, наказую пильно стежити з появою нових осіб, а також попереджати сільські власті про небезпеку, що загрожуватиме за приховування і незаяву про дезертирів австрійської армії.

Підписав: Губернатор В. Лігін. Скріпив: Виконуючий обов'язки керівника канцелярії Вітковський.

Вірно: Старший помічник керівника канцелярії чернівецького губернатора (підпис)

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 9. — Аркуш 153.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1917 Р., ЛЮТОГО, 18. ВІДЕНЬ.

Лист Союзу Визволення України до посла США у Австрії
зі схваленням заяви президента США Вудро Вільсона про
право кожного народу на самовизначення та з протестом
проти знищення російською окупаційною владою свободи
національного розвитку українців Буковини та Галичини

Ваша Експеленціє!

У відручнім письмі президента З. [лучених] Д. [ержав] А. [мерики] до сенату з дня 22 січня [1917] піднесено великі слова про волю всіх народів і право кожного народу до самостійного державного життя.

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, українською, румунською та польською мовами.

У зв'язку з проголошенням тих великих слів, дозволяємо собі звернути увагу п. [ана] президента, що під російським пануванням стогне в неволі великий 35-мільйоновий український народ, позбавлений елементарних національних прав, навіть права уживання своєї мови в письмі й слові; що Росія, вирушивши нібито на визволення австрійських слов'ян і зайнявши Буковину і частину Галичини, заселені українцями, які користають під австрійським пануванням зі свободи національного розвитку, знищила тут всі придбання української національної культури, посуваючися аж до заборони українського слова.

Український народ в Росії все змагав і змагає до самостійного державного життя і згадане письмо п. [ана] президента управнює нас до надії, що ті змагання знайдуть попертя у п. [ана] президента, згідно з проголошеною ним засадою свободи і рівності народів.

Просимо передати це письмо вашій владі¹.

«Вісник Союзу Визволення України» (Відень). — 1917. — 18 лютого.

1917 р., лютого, 27. Чернівці.

Звернення акторів українського театру до чернівецького губернатора з проханням дати дозвіл на проведення вокально-музичного вечора

Его превосходительству г. [енерал] губернатору в Черновицах.

В імени бідних женщин, оставших тут без средств до життя і нашої молодіжи осьміляємось просити ваше превохлодительство о позвіл для нас устроїти дня 26 марта с. [его] г. [ода] вокально-музикальний концерт на благотворительную ціль в салі городского театру.

Як сказано, концерт має ту ціль, щоби по возможности бідним людям принести пільгу, а малим їх діточкам справити приемність красним яечком.

В виду сего підписані надіються, що ваше превосходительство вислоухають нашу просьбу і позвіл на концерт ласкаво уділити ізволять.

Черновици, дня 27/II 1917 г.

Ярослава Стругиньска, Савицкий, Данилевич, Дудич Иван.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 39. — Аркуші 154.
РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

1917 р., лютого, 27. Чернівці.

Програма першого після Лютневої революції українського концерту в Чернівцях

Український концерт на дохід страдаючому населеню в Чернівцях.

Програма.

I. Музикальна часть.

а) Хорові пісні:

1. Шевченко-Лисенко: Якби мені черевики (мішаний хор в супроводі фортепяна).
2. Народна пісня: На беріжку (мішаний хор в супроводі фортепяна).
3. Маковей: Сон (міш. [аний] хор в супр. [оводі] фортепяна).
4. Шевченко-Матюк: Заповіт (м. [ішаний] х. [ор] в супр. [оводі] форт. [епяна]).

¹ На голоснім письмі Вилсон не повинен спинитися, але в дійсності приложити руку до того, щоб бодай зблизити міжнародні відносини до того ідеалу, який він виставив. І коли Вилсонові діла не засвідчать про щирість його слів, його письмо буде тільки одним з прикладів пропасти між ідеалом і дійсністю. (Примітка редакції ВСВУ).

5. Народна пісня: Чорна ріля ізорана (чоловічий хор в супроводі фортепяна).

6. Лепкий-Лепкий: Чуеш брат мій (жіночий хор в супроводі фортепяна).

б) Сольові пісні:

1. Шевченко-Лисенко: Ой одна я одна (сопранове сольо в супроводі фортепяна).

2. Шевченко-Ніжанковський: Минули літа молодії (тенорове сол. [ьо] в супр. [оводі] форт. [епяно] і скрипки).

3. Шевченко-Лисенко: Ой Дніпре мій Дніпре (баритонове сольо в супроводі фортепяна);

в) Інструментальна часть:

1 а) Чайковський: Фортепянове сольо;

1 б) Лисенко: Фортепянове сольо;

2 а) Чайковський: Скрипкове сольо (в супр. [оводі] форт. [епяна]);

2 б) Лисенко: Скрипкове сольо (в супр. [оводі] форт. [епяна]).

II. Декляматорська часть.

1. Федькович:

а) Ой сів же він при столику;

б) Стояв же він на шельваху.

2. Шевченко: Козацька доля.

3. Вороний: Євшан зіле.

4. Франко: Каменярі.

5. Українка: Перемога.

III. Жива картина.

Діти на могилі.

Іділя (з народного житя).

ДАЧО: фонд 27.— Опис 1.— Справа 39.— Аркуші 155–156.
Рукописний оригінал.

1917 р., березня, 9. Петроград.

Витяг з заяви петроградської громади Товариства українських поступовців з вимогою територіальної автономії України та відновлення національно-культурних прав буковинських та галицьких українців

Ми, члени Петроградського відділу «Товариства українських поступовців», глибоко переконані, що витворені революцією нові правні умови особистого і колективного життя повинні забезпечити порішення тих завданнів, які ставить собі український національний рух, в єднанні з демократичними силами всієї держави.

[...]

Незалежно від того, задля відновлення брутално порушеного старим режимом загальнолюдського міжнароднього права потрібно:

– негайно відновити в окупованих російським військом частинах Галичини і Буковини весь лад місцевого політичного і громадського життя і ті національні права, які мала перед війною місцева українська людність;

– негайно визволити з арешту і повернути з заслання всіх галицьких і буковинських українців, що були жорстоко покарані виключно на ґрунті ненависти старого уряду до національної української культури, а в тім числі визволити керівника галицької уніятської церкви — митрополита гр. [афа] Андрія Шептицького.

9 березня 1917 р.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: О. Лотоцький. Сторінки минулого.
ЧАСТИНА ТРЕТЯ. — ВАРШАВА, 1934. С. 328–330.

1917 Р., БЕРЕЗНЯ, 15. ПЕТРОГРАД.

Витяг з листа українців Вороніжчини до Тимчасового уряду із вимогою звільнення з заслання буковинських та галицьких українців

Голові Ради Міністрів Князеві Г. Є. Львову.

Українці міста Вороніжа і Вороніжчини, зібравшись з приводу святкування російської революції, щиро вітають в особі Вашій Тимчасовий Уряд з народженням оновленої вільної Росії та висловлюють готовність доложити всіх своїх сил, щоб підтримати Тимчасовий Уряд і новий лад.

[...]

До того ж вважаємо своїм моральним обов'язком нагадати Тимчасовому Уряду про долю галицького митрополита графа Шептицького і багатьох тисяч наших братів українців — галичан і буковинців, що вивезені із рідного краю адміністративним порядком, і томляться на заслання і в тюрмах без ніякого судового обжалування, що неможливе в жодній правовій державі, а ще більше недостойне вільної Росії.

Вороніж 15 (28) марта 1917 р.

Президія зборів:

Іродіон Шереметинський

Митрофан Дробиш

Осип Кочьмач

Степан Чумак

Надія Трембовельська

Петро Помазан

Іван Власенко

Секретар зборів — Олександр Василів.

ДА РФ: Фонд 1778. — Опис 1. — Справа 35. — Аркуш 177–180.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

1917 Р., БЕРЕЗНЯ, 17. ПЕТРОГРАД.

Витяг з Пам'ятної записки української делегації голові Тимчасового уряду з вимогою негайного звільнення із заслання буковинських та галицьких українців

[...] Зараз по оголошенні війни були закриті органи української преси, хоч вони закликали люд до впертої боротьби проти ворога; поволі закривалися ще не знищені українські просвітні організації; українських діячів без слідства й суду арештовувано та позасилано — і таке саме робилося в окупованих російським військом частинах Галичини та Буковини, котрі уважались за джерело українського руху; ствержені австрійською конституцією національні права української людності сих країн скасовано, українські організації — культурні й економічні — закрито, пресу і взагалі друковане слово припинено, переслідувано навіть віру галичан-уніятів, котрих силоміць повертали в православ'я; галицьких українців, що обстоювали свою народність та віру, арештовувано та засилано в далекі краї Росії та Сибіру.

Всі сі утиски, хоч не спинили українського руху, але понижали культурний та економічний рівень народної маси, а разом шкідливо вплинули й на її політичний розвиток.

[...]

Незалежно від усього того, задля відновлення гостро порушеного старим режимом загальнолюдського й міжнародного права, негайно відновити в окупованих російським військом частинах Галичини й Буковини увесь лад місцевого й громадського життя та ті національні права, що їх мала до війни місцева українська людність; негайно визволити з арешту і вернути з заслання всіх галицьких і буковинських українців, що були жорстоко покарані виключно на ґрунті зненависти старого уряду до національної української культури; видатки по повороту на місце визволених засланців повинно взяти на кошт державний.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: О. ЛОТОЦЬКИЙ. СТОРІНКИ МИНУЛОГО.
ЧАСТИНА ТРЕТЯ. — ВАРШАВА, 1934. С. 340–343.

1917 Р., БЕРЕЗНЯ, 26. ТЕРНОПІЛЬ.

Звернення зборів українців Тернополя до Тимчасового уряду з вимогою надання національно-територіальної автономії Україні включно з Галичиною та Буковиною

26.03.1917 р.

Телеграма № 5118.

Петроград

Голові Ради Міністрів князю Львову

Міністру юстиції Керенському

Голові Державної Думи Родзянку

Рада робітничих депутатів, Український Комітет Нероновичу

Редакція «День»

Редакція «Речь»

Редакція «Солдатское Слово»

Загальні збори українців солдатів, офіцерів і службовців громадських організацій, що працюють на оборону, які відбулися 26 березня в Тернополі, ухвалили:

1) домогатися національно-територіальної автономії України без розділу кордонів Правобережної з Галичиною, Буковиною, Лівобережною, областями Війська Донського, Кубанського;

2) вважати за необхідне прийняття Тимчасовим Урядом юридичного акту, яким би визнавалася автономія України;

3) захищати до останньої краплі крові новий російський державний порядок, а також автономію України проти внутрішніх і зовнішніх ворогів.

Голова зборів Володимир Буряченко

ДА РФ: Фонд 1778. — Опис 1. — Справа 244. — Аркуш 16.
ТЕЛЕГРАФНИЙ БЛАНК. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1917 Р., БЕРЕЗНЯ, 27. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення чернівецького губернатора про дозвіл на проведення українського концерту в Чернівцях

№ 3795

Березня 27 дня 1917 р.

Начальнику Чернівецької міської воєнної міліції.

Доручаю оголосити проживаючим в Чернівцях Ярославі Струтинській, Савицькому і Данилевичу, що з мого боку немає перешкод до надання дозволу прохачам влаштувати в приміщенні Чернівецького міського театру спектакль

з благодійною ціллю згідно з наміченою ними програмою, яка при цьому додається, однак лише за умови, що до постановки вибраних ними п'єс не буде перешкод також і з боку військової цензури.

Губернатор

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 39. — Аркуш 165.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1917 р., березня, 30. Чернівці.

Повідомлення начальника чернівецької військової міліції про арешт Ярослави Струтинської за обвинуваченням у шпигунстві

Начальник Чернівецької міської військової міліції
30 березня 1917 р.

№ 120.

м. Чернівці

Таємно. Генеральному чернівецькому губернатору.

Рапорт.

Доношу вашому превосходительству, що одна із учасниць дозволених до вистави благодійних спектаклів Ярослава Струтинська ув'язнена в тюрму за звинуваченням в шпигунстві. В зв'язку з цим чи буде бажаним давати дозвіл на влаштування спектаклів особам, які подали клопотання про це спільно з арештованою Струтинською.

Начальник військової міліції підполковник (підпис)

Керівник канцелярії (підпис)

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — Справа 39. — Аркуш 166.
РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1917 р., квітня, 1. Київ.

Повідомлення про нові засади побудови адміністрації Галичини та Буковини, розроблені галицько-буковинською комісією

«Русское Слово» з дня 1 (14) цвітня в телеграмі з головної квартири повідомляє:

Галицько-буковинська комісія при комітетах Південно-західного фронту земського Союзу і Союзу міст предложили Мілюкову меморіал про організацію адміністрації в Галичині й Буковині. Виложені у меморіалі головні засади знайшли у міністра одобрене. Справа ся буде розглядати ся в раді міністрів. В меморіалі остро критикується ся руйнуюча робота старого правительства в занятих областях та підносить ся конечність переведеня в жите таких реформ:

1. Відновлене органів місцевої сільської і міської самоуправи.
2. Полишене населеню повної свободи привернути, або старі форми самоуправи або перемінити їх на нових основах.
3. Допомогти відновленю діяльности місцевих громадських організацій, кооперативів, кас дрібного кредиту і пр. [оче].
4. Відновити судівництво, полишивши жидівським громадам права автономії.
5. Передати всі справи опіки над населенем Союзам земств і міст та місцевим громадським організаціям.

6. Перевести реформу управи діяльністю місцевих громадських організацій, кооперативів і кас дрібного кредиту.

«Діло» (Львів). — 1917. — 11 травня.

1917 р., квітня, 3. Чернівці.

Повідомлення чернівецького губернатора про викрадення моторів друкарських машин з друкарні Українського Народного Дому

Чернівецький губернатор

Квітня 3 дня 1917 р., № 198, м. Чернівці (Буковина).

Циркулярно. Негайно.

В кінці минулого березня з друкарні «Руська Рада» в місті Чернівці, розташованій в [Українському] Народному Домі на розі вулиць Райса і Петровича, невідомими зловмисниками скоєно крадіжку двох електричних двигунів (моторів), які приводили в рух друкарські машини.

Враховуючи це, доручаю вам невідкладно розпорядитися про проведення розшуку у ввіреному вам районі зловмисників і украдених моторів і, в разі виявлення, донести мені.

Губернатор В. Лігін

Виконуючий обов'язки керівника канцелярії Вітковський

ДАЧО: фонд 27. — Опис 1. — Справа 3. — Аркуш 81.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1917 р., квітня, 13. Чернівці.

Повідомлення чернівецького губернатора про зміни в системі судівництва, спричинені зміною державного ладу

Чернівці, 13 цвітня 1917 р.

Оповістка черновецького губернатора.

Подає ся до відома всім мешканцям Черновецької губернії слідуєчий приказ воєнного генерал-губернатора областей Австро-Угорщини, занятих правом війни.

11 цвітня 1917 — № 212.

При сім для відомости і постійного виконувана оповіщую копію приказу арміям Юго-Західного фронту з дня 31 марта 1917 р. до № 415.

Копія.

ПРИКАЗ

Арміям Юго-Західного фронту. 31 марта 1917 р. — № 415.

В світлі дні відродження нашого краю, що перейшов до нового вільного державного ладу, коли поступованя всіх горожан повинні утверджувати ся не на страху перед карою, але на почутю обовязку і любови до нашої дорогої Родини, я не бажаю залишити скріпленої одвічальности за декотрі провини тай віруючи, що се не лиш не викличе збільшеня злочинів, але поведе до ще більше свідомого сповнення нашого горожанського і військового обовязку взглядом Батьківщини, зміною слідуєчі прикази в арміях повіреного мені фронту [...]

В звязи зо зміною тих приказів розпоряджую:

а) всі справи, звернені до адміністративного рішення (п. [ункти] 1, 2 і 4 сього приказу), але ще не рішені, безпроволочно передати в загальні судові місця;

б) всі справи, звернені до військового обвинувачем і що знаходяться в розправі у воєнних судів слідчих або на рішення воєнних судів, але ще не переманені, передати після приналежності відповідним судіям слідчим і в загальні судові місця (п. [ункти] 3 і 5 цього приказу);

в) одвічальність за всі не рішення справи повинна бути нормальна, а не збільшена, відповідно зміненним приказам.

Нинішнє розпоряджене оповістити до загального відома підчиненим воєнним і горожанським властям району армій повіреного мені фронту.

Приказ підписав:

Час. [ово] спов. [няючий] ур. [яд] військового генерал-губернатора, генерал-лейтенант Усов.

ДАЧО: Фонд 922. — Опис 1. — Справа 1. — Аркуш 40.
ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК¹.

1917 р., квітня, 15. Київ.

Повідомлення про роботу Всеукраїнського національного конгресу в Києві, обрання Української Центральної Ради та призначення Дмитра Дорошенка генерал-губернатором окупованих частин Галичини та Буковини

Звіт про Всеукраїнський національний конгрес.

Величні, світлі, незабутні дні! Три дні тягнувся він, три дні панував урочистий піднятий настрій роботи: відчувалось, що з'їзд робить велике, важне діло — творить історію; почувалась велика потенціальна сила в цій масі людей, які з'їхались з усіх кінців України — од Кубані аж до Сяну; дочувалось, що нарід таїть в собі величезні запаси непереможного творчого духа.

[...] Під час з'їзду дуже яскраво виявилась наша сила в тому, що генерал-губернатором окупованих частей Галичини і Буковини по рекомендації Центральної Української Ради було призначено українця Дорошенка, замість кн. [язя] Долгорукова. Представник Тимчасового уряду губ. [ернський] Комісар Київський Суковкин, вітаючи з'їзд од імени Уряду, заявив, що до голосу з'їзду Уряд буде прислухатись з великою увагою, як і до голосу організованого українського народу.

[...]

«РІДНЕ СЛОВО» (Київ). — 1917. — 15 ТРАВНЯ.

1917 р., квітня, 16. ПЕТРОГРАД.

Повідомлення про початок діяльності українського генерал-губернатора Галичини та Буковини

Зі занятої Галичини і Буковини.

Відень, 18 мая 1917 р.

Новий генерал-губернатор починає свою діяльність.

(Ф. К.) «День» з дня 16 (29) цвітня повідомляє:

Іменованій Тимчасовим правительством комісарем для Галичини й Буковини з правами генерал-губернатора Дмитро Ів. Дорошенко відвідав міністра-президента кн. [язя] І. Е. Львова і міністра заг. [раничних] справ П. Н. Мілюкова. Розмова обертала ся коло проєктованої реформи адміністрації

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, румунською, польською та українською мовами.

в занятих областях та коло повернення населенню належних йому прав в органах самоуправи, в суді і церкві. Всі пляни нового генерал-губернатора не зустріли ніяких принципіальних замітів зі сторони міністрів.

«Діло» (Львів). — 1917. — 22 травня.

1917 р. квітня, 18. Чернівці.

Повідомлення про створення виконавчих комітетів міста Чернівці та Буковини

З Буковини доносить «Кіевская Мысль» з дня 7 мая:

З огляду на повне знищене горожанської управи і на безвласте в Чернівцях і Буковині утворив ся 18 цвітня виконуючий комітет гор. [ода] Чернівців і Буковини з представників гарнізонової Ради, військових депутатів, Земського Союзу, Союзу городів, Української Громади, залізничних організацій і місцевого громадянського комітету. Комітет заступив назначених членів черновецького магістрату, які не мали довіря громадянства, тимчасовими виборними представниками населеня, вибравши комісаря при полицмайстрі для організації городської міліції, заняв ся організацією тимчасової управи повітами, виділив комісії: юридичну, адміністраційну, народної просвіти і санітарну. Тимчасове приміщене комітету: черновецький магістрат ч. [исло] 29.

Президія комітету: Олександр Багрій, Іван Герман, Петро Дрожжин, Степан Гавеський.

«Буковина» (Відень). — 1917. — 15 червня.

1917 р., квітня, 22. Київ.

Повідомлення про призначення Д. Дорошенка українським генерал-губернатором Галичини і Буковини

Українець — ген. [ерал]-губернатором Галичини й Буковини.

Відень, 7 мая 1917 р.

(Ф. К.) «Руское Слово» з дня 9 (22) цвітня в телеграмі з Києва доносить:

Одержано тут телеграму від міністра-президента князя Львова з повідомленням, що професор київської гімназії, український громадський діяч Д. Дорошенко зівстав іменованій комісарем для Галичини й Буковини з правами генерал-губернатора.

Як доносить «Угро Россія» з дня 7 (20) цвітня, до комісаря Тимчасового правительства будуть належати всі справи цивільної адміністрації окупованими областями; до помочи йому будуть покликані місцеві краєві й повітові комітети.

Дмитро Іванович Дорошенко є потомком того роду Дорошенків, з якого вийшов гетьман Петро Дорошенко, має 36 літ, родом з Чернигівщини. Вчив ся в університеті в Петрограді й Києві. За університетських часів (1901–1905) належав до укр. [аїнської] революційної партії Коли РУП перемінила ся в укр. [аїнську] соц. [іал]-дем. [ократичну] партію, Дорошенко симпатизував з сим напрямом, але ближшої участі в діяльності партії не брав. Був співробітником цілого ряду укр. [аїнських] видавництв, а також є автором кількох праць на різні теми просвітнього й історичного характеру. В часи пореволюційної реакції (1908–1910) був професором комерційної школи в Катеринославі і тут належав до головних організаторів просвітної діяльності серед укр. [аїнського] населеня Катеринослава і цілого промислового Катеринославського округу в укр. [аїнських] товариствах «Просвіта». Тут приймав близьку участь у редагованю укр. [аїнського] часопису «Дніпрові Хвилі». Потім

став гімназіальним професором у Києві. Вліті 1914 р. під час ферій вибрався за границю і спинився на якийсь час у Львові, щоб відвідати численних своїх знайомих і приятелів. При поверnutí його захопила мобілізація і виповіджене війни. Хотячи конечно дістати ся домів через Ромунію, Дорошенко виїхав в напрямі Чернівців, але по дорозі був затриманий і як чужинець інтернований у тернопільській тюрмі. Визволили його з тюрми російські воєнні власти по окупації Тернополя. Недавно, як уже відомо читачам «Діла», Д. Дорошенка покликано на становище київського віце-губернатора, яке тепер, розумієть ся, займе хто инший.

«ДІЛО» (Львів). — 1917. — 11 ТРАВНЯ.

1917 Р., квітня, 22. Київ.

Повідомлення про призначення українського генерал-губернатора Галичини і Буковини

Вісти з російської України.

Українець правительственным комісарем занятої частини Галичини і Буковини.

Після донесення «Русского Слова» комісарем для Галичини і Буковини з правом генерал-губернатора став визначний український діяч Дмитро Дорошенко, публіцист і учитель гімназії в Києві. Належатимуть до него всі справи цивільної адміністрації. До помочи йому будуть покликані краєві і повітові комітети.

Д. Дорошенко має багато особистих знайомих між галицькими і буковинськими українцями.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 15 ТРАВНЯ.

1917 Р., травня, 12. Відень.

Повідомлення про солідарну позицію Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини з українськими депутатами з Галичини

Засідане Союзу українських парламентарних і сеймових послів з Буковини.

Під проводом п. [осла] Николая Василька відбули послы до ради державної і до сойму з Буковини нараду в суботу, дня 12 с. [ього] м. [ісяця]. Предсідатель зреферував про чолобитню цісаревій з нагоди її іменин, висловлену в телеграфічній дорозі. З великою радістю повитали присутні іменоване радника двору графа Ецдорфа управителем краєвого правительства Буковини і висловили переконане, що дотичне цісарське рішене в силі успокоїти величезне число буковинських збігців, що в сім іменованю бачать скріплене їх надій повернути до своєї вітчизни.

З огляду на заяви, проголошені в Кракові дня 5 с. [ього] м. [ісяця], ухвалено одноголосно слідуочу постанову:

«Більше як коли конечно в сій хвили солідарність всіх українських партій і всіх верстов українського населеня в Австрії. На провідниках української політки лежить обовязкове завдане витворити собі ясний образ надій української нації в будуччині. Відповідно до сеї мети мусить постава всіх українських послів в парламенті бути згідна, рішуча і достойна поваги хвилі. Українські послы з Буковини в сім важкім, великім часі розумієть ся не уступлять із свого місця по стороні українських послів з Галичини».

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 15 ТРАВНЯ.

1917 Р., ТРАВНЯ, 12. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про солідарну позицію Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини з українськими депутатами з Галичини

Під проводом пос. [ла] Миколи Василька відбули українські сойм. [мові] і парламент. [арні] послы з Буковини нараду дня 12 с. [ього] м. [ісяця]. Учасники нарад з вдоволенем прийняли до відома, що президентом краю іменовано радника двору графа Ецдорфа. Опісля одноголосно ухвалено отсю резолюцію:

«Більше ніж коли-небудь іноді являєть ся тепер конечною солідарність всіх українських партій та всіх верств українського народу в Австрії; українські провідники мають обовязок виробити собі ясний образ про надії української нації на її будучність в Австрії. Відповідно до тої ціли мусить бути становище усіх українських послів в парламентах одноставне, рішуче і достойне поважної хвили. Українські послы з Буковини — розумієть ся — в тій важній порі не відступлять українських послів з Галичини».

«Діло» (Львів). — 1917. — 17 ТРАВНЯ.

1917 Р., ТРАВНЯ, 17. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення комісара Тимчасового уряду Дмитра Дорошенка до населення Буковини та Галичини

До населення зайнятих частин Галичини й Буковини.

З наказу Тимчасового правительства мене призначено комісаром областей Австро-Угорщини зайнятих правом війни. Приступивши до виконання обовязків, доручених мені Тимчасовим правительством, вважаю за необхідне звернути ся до населення Галичини й Буковини з отсим оповіщенням:

Дотеперішня політика російської цивільної власти щодо місцевого населення, яка стояла в тісному звязку з загальним напрямом царського правительства в Росії, тепер має бути цілком відкинута. Велика російська революція, що принесла свободу всім народам російської держави, не може не змінити відношення російської власти до цивільної людности зайнятих збройною силою областей Австро-Угорщини.

Згідно з основами міжнародного права нова російська власть, в особі представників Тимчасового правительства, не вважає можливим накидати населенню в сей переходовий час щось таке, що мало б порушити його давній суспільно-адміністраційний устрій. Але о скільки се не буде суперечити інтересам російської армії, котра боронить справу свободи народів Росії, нова власть вважає за справедливе вжити всіх заходів для полекшення долі мешканців окупованого краю, а саме: дати населенню свободу як у відновленню старих форм самоуправи сільської й мійської, так і в перебудованню їх на нових, ширших основах, як би того людність забажала; допомагати відновленню діяльності місцевих громадських організацій, кооперативів, оцадних кас, добродійних комитетів і т. [аке] ин. [ше]; відновити по змозі судівництво в місцевих судах на основі місцевих законів; відновити шкільну науку по школах низчих і середніх, відкриваючи нові школи, коли того буде треба, і вживаючи заходів щодо охорони й опіки над дітьми, які полишили ся без догляду.

Виходячи з принципів свободи самовизначення націй, нова російська власть відкидає саму думку про які-небудь утиски й обмеження щодо всіх народностей в краю Так само й бесіди не може бути про якісь утиски в справах віри. Предметом особливої уваги нової власти буде упорядкованне харчової справи,

задля чого вже нині розпочато організацію Галицько-Буковинського краєвого комітету, який при участі представників самого населення буде дбати про достачання населенню продуктів і річей першої потреби й про справедливий їх поділ між потрібуючими.

Згідно з вказівками Тимчасового правительства і вищих військових властей, яким підлягає краєва управа, я маю в найблизшому часі організувати при повітових і губерніяльних комісарах ради з як найширшою участю представників місцевої людности, від усіх її національних і суспільних верств і гадаю, що ці ради допоможуть представникам нової російської власти йти шляхом задоволення насущних потреб населення. Згодом буде організована рада й при краєвому комісарі.

Я закликаю населенне виконувати розпорядження губерніяльних і повітових комісарів Тимчасового правительства, які стають нині на чолі губерніяльної й повітової адміністрації в краї. Надію ся, що населенне окупованих областей піде на зустріч стремлінням представників нової російської власти в справі заведення в краї ладу й полекшення долі його мешканців. Тільки при такому відношенню з боку місцевого люду нова російська власть в зайнятих областях зможе здійснити завдання, які покладає на неї Тимчасове правительство вільної Росії.

20 мая 1917 р. Чернівці.

Краєвий комісар Тимчасового правительства в Галичині й на Буковині Д. Дорошенко.

Друкарня «Руська Ради» Чернівці.

ДАЧО: Фонд 922. — Опис 1. — Справа 1. — Аркуш 43.

ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК¹.

1917 р., травня, 19. Кіцмань.

Повідомлення про вибори представників громади Кіцмань та членів громадського суду

До високого начальства уѣзда в Кіцмани.

Відповідно до жадання начальства уѣзда № 1 586 з дня 12 мая 1917 вибрала громадська рада міста Кіцмань на засіданю дня 18 мая 1917 представителями міста:

Бургомистра Николая Руснака і д-р [а] Івана Стрийского, а їх заступниками священника отца Івана Щербановича і професора рільнич. [ого] Николая Влада і їм дали порученя.

Крім того, вибрано суд місцевий для пильних справ в громаді. Суд цей має право накладати кари грішми і арештом відповідно до громадського закона.

В кінці рішили, щоби в селі і в місті була нічна сторожа горожанська — як це буде можливо зробити, бо у громаді є мало мужчин.

Кіцмань, дня 19 мая 1917 р.

Бургомістер Н. Руснак.

[Напис на печатці: «Уряд громадский Місто Кіцмань»]

ДАЧО: Фонд 922. — Опис 2. — Справа 1. — Аркуш 24.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, українською та польською мовами.

1917 р., травня, 28. Київ.

Витяг з резолюції Всеукраїнського селянського з'їзду в Києві (28 травня – 2 червня – 1917 року) з вимогою якнайшвидшої відбудови зруйнованих війною українських земель Галичини, Буковини, Холмщини і Волині

Резолюція 2. Про відношення до війни

[...]

5. З'їзд признає необхідним, щоб зруйновані війною українські землі: Галичина, Буковина, Холмська Русь, Волинь, а також Польща, Бельгія, Сербія та інші країни були відроджені до нового життя коштом та заходами тих держав, що брали участь у війні. Порядок задоволення зруйнованих країн має виробити Міжнародний мирний Конгрес.

[...]

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ. БЕРЕЗЕНЬ — Листопад 1917 року. ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ. — Київ, 2003. — С. 348.

1917 р., червня, 6. Чернівці.

Ухвала зборів представників буковинських москвофілів про приєднання Буковини до України, яка перебуватиме у державному зв'язку з Росією

Ухвала зборів буковинсько-руського народу від 6 червня 1917 р.

Делегати буковинсько-руського народу, зібрані в синодальній залі чернівецької православної митрополії, згідно з правилом самовизначення народів одностайно вирішили, що вони вимагають приєднання Буковини до України, тісно зв'язаної в одну державу з Великоросійською державою, і енергійно протестують проти гетьманської України на чолі з Вільгельмом Габсбургом під протекторатом Австрії.

Зобов'язуєм правління русько-народної партії передати цю ухвалу губернатору, резидуючому в Чернівцях, з проханням довести цю ухвалу до відома російського уряду.

КОЛЕКЦІЯ МИКОЛИ ЧОРНОПИСЬКОГО.
Рукописна копія в записнику Касіяна Богатирця.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА

1917 р., червня, 7. Чернівці.

Лист до губернатора Буковини О. Лотоцького з повідомленням про рішення зборів представників буковинських москвофілів

Лист, переданий депутацією 7 червня 1917 р.

На вчорашніх зборах делегатів буковинсько-руського народу, скликаних у Чернівці в синодальну залу в митрополичій резиденції, делегати ухвалили наступне:

[...]¹

¹ Див. документ від 6 червня 1917 р. «Ухвала зборів представників буковинських москвофілів».

Передаючи цю ухвалу вашому превосходительству, просимо повідомити про неї ваш, а від учорашнього дня і наш уряд і постаратися, щоби ця ухвала в силу права націй на самовизначення здійснилася.

Микола Григорій, Василь Велигорський, Євген Цурканович, Іван Михайлович Савчук, Василь Ковальчук ¹.

КОЛЕКЦІЯ МИКОЛИ ЧОРНОПИСЬКОГО.
РУКОПИСНА КОПІЯ В ЗАПИСНИКУ КАСІЯНА БОГАТИРЦЯ.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА

1917 Р., ЧЕРВНЯ, 14. ВАШКІВЦІ.

Посвідчення начальника штабу 12-ї піхотної дивізії російської армії щодо збереження в цілості Вашківецької народної школи

Посвідчення.

14 червня 1917 р.

№ 0025

Школа в селі Вашківці є громадська — місцевої православної громади, а тому всі товариші повинні вжити всіх заходів, щоби зберегти її в цілості.

Комендант штабу дивізії підпоручник Николаєнко.

[Напис на печатці:] «Комендантъ штаба 12 пѣх. дивизіи» ².

КОЛЕКЦІЯ МИКОЛИ ЧОРНОПИСЬКОГО. РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА

1917 Р., ЧЕРВНЯ, 15. ВІДЕНЬ.

Програмна заява Клубу українських послів з Буковини у справі створення окремої української провінції в Австро-Угорщині

Заява посла Николая Василька при першій читанню бюджетової провізорії.

Маю честь іменем клубу українських послів до державної Ради з Буковини зложити слідууючу заяву:

Українці Буковини почувають себе в сій історичній хвили, рівно важній для українського народа в границях, як і поза границями, Австрії в своїх почуваннях і цілях солідарними з українським населенем Галичини, задля чого дають вони свою згоду на правне застережене галицького заступництва з 30 мая. Клуб укр. [аїнських] послів з Буковини просить високу Палату прийняти надто до відома ще отсе стверджене:

Упорядкована австрійська управа застала населене Буковини при вибуху війни в повнім моральнім уруженю проти ворога, а передовсім нас, українців, проти нашого поконвічного ворога, Росії. Майже через рік обороняли Буковину її власні діти. Під проводом шляхотного сина своєї вітчизни, полковника Едварда Фішера і його наслідника полковника Данила Паппа, двох героїв, котрих імя остане написане нестертими буквами в історії оборони Буковини, бльок оборони вітчизни, зложений з рядів добровольців, в тім числі й наших геройських укр. [аїнських] гуцулів, ставив чоло московській перемозі, а навіть вимів ворогів із столиці краю по першій ворожій інвазії мимо недостаточних средств оборони.

¹ Передали листа Лотоцькому — примітка К. Богатирця.

² Примітка рукою Івана Бажанського, на той час директора Вашківецької школи: «Посвідка від команданта штабу 12 дивізії, якою вратовано Вашківску народну школу від спаленя».

Наша моральна підготовка виявила ся також в поведенню нашого укр. [аїнського] населеня супроти нашого війська і в часі російських інвазій.

Через те можемо з гордістю вказати на те, що українці Буковини своєю героїською обороною рідної скиби, кермованою метою вдержати її при австрійській монархії, помімо нечуваних переслідувань, звернених якраз проти українців зі сторони російських орд — вкажу лише на додержане присяги всіма нашими мужицькими двірниками без виїмку — перевели доказ, що там, де австрійська управа не спиняла їх розвитку, там, де вони користали з благодатий упорядкованої держави, де усунено пановане каст, дякуючи демократизації краєвого правління, там найшли ся тільки самі «українці», які державі радо дали те, чого вона слушно могла ожидати від їх патріотизму.

Австрійський патріотизм буковинського населеня і то — можу сказати — на найпершій місці патріотизм буковинських українців — не був і не є ніякою «штучною цвіткою», але впливом щирого переконання неселеня, задоволеного своїм розвитком в границях імперії.

Для Буковини і її народів Австрія не є ніяким чужинецьким панованем, бо поміж нас і поміж австрійську управу не всунено ніякого національно чужого панованя. Безперечно й ми, українці Буковини, не можемо оперти ся мріям української ідеальної програми про державне з'єдинене всіх українських земель, але та мрія могла б тільки тоді стати для нас програмою, коли б і нам загрожуovala ся судьба, яка припала в участь нашим землякам з Галичини, а то: коли б між нас і між Австрією вставлено як посередне звено чуже національне пановане.

Ми, українці Буковини, звязані з 40 мільонами українців в Росії, ба через узол православної церкви навіть з великоруським народом, відкидаємо всяку думку про зміну границь Австрії через включене нашої вітчизни з сеї держави, кермуючись вірністю і вдячністю для династії і для австрійської держави, поки нам Австрія, як доси, не накинє чужого панованя.

Через те стоїмо при боці наших галицьких братів з повним зрозумінем справи в їх боротьбі проти здійсненя наміру відокремленя Галичини. Бо в цілковитім противенстві до правно державних заяв південно-славянських послів, але й Чеського Союзу, котрі домагають ся тільки розвитку їх національної програми серед границь монархії і під скиптром нашої династії, зложило польське Коло свою програму ясно і виразно в напрямі, після котрого для него дороговказом є резолюція, ухвалена 28 мая с. [ього] р с. [оку] в Кракові, якою домагаєть ся з'єднаній і незалежної Польщі з включенем Галичини. Виходить з того, що відокремлене Галичини з польського становища подумане тільки як переходова стадія до включеня в з'єдинену незалежну Польщу.

Через то річ самозрозуміла, що в добре зрозумілім інтересі власної нації, але і в інтересі Австрії та її династії се відокремлене мусить стрінутися з опором українців і бути спинене українським народом і його легальними заступниками всіма доступними їх способами.

Заступники австрійських народів в тій Палаті, як і правительство, мають перед собою програму австрійських українців, яка заключаєть ся в от чім:

Своя провінція, яка мала б бути утворена зі всіх українських просторів монархії і одержати повну національну автономію, але при тім рада остати при Австрії і під панованем цісаря Австрії.

Ми, австрійські українці, свідомі того, яку опору визвольним державним стремлінням мільонів наших братів в Росії, супроводжених нашими найгорячішими почуваннями, може дати на їх ще довго тернистій дорозі до повного осягненя самостійної держави, неспинюване в своїм розвитку українство в Австрії. Ми знаємо також, що провідники українського руху в Росії тільки тоді пропустять австрійських українців із своїх плянів будучности, коли бачити їх будуть вільними від польського гнету, забезпеченими в їх істнованю як дійсно рівноправних горожан сеї держави.

Через те думаємо, що сповняємо патріотичний обов'язок, коли остерігаємо правительство і всі ті партії сеї Палати, які разом з нами бажають вдержання істновання держави, перед потуранем політиці постулятив на наш кошт.

Наші Січові Стрільці — українських легіон — якому отсим складаємо супроти заступників всіх народів Австрії невялу подяку, що з'єднали собі признане своїх геройських подвигів з найкомпетентнішого місця, а то від найвисшого вождя, нашого славетного цісаря Карла, і те велике число українських полків всіх родів оружя з Галичини і Буковини, які в боротьбі проти Росії і Румунії радо та з безпримірною хоробрістю жертвували жите і здоровле на вівтари австрійської вітчизни і які якраз тепер становлять основу оборонної армії в страшнім змаганю над Ізонцом — всі вони черпали відвагу бороти ся на смерть і жите з тої надії, що принесуть своїм українським братам визволене з-під московського царату, а самим собі — визволене з-під польського ярма.

Хвилевий успіх, щоб осягнути парламентарну більшість голосами польського Кола, не сьміє для сумлінного правительства і для австрійських партій, сьвідомих своїх патріотичних обов'язків, бути приводом до того, щоби ся надія переміяла ся в настрій розпуки.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 15 червня.

«ДІЛО» (Львів). — 1917. — 20 червня.

1917 р., червня, 15. Відень.

Повідомлення про заяву М. Василька в австрійському парламенті щодо солідарності буковинських депутатів із галицькими українцями

Державна Рада.

(Телеграма ц. [ісарсько]-к. [оролівського] Кореспонденційного Бюра). Відень, 15 червня 1917 р.

[...]

В імени буковинських українців заявляє п. [осол] Василько, що вони є солідарні з українським населенем Галичини і без обмежень прилучають ся до його застережень. Українці на Буковині відкидають всяку думку зміни границь Австрії через відлучене їх вітчизни. Австрійські українці домагають ся, щоби із всіх українських областей монархії утворено нову українську провінцію з повною національною автономією, яка одначе бажає остати в Австрії під панованем австрійського цісаря.

«ДІЛО» (Львів). — 1917. — 17 червня.

1917 р., червня, 15. Відень.

Повідомлення про заходи Миколи Василька щодо визнання окремої української ідентичності австрійським урядом

Українська номенклатура.

Посол Н. Василько відбув 11 червня довшу конференцію з міністром внутрішніх справ, бароном Гандлем. При сій нагоді порушив посол м. [іж] и. [ншим] і справу нашої номенклатури, жадаючи, щоби ц. [ісарсько]-к. [оролівські] уряди прийняли остаточно замість назви «руський» (ruthenisch) загальноуживану українцями по сім і по тім боці кордону назву «український». Отсим здаеть ся й закінчат ся успішно підняті вже перед кількома місяцями заходи п. Василька около

формального признання нам національної відрубности. В своїй програмовій бесіді президент міністрів, вчисляючи народности, що держали ся хоробро у війні, згадав передовсім «русинів». На дотичний запит посла Василька заявив президент міністрів, що ужив сеї назви мимоволі, з привички, і велів сейчас стенографічному бюрови в протоколі заступити слово «русини» назвою «українці». Здаєть ся отже, що правительство рішене в сім напрямі вволити волю нашим домаганям.

«Буковина» (Відень). — 1917. — 15 червня.

1917 р., червня, 22. Чернівці.

Розпорядження крайового комісара Тимчасового уряду Дмитра Дорошенка про заборону азартних ігор в прилюдних місцях

Обов'язуюча постанова.

Краєвий комісар Тимчасового правительства в Галичині й Буковині на основі п. [ункту] а ст. [атті] 22, затверджено дня 3 липня 1916 р. розпорядку дотично адміністрації земель Австро-Угорщини, занятих правом війни і приказу в арміях полуднево-західного фронту з дня 30 вересня 1916 р. ч. [исло] 0187 щодо установлення границь тилового району постановив:

1. Заборонити в м. [істі] Чернівцях ігри в карти в огородах, на площах і всіх інших прилюдних місцях.

2. Заборонити в м. [істі] Чернівцях продаж ігорних карт як руських, так австрійських.

Хто провинить ся в нарушенню сеї обов'язуючої постанови, підлягає вязниці до трьох місяців або карі грошевої до 3 000 рублів.

Виконанне сеї постанови припоручеть ся губернському комісареві на Буковині, причім наложені ним на винуватих карі доконують ся безпроводочно.

Чернівці, дня 22 червня 1917.

Підписав: Краєвий комісар Д. Дорошенко.

ДАЧО: Фонд 27. — Опис 1. — СПРАВА 4. — АРКУШ 247.
ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК¹

1917 р., червня, 30. Київ.

Грамота митрополита Андрія Шептицького про призначення Келестина Костецького адміністратором греко-католицької церкви на Буковині

Андрей Шептицкий митрополит галицкий

Високопреподобному о. [тцю] канонікови Келестину Костецкому в Чернівцях.
Мир о Господі і благословеніе!

Дійшла до нас відомість, що Буковина з причин воєнного положиня не має своєї комунікації зі Станіславом. Для того нашою митрополичою власттю іменуємо вашу всечесність адміністратором нашої церкви на Буковину аж до кінця війни, зглядно аж до хвилі нормального положиня. Уділяю вам всі власти, які звичайно єпископ уділяє свому генеральному вікарю, як і всі ті, котрі єпископам дає апостольский престол і які лише може єпископ уділяти съвященникам.

Розпоряджене станіславівського єпископа щодо грегорианського календаря завішуємо аж до рішеня апостольского престолу.

Благодать вам і мир!

¹ Звернення опубліковане паралельно російською, українською, польською та румунською мовами.

Дано в Києві 30/IV в день сьв. [ятого] ап. [остола] Якова.
Андрей, митрополит р. [уюко] в. [ласною].

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: КЕЛЕСТИН КОСТЕЦЬКИЙ. ХРОНІКА ПАРОХІЇ
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ В ЧЕРНІВЦЯХ ВІД ЇЇ ОСНОВАННЯ АЖ ДО РОКУ ВІЖУЧОГО.
АВТОРСЬКИЙ РУКОПИС. ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ: Кв. № 12551,
ІНВ. № III-6972. — Арк. 164-165.

1917 Р., липня, 13. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про звернення Чернівецького українського військового клубу до політичного проводу буковинських українців

Причинок до політичної орієнтації російських українців.

Під час останньої російської інвазії оснував ся по вибуху революції в Чернівцях на зразок інших українських міст Український Військовий Клуб, котрий на своїх зборах дня 13 липня ухвалив пропамятне письмо до «Українського Центральної Ради» (розум. [іється] Загальної Укр. [аїнської] Ради) та до всіх укр. [аїнських] політичних партій і послів в Австрії. Письмо се передано проживаючому в Чернівцях під час інвазії нотареві п. [ану] Н. [иколаю] Драгомирецькому для вручення його п. [ослу] Н. [иколаю] Висилькови, котрий передав нам се пропамятне письмо в оригіналі до диспозиції. Подаємо його отут дослівно:

Меморандум Черновецького Українського Військового Клубу до Української Центральної Ради у Відни, всіх політичних партій австрійської України та всіх українських послів до державного австрійського парламенту і краєвих соймів.

Ми, представники великої частини озброєного українського народу на Південно-західнім фронті, відступаючи вглиб України, звертаємось до вас з такою заявою:

1. Уявляючи з себе сторонників так званої Полуботківської течії в українстві, ми завше стояли в опозиції до [Української] Центральної Ради у Києві, яка не вжила завчасно рішучих засобів до витворення українського війська, що єдине могло-б в повній мірі боронити інтересів України.

[2]¹. Уважаючи на те, що українська територія своїми природними богатствами і географічним становищем була і є причиною успішного розвою промисловости, добробуту, а з ними й культури російської на кошт добробуту й культури народу українського, ми переконані, що свідомі політики московські, а з ними й народ, ніколи не згодяться на справжню широку політичну автономію України з забезпеченням права на власну фінансово-економічну політику.

Добута [Українською] Центральною Радою автономія нас не задовольняє, і тому ми покладаємо надію, що українське питанє буде розв'язане не шляхом хатної російської реформи, а на всесвітнім конгресі, де справедливі домаганя представників українського народу будуть підтримані прихильними до нас державами й народами.

3. Ми бажаєм, аби весь український нарід, що заселяє велику територію по обидва боки кордону, міг виявити свою необмежену волю в тім, як він хоче провадити свої жите. Коди ж він схоче увійти в спілку з другими народами, то щоб міг забезпечити собі можливість розвитку своїх як матеріяльних так і духовних сил.

[4. Ми рішучо застерігаємо ся проти всякого посягання польського народу на одвічні українські землі Холмщини і східної Галичини, а також посягання других народів на українську частину Буковини]².

¹ Нумерування другого пункту меморандуму відновлюємо за першопублікацією в газеті «Reichspost» (Відень) від 9 вересня 1917 року.

² Зміст сконфіскованого цензурою четвертого пункту меморандуму подається за публікацією в газеті «Букови-

5. Не маючи тепер представників перед другими народами світа, ми передаємо заступництво наших національно-політичних інтересів повноправним представникам австрійських українців і просимо прийняти на себе опіку над окупованою українською територією російської держави.

Ухвалено 13 липня 1917 р.

м. Чернівці.

Печатка: Черновецький Український військовий клуб. Братерство, рівність, свобода.

(Підписи).

«БУКОВИНА» (Відень).— 1917.— 9 ВЕРЕСНЯ.

1917 Р., СЕРПНЯ, 1. ВИЖНИЦЯ.

Повідомлення про призначення Миколи Драгомирецького міським головою міста Вижниці

До визволеної Буковини.

Зараз після відбиття перших буковинських областей удав ся шеф краєвого буковинського правительства граф Ецдорф на Буковину.

У Вижниці розпочало вже тамошне староство урядоване.

Дня 1 серпня виїхав до Вижниці також д-р Николай Драгомирецький, аби обняти там назад ведене чинностей міського голови. Занимане ним доси неплатне місце відпоручника виділу праці в бук. [овинським] Запомоговім Комітеті обняв пос. [ол] Николай Спинул.

«БУКОВИНА» (Відень).— 1917.— 6 СЕРПНЯ.

1917 Р., СЕРПНЯ, 3. ПРАГА.

Повідомлення про призначення 73 постійних українських учителів буковинською крайовою шкільною радою

Буковинська краєва шкільна рада відбула 3 серпня с. [ього] р. [оку] на засідане в Празі, на яким явили ся всі члени крім о. [тця] Костецького і о. [тця] Галіпа, що остали в Чернівцях. На сім засіданю іменовано значне число тимчасових учителів і учительок, між ними 73 при українських школах, сталими, яких імена подаємо на іншим місци. Сі іменованя наступили поки що без означеня шкіл, до яких приділить ся іменованих аж по повороті до краю. [...]

«БУКОВИНА» (Відень).— 1917.— 6 СЕРПНЯ.

1917 Р., СЕРПНЯ, 3. ВІДЕНЬ.

Стаття Миколи Василька з нагоди визволення Чернівців від російської окупації

Чернівці.

Славити Бога! Дух геройських буковинських добровольців, що в р. 1914 під проводом полковника жандармерії Едварда Фішера очистили столицю краю, Чернівці від москалів і офензивна сила союзницьких армій, як і геніяльна стратегія їх провідників, якій завдячує сей так тяжко навіщений край освободжене Черновець незабутнім для нас, буковинців, генерал-oberстом бар. [оном]

Пфлянцером — жиє далі незломно по сей час у всіх частинах союзних військ. Так то стали сьогодні Чернівці завдяки хоробрости союзних офензивних армій і геніальної стратегічної концепції їх вождів знову австрійськими!

Близько чверть мільона буковинського населення, в тім числі певно половина населення столиці краю жила від 12 червня м. [инулого] р. [оку], коли то російська навала заняла край і його столицю, як виселенці на заході монархії. Жиючи по-найбільше серед найнужденніших відносин, більшістю по бараках, сі нещасливі, на яких зчаста тутешне населене споглядало скося як на непрошених столівників, леліяли серед болючих думок про судьбу оставленої рідні і серед споминів про мирну працю на оставленій ворогови рідній скибі і в рідній хаті сю одну надію: надію на поворот до вітчизни.

І от ся надія сповнює ся, бо й нехотячи бути пророком, можна спокійно потурати почування, що теперішня рос. [ійська] армія мимо підмоги зі сторони румунів, що кидають лакомим зором на Буковину, є недобитком, якого освободжений тепер схід монархії більше бояти ся не потребує! Однодушну втіху замітно по всій монархії, бо в кождім місточку, мало чи не в кождім селі є буковинські збігці, котрі, почувавши себе тепер знову «забезпеченими горожанами» улюбленої ними горячо Австрії, є також всюди свідками того великого одушевлення, з якими привитано в Австрії відбите Чернівців. Прецінь же таки видасть ся, що Буковина, яку трактовано в часі мира так часто по-мачошому, що сей край, якого справжня досі приналежність до монархії певно мусіла б була потерпіти через відокремлене Галичини, що його марево все ще снує ся, — прецінь таки лежить на серци австрійцям на заході держави. Вони врешті, здаєть ся, зміркували, що так як східна Галичина, так і Буковина є кріпосним муром проти немилого рос. [ійського] сусіда. Тільки чи маєть ся вже і в зах. [ідній] Австрії свідомість сього, що сі східні області монархії були громоводом для центральної Австрії і що тамошне неселене несло подекуди всі страхіття війни на собі за цілість держави? Богато тисячів нещасних пробуває ще як закладники на Сибіри, без числа зруйнованих осель і екзистенцій. Все те потерпіли передовсім українці та жиди. Перших надто вже часто оцінювано на заході як «зрадницьких русинів», останних знов в сумішку прозивано просто «лінтяями-лихварями»!

На оснований намісником бар. [оном] Бляйлебенем, колишним краєвим шефом Буковини для українських і румунських збігців табор в Оберголябруні, який — о скільки на се позволяли відносини — можна назвати взірцевим, буде ся частина виселенців згадувати певно без люти, а й богато жидів буде згадувати те, що приміром клерикальне селянство Гор. [ішньої] Австрії і Зальцбург'а уділило їм гостинного приюту і з їх звичаїв не тільки не глузувало, але їх навіть шанувало!

Але се виїмки. Збігці повезуть зі собою болюче почуте того, що з ними обходжено ся як з накучливими чужинцями. Хоругви на палатах міста Відня, які ознаймають заняте Черновець, нехай сповістять також і те, що буковинське населене якраз і з сеї війни виводить свої претенсії до держави, основані на тім, що його сини, брати і батьки в рядах геройських буковинських полків нічим не остали позаду найкращих боєвих формацій держави. Але вони мають ще більшу претенсію, бо вони двигали на собі головну частину наслідків військової грози на своїй рідній землі і, на жаль, також як перелетні «гості» на заході держави.

Від часу революції Росія намагала ся через ґубернатора Дорошенка — українця — з'єднати собі симпатії буковинського населення, я ж уповаю на мудрість і вже доси стільки випробовану батьківську опіку нашого молодого цісаря, що при помочи засобів, яких його правительство ужие у відзисканій щасливо Буковині, зникне весь спомин на спроби російського правління з'єднати собі прихильників в моїй вітчизні.

Николай Василько.

1917 Р., СЕРПНЯ, 20. ПЕТРОГРАД.

Повідомлення про звіт українського губернатора Буковини і Галичини Д. Дорошенка перед Тимчасовим урядом

Звідомлене українського генерал-губернатора Галичини і Буковини.

В обороні населення перед насильством російських військ.

Відень, 26 вересня 1917 р.

(Ф. К.) «Новое Время» з 23 н. [ового] ст. [илю] серпня повідомляє:

На засіданню Тимчасового правительства 20 н. [ового] ст. [илю] серпня краєвий комісар Галичини і Буковини Дмитро Дорошенко подав звідомлене з діяльності російської цивільної влади в сих краях в часі істнованя в них комісаріату.

Великі труднощі справили комісаріятови розпущеність салдатської маси й її відношене до місцевого населеня. Боротьба з ріжного рода насильствами над населенем була дуже утруднена навіть при помочи військових організацій. Управильнити се питане було незвичайно трудно.

Насильства, яких допустили ся окремі військові відділи під час офензиви, зруйноване краю під час відвороту, ексцеси дезертирів підірвали прихильність і довіре місцевого населеня до комісаріату.

В кінці Дорошенко зазначив, що трагічне положенне населеня в Галичині й Буковині треба конче мати на увазі на випадок, коли би вдатний наступ привів нас знов в посідане сих країв. Охоронне й осторожне відношене до населеня диктують нам і принцип гуманности, і стратегічний рахунок.

Тимчасове правительство висловило повне одобрене політики, яку вів краєвий комісар Дорошенко в окупованім краю.

«Діло» (Львів). — 1917. — 29 вересня.

1917 Р., СЕРПНЯ, 23. Відень.

Повідомлення про рішення Союзу українських послів відкрити українські Народні Канцелярії у звільнених від російських військ місцевостях Буковини

Повідомлене.

Союз українських послів на Буковині ухвалив на своїм засіданню з дня 22 і 23 с. [ього] м. [ісяця], відбутім у Відни, отворити знов негайно в Чернівцях і в інших повітових місточках Буковини «Народні Канцелярії», в яких наші люди найшли б поради і поміч у всіх справах. Отворенем сих «Народніх Канцелярій» займе ся посол Омелян Попович, що виїхав в тій цілі до Черновець і вже урядует там в «Народнім Домі», куди мають звертати ся наші люди.

Приготовляє ся також перенесене редакції «Буковини» до Черновець, що, надіємо ся, наступить небавом. Від сего числа почавши «Буковина» виходити ме частійше, а то щотижня в суботу. Хто бажає побирати «Буковину», най зверне ся до «Народної Канцелярії» в Чернівцях (ул. Петровича, 2). Доки розпічнуть почти урядувати, висилає ся «Буковину» до мужів довіря в поодиноких повітових місточках, де люди можуть її відбирати принагідно.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 1 вересня.

1917 р., вересня, 1. Чернівці.

Повідомлення про боротьбу з москвофільством української революційної адміністрації Буковини

Боротьба з русофільством на Буковині під час російської окупації.

Російські часописи подають, що від вибуху революції, а особливо від місяця мая, коли на генерал-губернатора зайнятих частин Галичини й Буковини призначено Дорошенко, на Буковині розвела ся енергічна боротьба против українських і румунських русофілів. Сю боротьбу вів головно черновецький військовий гарнізонний комітет при помочи краевого виконуючого комітету й армійського комітету 8-ї армії. І так гарнізонний комітет у Чернівцях розігнав у маю збори русофілів. Переведених русофілами нових виборів до черновецького магістрату Дорошенко не затвердив. У відповідь на сі переслідування русофіли почали денунціювати перед російськими військовими властями поодиноких осіб з-поміж українців яко австрійських шпionів. Наслідком сього арештовано 28 липня с. [ього] р. [оку] цілий ряд осіб по підозріню в шпionажу. Дорошенко енергічно протестував проти сих арештів і обстава перед комітетом Центральної Української Ради, щоб вона розпорядила освободжене арештованих. Дорошенко заборонив візд до Чернівців відомому русофільському діячеви з Галичини Яворському, який є тепер приватним доцентом київського університету, а не менше відомого русофіла Геровського, котрий приїхав до Чернівців, гарнізонний комітет арештував.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 1 вересня.

1917 р., вересня, 7. Чернівці.

Повідомлення про діяльність українського губернатора Буковини і Галичини Д. Дорошенка та його боротьбу з москвофільським рухом

Признанє для генерал-губернатора Дорошенка.

Віденська «Morgenzeitung», описуючи господарку Геровських в Чернівцях під час царського режиму, пише ось що про управу занятої Буковини генерал-губернатором Дорошенком:

«В Чернівцях правив краєм губернатор, який боронив населенє перед давними методами Геровських. Він розв'язав давну москвофільську раду міську і установив нову, зложену із заступників всіх народностей і віроісповдань. Час від часу підносили ще голови підпори давного правительства. Вони боронили ся всякими способами проти нового ладу. Російські офіцири, російські чиновники і поліцейські, русофільські зрадники, які були втікли з краю і знова сюди вернули з російськими військами, — з таких людей складала ся ватага, якою провадив Олександр Геровський. Щоби виплисти на верх, він почав боротьбу проти Дорошенка, спершу скриту, опісля вже явну. Та тут попав Геровський на свого. Коли виявило ся, що він із своїми приклонниками готує погром, вуличні рабунки та веде протиревольційну діяльність, Дорошенко взявся за примірне покаранє провідника сього реакційного руху. Він велів Геровського увязнити, закувати, відвезти в Росію. На очах всеї людности ведено русофільського героя під ескортою 20 козаків вулицями міста на залізничний дворець. Се було сатисфакцією для населеня, яке стільки натерпіло ся від свого зрадника».

«Діло» (Львів). — 1917. — 7 вересня.

1917 Р., ВЕРЕСНЯ, 9. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про діяльність української революційної адміністрації Буковини

Що діяло ся в Чернівцях в часі інвазії.

Один прихильник нашої часописи оповів нашому редакторови ряд цікавих подробиць про те, що діялось в Чернівцях під час останної рос. [ійської] інвазії, які певно цікавитимуть наших земляків-виселенців.

Перед революцією, звісно, гуляла по всіх занятих Росією областях чорна сотня, якій вторували на Буковині свої таки — неукраїнські землячки. На поверхню публичного життя виринули були такі одиниці, як Фішер, Роман, Тоніоні, проф. [есор] Амуліос, Литвинюк, Захар Воронка, Невечержіль і головно другий «брат»-славянин Віттек. Чорна сотня скинула бурмістра Мікулі з посадиництва і винесла на се місце оставленого Віттека. Від тої хвили Віттек і всі інші з сеї чесної компанії дали собі духа. Діяло ся їм як мухам в меді. Пан бурмістр з ласки чорної сотні, котрий казав собі призначити 1 000 рублів місячної плати, його заступник, теж чех, що фасував 800 рублів місячно, і всі їх, головно польські, прихвостні пустили ся на поправу своїх «жаловань», себто пенсій, при помочи звичайної грабіжжі, доносів і вимушень. Під останним зглядом визначав ся передовсім Воронка. Грозьбою доносів примушували від своїх жертв товсті нераз гроші. Добрим жерелом доходів показало ся передовсім урухомлене товарів в склепах, зачинених по утечі їх властителів. Тою галуззю промислу орудував сам магістрат під орудою голови міста. Комісарі від урухомлення товарів вели діла кожний на свою руку, товари продавали, а головну пайку грошей спускали в свої кишені. Яке було в той час духове розложене населення, можна собі легко уявити.

Так діяло ся воно до часу вибуху революції. Як відомо, комісаром революційного правительства на правах генерал-губернатора, тільки з поглибленим ще кругом діланя, став на занятій території Галичини і Буковини український діяч Дмитро Дорошенко. Однак він довго не обнимав урядованя. Врешті заповів Дорошенко свій приїзд, сповіщаючи, що зміг обняти свій уряд тільки по перепертій згоді петроградського правительства на поставлені ним умови. Місцем осідку генерал-губернаторства на заняті області обох східних країв монархії був до того часу Тернопіль. Обнявши урядоване, Дорошенко переносить генерал-губернаторський уряд до Чернівців. Йому підчинений був черновецький губернатор Лотоцький, теж українець. Черновецьким старостою іменовано унів. [ерситетського] професора Багрія¹, теж українця. Загалом скрізь по цілій Буковині старостами стали українці. От так у Вижниці був старостою українець Іваницький.

Генерал-губернатор вів своє урядоване строго обективно, не вмішуючись до місцевого політичного життя, яке від часу революції поплило живим руслом. Тим ревнійше займав ся політичним житем староста Багрій, котрий відразу потрафив увійти в ближчі зносини з місцевим населенем. Його заходами відбули ся передовсім великі збори черновецького магістрату в Німецькім Домі, які вибрали там нову черновецьку громадську раду з Шандру як бурмістром на чолі. Бурмістроване нахабного Віттека признано неважним. В торжественнім поході удало ся міщанство з Нім. [ецького] Дому до ратуша, де виявлено спантеличеному Віттеку рішене зборів. Нічого не помагали заходи скиненого бурмістра. Делегація міщанства предложила свої ухвали ген. [ерал]-губ. [ернаторові] Дорошенкови, котрий їх затвердив. Пановане чорної сотні скінчило ся одним махом.

Аж от виринув на арену публичного життя покровитель чорної сотні, знаменитий Геровський. Треба знати, що Геровський з'явив ся в повни урядової військової власти, не підчиненої Дорошенкови, як начальник вивідного уряду, т. [ак] зв. [аної] контр-сведки при армії Брусілова. Йому прислугувало право арештом

¹ Олександр Багрій, приват-доцент, в 1919 році український консул в Самарі.

робити нешкідливими людей, невігідних його плянам. А носив ся сей царський посіпака з неабиякими плянами. Отже на тайних нічних зборах з його одностумцями порішено було скликати до Чернівців і до Тернополя збори селян і, розагітувавши їх, порішити на зборах і перевести в діло не менше ні більше як увязнене нового магістрату, а передовсім також Дорошенка, Лотоцького і Вагрія і проголосити тоді назад царський режім. Та не так склало ся, як бажало ся. Бо от припадково, поки ще скінчили ся ті лиховісні збори, попав на слід замаху один український горожанин, котрий сей час, ночью, удав ся до помешканя проф. [есора] Вагрія, а опісля вкупі з ним до Дорошенка радити над способами, як запобігти лиху. Недовго радили, бо сей час видав Дорошенко приказ розігнати банду Геровського, котрий сам мав ще однак відвагу перехвалювати ся, що до чотирнайцяти днів таки поставить на своїм. В дійсности розбивав ся Геровський далі по Чернівцях і з пімсти велів приарештувати 47 черновецьких горожан під замітом шпіонажу і грозив відіслати їх на Сибір. В тій ситуації вибрала ся знову делегація українських міщан до Дорошенка з просьбою о рахунок, з таким успіхом, що Дорошенко велів Геровського арештувати. Сцена арештованя відбула ся на ул. Панській напроти дому Вернера. Геровський боронив ся, легітимував ся своїм високим чином, та, звісно, надаремно.

Перед приходом австрійських військ роблено з української сторони заходи, щоби Геровського стерелги в арешті кр. [айового] суду російські жовніри аж до приходу австрійського війська, щоби так сей мосвофільський пташок в клітці дістав ся в руки австрійської справедливости. Сему спротивила ся Рада робітницько-жовнірська, котра натомість перла на те, щоби Геровський був перевезений як український вязень до Києва. Була ще й така пропозиція, щоби хтось з українських міщан перебрав Геровського у сховок на ґарантію, що однак не пішло, бо кождей бояв ся, аби не накликати на себе халепи зі сторони чорних духів при відвороті російського війська.

З діяльности Геровського варто занотувати ще деякі факти, передовсім скликані ним збори селян, на котрих порішено було поділ земель великої посілости. В сей спосіб Геровський хотів демагогічним способом зашахувати Дорошенка, до котрого й вислав він депутацію згаданих зборів, яка передала українському генерал-губернаторови дотичні ухвали. Однак Дорошенко скоро справив ся з лукавством Геровського. Він пояснив наперед селянам депутатам, що Геровський се москвофіл, царський прислужник і що їм як українцям не пристойть слухати ся його. Далі вказав на те, що прецінь вислід війни непевний і що селянам треба поводити ся так, аби вони могли відповідати за свої поступки і перед австрійськими властями. Селяни дякували Дорошенкови за батьківську пораду і одержали навіть з ген. [ерал]-губернаторської каси гроші на поворот домів.

Замітні були далі скликані Геровським збори православних священиків, що відбули ся у великій синодальній сали. На тих зборах поставлено з румунських сторони єпископом Попескула, тестя Геровського, а з сторони кацапської протоерея Осташека. Далі признали збори, що митрополит Репта має далі остати митрополитом, бо, як казав Геровський, він увязнений австрійцями. Однак українські панотці в сих зборах не взяли участи і протестували против їх важности і правосильности їх ухвал. Замітити треба, що з українськими православними панотцями обходили ся часто дуже зле, а найбільше потерпів від московських салдат-нетяг о. [тець] Тимінський, котрого навіть честю зневажено.

Коли вже мова про збори, то варто ще згадати про збори лікарів в Чернівцях, на котрих російський санітарний шеф уділяв в російській мові вказівок лікарям. Коли він запитав зібраних лікарів, чи вони цього зрозуміли, то один з присутніх лікарів-українців заявив, що по-московськи не розуміє і просив дати поясненя в мові українській. Сему домаганю спротивили ся однак два лікарі-волохи, кажучи, що жадають і надалі пояснень в державній російській мові — мимо того, що оба добре знають українську мову, а мови московської ні в зуб.

Генерал-губернатор Дорошенко оставив по собі дуже гарний спомин, з'єднавши собі признане населення всіх народностей і передовсім, розумієть ся, українців. За його правління переведено в багато громадах громадські вибори на основі загального виборчого права. В деяких містах повірено управу урядови, зложеному з відпоручників по двох від кожної нації. В Чернівцях мали вести заряд по 10 відпоручників, однак не стало часу вибору перевести.

Дорошенко оставив по собі милий спомин. Але з проклятем згадуватимуть буковинці сі московські орди, що при відвороті гірш татарви руйнували край, дарма що Дорошенко, опускаючи Чернівці, під острими карами заборонив допускати ся яких-небудь насильств на мешканцях краю.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 9 ВЕРЕСНЯ.

1917 Р., ВЕРЕСНЯ, 18. Відень.

Повідомлення про зустріч керівників Загальної Української Ради з прем'єр-міністром Австрії

З укр. [аїнської] політики в Австрії.

Конференція послів Костя Левицького і Николая Василька у президента міністрів.

Дня 18 с. [ього] м. [ісяця] мав президент міністрів довшу конференцію з головою Загальної Української Ради д-ром Костем Левицьким і послом Николаєм Васильком, під час котрої президент міністрів виявив докладно своє становище до актуальних бажань українців. Передовсім обговорено докладно справу українського університету і відбудови Східної Галичини і Буковини.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 22 ВЕРЕСНЯ.

1917 Р., ВЕРЕСНЯ, 22. Чернівці.

Повідомлення про діяльність українського губернатора Буковини Дмитра Дорошенка

Про революційну українську управу на Буковині.

(Благодатний вплив управи Дорошенка. Як доїхали кінця Геровському. Діяльність проф. [есора] Багрія. Ромунський критик української управи.)

Черновецька «Allgemeine Zeitung» подає ряд цінних інформацій в часі пореволюційної української управи на Буковині, а передовсім в Чернівцях, якими користуємо ся у витягах, аби показати нашим читачам як до сеї управи віднесли ся чужі, не українці.

В ч. [ислі] 5 сеї часописи з дня 29 серпня читаємо:

«Коли наближала ся послідна година російського панованя в Чернівцях, взяв ся Дорошенко до острих мір, аби охоронити людність перед насильством, перед підпадами і руйнованем. Страшний образ руїни Тернополя і Станислава завис був і над Чернівцями і грозила небезпека, що і се гарне місто стріне така сама страшна судьба. Тоді губернатор Дорошенко оповіщує прилюдне оголошене, в яким під загрозою кари смерти наказує жовнірам допускати ся плюндровань, рабунків і вбийств. В сім оголошеню завізвано населене задержати спокій, бо нікому не стане ся кривда. Губернатор Дорошенко мав також намір остати в місті через весь критичний час для його охорони під умовою, що міщанський комітет візьме святочно на себе зобовязане постарати ся в нашій начальній військовій команді, що Дорошенка зараз по прибутю наших військ переведуть крізь огневу лінію до Росії. Міщанський комітет не міг такого зобовязаня на себе перебрати.

Губернатор Дорошенко опустив місто дня 2 серпня і не мав, на жаль, можности перепинити того, що козаки підпалили коло трийцять домів в середині міста і допустили ся страшного плундрованя. Вночи з 2 на 3 серпня місто було освободжене від московського терпіня».

Число 9 тої самої часописи з дня 2 вересня містить статю про подвиги Геровського і про те, як доїхали кінця сему московському прислужникови.

«На Буковині сидів однак — читаємо — як заступник Росії чоловік, що мав серце для людей і для краю, котрий брав людей в оборону проти всіх актів самоволі і приказав виточити строге слідство проти всіх виновників насильств над людністю міста. Генерал-губернатор Дорошенко — так зове ся сей муж, котрий у вічній, вдячній памяти житиме серед буковинського населеня — велів усунути стару, царську міську управу і установив на її місце нове заступництво міста, зложене з горожан всіх націй і віроісповідань. Але на всіх усядах підносили ще голови нащадки старого уряду. Вони руками й ногами боронили ся проти нового порядку. Російські офіцери, урядники і поліціанти, москвофільські зрадники, що спершу втекли були з краю, а опісля вернули туди з москалями, у котрих жили у великих почестях — от вам і ся зберанина, на котрої чолі стояв Александер¹ Геровський. Ще раз пробував він щастя, аби вибити ся на верх. Зразу тайком, а опісля отверто розпочав він боротьбу проти діяльности Дорошенка. Та Александер Геровський сим разом натрафив на свого. Коли людність, яка мала на нього око, зміркувала докладно, що він разом з своїми защитниками² ладив погром, агітував за уличним рабунком і проти свободолюбивих змагань, тоді губернатор Дорошенко приступив до діла покараня для приміру духової голови сего руху. Він приказав Геровського арештувати, наложити на нього кайдани і вивезти до Росії. На очах усього населеня міста москвофільського героя ведено на дворець по улицах міста під ескортою дваццяти козаків. Була ж то з того втіха для людности, котра стільки натерпіла ся тяжко через того зрадника-злочинця».

В фейлетоні того самого числа находимо ще от яку цікаву згадку про діяльність Геровського, якому вслід бороздили українці. В сім фейлетоні розказує ся про настрій в Чернівцях після революції, коли то і в Чернівцях, на взір російських міст, кипіло сильно від агітаційного руху, передовсім між жовнірами. «Під час одной з таких агітаційних розмов — читаємо — підніс ся був і Александер Геровський і протестував проти петроградської формули: Без займів і відшкодувань. Вороги Росії, — казав він, — се тільки одні українці і жида. Поки ми не упораємо ся з тими двома народами, свобода не буде забезпечена. «Стули писок, бо як ні, то заткаю його тобі своєю долонею» — почув ся з-посеред товпи голос хорунжого-українця, — і Александер Геровський спрятав ся так скоро, як був виринув».

В однім з дальших чисел часописи з дня 30 серпня читаємо знову опис діяльности проф. [есора] Багрія: «Багрій прийшов до Черновець з російськими військами як офіцир. Відразу впало в око, що в його товаристві находило ся все кілька молодих людей, які — як ми довідали ся згодом — були його учениками на петроградськім університеті. Його уряд був такий, що він мав обділювати вбогу міську людність харчами з російських маґазинів і повнив він сю службу з незмірною терпеливістю. Його помешканє цілими днями облягали голодні товпи. Через те з'єднав він собі деяку популярність і виказав за той час велику енергію, передовсім відколи переконав ся, що магістрат під зарядом Віттека приносив людности лиш шкоду, а росіянам не давав ніякої користи. Через кількох віродостойних міщан постарав ся він о скликанє зборів в «Німецькім Домі» і взяв участь в нараді над зваленем магістрату. Сам Багрій був поміж провідними личностями найбільше європейська одиниця. Йому багато завдячити мають Чернівці, а коли кінець випав инакше, як він собі думав при своїм відїзді вечером дня 31 липня і як він сам хотів, то не можна вини за те звалити на нього».

¹ Насправді: Олексій.

² Охранкою.

Сі справоздання з чужої, неукраїнської сторони, які тим самим вповні об'єктивні, тим більше, що покривають ся зі всіма іншими справозданнями в австрійській і німецькій пресі, не припали до густу нашим любим сусідам-волохам. Так отже один з їх діячів, д-р Васілевскі, виступив в тій же самій часописи (ч. [исло] 9) з статтею, в якій хоч не може зменшити заслуг революційної української адміністрації, а навіть їх сам льояльно признає, то натомість рад би з рівнозвучних звідомлень про сю адміністрацію на Буковині всукати хоч тоненький політичний батіжок. Він пише:

«Правда, що міщанський комітет є ділом проф. [есора] Багрія, котрий з усуненем Віттека і його товаришів хотів передовсім завдати удар старій російській системі, через що дійсно віддав і місту Чернівцям велику прислугу. Але не можна замикати очей на то, що пан Багрій усмотрив собі Чернівці і цілу Буковину як поле для своїх великоукраїнських змагань і що він на мою думку запустив ся був задалеко в тім своїм захваті для діяльності, приложеної до чужого краю. Також і пани Дорошенко і інші передові урядники останної ери — самі українці, розуміють ся російської державної приналежности — не вільні від сього докору, хоч їм, а передовсім п. [анам] Дорошенкови, Лотоцькому (губернаторови нової ери) мусить ся віддати подяку за прихильність, показану нашому населеню».

Свій осуд діяльності шефа української адміністрації на Буковині кінчить д-р В. [асилевскі] ось так:

«Хоч я далекий від того, аби зменшувати заслуги п. [ана] обласного комісаря Дорошенка для тутешного населеня, то все ж таки дивує мене — а багато людей поділяє той мій погляд — що його діяльність в сім місті просто возвеличуєть ся»

Батіжок п. [ана] Васілевского з дуже дрантивного прядива-сурогату. Де кум, а де коровай! Українська адміністрація на Буковині визначила ся справедливим трактованем також національних справ, отже віддала справедливість й українському населеню, не даючи при тім ніякого приводу до нарікань і иншим народностям. Все те не є ще ніякою великоукраїнською політикою, бо під «велико»-українською політикою хоче п. [ан] Васілевскі розуміти змагане до посягання на чужі права в «чужім краю». А тим часом якраз українці і їх верховна народна власть, Укр. [аїнська] Центр. [альна] Рада в Києві, дала найкращий в цілій війні доказ національного несамолюбства, признаючи з власної волі права і для всіх инших народностей на цілій Україні. Такими самими засадами кермувало ся українське начальство і на занятій московськими військами Буковині, в тім краю, де наші любі волоські сусіди здавна, та дякувати Богу безуспішно, старали ся все розвести свою великоромунську національну політику, називаючи весь край Буковину своїм, ромунським станом посіданя. На потуране такій політиці ніколи не може згодити ся жаден українець. Правда, снило ся декому з великоромунських мужів, що як стане проти бою проти осередних держав й matka-Ромунія по стороні царя-єдинодержця, тоді як печений голубець влетить до губи волохам на поталу вся Буковина з столицею краю і з українським народом. Та рахунок сей був зроблений без — українського! — господаря. І хоч на якийсь час наш край мусів перенести на собі важку російську імперію, то й в тім часі історія гірко пімстила ромунське віроломство, відмовляючи великоромунам втіхи ужити собі хочби короткотривалої свободи попанувати на Буковині як в своїм наскрізь краю. Розуміючи все те дуже добре, тим менше можемо притакнути твердженю п. [ана] Васілевского, немовби признане для справедливости й об'єктивности п. [ана] Дорошенка і тов. [аришів] було якимсь спеціальним його возвеличуванем. Через те слушно являє ся увага черновецької редакції, що «в жаднім разі не може згодити ся з поглядами, висказаними в статі д-ра Васілевкого, написаній під партійно-політичним кутом зору.»

1917 Р., ВЕРЕСНЯ, 22. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про пограбування російськими окупаційною владою Чернівецького університету

Черновецький університет під москалями.

З університету в Чернівцях зроблено свого рода готель, в яким мешкали голов-но сестри Черв. [оного] Хреста і інші жінки, приналежні до організації російської армії. З саль пороблено кімнати до мешканя через постягане меблів з маґазинів та порожних мешкань. Інші перероблено на кухні, екзамінаційна салья була ідаль-нею для офіцирів і «дам», авля салею для танців і т. [ак] д. [алі]. Се однак не було получене з великою шкодою для будинку.

Зате знищено інститути. Прилади з хемічного інституту разом з бібліотекою ви-везено під проводом фахівців до Київа, для нової політехніки. Москалі старались зробити се цілком тихо, але се їм не вдалось і мусіли зробити се дорогою урядової реквизиції. Се очевидно стоїть в разучім противенстві до міжнароднього права, бо наукові прилади не підлягають праву воєнної добичі. З інших інститутів знищено найбільше геологічний.

Остала ціла університетська бібліотека. Бібліотекарі і педелі енергічно пере-шкоджували — о скільки се було можливе — робленю шкід на університеті.

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1917. — 22 ВЕРЕСНЯ.

1917 Р., ЖОВТНЯ, 10. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про події на Буковині під час російської окупації

Під час третої російської окупації.

По 14 місяцях і 14 днях побачив я знов наші Чернівці. Змінили ся вони чимало за той час, та все таки менше як галицькі міста Калус і Коломия, яких численні руїни я бачив по дорозі. В Чернівцях спалили російські війська всего три будинки: залізничний дворець, бровар Штайнерів і стару скарбову дирекцію, над то вигорі-ло всередині ще кілька мешкань і склепів, запалений заклад електричний врато-вано загоді. Багато більше домів спалено у Вижниці й Садагурі, обі цукроварні і и. [нше] в Лужанах і Жучці, а з укр. [аїнських] сіл згоріли тепер Кирлибаба, Молдава, Шипіт, Ізвір, Селетин і Бродина майже дотла. Впрочім, малі тільки нові шкоди за сим разом супроти спустошень попередних в нещасних селах, положе-них поздовж давної боевої лінії між Прутом і Дністром. Зате в Чернівцях безліч мешкань і склепів сплюндровано, головно жидівських, які остали без дозору. З другого-ж боку, купці і купчики, що були остали, мали нечувані зарібки, просто багатіли. А вже найбільше зиску мали Вітик, Земаник, Шадковскі, Фішер, Роман і т. [ому] п. [одібні] зрадники-махери, що мов та саранча кидали ся на чуже добро, доки новий лад, що настав по російській революції, не усунув сих пявок з управи міста і не настановив нову старшину міську, що складала ся з представників усіх націй, хоч і туг стала ся українцям кривда, бо до зреорганізованого магістрату не вибрано ні одного українця до міської ради. Проти сего протестували чер-новецькі українці. Цілі Чернівці з виїмкою одних загорільців-румунів згадують вдячно українців генерал-губернатора Дорошенка, черновецького старосту Баґрія і др. [угих], що дбали про добро міста справді по-батьківськи, хоч се тревали ледво 3 до 4 послідні місяці сеї інвазії. Румунські шовіністи підняли були дуже високо голову з вивідженем війни з боку Румунії, а румунські «побіди» в Семигороді святковано бенкетами і високопарними бесідами, по упадку-ж Букарешту настав великий Katzenjammer¹.

¹ Похмілля (нім.).

Перед тим був давний царський уряд під губернатором Треповим, під час якого гуляли по Чернівцях, як передом Геровський і його поплечники, названі передом, які обдирали всіх, крім своїх політичних союзників, що були в них у високих ласках, особливо потім, як Румунія виповіла Австрії війну. Тоді то оба відвічні вороги зненавиджених українців забрались були знищити нас зовсім.

Губернатор Трепов приказав отворити школи і вчити в них по-волоськи і по-московськи, але українське учительство оперлося, тому помимо погроз, до виконання яких не допустила російська революція, що тим часом вибухла й змела Трепова. По революції завіззав губернатор Дорошенко бук. [овинських] учителів, що остали були в краю, отворити школи й учити в них так, як се було за часів австр. [ійського] правління. Учителі поодиноких повітів подоповнювали повітові ради шкільні з рядів учительства і стали приготовляти отворене шкіл, але тим часом настали бої, які освободили часть краю. Москалі, а тим більше українці, подивляли наше шкільництво, будинки і устрій шкіл по селах, яких нема у них і по більший містах.

Заложено й руминско-русскую «консисторію» під проводом проф. [есора] Сагіна, бо конс. [исторський] радник Галіп опирав ся, доки з гризоти не вмер, ще нім стала консисторія, до якої крім трох румунів належали русини Орест Козак, Балшескул і Кадищук.

Цю «консисторію» вибрали на приказ губернатора черновецькі священники, майже самі румуни, які й радили в ній. Ця консисторія вислала трьох теологів, на яких висвячене не годило ся буковинське правительство, до Кишинева, а що гірше зрадникам-кацапам, що втікли були з москалями, надала ця консисторія щонайкрасші парохії, навіть неопорожнені, н. [а] при. [иклад], славносзвісному Василеві Велигорському Нові Мамаївці, де є парохом протоєрей і віцемаршалок краю о. [тець] Драчинський. Урядовою мовою цієї консисторії була мова московська і румунська, навіть по російській революції. Ця консисторія завізвала теологів на виклади; румуни явили ся, а з українців ні один, помимо погроз.

Проти сеї «консисторії» заложили священники-українці, яких небагато остало було в краю, такий протест:

«Православні священники-українці, зібрані 15 (28) червня 1917 на нараду про теперішні положення прав. [ославної] церкви на Буковині, висказують своє негодоване із-за неприсутности на сій нараді запрошених членів тимчасової управи прав. [ославної] церкви на Буковині.

Тим самим являють ся тревожні вісти про лихий стан нашої церкви оправданими і спонукують слідує ухвалити:

1. Тимчасова управа прав. [ославної] церкви на Буковині присвоїла собі неправно назву «консисторія». Таку назву носить після церковного права лише прибічна рада архієрея.

2. Представителі української части нашої дієцезії, які засідають у тимчасовій управі нашої церкви, установлені без згоди і відома священників-українців правительством, яке не було і не є до того покликаним.

3. На підставі допущених інформацій діяльність тимчасової управи не виходить на користь нашої церкви, і тому викликала між зібраними священниками велике невдоволене.

4. Констатуючи, що представителі укр. [аїнської] части дієцезії у тимчасовій управі церкви не хочуть або не можуть справедливо задовольнити потреби нашої церкви, тому конечно, щоби вони покинули свої місця і передали свої функції тим, котрих вибрали священники укр. [аїнської] народности на висше згаданім зібраню.

5. Зібрані священники-українці протестують рішучо проти неканонічного обсаджування місць в нашій архієдєцезії священниками, які покинули свою церкву і наїд, утікаючи перед австрійськими властями, як і тими, що не висвячені нашим архієреєм.

6. Дальше завзиваєть ся тимчасову управу церкви, щоби привернула назад до-окупаційну форму свого внутрішнього і внішнього урядованя відносно української часті дієзезії в українській мові і фонетичній правописи.

7. Вкінці протестують всі присутні одногосно і рішучо проти трактованя українців проф. [есором] д-ром Сагіном нарівні з такими людьми, як чорносотенці з Геровським на чолі, що не є однодушні з нашим українським народом». (Слідують підписи)

Навіть два владики стали на Буковині, а то «русский» протоерей Осташик з Виженки і румунський тесть Геровського Попескул. Сих владик вибрали селянські збори, які скликав до Черновецької резиденції Геровський, приневоливши бувшого посла Тодора Левицького, щоби їхав з ним по селах, де роздавав відозви. Ці збори розбили салдати-українці.

Геровський пробував кілька радів привернути царський лад на Буковині, арештував був навіть зі своїми чорносотенцями черновецький магістрат і кількадесять осіб. Аж губернатор Дорошенко, що неустанно провадив борбу з цим агентом царату, сказав його арештувати і відставити скованого разом з іншими арештантами до Росії. Ніс вовк, та понесли й вовка. Геровського арештовано на Панській улиці; він опирав ся, покликуючи ся на свої папері, та ему сказали: «Нам не нужно бумаг, а вас!» Так закінчив свою карієру на Буковині сей зрадник рідного народу і держави.

З приходом нашого війська втікли знов до Росії і всі прочі кацапи. З російським військом відійшло, як оповідають, ще багато людей, головно жінок і дівчат, але не з політичних причин; чимало їх повінчало ся, за те немало остало на Буковині маленьких калмків, татарів, грузинів і и. [нших] потомків російських салдатів, яких була особливо в Чернівцях все велика сила. Заховували ся вони загалом доста спокійно із-за строгої заборони п'ятики. Не було у нас ніколи тверезости, як за сих 14 місяців. Тільки крадька можна було за грубі гроші дістати напоїв. Але офіцери гуляли проте зі своїми «дамами» при шампанах до безтями, аж стріляли ся. На Броварській улиці вбили салдати жида і дві жидівці, що з тайної продажі горівки зложили були тисячі рублів.

З української інтелігенції остало було в Чернівцях дуже мало чоловіків, зате чимало їхніх родин, що перебули весь час досить добре, спомагаючи себе позичками від ріжних заможних людей; бідніші заробками, особливо вишивками, за якими був великий попит.

Найцікавіше для нас було українське жите, що так і кипіло у місті після революції. Салдати-українці святкували свободу величавим походом з образом Шевченка, прибраним рушниками, із синьо-жовтими хоругвами з ріжними написами, музика вигравала, а хор виспівував українські пісня. Одна з наших пань, недобачивши образа Шевченка, спитала салдата, що за портрет несуть, а салдат став єї розказувати широко про Шевченка.

В «Народнім Домі» створили «Український Військовий Клуб» з читальнею і бібліотекою, збудували й гарну сцену на театральні вистави, які перед тим відбували ся в «Німецькім домі». Поховані портрети казали понавішувати по стінах як бувало. Вратовано й друкарню, яку передше хотіли були забрати москалі; в цілім домі не було шкоди, тільки в хлопячій бурсі, де був шпиталь, забрали москалі ще ранше все, з дівочої-ж нічого. «Народний Дім» стерегли укр. [аїнські] салдати до послідної хвилі відвороту.

Попит за українськими книжками і газетами був величезний; отворено на Ринку книгарню, в якій розпродано з видань «Бесіди», «Укр. [аїнської] Школи» та «Селянської Каси» за кілька тисяч карбованців.

Пращаючись, говорили салдати: «Ми не вернемось, а ждемо вас у нас...».

О. [мелян] П. [опович]

1917 р., жовтня, 10. Відень.

Повідомлення про цензурну конфіскацію частини звернення «Чернівецького Українського Військового Клубу»

Причинок до орієнтації австрійської цензури.

(У відповідь на конфіскацію статті «Причинок до орієнтації російських українців» в «Буковині» ч. [исло] 16).

Віденська «Reichspost» з дня 8 вересня с. [ього] р. [оку] подала повний зміст пропам'ятного письма Черновецького Військового Клубу з часу останньої російської інвазії в Чернівцях, в яким читаємо між иншим от що:

«Ми рішучо застерігаємося проти всякого посягання польського народу на одвічні українські землі Холмщини і східної Галичини, а також посягання других народів на українську частину Буковини».

Наведені слова становлять зміст одної з резолюцій Черн. [івецького] Укр. [аїнського] Військ. [ового] Клубу, поміщених в згаданім пропам'ятнім листі. Як ціле пропам'ятне письмо, так і наведена резолюція появилася наперед у віденському журналі в перекладі з українського оригіналу, надрукованого нами з пропускою, унаслідком білоу плямою в числі «Буковини» з дня 9 вересня. Бо хвальна цензура, котра день перед тим перепустила появу сего пропам'ятного письма у віденському журналі, зараз на другий день признала чогось невідповідним перепустити її в цілости в нашім журналі, конфіскуючи в ній наведену вгорі резолюцію.

Та на тім не кінець. Бо не минуло більше як чотири дні, як та сама резолюція, несконфіскована в «Reichspost» з дня 8 вересня, сконфіскована в «Буковині» з дня 9 вересня, появилася, отже була несконфіскована в «Ділі» з дня 13 вересня.

[...]

Сконфіскована цензурою резолюція була уложена українцями, горожанами російської держави, зглядно автономної, а може випасти так, що й незалежної України. На українській буковинській землі, в столиці краю Чернівцях, положених на правім березі Прута, ті другі українці протестують проти посягання других народів на українську частину Буковини. Хто-ж сі «другі» народи, що важилися посягати на сю українську частину Буковини? Наважилася на неї зрадницька Румунія, проклямувавши своєю цілею війни загарбане Буковини бодай по сам Прут з українською землею і її столичним містом Чернівцями. Виступаючи проти румунського посягання на українську частину Буковини, Черн. [івецький] Укр. [аїнський] Військ. [овий] Клуб виступив проти ворога українців, який є рівночасно ворогом австрійської держави, а його так знаменну заяву в сім напрямі, високохартну з огляду самої австрійської політики, конфіскує австрійський прокуратор!..

Се не були, бо не могли бути, річеві причини, які спонукали австрійського цензора сконфісковувати резолюцію Укр. [аїнського] Черн. [івецького] Військ. [ового] Клубу. Се був, повторюємо, промах, або, що найрадше припускаємо, помилка. А вже зовсім не маємо охоти припускати, щоби цензурний уряд хотів нас і наших читачів трактувати виїмково гірше, як инші часописи і їх читачів в столиці і на провінції, і вдоволяємося на разі тим, що сміємо тепер доповнити передруком сконфіскованої у нас резолюції з других часописей продіравлений цензурою зміст пропам'ятного письма Черн. [івецького] Укр. [аїнського] Військ. [ового] Клубу в передпоследнім числі нашої часописи.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917 — 10 жовтня.

1917 р., жовтня, 20. Вижниця.

Повідомлення про те, що після революції в Росії для буковинських українців настала свобода

Українська гімназія у Вижниці.

Пишуть нам:

Ріжне переживали ми під час інвазії, та треба сказати, що по революції адміністрація опинила ся в руках свідомих українців і для нашого народу настала свобода. В Кутах та по селах «Союз городів» поотвирав українські школи, позакладав кооперативи, а українці жовніри давали українські вистави й концерти.

Коли в липни с. [ього] р. [оку] прийшли сюди знов австрійські власти, призадумали ся ми над тим, якби вокресити українську гімназію у Вижниці, якої не встигло ся ввести в жите під час пореволюційної свободи. Поки-що заходами кількох гімназіяльних учителів під проводом проф. [есора] Павлусевича заложено гімназіяльні курси в обемі приготовляючого курсу і I–IV гімназіяльних клас, а з кінцем сього місяця має бути отворена гімназія. Є се великою заслугою проф. [есора] Павлусевича і інших учителів, що заложеном курсу уможливили дітям науку і przygotowили до I кл. [яси] коло 60 дітей, між ними кількох дівчат.

«Діло» (Львів). — 1917. — 20 жовтня.

1917 р., листопада, 2. Київ.

Повідомлення про створення галицько-буковинської комісії при Українській Центральній Раді

Галицько-буковинська комісія при Українській Центральній Раді для повороту виселенців і закладників.

«Новое Время» з дня 2 н. [ового] ст. [илю] падолиста повідомляє:

Тимч. [асове] правительство розглядає склад заснованої з почину б. [увшого] краевого комісаря Галичини і Буковини Дорошенка «Галицько-буковинської комісії». Ся комісія була задумана ще перед уступленем російської армії з Галичини й мала помагати вернути до рідного краю українським, польським і жидівським виселенцям і закладникам, яких попередне правительство заслало на Сибір і до Східної Росії. Первісно Дорошенко просив для комісії великий кредит в сумі 3 мільонів, думаючи відсилати мешканців через Торнео, Німеччину й Австрію у рідні сторони. Тепер уряд краевого комісаря Галичини і Буковини знесений і вимоги комісії скромніші. Галицько-буковинська комісія буде утворена при Українській Центральній Раді у Києві.

Ф. К.

«Діло» (Львів). — 1917. — 23 листопада.

1917 р., листопада, 13. Київ.

Відозва Тимчасової Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців із закликом вступати до складу Галицько-Буковинського Куреня Січових Стрільців

Ми галицькі, буковинські і угорські українці, сини єдиного українського народу, в цей важкий час почуваючи свою відповідальність перед будучими поколіннями, не можемо бути тільки глядачами, а повинні взяти як найдіяльншу участь

у творенні нового державного ладу на Україні і в закріпленні тих всіх свобод, які виборов собі український народ.

Сповняючи цей наш Святий обов'язок, ми повинні створити таку силу, яка змогла б допомогти українському народові здобути і закріпити те все, що було проголошено в Третім Універсалі. В порозумінні і за згодою Генерального Військового Секретаріату — Головна Рада Галицьких, Буковинських і Угорських Українців приступає до переводження організації військових частей з галицьких, буковинських і угорських українців.

[...]

Іван Лизанівський, як голова, товариш голови Гр. Лисенко, секретар Федь Черник, члени: Микола Низкоклон, Іван Чмола, Євген Коновалець і Роман Дашкевич.

«НОВА РАДА» (Київ). — 1917. — 13 листопада.

1917 р., листопада, 20. Відень.

Протест румунських депутатів проти можливого приєднання цілої Буковини до складу української провінції

Проти українських анексій.

Рівночасно як між українцями зчинилося заворушене із-за розголошеної анексії української частини Галичини Польщею, румуни заворушилися задля іншої поголоски — про мнимий плян утворення із Східної Галичини окремої провінції з включенням цілої Буковини. Проти того протестував перший пос. [ол] Іспескул-Трекул, а опісля нього пос. [ол] Гріґоровіч. Останній зачав копліментом, зрештою заслуженим, для п. [ана] Ставінського. «Пану Ставінському, — казав він, — закинено, що він не висказав ясно, що не бажає української області. Я стверджую, що він се вчинив, заявляючи, що не хоче забирати з собою української області, коли б пращався з Австрією. Се заявив він і се треба високо цінити. А тепер я просив би вже наперед українських товаришів і українську націю о пояснене. Отже, щодо Буковини ширяться всілякі вістки. Питаю: що є з румунською частиною Буковини? Я беру сьогодні за слово українських товаришів і хочу почути від них те саме, що ви чули від поляків.

Я відчуваю перед основанем укр. [аїнської] республіки такий респект і перед способом, як ся республіка уконститувала ся, що мушу сказати і надію ся як річи самозрозумілої, що нарід, який тільки що дійшов до волі, не думає про те, щоб давити інших. Я стверджую се і додаю, що вільна Україна в Росії, коли деякі шовіністи поважили ся домагати ся анексії Бесарабії, сьому спротивили ся. Я констатую з великим вдоволенем, бо се свідчить, що укр. [аїнська] нація вповні свідома сього, що той нарід, який піднімає ся здобувати волю, не сміє нарушувати прав другого народа».

«БУКОВИНА» (Відень). — 1917. — 20 листопада.

1917 р., листопада, 26. Київ.

Повідомлення про підтримку Українською Центральною Радою протесту українців Галичини та Буковини проти прилучення українських земель до Польщі

На засіданню Малої Ради з 26 листопада прийнято на внесенє фракції соц. [іал]-дем. [ократів] і соц. [іал]-рев. [олюціонерів] таку резолюцію:

«Ознайомившись з протестом українського парламентарного клубу з Австрії проти наміру прилучення українських земель Холмщини, Підляся та окупованої частини Волині до Польського Королівства та проти дальшого удержування українських територій Галичини в однім з польськими конституційними союзі з вузшими чи ширшими автономними правами останнього, і вважаючи з свого боку такі наміри насильним замахом на право самоозначення української людности, населюючої вказані території, — Українська Центральна Рада постановляє:

1. Признати недопустимим насильне відділене від території Української Народної Республіки окупованих центральними імперіями українських частин Холмщини, Поділя та Волині;

2. Звернути увагу держав на рішучий протест організованої української демократії Галичини та Буковини проти влучення українських земель в склад Польщі;

3. Вжити всіх заходів, щоб людности австрійської України дана була фактична можливість свобідно висловити свою волю щодо дальшого свого політичного існування;

4. Виконання цих постанов доручити генеральному секретаріатові України».

В Київі скликала група українських студентів з Галичини і Буковини віче, щоби висловити також протест [проти] прилучення українських земель до Польщі. На вічу взяло участь поверх 2500 учасників, головою виселенців та полонених. Ухвалено ряд резолюцій, в яких остро зложено протест проти такого прилучення.

«Буковина» (Відень). — 1918. — 1 січня.

1918 р., січня 14. БРЕСТ-ЛИТОВСЬКИЙ.

Повідомлення про участь колишнього комісара Галичини і Буковини Дмитра Дорошенка в роботі української делегації на мирних переговорах у Брест-Литовському

З України. Українська Делегація на мирових переговорах.

Докладного складу української делегації не знати. Знаємо лише, що проводить делегацію генеральний секретар торгівлі й промислу Всеволод Голубович, а в складі входять члени Центр. [альної] Ради Любінський, Левицький, Полозов, Севрюк, міністер праці Порш і бувший комісар Галичини й Буковини, а теперішній Чернігівщини Дм. [итро] Дорошенко. Як довідуємося з достовірного жерела, бере участь в мирових переговорах також участь генеральний секретар фінансів України Туган-Барановський. Крім того, товаришить делегації багатов помічних сил. При переїзді спинила ся делегація у Львові, де відвідала книгарню ім. [ені] Шевченка.

«Буковина» (Відень). — 1918. — 14 січня.

1918 р., січня 14. ВІДЕНЬ.

Спростування газетою «Буковина» виступу сілезької газети «Silesia» проти намагань створити українську провінцію зі Східної Галичини та Буковини

Німецькі претенсії до Буковини.

Як відомо, попри поголоску про прилучене Галичини до Польщі майже рівночасно пішла була поголоска про створене української провінції із східної

Галичини й Буковини. Ся друга поголоска, яка відповідає інтенціям українців, вивала була передовсім застережене румунів, за котрими зголосили ся зі своїми претензіями і німці. Як речник німецьких претензій виступила шлезька «Silesia», заявляючи, що колиб українські бажання щодо злученя Буковини з східною Галичиною як правно державної одиниці, апробовані президентом міністрів Зайдлером, мали бути сповнені, то тоді перші німці не допустять до того, аби їх братів на Буковині видано на поталу українському панованю. Доси — каже німецький орган — панував на Буковині помимо національних і віроісповідних різниць взірцевий спокій і гармонія. В найдалшій закутині Австрії переводжено найдокладніше (?) в практиці засади національної автономії. Край поділено на чотири національні кадастри, так що навіть в Краєвім Виділі були стережені права кожної окремої народности. Ніде і ніколи не чути було на Буковині закликів о «освободжене». Чи жби тепер задумовано видати на поталу української майоризації румунів, найвірніших і найльояльніших горожан держави? (від коли?) Українські домаганя, се — на думку німецької часописи — фантазії, які українці повинні собі вибити з голови, бо на Буковині мешкає 100 000 німців, до котрих ще треба зачислити тих жидів, що говорять по німецьки, так що Буковина властиво в третій частині німецька і під ніяким услівем не може попасти під власть якої-небудь славянської більшости.

Ми навели сей голос як свого рода курйоз. Ані німці не становлять третини Буковини, а тільки мало що більше як десятину, ані не потребували б вони навіть на випадок, якби згадана евентуальність й наступила, бояти ся української майоризації, бо українці дали вже не оден доказ того, що їм чужою є думка панованя над другими. Найкращим доказом того є становище, з яким до національних меншостей віднесла ся українська більшість на закордонній Україні.

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1918. — 14 СІЧНЯ.

1918 Р., СІЧНЯ 31. ВАШКІВЦІ.

Інформація про народне віче у Вашківцях та його вимогу створення окремого коронного краю з Східної Галичини і Буковини

Голос народа.

Війна принесла багато лиха і нещастя. Багато вартостий так матеріяльних, як і моральних понищено. Та вона знищила заразом також і то зачароване коло дрібних інтересів нашого народу на Буковині, які робили його байдужим до національних і громадських справ, і внесла у маси також і свідомість не лише національної приналежности, але також і свідомість оборони своїх національних, культурних і економічних інтересів.

Дня 31 січня відбуло ся велике народне віче у Вашківцях. З цілого повіту прибуло багато селян й також селянок. По чотирох роках війни промовив нарід з своєї трибуни, трибуни народного віча. Тому так пильнійше треба нам прислухатись до його голосу.

З численних ухвал віча бачимо, що наш народ дозріває політично в сій війні і вмє стати в обороні своїх інтересів. Він з'умів оцінити також працю своїх виборних заступників-послів, своїх культурних робітників і порадників-учительства, а також і свої власні інтереси і спосіб, як їх заступити. Що наш народ на Буковині з'умів оцінити як слід велику історичну хвилю, яку ми переживаємо, бачимо найкраще з сих ухвал:

«Віче витає як найгорячіше відроджене самостійної української держави, бажаючи єї як найбільшого розвитку в приятній інтернаціональній злучі з середноєвропейськими державами.

В тяжкій для держави хвилі український нарід, забуваючи на всі над'ужитя зі сторони народів обдарованих гегемонією, пролив в борбі за добро Австрії море крові, потратив свої майна і сили, тисячі українських борців стали бездомними сиротами; українські Стрільці і буковинські гуцули-добровольці грудьми своїми боронили дорогу їм Австрію. Приносячи в теперішній війні більш жертви, як який-небудь инший нарід, українці були переконані, що жертви сі потрібні для забезпечення свободи і долі австрійських народів, потрібні для здійснення ще передвоєнного жаданя українців зглядом утвореня окремого українського коронного краю.

З огляду на добро українського народу, як і на добро самої Австрії, віче висказує ся за утвореня із українських територій австро-угорської монархії окремого автономного коронного краю, знаючи, що лише в той спосіб можливе є трівке забезпечене добробиту українського народу в австро-угорській монархії і можливо буде позбути ся ввнутрі національної ворожнечі; крім того, через таке приязне відношеня Австрії до українського народу осягнуть ся схильність нової української держави до заключеня приязного союзу з осередними державами.

Віче українського Вашківського повіту є переконане, що Союз буковинських українських послів, а з осібна його голова, посол Николай Василько, ведуть політику так, як вона їм з огляду на добро народу на основі політичних обставин видаєть ся найбільше доцільною, і що вони у політичній діяльності не стремлять до осягнення яких окремих особистих інтересів, які йшли-би на шкоду загальним інтересам українського народу; а навпаки віче переконане, що Союз буковинських українських послів при кожній політичній акції має лише єдину ціль, а то: здобути красшу долю українському народови.

Виявляючи се своє переконане віче висказує Союзови буковинських українських послів, а з осібна його голові послові Николаєви Василькови за його політичну діяльність повне довіре.

Беручи під увагу цілу ваготу переживаних українським народом переломових хвиль, віче узнає за злочин супроти рідного народу всяку так газетярську, як і иншого такого рода борбу, ведену із-за особистих амбіцій поодиноких осіб проти передових одиниць українського загалу, котрі тішать ся довірем народу.

Із сеї причини віче виражає своє обурене із-за безпідставних нападів на провідника буковинських українців посла Николая Василька, — якому віче за його політичну діяльність висказує признане і довіре, — через які то напади дотичні особи, забуваючи на свою горожанську і національну відвічальність, старають ся ввести заколот між буковинськими українцями, знищити пануюче між ними порозуміне, а тим то й підкопати силу української нації на Буковині.

Віче закликає всіх українських послів, а з осібна парламентарних, полишити всякий особистий дрібничковий спір, щоб в теперішню історично важну хвилю не гайнувати часу і труду, який належить з'ужити в борбі о здобуте красшої долі для українського народу.

Не нарушуючи в нічм великої спільности інтересів українців Галичини і Буковини і не вкорочуючи ніяк повного поважаня до заступництва українського народу з Галичини, віче зазначає й вагу буковинсько-українських інтересів, які заступати покликані є буковинсько-українські послі, злучені в Союзі буковинських українських послів.

Віче завзиває проте посла до ради державної з Вашківського повіту, щоб він, по мисли жаданя його виборців і по мисли перед ними зложеного ним приреченя перед вибором, вернув до Союзу буковинських українських послів і щоб він знову взяв ся до спільної з буковинськими послами праці для добра буковинських українців, не спускаючи з ока й загальних інтересів українського народа.

Віче рішучо протестує проти нахабних змагань поляків прилучити східну Галичину і Буковину до Польщі і вірить, що й керманичам нашої монархії, маючи довіре до їх державної мудрости, таке прилучене видаєть ся недопустимим; віче

й не може повірити, що нам улюблений цісар бажав би віддати вірний йому український нарід на поталу відвічним його ворогам, а навпаки віче вірить, що, коли-б на основі міжнародних умовин і зі згляду на добро монархії появилась-би потреба такого відлучення, то симпатії австрійського правління з конечности можуть бути звернені лише в сторону наскрізь прихильної для Австрії України...

Нарід сказав своє слово, висказав свої бажаня і домаганя. Тепер черга за послами. Ми певні того, що клюб наших послів додасть собі сил, щоби заспокоїти сі бажаня. Запоруку на се дістала депутація вашківських селян, яку вислано до Відня, із уст голови Союзу українських послів з Буковини.

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1918. — 23 лютого.

1918 Р., лютого, 9. БЕРЕСТЯ-ЛИТОВСЬКЕ.

Інформація про укладення Берестейського мирного договору між Україною та центральними державами та його умови

Мировий договір з Україною.

Заклучене мира між почвірним союзом і Українською Народньою Републикою — завдяки енергічній, невтомленій праці всіх комісій, завдяки оживлюючому всі сторони духови примиримости, завдяки взаємній уступчивости, не вважаючи на технічні труднощі, злучені з уложенем пяти текстів договору, — було на стільки підготовлене, що підписане могло наступити в перших ранніх годинах 9 лютого.

Державний секретар Кільман отворив торжественно кінцеве засідане промовою, в якій зазначив історичне значіне хвилі, коли заступники почвірного союзу з делегатами Української Народньої Републики зішли ся, щоби підписати перший мир, який заключаєть ся в сій світовій війні. Що сей мир підписуєть ся з могучою державою, яка вийшла з бур великої війни, се справляє союзникам особливе вдоволене. Державний секретар закінчив отсими словами: «Нехай мир з Україною буде перший в ряду благословенних мирових договорів, нехай він буде благословенний як для союзних держав, так і для Української Народньої Републики, для будучности якої ми маємо найліпші бажаня».

Президент української делегації Севрюк відповів: «Стверджуємо з радістю, що нинішнього дня починаєть ся мир між почвірним союзом і Україною. Правда, ми прибули сюди в надії, що зможемо довести до загального мира і покладемо кінець братовбийчій війні. Одначе політичне положенє таке, що не всі держави зішли ся, щоб підписати загальний мир. Український нарід мусить тепер зібрати всі сили, щоби спричинити новий час відродженя. В міцнім переконаню, що сей мир причинить ся до загального закінченя великої війни, українська делегація стверджує, що довга, важка праця, довершена в Берестю, увінчала ся успіхом, що делегація осягнула демократичний, для обох сторін почесний мир.

Українська Народня Република вступає тепер як самостійна держава в круг держав. Україна застановляє на своїм фронті війну і буде старати ся, щоб усі сили, укриті в ній, розцвили до нового житя».

Предсідатель державний секретар Кільман запросив уповновласнених заступників до підписаня мирового договору.

Міністер заграничних справ гр. [аф] Чернін як перший підписав акт, признаний для Австро-Угорщини.

Договір почвірного союзу з Україною починаєть ся вступом, в якім заявляєть ся, що з огляду на те, що український нарід в теперішній світовій війні проголосив себе незалежним і заявив бажанє привернути між Українською Народньою Републикою і державами, які знаходять ся у війні з Росією, стан

мира, — правительства почвірного союзу рішили заключити з правительством Української Народньої Републики мировий договір, щоб сим зробити перший крок до тривкого для всіх сторін почесного світового мира, який не тільки поклав би кінець усім страхітям війни, але довів би до відбудови приязних зносин між народами на політичнім, правнім, господарським і духовім поли.

По почисленю присутних делегатів окремих держав ідуть артикули мирового договору:

Стан війни закінчений. Арт. I. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія й Туреччина з одної і українське народне заступництво з другої сторони заявляють, що стан війни між ними є покінчений. Сторони, які заключають договір, рішили на далі жити з собою в мирі і приязни.

Західна границя України. Арт. II. Між Австро-Угорщиною й Українською Народньою Републикою, наскільки вони граничать з собою, будуть існувати ті границі, які перед вибухом війни існували між монархією і Росією.

Дальше на північ, почавши від Тарногорода, границя йтиме взагалі лінією: Білгорай—Щебрешин, Крислостав—Пугашів—Радзян, Межиріччє—Серичики—Мельник—Високе Литовське—Каменець Литовський—Прушана—Вилоговське Озеро. Докладно сю границю устанowitz на основі етнографічних відносин з узглядненем бажань населеня мішана комісія.

На випадок, щоб Україна могла мати спільні границі також з іншими державами почвірного союзу, застерігаєть ся для сього окрему умову.

Опорожненє. Арт. III. Опорожненє обсаджених областей розпічнеть ся безприволочно по ратифікації сього мирового договору. Спосіб переведеня опорожненя і передачу опорожнених областей означать уповновласнені.

Дипломатичні зносини. Арт. IV. Дипломатичні і конзулярні зносини між сторонами, які заключають договір, будуть навязані зараз по ратифікації мирового договору.

Без звороту воєнних коштів і воєнних шкід. Арт. V.

Сторони, які заключили мир, зрікають ся взаємно звороту воєнних коштів, себто державних видатків на ведене війни, як також воєнних шкід, які повстали для них і їх горожан у воєнних областях через воєнні зарядженя з включенем усіх реквізицій у неприязельським краю.

Увільненє полонених. Арт. VI.

Воєнні полонені обох сторін будуть випущені до вітчизни, на скільки не бажають, щоб держава, в якій перебувають, дозволила їм остати в ній і на далі, або удати ся до иншого краю. Управильненє злучених з сим справ наступить окремими договорами, передвиженими в арт. VIII.

Будучі господарські зносини. Арт. VII.

Зміст сього дуже довгого й докладного артикулу такий:

Всі сторони обовязують ся на час до 31 липня 1918 доставляти собі взаємно надлишки хліборобських і промислових продуктів. Скількість товарів і ціни означить комісія, яка зійдець ся зараз по підписаню мира. Виміна буде відбувати ся по части через державні централі, по части — через приватні централі, по части — в вільнім обороті. Аж до заключеня дефінітивного мирового договору, одначе в кождім разі до упливу шести місяців по заключеню загального мира взаємний оборот управильнюєть ся провізоричною умовою, яку, почавши від 30 червня 1919, можна вимовити на шість місяців. Провізорична умова привертає цлові договори, які існували між Австро-Угорщиною й Росією перед вибухом війни. Далі містить вона важнійші постанови дальнійшого торговельного договору з Росією, на скільки вони можуть мати приміщенє до України, і запевнює вільний перевіз до Азії, особливо до Персії. Вкінці постановляє вона, що Україна не жадає упривілейовань, які Австро-Угорщина дає Німеччині, або иншим державам, з якими остає в цловім союзі. Та сама постанова відносить ся взаємно до України.

Окремі умови. Арт. VIII передбачає заключене окремих умов про привернене публичних і правних зносин, по виміну полонених і цивільних інтересованих і про справу амнестії.

Цілий широкий договір — неподільна цілість. Арт. IX. Умови, заключені в сім мировім договорі творять неподільну цілість.

Ратифікація у Відни. В артикулі про інтерпретацію тексту мирового договору, який уложений в мовах німецькій, мадярській, болгарській, турецькій і українській, в кінцевій постанові кажесть ся, що мировий договір буде ратифікований, та що ратифікаційні грамоти мають бути як найшвидше виготовлені у Відни. Мир входить в силу з ратифікацією.

Заклучене окремих умов окремих умов. Окремо від мирового договору будуть заключені чотири окремі умови в справах, про які говорить ся в арт. VIII. Вони будуть підписані в найблизших днях.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 23 лютого.

1918 р., січня 27 (лютого, 9). БЕРЕСТЯ-ЛИТОВСЬКЕ.

Поширена версія додаткового таємного договору України з Австро-Угорщиною про утворення з Галичини і Буковини окремої держави у складі Австрійської імперії

При підписанні укладеного мирного договору, що сьогодні відбулося між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною з однієї сторони та Українською Народньою Республікою з другої, ц. [ісарської] к. [оролівський] міністр закордонних справ граф Чернін як уповноважений Австро-Угорщини, і члени української Ради п (п). [анове] Олекса Севрюк, Микола Любинський і Микола Левицький як уповноважені Української Народньої Республіки, кладуть вагу на те, щоб устійнити як слідує:

З перебігу ведених переговорів про мир представники Австро-Угорщини, а також представники Української Народньої Республіки набрали переконання, що обидві великодержави керуються волею жити між собою в тісній дружбі й оживлених стосунках.

Признаючи, що ті стосунки будуть скріплені, якщо меншості, які живуть в обох тих державах, щодо яких друга сторона є заінтересована, будуть мати цілковите забезпечення для свого свобідного національного й культурного розвитку, ц. [ісарської] к. [оролівський] міністр закордонних справ із вдовolenням приймає до відома, що Українська Народня Республіка вже видала закони, які забезпечують право в Україні частин польського й німецького народу, а також права жидівського населення.

І навпаки, уповноважені Української Народньої Республіки приймають до відома, що австрійський уряд рішився, на основі намірів, проголошених його цісарською і королівською величністю при його вступі до правління і в його престольній промові, поробити заходи, які, розбудовуючи далі існуючі інституції, мають дати тій частині українського народу, яка мешкає в Австрії, дальше забезпечення для її національного й культурного розвитку.

Для осягнення тієї мети австрійський уряд пропонує обом палатам державної ради проект закону, силою якого ті части Східної Галичини, де переважає українське населення, будуть відділені від королівства Галичини і злучені з Буковиною в один окремий коронний край. Цей замір австрійський уряд має здійснити найпізніше до 20 липня б. [іжучого] р. [оку]. Австрійський уряд буде всіма способами, які дає йому конституція, змагати до того, щоб цей законопроект одержав силу закону.

При цьому існує порозуміння про те, що ця заява творить з мирним договором неподільну цілість, і що дійсність цієї заяви вигасає, якщо не буде виповнена яка-небудь постанова мирного договору.

Цей документ і його зміст мають лишитися таємними.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: БУКОВИНА ЇЇ МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ. — ПАРИЖ—ФІЛАДЕЛЬФІЯ—ДЕТРОЙТ, 1956. — С. 859—860.

1918 Р., СІЧНЯ, 27 (ЛЮТОГО, 9). БЕРЕСТЯ-ЛИТОВСЬКЕ.

Умови утворення української держави в складі Австрійської імперії за таємною угодою України з Австро-Угорщиною

Королівство Галичина і Володимерія з воеводством Буковиною становить в межах Австрійської імперії окрему державу, цілість і суверенність якої (інтегритет і суверенитет) спираються і гарантуються такими пунктами:

1) Всі імператори Австрії повинні присягати як королі Галичини і Володимерії на державну конституцію королівства Галичини та Володимерії.

2) Державну конституцію королівства Галичини і Володимерії виробляє державний сейм королівства Галичини та Володимерії, який скликається на підставі загального, рівного, прямого і таємного права.

3) Для управління королівством Галичини та Володимерії королем призначається з складу більшості державного сейму уряд, відповідальний перед державним сеймом Галичини і Володимерії.

4) Внутрішню організацію уряду гарантує державна конституція королівства Галичини та Володимерії.

5) Справи, загальні для цілої держави австрійської з одного боку, для королівства Галичини та Володимерії з другого боку, для решти королівств і країв австрійської держави будуть формульовані аналогічно взаємовідносинам між Австрією та Угорщиною.

Подробиці будуть установлені на підставі угоди між сеймом королівства Галичини та Володимерії та австрійським парламентом.

6) Крім загального австро-угорського війська, встановлюється, аналогічно крайовій обороні Австрії, крайова оборона королівства Галичини та Володимерії з міністром, який буде виходити до складу уряду королівства Галичини і Володимерії та буде відповідальним перед державним сеймом королівства Галичини й Володимерії.

7) Крім справ, урегульованих 5-м пунктом, уряд і парламент австрійської імперії не можуть мати ніякого ні законного, ні безпосереднього впливу на державні справи королівства Галичини і Володимерії.

ЦДАВОВУ: Фонд 3441 с 2592. — Опис 1. — Справа 90. — Аркуші 3—4. — МАШИНОПИСНИЙ ТЕКСТ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: БОРОТЬБА ТРУДЯЩИХ БУКОВИНИ ЗА СОЦІАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ І ВОЗЗ'ЄДНАННЯ З УРСР. 1917. — 1941. ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ. ЧЕРНІВЦІ, 1958. — С. 89.

1918 Р., ЛЮТОГО, 8. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про проголошення України самостійною державою

Самостійна Україна.

Українська Центральна Рада в Києві проголосила повну самостійність України. Представники Австро-Угорщини, Німеччини, Туреччини й Болгарії в Берестю устами

австро-угорського міністра закордонних справ гр. [афа] Черніна признали Україну самостійною, суверенною державою. Рівночасно на Україну тягнуть хмари рознузданих ватаг найновіших представників московського централізму. Загальноросійська революційна романтика, яка ще доживала останніх хвилин в програмі федеративної Росії, зробила місце отвертій, явній боротьбі, яка мусить ся звести між Україною і її поконвільною північною поневолительскою. Бо боротьба большевицького правительства в Петрограді, се — попри змагання теперішнього крайно-соціалістичного режиму вдержати ся при кермі — се боротьба за вдержане тих узд над Україною, які Петроградови висунули ся з рук, маймо надію, безповоротно. Се боротьба, до якої петербурських узурпаторів гонить почуте історичної одвічальности над утратою найкращої країни, котрої відлучене означає дальший розпад кольоса, побудованого і штучно держаного на протязі довгих століть. Се боротьба, в якій до помочи петербурським узурпаторам радо стають і мусять стати й їх найбільші вороги, представники давного чорносотенного московського імперіялізму. Утрата України, се страшенний удар в російське серце, і нині чи завтра гнів заведеної у вигодах пануючої нації змете з лица землі петроградських авантюристів. Свідомість сього велить добути петроградському правительству всіх сил, аби вратувати те, чого втраті винні не вони, а що мусіло прийти як природний наслідок загальноросійської революції. Свідомість сього веліла большевицьким центральстам йти наступом на сю Україну, якої право на самоозначення було заявлене нещодавно устами самого їх представника в прияві представників держав середньої Європи. Ся свідомість показала ся сильнішою в уяві того большевицького правительства, яке виступило було з гаслом самоозначення народів, над сам сей їх верховий принцип і москаль Ленін поспішив ся поручити відпоручникови свого кабінету в Берестю відібрати назад признане вже ним право України на самоозначення і незалежність. Є слова, яких відкликати не можна. І згода петроградського правительства на право України до самоозначення і самостійности не може бути відкликана. Сі слова тимчасового представника російської політики Троцького служать так само улегітимованю самостійности України, як і заява гр. [афа] Черніна, зложена іменем чотирох осередних зглядно союзних з ними держав.

Україна проклямувала себе самостійною державою і її самостійність признав найважнійший, російський інтересент і всі воюючі з ним державні фактори. В сій хвилі про самостійність української держави не може бути двох гадок. І коли петроградське правительство йде війною на Україну, коли московські большевики старають ся оружем присмирити Україну і своїми агентами та агітаційними письмами намагають ся засіяти й тут зерно анархії, то боротьба проти них перестала бути боротьбою політичних партій і напрямків, перестала бути домашною війною, а стала справою міждержавною, в якій кожній стороні оставлена повна свобода акції.

Україна заключить мир з чотирма воюючими проти Росії державами, і давні австрійсько-, і німецько-російські боєві фронти перестають істнувати, а повстає новий боєвий фронт, фронт український, звернений проти Московщини. За час війни історія обернула ся в повне колесо. Довкола революції і пореволюційного романтизму та федеративних сантиментів орієнтація України, звернена проти московської півночі, репрезентованої тоді царським кнотом, направила ся проти тої ж самої московської півночі, репрезентованої большевицькими узурпаторами. Ся орієнтація не переставала ніколи бути нашою орієнтацією. Вона покликкала колись до життя українських січових стрільців на австрійській Україні, що хоробро бороли ся проти царської течії, вона веліла тепер організувати ся під тою ж назвою добровольцям з-поміж наших бувших земляків на закордонній Україні, що беруть участь в боротьбі проти большевицьких ватаг, які шле на погоджену з осередними державами те петроградське правительство, яке далі находить ся на военній стопі з осередними державами.

Творить ся новий фронт.

1918 р., лютого, 8. Відень.

Повідомлення про належність Буковини до українського історичного королівства Галичини та Володимирії

Ліквідація польсько-українських рахунків.

[...]

Нам не треба було ждати на вістки з Берестя, щоби упевнити ся в тім, що ні Галичина, ні розумієть ся і Буковина не буде злучена з Польщею. А проте ми з запертим духом вижидали відти вісток та спільних рішень поміж українською делегацією і делегаціями осередних держав, силою обставин унезалежнених від нашої волі. Там рішало ся питане, куди належати українській стороні Галичини і Буковини, і те рішене випало по визнаній формулі: без загарбань. Східна Галичина і Буковина остануть далі при Австрії і австрійський цісар буде далі королем Галичини і Володимирії. Нашим же стремлінем мусить бути, щоби дідич сего історичного українського королівства Галичини і Володимирії, до котрого по історичному праву тяготіє й укр. [аїнська] Буковина, став королем дійсно української Галичини й Володимирії, щоб була зірвана небажана спільність з польськими атіненціями сего українського краю, щоби остаточно було зліквідоване в сій війні польсько-українське питане. І ліквідація сего питаня, недокінчена при кінци 18 столітя, мусить бути до решти зліквідоване і в границях австрійської держави. В часі, коли розв'язуєть ся великанське московсько-українське питане, було би історичим злочином оставити можливість того, щоб далі терло ся польське кресало об український кремінь, від котрого східна Европа нераз на протязі історії стояла полумям.

Та се наші уваги тільки мимоходом. Випадки розвивають ся в тім напрямі, що сі наші бажаня що раз то більше посувають ся по дорозі до зреалізованя, скріплюють наші певність і оправдують нашу орієнтацію. Історичний злочин не буде поповнений. До обох нових держав — української і польської, що виростають на румовищах давної царської імперії, не будуть і не можуть бути включені частини одної з обох чужих собі національностей. Наближаєть ся до розв'язки велика східно-європейська проблема, а в тім наближають ся до ліквідації старі українсько-польські рахунки.

«Буковина» (Відень). — 1918. — 8 лютого.

1918 р., лютого, 17. Вижниця.

Повідомлення про проведення свята миру і української державності у Вижниці

Вижницька громада обходила свято мира і української державності 16 і 17 лютого. В суботу 16 лютого устроїла шкільна молодіж торжественну академію, а в неділю відправлено в місцевих і сусідніх церквах благодарні богослуженя з проповідями і з многолітствами українському народови і монархови. Приготовлювана по службі Божій народня маніфестація задля браку дозволу політичних властей не відбула ся. Вечером 17 лютого устроїв комітет місцевого українського касина величавий комерс, на котрім явилось верх сотні місцевої і замісцевої української інтелігенції. Святочні промови на комерсі виголосили п. [ан] надучитель Гордийчук, директор Ісопенко, надучитель Гринцишин, о. [тець] сов. [ітник] Луцкий і професор Вальнер. Був се справдішній вечір радости для прибитої війною душі вижницького українця, вечір тріумфу над усіма чорними силами, що ще до сегодня мріють о його загладі. Товариска забава по комерсі закінчила свято.

«Буковина» (Відень). — 1918. — 28 березня.

1918 р., лютого, 18. Яворів.

Повідомлення про вимогу учасників свята миру в Яворові створення української державної формації з українських областей Буковини і Галичини

З нагоди заключення мира з Українською Народною Републікою відбулось нині святочне богослуження і похід при участі 10 000 народу головними вулицями Яворова з прапорами і таблицями з відповідними написами. Вислано з сього приводу телеграму до кабінетової канцелярії і президії ради міністрів з домаганем безпроводного поділу Галичини і сотворення української державної формації в Австрії з українських областей Галичини й Буковини.

«Діло» (Львів). — 1918. — 18 лютого.

1918 р., лютого, 24. Стебни.

Повідомлення про проведення свята мира і української державності в Стебнах

Свято мира й української державності в Стебнах відбуло ся в неділю 24 лютого с. [ього] р. [оку] величаво і врочисто в присутности великого здвигу народа з обох боків Черемоша. Образ цісаря Карла та союзних монархів і образ великого гетьмана України, Богдана Хмельницького, були унаглядненем сего торжественного акту. По відправі молебня отцем Титом Тимінським, парохом із Довгополя, і піднесеню многолітства цісарю й Українській Народній Республіці заговорив над'учит. [ель] Волод. [имир] Корниляк, зазначуючи, що мир Австро-Угорщини і її союзників із Україною принесе австро-угорським українцям, правда, непредвиджені ще, але безперечно великі користи. Із воскресеня нашої національної держави України прийде воскресене Гуцульщини! До сего діла треба співділання самих гуцулів. «Нуте уци! Годі спати!», говорив бесідник, — пробудіть ся, гуцули, за довгої зневіри, наверніть ся на добру дорогу через просвіту, через школу, а тоді прийдуть жнива сего дорогого, ріками людської крови купленого мира!..» По овації в честь посла Миколи Василька, якому по словам бесідника «історія запише належне місце в мирових переговорах в Берестю», закінчено се перше серед гуцулів свято воскресеня України.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 20 квітня.

1918 р., березня, 2. Відень.

Повідомлення про засідання Союзу буковинських українських депутатів

Засідане Союзу бук. [овинських] укр. [аїнських] послів відбуло ся в суботу, 2 марта с. [ього] р. [оку] під проводом посла Н. Василька. По вступній бесіді п. [ана] Василька, яку подаємо на иншім місці, вивязала ся широка дискусія, в якій забирали голос п. [анове] Семака, Драчинський, Лукашевич і Спину. На внесенє п. [ана] Лукашевича висказано голові п. [анові] Василькови повне довіре і щиру подіку за знаменитий провід та неустанну працю для добра нашого народу. Опісля обговорено церковну справу на Буковині, справу відбудову краю, воєнних відшкодовань і справи шкільництва і нар. [одного] учительства. Рішено поробити нові заходи для полагодженя сих справ.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 12 березня.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 2. ВІДЕНЬ.

Промова голови Союзу буковинських українських депутатів М. Василька про перспективи державного відродження України

Наше становище в минулім і будучім. (З виводів посла Василька).

Повне засідане буковинських українських послів, що відбуло ся в суботу, 2 марта с. [ього] р. [оку], отворив голова Союза посол Николай Василько отсею промовою:

З правдивим запалом і одушевленем вступили українці Австрії в сю страшну війну. Дві ціли мали вони на меті: увільнене російської України і державну безпосередність українців в монархії. Першу ціль осягнуто цілковито дня 9 лютого 1918 р. Звдоволенем можуть буковинські провідники сконстатувати, що вони в ніякій фазі сей війни не дали ся відтрусити від німецько-австрійської орієнтації.

Велика перевага царських військ в початку війни три рази мала наш гарний, рідний край Буковину, в своїй власти. Вже здавало ся, що наш край і народ піде остаточно під пановане Росії. Надлюдські жертви мусіло принести наше населене на полях битви і в нутрі краю, як збігці й під інвазією. Одначе воно завдяки далековидности адміністрації було настільки морально сильне, що перебуло, вірне своїм переконаням, сей тяжкий час. Населене дало державі не лише все, чого вона мала право від него жадати, але дало також й велике число охотників-добровольців для оборони української землі.

Наше заступництво в парламенті здушувало в собі численні, аж надто оправдані скарги про тяжкі утиски, які принесла війна, що лютувала безперестанно аж до літа 1917 на території нашої вітчизни, і йшло консеквентно рука в руку з тими партіями, які ухвалювали средства для забезпечення й оборони держави перед ворожим нападом, все в сильній надії, що ся страшна боротьба мусить рішити ся в користь монархії, а тим самим мусять також сповнити ся й обидві ціли, поставлені заступництвом цілої нації.

Тепер маємо задоволене, що першим результатом безпримірних оружних успіхів осередних держав було розгромлене російського царату й відроджене України.

Чудовий був перший крок, який зробила Українська Народня Република. Ледви що стала самостійною державою, зробила вона початок до закінчення війни. Тим самим забезпечила вона собі моральне становище в світі, яке не менше тої сили, яку вона має не підставі своєї території і числа населеня.

Тим самим зближила ся також і наша друга ціль. Льогічно мусять розвинути ся справи й для австрійських українців корисно. Наші національні й культурні змаганя в рамках монархії мусять сповнити ся.

Самозрозуміло, що українці мусять від тепер заняти політичне становище, яке би сприяло екзистенції австрійської монархії і ще тіснішій звязи з Німеччиною. Будучність Української Народньої Републики буде забезпечена на довгі часи опертем на осередні держави. Тому то істнує безпосередна звязь між силою й властю центральних держав і закріпленем власти Укр. [аїнської] Нар. [одної] Републики!

Український народ має дві великі хаті: мати на оці в обох хатах тиху і культурну працю і берегти своє національне істноване перед упадком в минувшість, се обовязок провідників тут і там. Сю задачу можна тоді сповнити, як в обох хатах запануе чесна думка жити в добрім і повнім довіря сусідстві. До повного розвитку і неоспоримого істнованя української держави належить також чесне співробітництво австрійських українців над внутрішнім скріпленем австро-угорської монархії».

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 2. ВАШКІВЦІ.

Повідомлення про проведення в селах Вашківського повіту святкових маніфестацій з нагоди укладення Берестейського мирного договору з Україною

Крайовій президії в Чернівцях.

Телеграма з Снятина.

Українська народна канцелярія в Вашківцях організовує в неділю третього березня в цілому повіті народні віче під відкритим небом з нагоди укладення мирного договору з Україною об'єднаних з виявом лояльності до його величності.

Керівник служби в Вашківцях ЗІ. 4062.

ДАЧО: Фонд 3. — Опис 1. — Справа 13052. — Аркуш 1.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 3. ЛЬВІВ.

Повідомлення про проведення свята мира й української державності у Львові та про проголошені на ньому вимоги створення української державності в Австрії з українських областей Галичини і Буковини

В неділю 3 марта с. [ього] р. [оку] відбуло ся велике свято, велика маніфестація галицьких українців з нагоди заключеня мира з Українською Народною Републикою по всіх закутках галицької землі. Гідно відсвяткувала свято воскресеня України також столиця галицької України, Львів.

«Чудовий соняшний ранок був неначе першим привітом для українського свята», — пише «Діло».

Вже від 8 год. [ини] рана святоюрська гора почала наповняти ся найперше селянством з Львівського повіту, яке з таблицями і прапорами прибуло на свято, а опісля львовянами: школами, товариствами, корпораціями і масами інтелігенції. Коло 11 год. [ини] заповнила святоюрську гору що найменше 60-тисячна маса, а люди все ще напливали й напливали. Архикатедральний храм св. [ятого] Юра вже около 9 год. [ини] заповнила маса народа, головно жіноцтво з сіл. В салях заняли місця представники українських товариств духовенства, між ними також ігумен Студитів о. [тець] гр. [аф] Кл. Шептицький і представники У [країнських] С [ічових] С [трільців] під проводом д-ра М. Волошина.

Митрополит Шептицький править архієрейську службу Божу. Співає хор богословів. Митрополит виголошує високо патріотичну проповідь, яка западає глибоко в серця вірних. Потім — многолітство для Української Народньої Републики і українського народу.

Тимчасом від год. [ини] 10 впорядчики уставляли зібрану масу народу до походу, поділивши її на три головні части: 1. шкільна молодіж від сторони політехніки, 2. селянство здовж площі св. [ятого] Юра в улицю Тереси і Шептицьких, 3. львівські товариства, організації, духовенство, У [країнські] С [ічові] С [трільці], військо і взагалі львівська інтелігенція перед воротьми св. [ятого] Юра.

По год. [ині] 11 промовив з перед воріт св. [ятого] Юра редактор «Діла» д-р Михайло Лозинський.

Витаючи зібраних радісною вісткою, що до Київа зайшли війська Української Народньої Републики, вісткою, що в Київі знов править законне українське правительство — Українська Центральна Рада, підніс бесідник вагу берестейського

договору для України, який привернув Україні Холмщину й Підляше і поклав таму польській експанзії на схід. Бесідник заявляє, що мир мусить бути додержаний. Берестейський мир оставив нас, говорить дальше бесідник, поза границями української держави. Одначе ані найменша частина великого, державного українського народу не сміє бути поневолена. Коли нам не судилося стати горожанами Української Народної Республіки, то мусимо осягнути нашу державність тут, в межах Габсбургської монархії. В сій цілі домагаємося поділу Галичини й утворення з усіх українських областей Австро-Угорщини українського державного організму.

Заявляємо, що за державність українського народу — по тім і по сім боці кордону — весь український нарід зуміє постояти.

«Нехай живе українська державність! Нехай живе Українська Народня Республіка!»

Рівночасно з тераси дому митрополита при вул. Міцкевича промовляв пос. [ол] д-р Льонгін Цегельський. Горячі патріотичні слова падали в селянську масу, викликаючи бурі оплесків.

Третю промову від вул. Тереси виголосив заслужений організатор м. Львова Олександр Пісецький.

По скінченню промов оркестра українських залізничників заграла національний гімн.

Похід рушив точно о год. [ині] 11. 45. Чоло походу творили львівські Соколи в одностроях, руховички в гарних червоних завоях і темних одягах, залізнична оркестра і численні ряди новозорганізованих українських залізничників з новим прапором та вкінці пластуни зі своїм прапором.

За ними слідувала перша частина походу, а саме шкільна молодіж: народні школи, університетська молодіж разом з богословами. Другу частину походу — найчисленнішу — отвирала прегарна бандерія на жвавих конях з-під львівських сіл на 80 конях. За нею окремими групами непроглядні ряди селян та селянок львівського повіту. Третю частину походу починили численні ряди ц. [ісарсько] к. [оролівських] функціонерів і урядників; тут звернула увагу на себе група почтовців, в якій ішло кількасот листарів та урядників.

Похід зробив величезне вражінє. Адже кожний, що прийшов сюди, се свідомий член нації! Пестрілі селянські строї, видніли таблиці з написами: «Хай живе Українська Народня Республіка!», «Ждаємо української державности в Австрії» і многими иншими в тім самім дусі.

Походу ніде не перервано, від початку і до кінця посував ся він в найліпшій порядку. Крім учасників походу багато української публіки заповнили хідники. Приглядала ся також чужа публіка.

Дирекція трамваю спиняла рух возів на час походу по вулицях, якими похід посував ся.

Коли чоло походу дійшло на Ринок, кінець був ще на площі св. [ятого] Юра. Учасників походу уставлено по всіх чотирох сторонах ринку: від «Просвіти», попри Народну Торговлю, аж знов до вулиці Руської.

З балькону «Просвіти» промовив до юрби п. [ан] доктор Кость Левицький:

«Український Народе! Обходимо нині велике свято народне всего українського народу: свято мира і свободи українського народу.

Дня 9 місяця лютого с. [ього] р. [оку] приніс нам договір в Берестю перший мир на Сході. Берестейський договір є не лиш великим актом, яким заключено перший мир, але є він для нас великим міжнародним актом, яким признано самостійну українську державу в ряді самостійних держав культурного світа.

Провідною думкою української політики в Австрії було всі змаганє утворити з українських земель сеї монархії окрему політичну одиницю, в якій найшла би своє здійсненє ідея української державности.

В 1848 р. проголосила сю ідею Головна Українська Рада у Львові.

Тепер ми мусимо домагатися від держави австрійської, щоби увільнила наш край від польського панованя: поділ Галичини і утвореня політичної території, яка обнімала би українські області Галичини і Буковини.

В сю святочну велику хвилю складаємо торжественний обіт, що всі наші сили віддамо на те, щоби наше державне право тут на галицькій землі зістало признане українському народови».

Бесідник вважає за прийняті зборами такі резолюції:

Українські Народні Збори у столичнім городі Львові:

I. Витають з радістю закінчене війни на східнім фронті заключенем мира з Українською Народною Републикою та остаточне признане державами почвірного союзу Української Народної Републики самостійною, суверенною державою.

II. З особливим признанем зазначають Українські Народні Збори повернене Україні мировим договором в Берестю головної части прастарих українських земель Холмщини і Підляша та вибавлене їх з-під польського панованя.

III. Підношене польських домагань до Холмщини і Підляша відкидають Українські Народні Збори як прояв жадоби польського панованя, неоправданий ні дійсними народними відносинами в сих областях ні исторією, яка свідчить, що споконвіку аж до XIV віку сі землі належали до української держави, та ніколи не втратили своєї окремішности національної.

IV. Вважаючи безуслівне виконане мирового договору в Берестю першою підставою до приязних відносин між осередними державами і українською державою, Українські Народні Збори стверджують і проголошують прилюдно, що і весь український нарід в Галичині зголошує своє право до державности в межах Габсбурської монархії, даючи рішучий вислів давньому основному домаганю всего українського народу, аби край Галичину безпроволочно поділено, та аби з усеї української території в межах монархії утворено український організм як відновлене Українське Королівство Галичини.

V. Українські Народні Збори висловлюють його величности цісареві желане з приводу мира з Україною та подяку за визволене Холмщини, як також представляють домагане українського народу визволити українську Галичину з польського панованя через привернене української корони Данила.

VI. Українські Народні Збори висказують щирий привіт і подяку Українській Центральній Раді, раді народних міністрів і мировій делегації з приводу заключеня мира, яких забезпечив всій закордонній Україні як самостійній державі почесне місце в ряді держав культурного світа.

Нехай живе цісар Карло I!

Нехай живе Українська Народня Република!

Нехай живе весь український нарід!

Гучні оплески були відповідю на промову. Із тисячних грудий під звук оркестри підніс ся під небо спів українського національного гимну.

На балькон виступив випадково присутний у Львові член Української Центральної Ради п. [ан] Чоботарів тай проречистими словами привитав зібраних іменем України державної, підчеркуючи з особливою силою ту взаємність у помочи, яка в ході українського відродженя зростала і кріпшала між Україною австрійською і закордонною.

Полковник нової української армії п. [ан] Ревуцький, котрий потім промовив до збору, зложив поклін заслугам Українського Січового Стрільцтва в боротьбі за нашу національну ціль.

Промови обох горожан України державної викликали серед маси присутних надзвичайне одушевлене. На сім покінчила ся маніфестація. Зпровола, в порядку розпливала ся многолюдна юрба всіма вулицями Львова до своїх домів і занять...

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 3. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про проведення урочистого богослужіння з нагоди свята миру та української державності

День 3 марта в Чернівцях не минув так безслідно, мовчки, як се з дописи, поміщеної в 62 числі «Укр. [аїнського] Слова» можна би заключити. Навпаки, той день записав ся глибоко в памяти черновецьких українців. Через вузший боевий терен годі було досі розвинути тут ширшу акцію. Але щоби той день злучив нас бодай морально, відправлено в українсько-католицькій церкві велично благодарне Богослужене, у якому учасували і прошені правительственні та краєві учасники, як і відпоручники війська та всіх урядів. Церков битком набита, далеко не вмістила народу, що вдруге стільки товпив ся надворі. Службу Божу соборував мимо поважної недуги при участі місцевих українсько-католицьких священників сідоглавий мітрат о. [тець] Келестин Костецький. Гарно обдумане патріотичне слово виголосив пориваючо у церкві о. [тець] Кость Балицький.

Коли по благодарній молитві о. [тець] мітрат тремтячим голосом підніс многолітствіє «любій та дорогій нашій ненці-Україні», слези блиснули в очах усіх, а при співі молитви: «Боже великий!» плакали всі слезами радості і вдяки.

З великим підемом духа вертали всі учасники домів, радіючи, що таки той день не пройшов для нас безслідно. Немило лише вражала відсутність посадника міста, що, кажуть, почуваясь українцем, а що казав себе чомусь заступити.

А вже непоняте, чим руководив ся настоятель православного собора, відказуючи православним українцям на той день катедри. Ждав, мабуть рішенья Румунії.

Вечером сего ж дня зібрав ся гурт тутешної української інтелігенції на спільну гутірку, як і нараду.

Учасник.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 28 БЕРЕЗНЯ.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 3. ПОГОРИЛІВКА.

Повідомлення про проведення свята миру та української державності в Погорилівці

Свято мира і української державности в Погорилівці.

Як всюди по Галичині, так і на Буковині епохальна хвиля світлого відродження української держави і заключеня з нею мира радісно зворушила укр. [аїнське] населене. Доказом того відправи благодарствених Богослужень і численні маніфестаційні походи по селах і містах. Одним з таких, тут до нині небувалих всенародних обявів свідомости а донеслости хвилі було знаменне своєю повагою і зворушенем учасників відсвятковане дня 3 марта свято українського воскресеня в Погорилівці. Діди і діти, жінки і дівчата, всьо тамошне і сусідне українське населене без ріжниць віри (отже й всі римо-католики поляки) взяло громадно участь (понад 2000¹ голов) в благодарственим Богослуженю, відправленім в гр. [еко]-кат. [олицькій] парохіяльній церкві, на котрім виголосив тамошний парох відповідну проповідь. По урочистім Богослуженю відбув ся величавий маніфестаційний похід поза село і важнішими улицями того села. По середині процесії несено портрет австр. [ійського] монарха і герб України. Гарний, добре вишколений місцевих хор на два голоси прекрасно співав в церкві і підчас походу укр. [аїнські] патріотичні пісні, між иншими: «Боже великий, єдиний», «Вже воскресла Україна», «Гей у лузі» і др. [угі]. По поході відправлено над гробами поляглих за свободу народів і в обороні вітчизни борців торжественний, соборний

¹ В газеті «Українське Слово» подана фантастична кількість учасників свята — 20000 осіб.

парастас. Чувства радості не дасть ся описати. З утіхи плакало всьо та горячо дякувало Богови, улюбленому австр. [ийському] монархови, його славним союзникам та Укр. [аїнській] Центр. [альній] Раді за се велике діло мира і відродження української держави. Учасник.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів).— 1918.— 21 березня.
«БУКОВИНА» (Відень).— 1918.— 28 березня.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 3. КУТИ.

Повідомлення про участь буковинців в маніфестації з нагоди укладення Берестейського миру і воскресіння української держави в Кутах

З Вижниці.

Дня 3 марта с. [ього] р. [оку] відбула ся величава маніфестація в сусіднім місточку Кутах з нагоди Берестейського миру і воскресеня української держави. Без чокликів і запрошеня селяни Вижницького повіту напливали до Кут численними гуртками, так що буковинці своєю участю причинили ся в значній мірі до звеличення свята. На вічу промовляв між иншими інтелігентний селянин з Іспаса Іван Шпитко, якого промова викликала одушевлене між народом. Шпитко завізвав націю до відсвяткованя сих епохальних подій в житю нашого народу і під прапором одушевлення і домаганя селян Вижницького повіту рішили присутні відсвяткувати воскресене нашого поневоленого народу 7-го цвітня с. [ього] р. [оку]

«БУКОВИНА» (Відень).— 1918.— 20 квітня.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 6. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про виступ в австрійському парламенті депутата від Буковини І. Семаки з вимогою створення окремого коронного краю із заселених українцями областей Австро-Угорщини

Українські промовці в парламенти.

Промова посла Ілії Семаки (виголошена в палаті послів дня 6 марта).

[...] В офіціальних комунікатах мовчки переходить ся над геройськими вчинками українських жовнірів. Комунікати часто підносять успіхи рїжних полків, та не згадують того, коли тут заслуга українського відділу. Так в пекельних боях коло гори Монте Мелета, яку взято аж за семим наступом, відзначив ся полк, що складає ся виключно з українців. Офіціальний комунікат ні одним слівцем не спімнув про цей полк. За те говорить ся про два инші полки, які опісля прийшли в поміч побідникам, коли з них полишило ся всего 300 мужів. І се має бути рівноуправнене австрійських народів? Ми досі знаємо тільки рівність обовязків, а про рівність прав, навіть коли ходить о признане кривавого пожертвованя для вітчизни, й бесіди нема! Зі всіх народів Австрії поніс український нарід найбільше жертви в сій війні. Він тому й сподіваєть ся відповідної нагороди за свої діла, а то в формі злученя всіх заселених українцями частин монархії і створеня з них української провінції (Оплески).

Посол д-р Ісопескул-Грекул заявив недавно, що румуни не спротивлять ся прилученю чотирох українських повітів північної Буковини до Східної Галичини. Він мав очевидно на думці повіти: Вижницький, Вашківський, Кіцманський і Заставницький. Супроти того мушу піднести, що й повіти Чернівці, Сторожинець

і Серет переважно українські. В сім напрямі не сміє стати ся кривда українцям. Державний інтерес вимагає тривкого мирного пожитя з Українською Народною Республікою, а найкрасшою запорукою таких взаємин буде злука австрійських українців в одну національно-територіяльну цілість, якій би прислугували всі права широкої автономії. (Оплески)

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1918. — 28 БЕРЕЗНЯ.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 9. ВІДЕНЬ.

Міністр закордонних справ Австро-Угорщини граф Чернін до князя Гогенлоє: Про формування протоколу від 4 березня 1918, а також про інструкції міністерству закордонних справ Німеччини, дані з цього питання

Зашифрована телеграма № 120 графа Черніна до князя Гогенлоє, Берлін, Відень. 9 березня 1918 року. Строго таємно.

Як відомо вашій високості, у зв'язку з укладенням українського мирного договору, підписаного з представниками Української Республіки, було укладено також в письмовому вигляді таємну декларацію, що стосується взаємного захисту меншин, яка з австрійського боку містить зобов'язання створити до 20 липня 1918 року коронний край із Східної Галичини та Буковини. Ця декларація є невід'ємною частиною мирного договору з Україною і втратить силу, якщо Україна не виконає зобов'язань, взятих на себе в рамках мирного договору, особливо якщо вона не дотримається зобов'язання поставити Центральним державам до 31 липня одного мільйона тон.

Тому що українські делегати, як мені було повідомлено, не дотрималися обов'язку зберігати мовчання з приводу цього рішення, це спонукало мене намагатися від них під час їхнього останнього перебування у Відні передати на надійне зберігання примірника декларації, що перебував у їхніх руках. Внаслідок цього я попросив посланника Візнера під час його останнього перебування у Бересті-Литовському, щоб від вимагав від української делегації передати цей документ на зберігання до міністерства закордонних справ Німеччини, з чим, у свою чергу, погодився і пан фон Кюльман. Українські делегати погодилися з цим побажанням після довгих переговорів, в яких від імені пана фон Кюльмана брав участь також посланник Розенберг 304. З нагоди передачі цього документа панові Розенбергу було укладено наступний протокол, який підписали посланник Розенберг, посланник Візнер і три українські делегати.

[...]¹ У проєкті цього протоколу пан фон Візнер передбачив також і випадок, що увесь мирний договір, включаючи і таємну декларацію, про яку зараз йде мова, втратить чинність у разі недотримання Україною зобов'язань щодо поставок і що при настанні такого випадку згадана таємна декларація буде передана нам німецьким міністерством закордонних справ. Українські делегати з внутрішньополітичних міркувань відхилили це положення в протоколі, однак ця умова усно була зхарактеризована як само собою зрозуміла. При цьому пан Візнер попередив посланника Розенберга при передачі документу, отримавши повне розуміння з його боку, що в цьому випадку згадану декларацію буде вручено не Україні, але нам.

Мене не задовольняють просто словесні запевнення з боку міністерства закордонних справ Німеччини, оскільки вони мають лише відносне значення і їхня тривалість залежить від існування нинішнього уряду. Тому я буду намагатися

¹ Далі в оригіналі документу наводиться копія протоколу від 4 березня 1918 року, опублікована Т. Горникевичем як окремий документ на сторінках 301–303 III тому його праці «Ereignisse in der Ukraine 1914–1922, deren Bedeutung und historische Hintergründe» (1968).

досягнути від пана фон Кюльмана, щоб ця усна домовленість була сформульована в письмовому вигляді, і все ж я прошу вашу високість впливати на тамтешнє міністерство закордонних справ у тому ж сенсі. Чекатиму на повідомлення вашої високості про результати ваших кроків.

Чернін.

THEOPHIL HORNYKIEWICZ. EREIGNISSE IN DER UKRAINE 1914. — 1922, DEREN BEDEUTUNG UND HISTORISCHE HINTERGRÜNDE. В. III. ФІЛАДЕЛЬФІЯ, 1968. С. 304–305.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про проведення свята миру й української державності в Чернівцях та про прийняті резолюції з вимогами визнання права українців Австро-Угорщини на власну державність

Свято мира і української державности в Чернівцях.

З огляду на се, що майже ціла Буковина знаходить ся в вузкій военній області (крім двох повітів) тутешнє українське населєне мимо свого найгорячішого бажаня не було в силі відсвяткувати свято мира і української державности разом із цілою австрійською Україною дня 3 марта 1918.

Та не тратячи надії, що і Буковина незабаром перестанє бути безпосереднім тереном війни, постановив «Центральний комітет для відсвяткованя Воскрєсеня України» урядити по всіх повітах і судових округах світа з торжественними богослужєнями, маніфєстаціями, рефератами та концертами в день 12 мая 1918.

Однак щоби солідаризуватись в сій так важній та наглій справі з цілою австрійською Україною, відбули ся дня 10 марта 1918 р. в столичнім місті Чернівцях в салі «Народного Дому» довірочні збори (на підставі § 2) при участі укр. [аінської] черновецької інтелігенції і міщанства та делегатів із цілої Буковини.

Збори утворив д-р Кл. Білинський та в коротці представив їх ціль та вагу, по чім вибрано головою зборів директора д-ра Артимоновича.

Перший бесідник проф. [есор] д-р М. Кордуба виказав у своїм одно-годиннім викладі: «Мир осередних держав з Україною і з'єдинєне з нею Холмщини і Підляша» історичними та статистичними датами неслухність всяких жадань поляків до сих прастарих українських земель. — Головно підніс, що вже самі поляки з «Надвислянського краю» знали дуже добре національний склад Холмщини і Підляша, коли то в 1907 р. в тайнім договорі з президентом міністрів графом Столипіним, а 1912 р. в явнім проторгували Холмщину, хоч не свою землю, російському царському правительству в заміну за деякі малі уступки в справах автономії російської Польщі. До того поляки ще зобовязались вести, підпірати та ширити всякими средствами москвофільство в Галичині (Потуране кертичній роботі москвофільської шайки, ера Потоцького, заличанє до Австрії: «Przy Tobie, Panie stoimy!» і т. [ак] д. [алі]).

Другий реферат на тему «Привєрненє української державности в Габсбургській монархії (з'єдинєне українських областей в Австрії в один коронний край)» виголосив учитель п. [ан] Галицький. Референт представив незавиднє наше положєне на Буковині під давним румунським режімом, а в Галичині під польським панованєм, і боротьбу за вільний розвиток. Підчеркував наші жертви в обороні австрійсько-угорської держави, виказав повнє наше право на желанє утворєня з української частини Буковини та Галичини одного коронного українського краю під скиптром Габсбургів.

Ухвалєно слідуєчі резолюції:

I. Українські Довірочні Збори у столичнім городі Чернівцях витають з радістю закінчене війни на східнім фронті заключенем мира з Українською Нар. [одною] Републикою та остаточне признане державами почвiрного союзу Української Народної Републики самостійною, суверенною державою.

II. З особливим признанем зазначають Українські Довірочні Збори повернене Україні мировим договором в Берестю головної части прастарих українських земель Холмщини і Підляша та визволення їх з-під польського панованя.

III. Польські домаганя до Холмщини і Підляша відкидають Українські Довірочні Збори як прояву жадоби польського панованя, неоправдані ні етнографічними відносинами в сих областях, ні історією, яка свiдчить, що споконвіку аж до XIV віку сі землі належали до української держави та ніколи не втратили своєї національної окремішности.

IV. Українські Довірочні Збори відмовляють взагалі полякам всякого права до Холмщини, яку вони відступили добровільно, тайно ще в 1907 р., а явно в 1912 р. царському російському правліню на далеко гірших умовах для існуючих там польських меншостей, чим вони переходить тепер до Укр. [аїнської] Нар. [одної] Републики.

V. Вважаючи безумовне виконане мирового договору в Берестю першою підставою до приязних відносин між осередними державами і українською державою, Українські Довірочні Збори стверджують і проголошують прилюдно, що і весь український нарід Буковини зголошує своє право до державности в межах Габсбургської монархії, даючи рішучий вислів давньому основному домаганю всего українського народу, аби з усеї української території в межах монархії утворено український організм як відновлене Українське Королівство Галичини.

VI. Українські Довірочні Збори висловлюють його величности цісареві щирі желаня з приводу мира з Україною тай горячу подяку за визволене Холмщини.

VII. Українські Довірочні Збори висказують щирий привіт і подяку Українській Центральній Раді, раді народних міністрів і мировій делегації з приводу заключеня мира, який забезпечив всій закордонній Україні як самостійній державі почесне місце в ряді культурного світа. А заразом клоняють свої голови перед борцями і безборонними жертвами-героями, що полягли в обороні України з варварським московським наїзником.

Нехай живе цісар Карло II!

Нехай живе Українська Народна Република!

Слава Українській Центральній Раді і раді народних міністрів!

Нехай живе увесь український нарід!

Відтак ухвалено вислати відповідні письма до кабінетової канцелярії і президентови міністрів, міністрови заграничних справ, Укр. [аїнській] Центральній Раді, голові Союзу буковинських послів п. [анові] Н. Василькови і голові Укр. [аїнської] Парляментарної Репрезентації д-рові Петрушевичеви.

«БУКОВИНА» (Вiдeнь). — 1918. — 28 БЕРЕЗНЯ.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 12. БУФТЯ.

Повідомлення про укладення попереднього мирного договору між Румунією і Австро-Угорщиною, за яким до Буковини мали б відійти суміжні румунські території

Мир з Росією і Румунією.

Наслідки миру з Україною не дали на себе довго ждати. Росія, яка думала, що на підставі своєї заяви, що вона вважає війну покінчену, зможе здушити Україну

й уневажнити тим самим мировий договір, перечеислила ся, і як німецькі війська вмаршерували в глибину Росії, рішило ся большевицьке правительство підписати мир на услівях, які поставили йому центральні держави. Дня 5 марта о 5 години по полудни підписано з Росією мир. [...]

За Росією прийшла Рومунія. В середу 6 марта с. [ього] р. [оку] підписано в Буфті коло Букарешту тимчасовий мир з Ромунією. Після мирового договору відстапає Румунія Болгарії Добруджу аж по Дунай, а Австрії деякі місцевости на границі с-мигородській і буковинській. Крім того, з'обов'язуєть ся доставляти центральним державам нафти й бензини, а також збіжа. Румунія з'обов'язуєть улєкшити перехід австрійських військ до Одеси через Молдаву й Бесарабію. Справу Бесарабії, яку мала би Румунія дістати в заміну за Добруджу, не рішено. Бесарабія зістає під ромунською окупацією. Ромунські війська мають опустити зараз заняті області монархії.

Ворожа навала, яка насувала ся із сходу на нашу монархію і, здавало ся, тут-тут роздушить її, перестала загрожувати монархії, перестала непокоїти й наш край, який тільки мусив натерпіти ся за цілий час війни. Наш народ дав у сій тяжкій війні цісарєви, що цісарське, дав державі все, що лиш від него жадали, а навіть й понад те. Тепер приходить черга на державу загоїти його тяжкі рани, які завдала йому війна. Правительство мусить негайно приступити до відбудови краю і до вирівняня шкід.

Мир прийшов, що правда, але війна ще не скінчена. Ще остав ся оден ворог нашої держави. Та ми певні, що незабаром і з ним дамо собі раду і незадовго дочекаємо ся тої загальної радісної хвилі — загального мира.

«БУКОВИНА» (Відень).— 1918.— 12 БЕРЕЗНЯ.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 12. Відень.

Повідомлення про скасування австрійським верховним командуванням ширшої воєнної області на Буковині

Ширша воєнна область знесена.

Міністер внутрішніх справ подає до відома, що начальна команда армії знесла ширшу воєнну область в Галичині і на Буковині. До тіснійшої воєнної області належать в Галичині політичні повіти: Радехів, Броди, Золочів, Зборів, Бережани, Тернопіль, Збараж, Скалат, Терєбовля, Гусятин, Чортків, Борщів, Заліщики; на Буковині: Заставна, Кіцмань, Чернівці, Сторожинець, Серет, Радівці, Кімполонґ, Гурагумора, Сучава і судовий повіт Станівці в політичнім повіті Вашківці.

«БУКОВИНА» (Відень).— 1918.— 12 БЕРЕЗНЯ.

1918 Р., БЕРЕЗНЯ, 20. Відень.

Повідомлення про участь депутата парламенту від Буковини М. Василька в роботі спільної австро-німецько-української комісії з реалізації Берестейського мирного договору з Україною

На днях зібрала ся в Києві предвиджена берестейським договором комісія, зложена з заступників Німеччини, Австрії й України, яка має зайняти ся полагодженем деяких спеціальних справ. Як член австрійської комісії виїхав до Києва й п. [ан] Николай Василько.

1918 Р., березня, 20. Львів.

Повідомлення про ситуацію в Чернівцях після укладення Берестейського мирного договору з Україною та про її майбутнє приєднання до української провінції в Австрії

Чернівці були ще до останніх днів самотнім зі столичних міст Австрії на східному фронті, що жили по часті в непевності, бо хоч на українському фронті вже давно минула була небезпека, то на поближкнім румунському фронті були до останніх днів відносини доволі заострені і неясні. Мимо сего вже від перших днів по звільненню Чернівців (серпень 1917) починало місто поволі вертати до нормального життя, а тим самим п'ятно війни поволі затиало ся. Причиною сего було також і се, що місто зовнішню майже не потерпіло, бо крім знищеного залізничного двірця і кількох домів в місті усе остало в цілости принайменше зовнішню, бо в улажденнях каменниць позітали доволі великі сліди чужої господарки.

По заключеню мира з Україною місто значно ожило, а населене відітхнуло свобіднійше. Склепові вистави не полишають нічого до бажання і хоч дорожня велика, але можна все дістати. Щодо запровіянтваня, то в перших днях по відході австрійських військ не полишало воно нічого до бажання, опісля значно погіршило ся і доперва в останніх днях завдяки торговельним зносинам з Україною слідно деяке полегшене.

Житє міста представляє тепер інтересний вигляд. Його інтернаціональність з перед війни тепер ще більше змогла ся так з причини ріжнонаціональної мішанини військ, як з другої сторони через дуже оживлений рух із-за кордону. Цілими днями бачить ся тут довгі ряди будьто наших жовнірів, що вертають з полону, одітих переважно в російській мундури, то ново полонені большевицьких банд, або часом українських жовнірів і офіцирів, що прїзджать сюди в ріжних військових справах. Лучають ся також транспорт російських поляків-жовнірів, які переходять кордон, щоби через Австрію дістати ся до Польщі.

Кінотеатри і каварні переповнені, переважно військовою публикою, яка шукає розривки при звуках військових орхестр. Не збуває також концертів, а в короткім часі має також театр розпочати свій сезон. Школи в більшій часті відчинені, тільки університет розпічне свою працю аж по фєрїях.

Українська інтелігенція, котрої тут доволі, головню між молодіжю, якось не дуже рухаєть ся, а доказом сего хоч би те, що заключене мира з Україною не викликало замітного відгону в таких маніфєстаціях, як в Галичині і ограничило ся тільки відправленем Богослуженя в тутешній гр. [еко]-кат. [олицькій] церкви в дни 3 марта.

Селянське населене в околиці дуже свідоме й живо інтересуєть ся народними справами та по просту розхопює українські часописи, які тут можна дістати в кожному склепі газет. В книгарнях не брак також українських книжок, головню новіших політичних видань Союзу звизволеня України, які находять покупців також між селянством, яке радо шукає по склепах за українськими книжками.

Заключене мира з Україною відбило ся дуже радісним відгомном серед усього населеня. Говорить ся також богато про будучність Буковини та про її прилучене до будучої української провінції в Австрії.

1918 р., березня, 21. Львів.

Повідомлення про плановане приєднання до Буковини суміжних румунських територій та Хотинського округу

Чого домагається Австро-Угорщина від Румунії.

Справлене границі від Чернівців до Зелісної Брами.

Берлінська «Tägliche Rundschau» приносить з віродостойного жерела у Відні інформації про домагання, які ставить Австро-Угорщина до Румунії.

Після цих інформацій Румунія має згодити ся на справлене границі, починаючи від Чернівців до Зелісної Брами. Округ Хотина буде злучений з Буковиною. Всі стратегічно важні гірські верхи, які опановують гірські дороги до Румунії, мають бути влучені до австрійської і угорської області. Граничний пояс, який припаде Австро-Угорщині не буде переступати простору 20 км ширини та в більшій часті буде обнимати лісну, рідко заселену полосу.

[...]

«Діло» (Львів). — 1918. — 22 березня.

1918 р., квітня, 6. Чернівці.

Заклик буковинських українських товариств про проведення свята Воскресіння України в Чернівцях

Український народе Буковини!

Відпоручники всіх буковинських українських товариств, гуртовані в «Осереднім Виділі» в Чернівцях, постановили уладити в день 19 мая 1918 р. Свято Воскресеня України.

Се свято перейде ось яким ладом:

о 8 год. [ині] рано відправлять ся богослуженя в гр. [еко]-прав. [ославній] катедральній і гр. [еко]-кат. [олицькій] парохіяльній церквах, де будуть виголошені проповіді;

о 10 год. [ині] рано буде в театральній салі академія, а на збірній площі перед міським театром всенародне віче;

о пів 12 год. [ині] рано рушить похід, який перейде всіма головними вулицями міста, — також попри дім правління, де передасть ся народні домагання, — до Народного Дому, де після промов розвяжеть ся;

о пів на 8 год. [ині] вечером буде в салі міського театру концерт, а відтак комерс.

На сім першім всеукраїнським народнім святі повинен бути весь наш нарід. Мусимо віддати честь всім тим, що своїми головами встелили нам дорогу до світлої будучности, мусимо показати світови, що уміємо оцінити сю велику історичну хвилю, мусимо обявити всім нашій народній домагання на австрійській землі. Тож святою повинністю кожного свідомого українця бути на сім святі.

Всі мусимо явити ся сього дня найпізнійше о 10-й год. [ині] рано на площі коло міського театру, селянство під кермою своїх провідників, з прапорами та відзнаками, де впорядчики уставлять похід.

По повітових містах повинні завязати ся повітові, а по селах місцеві виділи, щоби привести на свято можливо найбільше число людей.

Нехай кождий дбає, щоби перше всенародне українське свято удало ся як найвеличавіше.

Всякі зміни і близші поясненя подасть ся у своїм часі.

У всіх справах свята треба звертати ся до секр. [етаря] орг. [анізаційної] секц. [іі] Льва Козака в Чернівцях, площа Петра ч. 2.

В Чернівцях, дня 6 цвітня 1918 р.

За виділ: Д-р А. Артимович, голова. Микола Сімович, писар.

За організаційну секцію: посол Антін Лукашевич, голова. Лев Козак, писар.

«БУКОВИНА» (ВІДЕНЬ). — 1918. — 3 ТРАВНЯ.

1918 р., квітня, 14. Вижниця.

Повідомлення про перебіг Вижницького окружного свята Берестейського миру і відродження української держави

Вижницьке окружне свято Берестейського мира і воскресеня української держави.

Як лише принесли часописи вістку про мир осередних держав з Україною, постановила сейчас вижницька громада відсвяткувати як найвеличавіше сю епохальну подію в житю нашого народу. Вже 16 лютого устроїла вижницька шкільна молодіж з сеї нагоди святочну академію, а 17 лютого відправлено в місцевих і дооколичних церквах благодарні богослуженя з патріотичними проповідями. Вечером того дня устроїло містцеве українське касино величаві святочі сходи, на котрих явилось більш сотні місцевої і позамісцевої української інтелігенції та представників селянства. Був се для вижницьких українців перший справдішній день радости, день забутя усякого горя, пережитого через три тяжкі воєнні літа. Пляновану на той день народню маніфестацію відложено з ріжних причин на 14 цвітня.

Заздалегідь повідомлені про се комітетом з найвизначніших вижницьких українців, громади Вижницького судового округу приготувлялись дуже пильно до свята, котрого майже 600 літ ожидав з тугою весь український народ. По селах залунали патріотичні пісні, повитягано заховані перед москалями прапори, приготвлювано впорядчиків, таблиці, а молодіж, хлопці і дівчата, з піснею на устах вправляли ся в поході. Важний іспит організованости і народної карности наблизав ся. В самій Вижниці кипіла праця: приготвлювано хор, впорядчиків, відзнаки, прапори і т. [ому] п. [одібне].

Настає ожиданий день. Вже з ранку стягають ся ті, що не в силі іти в рядах до місточка і заповняють площі коло церков. По місті звивають ся кінні та піші впорядчики, дістають прикази і відходять зустрічати кождий свою громаду, щоб завести єї на призначене місце. О 9 годині починає ся коло обох місцевих церков полеве соборне богослужене, до котрого стає по 5 священників. Коло православної церкви видніють представники ц. [ісарської] і к. [оролівської] армії, а чудовий хор полонених українців співає службу Божу. Усюди окружає народ вислані комітетом дівчатка, купує святочні відзнаки, паперові голубі карточки з золотими написами «Вже воскресла Україна!» та синьо-жовті кокарди, щоби ними прикрасити сегодня свою грудь.

Тимчасом надходять упорядковані громади, кожда зі своєю старшиною громадскою на чолі: Виженка під проводом надучителя Гордійчука, Багна під проводом молоденьких п (п). [анів] Спринчинатів, Рівня під проводом о. [тця] Фрундзея та надуч. [ителя] Дольницького. В Черногузах посвячено раненько величавий хрест на пам'ятку Берестейського мира і відродження української держави. Підзахарич надходить зі своїм надуч. [ителем] Заяцем, Миліїв під проводом надуч. [ителя] Завадюка і о. [тця] Смереки, Ростоки з надуч. [ителем] Гринцишином; за ними Іспас, Лукавець, Бергоміт, Мігова, Лопушна, Меґа, Шипіт, ба навіть громадка маніфестантів з прапором зі Стебнів, Хоч свято було заповіджене лише у Вижницькім судовім окрузі. Усі громади уставляють ся на призначенім місці коло православної церкви і в єї околиці. А над Черемошом також жите! Там витають відпоручники головного комітету управ. [итель] вижницької школи Зеновій

Альбота і суд. [овий] офіціал Геличак цілі полки галицьких гостей і уставляють їх коло греко-католицької церкви. О год. [ині] пів 10 лунають коло обох церков патріотичні проповіді і з уст проповідників місцевих священників о. [тця] протоєрея Семанюка і о. [тця] сов. [ітника] Луцкого пливе заповідь любови своєї вітчизни, єднання усіх громадян України для одної ціли та зазив до народньої просвіти, єдиної запоруки щасливого розвою рідного народу. Многочисльством миролюбивому монархови, українському народови і єго республіці та гимном «Боже великий, єдиний, нашу Україну храни» кінчить ся богослуженє і народ починає з піснею на устах вирушати в похід.

На переді яснє величава кінна бандерія з 50 буковинських і галицьких їздців під проводом учителя промислової школи п. [ана] Девдюка. За нею ступає душа повіту, громада Вижниця зі своєю увінчаною шкільною діворою під проводом п (п). [ань] учительок Ониськової, Яцевюкової і Танасійчуківної, з гімназіальною молодіжю, окружним комітетом, інтелігенцією, міщанством та з чудовим хором під управою проф. [есора] Яцевюка. За Вижницею ступає удекорований відділ полонених українців, а на шапках у них видніють металеві відзнаки з написю «Україна». Дальше ідуть три прекрасні громади Рівня, Виженка, Багна зі своїми чудово пристроєними діточками, з добрими хорами, таблицями та прапорами. Слідно зараз пильну працю впорядників та зрозуміне у народу для великої хвилі. На маленких грудях першого ряду виженської дівори видніють букви: зложиш їх весь ряд і маєш дороге слово У-к-р-а-ї-н-а». Так і є: се жива наша будуча Україна! Прилучають ся в найкрасшім порядку громади: Лукавець, Мігова, Мега, Лопушна, Підзахарич, Ростоки з Петрашами та Мареничами, громадка зі Стебнів, прекрасний Миліїв, Іспас, величаві громади Черногузи і Черешенка. Похід замикають великанський Бергоміт і громада Шипіт. Над головами маніфестантів мають синьо-жовті та малинові прапори та видніють таблиці з іменами громад та з написами: «Най живе Українська Народня Републіка!», «Слава гуцульським Стрільцям!», «Най живе король австрійської України Карло II», «Слава українській Центральній Раді!», «Най живе українська школа!», «Слава Берестейському мирови!» і т. [ак] д. [алі]. Дуже гарну таблицю несуть ученики вижницької промислової школи, а на ній напись «Най живе український гуцульський промисл!»; над головами полонених українців видніє: «Честь поляглим за Україну!» У всіх майже маніфестантів блакитні відзнаки на грудях зі золотою написю «Вже воскресла Україна!» та синьо-жовті кокардки.

Коло гр. [еко]-кат. [олицької] церкви прилучують ся в середині походу галицькі гості: громада Кути із знаменитим хором, славні громади Кути Старі, Слобідка, гірські громади та Кубаки. Лунає українська пісня понад руїни місточка, звіщаючи, що «пора се великая єсть». Більш чим десятитисячна маса народу тягнєсь довезним вужом до села Черногузів. Тут звертає похід берегом до Вижниці.

На виженським зарінку збудована трибуна. Навкруги неї уставляють ся помалу великанські маси народу. Витає їх зі щирістю нашого селянина господар Іван Шпитко з Черногузів коротенькою промовою, по котрій на трибуні появляє ся сивий ветеран вижницької української громади надучитель Юрій Гордийчук. Ядерно представляє він головні моменти з історії нашого народу та єго змагання до самостійности, вказує народови на красу та багатство української землі, на вагу Берестейського мира і утворення самостійної української держави та поясняє цілі маніфестації. По нім заохочує народ до відбудови національного житя, до організації надучитель Гринцишин. До українського жіноцтва промовляють горячими словами, вказуючи на єго заслуги для України та на єго обовязки для дорогої вітчизни, учителька Шадковська та селянка з Рівні Марія Чорней. Привіт від галичан виголошує старокутський легінь Глібчук. Бєсід слухає народ з великим заінтересованєм, відносячи оклики на честь творців мира, на славу української Центральної Ради та на державність українського народу в межах австрійської монархії. Устами селянина Шпитка, що ще раз з'являєсь на трибуні, домагає ся

народ, щоби правительство видало негайно заборону продажі алкогольних напків у Вишницькім повіті, відбудувало знищені війною народні школи, ввело їх всюди негайно в жите та внесло в законодатних тілах закон про викуп земель великої посілости для поратованя безземельних і малоземельних селян.

Вкінці прочитує голова окружного комітету проф. [есор] Павлусевич резолюції: з жаданями з нагоди Берестейського миру монархови, з домаганням утвореня осібної державної української одиниці в межах австрійської монархії до президії ц. [ісарсько] к. [оролівської] міністерської ради, міністерства справ заграничних та до нашої парламентарної репрезентації. Резолюції приймає з одушевленем одноголосно весь народ і з уст десятихтисячної маси лунає далеко на гори і доли пісня «Вже воскресла Україна!» По сім заворушують ся уставлені кольони, покріплені по тяжких роках війни на душі народ розділяєсь та спішить домів. У великій салі гімназійної бурси засідають тимчасом полонені українці вишницького табору до скромного підвечірку, що его з рамени комітету приготували невтомні наші пані: Гордійчукова, Климова та Гелічакова. Дякують салдатам за участь та поміч у святі, взивають до любови своєї рідної України та до терпеливого вижиданя повороту домів, вказують на шкідливість большевицької пропаганди та на вороже відношене москалів до змагань українського народу надуч. [итель] Гордійчук, проф. [есор] Павлусевич, вахмістер Тудан та учит. [ель] Лукіянович. Речник салдатів дякує за сердечність, з якою приняла наших закордонних земляків вишницька українська громада, та в імени свої товаришів обіцяє до загину постояти за свою рідну Україну.

Вже сонечко клонило ся спочинку, як опустіла і саля в бурсі і свято добігло до свого кінця. Лишила ся лише мила свідомість у громади, якої то величезної праці можна доконати при дружному співділаню всеї свідомої суспільности. Вишницька громада доказала, що уміє працювати, а найближча будучність покаже, що по маніфестації піде реальна робота по наших товариствах, а єї назбирало ся через три літа дуже багато. Великою відрадою на будучність є для нас факт, що дуже багато труду приняло при уладженю свята на себе наше патріотичне жіноцтво під проводом [Гельки] Лукіяновичевої, доставляючи для маніфестації кілька тисяч ушитих відзнак та кілька прапорів. Була се мозольна праця і за неї належить ся пильним робітницям тепле признанє.

М.

«Буковина» (Відень). — 1918. — 24 травня.

1918 р., квітня, 14. Вишниця.

Резолюції Вишницького окружного свята Берестейського миру і відродження української держави

Резолюції ухвалені на внесок комітету:

1. До канцелярії кабінету міністрів — Гофбург, Відень.

Українське населення повіту Вишниця (Буковина), зібране 14 квітня 1918 р. на великому маніфестаційному вічі у Вишниці підносить з нагоди укладення мирного договору у Бересті-Литовському на східці найвищого трона свої вірнопіддані побажання щастя: «Хай мир з Українською Народною Республікою буде джерелом процвітання для держав, які уклали договір, їхнім народам обіцянку відродженого щастя, а українцям Австрії хай принесе окрему державну організацію в рамках австрійської держави».

2. До президії кабінету міністрів — Відень.

3. До міністерства закордонних справ — Відень.

4. Депутату парламенту рицарю фон Васильку — Відень.

(Три останні телеграми однакові).

Українське населення повіту Вижниця (Буковина), зібране 14 квітня 1918 р. на великому маніфестаційному вічі у Вижниці підносить з нагоди укладення мирного договору з Україною і висловлює цілковите задоволення приєднанням староукраїнських земель Холмщини і Підляшшя з Українською Народною Республікою і вимагає організування окремої державно-правної української одиниці в рамках австрійської держави.

М. Павлусевич.

ДАЧО: ФОНД 3. — ОПИС 1. — СПРАВА 13051. — АРКУШ 2.

РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., КВІТНЯ, 19. ВИЖНИЦЯ.

Звіт повітового староства у Вижниці до крайової президії про проведення свята Берестейського миру і відродження української держави

Ц. [ісарсько] к. [оролівське] повітове староство у Вижниці.

Zl. 103 A. V.

Українське віче в Вижниці.

Вижниця, 19 квітня 1918 р.

До ц. [ісарсько] к. [оролівської] крайової президії в Чернівцях.

В неділю 14 квітня 1918 року відбулася в Вижниці, маніфестація присвячена Берестейському мирові та відродженню української держави.

Свято відкрилося о 9 годині ранку польовими богослужіннями біля греко-православної і греко-католицької церков. На богослужіння ц. [ісарсько] к. [оролівське] повітове етапне командування делегувало своїх офіційних представників.

Після богослужінь почався похід від греко-католицької церкви. На чолі походу їхала бандерія з буковинських і галицьких вершників.

Далі слідували громади закритими групами кожна зі своїм хором і таблицею.

Громади судового повіту Сторонець-Путила не взяли участі у святі через велике віддалення від Вижниці.

В поході взяло участь приблизно 10000 осіб. Похід рухався від греко-католицької церкви по вулиці до Черногузів, звідти через Нову Вижницю і місто Вижницю до Виженки і розійшовся після багатьох святкових промов для прийняття декількох резолюцій.

Свято закінчилося в 2 години пополудні, коли громади в спокою і порядку розійшлися додому.

Продаж спиртних напоїв в суботу після обіду був заборонений. Також з боку Комітету не виставлялося жодних страв.

Зі святкових промов потрібно особливо відмітити промову, виголошену під час богослужіння греко-православним парохом Теодором Семанюком.

Він популярно пояснив для селянського населення значення відродження української держави та підкреслив, що за мир з Україною в першу чергу завдячуємо нашому цісареві, який, незважаючи на ускладнення, роблені зі сторони російської делегації, першим визнав незалежність української держави і таким чином досягнув миру з цим народом в першу чергу.

Далі він пояснив, що через воскресіння української держави нічого не змінилося в становищі і державній приналежності австрійських українців. Із закликом: «Ми залишаємося вірними нашій державі і нашому цісареві» і триразовим «Ура цісареві Карлові» закінчив свою промову Семанюк. Захоплений тисячоголосий натовп одногласно відповів «Ура».

Це був особливо святковий момент, який своїм високопатріотичним виявом почуттів зробив глибокий вплив на всіх присутніх.

У Виженці промову сказав надучитель Юрій Гордийчук. Він говорив про історію України і про укладення мирного договору, звернувшись із закликом до жінок, щоб вони під час відсутності на війні їхніх чоловіків гарно виховували своїх дітей і збирали достатні внески на утримання, щоби їхні чоловіки після повернення не мали причини скаржитися.

Він говорив добре і цілком лояльно.

Далі говорили надучитель Антон Гринцишин з Розтоків,
Юрій Гордийчук, надучитель,
Володимир Лукіянович, учитель,
Іван Шадковський, учитель.

Від раніше згаданої резолюції перейшли до резолюції до канцелярії кабінету міністрів і трьох співзвучних резолюцій до президії кабінету міністрів, міністерства зовнішніх справ і депутата парламенті Миколи фон Василька.

Віддану до мого розпорядження членом Комітету Павлусевичем копію цих резолюцій долучаю.

Ц. [ісарська] к. [оролівський] повітовий староста (підпис).

ДАЧО: Фонд 3. — Опис 1. — Справа 13052. — Аркуш 1-1 зв.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., квітня, 20. Чернівці.

Повідомлення про проведення свята Воскресіння України в Чернівцях

Велике Свято Відродження України, яке готувить осібний комітет, відбуде ся в Чернівцях 19 мая 1918 р. З такою програмою. Свято пічнеть ся рівночасним торжественним богослуженем в православній катедральній і в гр. [еко]-кат. [олицькій] парохіяльній церквах о год. [ині] 8 рано. О год. [ині] 10 ½ будуть виголошені промови на площі коло міського театру, а відтак відбудеть ся академія в самім театрі. О год. [ині] 11 ½ уставиць ся вся суспільність під проводом своїх організаторів до походу. Маніфестаційний похід при співучасті музики перейде головними улицями міста, а розвяжеть ся коло «Народного Дому». Вечером відбуде ся концерт, а по концерті комерс. Комітет звертаєть ся до всіх представників укр. [аїнських] товариств, до учительства, священства та всеї інтелігенції, щоби подбала о як найбільший здвиг учасників зі всіх місцевостей Буковини. Старі і молоді, діти, жінки, дівчата і парубки, особливо з поблизьких околиць, повинні громадно рушити з села і прибути точно на се свято в святочних одягах з прапорами, лентами і таблицями. В маніфестації не повинно бракувати ні одного українського патріота! Сеж наш святий обовязок показати світови, що й ми буковинські українці вміємо шанувати своє національне Я. Наша недалека будучність буде залежати від нас самих. За комітет: Д-р Артимович, голова, Ст. Марфієвич, секретарка.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 20 квітня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 7 квітня.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 7 квітня.

1918 р., квітня, 21. Відень.

Повідомлення про протест українських депутатів проти порушення австрійським урядом умов Берестейського мирного договору з Україною

Опир з передторішного листопада.

На території Холмщини, окупованої Австрією, розписано вибори до варшавської державної ради. Ся обставина стоїть в яркій суперечности з берестейським договором і викликала вона велике розгорячене серед українського народа по обох боках кордону. Берестейським договором виразно признано Холмщину складовою частиною України. Тимчасом окупаційні власти, не оглядаючись на сей обов'язуючий міжнародний трактат, спокійнесенько трактують Холмщину немов складову частину Польщі. Берестейський договір для наших окупаційних властей в Холмщині немов не існує. Сі власти сего договора немов загалом не прийняли до відома, бож вже зараз по заключеню сего договора дозволило собі люблинське генерал-губернаторство своєвільно оголосити, що воно буде Холмщину й на далі трактувати як приналежну до Польщі. Міністер загр. [аничних] справ рішив іменем держави одно, а люблинський генерал губернатор друге.

Се нарушене суверенних прав України викликало на Україні бурю негодованя а й українське парламентарне представництво в Австрії уважало своїм природним обов'язком застерегти ся проти сей іграшки з прав усвячених інтернаціональним трактатом.

Дня 21 цвітня явили ся під проводом члена Палати панів митр. [ополита] Шептицького президії Української Парламентарної Репрезентації Галичини і Клубу українських послів Буковини у президента міністрів д-ра Зайдлера, щоби в імени українського народу Галичини й Буковини застерегти ся проти того, що поза плечима заступництва українського народу робить ся якійсь пакти і зарядження, суперечні з берестейським мировим договором з Українською Народньою Републикою, як також проти яких-небудь тайних пактів, які передсуджували би будуче державно-правне положене Східної Галичини й Буковини. Українські президії вказали при тім на голоси преси, що уступлене графа Черніна наступило задля мирового договору з Україною, та що підготовляється акція, яка має за ціль позискати поляків і яка має на увазі будучність Східної Галичини й Холмщини. Українські президії звернулися до президента міністрів з просьбою, щоб він як шеф правительства подав се українське застережене до відомости також інших відповідальних чинників.

«Діло» (Львів). — 1918. — 25 квітня.
«Буковина» (Відень). — 1918. — 3 травня.

1918 р., квітня, 23. Відень.

Повідомлення про позицію наради буковинських українських парламентських та сеймових депутатів щодо дотримання Австро-Угорщиною умов Берестейського мирного договору з Україною

В справі Холмщини, східно-галицького і буковинського питання всі українці одної думки.

Дня 23 цвітня с. [ього] р. [оку] відбула ся нарада буковинських українських парламентарих і соймових послів під проводом голови союзу послів п. [ана] Николая Василька. Посол Василько здав обширне звідомлене з свого побуту у Києві, куди він поїхав членом австро-угорської комісії по товарообміну з Україною.

По його словам Австрія вже тепер мала би була велику скількість збіжа з України, як би австрійські війська не були так довго зволікали з вмаршерованем, чим дали часу большевицьким бандам збіже, яке було в магазинах і шпихлірах по містах, почасти вивезти, почасти знищити. Так що тепер центральні держави звисли тільки на те збіже, що в руках селян, розсіяних по широкому просторі української держави.

По селах знов провадять шалену агітацію проти центральних держав двірські офіціалісти, які полишали ся по селах і йдуть рука в руку з большевиками й москалями. Селяни дають ся тим лекше поривати, що з австрійцями прийшли в край польські легіоністи і польські війська, які спорадично поробили навіть кроки понаставляти у маетки тамошних дідичів, зненавиджених у цілім народі.

Запаси збіжа у селян перевисшають всякі сподівання, так що по його відїзді можна було сподівати ся довозу більшої скількості збіжа, тим більше, що українське правительство згл. [ядно] його комісія не противила ся способови поступованя при добутю збіжа, а також справа транспорту завдяки австрійській військовій управі руху наладжена дуже гарно.

Очевидно що сприяюче становище українського правительства стояло в тісній звязи з переконанем, що постанови берестейського договору будуть додержані точнісенько також і Австрією, а довіре до особи уступившого тепер гр. [афа] Черніна грало при тім велику ролю. Посол Василко висказав переконане, що з цими обставинами мусить бути ознакочлений і новий міністер і що він подбає про те, щоби українці забули про жовтневі акти і втілене Холмщини до Польщі, які припали якраз при кінці його урядованя.

Українці Австрії висказали ся з першим днем війни за оборону монархії і дали не тільки в полі, але й в парламенті докази на це; і сьогодні небажають вони нічого більше, як щоби саме українське збіже улекшило їх австрійським співгорожанам перетривати цей тяжкий час і тому вони зобовязані перестерегти нового міністра заграничних справ, щоби він не важив ся й на йоту відступити від берестейської умови.

В цім взгляді солідарні всі партії австрійських українців, що показало ся також в неділю 21 с. [ього] м. [ісяця] при нагоді нарад в президента міністра, в якій з українського боку взяла участь митрополит гр. [аф] Шептицький, голова укр. [аїнської] парламентарної репрезентації, з двома членами президії і він (Василько). В холмським і східногалицьким та буковинським питаню нема осібних партійних тактик — тут всі українці одної думки...

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 3 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 3. ЛЬВІВ.

Повідомлення про зміст пастирського листа українських галицьких греко-католицьких єпископів у справі національної єдності

Знаменне пастирське послане галицьких українських владик.

Українські греко-католицькі владики в Галичині видали спільне пастирське послане до свого священства і своїх вірних, яке читаєть ся тепер по всіх греко-католицьких церквах в Галичині й Буковині. Послане закликає духовенство до єдності між собою і з'єднання з народом.

Наводимо нижче кілька місць з посланя, щоби показати, з якою теплоотою відносять ся свої національні князі церкви до духовенства і вірних, в противенстві до чужої нам по національності церковної влади на Буковині.

«Єдність священників зі своїми єпископами між собою, єдність священників з народом і усунене всякого розлому і роз'єднання в народі — читаємо там — нехай

буде прапором нашої праці. Само Боже провидіне вскаже нам неначе на потребу єдності і помагає до єї осягнення. Відпала, зникла причина розділу на партії в нашій народі.

В виду змін і прояснення, які спричинила світова війна, та кличів принятих цілим культурним світом про самоозначене народів, погляди тих священиків, які уважали наш нарід за один нарід з російським, во всіх народних питаннях мусіли підпасти змінам і зблизити їх до загалу нашого духовенства. Від хвилі упадку царату, переворотів в Росії і признання цілим світом українського народа за нарід самостійний, відмінний від великоруського, стає ся неможливий той розділ в народних поняттях, який ділив наше духовенство до війни. Дальше руководити ся тими самими засадами, якими руководили ся перед війною і найбільше умірковані члени москвофільської чи староруської партії значило-би безумовно шкодити нашому народови і противити ся його добру.

Не можемо входити у внутренні пересвідчення політичні чи народні людей, але мусимо жадати від усіх священиків одної праці і одного духа. Священики, які мали-би такі почування національні як весь нарід, є з совісти обовязані примінути ся в цілій зовнішній праці, до всіх прочих, свої особисті пересвідчення мусять в праці залишити і ві всім примірати ся до народа, якого суть душпастирами. Ми такої праці жадали-би від кожного німця, француза чи бельгійця, якому мали-би повірити душпастирство над українським народом, ми не могли-би позволяти на яку-небудь агітацію політичну чи національну, противну національним почуванням українського народа. Такої самої праці будемо домагати ся і від кожного священика, що належав до т. [ак] зв. [аної] москвофільської чи староруської партії. Будемо домагати ся, щоби без огляду на які-небудь особисті національні пересвідчення не ставив ніхто ніякої перепони всестороннім розвитку національного життя і культури українського народа; а навпаки служив йому і зичливо відносив ся до всіх його справ.

Після принципу Апостола: «Всѣм вся быхъ» чужинець, працюючи як душпастир серед українського народа і для нього, мусить відречи ся свого особистого патріотизму, нести хрест Ісуса Христа і з любови для Христа і для своєї пастви стати всім для свого стада, українцем для українців, щоби їх спасти».

Послане галицьких владик закликає священство до єдності з своїми єпископами. Чи можлива є та єдність і у нас на Буковині в православній церкві при теперішних обставинах? Князь галицької уніятської церкви — це вірний син свого народа, який пішов на заслане московське, не хотючи відцурати ся свого народа. Він став приміром для свого священства, яке ступало його слідами. А в нас? Князь церкви чужий більшости своїх вірних по національності, ба що більше, він оказав ся завзятим ворогом своїх вірних, ворогом українського народу на Буковині. Тоді як князь галицької церкви опинив ся на російськім вигнаню остаючи вірним своїм переконанням, свому народови і державі, буковинський князь церкви завзив своє священство «аби молило ся за російського царя і воїнство його». Тому в нас єдності між священством а єпископом на могло бути і доти не буде, доки ми не будемо мати своєї української, православної дієцезії на Буковині і свого українського владика-єпископа.

З уст галицьких владик виходить, що священник повинен стати для свого стада всім — «українцем для українців, щоби їх спасти». А в нас? Чи поведене попів румунізаторів по наших селах, які роздвоювали народ і ширили ненависть між своїми парохіянами не говорить ясно про все? А ще церковна власть на те? Ворожа церковна власть підпирала сю киртичну роботу, ба навіть давала похвали і відзначення за цю діявольську роботу.

Послане переходить вкінці і до громадянських задач духовенства й вірних:

«Настають часи, коли і в українській державі і в нашій краю мусить наш нарід видати премного людей, що на провідних становищах будуть мати повірене собі загальне добро у всіх напрямх народного і економічного життя. Историчне положене,

в яким приходилось нашому народови і тут, і там жити, справило, що у нас мало людей, а премного в кождім напрямі праці. І на церковній, і на народній ниві справджується то памятниє і велике слово Христа: «жатва многа — дѣятелей мало»... Широко і далеко розтягають ся лани, пожовклі вже, готові, а женців мало. Ми всі до одного відчуваємо ту елементарну потребу людей. Маємо всюди сповнити великі задачі, а до них розмірно так малі сили.

Справжній християнин в такім положеню не може забувати на той призив Христа: «молѣте убо Господина жизни»... Треба нам піднести всенародний молитвенний крик до неба о людей, провідних, визначних, святих людей. Мусимо собі випросити, бо випросити премного можемо; ми се віримо, ми се з досвіду знаємо. Мусимо випросити собі великих святих, дійстєнників, апостолів, учителів, які скріпили би і у нас національне жите, святих і великих провідників у всіх напрямках життя народного. Нехай та молитва стане всенародною, щоденною молитвою, нехай її повтаряють і діти в школі, і нарід зібраний в церкві, і священники при престолах; най розуміють її донєслисть всі християни.

Хтож не видить, яким добром для народу в дочаснім житю великі гєніяльні учєні чи поєти, що, будучи вірними християнами, підносять цілу християнську культуру народу більше, чим много довгих минулих поколінь? Хтож не видить, як потрібними великі гєніяльні провідники народу в житю політичнім, які після Божого закону з'уміють розв'язувати найбільші трудности, що стають на дорозі в розвою народного державного життя, або гєнії, що провадять нарід в нові світлі епохи розвою, розцвіту, добробуту. Таких людей потреба нам, і таких людей можемо у Бога випросити.

По війні лишає ся нам тисячі сиріт і весь нарід бере їх неначе на вихованє. Вони стають немов дітьми всіх нас. Ті, що дають лепти на вихованє, на захисти сиріт, нехайже не поскуплять пам'ять о них в своїх молитвах. То поколіне сиріт, вихованє всім народом, могло би за ласкою Божою і повинно би видати людей, яких нам тепер потреба. Почуваючи ся до вдячности для цілого народу, повинні зростати в тім ідеалі, щоби всему народови помочи весь нарід двигнути; працею цілого життя і жертвою цілого життя відплатити ся за дізнанє від всего народу добро. Дай Боже, щоб то поколіне видало великих, могучих, святих людей, і у всім відповідно нашим надіям і нашим за них і за весь нарід молитвам. «Господи! Господи, прирзи з висоти й виждь і посѣть виноградь сей єгоже насади десница твоя».

Вважаємо своїм обовязком подати і обговорити це знаменне посланє греко-католицьких владик. Думки висказані в нїм най приймуть щиро й наші православні священники з надією, що не довго нам прийдесть ся ждати на таке посланє нашого українського православного владика на Буковині.

«БУКОВИНА» (Відень). — 1918. — 3 ТРАВНЯ.

1918 р., травня, 7. Чорнавка.

Повідомлення про проведення свята Воскрєсіння України в с. Чорнавка

Із Чорнавки.

У великодний вівторок 7/5 1918 відсвяткувала шкільна молодіж при співучасті громадян і представителів війська величаве свято Воскрєсеня України. Вже рано вранці того дня розбрилась дїтвора і старша молодь по огородах, в поле, і до ліса, щоб як слід прибрати в зелень і цвіти святочну шк. [ільну] кімнату. Вже о 8 год. [ині] рано була саля гарно прибрана цвітами, синьо-жовтими прапорцями і портрєтами народнього пророка Тараса Шевченка і колишніх славних укр. [аїнських] гетьманів.

О ½ 9 год. [ині] рушив похід до церкви: на переді несли дві школярки синьо-жовту табличку з написю «Вже воскресла Україна», кожна дитина несла

прапорець тої самої краски, по середині несли парубки більшу таблицю з написом «Воскресла Україна». Поважно мов на стрічу самому Спасителеви ступав похід в напрямі до Божого дому. Та не змістилися всі в церкві; більша часть лишила ся на дворі. Дожидають священника з Добринівців, який приобіцяв взяти участь в сім святі перед Божим престолом. Та дарма чекали, не приїхав, хотяй на поплатні функції спішить радо. Сам управитель школи з дяком відспівали канон воскресний, прочитали апостола а діти під проводом своїх учительок-діригенток Евг. Крицул і Марії Павлович відспівали «Христос воскрес», «Боже єдиний великий» і «Вже воскресла Україна».

Потім рушив похід через село співаючи «Гей там дівтора» і «Гей там на горі Січ іде» а відтак завернув назад до школи, де продовжувалось свято. Серед святочного настрою учасників виступив на гарно прибрану цвітами сцену п. [ан] надуч. [итель] Іля Ілюк з промовою, де згадав історію України, єї теперішнє воскресенє, в яким здійснилось Шевченкове пророкуваннє. Потім було представлєне укр. [аїнського] козака, що виступив з могили, де вже поверх двісті літ чекав на воскресенє ньєнки-України і бачили, що она воскресла і протирає заплакані в неволі очи, тїшить ся, що вже від тепер лекше спічне в сирій могилі, бо вже здійснилось те, за що він боров ся і головою положив. Ще пописували ся шкільні діти деклямаціями і співами, почім подякував управитель усім присутним за їх живу участь у сім народнім святі.

Участник.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 7 ЧЕРВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 7. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про укладення в Бухаресті мирного договору між Румунією та центральними державами, за яким до Буковини приєднуються суміжні румунські території

Мировий договір з Румунією.

Дня 7 мая підписали в Бухарешті відпоручники почвірного союзу і представники Румунії мировий договір, яким заявляють обі сторони, що кінчаючи війну бажають жити з собою на будуче в мирі і приязни. Постанови мирового договору в головному такі самі, як зміст прелімінарного мира з 5 марта 1918 в Буфтеа.

Бухарештєнським миром обовязуєть ся Румунія звернути часть Добруджі, яку вона одержала в 1913 р. Північну часть Добруджі відступає Румунія державам почвірного союзу. Границею буде долина Дуная. Союзні держави обовязують ся подбати про те, щоб Румунія одержала забезпечене торговельної дороги до Чорного моря через Чернаводу і Констанцу. Румунія згоджуєть ся теж на спростованє границі в хосєн Австро-Угорщини, яке означєна на окремій, долучєній до договору карті. Мешканцям відступлєних територій буде оставлєна свобода: прийати новє горожанство, або вийти з тих областей. Обі сторони зрікають ся воєнного відшкодованя.

Область румунської держави, занята військами почвірного союзу, буде опорожнєна щойно пізнійше в рєчєниць, який буде означєний обома сторонами. Число окупаційних військ не буде переступати сили шести дивізіій. До часу ратифікації мира буде задержана управа окупаційних властей. Зелізниці, почта і телеграф лишають ся на дальше у військовій управі почвірного союзу. Румунські суди в засаді перебирають судівництво в занятій області, однак союзні війська задержують судівництво що до осіб приналежних до окупаційної армії і в справах карних, якими нарушєно приказ військовій управі або які вимірені проти неї.

Право реквізиції в занятій області обмежєне тільки на збіже, стручкові овочі, пашу, вовну, худобу, м'ясо, дерево, нафту і нафтові вироби.

Від часу ратифікації мира кошти удержання окупаційних військ буде поносити Румунія. Ті видатки, які понесли союзні держави на публичні роботи, будуть їм повернені Румунією.

Семим уступом мирового договору об'язуєть ся Румунія окремим указом завести рєвноправність для всіх віроісповідань, а саме: признати римо-католицькому, греко-католицькому, протестантському, магометанському і жидівському віроісповіданю ту саму правну охорону і тіж самі права, що їх має румунська православна церков. Зокрема кожде із гаданих віроісповідань буде мати право удержувати свої школи.

Ратифікація мира має наступити можливо найскорше у Відни.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ТРАВНЯ.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 10 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про відміну свята миру й української державності в Чернівцях

Свято мира й української державности в Чернівцях не відбудеть ся!

Комітет празнованя Свята мира й української державности повідомляє нас, що він рішив із огляду на події на Україні відложити свята на відповідний час.

Дня 19 мая с. [ього] р. [оку] відбудеть ся в 9 год. [ині] рано лише богослужене в катедральній церкві в Чернівцях, а в вечері о год. [ині] пів до 8 концерт в честь Тараса Шевченка в міськїм театрі, на який просить всіх явити ся.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про причину відміни свята миру й української державності в Чернівцях

Посол Василько, який на першу вістку подій в Києві виїхав до Берліна, де в найблизшїм контактї з дотеперішним послом української рєпублики Севрюком старає ся вияснити німецькому правительству ціли теперішного режіму і склад теперішного правительства в Києві, звернув ся телеграфічно з Берліна до Народної Канцелярії з бажанєм, з огляду на зміну відносин на Україні відступити від заміреного свята радости дня 19 мая, яке серед теперішних обставин, як він виразив ся, мусіло би бути скорше святом жалоби.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про проведення концерту в честь Т. Шевченка замість свята миру й української державності в Чернівцях

Задля причин від комітету незалежних відкликано всенародне свята «Воскрєсеня України», назначене на 19 мая с. [ього] р. [оку] Тим самим відпадає з програми свята святочна академія й маніфестаційний похід, на який, по нашим відомостям, збирало ся доволі велике число українського громадянства з цілої Буковини. Того дня святкувати ме укр. [аїнська] громада м. Чернівців тільки память незабутного генія Тараса Шевченка святочним концертом, урядженим

заходом всіх укр. [аїнських] товариств у Чернівцях. Чистий дохід іде на сирітський захист.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про перебіг концерту в честь Т. Шевченка, проведеного замість свята миру й української державності в Чернівцях

Шевченкове свято.

Події в Києві, які треба було вважати скорше замахом на українську державність, ніж спробу зміцнити її, спонукали комітет відложити свято мира; було се, як знаємо, й бажанем провідника буковинських українців, посла Василька. А що приготоване до свята було велике, рішено відправити в неділю 19 мая рано богослужене в катедральній церкві, а в вечері устроїти концерт в честь Тараса Шевченка.

Вже з самого ранку була катедральна церква битком набита. На богослужене прибула вся інтелігенція, міщанство і велика сила наших селян, які помимо того, що про відкликане свята було повідомлено повітові комітети в час, а також через часопись, прибули дуже численно.

Перший раз від років залунало в катедральній церкві чисто українське слово. Наші священники о (о). [тці] Тимінський, Єремійв, Калинюк, Романович, Копачук, Катеринюк, Падура, Евстафійевич, Тащук, Гливка і Василь Боднарюк під проводом протоєрея, віцемаршалка о. [тця] Драчинського правили службу Божу а співав гарно хор учеників і учениць середних шкіл. По службі Божій виголосив високопатріотичну проповідь о. [тець] Катеринюк, завзиваючи нашу громаду покинути всякі партійні спори а взяти ся всіма силами до народної праці, бо роботи багато, а робітників мало.

У вечері відбувся концерт. Як зроста національна свідомість нашого народу і як скріпло українство в самій столиці Буковини Чернівцях, виходить вже з того, що карти на концерт розхоплено за два дні, так що багато мусіло вернути ся з-під театру, бо вже не було місця. Найприкрійше, що на тім потерпіла головно наша інтелігенція і селянство з провінції, які зробили далеку дорогу і мусіли вертати не будучи на концерті...

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 24 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про перепони, які чинило румунське духовенство проведенню урочистого богослужіння на честь свята миру й української державності в Чернівцях та поминального богослужіння за Тараса Шевченка

Борба за церкву.

Не обійшло ся без неї, доки могла відбути ся 19 с. [ього] м. [ісяця] величава служба божа в день Шевченкового свята в Черновецькій катедрі. На просьбу комітету до прав. [ославної] консисторії, щоби дозволила українцям відправити службу божу в день свята мира, яке приготовано бул на 19 с. [ього] м. [ісяця], відповіла консисторія, що не може на то призволити із-за румунів, хоч для них править

ся що неділі чисто румунське богослуження в церкві св. [ятої] Параскеви, та хоч в найбільші свята і в катедрі для українців співають хіба яке Господи-помилуй. На таку відповідь заявили українці, що як для них нема в Чернівцях церкви, то буде служба під голим небом. Тоді консисторія помякла, відступила церкву, а румунів казали перепросити і запросити на ту неділю до церкви, що є при резиденції. Та на тім не кінець, бо коли завідатель катедрі Тарнавскі довідав ся, що свято мира відрочено, а замість него буде поминальне богослуження за Шевченка, хотів він відтягнути дозвіл, але почув на се таку відповідь українців, що втратив охоту далі воювати. Так то попи-румунізатори все ще не дають нам і Богу помолити ся!

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 24 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 19. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про вимогу української парламентської репрезентації про створення окремого коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини

Українці вимагають поділу Галичини і Буковини.

Українська парламентська репрезентація у Відні, як повідомляє «Zeit», отримала від львівського українського національного комітету одногосно прийняте рішення з вимогою приступити найнаполегливіше до його впровадження. Українці дотримуються принципової точки зору, що укладений 9 лютого цього року в Бересті-Литовському мирний договір між центральними державами і Українською Народною Республікою є дійсним і повинен виконуватися незмінно і неурізано, далі, що центральні держави виразно визнали в цьому договорі суверенітет української держави і пообіцяли надати військову підтримку молодій державі для її консолідування. Центральні держави без жодної причини в перевороті 28 і 29 квітня протиправно вмішалися у внутрішні стосунки України, особливо німецькі військові грубо зневажили суверенітет Української Народної Республіки, проти чого буде заявлено рішучий протест. Далі український національний комітет стверджує, що справжнім сувереном української держави є лише українські організації, які виконують законну владу. Відповідно до обов'язків цього договору ми вимагаємо негайної передачі Холмщини і Підляшшя до Української Народної Республіки, а також поділу Галичини і створення коронного краю, що складатиметься з української Східної Галичини і Буковини в межах австрійської монархії. Українська парламентська репрезентація збереться для обговорення цих вимог, а потім увійде в контакт з урядом.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 19 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ТРАВНЯ, 20. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про скасування східної воєнної області

Східну воєнну область знесено 20 с. [ього] м. [ісяця] зовсім, так що на цілій Буковині вільна тепер вже їзда без паспортів і пропусків.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 24 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 24. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про заборону ведення румунізаторської агітації на Буковині

Румунізаторську агітацію заборонено Румунії провадити в Австро-Угорщині. Ся постанова мирової угоди в Букарешті стверджує, що така агітація була; ми відчували її на власнім тілі так само, як і москвофільську, проти обох добре плачених агітацій могли ми бороти ся тільки словом.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 24 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 27. КИЇВ.

Повідомлення про засідання Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців в Києві

Головна рада галицьких, буковинських і угорських українців в Києві.

Дня 21-го травня відбуло ся перше засідане Головної Ради гал. [ицьких], бук. [овинських] і угор. [ських] українців після перевороту.

Засідане відкрив голова Д. Лизанівський промовою, в якій з'ясував сучасний момент на Україні і висказував конечність супроти важности хвилі поширити склад Гол. [овної] Ради кооптованем нових членів. Пропозицію після короткої дискусії прийнято і назначено слідує засідане на другий день.

Дня 22-го травня відбуло ся вже засідане при співучасті деяких із новокооптованих членів. Темою наради було становище галицьких українців на території української держави супроти нових обставин і справа полку Січових Стрільців.

Що до першої точки, то після довшої дискусії вирішено, що галицькі українці, котрим інтереси української держави близькі і які вимагають, щоб всі стали до праці около будови нашої державности, — оскільки обставини корисно уложать ся, віддадуть всі сили для рідної держави.

Відносно розвязаного полку С. [ічових] С. [трільців] рішень, що в нинішних обставинах неможливо відновляти його існуванє, але в відповідній хвилі покликати і стрілецтво до праці і участи в організованю української армії.

Відтак з причини, що голова Гол. [овної] Ради Д. Лизанівський заявив резиґнацію, вибрано на тимчасового голову полк. [овника] Коновальця, а остаточний вибір голови і перевибір цілої президії, яку рішено побільшити до 5-ти членів, відложити до дня 27-го травня.

В справі органі Гол. [овної] Ради, тижневика «Наша Думка», постановлено: газету дальше видавати з тим самим напрямом що досі, т. [о] зн. [ачить] порушувати всі справи важні для нас з загальнонаціонального боку, не мішаючись у справи внутрішні і партійні.

В неділю дня 27-го травня о год. [ині] 11-й рано відбуло ся засідане при співучасті комплекту старих і новокооптованих членів та гостей з галицької України.

Зібраних поінформував тимчасовий голова.

Голова, відкриваючи засідане, завважує, що становище, яке витворили ся зараз, може в великій мірі вплинути на положене закордонних українців, а через те старанням Ради повинно бути дбаня, щоби як з одної сторони забезпечити наші інтереси, так з другої дбати про це, щоби ніхто із закордонних українців не робив на власну руку ніяких виступів, що тільки могло би утруднювати наше положене. В звязку з цими змінами Рада рішила поширити свій склад, кооптуючи нових людей, а так само президія складає свої обовязки.

Відтак приступлено до вибору президії, в яку увійшли: голова: полк. [овник] Е. Коновалець; заступники: професор М. Крушельницький і д-р М. Галущинський; секретарі: М. Топущак і Ф. Калинович.

Після вибору президії Рада заслухала доклад про невідрадне матеріяльне положення нашого народу в Галичині та акцію, яку зачав в тій справі так званий «Митрополичий ратунковий комітет». Справу евентуальної допомоги рішила Рада взяти тимчасом на себе враз з Центр. [альним] Галицько-Буковинським Комітетом.

Після цього вибрано делегацію, яка мала би привітати з'їзд споживних кооперативів та відложено засідане на пополудне. На продовженню засідання вечером обговорено сучасний стан, а також ті звістки про положення в Галичині, які подав один з гостей, що прибули в Київ. «Наша Думка».

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 28 ЧЕРВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 31. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про іменування Тита Тимінського консисторським архимандритом

Зміни в гр. [еко]-пр. [авославній] консисторії.

Як доносить одна з місцевих газет з Відня, консисторські архимандрити о. [тець] Артемон Манастирський і радник двору о. [тець] д-р Евс. Поповіч просили міністерство віроісповідань о звільненні їх як членів архієпископської консисторії. Просьбу їх прийнято. На їх місце мають бути іменованими протоєреї з Долгополя о. [тець] Тит Тимінський і ігумен монастиря в Драгомирні архимандрит Воробкевіч. По приїзді митрополита д-ра Вл. Репти до Чернівців (коли він приїде, ще не знати) розпишеться конкурс до обсадження прочих опорожнених місць в консисторії. Уступлене консисторських архимандритів стоїть в звязи з відомим розпорядком консисторії підчас першої інвазії, про котрий була бесіда в одному з останніх чисел нашої часописи. Як довідується згадана часопись з поінформованого жерела, мають наступити ще й другі демісії.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 31 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 31. ДРАЧИНЦІ.

Повідомлення про зневажливе ставлення до українського народу румунського священика І. Гавриша

Відплата за наше добро.

По наших селах багато ще попів-румунів. Нарід спомагає їх своєю керваницею, а вони відплачують ся тим, що ображають той наріод, з якого і серед якого живуть. Так і в Драчинцях постановила російська власть адміністратором пароха з Репужинців Лю Гавриша. І сей румун, що живе між українським народом, позволив собі образити той нарід, називаючи сотрудника-українця: «Ви такий самий, як і другі паршиві українці (schäbige Ukraintzen)». Отче Гавриш, пощо ви живете між тим «паршивим» народом? Йдіть собі з Богом до Сатулмаре, то ми за вами певно не заплачем, а українського народу ображати не смійте! — Звертаємо увагу св. [іглої] консисторії і правительства на сей факт. Бо таких людей довго ми не будемо терпіти між собою.

К.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 31 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про заснування товариства «Українська народна книгозбірня в Чернівцях»

Перші загальні збори новозаснованого товариства «Українська народна книгозбірня в Чернівцях» відбудуться в неділю дня 9-го червня 1918 р. о годині 10 рано, зглядно після § 20 статуту о годині 11 рано в салі «Народного Дому» в Чернівцях з таким дневним порядком: 1. привіт, 2. Звідомлене тимчасового бібліотекаря про дотеперішній стан майна, 3. вибір провірної комісії ad hoc, 4. вибір Ради, 5. вибір провірної комісії, 6. вільні внески.

За тимчасову Раду: д-р Мирон Кордуба, голова.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 31 ТРАВНЯ.

1918 Р., ТРАВНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про приєднання до Буковини Хотинського повіту та так званого кута трьох держав, які повинні були відійти до Австро-Угорщини відповідно до Берестейського мирного договору з Росією та Бухарестського мирного договору з Румунією

Дозволю собі як людині, котра трохи розуміється в політиці, зауважити щодо поміщеної в вашій шановній газеті 28 травня статті: «Фатальна година для Буковини» настане:

В Брест-Литовському договорі східні кордони монархії є точно встановленими і згідно зі змістом цього договору схід монархії не лише не зазнає зменшення, а навпаки розширення і збільшення, спеціально Буковина через приділення Хотинського повіту. З Бухарестським договором Буковина здобула крім цього так званий кут трьох держав і вирівняння кордонів біля Серету, так що наш коронний край вийде з війни в кожному разі зміцненим і збільшеним.

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 31 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ЧЕРВНЯ, 15. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про вимогу Української Парламентської Репрезентації до австрійського уряду ратифікувати Берестейський мирний договір з Україною і створити окремий коронний край з українських земель Східної Галичини та Буковини

Берестейський мир має бути переведений.

Українська Парламентарна Репрезентація радила вчора на повнім засіданню про теперішнє політичне положення і про своє становище до заходів д-ра Зайдлера в справі утворення парламентарної більшости і скликання парламенту.

Вислідом нарад була однодушна ухвала, що з огляду на найновіші ухвали польського кола, яких сповнене вважає воно передумовою позитивної праці в парламенті, — У [країнська] П [арламентська] Р [епрезентація] домагається від

міродатних чинників запевнення, що берестейський мировий договір буде вповні переведений та що буде сповнене домагане українського народу в Австрії утворення окремого коронного краю з українських частин Галичини й Буковини. Колиб сповнено поставлені поляками передумови, У [країнська] П [арламентська] Р [епрезентація] мусіла би відповісти на се найострійшою опозицією. [...]

«Діло» (Львів). — 1918. — 16 червня.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 16 червня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., червня, 21. Чернівці.

Повідомлення про нехтування українською мовою чернівецьким магістратом

Провізорична міська управа Чернівців нехтує українську мову, видаючи всі оповістки тільки в німецькій мові. Ото сими днями оголошено про отворення бюро посередництва робітників, про пожари лісів і про купелеві місця в Пруті, — все тільки по-німецьки. Президент краю зарядив був на скаргу послів, щоби оповістки магістрату друковано і в українській мові. Начальник міста, пан Мінкуш, звиняв ся тоді, що оповістки були дуже пильні і не було кому зробити український переклад. Хоч ся вимівка нестійна, бо українська мова краєва, яку обовязані знати магістратські урядники міста із значним щодо числа українським населенем, то мимо того наша «Народна Канцелярія» була готова виготовляти переклади, аби усунути і сю перешкоду, яка показала ся тепер простою вимівкою. Просимо проте п. [ана] президента краю, наказати управі міста, щоби шанувала право української мови, якого ми не зречемо ся навіть задля того, що на чолі сеї управи стоїть урядник, який уходить за українця.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 21 червня

1918 р., червня, 26. Відень.

Повідомлення про вимогу Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини ратифікувати Берестейський мирний договір з Україною

Буковинські українці про сучасне положене.

На останнім засіданю українського буковинського клубу виголосив посол Василько реферат про теперішнє політичне становище. Він сказав:

«Ма маємо тепер дві кризи: конституційну і проживну. Поляки роблять відвічальними українців за обі кризи. «Польське коло» виступило проти правительства тому, що берестейський мир не сповнив їх мрій про утворене Великої Польщі. Прилучене Холмщини до України і поділ Галичини — се для них casus belli¹. Поляки хотять не допустити до ратифікації мира з Україною, хотять приневолити Австрію до зломаня договору і через те кинути Україну знову в обійми Росії».

Ся політика поляків суперечна також інтересам Німеччини. П. [осол] Василько переконаний, що німецькі сторонництва не підуть на руку полякам у їх анексійних плянах. Українці були і є вірні Австрії, вони виставили тільки один легіон — і то проти Росії, а за Австрію. Зокрема буковинські українці мусять рішучо застергти ся проти прилученя східної Галичини до Польщі.

¹Привід для війни (лат.).

Щодо проживної кризи, заявляє пос. [ол] Василько, що годі тут звалювати всю вину на Україну. Коли б не Україна, то нинішня проживна криза була би вже перед двома місяцями до нас загостила.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 26 червня.

1918 р., червня, 19. Київ.

Звернення Головної Ради галицьких, буковинських та угорських українців у Києві із закликом про проведення скоординованої діяльності на підтримку Наддніпрянської України

До земляків наддністрянської України від Головної Ради галицьких, буковинських та угорських українців у Києві.

Війна між двома державами, в яких живе наш нарід, та змінливе воєнне щастя були причиною, що велику кількість галицьких, буковинських та угорських українців розкинено було по безмежних просторах бувшої російської імперії. Відірвані від своїх родинних гнізд, позাপроторювані в далекі сторони, терпіли вони злидні, яких їм не щадила ні природа, ні російська адміністрація. Сотки і тисячі галицьких, буковинських та угорських українців гинули від голоду, холоду та всяких пошестей. І те пекло здавалось безконечним, — бо через півтретя року не одна зірка надії на кінець тим страданням, яких зазнавали сотки і тисячі членів народу, поневіряного всіми. Томлені адміністративними знущаннями та мучені душевно звістками про невідрадний, майже безнадійний стан української справи по обох боках кордону, галицькі, буковинські та угорські українці йшли в ряди правильної австрійської армії та своєї національної армії — Січових Стрільців, на початку війни.

Наше душевне напружене доходило до крайних границь, коли на провесні 1917-го року сталося то, чого ми горячо бажали, про що кожен з нас мріяв від дитинячих років. Наддністрянська Україна, обставинами прикликана до будування свого самостійного життя, з кроком велетня йшла до здійснення віками леліяного ідеалу. Розкувались кайдани українському велетневі і всі ми уважали своїм обов'язком поспішати там, де треба було соток і тисячей рук та голов, щоб будувати свою національну хату.

З найдалших закутків бувшої російської держави з'їздилися галицькі, буковинські та угорські українці на дорогу нам всім Батьківщину та ставали до народньої роботи. Приняті щиро і радісно нашими наддніпрянськими земляками, ми віддали всі свої сили, все своє знання на услуги народньому ділу.

Однак, будучи століттями розділені кордоном, в деяких справах ми не визначались як слід. Щоб наша праця могла іти під такт загальних змагань, галицькі, буковинські та угорські українці вже з початку свого побуту на українській території відчували потребу організації в один великий гурт, якого осередкове представництво могло-б мати тісні звязки з кермуючими кругами та намічувати загальну лінію поведінки для всіх товаришів розкинутих по цілій Україні і бути помічним для керманців українського життя. Ця думка зреалізувалась в той спосіб, що зібрані в жовтні 1917-го року представники галицьких, буковинських та угорських українців вибрали з початку тимчасову а в місяці квітні 1918-го року постійну Головну Раду, яка повинна була мати на оці життя-буття всіх галицьких, буковинських і угорських українців. Тимчасова Головна Рада піклувалась передовсім поданням Українській Народній Республіці реальної помочі, і тому занялась організуванням Січових Стрільців. Організація перейшла хутко і успішно, так що коли в місяцях січні і лютім загрозилася Україні небезпека від північних хижаків, Січові Стрільці виступили до оборони української столиці та

української законної влади і в скрутному моменті вони винесли на своїх плечах найбільший тягар боротьби за українську самостійну державу. Головна Рада, будучи в безперервним контакті з українською владою, ще з більшим завзятем віддалась організаційній роботі по повероті законної влади до столиці в місяці марті.

Хоч пізніші події, яких наслідком є теперішнє політичне положенє на Україні, не дозволили Головній Раді вести свою роботу в широких розмірах, все ж таки Головна Рада не покинула свого становиска і тепер вона виявляє з себе офіційне представництво галицьких, буковинських та угорських українців, яке uznали тутешні впливові та компетентні чинники.

Для того Головна Рада прохає всіх земляків з Галичини, Буковини та Угорщини, що приїжджають на наддніпрянську Україну, перш за все ввійти в порозуміння з нею, та не робити нічого на власну руку, від імени загалу, бо це може викликати небажані наслідки так для загальної справи як і для непосредно заінтересованих.

Чим тісніша буде взаємність між нами а нашими земляками з Галичини, Буковини та Угорщини, тим гарнійший матиме успіх діло, за яке хто небудь з нас візьметь ся.

Щоб улекшити спільне порозуміння, Головна Рада прохає всіх приїзжаючих земляків звертатись в її канцелярію в Київі, Вел. [лика] Підвальна ч. 1 поверх 4-й за всякими інформаціями.

Прохаємо взяти під увагу нашу пропозицію, щоб наша акція була одноцільна та однаковими засобами йшла до осягнення спільної нам всім мети.

В Київі дня 19 червня 1918 р.

Головна Рада гал. [ицьких], бук. [овинських] та угор. [ських] українців:

М. Крушельницький, гол. [ова] Ф. Калинович, писар.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 26 липня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 19 липня.

1918 р., липня, 5. Чернівці.

Повідомлення про зміст таємного договору між Австрією і Буковиною у справі заснування окремого українського коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини

Поділ Галичини і Буковини. Сенсаційне відкриття краківської газети.

«Українські листки» опублікували згідно з газетою «Nowa reforma» (№ 276) гаданий зміст підписаного д-ром фон Зайдлером договору в східногалицькому питанні. Цей договір гласить:

«Тому що українці визнали за постійно проживаючими в Україні національними меншинами, а в тому числі і поляками, далекосяжну автономію і можливість культурного розвитку, ми зобов'язуємося натомість за це забезпечити національно-культурний розвиток живучим в австрійських областях українцям, і найпізніше до 31 липня 1918 року подати в парламент законопроект про створення окремого коронного краю з Буковини і тих частин Галичини, які заселені переважно українським населенням. Австрійський уряд використає всі конституційні засоби для того, щоб законопроект обов'язково отримав силу закону».

Їхній кореспондент довідався від добре поінформованих джерел, що зміст цього тексту є вигаданим.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 липня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., липня, 7. Чернівці.

Звіт начальника жандармерії в Галичині та Буковині генерал-майора Е. Фішера міністерству оборони про поведінку національних груп на Буковині

Цілком таємно! Звіт про події в місяці червні 1918 р.

П. Герцогство Буковина.

Поведінка національних груп.

а) Румуни в містах і на селі.

Румунська інтелігенція, яка під час ворожої окупації в своїй більшості цілком відкрито виявляла свої симпатії ворогам нашої монархії та в дуже багатьох випадках надавала їм активну допомогу, зовні дещо притихла з моменту воєнного розпаду на сході та після проведення багатьох арештів ватажків великорумунської іреденти. Але на таємних зборах або там, де вони себе почувають в дружньому середовищі, вони дають волю своїм аж ніяк не вимерлим почуттям. Думка про майбутній мирний світовий конгрес, очолюваний Вільсоном, є їхньою улюбленою уявою, яка в них зміцнилася через завязте перечитування віденської «Arbeiterzeitung», до найзавзятіших читачів якої вони тут в краї належать. Їхня мрія про те, що знищений Бухарестською мирною угодою їхній ідеал знову може відродитися і здійснитися, обговорюється найзавзятіше за таких нагод з усією їм притаманною красномовністю та відповідним пафосом.

Румунський селянин, щиро прив'язаний до свого клаптика землі, на відміну від румунської інтелігенції, у своїй переважній більшості зберіг у незмінній силі вірність монархії, тому і є фактором, на який можна покладатися. Незважаючи на можливість різноманітної спокуси, частка дезертирства серед румунського селянства становить лише 5 %, у той час як 95 % припадає на румунську інтелігенцію. Ці статистичні дані подають найточніше дзеркальне відображення існуючих відносин.

б) Українці в містах і на селі

Та частина української інтелігенції, яка перед війною визнавала себе т. [ак] зв. [аними] старорусинами (тобто русофіли із «фіговим листком») або справжніми «русофілами», частково поріділа через інтернування, ув'язнення та ін., частково була послаблена або ж після загибелі царизму збожеволіла зі своїм старим ідеалом. Політична спроможність до дій цієї навіть чисельно об'єднаної партійної групи впала до мінімуму.

Ще більш збентеженішими є голови національно налаштованих українців, які внаслідок карколомних подій в Україні, що заважають консолідації тамтешніх відносин і відповідальними за які вони вважають то німецький уряд, то Центральні держави, але менш за все свої власні промахи, не можуть чітко та ясно орієнтуватися в цій ситуації. Довготривале прояснення ситуації в Україні мусило б із нагальною необхідністю привести й до однозначного визначення позиції тутешніх українців.

Український селянин проявив себе вельми добре під час війни, в середньому так само, як і його румунський земляк та товариш по стану, хоча потрібно визнати, що з початком національних та соціальних переворотів на Сході він піддається більшим спокусам, яким він час від часу міг би піддатися.

в) Поляки в містах і на селі

Буковинські поляки, чия національна свідомість за останнє десятиріччя дещо зросла у зв'язку з проведенням помірної, зовні непомітної, але особливо наполегливої об'єднуючої політики, зберегли внаслідок довгого співіснування з іншими національностями, серед яких вони становили меншість, певною мірою скромність у своєму зовнішньому ставленні до сучасних політичних питань, що турбують весь польський світ. З цієї причини в буковинській землі схожих інцидентів, які творять правило в Галичині, не повинно трапитися.

г) Німці в містах і на селі

Німецьке населення в містах і на селі є абсолютно надійним.

г) Євреї в містах і на селі

Частина єврейських купців, що залишилася під час вторгнення, нажила собі протягом нього капітал і тому зберегла симпатію до російського часу. Біженці шкодують, що також не використали таку можливість, хоча багатьом з них непогано жилося і на Заході. Єврейські державні службовці є лояльними та вірними цісареві, єврейська інтелігенція, переважно адвокати, проявляють подекуди дружні настрої до Антанти.

д) Інші нації в містах і на селі

Липовани як великоруська секта симпатизують Росії з традиції та, звичайно, за кожної нагоди виявляють ці симпатії.

е) Преса

Тредентиської преси наразі не існує.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ
В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003.

1918 Р., липня, 11. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про негативне ставлення німецького населення до справи поділу Буковини та можливого заснування окремого українського коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини

Польсько-українське питання і його значення для Буковини.

[...]

Поділ Буковини по суті завдасть великої шкоди німецькому елементу. Наші німецькі державні установи, німецькі гімназії та народні школи, німецький університет і загалом німецька культура буде триматися ще якийсь час після утворення окремого українського коронного краю, однак рано чи пізно будуть витиснені прогресуючою українською культурою. Новий коронний край, на чолі з великим князем дому Габсбургів, буде в першу чергу піклуватися про національно-культурний розвиток українського народу. Єврейський елемент в містах, який досі був опорою німецької культури на Буковині, з притаманною цій нації легкістю пристосується до нових обставин, в той час як німецький елемент, на жаль, виступатиме в ролі зникаючої національної меншості і муситиме поборювати великі труднощі.

(L. G.)

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 11 липня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., липня, 12. ЧЕРНІВЦІ.

Стаття в газеті «Буковина» «Створенє українського коронного краю в Австрії»

За всі жертви крові і майна, які приніс наш народ в Австрії, поставили ми українці скромне бажане державі: увільнене від польського ярма, щоби наш народ мав змогу жити своїм власним життям, зажадали поділу Галичини і створеня з східної Галичини і Буковини українського коронного краю.

Берестейський мир, який приніс нашим закордонним братям державну самостійність, забезпечив і для нас кращу будучність, дав нам надію, що наші

бажання будуть сповнені ще перед ратифікованем мира. Три конрагенти, які за-ключували мир в Бересті з молодю українською державою, ратифікували вже мир: Німеччина, Болгарія і Туреччина. Остала одна Австрія. Та ми переконані, що й Австрія не піде в розріз із своїми союзниками і що ратифікація мира й тим самим додержане умов берестейського договору будуть виконані. Найбільшим противником берестейського договору це поляки. Заболіло їх, що праукраїнські землі Холмщини вернули назад до свого пня і що наближаєть ся кінець польській самоволі в східній Галичині, і тому вони всіма способами старають ся, щоб берестейський мир уневажнено. В четвертім році війни відмовляють ся вони голосувати за державними кредитами, тому що Австрія не хоче стати віроломницею на польське бажане. Вони хотіли повалити президента міністрів д-ра Зайдлера, а як це їм не вдало ся, то грозять навіть Антантою. Поляки вигравають свій послідній трумпф. Та додержане берестейського договору це стало державною konieczністю Австрії, і Австрія по всяких хитанях мусить ратифікувати мир з Україною і додержати тим самим всіх умов, що принесе нам також національне визволене з-під чужинецького ярма.

Проти злученя Буковини із східною Галичиною запротестували також жиди й німці буковинські. Ці дві нації, що творять зникаючу меншість в краю, були до тепер панами в краю, їх мова урядовою мовою по урядах і школах. І тому зрозуміле для нас, що вони уживають всяких аргументів, щоби не втратити геґемонії в краю над українською більшістю. Та вже час їм знати, що більшість буковинського населення це не німці і що скорше, чи пізнійше народи, які заселяють край, зажадають права й для себе й своєї мови і їх штучному панованю мусить прийти кінець.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 12 липня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 16 липня.

1918 р., липня, 16. Чернівці.

Повідомлення про заснування українського консулату в Чернівцях

Заснування українського консулату в Чернівцях

Відень, 16 липня. Український уряд заснує в найближчий час в багатьох важливих містах монархії та Німеччини власні консулати. Також і Чернівці стануть осередком для українського консулату.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 16 липня.

ПЕРЕКЛАД з німецької В. СТАРИКА.

1918 р., липня, 17. Ясси.

Повідомлення про готовність українського уряду відновити дипломатичні відносини з Румунією

Україна і Румунія.

Правительственный дневник «Steagul» доносить, що 17-го липня від'їхав з Київа до Ясс курієр, аби передати ноту, в якій українське правительство заявляє ся за відновленем дипломатичних взаємин між Україною і Румунією.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 26 липня.

1918 р., липня, 19. Чернівці.

Повідомлення про майбутнє відкриття українського консульства в Чернівцях

Український конзулят в Чернівцях.

Українське правительство задумує утворити конзуляти в багатьох містах Австрії і Німеччини, між іншими також в Чернівцях.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 19 липня.

1918 р., липня, 19. Київ.

Повідомлення про відмову гетьмана П. Скоропадського від таємного договору України з Австро-Угорщиною

Зрада.

В хвилі, коли ми сподівалися що хвилини сповнення наших національних домагань разом з ратифікацією берестейського договору, наспіла до нас вістка, що нас зраджено. А зрадили нас не чужі, зрадив нас ясновельможний гетьман України з чужої ласки Скоропадський. Задля лакомства лукавого, задля хворої амбіції зрезигнував він з тайного договору, заключеного в Берестю, на підставі якого мала бути поділена Галичина на українську і польську частину, мав би бути сотворений український коронний край з українських земель в Австрії, здаючи тим на дальше поневіряне і неволю своїх закордонних земляків. Нема в нас слів обурення для цього поступку; не погорда всего українського народу в Австрії спаде на голову зрадника, а прокляте всіх: старців, чоловіків, жінок і дітей.

Зрадою своєю заскочив він з-за плечий також наше парламентарне заступництво, яке на почувачи нічого обстоювало сповнене берестейського договору від Австрії, поділ Галичини й створене укр. [аїнського] коронного краю. Польсько-мадярська спілка використала слабкість гетьмана всякими обіцянками й штучками і ликує тепер. Та радість їх мабуть за скоро, за передчасна. Ми не падаєм духом.

Бо в нас є особа, до якої ми все відносилися з повним довірем і на яку ми покладаємо й сьогодні наші надії. Це наш монарх, найнайяснійший цісар Карло.

І тепер, коли наш народ зрадив володар-самозванець, гетьман України, рішає воля і слово нашого монарха, в котрого щирість і прихильність до українського народу ми не маємо причини сумніватися.

Адвокатські штучки Буріяна і Форґача могли звести такого слабосилця як гетьман на бездорожжє, а цісаря Карла, ми віримо в те, розіб'ються вони, як об ґранітну скалу.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 19 липня.

1918 р., липня, 19. Чернівці.

Повідомлення про дискусію в німецькомовній пресі над проблемою поділу Буковини на українську і румунську частини

Чи має наступити поділ Буковини?

З таким питанням звернулася редакція черновецького «Morgenblatt»-у до своїх читачів, даючи вже готовий формуляр для відповіді. Думаємо, що устроювати

пробні голосованя, яи має бути поділена Буковина, чи ні, найменше компетентні панове з «Morgenblatt»-у. Як вже має хто говорити про це, то приходять на першу чергу українці, а в другу румуни, дві найсильніші народности в краю. А вже аж потім належить слово третьюрядним народностям. Німцям і жидам час вже забувати про гегемонію в краю, а що в українськiм короннiм краю не було би кривди національним меншостям, це показала найкраще державна Україна, даючи культуру й особисту автономію всім народам, заселюючим спільну вітчину.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 19 ЛИПНЯ.

1918 Р., ЛИПНЯ, 22. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про початок поштового сполучення між Буковиною та Україною за внутрішньо українськими тарифами

Почтові зносини України з Центральними державами

З 22-го липня розпочинають ся почтові зносини між ріжними місцевостями України з Австро-Угорщиною та Німеччиною. Почтова тарифа буде та же сама, як і в Україні. Листи, не оплачені марками, не посилатимуть ся по адресі.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 26 ЛИПНЯ.

1918 Р., ЛИПНЯ, 22. ЛЬВІВ.

Стаття в газеті «Діло» про небажання австрійського уряду створити українську провінцію у складі Східної Галичини і Буковини як головну передумову нератифікації Брестського мирного договору з Україною

Львів, 22 липня 1918 р.

Тайним договором з дати Бересте 9 лютого 1918 р. австро-угорська монархія взагалі, а її австрійська часть зосібна, зобовязалися перед українською державою забезпечити остаючій в складі австрійської держави галузи українського народу дійсну повноту національно-політичного розвитку шляхом єдино сій ціли відповідаючим — шляхом сотворення української провінції з української часи Галичини і з Буковини. Проти договору сього піднялася опозиція з кількох сторін: із сторони угорського правительства, яке в дивнім недооцінюванню положення робить, на жаль, усе так, начеб йому залежало єдино тільки на зисканню прихильности поляків, без огляду на настрої, яке таке поведення викличе супроти Угорщини в цілім українськiм народі, — далі, розуміється, із сторони поляків, а врешті із сторони тих австрійських політичних кругів, головно німецької народности, які, не заявляючись засадничо проти пляну поділу Галичини і сотворення українського коронного краю бачили якесь нарушення самоозначення Австрії в обставині, що держава мала би переводити внутрішні правно-політичні зміни під зобовязанням перед чужою державою, а не з самих тільки виключно своїх внутрішніх резонів політичних.

Мабуть не помиляємось, коли висказуємо здогад, що головною причиною, чому Австро-Угорщина досі не ратифікувала мира з Україною, було іstownанне саме тайного договору справі поділу Галичини.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 23 ЛИПНЯ.

1918 р., липня, 22. Чернівці.

Повідомлення про заяву голови румунського депутатського клубу Ісопеску-Грекула про історичні права румунів на Буковину та про згоду румунського парламентського клубу на виділення чисто українських повітів Буковини в межах автономного коронного краю

Парламент.

Поділ Буковини.

Від імені румунського депутатського клубу депутат Ісопескул-Грекул заявив: «Румуни дотримуються свого історичного права на Буковину, однак визнають, що українці є корінним народом на частині цієї землі. В справі виділення українських повітів з Буковини українці не знайдуть перешкод з боку румунів, оскільки наша батьківщина також і надалі буде зберігати свою автономію як окремий коронний край».

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 23 липня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., липня, 26. Відень.

Повідомлення про внесення українськими депутатами австрійського парламенту запиту з вимогою ратифікації Берестейського мирного договору між Австро-Угорщиною і Україною та з протестом проти анулювання урядом Австро-Угорщини зобов'язання утворити один коронний край із заселених українцями областей Східної Галичини та Буковини

Чому не ратифіковано до тепер Берестейського мира?

Посли Євген Петрушевич, Микола Василько і тов. [ариші] внесли наглий запит до президента міністрів з приводу не ратифікації мирного договору, заключеного з українською державою в Берестю дня 9-го лютого 1918 р.

[...]

Підписані питають ексцеленцію пана ц. [ісарсько] президента міністрів:

1. Чи він схоче зажадати негайно у міністра заграничних справ вияснення, чи дійсно наведені висше причини договору стоять на перешкоді ратифікації берестейського договору, а коли ні, то які причини може гр. [аф] Буріян навести для того, що він не хоче ратифікувати договору та сповнити обов'язку, який взяла на себе Австрія супроти України?

2. Чи пан ц. [ісарсько]-к. [оролівський] президент міністрів схоче високій палаті ще перед відложенем її засідань дати пояснення про те?

[Відень, 26 липня 1918 р.]

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 2 серпня.
«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 30 липня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., липня, 26. Чернівці.

Повідомлення про заснування української громадської бібліотеки в місті Чернівці

Українська Книгозбірня в Чернівцях.

Вже від десятих років відчував ся на Буковині брак більшої призначеної для загальної книгозбірні. Кілька спроб зарадити сій недостатці показали ся даремними. Вкінці дали ся побороти перші труднощі і по удобренню статута правительством відбули ся перші загальні збори товариства «Українська Народна Книгозбірня в Чернівцях» в «Народнім Домі» дня 9 червня 1918 року. Вибрано раду, в склад якої увійшли: д-р Кордуба, Токарюк, Галицький, Сторожук, Винницький, М. Марфієвич, Самоверський, Василяшко, заступниками: Радиш, о. [тець] Боднарюк, Банатюк, Білик, а до провірної комісії: Щадковська, Крутий, Ст. Марфієвич, а заступниками: Альбота і Сімович, перебрала призначені україн. [ською] молодю під час інвазії книжки (1 500 томів) і готівку (1 000) і приступила сейчас до праці.

За недовгий час зросло число книжок близько до 3 000 томів, головню завдяки жертволюбивості нашої громади. Рада, приступаючи тепер до списування і упорядкування книжок, звертається отсею дорогою до шановного громадянства, з проською о жертви, хоч би і найменші, бо кожде друковане слово має для нашої книгозбірні велику вартість. Передовсім просимо:

1. всі українські часописи, які виходили під час війни в Австрії, 2. всі часописи українські, оповістки, відозви і т. [ому] п. [одібне] з часів російської інвазії, 3. всі чужі часописи, в котрих писало ся про українців або українську справу взагалі, 4. всі українські брошури, видані в часі війни, 5. всі інші зайві або не конче потрібні для власного ужитку брошури, книжки, журнали, часописи, звідомлення, оповістки, запрошення на всіх мовах.

Як рівнож кому ся інституція припала до серця і уважає її на часі та кінцевою, зволить вписати ся в члени товариства. Дійсний член платить 1 к [орону] вписове в 5 к [орон] річної вкладки, а член добродій одноразово 100 к [орон]. Рада сподіє ся, що загал зрозуміє добрі інтенції і поспішить її назустріч. Через лучше матеріальне положення зможе виповнити свої завдання, а се утворити філії і вандрівні бібліотеки. Книжки і часописи прошу приносити або прислати на руки бібліотекаря Самоверського, «Народний Дім» ул. Петровича ч. 2. двері 10. Книгозбірня отверта середі і п'ятниці від 3–5 год. по полудні.

Заразом отсею дорогою складає сердечну подяку всім жертводавцям за подаровані книжки, а в першій мірі академічному товариству «Союз» на руки пана Костя Радиша за дарунок 700 книжок. В. [исоко] п. [оважаюму] панові Крутієві і в. [исоко] п. [оважаюму] панові докторові Когутові за часописи з часів інвазії. Товариство «Українська Народна Книгозбірня в Чернівцях» дякує сердечне в [исоко] п. [оважаюму] пану Колясці, в. [исоко] п. [оважаюму] пану Баласиновичеві і всім тим, що зволити зайнятись ласкаво устроєнем вистави «Перехитрили» в Заставні.

За управу: д-р М. Кордуба, голова. П. Галицький, писар.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 26 липня.

1918 р., липня, 28. Відень.

Повідомлення про прохання румунських громад долини Золотої Бистриці прилучити їх до Буковини

Румунські громади за сполуку з Буковиною.

Населене девяти громад долини Золотої Бистриці, яка в Букарештенським договорі зістала відступлена Австро-Угорщині, вислало до цісарської кабінетної

канцелярії письмо з проською о прилучене не до Угорщини, як було в проєкті, а до Буковини.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 28 ЛИПНЯ.

1918 Р., ЛИПНЯ, 30. ТУРКА.

Повідомлення про вимогу учасників довірочних зборів українців Турківського повіту створення окремого коронного краю з українських областей Галичини і Буковини

Дня 30 липня 1918 р. скликала політична повітова організація повіту Турка довірочні політичні збори, на котрих були відпоручники майже всіх громад. По політичним рефераті ухвалено слідуєчі резолюції:

[...]

2. Протестуємо рішучо проти всяких закулісових махінацій ворогів українського народу щодо поділу Галичини та домагаємо ся безпроводочного поділу сего найбільшого коронного краю на східну українську часть разом з Буковиною і західну польську з окремим намісником і соймом.

[...]

Висше наведені резолюції вислано до кабінетової канцелярії, президії міністрів, міністра заграничних справ, до Української Парляментарної Репрезентації.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 4 СЕРПНЯ.

1918 Р., СЕРПНЯ, 2. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про призначення архимандритом та завідувачем української дієцезії на Буковині отця Тита Тимінського

По довгих роздумуваннях і надумуваннях рішив ся митрополит а з ним і вся консисторія внести просьби о своє звільнене і пенсіоноване. На місце їх іменовано двох архимандритів: українця о. [тця] Тита Тимінського з Довгополя і румуна о. [тця] Гіполіта Воробкевича, ігумена монастиря в Драгомирні, які мають завідувати православною дієцезією на Буковині.

Оба церковні достойники з однаковими правами: оден завідує українськими парохіями, другий ромунськими. Оден випикує конурс на посади українських совітників, другий ромунських. Рішеня западають спільно. У випадках, де би не було згоди, рішає правительство.

Перший крок до рівноуправнєня в православній церкві зроблений. Маємо надії, що за ним прийде цілковите увільнене нашої церкви з-під ромунської гегемонії-ярма, яке тяжіло на нас десятками літ. Довголітна боротьба за наші права на полі церковнім увінчала ся успіхом.

До надії на кращу будучність управнює нас також і особа о. [тця] Тита Тимінського, в яким знайшли ми чоловіка, на котрім можна будувати. О. [тець] Тит Тимінський по-перше свідомий українець, оден з щирих робітників около нашого національного відродженя на Буковині, отвертий і непохитний характер а при тім людина освічена, яка розуміє дух часу.

Вістку про іменоване о. [тця] Тита Тимінського приняла ціла наша суспільність з невимовною радістю, і Союз українських буковинських послів, Товариство

священиків як також інші корпорації, товариства як і поодинокі особи вислали о. [тцеві] Титови Тимінському як найщиріші бажання з нагоди його іменования.

І ми з свого боку прилучаємося до сих желань з надією, що незабаром зможемо привитати високодостойного архимандрита яко князя нашої церкви на Буковині¹.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 2 СЕРПНЯ.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 6 СЕРПНЯ.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 6 СЕРПНЯ.

1918 Р., СЕРПНЯ, 9. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про статтю А. Ончула в газеті «Фоя попорулуй» з засудом зрадницьких дій митрополита Репти

Митрополит Репта а румуни.

У «Фоя попорулуй» присвятив д-р Ончул статтю митр. [ополитові] Репті, в якій ганить остро його діяльність. Шляхтич Репта, пише д-р Ончул, не хотів піддержати свого часу зміни виборчого закону в користь селян, бо казав: «пусти мужика під стіл, а він лізе на стіл». Репта був і противником скликаня церковного собору, щоби не вкоротати всеможність панотців. Він був і проти продажі орного поля прав. [ославного] рел. [ігійного] фонду в користь селян, бо тим би вкорочено пахтярів. Так то митрополит хотів, щоби все було, як бувало, щоби шляхта й пани панували над мужиками.

Але найбільший закид робить д-р Ончул митрополитови із-за його відомого розпорядку, яким приказав був священикам молити ся за ворожого царя і за побіду його війська. Се така сама провина, як тих робітників і жовнірів, що не сповняють свого обовязку супроти цісаря держави, за яку їх жде тяжка кара, ба навіть смерть; тільки на попів, що не молять ся за свого, а за ворожого царя, нема кари. Митр. [ополит] Репта звиняє ся, що зробив се зі страху перед москалями. Та побожні москалі були-б його хіба вивезли до Росії, де був би ліпше жив як у Празі. А з рештою, коли гинуть мільйони молодців, то міг вмерти й старець, що трясє ся вже над гробом, надто ще й чернець, владика і радник цісаря. Але митр. [ополит] Репта бояв ся й тіни смерти тай волів поклонити ся ворожому цареві. Най же не дивує ся, що його не хоче слухати ні стадо вірних, ані священство, що сторонять від него власти тай що заперті йому двері цісарські. Це йому може однаково, та не однаково народови, що помимо тяжких гріхів панів зберіг свою честь і омив своє лице ріками крови. Признавшись до вини й остаючи у Відни, відділив ся митрополит від церкви. Чому-ж не уступить уже зовсім? Минув уже час владиків панських, а настав мужицьких. Тому кінчить Ончул зазивом, щоби Репта віддав усю власть церковну в руки новоіменованого архимандрита.

Оттак розпрацали ся румуни з митрополитом Рептою, яким він жертвував прав. [ославних] українців, між котрими родив ся і виріс, а яким був тяжким ворогом на кождім кроці задля марних почесий світа сего. Жертвою сеї марниці упали і його товариші. А прав. [ославний] укр. [аїнський] нарід перебув Мораря і Репту, Цуркана і Бежана й ступає силою правди свого святого права вперед ще на очах своїх найзавятіших ворогів, яким покоряли ся на жаль і свої таки слабодухи.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 9 СЕРПНЯ.

¹ В газеті «Українське Слово» матеріал газети «Буковина» поміщено під заголовком «Визволене з-під румунського ярма».

1918 Р., СЕРПНЯ, 9. ЧЕРНІВЦІ.

В. Залозецький про підтримку вимоги поділу Буковини і приєднання української частини краю до Східної Галичини

Чи буде Буковина розділена?

Д-р Володимир Залозецький. Чернівці, 9 серпня 1918 р.

Вбільшості листів, які є проти будь-якого поділу, вказується на мирне безладдя буковинського національного базару. Це так, як ніби Буковина з фольклористично-естетичних підстав мала б залишитися буффалівським цирком за будь-яку ціну! Мирним? Я хочу вказати на три етапи прискореного кроку національного розвитку, які завтра мають привести вже до рукопашних сутичок. Мій дід, український священик, писав дома лише по-польськи, мій батько вже не дозволяв собі як українцю писати польською мовою, я не смію як українець вже писати іншою мовою, ніж українською! В такому темпі йдуть наші прискорені кроки. Буковина не є мирнішою, ніж інші західні багатомовні провінції, вона є відсталішою. Через одне покоління вже не буде нікого, хто хотів би застосувати до нас слово мирний. Цій боротьбі можна запобігти, поділивши цю провінцію. Як сильно національна боротьба висмоктує всі інші сили, я бачив на різних учительських конференціях, де я на пропозицію міністерства освіти робив доповіді впродовж майже 6 років.

В Чернівцях, де кожен учитель є політиком через подих багатомовних гасел, моя сиділа публіка удавано терпляче; жоден з цих панів не мав зрозуміння до мого піклування народним мистецтвом чи стародавніми пам'ятками. Їх політичний мозок не розумів моїх термінів, немов би вони походили з іншого світу. Натомість в Сучаві, в однорідному національному повіті, я зразу ж зауважував репліки, питання, жарти і те, наскільки теплішим є коло, яке пов'язує кафедру і лавки слухачів. Там люди мають вільний час, щоб працювати над собою і над культурним розвитком.

Крім цього, противники поділу стогнуть, що кордони ніде не проводилися без несправедливості. Тепер людська діяльність може легко розслабитися, вона любить абсолютний спокій, тому я радо додаю їй товариша, котрий і привабить, і вплине, і повинен як дідько працювати! Постріл іреденти як українці, так і румуни добре перенесуть. Це мов щука у ставку з коропами, яких вона повинна доглядати, щоб коропи не виростили собі животів, а залишалися в повній силі народонаселення і стрункості.

Нарешті до піклування про Чернівці.

Я мав нагоду як університетський професор в Києві навчати буковинських українців і галицьких українців. Я можу тут сказати не лише в процентах, а й з абсолютною певністю, що буковинські хлопці були далеко попереду своїх галицьких колег. з цього роблю висновок, що в смузі міст Перемишль-Львів-Станіслав-Чернівці останні будуть Athene nika.

І тепер про заперечення «зруйнованих індивідуальностей». Фізіологи знають, що є «ген», який дає рівновагу. Ген, який є діяльний між індивідуумами, так і між націями. Цей «ген» кроїть навіть обличчя! Роздроблена мітла з «Чарівного підмайстра» Гете перетвориться на дві нові мітли з неослабленою робочою силою і новими обличчями — це вчинить новий ген. В Африці я бачив на власні очі як з'явилися інші обличчя черепів і форма тіла між двома негритянськими селами, відколи англійці провели суворий кордон на карті краю між цими селами. Це легко перевірити за допомогою фотографій. Чи має насправді залишити нас цей чарівний «ген»?

Коли тебе болить око, вирви його. Я є за поділ. На одному полі можна вирощувати лише один вид пшениці. Лише там, де є також незатінені економічні і політичні стосунки, народ досягає своєї вищої культури. А соками культур окремих націй живиться культура цілого людства.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 серпня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., СЕРПНЯ, 16. Київ.

Повідомлення про згоду румунського уряду на встановлення дипломатичних відносин між Румунією і Україною

Румунська нота.

Румунське правительство прислало українському правительству ноту, в котрій годить ся на призначення на підставі взаємности дипломатичних представників в Букарешті й Київі. Вказуючи на конечну потребу урегулювати декотрі питання економічного характеру, румунське правительство пришле незабаром до Київа окрему делегацію, котра займеть ся вирішенням цих питань. Румунське правительство просить правительство української держави по змозі допомагати цій делегації.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 16 СЕРПНЯ.

«ДІЛО» (Львів). — 1918. — 11 СЕРПНЯ.

1918 Р., СЕРПНЯ, 30. Чернівці.

Повідомлення про усунення від справ митрополита Володимира Репти та поділ буковинської консисторії на українську і румунську частини

Уступлене митрополита.

Вкінці наспіла офіційна вістка про уступлене митрополита Репти. Він уступив, бо мусів уступити, або докладнійше, його звільнено з проводу дієцезії, лишаючи його церковні достоїнства і грошеві побори. Адміністратором дієцезії настановлено архимандрита Воробкевіча, румуна. Доля так хотіла, що разом з уступленем митр. [ополита] Репти, за яким ми, православні українці на Буковині, певно й сльозиночки не проронимо, бо був він для нас не батьком, а вітчимом в нашій рідній церкві, прийшов кінець і румунській гегемонії на полі церковнім.

Цісарським розпорядком системізовано при митрополичій консисторії місце другого архимандрита і протопривітера при Николаєвій церкві, так що від тепер консисторія буде складати ся а) з двох архимандритів як заступників владики; б) протопривітера катедральної церкви; в) протопривітера церкви св. [ятого] Николая; г) чотирьох платних консисторських радників і двох почесних членів.

З того мають бути оден консисторський архимандрит, протопривітер катедральної церкви, два консисторські радники і оден почесний румунської народности а другий консисторський архимандрит, протопривітер церкви св. [ятого] Николая, два консисторські радники і оден почесний української народности

Так то довголітна боротьба на церковнім полі увінчала ся неабияким успіхом, хоч ще далеко не повним. Так то справедливість вимагала, щоби адміністратором іменовано тому, що митрополитом роками були румуни, українця.

Так само зроблено нам кривду, що український протопривітер іменованій на церкву св. [ятого] Николая; це тільки філія катедральної церкви, так що канонічно являв би ся український протопривітер немовби підчинений катедральному протопривітеру-румуну.

Церков св. [ятого] Николая, це деревляна маленька незначна будівля і це мала би бути владичою церквою православних українців на Буковині? Вибудувати своєї катедри на місци цієї маленької церковці неможливо довший час, бо є розпорядок, який на 10 ліг забороняєть ся будувати монументальних будов. Цим самим немовби санкюновано також виключне право румунів до катедральної церкви, хоч до катедральної церкви маємо ми українці чи не більше право, як румуни.

Це сконстатували й самі румуни, що до катедри ходить більше українців, чим румунів.

Переводячи рівноуправнене в православній церкві, кладучи кінець довголітнім сваркам, лишено нерішеним справу наслідства на митрополичий престол. Справедливість вимагає, щоби раз був митрополитом румун, другий раз знов українець і від цього справедливого домагання ми не відступимо помимо того, що румуни чваняють ся, що правительство їм обіцяло, що митрополитом буде румун.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 30 СЕРПНЯ.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 3 ВЕРЕСНЯ.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., СЕРПНЯ, 30. КУЛІВЦІ.

Повідомлення про проведення народного віча в селі Кулівці

Народні збори в Кулівцях і Погорилівці. (Посольське справоздане посла Лукашевича).

З кінцем серпня і в початках вересня с. [ього] р. [оку] по чотирилітній военній перерві посольської тіснійшої на місци звязи, щоби наочно пересвідчитись о гаразді своїх виборців обїзджав улюблений наш посол п. [ан] Антін Лукашевич громади заставнецького повіту. Всюди витано его оваційно, висказувано свої кривди і бажання та дякувано не тільки за теплі його слова розради, але і за діла вітцівської помочи-оборони прав українського народа взагалі і за поміч поодиноким громадам і покривдженим родинам зосібна.

Всього описати не дасть ся, та й полишаю се поодиноким справоздавцям з дочтих громад.

Тут хочу навести дещо з народного віча в Кулівцях і Погорилівці.

Маленьке, людьми забуте сільце Кулівці, де звиж два роки гуділи свої і ворожі канони та пересували ся ріжні війська, хотя й своїм високим надбережним дністрянським положенем найбільше видне було ворогови, в порівнаню з другим від ворога мало потерпіло. Знищено однак дотла і 25 селянських будинків, не згадуючи про ріжні ворожі рабунки і реквізиції, страту синів, мужів і вітців на війні, що зрештою і другим громадам спільне. [...]

Дня 30 серпня с. [ього] р. [оку] гостив тут посол п. [ан] Лукашевич і промовляв до численно зібраного народу. По вичерпуючим звіті своєї посольської діяльності і поданю способів ратунку в поодиноких случаях та по вислуханю бажань зібраного народу уділено пану послови повне довіре і подякувано йому та цілому клябови бук. [овинських] укр. [аїнських] послів з достойним їх провідником п. [аном] Васильком на чолі. Серед окликів «слава» від'їхав наш посол в инші наддністрянські села з великою кількістю письм і просьб ріжного змісту. [...]

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., СЕРПНЯ, 31. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про вимоги українських депутатів Є. Петрушевича та Є. Левицького до президента міністрів Гусарека у справі поділу Галичини й утворення українського коронного краю

Вчора з'явилися у президента міністрів барона Гусарека українські депутати Петрушевич і Євген Левицький. Вони знову вимагали поділу Галичини і створення

самостійного українського коронного краю. Крім того, обговорювалися проблеми відбудови східних залізничних мереж Галичини.

Наради президента міністрів з представниками інших партій відбудуться в наступні дні.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 ВЕРЕСНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 1. РАНЧА-ТОПОРІВЦІ.

Повідомлення про вимогу селянських віч у селах Ранча та Топорівці ратифікувати Берестейський мирний договір між Україною та Австро-Угорщиною та допустити українців до користування катедральною церквою в Чернівцях

Посол Іля Семака перед виборцями.

В неділю дня 1 вересня с. [ього] р. [оку] складав посол Семака перед обідом в Ранчу, а по полудні в Топорівцях справоздане з своєї діяльності. В обох громадах прийнято посла хлібом-солею по старім звичаю. В Ранчу витав його господар і присяжний Лупул, а в Топорівцях бурмістр Петро Ґеліч.

Посол Семака говорив і тут і там про діяльність клубу українських послів з Буковини підчас війни й зазначив, що наші послы ревно боронять інтереси своїх виборців так загальні, як і особисті.

Буковинський клуб український займав ся українськими збігцями. Посли їздили по таборах збігців і старали ся облегчити гірку їх долю. Повернувши ся до дому, послы йдуть в поміч своїм виборцям.

Посол повідомив збори про стан церковного питання нашого на Буковині. Архимандритом для православних українців іменованій зівстав о. [тець] Тит Тимінський, парох з Довгополя. В консисторії має засідати рівне число радників українських і волоських. Для українців міста Чернівці призначена Николаева церква, де має бути протопопом українець.

Віче в Топорівцях зажадало, щоби й катедральна церква була призначена так для волохів, як і для українців, та щоби в ній відправлявано службу Божу відмінно, однієї неділі по славянськи, а одної по волоськи.

В світовій війні повстала нова держава, Україна. З нею то центральні держави заключили мир в Берестю литовським. Сей мир ратифікувала вже Німеччина, Болгарія і Туреччина, тільки Австро-Угорщина ще ні.

Віче в Ранчу і Топорівцях ухвалило резолюції, в яких завзиває правительство, щоби берестейський мир як найскорше ратифікувало. [...]

На зборах в Ранчу промовляли між иншими господарі: Лупул, Григорій Кіронда, Заяць, о. [тець] Сіміґінович, Іван Срібний і др. [угі]

В Топорівцях говорили Петро Ґеліч, о. [тець] Арійчук, учитель Неделко, проф. [есор] Васишашко, Ілащук, Корбут і др. [угі]

При кінці висказали зібрані послы Ілі Семаці та букови. [нському] українському клубови парламентарному і його президентови Николаєви Василькови за їх ревну діяльність подяку і повне довіре українського народа.

Очевидець.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 6 ВЕРЕСНЯ.

1918 р., вересня, 5. Чернівці.

Повідомлення про з'їзд українського православного духовенства Буковини та ухвалені ним резолюції

Екзекутивний комітет скликав на 5 вересня 1918 р. З'їзд всего українського православного духовенства Буковини до Чернівців у льокаль «Православної Академії». На з'їзді явило ся зверх 50 священиків і кандидатів духовного стану. Наради тривали від 9 години рано до 6 години вечер, з одногодинною перервою на обід.

З'їзд відкрив член екзекутиви свящ. [еник] Катеринюк.

Перед приступленем до дневного порядку з'їзд ухвалив вислати до архимандрита Т. Тимінського такий привіт:

«Українське православне духовенство Буковини, зібране на з'їзді в Чернівцях 5-го вересня 1918 р., висказує свою радість та вдоволене з вашого покликання на архимандрита, щиросеречно витає вас, жєлає вам здоровля і сили та твердо надієть ся, що ваша високодостойна особа попровадить нашу церкву до відродження й незалежності».

Впочеснупрезідіювибраноотців:ексархуКозарищука, протоєреяТ. Драчинського і пароха Калинюка. Зборами провадили свящ. [еник] Джудинський і свящ. [еник] Коча, а секретарювали свящ. [еник] д-р Смерека і свящ. [еник] М. Евстафієвич.

Про теперішний стан церкви на Буковині реферував свящ. [еник] проф. [есор] Катеринюк. Реферат був совістно й докладно оброблений і викликав загальне вдоволене та живу дискусію. В дискусії забирали слово священика: д-р Григорій і д-р Смерека, що в бовших бесідах гарно ілюстрували матеріял реферату, потім свящ. [еник] Коча, свящ. [еник] Поклітар, свящ. [еник] Калинюк, свящ. [еник] Маланчук, і другі священики. По рефераті й переведеній дискусії ухвалив з'їзд 7 резолюцій, котрі подаємо на кінци

Про діяльність екзекутиви реферував свящ. [еник] Щербанович.

По переведеній живій дискусії, в якій забирали голос священики: Поклітар, Реуцький, Єремійчук, Іванюк, Глипка і другі, прийнято звіт до відома, уділено екзекутиві вотум довіря й висказано подяку. До нового екзекутивного комітету вибрано тих самих священиків, а іменно: Катеринюка, Щербановича, Падуру, д-ра Смереку й діякона Боднарюка.

На вільних внесєнях обговорювано директиву для екзекутиви на будуче, справу полевих куратів, приросту кандидатів духовного стану, дорожняного додатку й зодягання та інші актуальні й важніщі справи.

З'їзд ухвалив такі резолюції:

1. Українське православне духовенство Буковини, зібране на з'їзді в Чернівцях 5-го вересня 1918 р., щиросеречно вітає новоіменованого консисторського архимандрита Тита Тимінського, бажає йому доброго здоровля й сили та кріпко надієть ся на його щирість, справедливість і рішучість.

2. З'їзд українського православного духовенства Буковини дякує прилюдно п. [анові] послови Василькови за те, що постарав ся на іменоване так відповідного архимандрита, яким є свящ. [еник] Т. Тимінський, та просить на будуче уділювання інформацій і голосу в першій мірі екзекутиві українського православного духовенства на Буковині, щоби й дальші переміни в нашій церкві вийшли на користь і вдоволенне цілого православного українського народу на Буковині та його пастирів.

3. З'їзд укр. [аїнського] правосл. [авного.] духовенства Буковини висказує свою радість із-за призначення православним українцям парітету в будучій консисторії та з вдячністю й признаннем тямить на довголітні старання й значні заслуги п. [ана] посла Пігуляка й других панів послів та українців-піонерів, що займали ся доле, православних українців та їх церкви на Буковині.

4. З'їзд укр. [аїнського] правосл. [авного] духовенства Буковини уважає себе до евентуального зредактированя «Товариства укр. [аїнських] православних священників на Буковині» одинокою тимчасовою організацією укр. [аїнського] православного духовенства Буковини.

5. З'їзд укр. [аїнського] правосл. [авного] духовенства Буковини уповноважує єдино вибраний ним ексекутивний комітет заступати укр. [аїнське] правосл. [авне] духовенство Буковини перед усіми міродайними чинниками, чувати над ходом і розвоєм церковної справи й долі священників та заряджувати, що буде потрібне.

6. З'їзд укр. [аїнського] правосл. [авного] духовенства Буковини взиває всі міродайні чинники постарати ся, аби вже з початком нового семестра д-ра Ф. Григорія покликано на катедру церковної історії на теологічнім факультеті в Чернівцях.

7. З'їзд укр. [аїнського] правосл. [авного] духовенства Буковини рішуче домагаєть ся поступенного керовання паралельних українських катедр на теологічнім факультеті та поручає в першу чергу д-ра Копачука й д-ра Смереку як найвідповідніших кандидатів.

За ексекутиву українського православного духовенства Буковини:

Петро Катеринюк

Іван Щербанович.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 13 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 6. ЛЬВІВ.

Повідомлення про підтримку з'їздом галицьких та буковинських німців української орієнтації Австрії

З'їзд галицьких і буковинських німців відбув ся минулого тижня у Львові і висказав ся проти прилучення Галичини до Польщі і проти польської, а за українською орієнтацією Австрії.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 6 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про зрадницькі дії буковинського митрополита Володимира Репти під час російської окупації Буковини

Усунене митрополита Репти з владичого престолу а цілого консистору від уряду народило чимало шуму. Всі газети, почавши від урядової «Wiener Zeitung», розписали ся то ширше, то меньше, острійше чи лагіднійше про сю справу. Всі подають згідно як причину усуненя митрополита і консисторії обіжник з дня 2 жовтня 1914 ч. 47, який отсе записуємо для історії в перекладі з московської мови:

«Ч. 7947. Обіжник. — В порозуміню з російським паном губернатором в Чернівцях видав я, митрополит Буковини й Дальмації, в моім консисторі отсей розпорядок до моїх душпастирів і наказу юм виконувати його точно.

До пароха в ...

Наказую Вам молити ся підчас служби Божої за здорове і спасене найпобожнійшого і всеможного великого володаря, царя всеї Росії, Николая Александровича, його матери, найпобожнійшої володарки цариці Марії Феодоровної, його подруги, володарки цариці Александри Феодоровної, його престолонаслідника, правовірного володаря, царевича і великого князя Алексея Николаевича, молитися і за побіду всеросійського правовірного і христілюбивого війська. Наказую Вам далі, завзивати в проповідях нарід, щоби стрічав російське військо і росіян як

братів, що прийшли сюди, спасти нарід від чужовірного ярма і утиску, щоби під пануючою силою російського царя злив ся з великою Росією в одну цілість. — Митрополит Володимир, вікарій Манастирський».

Сей обіжник мав виробити губернатор і предложив його митрополитови. По переговорах, які провадив з наказу митрополита вікарій Манастирський з губернатором, прийшло до наради над сим обіжником в консисторії, де по виводах і на внесок румунського вікарія Евзевія Поповича ухвалено його видати. Отже Поповіч, під якого впливом стояв митрополит, завинив головно в сій справі, а Манастирський підписав легкодушно обіжник, хоч не був референтом.

Слушно пише «Neue Freie Presse», що Репта був за слабкий супроти величезного вражіння російської сили, він очевидно не міг повірити, що осередні держави зможуть оперти ся сему велитови й відбити великанські удари.

Ціла консисторія, а головно вікарій Поповіч, поступили від сим вражінем, яке підготовляв тут Геровський, чоловік внучки Поповіча.

Сей обіжник спонукав зараз, скоро тільки став відомий, союз укр. [аїнських] послів Буковини до діла, щоби змити пляму з православного укр. [аїнського] народу на Буковині. Вислухавши оправдань укр. [аїнських] членів консисторії а головно підписаного на обіжнику вікарія Манастирського, признав союз конечність уступлення последнего, який однак волів вивести свого усуненя.

Митрополит і всі члени консисторії зазнали мимо своєї провини великої ласки цісарської, бо одержали повну пенсію, митрополит аж 56 тисяч корон річно.

Ми подали в попереднім числі склад консисторії після нового цісарського розпорядку. «Foаia prorogului» добачає в тім, що тимчасовим управителем дієцезії назначено румуна Воробкевіча, знак, що тим стверджено єдність і румунський характер «нашої» церкви, і вичікує, як покликані до управи архідієцезії мужі зарядять, щоби утримати румунський характер церкви. Тому накликає до вибору як найгідніших членів консисторії, які би оживили церкву таї відновили церковний конгрес...

Отсе румунські гасла до нової борби на поли церковнім, до якої й ми повинні приготовляти ся, ставляючи і з нашого боку до консисторії як найвідповідніших мужів. Запорукою доброго вибору є нам особа нашого. [тця] архимандрита Тимінського, щирого українця, який ніколи не мав особистих амбіцій, а й тепер тільки під напором інтересів рідного народу приймив сей великий тягар на себе і двигати ме його спільно і в дружнім порозуміню із заступниками народу і з укр. [аїнським] духовенством.

Вже 16-го с. [ього] м. [ісяця] має наступити висвячене нових архимандритів у Відни. Перед тим ще має о. [тець] Тимінський відбути новіціат монашого чину. Відтак буде виписаний конкурс на посади радників і архипрезвитерів, по чім відбудуть ся конкурсні іспити, що потребає що найменше до кінця року. Отже аж по новім році зможе розпочати свою діяльність нова консисторія. Дай Боже, щоби на добро церкви і народу!

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 6 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 6. КИЇВ.

Повідомлення про закриття гетьманським урядом газети «Наша Думка» — органу Ради галицьких, буковинських і угорських українців

Арештування штабу У. [країнських] С. [ічових] С. [трільців] в Київі.

В п'ятницю дня 6 вересня закрито газету газети «Наша Думка», орган Ради галицьких, буковинських і угорських українців, і арештовано в помещеню редакції

штаб У. [країнських] С. [ічових] С. [трільців], який з поручення гетьмана організував наново У. [країнських] С. [ічових] С. [трільців]. Говорять, що в сім арештуванні є рука українського правительства, а саме тої його частини, яка веде русофільську політику і тому не хоче допустити, щоби при гетьмані організували ся У. [країнські] С. [ічові] С. [трільці].

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ).— 1918.— 13 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 8. ЛУЖАНИ—ШИПИНЦІ.

Повідомлення про резолюції народних віч у Лужанах та Шипинцях з вимогою ратифікації Берестейського мирого договору та створення української провінції в Австрії у складі Східної Галичини та української частини Буковини

Народні збори в Лужанах і Шипинцях.

В неділю, дня 8-го с. [ього] р. [оку] ставав посол Іля Семака перед своїми виборцями в Лужанах і Шипинцях. В обох громадах привитала старшина громадська посла дуже сердечно. Посол Семака зложив звіт з своєї діяльності в парламенті. Говорив про опіку послів над збігцями, про закони, видані парламентом під час війни. Порушив питане церковне, яке через іменоване о. [тця] Тита Тимінського архимандритом для прав. [ославних] українців починає набирати для нас корисні форми. Про берестейський мир центральних держав з Україною говорив пос. [ол] обширнійше.

Потім промовляли в Лужанах п. [ан] директор Радомський, бурмістр Юрійчук, Роман Мошук і др. [угі]. В Шипинцях говорив бурмістр Єримійчук, Іван Драпака, Івасюк і інші. На внесене Романа Мошука збори так в Лужанах, як і в Шипинцях ухвалили слідуочі резолюції:

Завзиває ся послів і правительство, щоби видано закон, після якого мала би громада на випадок продажи обшару двірського першенство купна. Дальше протестують збори проти прилученя Холмщини і Підляся до Польщі та жадають, щоби з всхідної Галичини і укр. [аїнської] частини Буковини сотворено одну українську провінцію в Австрії. Пос. [лові] Семаці, буков. [инському] клубови парламентарному і його голові п. [ану] Василькови висказали збори необмежене довіре і «Многая літа!»

По зборах відбуло ся в сали «Народного Дому в Шипинцях аматорське представлене наших студентів «Сватане на Гончарівці». Селянам і всім присутним подобала ся гарна гра наших молодих аматорів.

Гість.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ).— 1918.— 13 ВЕРЕСНЯ.

1918 р., вересня, 10. Чернівці.

Повідомлення про проведення українським депутатом А. Лукашевичем народних віч у селах Прилипче, Лука, Кострижівка, Звиняче, Хрещатик, Кулівці, Василів, Чуньків і Репужинці та про вимогу цих віч ратифікувати таємний Берестейський договір з Україною

Депутат фон Лукашевич провів минулого тижня збори виборців у громадах Прилипче, Лука, Кострижівка, Звиняче, Хрещатик, Кулівці, Василів, Чуньків і Репужинці Заставнівського повіту.

В усіх громадах депутата фон Лукашевича представники громад вітали хлібом-сіллю перед влаштованими на його честь тріумфальними брамами, причому майже повністю зібране населення сіл одногосно проголошувало нескінчені вигуки «Славно!» на честь свого улюбленого депутата. На трьох зборах було прийнято повний і необмежений вотум довіри Союзові українських депутатів парламенту та крайового сейму, особливо випробуваному українському провідникові депутатів Миколі фон Василькові, а також улюбленому і жвавому депутатів фон Лукашевичеві.

В політичному плані збори прийняли вимогу остаточної ратифікації укладеного з Україною в Берестейському таємного договору з центральними державами і найрішучіше висловилися проти проєктовано відокремлення Галичини. Після цього збори наполягали на тому, що національні прагнення австрійських українців повинні бути остаточно сповнені. [...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 10 вересня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., вересня, 14. Чернівці.

Повідомлення про перебрання управління буковинською православною митрополією консистоіальним архимандритом І. Воробкевичем

Циркуляр. Ч. 227 през. Чернівці, дня 1/14 септемврія 1918 р.

Ц. [ісарсько]-к. [оролівська] президія краю переслала мені слідуочий декрет датований з дня 31 Августа 1918 Ч. 10437 през.:

До його всечесності пана греко-православного консистоіального архимандри-та Іполита Воробкевича в Митоці Драгомирній.

Його ц. [ісарсько] к. [оролівська] апостольська величність найвищим рішенням від 24 серпня цього року зволив іменувати вашу всечесність адміністратором буковинської архидієцезії.

Про це маю честь повідомити вашу всечесність внаслідок розпорядження його ексцеленції пана міністра культів і освіти від 27 серпня 1918 р. Zl. 2309/К.

Сим чином перебрав я у Відни дня 7 септемврія н. [ового] ст. [илю] с. [ього] р. [оку] акти відносячі ся до конзисторії, і з сегоднішним днем розпочинаю тут своє урядоване.

Адміністратор буковинської прав. [ославно]-схід. [ної] архидієцезії
Іполит Воробкевич.

«ЛИСТОК РОЗПОРЯДКІВ АРХІЄПІСКОПСЬКОЇ КОНЗИСТОІЇ В СПРАВАХ
ПРАВ. [ОСЛАВНО]-СХІД. [НОЇ] БУКОВИНСЬКОЇ АРХІДІЄЦЕЗІЇ» (Чернівці). —
1918. — 5/17 вересня.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Ухвала зборів представників буковинських москвофілів з вимогою про приєднання Буковини до України, яка перебуватиме у державному зв'язку з Росією

Ухвала делегатів буковинсько-руського народу на зборах під голим небом у Чернівцях в день 14 вересня 1918 р.

Зважаючи на те, що румунські емісари ведуть серед буковинсько-руського народу шалену агітацію, зазиваючи його всілякими обіцянками, щоби він погодився на приєднання Буковини до Румунії, делегати буковинсько-руського народу, зібрані 14 вересня 1918 року в Чернівцях, повторюємо ще раз нашу ухвалу від 6 червня 1917 року і вимагаємо об'єднання з Україною, тісно пов'язаною з російською державою і закликаємо правління русько-народної партії вжити всі заходи, щоби конференція миру в Парижі цю вимогу народу згідно з принципом самовизначення здійснила.

Вислати меморіал і ухвалу на руки чеських делегатів в Парижі.

КОЛЕКЦІЯ МИКОЛИ ЧОРНОПИСЬКОГО.
РУКОПИСНА КОПІЯ В ЗАПИСНИКУ КАСІЯНА БОГАТИРЦЯ.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА

1918 Р. ЧЕРНІВЦІ.

Меморандум до Паризької мирної конференції з вимогою створення автономної карпато-руської провінції у складі Галичини, Буковини та Закарпаття

[...] Ми хочемо домогтися від загальної мирної конференції надійних кордонів для нашої національної території, через які в майбутньому жоден член нашої нації не зітхатиме під ярмом неприхильних сусідів. Ми хочемо повної свободи для наших співвітчизників. [...]

Територія Карпатської Русі, відірвана від старої австро-угорської монархії повинна містити в своїх кордонах наступні міста і села:

«Місто Серет, потім річкою Серет до Сторожинця, далі звідти Кошуя, Стража, Путна, Сучавиця, Качика, Гура-Гумора, Кирлібаба, перевал Стіол, далі через вершини Карпат до Сіґету Мармарошського тощо»¹...

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: I. NISTOR. PROBLEMA UCRAINEANĂ ÎN LUMINA ISTORIEI.
«CODRUL COSMINULUI» (ЧЕРНІВЦІ). — 1934. — РІЧНИК VIII. — С. 181–182.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Циркуляр буковинської православної консисторії з повідомленням про висвячення у сан архимандрита- митрофора Т. Тимінського та І. Воробкевича

De publicat în Foia Ordinăciunilor.
№ 2460.
Циркуляр.

¹ Supplique, Les Russes des Karpathes, delaissees, et dignes de protection. L'imprimerie S. Cyrillus, Marbourg, без року видання, підписав, серед інших, і буковинський священик Касіян Богатирець (примітка Іона Ністора).

Чернівці, дня 14/27 Септемвра 1918 р. [оку].

Найвисшим рішенням з дня 14 Юлія с. [ього] р. [оку] (Л. [исток] Р. [озпорядків] ч. [исло] 2 з року 1918) дотично реорганізації і відновлення буковинської східно-православної архієпископської консисторії зробив ся початок, а то іменованем двох консисторських архимандритів. Віттак найвисшим рішенням з дня 24 Августа с. [ього] р. [оку] (Л. [исток] Р. [озпорядків] ч. [исло] 4 з року 1918) ввірено провід архидиєцезії архимандритови-румунви, котрого заступником став ся архимандрит-українець. А дня 12/25 Септемврія с. [ього] р. [оку] сповнив его ексцеленція архієпископ и митрополит хиротонію на обох, а то на архимандритів-митрофорів.

Подаючи се до відома православних братів наших духовних і мирянів, народности румунської і української, з натиском просимо їх, щоби дали теж всяку поміч моральну і реальну в сих незвичайно тяжких часах, в яких тепер знаходить ся наша свята церков і дорога спільна нам всім вітчизна.

Священики най злучать ся, най відвергнуть ся самі себе і най взнесуть ся лише до висоти звання свого, ступаючи в кождім взгляді добрим приміром наперед, навчаючи молодіж і наставляючи старших, щоби шанували закони і любили вітчизну і цісаря, і щоби молили ся з глибини серця за побіду противників наших і за почесний мир.

А миряни обох націй всіх станів і партій, а найбільше учителі народних шкіл враз зі всіми просвіченими міщанами і селянами най забудуть всі колишні непорозуміння, най злучать ся своїми думками і чувствами всі разом на лоні нашої церкви, працюючи кождий по своїм силам враз з душпастирями як вірні сини церкви, як чесні парости нації, як достойні горожани австрійської держави. Лише сим чином покажемо перед народами і конфесіями, живючими разом з нами, що єсьмо достойними і лучшої будучности, якої досягнути допоможи нам Бог!

На кінець запрашаєм всечесних душпастирів і ігуменів монастирських, щоби прочитали і обяснили цей циркуляр в слідуочі три неділи всенародно всім вірним.

Від буковинської східно-православної архієпископської консисторії

Воробкевич Тимінський

Publicat F. [oai] O. [rdinăciunilor] № 6/1918.

ДАЧО. — Фонд 320. — Опис 2. — СПРАВА 3784. — Аркуш 166.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про конкурс на заміщення посад в українській частині буковинської православної консисторії

Циркуляр. Ч. 2067 през.

Чернівці, дня 6/19 септемврія 1918 р.

Конкурс на дефинитивне обсаджене посади.

- а) двох платних консисторських совітників, румунської народности;
- б) двох платних консисторських совітників, української народности;
- в) одного протопрезвитера при церкві св. [ятого] Николая української народности.

З сими посадами е сполучена пенсія річно 6 400 кор., взглядно 7 200 кор., 8 000 кор. і 8 800 кор. Завсігди по пяти літ на сій посаді проведеної служби, як також активальний додаток в сумі 1 400 корон річно.

Убігателі о сі посади мають виказати ся:

1. о стані віку, знання язиків, поступів богословських студій, чину священничого і дотеперішної служби;

2. о повнім знаню ритуалу і типикону православної церкви і церковних напівів;

3. о особливших заслугах в церковній службі.

Термін конкурсу триває включно до 6/19 октомврія с. [ього] р. [оку] До того часу мають ся передати поданя, стилізовані до архієпископскої конзисторії, окружним протопрєзвиратам або другим безпосередно зверхним урядам, а сі є обовязані предложити їх конзисторії найпізнійше до 13/26 октомврія с. [ього] р. [оку]

Відтак в четвер, дня 18/31 октомврія с. [ього] р. [оку] в 8-й години рано мають ся явити всі компетенти в сали конзисторских засідань в архієпископській резиденції для іспиту відповідно до конзисторского регуляміну з дня 11/24 октомврія 1901 Ч. 3388 (Л. р. ч. 11 з року 1911).

Від прав. [ославно]-східн. [ої] архієпископскої буковинскої конзисторії.

Адміністратор архидієцезальний:

Воробкевич.

Тимінський.

«Листок розпорядків архієпископскої Конзисторії в справах
ПРАВ. [ославно]-східн. [ної] БУКОВИНСЬКОЇ АРХИДІЄЦЕЗІЇ» (ЧЕРНІВЦІ). —
1918. — 17/30 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 20. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про солідарну позицію українських депутатів від Буковини та Галичини

Солідарність галицьких і буковинських українців.

З огляду на виводи про відносини більшости в фінансовій комісії пос. [ол] Василько просить «Neue Freie Presse» ствердити, що від часу, як уступив президент міністрів д-р Зайдлер і курс міністру заграничних справ гр. [афа] Буряна, який коштом українців хоче вдовольнити поляків, запанував також у внутрішній політиці, нема ніякої різниці в тактиці буковинського українського клубу і української парламентарної репрезентації Галичини, тільки оба клуби в усіх справах ідуть солідарно. Щоб одна група в якійсь справі голосувала инакше, ніж друга, се виключено.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 20 ВЕРЕСНЯ.
"Діло" (Львів). — 1918. — 13 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 20. КИЇВ.

Повідомлення про дозвіл австро-угорського уряду на перебування в Україні буковинських та галицьких українців

Австрійські українці на Україні.

Австро-угорське правительство, по донесенням дневників, за вставленням українського міністра закордонних справ, дозволило австрійським українцям, занятим в українських заведеннях і урядах, остати ся далі на Україні, а саме низшим урядникам і слугам до дня 10 жовтня, а урядникам до 31 грудня 1918.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 20 ВЕРЕСНЯ.

1918 р., вересня, 21. Горішні Ширівці.

Повідомлення про народне віче в Горішніх Ширівцях

В Горішніх Ширівцях зложив посол Іля Семака в суботу 21 вересня звіт польської діяльності.

Тут посла привитав начальник громади Козменко з хлібом-сіллю.

По справозданю послав промовляли п. [ан] Надучитель Іполит Влад, Николай Порайко і и. [нші].

Бесідники жалували ся, що їх просьби о субвенції для відбудови хат, яких в Ширівцях погоріло під час московської інвазії 18, від 5 місяців залягають в інжінера Готліба. До сего пана мужикови дуже тяжко приступити.

Люди журять ся, що буде дальше з їх господарствами задля браку насіння.

В липни с. [ього] р. [оку] реквізовано у них вовну, а централа в Кракові не надіслала дотепер грошей.

Народ дякував послови і буковинсько-українському клубови за працю на користь збігців та особливі старання за наших людей, які були невинно інтерновані в Талергофі.

На внесене п. [ана] директора Романа Мошука так в Неполоківцях, як і в Оршівцях висказали збори однодушно послови Семаці, українському клубови та його голові Николаєви Василькови необмежене довіре.

На збори прибув також о. [тець] Танасійчук, парох з Задубрівки з женою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

1918 р., вересня, 21. Слободзія-Берлінці.

Повідомлення про обговорення питання відносин з державною Україною на народному вічі в Слободзії-Берлінцях

В суботу, на св. [яту] Богородицю, дня 21-го вересня с. [ього] р. [оку] загостив посол Спинул до громади Слободзії-Берлінців. Хоч це сільце найменше у цілім серетському повіті, та зачисляє ся воно завдяки довголітній праці тамошного управителя школи Бачинського до найліпше освідомлених українських громад.

Колись то представляла ся та громада дуже гарно своїми біленькими хатами, та тепер настали для тамошних громадян дуже сумні часи. Ні одна хатчина не позістала цілою, бо немилосердна війна понищила цілком все те, що поставила була людська творча рука в протягу десятка, ба й соток літ. Не пошановано не тільки гарний шкільний будинок, але й навіть дім Божий розібрали жовніри до самого фундаменту. Тамошні господарі вповідають зі сльозами на очах, що деякі здичілі жовняриска, употребляли святі образи церковні яко задирки у возах. Бідні люди мешкають тепер там у бурдеях і ліпянках під надто невідрадними обставинами.

Прихід їх посла справив їм неабияку втіху, бо се дало їм довід, що посол Спинул не забуває на них у їх тяжкім горю.

На сі збори прибули не тільки господарі, але й жінки сеї громади, а між ними бурмістер Іван Романюк, його заступник Кость Трач, потім Стефан Романюк, Дмитро Гнида і др. [угі]. Всі присутні прислухували ся словам посла з великою увагою, а бесідник, розповівши їм в одногодинній промові про його опіку і старання около поліпшення незавидної долі наших селян, прийшов потім до причин теперішньої війни та до берестейського миру із сусідною Україною.

Союзні осередні держави, казав бесідник дальше, були би вже давно справили ся із своїми ворогами, якби не підла зрада зі сторони наших двох сусідів, а іменно Італії, що граничить з нашою державою на полудни, і Румунії, що припірає до Буковини на схід сонця. Королі і міністри сих двох держав, продовжав

посол, підписали були свого часу договір з нашою державою, після котрого мали вони на випадок зачіпки з ворожої сторони стати нам до помочи із своїми військами. Та вони не дотримали даного нам слова, і замість піти з нами в часі виповідження війни не мішали ся вони спочатку ні сюди, ні туди. Нарешті прилучили ся вони до наших і так численних неприятелів, нападаючи на нас несподівано неначе фальшивий пес, що забіжить потайки з-заду і вкусить чоловіка за ноги. Та хоть проти нас і наших трьох союзників, — закінчив посол свою бесіду, — воєе трохи що не цілий світ, то все ми доси не лише що повиганяли ворогів з-помежи границь нашої держави, але ще й обсадили своїми військами чимало чужої землі, як цілу Сербію, Чорногорію і Бельгію, потім північну Францію, половину Альбанії, часть Італії, більшу половину Румунії і велику часть Росії.

На конець висказали зібрані послони свою щирю подяку за його труд і добру волю.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 23. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про відновлення діяльності товариства «Українське Казино» в Чернівцях

«Українське Казино» в Чернівцях відновлено однодушною ухвалою зборів, що відбули ся 23-го с. [ього] м. [ісяця] в «Народнім Домі» під проводом інсп. [ектора] Омеляна Поповича. До виділу вибрано в. [исоко] п. [оажаних] п. [анів] адвоката радника Костя Центу головою, проповідника д-ра Касіяна Брендзана заступником голови, проф. [есора] Івана Боднарюка писарем, проф. [есора] д-ра Романа Цегельського скарбником, катихита о. [тця] Гната Вовчука бібліотекарем, інспектора Осипа Хоміцького господарем, а надкомісаря Осипа Яворського контрольно-ром. Членська вкладка виносить 6 к. [орон] місячно, зголошувати ся в члени можна у виділових.

На зборах явив ся й о. [тець] архмандрит Тимінський, якого голова зборів почитав сердечними словами серед оплесків присутних. Казино отворене кожного дня від 5-ї години пополудни і находить ся в «Народнім Домі».

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСЕНЬ, ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про участь буковинських москвофілів у церемонії привітання митрополита Репти

Митрополит Репта — пише «Буковина» — повернув до Черновець і замешкав у резиденції, на що наше поблажливе правительство згодило ся. Чи се вийде нашої православної церкви на добро — поживем, побачимо...

«Віяца-новъ» повитала «свого» митрополита, а волоскі попи вислали до нього депутацію, в якій були й митрополитові колишні пупілі-кацапи Гесьо Козак і Богатирець. Потішили себе мабуть взаємно...

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 1 ЖОВТНЯ.

1918 р., вересня, 25. Чернівці.

Повідомлення про висвячення українським консисторським архимандритом Тита-Тараса Тимінського

Висвячене архимандритів о. [тця] Тимінського і Воробкевіча відбуло ся сеї середи в архієпископській каплиці в Чернівцях; оба достойники одержали мітру і жезл. Небавом мало би наступити іменоване о. [тця] арх. [імадрита] Тимінського єпископом кіцманським, а о. [тця] Воробкевіча єпископом радовецьким. Конкурс на консисторських радників уже виписаний. В падолисті вже відбуде ся конкурсовий іспит, а відтак піде предложене від архимандрита до правительства. До нового року повинні би наступити іменованя двох радників, одного почесного члена і протопопи. «Фоя попорулуй» пише, що найбільше болить румунам настановлене українців протопопом цекви св. [ятого] Николая. Отже наші сусіди жалують нам тої церковці-деревлянки, вони хотіли б нас мати все в себе в комірнім. Такі то навіть румунські «демократи»...

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.
«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 1 ЖОВТНЯ.

1918 р., вересня, 27. Чернівці.

Повідомлення про створення окремої української зразкової школи при державній учительській семінарії в Чернівцях

Дальший крок до націоналізації шкільництва на Буковині.

Школу вправ при державнім учительським семінари розділено з початком сего шкільного року на чисто національні відділи.

З сим поділом одержали українці, волохи і німці свою осібну взірцеву народну школу, де питомці будуть мати нагоду виобразувати ся і вправляти ся в своїй рідній мові до budouчого званя.

Се крок дальше вперед і націоналізації колишнього чисто німецького семінара, де ще тепер лише жіночий відділ придержує ся старого устрою. Та й це мабуть не потребає довго, бо нема ніякого сумніву, що нам потрібно в національнім дусі вихованих учителів і учительок. Ся зміна тим відраднійша, що в сих великих днях мусимо подбати о приріст нових ідейних робітників на области народної просвіти.

Тут би ще спімнути, що між нашим суспільством, і то навіть між інтелігентами, є люди, які не дуже довірливо глядять на українські національні школи, мовляв, що в таких школах не вчать досить німецької мови, а без неї чоловік не зробить в Австрії карієри, не має виглядів у державній чи якій иншій публичній службі і т. [ак] д. [алі]...

Воно було може колись в дечім і слушно, але тепер, де ми стремимо до поділу Галичини, а взгл. [ядно] утвореня українського коронного краю в Австрії, де ми вже маємо нашу українську державу, яка набирає щодня більше поваги в світі, заходить конечна потреба знати свою рідну матірну мову аж до досконалости, а до виученя німецької мови остає все таки досить часу і нагоди, коли хто хоче її навчити ся.

Коли ми самі маловаживо нашу рідну мову, коли ми не віримо в її красу і вартість, а скільки будуть гордити нею чужинці або наші вороги? Чи ж можна нам надіяти ся на красші часи? Ніколи, як буде в нас багато слабодухів, котрим чуже пахне ліпшим.

Возьмім союзи чеський нарід за взір. Який там гаразд, яке там жите. А і чехи переживали колись такі часи, де панувала зневіра в свої власні сили і т. [ому]

п. [одібне]. Подивім ся тепер на них. Про чехів написав нам в православнім календарі на рік 1918 наш відомий робітник на ниві освіти нашого народу Ом. Попович ось що: «Чехи дуже-дуже роботящі, свідомі, запопадливі, ощадні, проворні і підприємчиві, високо культурні, так що не мають майже неграмотних, з виїмкою умових калік. Всі вони вчать ся в національних школах».

І. Вольчинський.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 27 ВЕРЕСНЯ.

1918 Р., ВЕРЕСНЯ, 29. Відень.

Повідомлення про вимогу віча української громади Відня про утворення самостійної державно-правної одиниці зі Східної Галичини і української частини Буковини

Віче української колонії у Відни.

До могутого протесту Східної Галичини, котрий так сильним голосом залунав по усіх закутках, те тільки беть ся українське серце, прилучились також у віденські українці.

В неділю дня 29 вересня 1918, о годині 6 вечером наповнила ся простора саяла реставраційна «St. Marxer Bierkeller. 1., Spiegelgasse 2» битком українцями та українками.

На сі збори прийшли так робітники, як також майже вся тутейша інтелігенція.

Збори отворив п. [ан] Михайл Пасічник короткою промовою, почім в. [исоко] п. [оважаний] п. [ан] посол Евген Левицький виголосив реферат, в котрім представив історію Східної Галичини та нап'ятував відповідно заходи наших ворогів на її посідане.

Довшу промову виголосив також в. [исоко] п. [оважаний] п. [ан] посол Трильовський. П. [ан] Василь Пиріх, яко оден із скликуючих збори, звернув ся до присутних з зазивом, бути все готовими прийти на кожний поклик та постояти гідно за свої права.

Збори прийняли одноголосно слідуячу резолюцію:

1. Віче українців престольного міста Відня домагає ся солідарно з усім українським населенем Австрії, щоби згідно з величним кличем самоозначеня народів, який вповні покриваєть ся і з історичними правами українського народа до Східної Галичини, тоту ж українську Східну Галичину — колишне Галицько-Володимирське королівство — відлучено від накиненої нам звязи з Великим Князівством Краківським та князівствами Освенцімом і Затором, та з сеї української Галичини та української части Буковини утворено самостійну державно-правну одиницю.

2. Віче протестує проти всяких заходів, щоби Східну Галичину прилучити до будучої польської держави, п'ятнує сі закулісові заходи і інтриги як негідні держави ХХ столітя, віку свободи та демократизму, а заразом заявляє, що евентуальне прилучене хотьби части української землі до Польщі, свого споконвічного національного ворога і угнітника, відопре силою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.

1918 р., вересня, 30. Чернівці.

Повідомлення дирекції крайової поліції про діяльність в Чернівцях активістки «Галицько-Буковинського Українського Комітету» О. Роздольської

Präs. Zl. 2. 038 St. P.

Роздольська Ольга, великоруська пропагандистка товариства.

Галицько-Буковинський Український Комітет.

Чернівці, 30 вересня 1918 р.

До ц. [ісарсько]-к. [оролівської] крайової президії в Чернівцях

Вищеназвана, яка після третього ворожого наступу добровільно відійшла з росіянами, невдовзі повернулася сюди, щоб доглядати за матір'ю і отримати метричне свідоцтво, потрібне їй для власного весілля в Києві.

Вона утримує себе завдяки піклуванню колишнього буковинського учителя Миколи Топущака, котрий протягом другого російського наступу за розпорядженням тогочасної «Тайної охоранки» як українець соціал-революціонер був депортований в Росію і тепер є в Києві головою українського товариства «Галицько-Буковинський Український Комітет», займаючи посаду в українськiм міністерстві культів.

За її словами до цього товариства належать крім неї числення буковинські українські студенти, в тому числі також австрійські військовополонені української національності.

Які тенденції переслідує це товариство, можна бачити з того, як була сказано там Роздольській, що тутешні українці сплять і не прагнуть відірватися від Австрії і належати до України; однак для цього працює їх «Галицько-Буковинський Український Комітет».

Піддана докладному допиту через ці висловлювання, вона відповідала в тому розумінні, що вона не знала, що внаслідок цього чинить неправильно; їй казали в Києві, а особливо в товаристві, що приєднання буковинських українців до російської України є вже вирішеною справою.

Сповіднаємо про це з тим додатком, що вищеназваній насамперед відмовлено в поверненні до Києва і вона вона буде залишатися тут під наглядом.

Ц. [ісарсько]-к. [оролівський] надвірний радник і директор поліції

I. V.

ДАЧО: Фонд 3. — Опис 1. — Справа 13155. — Аркуші 1-1 зв.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 1. Чернівці.

Повідомлення про привітання українського архимандрита Буковини Т. Тимінського українськими православними священниками

На привитане нововисвяченого архимандрита-митрофора о. [тця] Тараса Тимінського явило ся дня 1-го жовтня с. [ього] р. [оку] велике число укр. [аїнських] православних священників, щоби привитати свого найвищого церковного достойника і настоятеля. В імені всего укр. [аїнського] прав. [ославного] священства і кандидатів священничого стану привитав щиро архимандрита протоєрей о. [тець] Драчинський як найстарший з присутних, підніс високі прикмети його характеру і висловив надію, що іменоване його особи стане підвалиною будучої самостійної української церкви на Буковині. Треба надіяти ся, що іменоване о. [тця]

архимандрита буде також запорукою згоди і мирного пожиття між народностями православної церкви на Буковині. В кінці побажав бесідник о. [тцю] архимандритови сили й витривалости у його важній і тяжкій праці, яка його очідає.

На це відповів високодостойний о. [тець] архимандрит:

«Всечесні отці і братя во Христі!

Насамперед дякую вам за висказані слова, якими ви мене тепер ушанували. Знаю, що вони не є банальними фразами, але походять з щирого серця і переконання. Ви витаєте в моїй особі не мене самого, але в більшій мірі витаєте результат нашої довголітньої борби за наші найсвятіші права в нашій прадідній церкві.

Ми побідили, бо за нами було Боже і людське право і справедливість, і зближаємся тепер чимраз більше до справедливої і щасливої розвязки нашої церковної справи; і маймо надію в Бозі, що спір наш на поли церковнім в краю розвяжеся так, як розвязався спір національний на поли краю політики, то є в душі взаємного вирозуміння, згоди і християнської любові! Як правдиві християне — забудьмо все, що нам накоєно було через кілька десятків літ нерозважними людьми, що були на чолі церкви, котра і нам є спільна з ними. Пам'ятаймо на ту вічну правду, що все минеться, тільки правда зостанеться; на неправді, на несправедливості ніщо стале не збудуєся! Так і тепер: вся неправда, вся несправедливість минеться — бо мусить минутися! Се вічний закон Божий!

А тепер дозволю собі дещо в наших церковних справах висловитися. Знаю бо, що ви всі хотіли би учути дещо з моїх поглядів на наші справи, як я на них задивляюся і як думаю поступати, щоби для нашої церкви і нашого народу як найбільша користь вийшла. Я коротко скажу і не буду довго розводитися.

Передовсім заявляю, що я стою на підставі ідеї синодалізму, т. [о] є того парламентаризму, якого є віках християнської ери перші християне у кермованю Христової церкви вживали. Для того тішуся, що в існуючій «Товаристві українських священиків» знайду я зародок давнього синодалізму, що з часом зможе розвинути ся в поважну інституція, котра допоможе мені відповідно потребам церкви і вірних працювати. Товариство українських священиків буде завжди свій дорадчий голос у мене мати, і я його порад не буду легковажити. Для того прошу вас: сконсолідуйтеся всі без ріжниць поглядів в одно одноцільне товариство, щоби все наше духовенство було як одна родина, бо тогди і голос його буде велику вагу мати; не відкидайте тих, котрі заявляють враз з вами для добра церкви і народа працювати, хотяй вони і провинилися були проти нашого народу. Забудьмо на все, що дотепер діялося, і зачнім нове жите — жите згоди і взаємного вирозуміння, бо лише таким чином зможемо всі хиби і недостатки нашого церковного життя поправити.

Се отже є моя перша і найважніша задача: усунути партійну незгоду серед нашого духовенства і сконсолідувати його в одну одностайну родину. Коли будемо добру волю мати і не будемо малодушними, то досягнемо сю ціль; се буде тою підвалиною, на котрій опремо всі наші предприняття на поли нашого церковного життя.

А маємо дуже багато до сповнення, бо ми, українці, на поли церковнім дуже занедбані, що і кождий признати мусить.

Передовсім треба нам розвинути широку діяльність у сотвореню релігійної літератури для нашого народа, — котрий, як і кождий нарід, прагне слова Божого.

Треба видати ряд релігійних учебників для шкіл народних і середних і виповнити сю так болочу для нас прогалину раз назавше.

Для духовенства знов треба у виді летучих листків від часу до часу видавати брошури змісту душпастирської і життєвої практики, як се видимо серед духовенства інших віроісповідань.

Для успішного веденя уряду парохіяльного треба завести деякі поправки, доповнення і реформи.

А з-поміж справ, дотикаючих безпосередно наш стан, була би найважніша справа ся: Коли сконсолідуємося й станемо як одна родина, треба нам подумати

о способах, котрі би облегчили нам виховане наших дітей, а то засновуючи відповідні бурси і інститути для молодіжи низших і висших шкіл в краю і поза краєм. До сеї справи мусять всі свої руки приложити, бо се вимагає добро церкви і нації нашої, а се тим більше, коли зважимо, що ми, найчисленніша в краю нація, маєм найменше інтелігенції.

Тут звертаю также вашу увагу на школу народну. Церков і школа — се дві інституції, що ведуть нарід до просвіти і культури; для того най не буде ворожнечі межі ними, як се, на жаль, дотепер місцями бувало на шкоду нашого народу. Священик і учитель най будуть як рідні межі собою; най се буде головною засадою душпастирської мудрости.

Одним словом: ми, священики, як найважніший стан серед інтелігенції нашого народа, маєм і найбільший обовязок на всіх полях і в кождім згляді так поступати, щоби нашому народови з того найбільша поміч була — се най має кождий перед очима!

Маємо надію в Бозі, що сі всі наші заміри будуть певно мати успіх; бо живучи під високою рукою найвисшого покровителя і зашитника нашої церкви, нашого найяснішого пана з дому Габсбургів, церков наша православна на Буковині завсїгди зазнавала таких свобід і прав, а дуковенство наше православне такого ушанованя і поважаня, якого навіть в чистоправославних державах не знаходимо: а се буде певною запорукою успішного розвою нашої церкви!

При кінци заявляю вам, що, будучи зверхником вашим, я уживу всяких старань, щоби бути як найсправедливішим, без огляду на особи і партії, бо се вимагає від мене моя честь і совість.

А вас всіх прошу, щоби-сь-те мали безусловне довіре до мене і підпирали мої заміри, также і оказували завсїгди послух і дисципліну, бо лиш так зможемо зробити щось успішного для добра нашої церкви.

Ще раз дякую вам за ваші слова і за то, що зволили мене сьогодні своїм приходом ушанувати. Дякую ще раз!»

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про використання Чернівецьким магістратом української мови в офіційних повідомленнях

Оповідки магістрату в Чернівцях появляють ся вже й по-українськи, що записуємо з вдоволенем як успіх наших домагань.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про виїзд до Києва д-ра Дмитра Коропатницького для налагодження судової системи в українській державі

Наш земляк, надворний секретар при найвисшим адміністраційнім трибуналі п. [ан] д-р Дмитро Коропатницький, який під час війни був приділений як надпоручник-авдитор до ц. [ісарсько]-к. [оролівського] міністерства війни, сими днями став покликаний до Києва, щоби з рани українського правительства заняти ся організацією державного судівництва на Україні.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ЖОВТНЯ.

1918 р., жовтня, 4. Відень.

Заява голови Української Парламентської Репрезентації Є. Петрушевича у справі реалізації українцями їх права на самовизначення шляхом створення самостійної держави

Дня 4-го жовтня 1918 р. виголосив президент Української Парламентарної Репрезентації посол д-р Євген Петрушевич в австрійській палаті послів велику знаменну промову, при кінці котрої зложив він слідуячу торжественну заяву:

«Ніяка сила не може нас приневолити, щоби ми стали підданими польського королівства. Вже сам намір перевести се уважаємо як найбільший міжнародно-правний злочин, а зі становища інтересів держави чи найбільшу глупоту, яка могла зродити ся в мозку австрійського дипломата. Наш нарід не дасть ся втиснути в рами польської держави. Він є досить сильний, щоби від сего оборонити ся. Вже сама поголобка, що австрійське правительство займає ся такими плянами, мала сей наслідок, що нарід наш в посліднім тижні минушого місяця поспішав на многотисячні віча і всюда приняв постанову: «Красша борба на смерть, чим прилученеє до Польщі».

Коли Австрія схоче остатись старою Австрією, Австрією з сегодня, і не схоче перевести поділ Галичини, тоді український нарід в Австрії мусить стратити послідню надію на лучшу будучину в сій державі і на сей случай вже нині реклямуємо для себе нічо инше, як найсвятійше для кожного народа право на злучене всіх українських земель в одну українську независиму державу, і домагаємось прилученя всіх українських земель Австро-Угорської монархії, в сім числі також українських земель положених в Угорщині, до Української Держави»¹.

(Бесіду п. [осла] д-ра Петрушевича принято живими окликами і оплесками).

«Українське Слово» (Львів). — 1918. — 10 жовтня.

1918 р., жовтня, 4. Відень.

Заява українського депутата Вітика у справі реалізації українцями їх права на самовизначення шляхом створення самостійної держави

Посол Вітик вніс дня 4-го жовтня в палаті послів слідуяче внесенє:

«Український нарід, який в Австрії числить більш 4 міліонів, а на Україні більш 40 міліонів населеня, є положений між славянськими державами і межує також з румунськими, турецькими і угорськими племенами. Український нарід мусів через сотки літ досвідчувати на собі гнет і поневолене з боку славянських правительств і бути ограбленим з своєї самостійності на цілі століття так само з боку польського, як і російського правительства. Тому домагаємо ся права самозначеня також для українського народу. На основі права самоозначеня жадаємо далі, щоби австрійсько-угорська і німецька скрита окупація українських областей, як наслідок берестейського мирового договору, була знесена. Ми жадаємо безпроволочного мира і домагаємо ся, щоби заступники українського народу взяли участь в загальних мирових переговорах. Український нарід жадає як одинокої умови свого національного і соціального житя між свобідними державами Європи: сполучення всіх українських областей Австро-Угорщини, Холмщини, Підляша і Волині з областями України в одну самостійну республіканську державу, яка є і остане независимою від всіх славянських і других сусідних держав.

¹ Стенографічний протокол з 87-ого засіданя XXII сесії палати послів.

Ми вносимо, щоб установлено комісію з 62 членів, якій було б се предложене дотично домагань українського народа, приділене».

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 11 жовтня.

1918 р., жовтня, 4. Львів.

Пропозиція депутата С. Барана про потребу консолідування політичних сил галицьких, буковинських та закарпатських українців

В «Ділі» пише д-р Степан Баран про потребу одноцільної політичної організації і репрезентації:

«А як нас застає найважнійша хвиля — хвиля ліквідації війни? І в парламентах, і поза ним ми одноцільно не згуртовані. Нема у нас авторитетної кооперації, що була би легітимована забрати голос справді іменем всіх австрійських — зглядно і угорських українців — і переперти практично право самоозначення. Сил посольських і їх поваги замало. Тут треба згуртування і зведення до одного знаменника всіх наших суспільних сил, політичних, науково-просвітних і господарських. Одним словом треба покликати до життя свого рода українські установчі збори, зложені з всіх українських послів до австрійської державної ради, з бувших послів розвязаного галицького і з послів буковинського сойму, з відпоручників партійних управ, з відпоручників повітових науково-просвітних і господарчих організацій та фахових союзів. Ставлячи справу визволення і угорських українців, належало би приєднати до сеї організації і декого з угорських українців, хоч се буде нелегко задля безмежної мізерії на угорській Україні.

До компетенції сього спільного політичного тіла належали би загальні вичислені лінії нашої політики, правно-державна організація австрійсько-угорської України, репрезентація українського народу наддунайської монархії на вні, вибір відпоручників до переговорів з осередним правительством і іншими чинниками — пр. [иміром] до мирової конференції, і вибір виконавчого органу, що стало вів би агенди української національної політики. Народи сего тіла могли-би відбувати ся у Львові.

Зложено ось так тіло мало би без сумніву за собою цілу українську суспільність і було-би висловом її думок і жадань та відограло-би основну творчу роль при будові нового правно-державного строю на австрійсько-угорських українських землях. І перевело би цю будову після наших бажань і плянів.

Ініціатива до скликання і сформування одноцільної української політичної організації на цілу австрійську (зглядно і угорську) Україну повинна вийти в першій мірі від Української Парламентарної Репрезентації, зглядно від Народного Комітету.

Ділати треба скоро, бо події епохального значіння йдуть лискавицею: утворити і в нас свій Національний Союз».

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 11 жовтня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 6 жовтня.

1918 р., жовтня, 4. Відень.

Заява голови румунського парламентського клубу, депутата Іспескула-Грекула стосовно реалізації румунами Буковини права на самовизначення

Від імені парламентського румунського клубу я маю честь зробити наступну заяву. В той час, коли право на самовизначення всіх націй монархії пробиває собі шлях до здійснення, ми, 4 мільйони румунів, звичайно, також вимагаємо собі державності в межах монархії. Ми вважаємо це тим більше правомірним, оскільки ця нова держава матиме найбільшу притягальну силу для вільної Румунії та спонукатиме приєднанню її до монархії.

Таким чином, ми залишаємось при нашій попередній позиції, згідно з якою ми ніколи не домагалися нашого виходу з монархії, а навпаки, добивалися за збереження власної державності приєднання всіх наших етнічних братів до монархії

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ
В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 29.

1918 р., жовтня, 8. Київ

Повідомлення про делегацію Головної ради галицьких, буковинських та угорських українців до гетьмана П. Скоропадського

Щоби в'яснити становище закордонних українців в українській державі в звязку з чутками про виселення, вдалася делегація Головної Ради галицьких, буковинських та угорських українців до п. [ана] гетьмана. П. [ан] гетьман прийняв делегацію незвичайно прихильно і запевнив її, що він всіма способами старатиметься, щоби закордонні українці могли залишитися для дальшої праці в українській державі.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 11 ЖОВТНЯ.

1918 р., жовтня, 9. Чернівці

Повідомлення про перебування командира українських Січових Стрільців архикнязя Вільгельма в Чернівцях

Його цісарська й королівська величність ротмістер архикнязь Вільгельм перебуває від 9 с. [ього] м. [ісяця] в Чернівцях. Пан архикнязь стоїть від марта 1915 р. на східнім побоевищі в безперервній фронтівій военній службі. Він тепер є командантом українських Січових Стрільців. Цю вістку приймуть буковинські українці з особливою радістю, бо вони знають це від давна, що високий гість усе цікавив ся долею українського народа й добре ознайомлений з його мовою й культурою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 11 ЖОВТНЯ.

1918 р., жовтня, 10. Відень

Повідомлення про рішення української парламентської репрезентації утворити Конституванту для проголошення української держави з українських територій Галичини і Буковини

На засіданню всієї української парламентарної репрезентації у Відни, в склад якої входять всі парламентарні послы з Галичини й Буковини і члени палати панів, рішено під проводом віцепрезидента Романчука дня 10 с. [ього] м. [іся-ця] скликати до Львова на 18 жовтня всіх українських парламентарних послів з Галичини й Буковини, бувших соймових послів розв'язаного галицького сойму, членів буковинського сойму і членів палати панів та по трьох відпоручників з кожної політичної партії з Галичини й Буковини в ціли утвореня української Конституванти і проголошеня української держави, утвореної з українських етнографічних областей Австро-Угорщини.

«Українське Слово» (Львів). — 1918. — 22 жовтня.

1918 р., жовтня, 11. Чернівці

Прогноз перспектив здобуття державної самостійності українцями Буковини

Тепер, коли хитають ся престולי, порушують ся основи могутних держав, руйнуєть ся добробит першорядних культурних народів, ніхто й не думає за наш рідний край. Коли зачнуть ся мирові переговори, за нас не будуть сперечатися й десять хвилин. І це найгірше болить усіх нас, що ми тут родили ся, де наші батьки споконвіку жили. Ми переживаємо найсумніщі й zarazом найстрашніщі хвилі, бо не знаємо, що нам присудить доля в недалекій вже будучности. А всеж таки не можемо не піднести й нашого голосу, коли рішаєть ся доля нашого рідного краю, доля цілого українського народу.

Австрійська рада державна доживає свої дні. Мала тільки частина послів придержуєть ся австрійської державної думки. Велика більшість парламентарних послів заявляє отверти свою нехить до держави. Чехи, словінці й поляки будують держави чехословацьку, полуднево-славянську і польську, держави самостійні, від нікого незалежні, які мали би відтак по своїй волі увійти в спілку народних держав на підставі взаємного порозуміння. За те правительство заповідає свій проект перебудови Австрії на основі автономії народів, над якою тільки що роздумують австрійські державники. Там показують вони свою явну неміч і безум. Події історичні дійшли вже такого стану, що до обмірковування не стає вже часу. Ніхто не вірить вже в успіхи якої-будь реформи кермованої австрійськими державниками.

Коли в голові безтямного Буріяна бує ще мрія про апостольську розв'язку, за якою ніхто з поляків на правду не стояв, проголошує варшавське польське правительство самостійність Польщі, зложеної з усіх польських країв, себто з Галичини й австрійського Шлеску. На це австрійські поляки відповідають радісною згодою й не оглядають ся на Буріяна і його трабантів. При австрійській державі лишила би ся в найліпшій разі східна Галичина, заселена переважно українцями, й Буковина, частина австрійської землі, злучена з Австро-Угорщиною на полудневий захід і відтята пасмом карпатських гір від Семигороду. За це, що станеть ся з цим клапцем землі, на якій жиємо ми українці, тепер можуть бути тільки непевні здогади.

Чехи приготовляють свій вихід з австрійської державної ради й гадають проголосити державну самостійність чесько-словацької держави. Вже мали зійти

ся на Конститутанту в Празі та в останній хвилі рішили заждати на відповідь Вільсона на мирове пропозиція середніх держав.

Румуни жадають устами посла Ісопескула-Грекула злуки заселених румунами земель Буковини й Семигороду в одну державну цілість у зв'язі з австрійською монархією.

За Буковину зачнуть незабавки шарпати ся на два боки. Ми українці стоїмо твердо за злукою Східної Галичини й північної Буковини по Серет в одну державне українське тіло в спілці з краями теперішньої австро-угорської монархії. Найліпше було би основати з цих країв українське королівство з австрійським архикнязем як королем. Це королівство мало би злучити ся з австро-угорською федерацією народних федеративних держав. Це був би найліпший спосіб забезпечити заселений українським народом край австро-угорської монархії від загального спустошення і знищення дотеперішніх наших культурних здобутків, яке нам грозить у недалекій будучности. Український нарід повинен виявити в цю грізну для нашої будучности хвилю політичну чуйність і готовити ся боронити всіма силами свої національні інтереси.

Найбільша частина українського народу має вже свою державну самостійність, яка останніми подіями не мало загрожена. Берестейський договір, яким уперше міжнародним способом затверджено існування української незалежної держави, більше як захитаний. Теперішнє німецьке демократичне правительство згодило ся на знівечене берестейського договору, якого зажадало російське совітське правительство. Але берестейське перемире заключила й українська держава, яка готуєть ся боронити його всіма силами й домагатися, щоби представників української держави допущено до загальної мирової конференції.

Україна має без сумніву право брати участь в мирових переговорах. Україна нікому не вповідала війни. Але совітська влада російська накинула ся на неї сама й Україна мусіла боронити ся оружно. Вкінці заключено завішене оружа, але мирові переговори тягнуть ся вже місяцями безмежними перепалками делегатів з одної і другої сторони й ніяк не можуть закінчити ся успішно. Політичні світові події спричинили значну уступчивість української мирової делегації. Поставлено навіть ультимативне домагання, щоби до 7 жовтня російська делегація рішила ся, бо інакше відрочить ся дальші переговори. В таких обставинах годі уважати Україну неутральною державою у цій мировій війні і допущене їй до загальних мирових переговорів оправдане. Ми знаємо, що в таким разі українські мирові делегати впімнуть ся й за нас австрійських українців, хотяй би вже з вдячності за наші услуги коло української держави.

У всякім разі нехай ніхто не надієть ся на те, що український нарід прийме добровільно чиє би то не то не було чуже ярмо на себе. Против усякого насильства ми готові бороти ся до останку. Наш нарід має також право самоозначення, проголошене усіма народами.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 11 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 12. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про аудієнцію цісаря для українських парламентаріїв

Австрійські парламентаристи у цісаря.

В неділю 12-го с. [ього] м. [ісяця] прийняв цісар на аудієнції ряд членів австрійського парламенту. Як перша група заявили ся у цісаря представники чеського союза: Фідлер, Тузар, Грубан і Станек. Їх аудієнція тривала півтора години. [...]

З польського боку заявили ся д-р Тертіль, граф Баворовський і д-р Левенштайн. [...]

Тепер прийшла черга на українців, іменем яких заявили ся д-р Евген Петрушевич і д-р Евген Левицькій. Авдієнція тривала понад пів години. Оба посла заявили, що є горяче бажання всіх українців, щоб утворити самостійну українську державу, зокрема з східної Галичини, північної Буковини й також з північно-західної Угорщини. Оба послы висловили ся рішучо проти того, щоб роблено якісь пляни з цими землями в змислі австро-польської розвязки. Населення цих земель, і то не тільки українське, але й німецьке, є рішучо проти того, щоб якийсь шматок цих земель прилучено до польського королівства. Ті жиди, які йдуть з поляками на території отсієї держави, це тільки тоненька добре ситуована верхня верства та зникаюча частина, а жидівські народні маси й далі хочуть іти з українцями. Вкінці обидва послы повідомили цісаря, що на 19 жовтня скликано до Львова українську Конституанту, на якій мають вибрати Українську Національну Раду для виконання права самоозначення українців.

Південний славянин Корошец вияснив програму південних славян, Файдутті відносини в Гориції, Ісопескул домагання румунів, а пос. [ол] Райцес представив цісареві відносини в Східній Галичині й положення 800 000 жидів, які там живуть. Він висловив іменем жидів бажання, щоб утворено східно-галицьку провінцію, яка належала б до Австрії.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 жовтня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 15 жовтня.

1918 р., жовтня, 12. Чернівці

Повідомлення про скликання конференції всіх українських партій Буковини для прийняття спільних вимог у справі національного самовизначення буковинських українців

Самоозначенне народів і українці в Австрії.

[...] Держава, особливо та, в якій жило побіч себе більш народів, рішала також про долю і національний розвиток тих народів. Рішала так, як їй вигідно було в даний мент, нераз а то й дуже часто уривдячи й поневолюючи один нарід, аби здобути прихильність другого. В Австрії знаєм ми українці це найлучче. Та прийшла тепер пора народного права — демократії. Ніякий нарід не хоче бути більше підданим держави, в якій він не бачить своєї держави, організації свого народу.

І так жадають народи права, уладити собі державу після своїх потреб, як це їм подобаєть ся. Сегодня жаден нарід не дасть ся зацитькувати тим, що от, мовляв, ми про тебе дбаємо, ми даємо тобі школи, будуємо дороги і даємо всякі інші подібні блага. Народи не хочуть більше подарків з чужої руки, вони самі хочуть собі здобувати свою хату в своїм стилю і в своїм смаку.

Цего права зажадали всі народи в Австрії, цього права зажадали устами наших заступників і ми українці в Австрії. Наше жадане це своя власна держава Східної Галичини, українських областей Буковини та Угорщини. Від цього жаданя ми не відступимо, це заявили недвозначно також наші делегати на недавній авдієнції у цісаря.

На 19 с. [его] м. [ісяця] зберуть ся до Львова українські установчі збори, збори мужів довіря всіх українських областей австро-угорської монархії, які мають покликати до життя «Українську Національну Раду», яка буде виконувати право самоозначення народу.

Та помимо того, що право самоозначення сегодня на устах всіх, наші сусіди поляки з одного боку, а румуни з другого зазіхають на наші землі. За нашу землю положимо ми душу й тіло, ні пяди своєї землі не відступимо, але й чужої не хочемо. Намість по боротьбі засідати до згоди, воліємо це зробити перед

боротьбою. З цєю метою була й скликана конференція всіх українських партій Буковини на 12 с. [его] м. [ісяця] до Чернівців. І конференція заявила однодушне, що ми жадаємо права самоозначення і для нас українців, ставимо наше право на українські області Буковини з нашим культурним і господарським осередком містом Чернівцями, звиваємо румунський нарід не давати свої руки до поневолення українців і обцяємо й ми то саме. Конференція висказала також думку, що й польсько-українське питання дасть ся розв'язати в дорозі порозуміння, а не насильно. Цю думку дала конференція як директиву мужам довіря на Установчі Збори у Львові. Бажаючи тривкого миру, завзиває конференція всі народи допомогти нам розійти ся згідливо з нашими сусідами, щоби на будуче не прийшло більше до ніяких непорозумінь і усобиць. Одначе наприкінці застерігає ся проти всяких рішень про нас без нас і святочно і твердо заявляє, що за наші справедливі домагання положимо ми майно і кров.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 13. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про конференцію всіх українських партій Буковини

Буковинська Україна і нинішня хвиля.

Над будуччиною Буковини радила міжпартійна конференція буковинських українців в неділю 13 жовтня в «Народному Домі». Зборами проводили: посол Омелян Попович, Іван Рибачук і Микола Коцюк, секретарювали проф. [есор] Кавуля і редактор Сербинюк. По рефераті, який проголосив в припоручення всіх партій учитель Осип Безпалко, ухвалено одноголосно і без дискусії слідуючу резолюцію: [...]¹

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 19 ЖОВТНЯ.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 20 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 13. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про скликання української Конституанти та про проведення конференції всіх українських партій Буковини

Конференція всіх українських партій Буковини.

Події, які мабуть на віки мають рішити долю народів, а між ними й народу українського, по другий раз наказують всім українцям створити один сильний національний фронт. Один раз з самого початку війни, коли російська навала хотіла задавити нас, а другий раз тепер, коли драма наближаєть ся до кінця, коли що правда впала тюрма народів, наш народ воскрес, одначе сусіди його й дальше хотіли б держати його в своїх пазурах. Так як український народ тоді добровільно післав свою кров, своїх найкращих синів до боротьби за визволення народу, так і сьогодні готовий весь нарід до найбільших жертв за свою будучність.

В суботу 19 с. [ього] м. [ісяця] відбудуть ся збори української Конституанти. Там мають мужі довіря всіх українців Австро-Угорщини сформулювати наші домагання, мають рішити, куди нам іти.

Українці Буковини скликали на 12 с. [ього] м. [ісяця] конференцію всіх українських партій до Чернівців, які заняли становище до подій, дали вислів своїм домаганням і директиву мужам довіря на збори Конституанти у Львові.

¹ Дивись документ від 13 жовтня 1918 року «Резолюція конференції всіх українських партій Буковини».

Президентом конференції був член краєвого виділу п. [ан] Омелян Попович, а реферат виголосив п. [ан] Осип Безпалко. Бесідник представив докладно теперішню політичну ситуацію, підчеркує потребу злуки всіх національних сил під цю пору і ставить слідуючі резолюції під ухвалу конференції:

[...]¹

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 13. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про проведення конференції всіх українських партій Буковини

Конференція всіх українських партій Буковини.

Ми отримали наступне повідомлення:

В неділю 13 жовтня цього року в великій залі «Народного Дому» під головуванням члена крайового виділу Омеляна Поповича відбулася конференція всіх українських партій Буковини. Реферат про політичне становище виголосив учитель Осип Безпалко, після чого було ухвалено наступні резолюції:

[...]¹

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 13. ЧЕРНІВЦІ.

Резолюція конференції всіх українських партій Буковини стосовно права буковинських українців на самовизначення

Зібрана в Чернівцях 13 жовтня конференція всіх українських партій Буковини реклямує право на самоозначення також для українського народу. Разом з прочими українцями Австро-Угорщини хочемо самі рішати про свою долю.

Ми хочемо в мирі і згоді розійти ся з теперішнім і повсякчасним нашим сусідом румунським народом. Від Карпатів по Чорне море межують наші народні границі з собою. Тому вже самою природою ми примушені мирно і згідливо жити й працювати для спільного спокійного розвою в будуччині.

Тому кличемо ми до всього румунського народу не давати своєї руки для знасилування українського народу, так як і ми з свого боку свято прирікаємо поборювати всяке несправедливе рішення в нашу користь, яке звертало б ся проти румунів.

Ми проголошуємо своє право на українські області Буковини з їхнім одиноким осередком торгівлі і руху містом Чернівцями, яке з трьох сторін окружене чисто українськими областями, а тільки з четвертої припірає до мішаної, в яким сходять ся всі торговельні шляхи з українських областей і в яким по жидах ми творимо взглядну більшість.

Ми завзиваємо всі інші народи Буковини жидів, німців, поляків помогти нам перевести і також для меншостей корисний національний розділ краю.

Ми твердо переконані, що й польсько-українське питання можна рішити тільки в порозумінню інтересованих народів, а не насильством і поручаємо нашим заступникам в українським національним конгресі, котрий збереть ся у Львові 19 цього місяця, ділати в цім напрямі.

¹ Дивись документ від 13 жовтня 1918 року «Резолюція конференції всіх українських партій Буковини».

Ми домагаємося, щоби австро-угорська Україна поладнала свої відносини так до сусідніх, як і до інших народів Австро-Угорщини, як і до державної України вповні самостійно.

Бажаючи скорого і тривкого миру, звертаємося до всіх народів із зазивом посприяти всіма силами порозумінню між поляками і українцями з одного, а румунами і українцями з другого боку, щоби усунути і на сході можливість всяких майбутніх політичних заверух і усобиць.

На прикінці пририкаємо всіма силами з посвятою життя і майна боронитися проти всякого насильства і всякого рішення про нас без нас.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 15 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 14. Відень.

Повідомлення про суперечності в поглядах українських та румунських депутатів на майбутню державну приналежність Буковини

Долі Буковини. Погляди румунських і українських народних обранців.
[...]

Наш спеціальний кореспондент розмовляв з румунськими і українськими народними обранцями про цю проблему (майбутнього Буковини) і створив собі таке уявлення про пануючі в їхніх колах погляди:

Румуни зв'язані із заявою, яку зробив в палаті депутатів голова румунського парламентарного клубу д-р Ісопекул-Грекул, і вимагають самостійної румунської держави як члена створюваної австрійської федерації держав. Ця румунська держава має включати розташовану на південь від Прута частину Буковини включно з крайовою столицею Чернівцями, далі заселені румунським населенням частини Угорщини — Семигород і Банат. В цей спосіб шести мільйонне населення румунської державної області утворить репрезентабельну едність, яка зможе внаслідок його високого культурного рівня і крокуючого вперед господарського розвитку стати справжнім центром притяжіння для сусідніх областей румунської держави.

Звичайно, з цього розв'язку випливає, що до нової румунської держави будуть приєднані німці Буковини і німці та угорці Семигороду. Що стосується зокрема німців, на думку румунського політика, то для цього народу відбудеться покращення становища, оскільки всі розсіяні німецькі колонії зможуть об'єднатися в значну групу всередині румунської держави. Не кажучи вже про те, що румуни бажають збереження німецьких культурних досягнень у своїх областях, німецьке населення може завдяки своєму об'єднанню досягнути політичної важливості. Німецький університет в Чернівцях буде збережено і також буде затримано теперішній німецький характер крайової столиці. Однак румуни не виключають, що справа з приналежністю області на південь від Прута до Серету і головним чином крайової столиці Чернівців може стати спірною завдяки іншому великому племені Буковини — українцям.

Українські парламентаристи дотримуються своїх вимог самостійної української держави, яка складається зі Східної Галичини, Північної Буковини і Північно-Східної Угорщини. Згідно з останніми рішеннями ця держава буде включена до австрійської федерації. Як відомо, під впливом поведінки поляків і зроблених їм поступків, серед австрійських українців панувала до останнього часу течія, яка дотримувалася з тактичної необхідності орієнтації на російську Україну. Однак

через невизначеність майбутнього становища російської України, потім також об'єднання Галичини з Польщею і пов'язаний з цим вихід Галичини з Австрії здалося доцільним заявити про свою належність до австрійської федерації. Це рішення було прийняте внаслідок аудієнції в цісаря. Культурне піднесення, якого досі досягло українське населення Австрії, свобода і підтримка, яку частково мали їхні національні вимоги, були б, напевно, також авторитетними для приєднання українців. Українці також висувають претензії на Чернівці і наполягають на тому, що Чернівці лежать в переважно українській області.

Після попередньої наради українських депутатів Галичини і Буковини в Відні послідувало велике обговорення у Львові в п'ятницю дня 18-ого цього місяця. На цій конференції пороблено всі приготування до українських національних зборів, які повинні відбутися в суботу також у Львові. Національні збори ухвалють рішення про створення української держави, яке згодом буде оголошено в маніфесті, як воля українського народу.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 16 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 15. Львів.

Повідомлення про вимогу Головної ради галицьких, буковинських і угорських українців возз'єднання всіх українських земель в одну суверенну державу

За з'єднання українських земель.

Київ, 17 жовтня 1918 р.

Головна рада галицьких, буковинських і угорських українців як представництво всіх австро-угорських українців на території державної України, обсудивши на своїм засіданні дня 15 жовтня 1918 р. обставини, які склалися в Австрії в зв'язку з тим становищем австро-угорської частини українського народу, постановила:

«Супроти задуманого замаху польського народу на всі природні права австро-угорських українських і потурання австро-угорського уряду цьому замахові, який грозить підданям австро-угорських українців на поталу польському імперіалізму в об'єднаній Польщі, головна рада галицьких, буковинських та угорських українців від імени всіх австро-угорських українців перебуваючих на землі державної України складає як найрішучіший протест проти всякого приєднання українських земель Австро-Угорщини до Польщі і торжественно заявляє, що українці будуть боротися з таким насильством всіма доступними їм засобами. Натомість спираючися на відповіді центральних держав президентові Вільзоніві, якою признається право народу на самовизначення, Головна Рада домагається з'єднання всіх українських земель в одну суверенну державу».

[...]

«Діло» (Львів). — 1918. — 20 жовтня.

1918 р., жовтня, 16. Відень.

Маніфест цісаря Карла I, яким народам Австро-Угорщини надано право створювати свої національні державні організми

Його цісарська і королівська апостольська величність всемілостиво проголосив наступний найвищий маніфест:

До моїх вірних австрійських народів!

Відколи я вступив на престол, було моїм непохитним бажанням досягнути для всіх моїх народів мир, якого вони палко бажають, а також вказати австрійським народам ті шляхи, якими вони могли б без перешкод розвинути силу своєї національності та без труднощів і суперечок довести до благословенного розвитку, використовуючи їх для свого духовного і господарського добробуту.

Жахливі бої Світової війни досі стримували справу миру. Геройська відвага і вірність, пожертвування, готовість зносити терпіння та нужду, були в тих важких часах доблесним захистом для батьківщини. Важкі жертви війни мусіли запевнити нам почесний мир, на порозі якого ми, з Божою допомогою, стоїмо сьогодні.

Тепер негайно мусить розпочатися перебудова батьківщини на її природних, і тому найнадійніших підвалинах. При цьому потрібно старанно узгодити бажання австрійських народів та привести їх до здійснення. Я прийняв рішення виконати цю роботу за добровільною участю моїх народів, на засадах, які прийняли союзні монархи в мирових пропозиціях. Австрія, згідно з волею своїх народів, повинна стати союзною державою, в якій кожна народність творитиме власну державну спільноту в краї, який вона заселює. Таким чином в жодний спосіб не запобігається об'єднанню польських областей Австрії з незалежною польською державою. Місто Трієст зі своєю областю отримає особливе становище відповідно до бажань його населення.

Така перебудова, в жодний спосіб не порушуючи цілості країн святої угорської корони, має забезпечити кожній окремій національній державі її незалежність; але вона буде успішно оберігати спільні інтереси і їх підтримувати там, де спільність є життєвою необхідністю окремих державних спільнот. Насамперед потрібно з'єднати усі сили для успішного вирішення на засадах закону і справедливості усіх важливих завдань, що витікають із наслідків війни.

Доки законним шляхом не завершиться ця перебудова, існуючий устрій залишиться незмінним для збереження загальних інтересів. Мій уряд отримав доручення негайно приготувати всю роботу для перебудови Австрії. До народів, на самовизначенні яких базуватиметься нова держава, звертаю мій заклик, щоб вони співдіяли в цій великій справі через Національні Ради, які — будучи створені з депутатів до державної Ради кожної нації — повинні представляти інтереси своїх народів по відношенні до себе та до мого уряду.

Нехай же наша батьківщина, скріплена згодою народів, які живуть у ній, вийде з воєнної хуртовини союзом вільних народів. Нехай Всевишній благословить нашу працю, щоб велика справа миру, який ми творимо, провістила щастя для усіх моїх народів.

Нехай Всевишній благословить нашу працю, щоб велика справа миру, який ми творимо, провістила щастя для усіх моїх народів.

Відень, 16 жовтня 1918 р.

Карл, власною рукою.

Гусарек, власною рукою.

"EXTRA-AUSGABE WIENER ZEITUNG" (Відень) . — 1918. — 17 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 18. ВАШИНГТОН.

Повідомлення про заяву президента США В. Вільсона, в якій народам Австро-Угорщини гарантується право на національне самовизначення аж до створення самостійних держав

Відповідь Вільсона Австро-Угорщині.

Вашінгтон, 18 жовтня (Рейтер).

Текст відповіді Америки на ноту Австро-Угорщини звучить:

Державний департамент, 18 жовтня 1918 р.

Мій пане! Маю честь потвердити одержане Вашої ноти з дня 7 жовтня, в котрій Ви передали президентови комунікат ц. [ісарсько]-к. [оролівського] австро-угорського правительства. Маю поручене від президента просити Вас, щоб Ви були так вічливі закомунікувати через Ваше правительство ц. [ісарсько]-к. [оролівському] австро-угорському правительству слідуючу відповідь:

Президент уважає своїм обовязком повідомити австро-угорське правительство, що він не може займатися пропозицією сего правительства, бо від сеї пори, як він проголосив свої засади з 8 січня, зайшли певні події дуже великого значіння, які з коначности змінили констеляцію і відповідальність правительства З'єдинених Держав. Між 14 условинами, які тоді сформулував президент, находить ся слідуюче:

«Народам Австро-Угорщини, для яких бажаємо охоронити і забезпечити місце між народами, має ся дати найсвобіднійшу можливу автономного розвитку».

Від коли написано се речене і проголошено його перед конгресом З'єдинених Держав, признало правительство З'єдинених Держав, що існує воєнний стан між Чехо-Словаками і німецькою та австро-угорською державою і що чехо-словацька Нац. [іональна] Рада є фактично воюючим правительством, яке є випосажене відповідним авторитетом до веденя військових і політичних справ чехо-словаків. Воно признало також в найдалше ідучий спосіб справедливості національних домагань юго-славянам. Президент не є тому більше в можности признати саму тільки «автономію» тих народів, як підставу для мира, але є приневолений стояти при сім, що вони (народи), а не він, мають бути судіями сего, яка акція зі сторони Австро-Угорщини може заспокоїти аспірації і погляд народів про свої права і своє означене як членів родини народів.

Прийміть, мій пане, зновлені запевнення мого нисшого поважання.

Підписаний Роберт Лянсінг.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 ЖОВТНЯ.

«ДІЛО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 22 ЖОВТНЯ.

1918 р., жовтня, 18. Київ.

Повідомлення про участь галичан та буковинців в роботі Українського Національного Союзу

Національний Союз.

Розмова з членом президії.

Тепер в Національний Союз входять шістнадцять організацій: партія укр. [аїнських] соц. [іал]-рев. [олюціонерів] (центральна течія), партія укр. [аїнських] соц. [іал]-дем. [ократів], партія соц. [іал]-федер. [алістів], трудовики і соц. [іал] самостійники. Організації: Селянська Спілка, Галицько-Буковинська Рада, Холмський комітет, Кримська Українська Рада, Чорноморська Рада, Всеукраїнська Учительська Спілка, Вс. [еукраїнська] Лікарська Спілка, Спілка Зелізничників, Почтово-телеграфічна спілка, Кирило-Методіївське Брацтво, Студентський Союз.

[...]

За останній час окрім меморандума та інших публікацій Союзу в часописях надруковані резолюції його в справі Донщини (Доля української людности донецької округи); в справі заведення державної мови на Україні; в справі висилки галичан; готують ся резолюції в справі Галичини і Буковини та в судовій справі. Провадить ся листування з філіями та ширить ся організація інформаційних закладів. [...]

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 18. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про гастролі чернівецького українського театру в Кутах

Гостина черновецького укр. [аїнського] театру в Кутах.

До «Укр. [аїнського] Слова» пишуть:

Чи не одинокою майже справді відрадною появою послідного часу на буковинській Україні — се повстане постійної театральної дружини «Народного Дому» в Чернівцях. Трупа ся устроювала вистави спершу в Чернівцях, опісля в Кам'янці-Подільському, в Кіцмані, а в кінці завитала до галицьких Кут. Десять літ минуло вже від того часу, як гостив у Вижниці львівський театр під дирекцією п. [ана] Стадника. З того часу ми не бачили майже в сій околиці рідної трупи. Один однісінський раз завитав був до Вижниці на три дні п. [ан] Стадник після свого виступу з львівської дружини, а спорадичні аматорські вистави поодиноких вижницьких та кутських українських товариств та вистави аматорського кружка Читальні українців-салдатів під час останньої російської інвазії заспокоювали дуже слабо брак театру.

Молодий театр черновецького «Народного Дому» — се дитя воєнне, роджене серед усяких воєнних недотач, однак се все-таки театр, що служить виключно своїй штуді і вже за короткий час свого істнування може повеличати ся визначними поступами. Треба нам числити ся завсіди з фактом, що всякий початок не легкий, а особливо тепер. Молодий театр, можемо се з радістю ствердити, початкові трудности вже поборов і находить ся під сей час в дальшій дорозі розвою. Визирають тут уже й поважніші драматичні сили як пані: Пилипенко, Козакова, панове директор Онуфрак, Демчишин і інші, в послідному часі виступає тут і славнозвісна наша артистки п. [ані] Осиповичева. Голосовий матеріял на загал гарний; є кілька добрих сольових сопранів, незлий тенор, гарні барітони. Сольові виступи особливо деяких пань повні грації і чару, гуртові пісні виходять під управою капельника п. [ана] Левицького щораз гладше, рівніше. У всему слідно солідне приготування, щиру працю, що й серед найтяжших обставин мусить вкінці увінчати ся прекрасними плодами.

Репертуар театру досить богатий, хоч на загал старий, звисний з передвоєнних вистав львівського театру. Та маємо певну надію, що будучність принесе нам і не одну новину. Поки що терпить дружина на брак власної оркестри. Обслуговувало театр до недавна 7 музикантів військової капелі, котрих команда по кількох виставах нагло відкликкала, через що дирекція мусіла раз по раз намагати драмами, хотяй особливо на провінції пожадана як найбільша ріжнородність штук. Аж на послідній виставі в Кутах зявила ся знов військова оркестра, сим разом 24 люда, і відіхала разом з театром до Снятина.

В Кутах мав театр не абияке поводжене, а се свідчить о тім, як дуже припав він усім до вподоби. Майже щодня усі місця були розпродані, а дуже часто був театр надмірно переповнений. Діяло ся се з правила з неділі і свята, коли з'являла ся чисельно і селянська публіка. Після послідної вистави устроєно в читальні «Просвіти» в Кутах в честь театральної дружини святочний вечір, на котрім українська публіка зі щирим жалем пращала ся із своїми гістьми, бажаючи їм як найкрасшого поводження в їх тяжкій та дуже для нації важній і хосенній праці.

М.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 18 ЖОВТНЯ.
«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 13 ЖОВТНЯ.

1918 р., жовтня, 18. Чернівці.

Повідомлення про перебування на Буковині корпусу Січових Стрільців під командуванням архикнязя Вільгельма

У грізну хвилю.

Як соняшний промінь проганяє скопичену темряву на землі, так ділає на захмарені в останніх днях українські душі вістка, що блискавицею рознесла ся по цілій Буковині, про те, що близький серцю нашого народу член цісарського дому проживає від тижня між нами.

Архикнязь Вільгельм явив ся у Чернівцях у преважних обставинах, щоби осісти тут командантом групи. На заході і південнім сході гремлять ще гармати і воєводи з напругою всіх сил і всего свого знання ведуть свої діла а дипломати зачали переговорювати ся між собою про мир, поки що з далекої віддалі. Чим раз більша їх рухливість каже нам надіяти ся напевно, що в недалекій вже будучности отсі переговори зведуть їх до купи на спільну раду. У невиразних ще нарисах виринає можливість скорого заключеня миру...

Ця свідомість поділає на українців сильно, всюди лунають гуки до найтіснішого єднаня, до поготівлі, до згуртованя всіх наших сил. Величезна напруга духових наших сил збільшуєть ся ще тим, що, коли рішають ся політичні справи історичної ваги, всіх державників обидвох воюючих між собою монарств гейби навмисне як заціпило, що до судьби нашого народу. А вже наш найблищий рідний край Буковина цілком забута всіма. І чи диво, що коли неясна доля просторих країв, наша Буковина на далекім сході, найменьша країна, може підпасти під колеса історичних подій, упасти жертвою дипломатичних шахматів?

Від одного тижня знаємо, що ми не забуті. Від одного тижня міцніше бють ся серця українців. Серед них молодий володар, що з ним вяжуть нас цілком інші звязи як одна привычка.

Коли архикнязь Вільгельм говорить до своїх українців їх рідною мовою, то це не пусті слова налажені до даної хвилі. Це приязне спочуте до нас, ота щира сердечність, що не знає границь. Ще перед війною виучував цей надзвичайно здібний принц історію-бувальщину й культуру нашого народу з привычною йому завзятістю. В часі війни стояв архикнязь усе в безперервних зносинах з українськими послами й провідникам й відпирив на всі боки ворожі затії против нашого народу. Він знає, що переживає наш нарід у своїй душі, знає, що й де його болить.

Від кількох місяців став архикнязь командантом військової групи, до якої належать й славні Українські Стрільці. Ся перворядна військова одиниця ц. [ісарсько]-к. [оролівської] армії, еліта, як їх назвав один австрійський генерал, це гордість і прибіжище надій цілого українського народу. Вона була такою в тяжких карпатських боях, коли Галичину й Буковину держав у своїх пащеках російський ненажерний імперіялізм, була такою за часів большевицького наїзду на предковічні запорожські землі, де вони боронили від диковинної навали українську культурну старовину. Сьогодні, коли Січові Стрільці стоять на рідній землі, вони являють ся символом самооборони й сили народу. Нема такого українського січового стрільця, який не був би свідком того, як особа архикнязя Вільгельма через свою сердечну звязь, що лучить принца з нашим народом, надає нашим добровольцям того полету, що в цих важливих хвилях нас підносить і надає українському загалови сили й завзяття. Українські Січові Стрільці були й остали ся барометром настрою нашого народу.

Архикнязь Вільгельм стоїть від марта 1915 р. без перестанку в службі на східнім фронті і рівночасно й серед українських військ і українського народу. Українська частина Галичини й сама Україна йому добре знана земля. Становище

його спричинило, що імя цього любимця народу так звучить як імя рідної дитини. А й за кордоном прислухають ся українці, коли почують його імя. Як далеко сягає українська земля, так далеко лунає його слава.

Молодим народом являєть ся український нарід помимо своєї старої культури знов на європейським видовищі, відроджений серед бойового галасу. Тяжші ніж кому рани завдало це лихоліте нашому народови. Він живий свідок страшної заверюхи, яку серед народів східної Європи викликала безтямна демагогія на те, щоби всіх, які услизнули від царистичної нагайки, вкинути в нове рабство, ще страшніше, ще лютіше, бо безтолкове, темне.

Після сумних досвідів минулости і свіжих сумних пережитих хвилях набрав ся український нарід глибокого недовіря, яке кінчить ся тільки перед такими людьми, що слідили за нами на нашім тернистім шляху і готові нашу долю зеднати з своєю. Більше як який инший нарід має наш нарід живу память за все, що йому приключилося, що нам близьке. Більше ніж инші народи ми вільні від самообману й самовивисненя і радо витаємо доброзичливих, відки вони би не явили ся.

Наш нарід вдячний і вірний тому, хто йому вірний. Того дня, коли український нарід покористуєть ся правом самоозначеня, він пригадає собі й своїх щирих друзів. А що він того свого права самоозначеня рішучо діпнеть ся, про це вістять тисячі й тисячі голосів.

Під вагою цього настрою, опановуючого наш загал, настрою піднесеного подіями біжучих днів до більшої виразистости поява архикнязя Вільгельма серед нас на рідній землі наповняє нас надією й відрадою. Витаємо його високість, витаємо сердечно славних Січових Стрільців під його вмiлим проводом і запевняємо їх у нашій симпатії, безустанній і щирій.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 18 жовтня.

1918 р., жовтня, 18. Чернівці.

**Телеграма командира корпусу Січових Стрільців
Вільгельма Габсбурга до президента Української Національної
Ради у Львові Костя Левицького
з проханням проголосити українське самостійне королівство
у складі українських земель Австро-Угорщини**

Чернівці, 18 жовтня 1918 р.

У тяжких годинах, які ми тепер переживаємо, я звертаюся з щирим проханням до президента У[країнської] Н[аціональної] Ради, яка сьогодні засідає у Львові, проголосити власне королівство у вірності династії і скіптрові цісаря Карла. Я запевняю, що ця вірність буде нагороджена і що це не порожні слова, бо я уповноважений це пообіцяти звище.

В надії, що ви поважатимете це побажання, прошу не розголошувати широко цієї телеграми тим, які не покликані, але порозумітися тільки з тими мужами, які відповідають за долю українського народу.

Хай живе Велике Князівство Галич!
[Ерцгерцог Вільгельм, ротмістр].

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: EREIGNISSE IN DER UKRAINE 1914-1922, DEREN BEDEUTUNG
UND HISTORISCHE HINTERGRÜNDE VON THEOFIL HORNÝKIEWICZ. TOM IV.
ФІЛАДЕЛЬФІЯ, 1969. — С. 42. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 18. Львів.

Повідомлення про участь буковинських делегатів у роботі Української Національної Ради у Львові та в проголошенні її українською Конституантою

Українська Національна Рада і проклямація української держави з австро-угорських областей.

На засіданню ширшої Української Парляментарної Репрезентації, в якій склад входять всі парляментарні послы Галичини й Буковини і члени палати панів, рішено дня 10 с. [ього] м. [ісяця] скликати на день 18 жовтня всіх укр. [аїнських] парляментарних послів з Галичини й Буковини, бувш. [их] послів розв'язаного галицького і послів буковинського сойму, членів палати панів та по трох відпоручників кожної політичної партії Галичини й Буковини в цілі утворення української Конституанти й проголошеня української держави, створеної з українських етнографічних областей Австро-Угорщини.

Виконуючи це рішення, У. [країнська] П. [арламенська] Р. [епрезентація] скликала дня 18 с. [ього] м. [ісяця] на 5 год. [ині] по пол. [удни] з'їзд, в які взяли участь 25 парляментарних послів Галичини й Буковини, 14 послів б. [увшого] галицького сойму, шість послів бук. [овинського] сойму, двох членів палати панів: ексц. [еленція] д-р Шептицький та гофр. [ат] В. Барвінський, а в кінці віріліст гал. [ицького] сойму ексц. [еленція] Хомишин, і по трох відпоручників слідуючих партій: нац. [іонально]-демократичної, радикальної, соц. [оціал]-дем. [ократичної] і християнсько-суспільної з Галичини та нац. [іонально]-дем. [ократичної], радикальної, народної та соціал. [ьно]-дем. [ократичної] з Буковини, делегатів буковинської християнсько-суспільної партії не допущено до нарад, бо такої партії не істнувало ніколи на Буковині.

Заступниками з Буковини були: голова Союза буковинських українських і парляментарних і соймових послів пос. [ол] Василько, пос. [ол] Антін Лукашевич, пос. [ол] Николай Спинул і пос. [ол] Іля Семака та пос. [ол] д-р Смаль Стоцький, з соймових: Осип Бурачинський, віцемаршалок сойму о. [тець] Теофіль Драчинський, Теодор Іваницький, Теодор Левицький, Юрій Лисан і Омелян Попович і відпоручники партій: а) нац. [іонально]-дем. [ократичної]: д-р Микола Драгомирецький, Омелян Іваницький і Володимир Федорович; б) народної: д-р Клявдій Білінський, д-р Мирон Кордуба і д-р Роман Цегельський; в) соціально-дем. [ократичної]: Гриць Андріяшук, Осип Безпалко і Володимир Сороневич; г) радикальної: Ілярій Карбулицький.

Наради отворив президент У. [країнської] П. [арламенської] Р. [епрезентації] пос. [ол] д-р Петрушевич, в якій вияснив всі внутрішнополітичні події послідної хвилі в Австрії і відносини міждержавні та военні а в звязи з ними й становище українського народу в Австрії. Бесідник говорив про свою авдієнцію в цісаря, в якій заявив монархови, що українці ніколи не підуть по польської держави та укр. [аїнський] нарід хоче створити українську державу в межах Австро-Угорщини. Остаточне рішення цієї справи западе на зібранню української Конституанти дня 18 с. [ього] м. [ісяця] у Львові.

Опісля уділив голова голосу пос. [лові] д-рові Евгенови Левицькому, який предложив зібранню стату Укр. [аїнської] Національної Ради. Над предложеним статутом і рефератом д-ра Евг. [ена] Левицького вивязала ся широка дискусія, що тривала до години ½ до 10-ї вечером, по чім прийнято отсей статут Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради з незначними змінами, поставленими поодинокими бесідниками, і проголошено її українською Конституантою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 жовтня.

1918 р., жовтня, 18. Львів.

Повідомлення про початок роботи Української Національної Ради у Львові

Українська Національна Рада

Львів, 19 жовтня 1918 р.

Вчора уконституувалася в малій салі «Народного Дому» Українська Національна Рада. В нарадах взяли участь: митрополит гр. [аф] А. Шептицький, українські парламентарні послы з Галичини і Буковини, українські послы до останнього галицького сойму з єпископом Гр. Хомишином та усі українські політичні та партійні організації. Міністер проф. [есор] Горбачевський оправдав свою неприсутність недугою.

О 6 год. [ині] пополудни розпочалося засідання, яке відкрив голова У. [країнської] П. [арламентської] Р. [епрезентації] д-р Петрушевич рефератом про міжнародне положення українців та про політичні дороги, якими має йти тепер український нарід в Австро-Угорщині. По рефераті вивязалася жива дискусія, потім ухвалено резолюції, які проголошують українське державне право на українські області Галичини, Буковини і угорської України, лишаючи поки що отвертою дорогу до рішення про федераційний звязок сеї держави з іншими державними організаціями. Відтак уконституувалася Українська Національна Рада і прийнято обовязуючий її статут в сім тексті:

[...]¹

«Діло» (Львів). — 1918. — 20 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Статут Української Національної Ради у Львові як Конституанти всіх українців Галичини, Буковини та Закарпаття

§ 1. Українська Національна Рада є Конституантою сеї части українського народа, яка живе в Австро-Угорській монархії на цілій його етнографічній території.

§ 2. У. [країнська] Н. [аціональна] Р. [ада] має право і обов'язок:

а) виконати в хвилі, яку признасть за відповідну іменем українського народа Австро-Угорської монархії його право самовизначення та рішити про державну судьбу всіх областей тим народом населених;

б) підприняти усі постанови та заходи репрезентативного, законодатного та адміністративного характеру, аби своє рішення під а) перевести в житте.

§ 3. У. [країнська] Н. [аціональна] Р. [ада] складається:

а) з усіх українських послів до австрійської державної ради Галичини і Буковини;

б) з членів Палати Панів австрійської державної ради української народности;

в) з українських послів краєвих соймів;

г) з відпоручників партійних організацій з усіх українських областей по трьох з кожної партійної організації.

§ 4. Скликує У. [країнську] Н. [аціональну] Р. [аду] і проводить на її засіданнях кожодчасний голова У. [країнської] П. [арламенської] Р. [епрезентації], а в случаю його перешкоди, той, кого голова У. [країнської] П. [арламенської] Р. [епрезентації] до цього уповноважить.

§ 5. Важніші публичні заявы підписують іменем У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади] голова У. [країнської] П. [арламенської] Р. [епрезентації], члени Палати

¹ Дивись документ від 19 жовтня 1919 року "Статут Української Національної Ради" на сторінці 264.

Панів, президії усіх українських клубів парламенських і соймових та по одному відпоруччинкові кожної партійної організації.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

«Діло» (Львів). — 1918. — 20 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Чернівці.

Телеграма голови буковинського українського парламентського клубу М. Василька до командира корпусу Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга з повідомленням про проголошення української держави у складі українських земель Австро-Угорщини

Архикнязю Вільгельму, Чернівці, крайовий уряд, 19 жовтня 1918 р.

Депутат парламенту Василько сміє повідомити про ухвали сьгоднішнього зібрання¹.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: EREIGNISSE IN DER UKRAINE 1914-1922, DEREN BEDEUTUNG UND HISTORISCHE HINTERGRÜNDE VON THEOFIL HORNYKEWICZ. Том IV. ФІЛАДЕЛЬФІЯ, 1969. — С. 44. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові та в проголошенні нею української держави

Проголошення української держави.

На запрошення української Парламентарної Репрезентації зібралися у Львові в Народнім Домі дня 18 с. [ього] м. [ісяця] українські парламентарні послы з Галичини і Буковини, українські послы соймові з Галичини і Буковини, українські члени палати панів і українські єпископи з Галичини як вірильні члени сойму та по трех відпоручників партій, щоби порішити правно-державну будучність українських земель Австро-Угорщини. З угорської України не прибув ніхто, тільки прийшло письмо від гурта найвиднійших угорських українців, в котрім просять о прилучення її до австрійської України та о визволення закарпатських українців зі страшного мадярського ярма та заявляють, що по порозумінню з собою вишлють своїх представників до української Конституанти.

Склад учасників, що явилися на перше засідання української Конституанти, був слідующий:

I. [...] парл. [аментарні] і рівночасно соймові послы з Буковини: Микола Василько, Антін Лукашевич, Іля Семака і Микола Спинул та парл. [аментарний] посол д-р Степан Смаль-Стоцький.

[...]

IV. Послы буковинського сойму: Осип Бурачинський, віце маршалок сойму о. [тець] Теофіль Драчинський, Теодор Іваницький, Теодор Левицький, Юрій Лисан і Омелян Попович.

V. Відпоручники партій [...] з Буковини: а) нац. [іонально]-дем. [ократичної]: д-р Микола Драгомирецький, Омелян Іваницький і Володимир Федорович; б) народної: д-р Клявдій Білинський, д-р Мирон Кордуба і д-р Роман Цегельський;

¹ Дивись документ від 19 жовтня 1918 р. «Прокламація української Конституанти»

в) соціально-дем. [ократичної]: Гриць Андріящук, Осип Безпалко і Володимир Сороневич; г) радикальної: Ілярій Карбулицький.

[...]

По пів годинній перерві розпочалися наради над двома політичними рефератами, що їх виголосили д-р Степан Баран і д-р Євген Левицький, предкладаючи від себе окремі резолюції. Засадничою стороною обох рефератів було те, що не належить нині рішати остаточно про те, в який союз має вийти новоутворений державний організм з австро-угорських українських земель і полишити се до слухної хвилі Конституанті.

Над предложеними д-ром Бараном і д-ром Е. Левицьким резолюціями розвинулася основна дискусія, в котрій забрали голоси: п (п). [анове] Безпалко, д-р Петрушевич, д-р Цегельський, д-р Загайкевич, Крушельницький, д-р Кордуба, д-р Смаль-Стоцький, д-р Колесса, Будзиновський, д-р Окуневський, д-р Данилович, д-р Лев Бачинський, відпоручник молодіжи Кульчицький, д-р Перфецький і Семака. Вибилися дві струї: одна репрезентована соц. [іальними] демократами і деякими з галицьких демократів, була за проголошенням безпроводного прилучення австро-угорської України до державної України, друга станула на становищі рефератів, що треба зорганізувати з австро-угорських земель окремий державний організм, якого остаточно правно-державну будучність вирішить У. [країнська] Н. [аціональна] Р. [ада] як українська Конституанта.

Ціла дискусія велася дуже поважно і основно до 3.30, почім вибрано комісію з д-ра Барана, д-ра Євгена Левицького, д-ра Перфецького, д-ра Петрушевича і д-ра Цегельського для конечної стилізації резолюції і перервано засідання на 15 минут. По перерві відчитав д-р Баран остаточно усталені резолюції, які прийнято одностайно. Мимо пізньої пори (4 год. [ина] рано) і одинадцять годинних нарад — лишилися майже всі учасники, вичислені на вступі, до самого кінця, з виїмкою соціальних демократів, що в часі дискусії вийшли, єпископів і кількох старших членів, що їм вік не дозволив видержати до рана. [...]

«ДІЛО» (Львів). — 1918. — 22 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові та в проголошенні нею української держави

По півгодинній перерві розпочала ся о год. [ині] 10 вечером політична дискусія над вирішенем основних, правно-політичних домагань новоуконституованої Нар. [одної] Ради. Реферат в цій справі виголосили д-р Степан Баран та д-р Євген Левицький, предкладаючи резолюції, в яких стверджуєть ся право самовизначення народів, а що найважнійше, означаєть ся території новоутвореної держави, загальні конституційні права, та безпеку національних меншостей. Над цими рефератами розвинула ся широка політична дискусія, в якій забрали голос кількадесять бесідників і яка трвала 11 годин і покінчила ся о год. [ині] 3-ій рано. Принято одностайно спільні ухвали, які звучать [...]¹

В нарадах взяли участь ексц. [еленція] митрополита гр. [аф] Шептицький, ексц. [еленція] Хомишин, владика станиславівський, президент союзу буковинських послів Василько, голова Народного Комітету гофр. [ат] Барвінський і цілий ряд послів та політичних провідників Галичини й Буковини. Нарادي вели ся дуже поважно і основно, ходило тут о рішене далекосяглого історичного значіння. Політичні провідники, послы й партійні провідники стали на становищі, що не треба зривати мостів з Австрією і що новоутворена на підставі союзу національних

¹ Дивись документ від 19 жовтня 1918 р. «Прокламація української Конституанти»

держав на дотеперішній області Австро-Угорщини австро-угорська розв'язка для українців побажана. Задачею Ук. [раїнської] Нар. [одної] Ради буде встановляти відносини між поодинокими нац. [іональними] державами і федеральним урядом. Тільки одні соц. [іал]-дем. [ократи] заступали інший погляд а то: прилучення укр. [аїнських] австро-угорських областей до Укр. [аїнської] Держави. Вони для того в політичній дискусії Конституанти участі не взяли. Одногolosно рішено факт утворення Конституанти і окремої укр. [аїнської] держави в границях австро-угорської монархії проклямувати публично на з'їзді повітових та громадських діячів та мужів довір'я з цілої Галичини й Буковини. З'їзд той відбув ся у Львові другого дня, 19 с. [ього] р. [оку] у великій салі Народного Дому. Ціла велика саля, бічні убікації, сходи, подвіре і бічні вулиці були заповнені учасниками.

Президент укр. [аїнської] Конституанти д-р Евген Петрушевич привитав о 12 год. [ині] зібраних, виголосив довшу політичну бесіду, в якій вияснив і доказав зібраним потребу української держави в границях Австро-Угорщини та проклямував отворення української Конституанти та створення української держави. Зібрані з великим ентузіазмом і окликами «Слава», які тревали майже пів години, прийняли сю проклямацію до відома, по чім секр. [етар] Конституанти д-р Баран відчитав поодинокі точки цих ухвал. З тисячів грудий залунала пісня «Вже воскресла Україна».

По прийнятю факту основана української Конституанти та проголошенню укр. [аїнської] держави забрав голос відпоручник соц. [оціал]-дем. [ократів] Микола Ганкевич та відчитав резолюцію укр. [аїнської] соц. [іал]-демократичної фракції з домаганнем прилучення всіх українських областей Австро-Угорщини до України, та максималістичними домаганнями і господарській і соціяльній області. На тім збори скінчили ся відспіванем «Вже воскресла» і «Не пора».

Вкінці годить ся віднести, що численну участь взяли в зборах наші буковинські селяне й інтелігенція із загрожених ромунами громад, не жалуючи коштів на подорож до Львова, чим доказали свою національну свідомість і протест проти несправедливого посягання сусідів на їх землі.

В неділю на площі св. [ятого] Юра зібрала ся неперечислена товпа народу. Укр. [аїнська] інтелігенція, міщани і робітництво мов морем заняли простору площу, гуртуючись головно коло святоюрської брами, де стояла приготовлена трибуна для бесідників. Під грімкі оплески явив ся на трибуні голова Народного Комітету, д-р Кость Левицький і дужим голосом промовив до зібраного народу та відчитав рішення Української Національної Ради про утворене української держави в межах Австро-Угорщини.

Постанови укр. [аїнської] Конституанти приймав зібраний народ окликами і оплесками. Потім понесла ся пісня, якої гомін ніс ся далеко, далеко...

Промовив ще соц. [іал]-демократичний посол Семен Вітик і народ став розходитися...

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 жовтня.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 22 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про участь буковинських делегатів в уконституюванні Української Національної Ради у Львові та затвердженні її статуту

Боротьба за Буковину. Українська Національна Рада у Львові домагається Буковини з Чернівцями і Сторожинцем.

Засідання української Конституанти у Львові. Під знаком австро-української розв'язки.

Президія української парламентарної репрезентації скликала на вчора до Львова українську Конституанту. В зборах взяли участь 25 депутатів парламенту з Галичини і Буковини, 16 членів колишнього галицького сейму, митрополит Шептицький, д-р Барвінський і станіславівський єпископ Хомишин.

Політичний реферат представив д-р Петрушевич. Після цього одностайно прийнято статут Української Національної Ради. Після довгого обговорення, яке тривало з короткими перервами з 10 години ранку до 4 години ранку наступного дня було прийнято такі резолюції: [...]¹

Українські соціал-демократи не брали участі в нарадах, тому що вони стоять на точці зору, що українська територія Австро-Угорщини повинна об'єднатися з суверенною українською державою в Києві.

(Прив. [атно] тел. [ефоном])

GEMEINSAME KRIEGS-AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 20 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Прокламація української Конституанти у Львові про створення української держави у складі Східної Галичини, Закарпаття та північно-західної Буковини з містами Чернівці, Сторожинець і Серет

Стоячи на становищі самоозначення народів, Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Р. [ада] як Конституанта рішає:

1. Ціла етнографічна укр. [аїнська] область в Австро-Угорщині, а зокрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученем Лемківщини, північно-зах. [ідна] Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини творять одноцільну українську територію.

2. Ся укр. [аїнська] національна територія уконституується ся отсим як українська держава та рішається [ся] поробити приготівні заходи, щоби сю постанову перевести в жите.

3. Взивається всі національні меншости на сій українській області, причім жидів визнається за окрему національність, щоби уконститували ся і негайно вислали своїх представників до Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради відносно до їх числа населеня.

4. Українська Нац. [іональна] Рада виготовить конституцію для утвореної повисшим способом держави, а то на основах загального, рівного, тайного і безпосередного права голосованя з пропорціональним заступством з правом національної культурної автономії та з правом заступства при правительстві для національних меншостей.

5. Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Рада жадає, щоби ся укр. [аїнська] територія мала безуслівно своїх заступників на Мировій Конференції.

6. Теперішному австро-угорському міністрові заграничних справ, гр. [афові] Бурянові, відмовляється права пересправляти іменем сеї укр. [аїнської] території.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 ЖОВТНЯ.

«ДІЛО» (Львів). — 1918. — 20 ЖОВТНЯ.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 22 ЖОВТНЯ.

GEMEINSAME KRIEGS-AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 20 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Дивись документ від 19 жовтня 1918 р. «Прокламація української Конституанти».

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про рішення Української Національної Ради заснувати буковинську та галицькі делегації Української Національної Ради з осідком у м. Чернівці та у м. Львові

Засідане Української Національної Ради.

В суботу м. [инулого] т. [ижня] зібралася Українська Національна Рада на своє перше мериторичне засідане. Нараджуванося про подробиці над першими кроками і постановлено насамперед заложити у Львові і Чернівцях спеціальні делегації, що перманентно будуть урядувати у своїх бюрох.

Делегації складаються з парламентарних і соймових послів і по одному відпоручникови існуючих партій.

Задачею делегацій буде приготувати матеріали з різних областей для бюро Національної Ради і заступати інтереси українських областей.

У Відні переймає заступництво Національної Ради президент Укр. [аїнської] Парл. [аментської] Репрезентації спільно зі заступниками поодиноких партій.

Постановлено передати за посередництвом спеціальної депутації постанови Укр. [аїнської] Національної Ради до відома австрійського і спільного австроугорського правительства.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 22 жовтня.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про намір євреїв дотримуватися нейтралітету стосовно національно-державних домагань українців та поляків

Строга нейтральність жидів.

Супроти національних заяв українців і поляків проголосили жиди свою строгую нейтральність і видали апель до жидівського народу у Львові, щоби здалека держався в неділю від національних демонстрацій, які уряджують українці і поляки. Жиди вимагають для себе від обох народів східної Галичини національно-персональної автономії. Сіоністичний «Tagblatt» пише, що жидівський народ не хоче і не може бути судією в борбі між українцями і поляками. Жидівський демократичний посол Райнес відбув конференцію з президентом міністрів Гусареком, на якій категорично домагався узгляднення жидівських інтересів передовсім у східній Галичині і заповів, що безпроволочно приступить до організації Жидівської Народної Ради.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові

У великій салі Народного Дому перед відпоручниками всіх українських повітів Галичини й Буковини в числі около двох тисяч душ президент Укр. [аїнської] Національної Ради проголосив, що вночі з п'ятниці на суботу уконституувалася У. [країнська] Н. [аціональна] Рада як верховна власть української території

в межах дотеперішньої Австро-Угорщини та що ся українська верховна власть признала отсю територію окремою українською державою.

Український нарід дотеперішньої Австро-Угорщини доконав сим робом свого самоозначеня, що покриває ся з 13-ю точкою Вільзонових условин перемир'я та совпадає з консеквенціями, які з сеї Вільзонової точки витягнув маніфест цісаря Варла. Укр. [аїнський] нарід Галичини, Буковини і Закарпаття означив себе державно супроти дотеперішньої Австро-Угорської монархії. Він уважає себе на будуче власним сувереном на своїй землі, що має право сам через свій демократчний парламент уладнати свої внутрішні відносини та рішити про свої відносини до других державних організмів. Щодо сего останнього рішене Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради нічого не переюдикує, зберігаючи українському народови Данилової спадщини відкриту дорогу пристосуватись в будучині до обставин і після них заявитись. [...]

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 22 жовтня.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Повідомлення німецької місії в Відні про румунську агітацію щодо приєднання Буковини до Румунії

Імперська німецька місія Відень 19 жовтня 1918 р.

Його великогерцогській величності райхсканцлеру принцу Макс фон Бадену
Стосовно: Майбутнє Східної Галичини та Буковини. З фельд'єгерем.

Під час одного прийому в посольстві для членів делегацій, депутат д-р Петрушевич, провідна особистість галицьких українців, дуже стурбовано висловився про долю своїх співвітчизників, які вже звикли бути залишеними Віднем напризволяще. Відень не має для них серця і, не задумуючись, віддасть полякам. Але якщо їм і вдасться відвернути це нещастя, все-одно майбутнє їх дуже похмуре. Приєднанню Західної Галичини до Польщі не можна перешкодити і цим самим Східна Галичина буде відрізаною від Австрії. Надалі, сказав мені пан Петрушевич, його співвітчизники могли б думати про об'єднання із російською Україною. Він особисто не вірить у тривале збереження цієї держави, — раніше говорилося по-іншому, — але майбутнє України ще не певне, щоби прив'язувати долю його вітчизни до неї. Отже, їй загрожує жахливе становище — бути оточеною вороже налаштованою Польщею, недружно настроєною Угорщиною та непевною Україною. Незважаючи на пасинівське ставлення, вони мусили б намагатися залишитися у складі Австрії, але з відділенням Західної Галичини вони зависають у повітрі. Він сподівається, що Німеччина перейметься його нещасною батьківщиною і передбачає ближчим часом з цього приводу мати бесіди в Берліні. У чому пан Петрушевич вбачає цю допомогу, він не сказав і, очевидно, сам собі цього чітко не уявляє.

Сусідня Буковина знаходиться в подібному, проте все одно в кращому становищі. Близько 50% її населення, — а саме заможнішого та провідного, — є румунами. Їм залишається приєднання до Румунії або до сусідніх угорських румунів. За об'єднання з останніми в румунських колах Буковини вже дуже жваво агітується. Буковинці хочуть проте використати своє право на самовизначення.

Ведель (підпис).

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: БУКОВИНА 1918. — 1940 РР.: ЗОВНІШНІ ВПЛИВИ
ТА ВНУТРІШНІЙ РОЗВИТОК. — ЧЕРНІВЦІ, 2005. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ. — С.
141–142.

1918 р., жовтня, 19. Львів.

Репортаж Івана Боберського про перебіг засідань української Конституанти у Львові

Дня 19.Х.1918.

З музею йду до Народного Дому на збори у великій салі із зеркалами. Це саля, де не раз ми гуляли... Нині станув я коло стовпа, за товпою слухачів близько вікна, щоб записувати, що я почую та побачу.

Промовляє д-р Євген Петрушевич, високий ростом мущина з коротким вусом, м'яким волоссям, назад зачесаним. Чоло в нього виступає наперед, лиця художаві й скучні, очі без блиску. Говорить спокійно, рівним, скучним голосом без бистрих заміток, як у Назарука, без крилатих думок, як у Цегельського, без шорокого овиду, як у Ганкевича.

Саля не переді повна людей, про вході людей менше, чую виразно кожне слово бесідника, говорить поволі і старається, щоб його слова були для всіх ясні.

«Світлі збори!»

Переживаємо великі хвилі. Подія за подією змінє старий порядок. Валиться наша тюрма Австрія, а має станути нова держава, що потрафить дати народам повну свободу. Цісар накликає. Чи маємо піти за його голосом, чи ні? Посли як відвічальні політики мусять розважити, о скільки се або се зробити. Ми були, як знаєте, вірні Австрії, часом завірні, вона копала, а ми вірили як той пес. Через злуку з поляками українська більшість перемінилась на меншість. Держава не відступила ані кроку від своєї засади і відібрала нам в шляхоцькій Польщі ціле політичне значіння. Цілу власть віддали нашим ворогам. Все, що ми здобули, то завдячуємо не державі, але власній праці і боротьбі проти шляхоцької кліки та боротьбі проти правління, яке давало нас як ціну за нажерливість поляків. Наша народність була забезпечена, вільно було боротись за свої права, хотяй давніше і цієї дрібки прав не було. За це наш нарід був вдячний і вірив у Австрію. За ту віру дістав в дарі тисячі шибениць і табір Талергоф, де тисячі людей померли. Не маємо причини бути вдячними. («Славно», — кричать одні, «Ганьба», — кричать другі, треті усміхнулись, коли почули нараз «Слава» і «Ганьба»).

Австрія кличе нас: любіть мене, я дам вам свободу. Маємо обов'язок застановитись, чи це принесе користь. Хочу річево представити, чому в'язниця переміняється в рай. Голод грозить армії, військо вповідає послух, держава стоїть перед революцією. Вільзон проголосив умовини, що осередні держави мусять перебудуватись, щоб всі народи були рівноправні (оклики: честь йому за це). Осередні держави пристали на його умовини, бо програли війну. В той спосіб повстав маніфест цісара (Голос: «Проч з ним». Голоси: «Псссс»), щоб державу перетворити в союз вільних народів. За кордоном провалилась царська тюрма, а на руїнах повстали вільні держави, а також українська держава. (Голоси: «Славно». Оплески). Але в тій важній хвилі ми мались застановити над тим, чи злука з українською державою принесе їй користь, а також, чи буде вона нам корисна. Ми мали б проголосити, що хочемо належати до української держави. Само проголошення не висарчає. Треба мати силу до переведення. За тим промовляє наше серце. (Голоси: «Є сила». Голос: «А що Вільзон на це?»). Хто нам допоможе? Можемо ми числити на поміч Антанти і Вільзона? Але ж Вільзон каже: «Австрія має дати народам автономію». Він не висказується за тим, щоб ми пішли до України. (Голос: «А чому Польща відірвалась?»)

Польська справа мається так: Антанта станула на тім, що Польщу треба відбудувати. (Голос: «А чехи?» Голоси: «Славно»). Українська держава представлялась з початку як політичний чинник, з яким осередні держави числились, але коли покликано там німецьке і австрійське, українська держава перестала бути чинником політичним. На її поміч не можемо числити. Австрія і Німеччина

розвалюються. Лишаються наші власні сили. Може це невідповідно. Може це невідповідно сказати: наша сила замала, щоби ми оперлись польській державі. Нема в нас сили, щоби примусити поляків признати злуку. (Голос: «Створім силу». Голоси: «А створім силу»). Чи маємо ухвалити, що відриваємось цілком від Австрії? Як довго Австрія буде мати надію, так довго буде нас ратувати. Маємо Польщу проти себе. Клемансо в листі до Замойського висказався, що хоче відбудувати Польщу в давніх історичних границях. (Голоси: «Ганьба». Голос: «Псссс»). Польща має Антанту за собою. Вона має там своїх людей до поради. Польща ужиє війська та 10 тисяч легіону, щоб в даній хвилі загарбати край. Галицькі поляки зберуться до опору.

Що допоможе нам Австрія? Коли не плюнемо на Австрію, то Австрія, не будучи певною полагоди, візьме нас в оборону військом, жандармерією (Крик: «Що жандармами?») й українськими полками. Коли ж копнемо її, то лише словами можемо показувати силу. Хотя й би ми проголосили відорватись, то ніхто не буде з тим числитись. Треба мати силу, щоб перейти до України. Хто знає, чи в інтересі української держави не є обов'язком, щоб ми тут лишились. Коли Антанта зажадає, щоби німецьке і австрійське військо забрати, Росія скористає з того і загарбає землі для одної неділимой Росії. Російські робітники, це москалі, які дишать ненавистю до всього українського. (Гамір на салі. Голоси: «Тихо»). Всі російські провідники бажать, щоб при помочі робітництва проголосити одну неділимую Росію.

Липинський і Матушенко та цілий ряд свідомих українців заступають погляд, що австрійські українці мають лишитись поки що осібно. Коли має поширитись народна свідомість, то можуть це зробити українці з Галичини і з Буковини. Вже много там їх є, займають різні становища до роботи і освідомляють своїм поведенням. Всі, як кажеється, українські полки заявили свою нейтральність, за українською державою станули галицькі і буковинські українці, Українські Січові Стрільці. Сказав Матушенко: «Щоб ви ще тепер не переходили. Можливо, що це нерозумно, що я так отверто говорю, але воля народу винесла мене на провідника. Поможете нам у відповідний час. Коли удасться вам лишитися на верху, то відбудуємось на вашій свідомості». (Голоси: «Славно»). Це слова найвірніших патріотів. Австрія не заслуговує на вірність, однак маємо час зачекати. До мирових переговорів не прийде так скоро, за день-два наступить лишень завішення оружжя. Справа проясниться. Тепер можемо ми сказати, що австрійські українці на всіх австрійсько-угорських землях, на Буковині, у східно-північній Угорщині, у східній Галичині організуємось як окрема українська держава. (Голоси: «Слава». Оплески. Д-р Цегельський: «Етнографічна територія»).

Це є наш народний обов'язок. Уважаємо себе за нарід, який має право жити самостійним життям, організуємось як самостійна нація. (Гляжу на годинник: година 12.50, а зачав говорити о годині 11.15).

Дванадцятого цього місяця покликав цісар до себе представників всіх народів, покликав також українських представників. Я і д-р Євген Левицький говорили з ним більше як пів години. Я сказав, що ми організуємось в окрему, самостійну українську державу. Чи має лишитись при Австрії, чи долучитись до Великої України, це порішить збір 19-го жовтня. Австрія не додержала договору в Берестю, де зобов'язалась поділити Галичину. Австрія рішилась прилучити Східну Галичину до польського королівства. Коли б, — говорив я, — зуміли виконати щось такого, щоб могло пробудити віру, так може народ з'явиться за Австрією. Треба би дати приречення, що утворите українську державу, а на доказ цього приказати зараз поділ влади в краю. Тоді нарід прийме це може за доказ щирості. По тій моїй заяві цісар сказав: «Буду говорити з правительством». Остаточо скінчилось на маніфесті. Коли мене президент міністрів запитав, який мій погляд про це, я сказав: «Це такі слова, які Австрія часто давала і не сповнила. В маніфесті сказано, що це не дотичить польської землі, нехай би сказав польську частину Галичини, а не польську землю». Він не згодився на поправку, бо

Галичина буде поділена. То я сказав: «Так я не ручу ухвали на з'їзді, коли ані цісар, ані Гусарек не виконали цього, то я є проти тому, щоби ми нині заявлялись за Австрією».

Але було б небезпечно копнути Австрію. Ми творимо самостійну, незалежну державу. Така заява вистарчає, а не кажемо дальше. Українська парламентарна репрезентація постановила на 10-го жовтня скликати ширшу парламентарську репрезентацію Галичини і Буковини. Відбулось спільне засідання. Предметом було, щоб зорганізувати і поставити орган, який мав би право репрезентувати на зверх Національну Раду, а нині скликати широкий з'їзд, запросити представників всіх партій Галичини і Буковини. Якраз нині дістали ми з Угорщини письмо, що вони там домагаються злуки. (Голоси: «Славно»). На тім засіданню 10-го жовтня зложили ми Конституанту Національної Ради з парламентарських послів. Ширша українська парламентарна репрезентація постановила, що в склад начального органу мусять бути прийняті заступники ширших кругів, по три делегати від партій Галичини і Буковини, оскільки можна, також з Угорщини. Вчора відбулось засідання. В такій великій хвилі не повинно бути роздору. Всі народи відкинули партійні різниці. Всі зорганізувались, а між нами прийшло до непорозуміння. (Голоси: «Ганьба»). Заступники соціальних демократів відтягнулись від головування, вийшли з салі і не брали участі. Нарада тривала до 4-ї години рано. Нині була б компромінгація, коли б ми не сказали слова про нашу будучність. Я сказав, що резолюція, як я її подав, відповідає нам. Уважаємо себе за Конституанту, яка проголошує в тій хвилі українську державу. (Оплески, спів: «Ще не вмерла Україна...» Хтось диригує співом і надає такт рукою). Заявляємо, що віднині, від сеї хвилі ми не раби ані Австрії, ані Польщі, ми горожани самостійної української держави. Маємо розвинути силу, щоб звільнитись, маємо напружити всі сили, щоб на власній землі не стерпіти чужого ярма, в яким другі хотіли б нас держати.

Тепер позволю собі подати вчерашню резолюцію, а соціал-демократи, що вийшли, жадають, щоб відчитати їх резолюцію».

Встає д-р Стефан Баран, чорнявий в очиях, округлого, повного, але блідого лица, яке не посідає ніякої особлившої ціхи, і читає текст, який записую здебільша, бо дослівно не можу записати:

Конституанта рішає:

1. Східна Галичини, північно-західна Буковина, північно-східна Угорщина творять самостійну українську територію.

2. Вони уконституовуються як українська держава і переходить в життя.

3. Національні меншости взивається, щоб уконституовались і вислали своїх представників до Конституанти. Жида є осібною нацією.

4. Загальне, рівне, безпосереднє голосовання.

5. Вся українська територія має заступників на мировій конференції.

6. Графові Буріянові відмовляється право промовляти в імені сеї української території.

Руки в гору.

Присутні підносять руки. На двох, трьох місцях крики. Микола Ганкевич: «Ганьба». Крики: «Вітик, Вітик». Махають капелюхами. Голос: «Вільно кожному говорити». Голос: «Говорити можна дати». Голос: «Ніт, ніт, розбивають голоси».

Микола Ганкевич, високий ростом, з високим, опуклим чолом, уймаючими рисами лица, живими очима, принадними рухами рук, говорить голосом, що бричить приємно для уха:

«Валяться основи світа. Повстають народи, що рішають про свою будучність. Ці збори оголошують перед цілим світом, що ціллю українців є з'єдинення всіх українських земель в одну державу, одно з'єдинення у вільну Українську Республіку. Лише таке порішення є достойне народу. Український сойм має провід на підставі виборчого права жінок і муцин, запевнює землю, аграрну реформу, вісім годин праці, охорону робочих сил, запевнює волю культури меншостям. Український

нарід хоче порішити згідно з польським народом. (Голоси: «То ніт». Голоси, гамір). На підставі волі, рівності і братерства розпочне український нарід нову добу на основах людяности». (Голоси: «Слава»).

Петрушевич: «Жили ми сотки літ в неволі. Нам ніколи не заяснив погідний день. Ми не мріяли перед роком о такій хвилі. Резолюція нашої Конституанти зістала принята через аклямацію». (Голос: «Прошу о голос». Голос: «Що це є аклямація?»). «Ціль осягнена. Ходило о затвердження Конституанти. Прощаю вас і дякую, що були ви ласкаві прийти».

Петрушевич схиляє дуже легко голову з вповні спокійним лицем, неначе Зевес з Отріколі. Ніякий гамір не досягає його ух. Високої постави, старанно одитий, ані не гнівається, ані не усміхається. Відходить з великої салі, яка зачинає шипіти як вода в ринці на огні. Жіночі пискляві голоси: «До слова! Ганьба! Ганьба! До слова!» Петрушевич виходить поволі до сусідньої кімнати.

Спів: «Ще не вмерла Україна». Деякі повилазили на крісла, саля виглядає як філі озера, що ними гойдає буря.

Голоси мужеські: «Ганьба! Ганьба!» Якийсь сильний голос: «Що се?» Інший голос з насміхом: «Нарід рішає про свою свободу». Спів: «Гайдамаки, ми всі однакі...» Голос: «Ганьба!» Дорошенко до мене: «Новий гімн для нової держави...»

Гляджу на годинник. Година 1.30.

Якийсь стрілець: «Вже давно не чув я тільки ганьби». Деякі виходять дуже поволі через головні двері, інші вилазять на крісла.

Вітик, майже низького росту, округла голова на короткій шиї, із загонистими очима, кричить різким голосом: «Ми бажаємо злуки вже тепер, бо не віримо австрійському правительству!»

Голос: «Німецькому також». Голос Вітика губиться в гаморі і в криках.

Ванчицький: «Війська нам треба, більше нічо».

Голос: «Поляки мають амуніцію в Галичині».

Голос: «Ганкевич перекиньчик!»

Тершаковець: «Бійтесь Бога. Чорна рада!»

Гуртки при салі стовпились, говорять, кричать, хитаються, безперестанний гамір і вереск.

Хтось виступив на ступень, відки говорив був Петрушевич, і старається пере- кричати гамірні гуртки: «Мусить бути безоглядна згода. Поневолені народи стають вільними народами, а в нас виринають партійні свари. Ганьба!» Грозить кулаком, кричить до галайків в великій салі: «Ви раби, невільники. Партія соціал- демократів йде з поляками!»

Стрільці при вході повилазили на якийсь стіл і кричать: «Проч з ним, ганьба, проч з ним!» Крик, виск, луск. [...]

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: ІВАН БОБЕРСЬКИЙ. ШОДЕННИК 1918. — 1919 РР. —
Львів, 2003. — С. 28–33.

1918 р., жовтня, 21. Чернівці.

Звіт начальника жандармерії в Галичині та Буковині генерал-майора Е. Фішера міністерству оборони про реакцію на рішення Української Національної Ради

На засіданні Української Національної Ради, яке відбулося 17 жовтня цього року у Львові, точилися бурхливі дебати між меншістю, яка вимагала приєднання української частини Східної Галичини до України, та більшістю, яка відстоювала позицію вирішення українського питання шляхом приєднання до Австрії. Ця точка зору більшості була Народним Комітетом ухвалена, але його секретар,

д-р Баран, під загрозою енергійних дій всієї академічної молоді, висловив свій протест з цього приводу.

18 жовтня у Львові відбулося попереднє обговорення української Конституанти, яка складалася з українських членів верхньої палати, членів українського парламентського представництва, українських депутатів ландтагу та з представників (по 3 чоловіка) всіх українських партій (націонал-демократів, радикалів, соціал-демократів, християнських соціалістів). Згідно з конфіденційними відомостями, в цій нараді повинні були взяти участь ще 9 представників українців з Угорщини. Переговори велися таємно, навіть представники преси не мали доступу на засідання. Міністр Горбачевський вибачився за свою відсутність у зв'язку з раптовою хворобою, обидва князі церкви, архієпископ граф Шептицький та єпископ Хомишин вели себе пасивно. Схваленням рішення з українського питання про приєднання до Австрії (тобто в дусі постанови Українського Народного Комітету від 17 жовтня) українське парламентське представництво та численні представники з Буковини отримали повну перемогу над декількома українськими партійними організаціями з провінції, які висловились проти австро-українського варіанта. Причиною такого рішення, за чутками, є те, що у випадку приєднання до російської України потрібно було би враховувати, що кордон Східної Галичини відійде тільки до Бугу, а у випадку рішення українського питання згідно з цісарським маніфестом українцям компетентними органами були дані гарантії того, що Східна Галичина з кордоном аж до Сану та з приєднаними до неї нафтовими областями потрапить до новостворюваної держави. Кордонами цієї української держави повинні стати Сан, Збруч та Серет включно з областями Угорщини, де проживають українці.

18 жовтня відбулася також партійна конференція Української соціал-демократичної партії. Вона вимагала об'єднання австрійських та російсько-українських областей в єдину республіканську державу та погрожувала у випадку невиконання цих вимог класовою боротьбою.

20 жовтня відбулося засідання Конституанти. Переважна більшість пристала до австро-українського вирішення українського питання і тільки декілька доповідачів, які належали до різних партійних організацій з провінції, виступили проти. Соціал-демократи, які так само брали участь у цьому засіданні, в дусі попередньо прийнятого рішення прийшли з твердим наміром будь-яким чином спровокувати сварку. Оскільки вони зрозуміли, що знаходяться в меншості, то почали вимагати, щоб рішення більшості не було прийняте до уваги, а їм було надане право вето. Але оскільки жодна з буржуазних партій, навіть ті, які, на відміну від більшості, відстоювали рішення про приєднання до України, не хотіли пристосовуватись до такої точки зору, соціал-демократи оголосили, що вони більше не хочуть брати участь у наступних переговорах і вирішили відокремитись.

Важке військове становище Центральних держав викликало між усіма національностями Буковини дуже великий неспокій, оскільки вони не мають чіткого уявлення про своє майбутнє.

Внаслідок важкого становища монархії румунська інтелігенція плекає нові надії на свої великорумунські плани, з якими вона ще у вересні не наважувалась відкрито виступати у широкому загалі, а лише висувала їх предметом обговорень тихих таємних зібрань.

Тенденції української інтелігенції цілком збігаються з настроями їхніх галицьких земляків, внаслідок чого з цього боку був заданий ще дотепер незвично гострий тон у Буковині».

1918 р., жовтня, 21. ФРАЙШТАДТ.

Лист буковинця Євгена Павлюка до своєї родини, евакуйованої в Київ

На милий спомин від вашого сина Геніка із рідного краю, нашої милої Буковини, в надії на красшу долю поліпшення ваших тяжких і оплаканих днів на чужині і щасливого повороту до своєї хати, до своєї вітчизни.

Цілює вас сердечно, із сльозами в очах та з жалем у серцю ваш син Генік.
Фрайштадт, 21/Х.18.

На милий спомин для вас, мої сестриськи-жалібниці, Ромочко і Туцько, від вашого рідного і для вас щирого брата, желяючого вам ліпшої долі і щасливого повороту та милої стрічи.

Ваш вас сердечно цілючий і вас потішаючий брат Генік.
Фрайштадт, 21/Х.18.¹

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА ОРИГІНАЛОМ З КОЛЕКЦІЇ ВОЛОДИМИРА СТАРИКА

1918 р., жовтня, 22. ЛЬВІВ.

Стаття газети «Діло» про нову ситуацію щодо національно-державного самовизначення австрійських українців у світлі останньої заяви президента США В. Вільсона

Доля Австрії рішена.

Відповідь Вільсона віддає в руки чехо-словаків і південних славян рішення про існування Австро-Угорщини. Український нарід перед новою ситуацією.

І так Злучені Держави й Антанта сказали свої «*ceterum censeo*»² про Австро-Угорщину.

Стали вони на тім, що народи, передовсім чехо-словаки і південні славяне Австро-Угорщини мають рішати, яка має бути їх державна будучність.

Як се рішення випадку, для оцінки сього вже нині є певні дані. Німці думають про злуку з Німеччиною, чехи домагаються незалежної чесько-словацької держави й федерацію з польською і південно-славянською державою, поляки хочуть незалежної і з'єдиненої Польщі, південні славяне Австрії і Угорщини змагають до з'єдинених своїх областей з Сербією й Чорногорією в одну велику південно-славянську державу, румуни обох половин монархії хочуть з'єдиненої Румунії, італійці прилучення до Італії. Пануючий народ Угорщини, мадяри проголосив розрив дотеперішної реальної унії з Австрією.

Словом кожний з народів Австро-Угорщини змагає до повної державної незалежності, а ті, що досі були розділені кордонами, також національного з'єднання.

Становища українського народу до Австро-Угорщини ухвала Української Національної Ради не пересуджує.

Відповідь Вільсона творить нове становище, відмінне від того, яке було премією тої ухвали. Очевидно, що те нове становище буде також мати вплив на дальшу політику Української Національної Ради.

«Діло» (Львів). — 1918. — 22 жовтня.

¹ Батько Євгена Павлюка — директор школи в селі Вікно Касія Павлюк, його мати та сестри Віра і Романа були евакуйовані в ході відступу російських військ з Буковини і восени 1918 року перебували в Києві.

² Крім того вважаю, [що Карфаген повинен бути знищений] (лат.).

1918 р., жовтня, 22. Львів.

Повідомлення генерального командування австрійської армії про тактичні завдання легіону Українських Січових Стрільців на Буковині

Львів, 22 жовтня.

S. S. 4 генеральне командування 204.

4 hn найвище командування армії, операційне відділення

Дуже терміново

До найвищого командування армії, начальника генерального штабу, операційний № 14824.

Його цісарська високість ерцгерцог Вільгельм командує цілою українською формацією, котра складається з командування групи, батальйонів легіону, навчальної групи та резервної компанії.

Батальйони легіону стоять на сторожі спокою в прикордонній смузі з обох боків Пруту, комендант групи є головним командиром з осідком в Чернівцях. Для того, щоб діяти відповідно до намірів найвищого командування армії, просимо ставити нас до відома про все, що міститься в наказах згаданого найвищого командування армії до командування легіону — залежно від того, чи ціла група ерцгерцога Вільгельма буде стягнута з фронту і переведена в Чернівці. В цьому випадку генеральне командування має намір замінити батальйон українського легіону визначеним як резервний батальйон III/203, а перший сконцентрувати як резерв у Радівцях. Перенесення командира групи ротмістра ерцгерцога Вільгельма в Радівці не є бажаним, оскільки в такому разі головне командування буде дислоковане цілком поза межами ділянки безпеки.

Наприкінці просимо генеральне командування зволити тримати нас в курсі справи про цілі наміреного перенесення, щоб ми могли діяти відповідно до цього.

4-те генеральне командування № 53502/1.

«CODRUL COSMINUL» (ЧЕРНІВЦІ). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 22. Відень.

Повідомлення про дискусію в австрійському парламенті щодо національно-територіального розмежування Буковини між українцями і румунами

За з'єдинення українських земель.

Румунські претензії до українських областей Буковини.

На нинішнім засіданні палати послів п. [ан] Грігоровіч обговорював відносини українців та інших націй на Буковині та протестував проти домагань українців прилучити частку краю аж по Серет до української держави та заявив, що румуни з сеї області ні з міста Чернівці не зрезигнують.

З сими виводами полемізував п. [ан] Василько та відпер закиди, піднесені проти українських легіонів.

Відтак п. [ан] Вітик (укр. [аїнський] соц. [оціал]-дем. [ократ]) проголосив засади українських соціальних демократів виголошені на українським національним конгресі та заявив, що українці усіх областей мають бути з'єдинені в одній українській республіці. Українці як вільний нарід бажають полагодити враз з іншими народами справу самоозначення. Українці не бажають ні клаптика землі румунської, польської чи російської, бажають тільки, аби український нарід не втратив ані кусника своєї власної землі.

Українці не хочуть панувати над іншими народами, хочуть тільки боронити своїх прав. В Галичині, на Холмщині та Підляшшу вони борються проти польських верховодів, які опираються на австрійській силі. 44-мільоновий український нарід розвивається як нарід вільний та діждеться сего, що буде паном на своїй українській землі. Побіда не мине українців. Вони діждуться сего, що мешкатимуть як вільний нарід серед вільних народів Європи, що сповниться ідея з'єдинення усіх українців на власній українській землі, в самостійній українській республіці.

«Діло» (Львів). — 1918. — 24 жовтня.

1918 р., жовтня, 22. Відень.

Повідомлення про дискусію в австрійському парламенті у зв'язку зі вступом українського легіону в Чернівці

Вступ українського легіону в Чернівці.

В продовження наших учорашніх повідомлень додаємо ще короткі промови депутатів Грігоровіча і Василька.

Депутат Грігоровіч (румунський соціал-демократ) обговорював мовні області на Буковині. Представниками змішаних областей є неодмінно депутати Штраухер, Кечман і я. В нас кожен румунський селянин розмовляє по-українськи. Ми захищаємося зараз лише від того, щоб від нас не забирали наших національних місцевостей. Чернівці сьогодні є спільною власністю всіх націй на Буковині. Румуни будуть засідати в крайовому сеймі Чернівців навіть якщо увесь світ буде проти цього. Тиждень тому до Чернівців вступив український легіон з гаслом: Ми зайняли Чернівці і цілу Буковину. Депутат Василько є відповідальний за цей крок. Я сам хочу притягнути його до відповідальності.

Депутат Василько (буковинський українець): Румуни ведуть оборонну боротьбу, яка є цілком непотрібною. Я розумію, що румуни заявили Чернівці для себе. Ми ж вимагаємо лише права на самовизначення також і для мешканців Чернівців. Легіонери увійшли в Чернівці не з нашої волі, але як частина австрійських збройних сил. Ми не хочемо нічого іншого, ніж порозумітися з румунами на підставі права на самовизначення

GEMEINSAME KRIEGS-AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 23. Відень.

Повідомлення про дискусію в парламенті між українськими та румунськими депутатами щодо майбутнього Буковини

Боротьба за Буковину.

Розбіжності між румунами та українцями. Німці стоять на боці румунів.

Під час останнього засідання палати депутатів виявилися в дебатах щодо Буковини протиріччя між румунами і українцями щодо приналежності Чернівців. Вартою уваги є промова Кечмана, котрий від імені німців висловився за приналежність Чернівців до румунської частини Буковини. Рішення про це ухвалить плебісцит, причому слово євреїв буде вирішальним.

Протягом дебатів депутат Вітик домагався об'єднання всіх українських областей в одну українську республіку і вимагав участі українців в мирних переговорах. Українці також сподіваються добитися своїх прав без допомоги австрійсько-го уряду.

Депутат Кечман заявив, що 200 000 німців зі Східної Галичини і з Буковини також мають на увазі право на самовизначення для себе. Німці в Східній Галичині висловлюються за українців і за те, щоб залишитися в українській державі. (Жваве схвалення з боку українців) Так само і 70 000 німців, які живуть в румунській частині Буковини, заявляють, що вони бажають залишитися жити там, де досі жили в мирі і найкращому порозумінні з рештою населення. Промовець пояснив докладно, що для досягнення на Буковині виконання принципу національної автономії, а це дало б змогу німцям в українській і німецькій частинах зберегти свою національність, він виступає за залишення міста Чернівці за румунською частиною Буковини і за збереження університету в Чернівцях, апелюючи до українців і румунів, щоб вони в Галичині і на Буковині вирішили у взаємному порозумінні всі питання, які несподівано виникають. (Схвалення товаришів по партії)

Депутат Реннер заявив, що німці вимагають, щоб при дискусіях між українцями і румунами не нехтувалися німецькі інтереси.

Депутат Лукашевич заявив у фактичній поправці, що українці не віддадуть Чернівців.

Депутат Грігоровіч зайнявся стосунками між українцями і іншими національностями Буковини і протестував проти вимог українців включити частину краю до Серету до української області. Румуни так само не зрікаються цієї області, як і міста Чернівці; в своїй боротьбі за Чернівці румуни також представляють права німців на Буковині, з якими вони живуть в тісній культурній спільноті. Він застерігає українців, щоб вони не допускали фон Василька керувати в цьому питанні, закінчуючи вимогою угорських румунів про об'єднання румунів Банату, Семигороду і Буковини. (Оплески румунів)

Депутат рицар фон Василько звертається проти виступу Грігоровіча, причому його неодноразово переривав окриками Грігоровіч, заявляючи, що він ніколи не займався тероризмом проти жодної нації, натомість намагався знайти порозуміння між двома націями Буковини. Ніхто не може позбавити його права висловити побажання своєї нації. Він мусить дати якнайгострішу відсіч наклепам проти цвіту української нації — українському легіонові — як спробі його дискредитації.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 24 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 23. Відень.

Повідомлення про нотифікацію перед австрійським урядом створення незалежної західноукраїнської держави депутатами Є. Петрушевичем та М. Васильком

Від імени української Конституанти явили ся дня 23 с. [ього] м. [ісяця] у австрійського президента міністрів послі д-р Евген Петрушевич і М. Василько і повідомили його про утворене незалежної Української Держави, зложеної з українських областей монархії.

Президент міністрів прийняв сю нотифікацію до відома.

При сій нотифікації замітні є два моменти. Незалежна Українська Держава має обнимати всі території Австро-Угорщини, замешкані українським народом, отже також північно-східну Угорщину. При сій нотифікації зазначено, що Українська Держава має право сама заступати свої інтереси на будучій мировій конференції. Оба сі моменти виходять поза рами цісарського маніфесту і се прийняв до відома австрійський президент міністрів.

Довідуємось, що делегації Української Держави занотифікують утворене сеї держави всім другим державам, які повстали на території давньої Австро-Угорської монархії, а також всім державам поза територією Австро-Угорщини.

Роблять ся заходи, щоби для сих делегацій узискати пашпорти на виїзд за границю.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 26 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 23. ВІДЕНЬ.

Протокол засідання австрійської ради міністрів, в який внесена пропозиція депутації українських парламентарів про створення української держави

Прем'єр-міністр повідомляє, що у нього була депутація українських парламентарів і висловила відносно свого ставлення до держави різні прохання. Вони стоять на тих позиціях, що територію української держави повинна утворювати Східна Галичина до Сану, Буковина до Серету включно з містом Чернівці та ті області Угорщини, в яких проживають українці. Вони повністю готові заснувати це державне новоутворення в найтіснішій єдності з монархією, але побоюються, що поляки зроблять неможливим заснування їхньої держави.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ В БУКОВИНІ. — ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 32.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 23. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення крайового президента Буковини Й. Ецдорфа міністерству внутрішніх справ про заплановане на 27 жовтня засідання румунських національних зборів

27 жовтня у Чернівцях відбудуться національні збори, скликані румунським парламентським клубом, депутатами Грігоровічем та Сербу, а також усіма румунськими партіями з ландтагу. В них візьмуть участь всі румунські парламентські депутати, всі депутати ландтагу останнього скликання, а також румунські бургомістри Буковини. Кількість учасників — 100–150 осіб. Збори відбудуться в закритому приміщенні. Головуючий відкриє засідання вступним словом, де він висвітлить вагомість та значимість останніх подій. Головуючий закінчить свою промову оголошенням прийнятої всіма румунськими партіями резолюції:

1. Румунський народ у Буковині констатує, що він має право визначати свою долю.

2. На основі цього права він проголошує свою солідарність з румунами Семигороду та Угорщини.

3. Для досягнення спільної мети він вимагає створення спільної організації, яка повинна сформулювати і висловити основні постулати румунів Австро-Угорщини.

4. Спільна організація складатиметься з обраних представників румунів Семигороду та Угорщини, а також з представників Конституанти румунів з Буковини.

5. Конституанта складається з румунських депутатів державної ради (парламенту), з колишніх депутатів буковинського ландтагу та з румунських бургомістрів краю.

6. Конституанта обирає [Румунську] Національну Раду, що складається із 36 членів.

7. Тільки [Румунська] Національна Рада та спільна організація повинні представляти правові інтереси румунів цісарської імперії. Будь-якому іншому чиннику забороняється виступати від їхнього імені.

8. На мирному конгресі румуни можуть бути представленими виключно їхніми довіреними особами.

9. [Румунська] Національна Рада та спільна організація залишають за собою право на вирішення національного розмежування.

Кінець резолюції, її остаточний варіант не виключає змін. Підготовлена резолюція повинна бути прийнята на засіданні відкритим голосуванням. Інших виступів не буде. Кінець зібрання. Демонстрації не відбудеться, порушення громадського спокою не слід боятися. Я буду надалі домагатися включення згадки в резолюції або хоча б у вступній частині про найвищий маніфест та австрійську державу.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ
В БУКОВИНІ. — ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 33–34.

1918 р., жовтня, 24. Київ

Повідомлення про телеграму Українського Національного Союзу українській Конституанті у Львові з побажанням об'єднання всіх українських земель в одне державне тіло

Національний Союз і об'єднання всіх українських земель.

Український Національний Союз вислав, як відомо, президії установчих зборів у Львові телеграму такого змісту:

«Не маючи змоги вислати намічених делегатів, Український Національний Союз, об'єднуючи своїми організаціями цілий український народ, щиро вітає в особі українських національних зборів національне самовизначення наших австро-угорських братів, що сотні літ оставали під тяжким ярмом національного поневолення. Бажаючи успішної та плідотворної праці, Український Національний Союз заявляє спільний ідеал об'єднання всіх українських земель в одно державне тіло.

Голова Винниченко. Секретар Дідушок».

Хоча в сих словах ясно зазначено становище Укр. [аїнського] Нац. [іонального] Союзу до галицького питання, в громадянстві все таки появились чутки, немов Союз захоче в цій справі деяку здержливість. Щоби прояснити річ, наш кореспондент звернувся до голови комісії по закордонним справам Союзу і дістав вияснення, що заяву Укр. [аїнського] Нац. [іонального] Союзу треба розуміти дослівно і трактувати її як основну і реальну плятформу в політичних комбінаціях.

«Діло» (Львів). — 1918. — 27 жовтня.

1918 р., жовтня, 24. Відень.

Повідомлення про заяву голови буковинського українського депутатського клубу М. Василька щодо української Конституанти

Депутат фон Василько про українську Конституанту.

Депутат Микола фон Василько, котрий прибув до Відня зі Львова, зробив наступну заяву про заснування і перебіг українських національних зборів:

В п'ятницю пополудні зібралася українська Конституанта, на якій було вирішено проголосити самостійність української держави для всіх заселених українцями етнографічних областей Австрії та Угорщини від Сяну в Галичині до Серету на Буковині. Соціал-демократи вийшли з Конституанти з мотиву, що вони вимагають негайного приєднання цієї новоствореної держави до української держави з осідком в Києві.

Слухання Конституанти відбувалися надзвичайно збуджено і тривали до ранку неділі, тому що також і численні представники буржуазних партій приєдналися до точки зору соціал-демократів. В суботу пополудні головою д-ром Петрушевичем було представлено для прийняття рішення Конституанти. На пропозицію голови вдалося домогтися ухвалення рішення Конституанти, незважаючи на заперечення соціал-демократів, які знову з'явилися на зборах. Серед бурхливих виявів радості присутніх д-р Петрушевич проголосив конституювання української держави на всіх етнографічно-українських областях Австрії та Угорщини. Серед іншого вирішено послати власне представництво на міжнародну мирову конференцію і позбавити міністра зовнішніх справ графа Буріана права виступати і вести переговори від імені щойно проголошеної української держави.

Д-р Петрушевич закінчив свою промову словами: «Від нині немає польського панування, немає панування старої Австрії, немає панування Угорщини, натомість кожен українець є лише громадянином нової української держави».

Депутат Микола фон Василько відвідав вчора президента міністрів д-ра барона фон Гусарека і повідомив його про вищезгадані події.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 26 ЖОВТНЯ.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 24. ЧЕРНІВЦІ.

Заклик румунського товариства резешів і мазилів Буковини до протидії проведенню українського буковинського віча та поділу краю за національною ознакою

Заклик резешів до всіх братів румунів на Буковині!

Перед лицем запланованого національного віча українців, в декларації якого буде повторена, слідом за резолюцією львівського з'їзду, вимога відділення великої частини території Буковини, для влучення її в українську державу, яка створюється зі Східної Галичини і перед лицем нерішучої поведінки румунських політиків-депутатів, які готові погодитися з українцями стосовно поділу Буковини, товариство буковинських мазилів і резешів, які борються за врятування від денаціоналізації наших братів з півночі Буковини, зі всією енергією протестують проти будь-якого відчуження прадідівської землі ухвалило наступну резолюцію:

Від часу заснування Молдови в 1359 році і до приєднання Буковини до Австрії в 1775 році, а отже, протягом більш ніж чотирьохсот років залишалися незмінними кордони нашого краю, який був румунською вотчиною наших предків. Від часу приєднання Буковини до Австрії та донині, протягом ста сорока трьох років, сюди прибуло дуже багато безпритульних і немаєтних людей з Галичини, безперервні рутенські емігранти, які осіли в північній частині краю і своєю великою кількістю пригнітили національне існування давніх румунських мешканців.

Таким чином було денаціоналізовано цілі села. Однак цю денаціоналізацію постійно відчували як насильство частина наших братів резешів і спадкове селянство. Це доводить любов, з якою ці відчужені брати зустрічають тих, які непохитно йдуть до мети від імені зниклих румунів краю і їх бажання звільнитися від становища, в якому вони перебувають. Це доводять румунські школи, які засновано кілька років перед вибухом війни в громадах Комарешти, Панка, Костешти,

Карапчів над Серетом тощо; це доводить і настирливість, з якою, наприклад, резеші і селяни Михальчі борються вже сорок років за повернення румунської школи.

Тому не може бути визнаним ніяке право українців, які вимагають частини Буковини як української землі. Протестуємо проти відірвання згаданої частини краю, щоб стати частиною української держави і закликаємо всіх румунів не підтримувати цю маніфестацію і протидіяти відчуженню землі, успадкованої від наших пращів.

Не маємо змоги усунути з краю українців, які внаслідок довгого перебування прив'язалися до нашої землі, і не говоримо про денаціоналізацію; терпимо їхнє власне культурне життя на історичних окраїнах краю, але не погоджуємося, щоб наші брати, скрізь, де вони пригноблені українцями, і які бажають, щоб їхні діти і внуки могли жити так, як жили їхні пращів, тобто румуни, і мали можливість бути захищеними від відчуження, якого б вони зазнавали після включення до складу української держави.

Буковинські румуни вимагають щоб так, як нам визначено долею, жити в тісному зв'язку з братами з Трансільванії, Марамурешу, Крішани і Банату і щоб негайно був закритий галицький кордон, і щоб припинилося збільшення числа українців через еміграцію з Галичини, щоб українці, які зараз знаходяться в Буковині, не могли більше чинити експансію на шкоду румунам.

Брати румуни всіх станів! Просимо вас в ім'я любові до народу, просимо відчувати всі страждання братів, яким загрожує відчуження і не відкидати наших братів з півночі Буковини, не залишати, не віддавати їх на погибель. Нас мало і наш голос слабкий, але голос всіх буковинських румунів має силу врятувати цілий край в найважливіші моменти румунської історії, доки нещастя відчуження не розгорілося на віки вічні.

Брати, допоможіть нам, пам'ятаючи про важку відповідальність, яку сьогодні візьмете на себе, якщо нині санкціонуєте вашим вільним рішенням ситуацію, яка є результатом насилля протягом ста сорока трьох років!

Чернівці, 24 жовтня 1918 р.

За товариство буковинських мазилів і резешів:

Діонісій рицар де Бежан, голова. Александрю Вітенку, заступник голови. Василе Вітенку, секретар. Никифор Шкраба, касир. Члени комітету: Іоан Босняг, Іоан Драфта, Діонізій рицар де Паунель, Іоан де Севескул, Димитріє рицар де Цопа.

«GLASUL BUCOVINEI» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 24. Львів

Лист скарбника Центральної управи Українських Січових Стрільців І. Боберського до командира корпусу Українських Січових Стрільців Василя Вишиваного

Ваша архикняжа світлосте.

Час спішить. Позволю собі вашій архикняжій світлості подати слідуєчі помічення до відома:

Український загальний вважає за конечне, щоб ваша світлість порозумілись з Віднем і виступили як шеф Галицького українського королівства. Українські збори висказали дня 19.Х свою думку про Галичину. Заява Вільсона про слов'ян в Чехії і слов'ян на полудні знана. Легіон повинен прийти в околицю Львова до Скнилова і Солонки.

У Львові стоять слідувачі частини: XV полк піхоти з Тернополя, 1 300 людей, переважно українці, XIX полк краювої оборони, українці, сторожовий курінь ч. 50, 1 500 муже, стирійці.

В останніх днях прийшли сюди польські легіонійці, числом 400 з 10 старшинами, дня 22.X прибули гонведи, полк XX, 300 вояків.

Доглянемо докази, що польські легіонійці збираються у Львові в цивільнім одязі, а плян польського стоваришення «Војовка»¹ має на цілі усунути намісника і заволодіти Львовом. Існують також докази, що комісар поліції Райнляндер під покришкою австрійського урядування пособляє протиукраїнським намірам. Належало би заступити його українцем, н. [априклад] Банахом з Кракова.

Українці очікують, що ваша архикняжа світлість порозуміються з його величством цісарем і поступлять енергічно в цім напрямі, щоб Східна Галичина припала українцям. Ваша архикняжа світлість посідає прихильність українського населення, ходило б тепер о це, щоб вихіснувати нагоду. Поляки не сміють випередити українців. Доконані події будуть для Антанти міродайними при заключуванні мира.

Ваша архикняжа світлість zvolite порозуміться з д-ром Є. Петрушевичем. Розмовляв я вчора з послом Цегельським, бароном Гужковським й одним старшиною львівської залози. Вони уважали за потрібне, щоб я цю стправу зголосив особисто, однак тяжке подорожне прилучення зневолює мене представити її письменно. Прошу прийняти моє оправдання.

З дійсним поважанням Іван де Боберський, скарбник Центральної управи Українського легіону.

Львів, вул. Мохнацького, ч. 40, дня 24.X.1918.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: ІВАН БОБЕРСЬКИЙ. ШОДЕННИК 1918. — 1919 РР. — ЛЬВІВ, 2003. — С. 27.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 25. ВІДЕНЬ

Повідомлення про промову голови буковинського парламентського клубу М. Василька у Віденському парламенті про право буковинських українців на державне самовизначення

...Як одинокий заступник Буковини в Комісії заявляє бесідник дальше, що не тільки українці Буковини, які припираючи до Східної Галичини, замешкують аж по Серет одноцільну під зглядом мови територію, і друга по числі нація, румуни, що заселяють полудневу часть краю, як також всі прочі нації, головно ж німці і жиди, торжественно протестують проти того, щоби Буковина була предметом дипломатичних і політичних угод. Дві найбільші нації, що заселяють Буковину, українці і румуни жадають одинакової можности, як і всі інші народи, через плебісцит в державі самі означити, куди мають належати в будучности заселені ними області.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 25 ЖОВТНЯ.

¹ Боївка (польськ.).

1918 р., жовтня, 25. Львів

Повідомлення про приїзд делегації буковинських гуцулів до Львова для привітання голови буковинського парламентського клубу М. Василька з ювілеєм його депутатської діяльності

Двадцять літ послування посла Василька минуло якраз в цій порі. З цієї нагоди явила ся численна депутація з цілої Гуцульщини, до 100 членів, під проводом д-ра Н. Драгомирецького у посла Василька у Львові, передала йому хліб і сіль і гарно виконану адресу з підписами всіх громад його виборчого округу. Д-р Драгомирецький зложив в імені цілої Гуцульщини подяку пос. [лові] Василькови за його всі дотеперішні старання для Гуцульщини, краю і цілої України і просив і надалі, опираючи ся на довіре своїх вірних гуцулів, працювати на добро і користь українського народу.

Посол Василько, зворушений до глибини цією несподіванкою, подякував зібраним кажучи, що лише тому міг він спокійно працювати і не оглядати на нікого, бо був певний довіря своїх виборців. Серед дружної розмови розпращались відпоручники з своїм улюбленим послом, вертаючи назад у свої гори.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

1918 р., жовтня, 25. Київ.

Повідомлення про заяву Українського Національного Союзу щодо необхідності включення Буковини до складу соборної української держави

Заява Укр. [аїнського] Нац. [іонального] Союзу про внутрішнє і міжнародне становище України.

[...]Ґрунтуючись-же на праві кожної нації на визначене форм свого національно-державного життя, так виразно проголошеного в мировій програмі Вільсона, прийнятій обома воюючими сторонами, а також спираючись на історичне та природне право кожного народу гуртувати в одне ціле всі одірвані від його часті, Український Національний Союз вважає цілком природним і необхідним злучене в один державний український організм всіх заселених українцями земель, які до сього часу через історичні та міжнародні обставини не ввійшли в склад самостійної української держави, себ-то: Східної Галичини, Буковини, Угорської України, Холмщини, Підляша, частини Бесарабії з українським населенієм, частини етнографічно-української Донщини, Чорноморі, Кубані.

Всередно витаючи той шлях братерства народів, яким підуть держави світа в недалекому майбутньому, а також ті прагнення до цілковитої самостійности в твореню свого внутрішнього державного життя, що з такою силою виявилось серед пригнічених до сього часу націй Європи, бачучи в сьому як найкраще призначене справедливості й вірности того шляху, на який уже майже рік вступила українська нація Український Національний Союз висловлює тверду надію, що на мировому конґресі всіх народів сей шлях буде визнано всім світом і зміцнено тими новими засадами, на яких буде перебудовано жите всіх держав і націй.

Президія Українського Національного Союзу:

Володимир Винниченко, голова.

Петро Дідушок, секретар.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 25 жовтня.

1918 р., жовтня, 26. Чернівці.

Витяг з ноти Української Національної Ради до президента США В. Вільсона з вимогою визнати право на самовизначення галицьким та буковинським українцям

Українська нота до Вільсона.

Пане президенте!

Підписане тимчасове правительство зєдинених в самостійну державу українських областей дотеперішної Австр. [о]-Угор. [ської] монархії має честь отсим повідомити вас, пане президенте, що по мысли проголошеного вами права самоозначеня український нарід Австр. [о]-Угор. [ської] монархії на своїх установчих національних зборах у Львові дня 19 жовтня с. [ього] р. [оку] постановив покликати до життя Українську Національну Раду і створити з українських областей дотеперішної Австр. [о]-Угор. [ської] монархії самостійну українську державу. Українська Національна Рада уконституувала ся в сей спосіб, що вибрано Виконний Виділ, зложений з 9 членів, котрий має вести як провізоричне правительство справи української держави.

Підписане правительство має честь в імени сеї нової української держави на ноту пана державного секретаря Зєдинених Держав, звернену до властиво неістнуючого вже уряду заграничних справ Австр. [о]-Угор. [ської] монархії з дня 18 жовтня с. [ього] р. [оку] — на ноту, котра в дійности була звернена до народів бувшої Австр. [о]-Угор. [ської] монархії, відповісти в слідуючий спосіб:

В згаданій ноті австр. [о]-угор. [ській] державі як такій відказує ся права до переговорів щодо перемиря і мирових переговорів тому, що чехо-словаки і югославяне знаходять ся на военній стопі і що тільки ті народи мають право рішати про свою судьбу. Про инші народи, між ними і про український нарід, котрий в межах бувшої Австр. [о]-Угор. [ської] монархії числить понад 4 і пів міліона душ, в ноті не згадано. Не можуть поминути мовчки українці бувшої Австр. [о]-Угор. [ської] монархії сего, що ріжниця, яку зроблено між народами, що знаходять ся на военній стопі з иншими народами монархії, неміло їх вразила, бо хоч з одної сторони таке розріженне було би щодо питання про завішене оружя до певної міри оправдане, що знов з другої сторони не дало би ся се погодити з проголошеною паном президентом ідеєю про самоозначене всіх культурних націй — а зокрема коли розходить ся о створене союзу вільних народів і тревалого мира в Европі на підставі національної і демократичної свободи.

Український нарід має проте повну підставу думати, що може примінити і до себе проголошені паном президентом права самоозначеня. Підписане тимчасове правительство українського народу бувшої Австр. [о]-Угор. [ської] монархії побоює ся, що неясности в трактованю поодиноких народів сеї монархії дадуть ся звести до сего, що деякі з народів сеї монархії з власною шкодою не поінформували як слід широкого політичного світа про своє істноване і свої цілі; най нам буде отже вільно на тім місці звернути увагу на деякі моменти, відносячі ся до українського народу.

[...]

Теперішня Світова війна принесла зі собою також цілковиту зміну в положеню українського народу. Одним з найбільших чудом великого змаганя народів було воскресенє 40 міліонового українського народу, котрий святкує тепер своє величавє відродженє.

Внутрішній розпад штучно і силою споєної царської Росії використав український нарід на се, щоби уконституувати ся як самостійна демократична республіканська держава з столичним городом Київом та відбудувати давню Київську державу.

І хоть зовнішню форму, в якій проявило ся змаганє до свободи, не всюди одобрено, і хоть молода держава мусіла підчинити ся зовнішнім чинникам, то на всякий

случай можна надіятися, що воскресша українська держава буде існувати і що по мисли паном президентом проголошеного права самоозначення народів займе місце в союзі вільних народів. Того сподіватись треба тим більше, що лежить се в інтересі загального світового мира, щоби не створено на Сході Європи давного великана, котрий мусів би знов збудити імперіялістичні стремління.

Через створене самостійної Київської Держави — увільнено 40 мільонів українців від Збруча по Припеть та по ріку Дон, а 4 і пів міль. [ьйонів] українців бувшої Австр. [о]-Угор. [ської] монархії мимо ідеалу зєдинення всіх українських земель в одну независиму українську державу, остало ся все ще поза межами державної України. Доля сеї часті українського народу, котрий так сильно змагає до свободи, лежить нам головно на серці, тому що його будучина все ще непевна і все ще тяжко і безщадно гноблять його національні вороги поляки і мадяри.

Ся много оспорювана національна область українців в бувшій Австрії обіймає слідуєчі краї: так звану Східну Галичину від ріки Сяну з граничними містами Ярослав, Сянїк аж по ріку Збруч з столицею Львовом — далі північно-східну часть Буковини з містами Чернівці, Сторожинець та Серет аж по ріку Серет й північну сусєдну часть так званого королівства Угорського з комітатами Мункачів та Унгвар. Ся цілковито одноцільна область творить спадщину цілої великої української нації й всі природні та історичні права промовляють за сим, щоби ся українська область населена була віддана знов цілковито та вповні суверенній українській нації.

[...]

Година визвіля вибила для тої часті української нації тоді, коли наслідком воєнних випадків й вами проголошеного права на самоозначене стара й порохнява будівля австро-угорської держави почала розпадатися на свої природні складові часті. Так само, як наші братя в Росії вихіснували розпад царської держави, щоби проголосити та зорганізувати Україну як самостійну суверенну державу, так само покористувались українці Австро-Угорщини, щоби на національному зібраню з дня 18 жовтня покликати українську Конституанту, що дня 19 жовтня цілу українську область досьогочасної Австро-Угорської монархії проголосила самостійною українською державою зі Львовом як столицею.

Засноване тої нової держави нотифікуєть ся тим пану президентови з боку Виконного Виділу Української Національної Ради як провізоричного правительства...

Область державна сеї держави обіймає слідуєчі області:

1. Цілу так звану Східну Галичину або лучше властиву Галичину (колишне староукраїнське князівство Галицько-Володимирське з рікою Сяном як границею західною включно з так званим краєм лемків (Лемківщина), що належить до Західної Галичини, але має суцільну українську більшість.

2. Українську частину Буковини, а іменно політичні округи: Вижиця, Кіцмань, Заставна і Вашківці й часті округів Сторожинець й Серет, та наконєць

3. Українську полосу східно-північної Угорщини, складаючу ся з комітатів Мармарош, Угоча, Берег, Унг, Земплин, Шарош й українські часті Списького комітату

— область державну з 7 мільонами населеня, причому українці творять більшість понад 70 проц. [ентів] загального населеня.

[...] Українці бажать жити в приязних відносинах з усіма сусідними народами, між ними теж з польським народом. Якщо б однак мало сповнитись бажанє польських анексіоністів та яка-небудь частіна української території мала бути влучена до Польщі, то ся обставина мусіла б перешкодити усім сусідським відносинам й вже в найближій майбутности спричинити нову війну на європейському сході. Тільки розмежуване після етнографічних принципів поміж поляками, українцями та москалями й сотворене осібної суверенної держави для кожного з сих народів може забезпечити трівкий мир на європейському сході, бо власне українська

Східна Галичина творила в теперішній війні предмет, о посідане якого людська кров струями проливалася.

Пане президенте!

Українці є наскрізь демократично й свободолобно почувалим й думаючим народом й вони далекі від того, щоби завдавати насилья якій-небудь національній меншості в їх державі. Найкрасшим доказом є, що наша Конституанта у Львові при означеню народів будучої держави, признала жидів за окрему націю й забезпечила згори пропорціонально право виборче, культурно-національну автономію й заступництво в правительстві для береження інтересів національних меншостей при будові цілого державного життя на основі загального, рівного, безпосереднього права голосованя. Найсильніша національна меншість на просторі нашої держави, то є числячі мільон голов жиди, хочуть української держави та з цілою силою повстають проти сього, щоби ще коли перейти під польське пануванє.

Пане президенте!

В Америці мешкають тисячі українців, які там найшли вітчину й де вони як лояльні горожане радо та з вдячністю сповняють свої громадянські обовязки. Підписане правительство глядить теж з надією та довірем на президента як на сього великого державного мужа та мислителя, що вказав цілому культурному світови нові шляхи співжиття й є слушно прославлений як основатель нової доби в теорії людства. Прохаємо вас, пане президент, прийняти воскресене нашої держави до ласкавого відома й взяти тяжко випробований й справді демократичний народ України під свою могутню опіку.

Наша держава хоче рішати сама в змислі самоозначеня про свою будучність й скаже теж суверенно після дальшого розвитку відносин, чи схоче лишитись відтак самостійною або прилучитись до державної України, що в кожному разі відповідало би здійсненю бажаня, живого в цілому народови, до національного зєдненя в одній українській державі, — й затримує для себе право мати своїх власних заступників на загальній конференції мировій, щоби бути в стані вповні й цілковито визнати право самоозначеня українського народу.

В змислі повище занятого становища підписане правительство застерігаєть ся як найрішучійше, щоби так званий міністер заграничних справ Австро-Угорської монархії складав які-небудь заяви або вів переговори, щоби мали торкати ся українських областей досюгочасної Австро-Угорської монархії, бо до сього є тільки і одиноко управленє підписане правительство.

В доповненю долучаємо дотеперішні основні рішення Української Національної Ради і її виконного віділу до ласкавого розгляненя.

Прийміть, пане президенте, заяву нашого найглибшого поважаня.

Ведено 26 жовтня 1918 р.

Виконний Віділ Української Національної Ради української держави на українських землях бувшої Австро-Угорської монархії.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 11-12 листопада.

1918 р., жовтня, 27. Відень.

Повідомлення про дискусію між українським депутатом М. Васильком і румунським депутатом Г. Грігоровічем стосовно румунських зазіхань на українську частину Буковини

З парламентарної асени.

Посол Василько проти Буряна. Румунські претенсії до Чернівців.

З парламентарної асени треба занотувати кілька виступів, які мають особливе значіння для української справи.

Хронологічно належить сюди найперше промова пос. [ла] Василька в заграничній комісії делегацій, звернена проти гр. [афа] Буряна за його політику в українській справі. Пос. [ол] Василько виступив проти гр. [афа] Буряна з цілим актом обжалування, доказуючи йому, що він для австро-польської розв'язки не тільки допустився віроломства супроти української держави, але і посвятив інтереси Австро-Угорщини.

По оснуванню Української Національної Ради і проголошенню його державної програми напад у палаті послів на пос. [ла] Василька румунський соц. [іал]-дем. [ократичний] посол Грігоровіч, закидаючи в промові, повній ординарних особистих нападів, що посол Василько «хоче румунському народови вкрати Чернівці». Як польський соц. [іал]-дем. [ократ] Дашинський є найзавзятішим речником анексії східної Галичини до Польщі, так румунський соц. [іал]-дем. [ократ] Грігоровіч поступив як найзавзятіший речник анексії української Буковини до Румунії.

Румунському анексіоністови відповів — серед ординарних переривань румунських послів — пос. [ол] Василько, доказуючи слушність становища Української Національної Ради.

[...]

«Діло» (Львів). — 1918. — 30 жовтня.

1918 р., жовтня, 27. Чернівці.

Маніфест буковинської делегації Української Національної Ради з закликом до буковинських українців реалізувати своє право на самовизначення

До українського народу Буковини!

Цісарським маніфестом з 16 жовтня давні порядки державні знесені. Краєві границі упали. Повстали народні держави. Повстала й наша українська держава з усіх українських земель Буковини, Галичини й Мадярщини, проголошена «[Українською] Національною Радою» 19 жовтня у Львові.

Держава наша признана правительством давньої Австрії, вона признана всіма іншими народами давньої Австрії, бо й вони всі потворили такі ж самі самостійні від нікого независимі держави.

Повстала чеська, німецька, південно-славянська і румунська держави.

Всі вони самостійні, будують собі самостійно, поволи, але постійно своє будуче жите і свої внутрішні порядки.

Буковинський український народе, вставай і ти до праці над своєю будучиною!

Управа нашою державою віддана тобі від 19 жовтня с. [ього] р. [оку] в руки. Як сам захочеш і що схочеш, можеш творити для свого добра.

Всі давні австрійські уряди урядують ще в краю. Цього треба, і їх урядованню треба повинувати ся, аби не прийшло до безправства в краю, що вийшло би на некористь цілого народу, поки ми не поставимо на їх місце своїх власних урядів. До того треба приготування й помочи цілого народу.

Щоби наш нарід взяв чинну участь у творенню своїх власних порядків, треба всюди закладати організації «Самооборони».

В кожному селі і місті повинен наш нарід бути згуртований коло «Самооборони», щоби міцною злукою перевів свою волю на своїй землі!

По наші села й по наші міста посягають безправно своїми руками румуни. На своїх національних зборах минулої неділі 27-го жовтня зажадали вони для своєї румунської держави цілу Буковину по Дністер, нехтуючи тим самим права

українського народу на самовизначенне, признане цілим світом і цісарським маніфестом і бажають прилучити її до Семигорода.

Ніякого Семигорода ми не знаємо і не хочемо знати. Нам наша Україна мати!

Своїх сіл і міст та столиці Чернівців ми не дамо нікому відобрати. Ми вистоїм їх для себе.

Чужого не бажаємо й свого не дамо.

Тут на нашій землі, під нашою управою не будуть вже бояри панувати.

Українська земля для українського мужика!

Ми твердо постоїмо, щоби в нашій українській державі наступив також справедливий лад для мужика й робітника,

щоби наша держава давала багатство в культурних доробках нашому народови,

щоби заспокоїла потребу на землю нашого мужицтва,

щоби пошанувала робучу силу робітника, давши йому всяку охорону!

А це все осягнемо, бо наша влада буде народна, збудована на основі загального, безпосереднього, пропорціонального, рівного й тайного права голосованя для всіх муштин і жінок.

Це ж все ми осягнемо на своїй землі, а не на чужій, своїми силами, а не чужими.

Тому ж до праці, твердої, незламної, горячої, невтомимої!

Мужчини і жінки, хлопці і дівчата! Інтелігенція, духовенство, учительство, шляхта, селянство, робітництво!

Уряди громадські із своїми начальниками!

Всі ви діти нашої землі станьте своїми грудьми за собою, лучіть ся для самооборони!

Докажіть свою готовність все служити тепер собі і зійдіть ся всі, з цілого краю, з кожного села в неділю, 3 листопада до Чернівців, щоби там повселюдно об'явити свою волю цілому світові. Там зійдемо ся на всенародне віче в «Народнім Домі» о 10 годині рано.

Буковинська делегація «Української Національної Ради»:

Николай Василько

Антін Лукашевич

Ілля Семака

Д-р Стефан Смаль-Стоцький

Николай Спинул

Омелян Попович

Єротей Пігуляк

О. [тець] Теофіль Драчинський

Осип Бурачинський

Д-р Теодот Галіп

Теодор Іваніцький

Микола Гаврищук

Юрій Лисан

Николай Осадець

Марко Куриш

Тодор Левицький

Артур Малик

Омелян Іваніцький

Д-р Николай Дрогомирецький

Володимир Федорович

Д-р Мирон Кордуба

Д-р Клявдій Білінський

Д-р Роман Цегельський

Лярій Карбулицький

Гриць Андріящук

Осип Безпалко

Володимир Сороневич

О. [тець] д-р Касіян Бриндзан

Д-р Агенор Аргимович

Д-р Михайло Литвинович

Гедимин Лисинецький

Д-р Лев Когут

Михайлина Левицька

Ксеня Добрянська

Сербинюк Юрій

Іван Кавула

Осип Мицак

[Андрій] Николай Левандовський

Сенько Ганчерюк.

1918 р., жовтня, 27. Чернівці

Резолюція румунської Конституанти з вимогою приєднання Буковини до самостійної румунської держави

1. Представники румунського народу Буковини, що зібралися сьогодні, 27 жовтня 1918 р. у столиці краю Чернівцях, оголошують себе на основі їх національного права на самовизначення Конституантою цього румунського краю.

2. Конституанта прийняла рішення про об'єднання неподільної Буковини з іншими румунськими землями в одну незалежну національну державу, оголошуючи про свій намір діяти з цією метою у повній згоді з румунами Угорщини й Семигороду.

3. З метою представлення і керівництва румунським народом Буковини, для налагодження тісних стосунків з усіма румунами Конституанта обрала [Румунську] Національну Раду з 50 осіб. Ця [Румунська] Національна Рада обере своїх представників на мирну конференцію.

Крім Національної Ради, ніхто не має право приймати рішення і вести переговори від імені румунів Буковини.

4. Конституанта енергійно відхиляє будь-які спроби порушити територіальну цілісність Буковини, однак бажає дійти згоди з усіма національностями, що населяють край.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 29 жовтня.

ПЕРЕКАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 28, 30 жовтня.

ПЕРЕКАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 27. Чернівці.

Повідомлення про заяву німецької Народної Ради Буковини про необхідність створення окремого державного організму у складі Південної Буковини, Семигороду та Банату

Заява німців Буковини.

В неділю, 27 числа цього місяця в Німецькому Домі в Чернівцях, відбулося скликані німецькою Народною Радою зі всіх частин краю дуже численні збори довірених осіб під проводом голови Німецької Народної Ради Буковини радника крайового суду д-ра Кольруса, на яких були представлені всі німецькі партії. Після довгого обміну думками щодо пропозиції референта професора д-ра Лебунона одноголосно було схвалено наступну резолюцію:

Німці Буковини з втіхою вітають той факт, що всі німецькі партії Австрії в цей найсерйозніший час знайшли порозуміння між собою і нині одностайно і без міжпартійних суперечок змогли присвятити свої сили і піклування добру і захисту німецького народу. Ми претендуємо на необмежене право самовизначення народів також і для нас і вимагаємо відповідних гарантій для неурізаного народного представництва німців на Буковині. Відповідно до цього ми твердо переконані, що і 70 000 німців на Буковині будуть причетними до цього їх природного права. Завдяки тому факту, що на Буковині право самовизначення у формі національної автономії вже від років частково втілене в життя, ми можемо жити зі всіма замешкалими цей край націями, як і досі, в мирі і згоді. Тому ми будемо з радістю вітати, коли при відповідному формуванні нового політичного порядку вдасться включити в рамки створюваної федеративної держави це народне самоуправління Буковини в його сучасному вигляді.

Якщо однак поділ коронного краю за мовною ознакою є неминучим, тоді ми бажаємо дотримуватимосся тісного зв'язку з румунським народом через те, що наші поселення лежать виключно на південь від Прута в мовному ареалі румунів, з якими нас вже більше ніж століття пов'язують численні спільні інтереси.

Для створення життєздатної державної будови і для об'єднання нині відокремлених державними кордонами карпатських німців нам видається необхідним об'єднати південну Буковину з Семигородом і Банатом в один державний організм.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 29 ЖОВТНЯ.
GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 27 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 28. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про незгоду депутатів А. Ончула та Г. Грігоровіча з резолюцією румунської Конституанти Я. Флондора та про неучасть в її засіданні решти румунських депутатів через незаконний спосіб обрання Конституанти

Румунська Конституанта.

Всі нації Австрії в силу цісарського маніфесту взяли до створення своїх Національних Рад таким чином, що депутати парламенту та депутати крайових сеймів конституювалися як Національні Ради. Відхилення від цієї системи не є незначними порушеннями форми, а змінюють суть речей. За цих обставин зрозуміло, чому багато депутатів усунулися від зборів, які відбулися вчора, а пан депутат Грігоровіч відмовився від запропонованого йому мандату. Той факт, що ці збори обрали також і депутатів до Конституанти, нічого не змінює в згаданих справах. Румунські депутати дотримуються точки зору, що правильно є добре відома форма конституювання депутатів у Національну Раду з кооптацією інших членів зборів, які представляють діяльні політичні організації. В цьому випадку також багатьох би обминули, що покликана би була вирішити спокійна і дружня дискусія. Ми не хочемо критикувати рішення вчорашніх зборів, тому що сьогодні кожному дозволено вільно висловлювати свої політичні і національні переконання і висувати максимальні програми, сповнені національного запалу.

Після того, як ми зазначили наші попередні погляди, вважаємо за потрібне докладно сповіщати про подальші кроки, які зробили представники вчорашньої маніфестації та які завершилися вимогами до тутешніх урядових установ щодо контролю за урядом, перебранням управління харчовими продуктами тощо. Заява депутата Грігоровіча, котрий виявив себе зрештою найвизначнішим і найзавзятішим захисником румунського народу на Буковині, говорить про те, що в широких колах румунського народу не погоджуються з таким станом речей. Втім наш журналістський обов'язок просить нас повідомити і про те, що також і пан депутат д-р фон Ончул не взяв участі у цих зборах і заявив, що він не погоджується з резолюцією цих маніфестаційних зборів. Як ми вже згадували, й інші провідні депутати взагалі не з'явилися на цих зборах.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 29 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення про заяву румунського депутата А. Ончула з осудом резолюцій румунської Конституанти, оскільки вона не поважає і не захищає права національних меншин

Щодо історії заснування цієї Конституанти та прийнятих нею резолюцій, то треба зазначити, що вони досить відрізняються від подібного заснування в інших національностей. Тоді як в інших національностей створення Конституанти здійснювалося депутатами та легальними представниками, тут румунські депутати не брали участі. Більше того, виявилось, що існують деякі розбіжності в поглядах на зміст і виклад резолюцій. Із заяви пана депутата Гріґоровіча також виразно випливає, що він не може ідентифікуватися з окремими пунктами резолюції та з цілим способом створення Конституанти.

Подібної точки зору дотримується також депутат Аурел фон Ончул. Врешті-решт було підкреслено, що резолюція жодним словом не запевняє поважання прав і захисту національних меншин, що рішуче мусить впадати в вічі.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення про відмову крайового президента Й. Ецдорфа передати владу Румунській Національній Раді групи Флондора

Вчора перед обідом делегація новоствореної Конституанти під проводом панів Янку фон Флондора та д-ра Дорі Поповича з'явилася у крайового президента графа Ецдорфа. Вони поставили низку вимог перед крайовим президентом, в тому числі також стосовно контролю над урядом та перебрання влади Румунською Національною Радою.

Крайовий президент взяв до відомо побажання промовців і заявив, що він передасть їх компетентним установам.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Заява депутата Г. Гріґоровіча про відмову від членства в Румунській Національній Раді групи Флондора, оскільки вона не визнає права української нації на суто українську частину Буковини

Депутат Гріґоровіч направив президентові Румунської Національної Ради Янку рицарю фон Флондорові наступного листа:

Високоповажаний пане президенте!

Збори 27 жовтня 1918 року оголосили себе Конституантою румунського краю Буковини, незважаючи на те, що вони склалися із запрошених, а не вибраних осіб. Рішення цих зборів не відповідають тим принципам, які були одностайно прийняті як керівні настанови на попередній нараді всіх румунських партій. Зокрема, обрана цими зборами [Румунська] Національна Рада не визнає прав решти національних меншин, а також права української нації на суто українську

частину краю. [Румунська] Національна Рада засудила також спроби румунських депутатів парламенту за допомогою переговорів з Українською Національною Радою домовитися про кордони між румунською та українською частинами краю. З усіх цих причин, доки принципи [Румунської] Національної Ради не будуть змінені відповідно до постанов всіх румунських партій, я не є в стані брати участь в засіданнях цієї [Румунської] Національної Ради і прийняти мандат комісії зовнішніх справ.

Георг Грігоровіч.

Чернівці, 28 жовтня 1918 р.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 29 ЖОВТНЯ.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 29 ЖОВТНЯ.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення газети «Буковина» про ухвалу зборів українських студентів Чернівецького університету з підтримкою заснування української держави та протестом проти румунських зазіхань на цілу Буковину

Українське студентство Буковини під теперішню хвилю.

Українська академічна молодіж Черновецького університету зібрана дня 28 жовтня с. [ього] р. [оку] в сали Народнього Дому в Чернівцях:

1. стоїть на становищі безуслівного признання права самоозначеня всім народам;

2. витає заснованя української держави із земель Австро-Угорщини, заселених у переважаючій більшості українським народом, включно із столицею Буковини та містами Сторожинцем і Серетом, і домагає ся негайного з'єдиненя всіх українських земель у єдиній суверенній українській державі;

3. пятнує з найбільшим обуренем рішене румунської Конституанти з дня 27 жовтня с. [ього] р. [оку] у Чернівцях, яка простягає свої заборчі руки на цілу Буковину, уважаючи цілком несправедливо сей край за ромунську землю, як нічим неоправданий замах певного круга ромунської інтелігенції, щоби безправно віддати більшість українського населеня на поталу самовільній владі ромунського боярства і висказує свій подив, що ромунський нарід не виступає проти такої імперіялістичної політики своїх провідників, коли з української сторони не піднімає ся ніяких претенсій на чужі землі;

4. підносить рішучий протест проти поступованя тої частини ромунської з'окрема духовної інтелігенції, яка надуживаючи велике привязаня українського народу на Буковині до православної церкви, обманює його, представляючи фальшиво злуку української Буковини з Східньою Галичиною в одну українську державу як заведене унії на Буковині, вносить тим заколот в український нарід і шкодить будованню української держави;

5. завзиває всю українську інтелігенцію і свідоме селянство до як найскоршого організованя українських сил, а зокрема заступників Буковини в українській Конституанті, щоби старали ся якнайскорше дійти до порозуміння з ромунами у справі границь і стати не лиш правним, але й дійсним господарем української землі;

6. звертаєть ся до Української Народньої Ради з жаданем, щоби ся поробили як найрішучійші заходи в справі перенесеня всіх кадр українських полків на територію української держави і відкликаня всіх офіцерів та мужви української народности з неукраїнських до українських полків;

7. прирікає святочно, що обстоюючи безусловно право самоозначення всіх народів, а поборюючи т. [ак] зв. [ані] історичні права національних... в обороні свободи укра... ні пяди української землі... буде боротись жертвуючи... нього за незалежність [...].

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 Листопада.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про ухвалу зборів українських студентів Чернівецького університету з підтримкою заснування української держави та протестом проти румунських зазіхань на цілу Буковину

Збори українських студентів у Чернівцях.

Ми отримали наступне повідомлення:

28 жовтня відбулися збори всіх українських студентських товариств Буковини, які після довгого обговорення одногослосно прийняли наступні резолюції:

Організоване колись в академічних товариствах «Союз», «Січ», «Запороже» і «Православна Академія», а тепер об'єднане українське студентство Буковини:

1. стоїть на становищі безумовного визнання права самовизначення всім народам і домагається його цілком і повністю для свого народу;

2. вітає заснування української держави, що складається із земель Австро-Угорщини, заселених у переважній більшості українським населенням, включно із містами Чернівці, Сторожинець і Серет, і домагається негайного об'єднання всіх цих земель з українською батьківщиною;

3. таврує з обуренням рішення румунської Конституанти від 27 жовтня у Чернівцях, як зазіхання на етнографічно безсумнівно українські області Буковини, які суперечать праву на самовизначення і не можуть бути виправдані перед цивілізованим світом, які прагнуть віддати українську більшість населення краю на ласку румунської меншості, і покладає на шовіністичні кола румунської інтелігенції, з середовища якої виходять вияви імперіалістичного духу, відповідальність за наслідки цього кроку, який всіма верствами українського населення сприймається як свідомо провокація;

4. піднімає застережливий голос, вказуючи на небезпеку соціальної класової боротьби, яку може викликати прокламована з боку румунської боярської партії неподільність Буковини, оголошену ними «історичною румунською власністю», і закликає всі розсудливі політичні елементи краю без різниці національності і конфесії одностайно засудити ці кроки;

5. протестує проти намагань безсовісних румунських агітаторів захитати довіру українського населення до української Конституанти, хибно виставляючи основною ціллю державницьких домагань української Конституанти запровадження греко-католицького (уніатського) віровизнання серед православних українців Буковини;

6. підкреслює, що цей час, коли всі верстви українського населення готові жертвувати своє майно і кров за незалежність нашої нації, також і всі до одного члени українських студентських товариств до останнього подиху перебуватимуть на своїх постах.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 3 Листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., жовтня, 28. Відень.

Повідомлення про діяльність української Конституанти Галичини та Буковини та її рішення

Робочий віділ української Конституанти засідає постійно від часу прокламування української національної держави на всіх етнографічних областях монархії. Поки що прийнято наступні ухвали:

1. що Українська Національна Рада повинна перебрати управління над українськими областями;
2. що Українська Національна Рада затвердила постанови 2) і 3) виконавчого віділу німецько-австрійських національних зборів про погодження з ним загальним справах націй і передусім про укладання перемир'я;
3. Українська Національна Рада самостійно братиме участь в мирних переговорах. Остаточне рішення прийматимуть українські Національні Збори;
4. німецька держава і нейтральні уряди мають бут повідомлені про конституювання української національної держави;
5. в питанні харчування [Українська] Національна Рада виявляє готовність направляти можливі надлишки до західної Австрії та насамперед міста Відня.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., жовтня, 28. Чернівці.

Рапорт начальника жандармерії Галичини й Буковини генерал-майора Е. Фішера Армійському верховному командуванню у Бадені про створення румунської Національної ради

Сьогодні, 28 жовтня, президент [Румунської] Національної Ради Флондор і депутат Сербу з'явилися до президента краю і зажадали від нього передачі урядової влади створеній учора [Румунській] Національній Раді, називаючи себе її уповноваженими. На вимогу передати урядову владу [Румунській] Національній Раді президент краю відповів, що, згідно з цісарським найвищим маніфестом і додатковими розпорядженнями міністерства, він незмінно здійснюватиме урядову владу у такій же формі й надалі, а тому не може забезпечити ні передачу влади, ні вплив на ситуацію, проте передасть цю вимогу далі. Флондор взяв це до уваги, зауваживши, що така зміна мусить відбутися, само собою зрозуміло шляхом переговорів з урядом.

Далі Флондор вимагав відкликати румунських солдатів із фронту й повернути їх у Буковину, оскільки продовження ними боротьби після припинення існування Австрії в дотеперішній формі не має ні сенсу, ні мети і може бути корисним хіба що іншим націям, але не румунам. Президент краю, посилаючись на найвищий маніфест, заявив, що він незмінно стоїть на позиції австрійської федеративної держави і що продовження боротьби солдатами має цілком виправдані сенс і мету — захист австрійської федеративної держави, однак він подасть цю вимогу центральному уряду.

На це Флондор відповів, що вважає передачу влади дуже терміновою справою, щоб на випадок ворожої інвазії вже було сформовано уряд і щоб таким чином уникнути військового, можливо, насильницького режиму. Потім Флондор повів мову про заходи щодо евакуації і, перш ніж дати на це відповідь, президент краю поставив зустрічне запитання, чи володіє Флондор інформацією, що вказувала б

на небезпеку ворожого вторгнення. Флондор пояснив, що не має такої інформації, але за його припущеннями Румунія здійснить подвійний напад з Молдови на Семигород і Буковину й, на його думку, окупація краю відбудеться протягом 14 днів.

Після цього президент обговорив заходи евакуації, дотримуючись при цьому своєї попередньої позиції стосовно передачі урядової влади. Депутація прийняла до відома всі пояснення президента й висловила прохання, щоб з метою підтримання порядку і спокою після відходу австрійських військ і до окупації краю Румунією розмістити у громадах вояків румунської національності або залишити тут жандармерію і підпорядкувати її Румунській Національній Раді. Президент краю однозначно заявив депутації, що таке неможливо, й пообіцяв сповістити центральний уряд і про це.

Депутат Сербу висловив пропозицію, що без огляду на національність забезпечуватиме Буковину з Румунії борошном. Президент поставився скептично до цієї пропозиції та запевнив, що має намір почати переговори з цього приводу.

Депутат парламенту Аурел рицар фон Ончул не брав участі у цих зборах, бо дотримувався австрійської позиції. Депутати парламенту Ісопескул, Сіміоновіч і голова крайового управління барон Гормузакі не з'явилися на вчорашні переговори.

Депутат парламенту Ґріґоровіч був присутній на зборах і виступав за національний поділ краю.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ
В БУКОВИНІ. — ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 49–50.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення крайового президента Буковини Й. Ецдорфа міністерству внутрішніх справ про можливість вступу румунських військ на Буковину

Вже упродовж багатьох днів сюди надходять повідомлення про войовничий настрій Румунії. Сьогодні тут розповсюдилася звістка, начебто вступ румунських військ у Буковину слід очікувати протягом тижня. Вважаю згадані чутки принаймні перебільшеними та передчасними. Однак прошу терміново повідомити про стан справ. У випадку ворожого вторгнення, враховуючи важкі обставини з харчуванням та проживанням у Галичині, втечу намагатимусь відраджувати, тим більше, що відсутні транспортні засоби для перевезення великої кількості біженців. Зі схожих причин я планую евакуювати тільки тих службовців, які добровільно з президентом хочуть покинути край. Хочу відзначити, що велика частина місцевих службовців, з огляду на вищевказані обставини та їхнє жалюгідне матеріальне становище, викликане постійними евакуаціями, неодмінно бажає залишитися в Чернівцях. Для подальшого функціонування державних органів цього разу було б достатньо невеликого штату ...

У випадку прогнозованої евакуації я з чиновниками поїду до Станіслава і буду там продовжувати керувати справами, які, звичайно, будуть зведені до мінімуму.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ
В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 34.

1918 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення про заяву румунських студентів Чернівецького університету на підтримку заснування румунської держави на всіх землях, «що історично належать румунам»

Заява румунських студентів.

Ми отримали наступного листа:

Румунське студентство Буковини із захопленням схвалює резолюції, прийняті Румунською Національною Радою на достопамятних зборах 27 жовтня 1918 р. в крайовій столиці Чернівці. Лише [Румунська] Національна Рада має право представляти румунські інтереси на мировій конференції. Ми вимагаємо з цілою рішучістю створення самостійної румунської національної держави, яка охоплювала б всі області, заселені румунами, та ті, що історично належать румунам.

Румунські студенти Буковини.

[Бокка. (G. K.)]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 жовтня.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 29 жовтня.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА

1918 р., жовтня, 29. Чернівці.

Стаття газети «Glasul Bucovinei» про румунське бачення принципів майбутнього устрою Буковини без рівноправної участі буковинських українців

Доля Буковини. (V.)

Ми знаходимося напередодні корінних і вирішальних змін для майбутнього всіх народів, котрі живуть на просторах Австро-Угорської імперії. Всі нації сформулювали свої вимоги стосовно майбутнього автономного правління і політичного вирішення форми існування їх держав.

Найвищий час щоб і ми, румуни, висловилися стосовно принципів, які в цій великій війні вийшли переможними понад усі військові перемоги і проголосили, в силу права, яким користуються усі нації, і кожне вирішення і нова форма політичного життя яких ми хочемо влаштувати як незалежний народ.

Через те, що наші рішення, які прийняті в [Румунській] Національній Раді, яка зібралася нещодавно, відповідають нашим правам, нам потрібно насправді ці права, щоб не зупинятися в нерішучості перед лицем ситуації, створеної лихою долею, та домовлятися про компроміси і переговори, які освячують нашим вільним рішенням болючі втрати нашої національної території.

Ми визнаємо принципи, проголошені президентом Вільсоном і прийняті урядом Австро-Угорщини, і на їх підставі бажаємо збудувати для себе нове життя, але маємо дуже багато мотивів не відмовлятися від історичних прав на цей край, а тому потрібно добре дослідити, чи можна погодитися на територіальний обмін з нашими сусідами, українцями, тобто приєднання частини Буковини до Східної Галичини.

Виявимо неприпустиму неповагу і зневагу до наших прав, якщо погодимося на поділ краю, якого домагаються українці. Однак не відмовляємо українця в їхньому праві на автономне національне життя в історично усталених кордонах краю.

Від укладення миру в Бересті-Литовському до сьогодні українці Австрії не переставали виступати, в часописах і на зборах, за заснування української держави,

яка складалася б з земель, що належать Австро-Угорщині. Вони не обмежуються в своїх претензіях лише територіями, які з історичної точки зору і через переважне число мешканців української національності можуть бути дійсно визнані як українські, але вони, дивлячись на більш чи менш сприятливі історичні обставини, займаються насильницьким захопленням і чужих прав, на Буковині — це права румунів.

Так само, ґрунтуючись на умовах таємного договору між представниками Австрії та України, вони розглядають цілу Буковину як складову частину майбутньої української держави. Про це вони ясно говорять в органі клубу українських депутатів «Буковина» (№ 21 за біжучий рік), вимагаючи від уряду «поділу Галичини і створення зі Східної Галичини і Буковини українського коронного краю», підкреслюючи трохи далі, що проти цього об'єднання Буковини зі Східною Галичиною протестують лише німці та євреї Буковини, як ніби румунів взагалі не існувало в цьому краї.

Тепер, коли визнання права для кожної нації самій вирішувати свою долю стало дійсністю і в Австрії, коли недостойний торг таємної дипломатії знищений перед світлим лицем проголошених Вільсоном принципів, українці Австрії знизили ціну і зволили звернутися до румунів з останньою резолюцією, вимагаючи лише північної частини Буковини з містом Чернівці, а ще в резолюціях львівського конгресу з містами Сторожинець і Серет.

Втім тенденція до містифікації в обширних публікаціях і провокаційна поведінка стосовно румунів залишаються засобами боротьби, використанню яких надають перевагу їхні провідники: доказом цього є промова Кока Василька на засіданні делегацій парламенту, в якій він стверджує, буцімто все населення Буковини, не лише українці, але й інші нації (серед них і румуни!) заявили, що бажають стати частиною української держави!

Нинішні устремління і прагнення українців і їх очевидно провокаційна тактика примусили румунів дослідити обґрунтованість їхніх претензій і встановити їх реальну ціну, а також розробити їх сучасну тактику відповідно до власних можливостей.

Історичні права румунів на Буковину, її румунський характер постійно підкреслювалися тими буковинськими румунами, котрі є вільними від будь-яких зобов'язань, а також зберегли національну совість, незбурену інтересами, пов'язаними з політичним опортунізмом. Документально підтверджено, що українці тут є прийшлим елементом, що внаслідок їхньої експансії сильно постраждав автохтонний елемент і його ця експансія прогресуватиме і в майбутньому, і якщо не поставити їй заслону активними відновлювальними діями, принесе йому смертельну шкоду.

Румунський історичний характер Буковини, як добре відомо, оспорюється українцями, які натомість стверджують, що Буковина була рутянська перед її включенням до складу Молдови. І коли їхні історичні документи виявляються помилковими, вони опираються на той факт, що на Буковині число мешканців, які розмовляють рутенською мовою, є досить значним. Абстрагуючись від тієї обставини, що статистичні дані ніколи не склалися відповідно до реального стану числа рутенів на Буковині, все ж вони є досить великі для того, щоб змусувати рахуватися з ними як з політичним фактором вже просто через їх присутність на цій землі. Однак коли дослідити їх спадкові права, які впливають з права громадянства їх батьків і дідів в цьому краї, виявимо, що десятки тисяч українців тут, найбільше в містах і в першу чергу в Чернівцях, не народилися в нашому краї, а в Галичині, знову ж і серед тих, хто народилися в краю, десятки тисяч мають батьків, котрі емігрували з того ж невичерпного резервуару, як Східна Галичина, експортним товаром якої є не продукти національної праці, а самі робочі руки.

Цей факт еміграції характеризує українців як чужинців в краї, і як такі вони не мають права на зміну історичного національного характеру Буковини.

І навіть ті з них, котрі прийшли в перших десятиліттях панування Австрії, розглядаються в традиції краю як іноземці, чужинці.

Ганебною помилкою сучасного покоління румунів були торги з українцями на рівних правах, названі «реальною політикою», якими розділено з чужинцями успадковану від предків землю і для якої вони (чужинці) не є ніким іншим, аніж узурпаторами.

Ізольовані колонії, згруповані в околиці всередині румунського населення, як відомо, існують на всій території Молдови, так само як на всій території Галичини існували значні румунські анклавні. Однак так само, як в Галичині румунські колонії зникли, залишивши слід лише в іменах мешканців в місцях їх знаходження і зберігши румунські прізвища як свідчення їхнього існування на цій землі, так само і в Молдові рутенський елемент асимілювався. Лише на Буковині, де безперервна і щедра підтримка з Галичини збільшувала кількість рутенів як найхарактерніший феномен тих часів, коли Буковині перейшла під панування Австрії, лише тут відбулося те, що не відбулося в молдавську епоху, а саме рутенізація, нині переіменована на «українізацію», старої «Арбороаси», яка нині називається Буковиною. Все ж ця рутенізація є лише половиною дороги, тому що в рутенізованих околицях проявляється сильна опозиція до неї, яка, незважаючи на втрачену мову, не забуває про своє походження, однак завдяки існуючій донині практиці урядової системи та допомозі наших політиків «реалістів», які поділили землю Буковини на «нашу» і на «їхню» (рутенську), ця рутенізація не запиниться доти, доки не залишиться нікого «нашого» в нашій старій батьківщині.

Ця ситуація, витворена такими обставинами, не може бути взятою за підставу нового устрою на Буковині.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 29 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 29. Чернівці.

Повідомлення про участь представницької делегації української залізниці в роботі буковинської делегації Української Національної Ради

Гості з України в Чернівцях

Для обняття залізничної сіти Хотинського округу від австрійських властей прибула 28-го с. [его] м. [ісяця] до Чернівців комісія з України, на чолі якої президент українських залізниць Кирилович, даліше начальник руху Балашев, Раксіков, Цецейовський та контрольори Волк, Бедрик, Толчинський і Олейніков. На запрошення голови укр. [аїнської] залізничної організації п. [ана] Сенька Ганчерюка завітати дорогі нам гості у вівторок, дня 29 жовтня на засідання бук. [овинської] делегації «Укр. [аїнської] Національної Ради», де їх сердечно привитали всі присутні. Опісля вдали ся всі разом до «Українського Касина», де пробули кілька хвилин серед дружньої розмови. Прибувші гості вірять твердо, що Україна буде і то тим більше тепер, коли до кабінету ввійшли люди, що дають запоруку чисто українського курсу.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 листопада.

1918 Р., жовтня, 29. Чернівці.

Стаття газети «Glasul Bucovinei» про відмову румунської сторони визнати право буковинських українців на українську частину Буковини

(vb)¹

Після поділу старої польської держави і анексії Галичини, Австрії потрібен був прямий зв'язок між Галичиною і Трансільванією. З цією метою в 1775 році послідувала анексія частини Молдови, яка отримала назву «Буковина».

Ця анексія сталася на підставі договору з Туреччиною, однак проти бажання молдавської держави і мешканців краю.

Однак яка ера тоді настала?

Настала ера, коли — згідно закону Вільсона — країни і народи змінювали своїх володарів, виглядаючи з іншого боку стадом овець.

Кому це не подобалося, той покинув предківську ватру і перейшов «кордон» в Молдову. На їх місце прийшли німецькі колоністи, галицькі робітники, незабезпечені євреї, угорці з глушини Угорщини і липовани з Росії.

Таким чином, під австрійською адміністрацією чисто румунський характер краю почав непомітно губитися.

Топографічні назви, назви річок і гір були викривлені так само, як і імена та прізвища.

Введення німецької мови у всіх офіційних установах і вищих школах, зайняття всіх найважливіших постів імпортованими із Заходу елементами, перепони на шляху до будь-якого спілкування з нашими братами з Ардялу і Румунії, все ці і інші моменти мали на меті послаблення румунського елемента в краї і його природних намагань і, з іншого боку, утвердження німецько-єврейського впливу при сприянні німецької бюрократії та в інтересах їхньої підтримки.

Ненадійність і збоченість такої системи можна бачити і сьогодні, коли один з місцевих німецьких журналів не боїться писати про існування «буковинської нації». Це є той самий тип адміністрації, який намагається перетворити чеські провінції в провінції німецькі, провокуючи різні національні заворушення ненімецьких народів, які в недавніх часах можна було спостерігати в Боснії.

Плоди цієї системи відомі і відчутні усім, бо спровокована нею війна ще не закінчилася.

Поляки, яким і вона завдала стільки страждань під тягарем корупції, в сучасній політиці, як відомо, ідуть в єдиний спосіб, відсторонивши деструктивні і корумповані елементи з свого середовища, так як в вирішальний момент вся нація підтримує один єдиний вирішальний постулат свого існування, а саме об'єднання всіх польських країв у незалежній державі. Завдяки цій чистоті вони отримали гідну сатисфакцію, продемонструвавши сьогодні своє бачення здійснення мрії «jeszcze Polska nie zginela» і своєї незалежної держави, вітають це чи не вітають обидва воюючих союзи.

Внаслідок відділення Галичини (по ріку Буг з містом Львів) від Австрії Буковина закінчить свою місію бути мостом між Галичиною і Трансільванією і, так сказати, зависне в повітрі, тому що залишиться по той бік австрійського кордону.

Весь світ питає себе нині, якою буде доля Буковини?

Шукають і пропонують різні рішення, кожен на свій смак, відповідно до бажань і інтересів тих, хто пропонує.

Міністр зовнішніх справ Буріан проголосив в делегаціях, що «немає відомостей про те, кому буде запропоновано підпорядкувати Буковину» (кому підкоряється

¹ Ця стаття була написана для минулого номера № 2 «Glasul Bucovinei» [від 25 жовтня], однак через брак місця ми мусили помістити її в № 3.

Буковина зараз, міністр не говорить); ця ідея може вважатися зразком державної байки. З цієї заяви міністра світ тепер формує свою думку. Зрештою, мета цієї «байки» пана Буріана нічим не вирізняється.

Рутени вимагають великої частини краю для себе. А по якому праву?

Звичайно ж, хто питає про права? Їх, улюбленців віденського уряду, які звикли, як і їхні депутати, бути вибраними щодо тероризувань і жандармських багнетів, їх, котрі вірять, що Севрюк міг перетворити між 12 і 1 годиною ночі 30 мільйонів росіян, поляків, румунів, татар, євреїв в справжніх рутенів, їх, котрі заявили, що потребують для «української» території «Північної Буковини до Серет з містом Чернівці», єдиним осередком руху і торгівлі, разом з усіма зв'язками руху.

«Українці» можуть гордитися цією логікою, яка оправдовує їх намагання завладіти власністю. Вони сподіваються, імовірно, що і Буковина отримає румунський мандат в делегаціях. «Українці» нічого не зрозуміли і нічого не навчилися впродовж цієї війни.

Вони досі не знають, що так само, як в Україні не існує «українців», що «українська» держава є штучною вигадкою Черніна і Кільмана, що ця «держава» після відходу німецьких та австрійських військ розвалиться безслідно, що Буковина є румунським краєм з молдавським автохтонним населенням, частина якого сьогодні розмовляє по-руськи, однак яке ніколи не забувало про своє походження і яке в деяких селах вело боротьбу з австрійською адміністрацією за румунську школу. Вони забули, що Буковина є нашою Ельзас-Лотарінгією, що лише її «деанексія» може бути рішенням, що відповідає духові часу.

Необґрунтовані вимоги «українців» стосовно Буковини і Чернівців не можуть кваліфікуватися інакше, ніж вплив скаженої ярості, яка охопило людей з кліки Миколи Василька, загарбницькі плани яких розвіялися по вітру. Ми не будемо нічого ділити з відомим ренегатом Коко Васильком і не відчуваємо потреби аплодувати його невдачам. [...]

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 29 жовтня.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., жовтня, 31. Чернівці.

Повідомлення про створення національного виконавчого комітету поляків Буковини

Буковинські поляки.

Польський клуб депутатів крайового сейму на своєму багатогодинному засіданні, яке відбулося 31 жовтня 1918 р. під головуванням свого голови пана д-ра Каетана барона фон Стефановича, одностайно ухвалив розширити свій склад до національного виконавчого комітету за рахунок залучення делегованих представників усіх польських партій.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.
«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ЖОВТЕНЬ. ЗАСТАВНА.

Повідомлення про проведення з'їзду вчителів Заставнівського повіту та його резолюції на підтримку проголошення самостійної української держави на території колишньої Австро-Угорщини

[...]Проводив зборами директор дівочої школи Михайло Ронгуш, секретарював надучитель з Чункова Антін Гринцишин. Реферат про найновіші світові події і переворот в Австро-Угорщині виголосив учитель з Кадобівців Василь Микитчук, а справоздане з нарад у Львові здав надучитель із Лук [Юрій] (Іван) Паладій.

По оживленій дискусії ухвалено одногосно поставлені надучителем Гринцишином резолюції.

1. «Ми, українці Заставнецького повіту витаємо з одушевленням проголошене самостійної української держави на етнографічній українській території колишньої Австро-Угорщини.

2. Признаємо Українську Національну Раду нашим правительством і піддаємося безусловно єї приказам і розпорядкам.

3. Стоячи на становищі самоозначеня народів, ми протестуємо проти посягань наших сусідів, будьто румунів, будьто поляків, на яку-небудь, хоч би найменшу частину української етнографічної території і прирікаємо торжественно обороняти нашу рідну землю всякими способами, навіть збройною силою, перед грабінню напасників.

4. Постановляємо добровільно оподаткуватись на зібране фонду національної оборони.

5. Признаючи національним меншостям у нашій державі персональну і культурну автономію, звизаємо національні меншости в повіті, т. [о] е. [сть] жидів і поляків, щоби вислали до повітової Народної Ради своїх представників».

Піднесений, прямо торжественний настрій зборів, палкі промови учасників селян (котрих на зборах було 90 процент), а нарешті зреалізоване четвертої резолюції таки на місці — се найкращий доказ, що отсе мужицтво, то не сіра етнічна маса, але зрілий уже нарід, нарід свідомий ваги історичного моменту, який переживає, свідомий своїх справ на своїй землі, котру він оборонить твердими руками перед усяким напасником.

Скарбниками фонду національної оборони вибрані: інспектор Василь Продан, податковий поборець Іван Коляска і селянин Іван Дроник.

Посипались десятки, а навіть сотки корон від мужицтва й інтелігенції і за чверть години зібрано на річ фонду національної оборони 1 309 корон — се щойно від представників, бо по громадах збиране фонду зачинає ся на тижні.

Коли до справи так поставила ся глуха донедавна Заставнещина, то за нашу будуччину нема нам що бояти ся (а. г).

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ЛИСТОПАДА.

1918 Р., ЖОВТНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Наказ Центрального військового комітету до частин Українських Січових Стрільців на Буковині

Вночі з 31 жовтня на 1 листопада Українська Національна Рада переймає владу над українськими землями Австро-Угорщини. Цієї ж ночі українські військові частини займуть Львів. Те саме заряджено по всіх місцевостях Сх. [ідної] Галичини.

Всі частини У. [країнських] С. [ічових] С. [трільців] мають негайно переїхати до Львова. Бойові сотні, що перебувають у Чернівцях, мають зараз виїхати,

не гаючи ні хвилини часу. Якщо б роблено труднощі в доставі поїздів, треба їх взяти силою і, ніде не затримуючись, прибути через Ходорів до Львова. Коломия і Станиславів отримали вже наказ перебрати владу.

Проведення акції в Чернівцях залишити 41-му піх. [отному] полкові.
Сотник Дмитро Вітовський.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: УГА, том III. — ВІННІПЕГ, 1966.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 1. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про привітання архимандрита Тараса Тимінського делегацією українських діячів Буковини

Цими днями удали ся відпоручники українських православних мирян до нашого архимандрита о. [тця] Тараса Тимінського, щоби зложити йому привіт і пошану так світської інтелігенції, як і всього укр. [аїнського] православного населення на Буковині. В склад депутації ввійшли: радн. [ик] Єротеї Пігуляк, інсп. [ектор] Попович Омелян, пос. [ол] Спинул, пос. [ол] Семака, кр. [айовий] інсп. [ектор] Ант. [ін] Клим і пов. [ітовий] інсп. [ектор] Купчанко.

До архимандрита виголосив довшу промову один із найстарших борців за право українців в православній церкві, радн. [ик] Єротеї Пігуляк:

«Високодостойний отче архимандрите!

Буває в житю тяжкий сон, сон-мара страшна, грізна давить і мучить душу. Та перший проблиск дня прогонить, розвіває страховище. Але ще довший час остає змучена душа під вражінем страхіття, тремтить довго, нім успокоїть ся та знайде рівновагу.

Та ось блиснуло на нашім так довго чорнім небосклоні церковнім світло. Бо з покликанем вашої високодостойної особи на місце українського архимандрита корчить ся мара нашого церковного лихоліття. Ще вона не щезла зовсім, ще тремтить від довголітних мук, але чиста і права душа вашої високодостойної особи дає нам запоруку, що заподіяні нам рани під вашою щирою опікою з часом загоють ся, а занепад на поли церковнім щезне разом зі страшною трийцятьвісімлітною марою із нашої прадідної церкви!

Треба буде великої, тяжкої, невисипущої праці, щоб на тім занедбанім та спустошенім поли дійти до ладу як слід. Треба буде зібрати та ціпко звязати всіх сил так духовних, як мірянських, аби піднести нашу святу церкву на той уровень, з котрого би вона могла розливати одностайне своє живодавче світло між нарід. Світло, без якого ніякий нарід не може здорово та гідно жити і розвивати ся. Бо що хліб-сіль для тіла, то саме світло церкви для душі людської. Дарма думати, що нарід може і без церкви обійти ся, як се деякі, — звикле недоуки, або, як нарід каже, перевчені одиниці, — мріють. Та одиниці можуть собі жити як їм подобаєть ся. Але вони повинні тямити, що нарід, маса, се окремиї, Богом і природою сотворений духовний світ; повинні тямити, що народів без церкви, без церковних ідеалів нема нігде на світі. Віднимати народови віру, церкву — значить спиняти струю і єї тілі. Зіпнеш струю — вона собі втворить инше русло, може тудя, де его якраз не треба, і народить спустошеня; збаламутиш легкодушно народови ту віру і церкву, що він єї має, то він собі силою своєї вродженої вдачі сотворить иншу церкву, відповідно до його духовного стану, може якраз не пожадану церкву — без церкви він нігде не буде.

Можна і повинно церкву усвершати ся, але не легкодушно і каригідно руйнувати.

Ваша задача, високий достойнику, а і наша повинність каже нам вести церковну справу так, щоби церква заспокоювала народови його душевні потреби та й була йому заразом і прибіжищем віради й поради у його житевих трудностях.

Велике завдане перед вам, високодостойний отче архимандрите, та тяжке і вельми відвічальне ваше становиско. Але ми знаєм, що ви свідомі так нашої народної ідеї, як і святого і великого завдання церковного, а над то приносите з собою запал і найліпшу волю принести і віддати народови то, що він від вас ожидає. Принosite і ту любов до діла, які святий Павло за усліве ставить, коли хочеть ся успіхи осягнути. Церква се нарід, а ви єї пастир, один залежний від другого, один не може бути без другого. Працюймо-ж згідно рука в руку, щоб вийшло народови на щастє, а вам на славу та невмірущу добру память!»

Архимандрит о. [тець] Тарас відповів такими словами на привіт:

«Високоповажні панове!

Дякую вам сердечно за ваш прихід і привіт, яким ви мене сьогодні ушанували, бо сим дали довід, що звязь межи нашою церквою а українською інтелігенцією, котра в послідних десятках років по більшій части була розірвана, починає наново завязувати ся і кріпнути. Я тішу ся тим, що ви як національні патріоти і проводирі народні пізнаєте велику вагу церкви в розвою поступу і культури нашого народу. Для того і боронили ся ви щиро і неусипно за права нашого народу на церковнім поли, а тепер дочекали ся видіти плоди тої борби: початки завязку української народної церкви в краю.

І все більше буде наша церква вимагати від вас!

Як колись в 16-м столітїю вся верхна верства українського народу і вся світська інтелігенція ратувала zagrożену ворожими затіями церкву і народність українську від загибелі, а то тим, що зрозумівши вагу церкви для розвою і культури народу, вона підпирала всі змаганя і підпринятя церковних властей; згадаймо лише основане Київської академії і много брацтв і шкіл по важнійших містах на Україні, і ту роль, які ті інституції відограла в нашім житю культурнім тих часів, і подумаймо, яку велику вагу мали тогди згода і союз світської інтелігенції з церквою для розвою цілого народу, то зрозуміємо, що і наша церква тепер не може обійти ся без вашої помочи; і ми хочемо, щоби ви, інтелігенція світська, ішли разом з нами і підпирали нас.

Православна церква в своїм історичнім розвою не була ніколи нахабна; вона ніколи не силувала ся запанувати над мірянами і світом; для того не було у нас ні інквізиції, ні кострів, а лише наукою і добрими примірами убагородняла вона дикі інстинкти народа і вела до культури, а з того була користь для всіх.

Віра і церква є першою підвалиною людської культури: ніяка наука, ні філософія не заступлять широким народним масам віри і церкви.

Коли се говорю, то лише в сій ціли, щоби припімнути вам, яка важна віра і церква для нашої народної культури; отже коли любите нарід, то любіть віру і церкву його, бо вони становлять найважнійшу часть його думаня, його ества.

У нас закрала ся така мода, що інтелігентний чоловік має за знак образования, коли ніколи до церкви не загляне, жадної участі в святкованю церковних празників не бере або свій обряд легковажить і легко до другого переходить, так як коли би там було щось ліпшого, як у нас.

Се не повинно бути! Такий інтелігент не знає, яку велику шкоду робить тим своїй нації.

Запитаймо лише, що би стало ся було з поневоленими народами, коли би вони були своєї віри і церкви не придержували ся і єї в своїй душі не плекали? Жида, парзи, ірляндчики, болгары, серди або і ми, українці, під панованем давної Польщі уратували свою національність від цілковитої заглади тільки вірою і церквою своєю. Берім собі приклад з поляків: не з догматичних причин, а з чисто національно-патріотичних підтримує кождий польський інтелігент свою церкву, а робить він се для того, бо переконаний, що віра і церква для національности широких мас народу є найліпшим способом проти винародовлення.

Високоповажані панове!

Не в гнів най буде вам се, що я сказав: не хочу вам, інтелігенції і світови нашого народу сими рефлексіями який докір робити, а хочу лише звернути вашу

увагу на невідповідні погляди серед нас на віру і церкву, і просити вас: забудьте на то, що вас дотепер відвертало від нашої церкви, а верніть ся до неї з тою щирістю, з тою любовю, з якою ви за єї відроджене дотепер бороли ся. Тепер не будете мат причин бокувати від церкви, бо вона тепер буде ваша! Вона відтепер не буде ставати впоперек дороги вашим змаганням і праці на поли народної просвіти і культури, як се, на жаль, дотепер діяло ся у нас, але лучить ся з вами і возьме в просвітно-народній праці таку участь, яка їй з природи належить ся, то є найбільшу участь!

А з своєї сторони можу заявити вам, що будучи на чолі нашої церкви, ужию всіх старань і впливу, щоби межи повіреним мені духовенством а світською інтелігенцією панувала як найбільша гармонія і згода, бо лише так можна буде досягнути більших успіхів на поли народної просвіти і культури!

Високоповажані панове!

Позвольте мені ще пару слів сказати!

Не можу оминати сеї хвилі, щоби не звернути вашу увагу на одну особу, котра при відродженю нашої національної церкви поклала найбільші заслуги.

Високоповажаний пан посол Єротей Пігуляк в боротьбі за наші права на поли церковнім положив побіч нашого славного національного проводира Николая Василька як найбільше труду і праці, — і коли ми тепер тут в сім місці можемо витати ся, маємо завдячити найбільше се йому.

Прийміть, отже, пане после, в сій хвилі з уст моїх найщиршу мою і українського духовенства подяку за ваші щирі і невсипущі труди около відродженя нашої церкви. Бог най кріпить ваші сили і нагородить ваші труди всяким добром!

Ще раз дякую сердечно!»

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 ЛИСТОПАДА.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 1. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про чергові ухвали Української Національної Ради

Дальші ухвали Української Національної Ради.

Екзекутивний комітет Укр. [аїнської] Національної Ради, який з часу проклямації Української Національної Держави радить на всіх етнографічних областях монархії перманентно. Тимчасовий виділ ухвалив тимчасово:

1. Щоби Українська Національна Рада перебрала адміністрацію на українських областях.

2. Що Українська Національна Рада має приступити до переговорів з другими Національними Радами для урегулюваня спільних справ, як також заключена перемир'я.

3. Мирові переговори буде вести Українська Національна Рада самостійно. Остаточне рішене мають прийняти Українські Національні Установчі Збори.

4. Має ся занотифікувати утворене Української Національної Держави Придніпрянській Українській Державі, Німеччині і неутральним державам.

5. В справі виживлення [Українська] Національна Рада піде назустріч Західній Австрії, а головню Відневи, оскільки лише дозволять надвишки средств поживи.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 ЛИСТОПАДА.

1918 р., листопада, 1. Відень.

Повідомлення про відповідь міністра закордонних справ Австрії Анраші на ноту президента США В. Вільсона

Австрія просить сепаратного мира.

Першим кроком нового міністра заграничних справ Анрашія, якого іменовано по уступленню Буріяна, до котрого повалення причинила ся дуже багато послідна промова пос. [ла] Василька в делегаціях, це відповідь на ноту Вільсона. Граф Анраші відповів, що він узнає права народів, висловдені в ноті президента, і просить перемиря на всіх австро-угорських фронтах. По Болгарії і Туреччині пішла й Австрія шляхом сепаратного мира, оставляючи Німеччину своїй власній судьбі. Тепер можна сподівати ся, що мир як не загальний, то бодай частинний вже не далеко.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ).— 1918.— 1 Листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про ліквідацію військової цензури

Цензура на часописи знесена.

Тяжка боротьба, яку мусіло вести вільне слово з цензурою, вкінці скінчила ся.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ).— 1918.— 1 Листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про розповсюдження книг з Наддніпрянської України серед членів товариства «Українська Народна Книгозбірня»

Українська Народна Книгозбірня подає до відома своїм в. [исоко] п. [оажним] членам, що має знова на складі «Першу Читанку» (Буквар), як також книжки для шкіл гімн. [азійних], книжки до читаня тутешні й з державної України, відзнаки, картки і т. [ому] п. [одібне].

Книгозбірня отворена щодня від 3–6 год. [ини] по пол. [удні], а в неділі і свята від 10–12 перед полуднем.

Управа.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ).— 1918.— 1 Листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про румунські зазіхання на українські землі Буковини

Ромунське насильство над українським народом.

В неділю 27 с. [ього] м. [ісяця] відбули ся збори ромунської Конституанти, які ухвалили, між иншим, нехтуючи проголошене світом святе право самоозначення, прилучення цілої неділимой Буковини до ромунської держави. Воярсько-попівська кліка переголосувала тих кількох поступовійших людей, які щоправда

стоять також на становищі, що Буковина — молдавський край, і поповнила в своїм шовінізмі, підтримуванім воєнними підпалачами з Яс, нечуване доси насильство, простягаючи свою руку навіть по чисто українську територію, де крім якого забитого попа або цигана нема ані одного румуна.

З обуренням мусимо ми запротестувати проти румунського нахабства і звертаємо ся ще раз з пересторогою до румунського народу, з яким нас все вязали спільні інтереси в краю, щоби він не дав ся баламутити попівсько-боярській кліці і не подав своєї згоди на поневолення, так як і ми це заявляли вже не вперше, що ми й кусника землі не хочемо, де в більшості живуть румуни, щоби заощадити собі боротьби, а то й непотрібного проливу крови. Бо ми за свою землю постоїмо, не оглядаючи ся на те, що нас страшать Румунією. В боротьбі за наше визволення знайдемо ми союзників. Наш нарід смирний, одначе за своє право, коли хто напосів ся загарбати його добро, його рідну землю, він вміє постояти.

Та ми маємо надію, що румунський нарід послухає голосу тих народних провідників, які відразу запротестували проти насильства попівсько-боярської кліки над українським народом. Ми апелюємо до семигородських румунів, по яких стороні була все наша симпатія в їх визвольних змаганнях і які знають, що то значить чужонаціональне ярмо, щоби вони приборкали розбуялий шовінізм і матеріялізм своїх буковинських земляків. Бо нарід, який сам бореть ся за свою волю, а хоче zarazом другого поневолити, не варт волі.

Наприкінці треба згадати ще й про ті брудні способи, якими румуни старали ся звабити наших селян на свої збори. Вони говорили нашим людям, що їх владика кличе до Чернівців, бо їх хочуть на унію перевести. Наш нарід, який любить свою православну віру, любить не менше й свою матірну мову і вже більше не дасть ся зловити на румунську вудку. Румунські бояри і пани знають дуже добре, що з хвилиною, як українська держава перебере власть, скінчить ся їх панування. Бо українська держава не знає панів, ані великих землевласників. Українська держава — це держава робітного народу, держава селян і робітників. Земля в українській державі буде належати тому, хто на ній робить, а не дармоїдам.

Щоби затримати дальше землю й панування за собою, посягають румунські бояри, а з ними і румунські попи за українською землею. Бо вони знають, що коли в українській державі мужики дістануть землю і скасують двірські обшари, то цего зажадають і румунські мужики, тому вони хотіли би поневолити і українського, і румунського мужика разом і довести їх до такого стану, в яким мужики в Румунії, зробити їх більше подібними до скотини, як до чоловіка. Та в теперішніх часах це боярській кліці вже не вдасть ся. Мужичтво прозріло вже, і ми певні, що оба народи, так український, як і румунський, розмежують ся в згоді і запровадять в себе такий лад, який буде їм потрібний, а не дідичам і оборонцям найбільшого дідича — релігійного фонду.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 1 листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про програмні цілі Української Національної Ради та про румунські зазіхання на українські землі Буковини

Український народе, встань в обороні своїх прав!

Дня 19 жовтня проголосила у Львові Українська Національна Рада самостійність українського народу на землях галицьких, буковинських і угорських, де наш нарід жиє. Відтепер маємо свою українську державу. На своїй землі ми стали своїми господарями. Незабаром Українська Національна Рада перебере всю владу в свої руки. На це вона вже приготавлиєть ся. І наш нарід мусить знати, що дієть ся.

Українська Національна Рада працює тепер у трьох містах. У Відні переговорює з ким треба за признанне нашої держави всіма, кого це обходить. У Львові полагодує галицькі справи. В Чернівцях доповнила себе буковинська делегація Української Національної Ради вибраними з-поміж черновецьких українців людьми й розділила роботу поміж всілякі свої секції. Ці зачали зараз кожда свою роботу. Вони звернуть ся о поміч до українського народу на Буковині. Без праці, без жертви не збудуємо ми своєї хати на своїй землі.

Коли вимагаємо жертв і праці, то мусимо знати, на яке й пощо. От і скажемо. Це всі знають, що дотепер на нашій землі порядкували не ми, а чужі. Що з того виходило мало користи для нас, про це нема що й говорити. Не було нашої правди. А яка наша правда?

Земля на Буковині поділена не по правді. Забагато землі мають пани дідичі, котрі обробляють її руками мужиків. Релігійний фондуш має багато землі, яку віднаймає не мужикам, а чужим орендарям. Земельна реформа конечна і вона буде.

Але цього замало. Українська держава видасть і закони для охорони мужицької землі, аби вона пізніше знов не вислизнула з мужицьких груп. Наша господарка на селі буде лиш тоді розумна і добра, коли мужицькі господарства не будуть знов роздроблювати ся. Хто не вмітиме задержати в цілости придбану землю, той повинен її передати другому.

Опріч сільського населення є на українській землі багато українського міщанства, за котре дотепер ніхто не дбав. Цим міщанством заопікуєть ся українська держава, щоби піднести його до вищої освіти й до маєткового гаразду. Для цієї ціли треба буде позаводити по містах фахові школи ремісничі, промислові й торговельні, огородничі й т. [ак] д. [алі]. Буде добре жити міщанству, то буде й гаразд і для нашого населення. Доки наше міщанство бідне, наша ціла нація не матиме добра. З нашого міщанства мусить витворити ся сильне й свідоме становище українське міщанства.

Кожна новочасна держава мусить дбати про забезпечення долі робітників. Українська держава піде за взірцем новочасних охоронних законів для робітників. Українська держава мусить про це дбати, щоби виробляти все потрібне для зжитку свого населення, оскільки знайдеть ся на це на нашій землі потрібний матеріал або дасть ся легко спродати. Ми мусимо ще й подбати про те, щоби витворити й такі промисли, аби виробами його одержати із заграниці в заміну інші товари. Без освіченого, свідомого своїх клясових і національних інтересів робітництва матеріальне забезпечення української держави неможливе. Як для міщанства мусять бути й для робітництва всілякі фахові школи, де робітники приучували би ся кождий свого промислу.

В українській державі свою долю куватиме сам нарід. Способом до цього має бути рівне, тайне й безпосередне пропорціональне право голосовання до громадських, повітових й державних заступництв. Українське правительство залежне буде від народних заступників. Ціла державна управа буде в руках усього народу. Сам нарід має в українській державі казати, які мають бути порядки на нашій землі.

Доки українська держава не перебере в свої руки управу нашої землі, урядують ще дотеперішні уряди. Вони є потрібні, щоби заховати порядок в краю. Усяким безпорядком можуть покористувати ся наші вороги на те, щоби загарбати наш край для себе. Тому мусимо всіма силами задержати законний порядок.

Українська Національна Рада проголосила, що Буковина аж до ріки Серет належить до української держави. Але волохи не хотять цього признати і кажуть, що ціла Буковина ж до Дністра волоський край і має припасти до ромунської держави. Ми не хочемо замінити одно ярмо на гірше чуже ярмо. Під Ромунію ми не підємо. Ми хочемо самі бути панями на своїй землі. Ми не хочемо бут боярськими слугами. Хто був у Ромунії, той знає, які там гаразди для мужиків. В біді і нужді коротають вони своє нещасне житте ромунські мужики по землянках, з лози

сплетених і глиною помазаних, часто навіть не білених мізерних хатчинах. Рідко де бувають такі хати, як по наших селах на Буковині. Всю силу мають там бояри. Навіть румунські священники не ріжнять ся від свої бідних парафіян ані освітою, ані добробитом. До такої боярської держави ми не хочемо належати. Зачуваємо, що навіть волоські мужики не хочуть іти. Кажуть, що вони хочуть і далше бути господарями, а не жебраками, як мужики молдавські. І ми їм віримо.

Але по селах ведуть у нас волоські священники й учителі агітацію поміж нашими людьми і старають ся всілякими способами приєднати наших людей для волоської держави. Уважайте, люди добрі, і не дайте ся намовити до такого діла, за яке нас ваші діти будуть в гробі проклинати.

Тепер час дуже горячий. Українська Національна Рада поволи, але певним кроком творить українську державу, в котрій сам нарід рішати буде про свою долю. Перша річ — це заключити мир. І за це діло взяла ся несаперед Українська Національна Рада. Вона повідомила про це правительство теперішнє і всі інші національні держави, що творять ся на австрійській землі. Разом з тими новими державами зачне й Українська Національна Рада переговори з дотеперішними нашими противниками про мир. Бо мира треба нам передовсім. За той час український нарід най стереже здобути права перед всяким ворогом, відки бо він не прийшов.

Поперед усім гуртуймо ся всюди по містах і селах: жінки й чоловіки, дівчата і хлопці і поучаймо тих, які ще не знають, що в світі дієть ся! Показуймо їм дорогу! Ширім всюди українську газету. Читаймо її і пояснюймо тим, що не вміють читати. Пам'ятаймо, що вороги чигають на наші душі. Не даваймо ся звести на манівці. Наш український нарід живе тут на цій землі з діда-прадіда. Тепер, коли ми дістаємо волю, коли ми добили ся вже людських прав для себе, не даймо ся нікому збаламутити.

Саме румунське правительство не хоче мати ані Буковини, ані Семигороду. Воно каже, що Румунія не дасть собі ради з народом, який там живе. Румунія не годна заспокоїти тих потреб, бо, кажуть, це на Буковині і в Семигороді люди багаті і вибагливі і ми в Румунії не годні їм того дати, до чого вони привикли. Румунія нас боїть ся, щоби тамошні люди не пізнали, в якій вони нужді перебувають, коли бачитимуть, як ми жиемо, а як вони там у Румунії животіють.

У Галичині має український нарід знов свого ворога — поляків. Цей воріг ще небезпечніший, як Румунія. Бо Румунія сама нас не хоче, а поляки чигають на те, щоби загарбати чим більше української землі. Та ми не хочемо над собою ані польських панів, ані волоських бояр. Чужого не бажаємо, але свого не попустимо. Дочекаємо ся миру і зачнемо на своїй землі порядкувати самі собою. Чого ще не вміємо, того навчимо ся, а під чуже ярмо не підемо.

Зійдїм ся всі на велике народне віче, яке буде в Чернівцях дня 3 листопада 1918 о годині 10-й рано в Народнім Домі.

На цім вічу мусимо заступити голос нашого народу проти несправедливих посягань на нашу землю і на нас самих. Ми покажемо світови, що Буковина аж по Серет — це наша українська земля, що там живе наш український православний народ, який скорше головою наложить, ніж піде на вічне знуцанне під румунське ярмо!

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 Листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про обіцянки румунської сторони щодо сприяння іншим народам Буковини в їх національно-культурному розвитку

Ромуни починають направляти результати свого заборчого шовінізму. Жадаючи цілої Буковини, ні слівцем не згадали в [он]и, що буде з другими народностями,

які заселяють край. І аж у всяких коментарях кажуть вони, що будуть сприяти другим народам в їх національним і культурним розвитку.

На доказ повинні були навести примір, як вони сприяли через цілий час українцям на церковнім полі.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 1 Листопада.

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення про проведення третього з'їзду українського православного духовенства Буковини та його ухвали

Третій сьогорічний з'їзд українського православного духовенства Буковини відбувся 1 листопада с. [ього] р. [оку] в «Православній Академії» в Чернівцях.

Перед розпочатем нарад з'їзд помянув пок. [ійного] священника Володимира Танасійчука, відспівав «Вічна йому пам'ять» і вислав удові кондоленцію.

Наради тривали від 9 до 1 години. Нарадами проводив свящ. [еник] Методій Козак і свящ. [еник] Іван Глипка, а секретарювали свящ. [еник] Мелетій Евстафійевич і свящ. [еник] д-р Семен Смерека.

Звідомленне про діяльність ексекутиви дав свящ. [еник] Іван Щербанович. Діяльність ексекутиви з'їзд приймив до відома й повірив справи організації й надалі тій самій ексекутиві. Про теперішню політичну ситуацію реферував свящ. [еник] Петро Катеринюк. По живій дискусії, в якій забирали слово майже всі зібрані, ухвалив з'їзд отсі чотири резолюції:

1. Користаючи права самоозначення народів, українське православне духовенство Буковини заявляє за єдністю всіх українських земель в одну українську державу, уважає на часі «Укр. [аїнську] Нар. [одну] Раду» за дуже потрібну найвищу організацію і владу українців та домагаєть ся в ній, зглядно в буковинській делегації «Укр. [аїнської] Нар. [одної] Ради», свого заступництва в особі архимандрита Т. Тимінського і трох відпоручників, мужів довіря укр. [аїнського] прав. [ославного] духовенства Буковини. (На відпоручників вибрав з'їзд свящ. [еника] д-ра Ф. Григорія, свящ. [еника] Івана Щербановича і свящ. [еника] д-ра С. Смереку).

2. Укр. [аїнське] прав. [ославне] духовенство Буковини висказує свій жаль із-за того, що буковинські ромуни, брати по вірі, якраз під цю пору в своїх визвольних змаганнях не шукають зближення до українців та справедливого мирного і дружнього розділу Буковини поміж обі нації, а противно — деякі ромуни ненаситним інстинктом загоняють ся так далеко, що посягають на чисто українські околиці, навіть поза Серет, ба — *horribile dictu* — навіть аж поза Прут.

3. Українське правосл. [авне] духовенство Буковини урочисто прирікає, що буде всіма своїми силами боронити українські села і околиці Буковини проти ромунського імперіалізму і ніяк не згодить ся на прилучення української часті Буковини до ромунської держави.

4. Укр. [аїнське] прав. [ославне] духовенство Буковини зобов'язуєть ся брати чинну і живу участь в організованню буковинського укр. [аїнського] народу в його визвольних змаганнях... Становиско до іменовання українських православних консисторських радників займе духовенство... На евентуалії поладна... маніфестацію... архимандрита Тараса-Тита Тимінського... і конферувала про по... повідомила голову буковинської «Укр. [аїнської] Нар. [одної] Ради» про домагання... ексекутиву організованого православного¹

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 Листопада.

¹ Єдиний доступний примірник газети "Буковина" за 10 листопада 1918 року зберігся в дуже пошкодженому вигляді

1918 р., листопада, 1. Чернівці.

Повідомлення командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга про передислокування гуцульської компанії з Чагри в Раранчу

Ротмістр групи ерцгерцог Вільгельм, терміново.
№ 238.

До командування гуцульської компанії в Чагрі.

Місце відправлення: Головна польова пошта 444/III. Час відправлення: 1 листопада о 2 годині пополудні.

Гуцульська компанія повинна сьогодні, 1 листопада вимарширувати до села Раранча по шляху Чагор — Остриця — Раранча. В селі Раранча вони мають стати на постій і повідомити про своє прибуття командування групи.

Ерцгерцог Вільгельм, ротмістр.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: DOCUMENTS RUTHENO-UKRAINIENS. — PARIS, MAI 1919.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 1. Львів.

Відозва Української Національної Ради у Львові про перебрання влади на українських землях Австро-Угорщини

До населення м. [іста] Львова!

Волею українського народу утворилася на українських землях Австро-Угорської монархії українська держава.

Найвисшою державною властю української держави є Українська Національна Рада.

З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла власть в столичнім місті Львові.

На цілій території Українська Держави.

Дальші зарядження видадуть цивільні і військові органи Української Національної Ради.

Взивається населення до супокою і послуху тим зарядженням.

Під сею умовою безпечність публичного порядку, життя й маєтку, як також заосмотрення в поживу вповні запоручається.

Львів, дня 1 падолиста 1918 р.

Українська Національна Рада.

«Діло» (Львів). — 1918. — 2 листопада.

1918 р., листопада, 1. Львів.

Відозва Української Національної Ради у Львові про організацію державної влади на території новоствореної української держави

Український народе!

Голосимо тобі вість про твоє визволення з віковичної неволі. Від нині ти господар своєї землі, вільний горожанин Української Держави.

Дня 19 жовтня твоєю волею утворилася на українських землях бувшої Австро-Угорської монархії Українська Держава і її найвища власть Українська Національна Рада.

З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла владу в столичному місті Львові і на цій території Української Держави.

Український народе!

Доля Української Держави в твоїх руках. Ти станеш як непобідний мур при Українській Національній Раді і відпреш всі ворожі замаху на Українську Державу.

Заки будуть установлені органи державної влади в законнім порядку, українські організації по містах, повітах і селах мають обняти всі державні, краєві і громадські уряди і в імені Української Національної Ради виконувати владу.

Де цього ще не зроблено, дотеперішні неприхильні Українській Державі уряди мають бути усунені.

Всі жовніри української народности підлягають від нині виключно Українській Національній Раді і приказам установлених нею військових властей Української Держави. Всі вони мають стати на її оборону. Українських жовнів з фронтів відкликується отсим до рідного краю на оборону Української Держави.

Все здібне до оружя українське населення має утворити боеві відділи, які або ввійдуть в склад української армії, або на місцях оберігатимуть спокій і порядок, особливо мають бути оберігані залізниця, почта і телеграф.

Всім горожанам Української Держави без різниці народности і віроісповідання заporučається горожанську, національну і віроісповідну рівноправність.

Національні меншости Української Держави — поляки, жиди і німці — мають вислати своїх відпоручників до Української Національної Ради.

Аж до видання законів Української Держави обовязують дотеперішні закони, наскільки вони не стоять у противенстві до основ Української Держави.

Як тільки буде забезпечене й укріплене існування Української Держави, Українська Національна Рада скличе на основі загального, рівного, безпосереднього і тайного виборчого права Установчі Збори, які рішають про дальшу будучність Української Держави.

Склад утвореного Українською Національною Радою кабінету і його програму оголоситься.

Український народе!

Всі свої сили, все посвяти, щоб укріпити Українську Державу.

Львів, 1 падолиста 1918.

Українська Національна Рада.

«Діло» (Львів). — 1918. — 2 листопада.

1918 р., листопада, 1. Львів.

Повідомлення про активну участь буковинців у перебранні українцями влади у Львові

З подробиць памятного дня 1 падолиста 1918 р.

1. До найбільших подвигів того незабутнього ранка належить подвиг 50-го сторожевого баталіону, що складається майже в цілості з 50-літніх людей, буковинців і галичан. В тім баталіоні було коло 400 українців в тім віці й коло 600 поляків та інших чужинців. Наші дядьки на знак, даний їм капітаном Василем Черським з Кіцманя, кинулися на поляків та інших чужинців і розоружили їх в момент — тай, справившись з ними, повагом рушили на місто з Червоної Касарні про Театинській вул. [иці], хвалячи собі свого капітана.

2. Дуже добре справилось також 300 українських членів військового поліційного відділу під проводом підпоручника Любомира Огоновського.

Вони обняли службу безпеки в місті й обсадили податкові уряди Львова, дирекцію скарбу і «Народний Дім», де є Головна Команда українських військ. Стался

це о год. [ині] пів 6 рано. До поліції приділені дістали ще офіцири: Кречковський, Клим і Павлусевич.

3. Що отаман Вітовський радіотелеграфом надепешував до Київа по занятю Львова?

По доконаній українськими віськами обсаді Львова задепешував отаман Вітовський до Ради Міністрів в Київі:

«Занятий українськими військами Львів складає поклін Київу, столиці всеї України».

Отаман Вітовський.

«Діло» (Львів). — 1918. — 2 листопада.

1918 р., листопада, 1. Львів.

Повідомлення про переобрання влади на українських землях Австро-Угорщини Українською Національною Радою

Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Рада обняла власть у Львові і краю!
Львівський гарнізон і стрільці під командою Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради.

Мадярські баталіони заявили неутральність і не схотіли битись проти українців.

Всі публичні будинки обсажені укр. [аїнським] військом.

Намісник усунений і інтернований.

Укр. [аїнська] власть оголошує у Львові і повіті стан облоги.

Зелізняця, почта, телеграф і радіотелеграф в українських руках. Край іде за У. [країнською] Н. [аціональною] Р. [адою].

Українські організації обнимають власть по повітах.

Всі укр. [аїнські] військові відділи стоять на прикази У. [країнської] Н. [аціональної] Ради.

Весь нарід у военнім поготівлю.

Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Рада в перманенції.

У Львові спокій.

Стрільцький легіон в поспішнім марші до Львова.

Жиди йдуть з українцями.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 2 листопада.

1918 р., листопада, 2. Чернівці.

Повідомлення про перебрання українцями влади в Галичині

Повний розвал держави.

Нова українська держава.

Внаслідок подій в Галичині ми відрізані від телеграфного і від телефонно- зв'язку із Заходом. Наведені нижче повідомлення отримали ми частково від кур'єрів з Коломиї, а частково взяли з наявних польських газет.

Переворот в Галичині. Українці захопили місто Львів.

Львів, 1 листопада (прив.).

Сьогодні вранці українці проникли в місто, зайняли головний залізничний вокзал і видали прокламацію до населення, в якій від імені Української Національної Ради оголосили про оволодіння містом. В місті постала жахлива паніка. Поляки

захищалися і на вокзалі прийшло до кривавої боротьби, з використанням рушниць і кулеметів обома сторонами. Українці, до яких приєдналося велике число запорозьких козаків, остаточно взяли гору і заволоділи після того всіма громадськими будинками. Військові органи влади частково втекли, частково перенесли свій осідок в інші міста. Бої продовжувалися цілу другу половину дня. Є численні вбиті та поранені.

Українці висадили в повітря мости через Сан, з тим щоб поляки не могли отримувати жодної підмоги.

Рух, що почався з Львова, поширився на всю Східну Галичину.

Чернівці, 3 листопада. Описані вище події були засвідчені численними подорожніми, які вчора прибули в Чернівці. Останній потяг зі Львова прийшов в п'ятницю (1 листопада) о 3 годині пополудні. Вчора в обід прибув потяг з Коломиї.

[...]

Останні повідомлення.

Українські війська.

Львів, 1 листопада. Львівська делегація Української Національної Ради закликала австрійський ліквідаційний уряд, а також австро-угорське військове командування негайно відіслати на батьківщину українські військові частини та їх кадри.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 3 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 2. Чернівці.

Повідомлення про переговори між представниками української та румунської Національних Рад щодо розмежування Буковини

Боротьба за Буковину

Хвилюючий день.

Швидко і ґрунтовно відбувся розпад старої монархії. Так ґрунтовно, що сьогодні тільки останні нащадки держави ще щось виявляють до старої Австрії. І цим останнім краєчком є сьогодні Буковина. Цей коронний край завжди був консервативний і майже завжди перебував під особливим впливом бюрократії, яка прямо-таки принижувала населення. Тому зрозуміло, що новий дух проникав в край лише нерішучо і скромно. Однак нині нерішучість є для нас перевагою. Вона вбереже нас напевно від заворушень та інших збитків і шкод, які належать до супроводжуваних явища здійснюваних переворотів. У Буковині панує зараз цілковитий спокій. Ми підкреслено це констатуємо, щоб ствердити, що всі чутки про неспокій в нашому краї, які поширюються на заході є неправдою. До сьогодні ніде в краю не було збурення спокою. Також і в Чернівцях панує в годину, коли пишуться ці рядки, цілковитий спокій.

Відрізані від Заходу.

Звичайно, уми схвильовані і напруження зростає все більше. Пригнічений настрій живиться ще й завдяки тому, що ми від п'ятниці вечора майже повністю відрізані від Заходу і отримуємо вістки з Заходу лише непрямим шляхом. Це, звичайно, дає привід для найдикіших чуток. Фактично в місті кружляють різні неконтрольовані чутки, які лише породжують тривогу. Головним чином в'ються ці чутки довкола питання, що станеться з Буковиною. Це питання є актуальним вже протягом кількох місяців, але в останні дні його вирішення очікують особливо пристрасно, і чим ближчою стає година визначення, тим схвильованішими стають дебати.

Суперечка між українцями і румунами. Пошуки порозуміння.

27 жовтня стало відомо про конституювання Румунської Національної Ради. Президія цієї Ради вирушила до крайового президента графа Ецдорфа з вимогою передати їй владу. Однак тоді крайовий президент не мав жодних директив від центрального уряду, тому він заявив делегації, що він спочатку попросить від центрального уряду інструкцій і лише після цього буде діяти. Тепер ці інструкції отримані, і крайовий президент вже готовий передати управління краєм представникам нації. Натомість постає питання, хто має перебрати владу: румуни чи українці? Це питання все ще не розв'язане. З цим пов'язані сьогодні всі обмірковування, припущення і чутки. Для кращого зрозуміння справи потрібно відзначити наступне. У Відні, як відомо, румунські депутати конституювалися в Національній Зборі, обравши своїм головою депутата Ісопеску-Грекула. Ця [Румунська] Національна Рада уклала певні угоди щодо майбутнього краю з українськими представниками Буковини. Однак 27 минулого місяця конституювалася друга Румунська Національна Рада, яка переслідує явно інші тенденції. Ця нова репрезентація вимагає для румунського народу, якщо це буде можливо, цілу Буковину, хоча залежно від обставин поки що задовольниться тим, щоб оволодіти півднем краю, однак в жодному разі не збирається відмовлятися від Чернівців. В цьому пункті наштотвхуються румуни на найсильніший опір українців, які вимагають Чернівців для себе. Це є зараз спірний пункт між обома націями, котрі складають більшість в краї. Крім деяких збуджених умів, які знаходяться в обох таборах, схиляються обидві сторони до мирного порозуміння спору. Якщо вдасться допомогти реалізуватися цій тенденції, тоді є перспектива здійснити в спокійний спосіб перехід від старого режиму в нові часи. У всякому разі, рішення повинно з'явитися невдовзі. Вчора очікувалася зустріч між депутатами доктора Ісопескула-Грекула і Сіміоновіча з румунського боку і прибулого депутата фон Василька з українського боку, які мали шукати порозуміння в спірному питанні. Згадані депутати не прибули, так що рішення знову лежить в руках провідників румунів і українців, які сьогодні репрезентують обидві нації.

Неприхід згаданих румунських депутатів, на мою гадку, пояснюється тим, що всі румунські депутати парламенту не ідентифікують себе з заснованою 27 жовтня [Румунською] Національною Радою. Депутати стоять на принципах цісарського маніфесту, в той час як [Румунська] Національна Рада переслідує інші тенденції.

На сьогодні оголошено про велику українську маніфестацію, яка проголосить волю українського народу.

Як нам стало відомо з автентичних джерел останнього четверга відбулися переговори щодо порозуміння між представниками румунів і українців. У четвер увечері представники українців повідомили, що переговори стали безпредметними, бо румуни отримали директиви зайняти південну частину краю, себто до Прута, і встановити там румунську владу. Це ж стосується міста Чернівці, які також мають бути зайняті румунами.

Перед обличчям цих переважно далекосяжних переговорів не можна в одну мить сказати, чия партія отримає перемогу. Втім, через цей стан непевності в Чернівцях дозріли критичні голоси, які посилюються з години на годину. В усякому разі сьогодні ми будемо переживати вражаючу фазу. І саме тому до населення звернено настійний заклик зберігати спокій, нікому не давати змоги провокувати себе і не заважати зборам, які сьогодні влаштовують українці. Тобто ми сподіваємося, що остаточне рішення про долю Буковини буде прийняте на загальній мирній конференції. Тому буде необачно ставати сьогодні на один чи другий бік.

Переговори в останню хвилину.

Як нам стало відомо, вчора увечері розпочалися переговори щодо порозуміння між румунами і українцями. Ці переговори були двоякого роду: насамперед йшлося про те, щоб знайти спільну мову між румунськими партіями, примиривши засновану в Чернівцях [Румунську] Національну Раду з [Румунською]

Національною Радою, заснованою румунськими депутатами, спонукавши виконувати її рішення. Виглядає, що на цій базі можна прийти до порозуміння між українцями і румунами. Бо українці погодилися відкласти остаточне розв'язання питання про Чернівці до мирних переговорів. То того часу задовольняться вони кондомініумом, при якому представники обох національностей спільно перебувають управління Чернівцями, в той час як вже зараз українські області краю можуть бути передані в управління Українській Національній Раді, а румунські — Румунській Національній Раді. Тепер це залежить від того, чи порозуміються між собою румуни. Переговори провадили пани комерційний радник Ангаух, д-р Білліг і д-р Пістінер, котрі намагалися привести до порозуміння між групою Ончула-Грігоровіча і Румунською Національною Радою, а також між українцями і румунами.

Заява депутата Грігоровіча.

Депутат Грігоровіч у відповідь на лист пана д-ра Флондора зробив в Румунській Національній Раді наступну заяву:

Останній лист пана президента не є для мене причиною, щоб я змінив свої наміри.

Щоб бути зрозумілим, я заявляю:

Оскільки Румунська Національна Рада не досягла домовленості з Українською Національною Радою щодо території Буковини, не приймає принципу абсолютно демократичного виборчого права, захисту меншин і аграрної реформи, тому я не маю змоги брати участь в засіданнях [Румунської] Національної Ради, не кажучи вже про обіймання посади державного секретаря.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 3 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 2. Чернівці.

Повідомлення про розпуск крайових полків в Чернівцях

Вчорашні картинки з Чернівців.

Хвилювання і неспокій серед населення почали посилюватися після обіду і припинилися аж пізно ввечері. Надзвичайно зворушливу і сумну картину траплялося бачити глядачам, коли численні демобілізовані солдати, навантажені різними речами, проходили вулицями.

Все ж таки панував спокій і порядок. Установи працювали і крайовий президент проводив численні наради. По обіді з Чернівців виїхав 24 піхотний полк, натомість в перші вечірні години вступило декілька малих українських підрозділів. Близько 7 години згідно з наказом влади було зачинено громадські приміщення. Юрба, що бурлила на вулицях, розійшлася лише пізніше.

Вчора в 2 години пополудні було оголошено про розпуск кадри наших крайових полків, 1 піхотного полку і 22 стрілецького полку. Відправлені по домівках солдати відкрили склади і роздали все майно солдатам. Солдати розійшлися, навантажені всім можливим, що було в казармах. Цей безладний розпуск представляв для перехожих сумну картину.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 3 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 2. Чернівці.

Повідомлення очевидця про обставини розпуску 22 стрілецького полку в Чернівцях

Як розпускався двадцять другий полк.

Ми отримали наступного листа:

З повідомлень місцевих газет випливає, що говориться лише в загальному про розпуски кадри.

Щоби спрямувати ці чутки на правильний шлях, подаю це роз'яснення і прошу хвальну редакцію його дружньо прийняти:

Служба в підпорядкованому мені запасному батальйоні функціонувала з кожної точки зору задовільно до 1 години пополудні 2 листопада. Вже під час обіду видно було купи солдатів запасних батальйонів 41-го полку, навантажених державними запасами і амуніцією, які йшли в різних керунках. О 1 годині пополудні, напевно, наслідуючи цей приклад, багато солдатів розпечатали склад військового обмундирування і багато з них залишили казарми. Це порушення дисципліни було припинене з боку унтер офіцерів і офіцерів. О 1 годині 30 хвилин я з'явився в казармі, зібрав батальйон і привів все до порядку. Всі солдати, які знаходилися в казармі, числом близько 700 осіб, зібралися в присутності офіцерів батальйонів, і пообіцяли на мою наполегливу повчальну промову вірно і непохитно виконувати свої обов'язки. Всю караульну службу було суттєво посилено і служба в казармі тривала з цього моменту далі без зауважень. З усіх рушниць, які були у військовій частині, було знято затвори і складено в полкових складах. Близько 7 години вечора офіцер-інспектор казарм і інші офіцери, які залишилися в частині, отримали наказ покинути казарми від двох офіцерів (одного оберлейтенанта, одного лейтенанта 18 фельд'єгерського полку), котрі начебто за дорученням українського легіону захопили з солдатами казарми. При цій нагоді казарми залишили і власні солдати. Цим самим наступив розпуск батальйону всупереч моему наказу.

Чернівці, 5 листопада 1918.

З глибоким поважанням Кастельпієтра, полковник.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 2. Відень.

Відозва до українського війська Української Військової Ради в Відні¹

З рук до рук! Жовніри!

З рук до рук! Українці!

Польське пановане в Галичині скинено. Українські жовніри і робітники обсадили цілий Львів і всі більші міста Східної Галичини. Українською Галичиною по Сян, українською Буковиною і українськими частями Угорщини править Українська Національна Рада у Львові, яка є тепер нашою найвисшою державною властю. Ми всі підлягаємо тепер тільки її приказам.

¹ «Найближчого дня зложив я з тов. І. Процем відозву, яку після одобрення през. д-ром Петрушевичом видрукували ми в друкарні Гольцгавзена в накладі 10.000 примірників. При укладанню її було присутних кількох членів пресового комітету. Памятаю, що дискутували ми довго, чи підписати під відозвою «Військова Рада», чи інакше, бо вже тоді побоювався дехто слова «рада» (совіт). Згодилися таки на «Військову Раду», бо виглядало поважніше, як пропонувався «Комітет» (зі спогадів Івана Німчука).

Поляки в Кракові не перепускають українських жовнів. Вони їх роззброюють, обробовують і задержують в голоді і холоді.

Ми мусимо чимскорше добити ся всі між своїх, бо там ждуть на нас. Тому кожний український жовнір мусить зголосити ся до Збірної Станиці української національної армії в Відні, десятій бецирк, артилерійські бараки (іхати трамваєм ч. 67).

Там кожний український жовнір довідається, коли, куди і як переїде до Галичини. Там кожний дістане їду і пристановище.

Жовніри! Збруї і амуніції не кидати! Держати її як святу річ при собі, бо вона буде нам конче потрібна дома. Нас дожидає ціла галицька Україна. Наша вільна нині рідна земля виглядає нас зі всіх сторін світа!

Ми проливали свою кров і гинули поверх чотири роки за чужу справу. Тепер мусимо піти на поміч своїм батькам, братам, жінкам, своїм крянам жовнірам, які скинули з себе польське ярмо, щоби на віки його позбутися і добути свободу закріпити.

Жовніри!

Коли хочемо вже раз зажити вільним житєм, коли хочемо знищити до тла польську неволю, коли хочемо дістати на власність розлогі панські лани, зрошені нашим потом і кровю, мусимо бути карні і мусимо слухати тільки своєї української власти, якою є [Українська] Національна Рада у Львові.

Нехай живе Українська Національна Рада!

Нехай живе українська національна армія!

Нехай живе українська держава і весь український нарід!

Українська Військова Рада в Відні.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: І. НІМЧУК. УКРАЇНЬКА ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В ВІДНІ В ДНЯХ ПЕРЕВОРОТУ. — ВІДЕНЬ-ЛЬВІВ, 1922.

1918 р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про емісію казначейських білетів чернівецькими банками

Як нам стало відомо, для протидії виниклому браку готівки в обігу чернівецькі банки на своєму спільному засіданні вирішили емітувати цінних або казначейських білетів на 30 000 000 крон під гарантію всіх банків. Ці казначейські білети ходитимуть в обігу до 31 грудня 1918 р.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 4 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення газети «Буковина» про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення

Краєве віче в Чернівцях.

Кілька тисяч народу зійшло ся в неділю 3 падолиста на віче з цілої Буковини. Говорило багато бесідників. Був величавий маніфестаційний похід по вулицях у Чернівцях.

Краєве віче буковинських українців, зібране в Чернівцях дня 3 падолиста 1918 р., стоячи на основі самовизначення народів, рішає:

1. Місто Чернівці, відтак політичні повіти Заставна, Кіцмань, Вашківці та Вижниці цілі, а Чернівецький та Серетський повіти за виїмкою громад,

вказаних із двох останніх переписів як переважно ромунські; вкінці ті громади Сторожинецького, Радовецького, Сучавського і Кімполунгського повітів, у котрих обі останні переписи виказують українську більшість — творять окрему від ромунської частини краю українську територіальну область.

2. Признає за найвищу владу на тій українській області поки що Українську Національну Раду, утворену на з'їзді мужів довір'я у Львові дня 19 жовтня с. [ього] р. [оку] і взиває її, щоби якнайшвидше перевела національно-політичну організацію сеї області і перебрала цілу управу у свої руки.

3. Взиває всі національні меншості на тій українській області, причім жидів признає за окрему національність, щоби негайно вислати своїх представників до Укр [аїнської] Нац [іональної] Ради відносно їхнього числа населення.

4. Взиває Укр [аїнську] Нац [іональну] Раду виготовити конституцію для української області бувшої австрійської держави, а то на основах загального, рівного, тайного і безпосереднього права голосовання всіх дорослих осіб без різниці пола, з пропорціональним заступництвом так при законодавчих ділах, як і при правительстві для національних меншостей.

5. Рішуче протестує проти посягання чужих народів на тоту суто-українську область, а зокрема проти ухвал ромунського віча з дня 27 жовтня, котре, нехтуючи брутально принцип самоозначення народів, виявило намір загарбати цілу Буковину під панування ромунських боярів і попів — та заявляє, що український нарід чужого не бажає, але своєї рідної землі боронитиме до останнього. За се з покликаними заступниками ромунського народу і иньших народів все готовий порозумітися для мирної розв'язки всіх справ.

6. Віче взиває буковинську делегацію «Укр [аїнської] Національної Ради» перебрати негайно правління української часті краю.

Віче бажає прилучення австрійської часті української землі до України.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ЛИСТОПАДА.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 3. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення

Українська маніфестація.

Чернівці, 4 листопада. Влаштована вчора українцями маніфестація мала надзвичайно гідний і спокійний перебіг. В маніфестації взяли участь приблизно 10 000 осіб. Після проведення зборів в «Народному Домі», під час яких було прийнято численні резолюції, учасники влаштували згуртованими рядами похід через місто, який імпував своїм спокоем і порядком. На чолі походу, перед яким несли прапори, видно було депутатів Семаку, Спинула, Поповича та інших. На площі перед театром ряд промовців виголосили промови. Після цього похід в повному порядку розійшовся. Спокій в місті не був порушений. Про перебіг маніфестації ми повідомимо згодом.

Що ж стосується ситуації з перебранням влади в місті, то поки що не настало жодних змін. Порозуміння між українцями і румунами також не досягнуто. Тож залишається очікувати, що принесуть наступні години.

Рішення. [...] ¹

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ЛИСТОПАДА.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Дивись документ від 3 листопада 1918 р. «Резолюції Буковинського Віча»

1918 Р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про результати збірки на Народний Фонд під час проведення Буковинського Віча

В часі віч у Чернівцях 3 падолиста 1918 зібрано майже 5000 к [орон] на Народний Фонд.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 10 листопада.

1918 Р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про ситуацію в Чернівцях

Вчорашня неділя, яка мала стати для Чернівців найкритичнішим днем, минула загалом досить спокійно, згідно відомого принципу «оголошені революції не відбуваються». Маніфестація українців, що почалася вранці о 10 годині у Народному Домі, носила спокійний і гідний характер. Ми докладно повідомимо про ці збори в наших наступних номерах. Після закінчення зборів відбулася велика демонстрація, в якій взяли участь багато тисяч українців. Прийняті на трьох зборах резолюції за змістом цілком подібні до резолюцій, які були ухвалені об'єднаними українськими студентськими спілками.

Переговори, що тривають між румунськими депутатами парламенту й буковинською делегацією [Української] Національної Ради, не дали досі жодного результату. Для обговорення висунуто пропозицію Ончула про те, що суто румунські громади в Буковині повинні підпорядковуватися румунській владі, суто українські — українській, в той час як доля змішаних має вирішуватись шляхом референдуму чи обраними представництвами громад, які мають визначити, до якої території вони хочуть приєднатися. Місто Чернівці тимчасово залишається під тим самим управлінням, як і дотепер. Як другу інстанцію для прийняття рішень слід скликати румунську й українську адміністрації, які мали б вирішувати питання спільно. Таке врегулювання ситуації було б тимчасовим до остаточного рішення загальної мирної конференції без того, щоб обидві нації відмовилися від своїх максимальних вимог. Як нам відомо, українські депутати погоджуються з цією пропозицією, однак румунські представники (з огляду на те, що скликана в Чернівцях Конституанта дотримується іншої позиції і дотримується схвалених 27 жовтня основних принципів), не можуть дійти згоди щодо пропозиції Ончула. До того ж треба додати, що депутати Сіміоновіч і д-р Ісопескул-Грекул внаслідок перебоїв у залізничному сполученні не можуть зараз приїхати до Чернівців.

Вчора картина міста була цілком змінена. Зброя та амуніція, роздана населенню передмість та селянам розпущеними з кадрів солдатами, лише збільшила страх населення Чернівців. Знову поширювалося безліч диких безглузких чуток, які неможливо контролювати. І сьогодні не залишається нічого більше, як закрити до публіки: холодна кров, спокій, розсудливість і порядок.

Вночі з суботи на неділю, протягом вчорашнього дня і вночі з неділі на понеділок чути було тривожні постріли рушниць і вибухи гранат. Публіка була від цього не менше ніж в захопленні.

Дирекція поліції видала оголошення, в силу якого з огляду на надзвичайні обставини крамниці повинні зачинятися о шостій годині вечора, кафе і ресторани — вже о сьомій годині.

Міський театр відмінив вчора свою вечірню виставу.

З дирекції підприємств нас повідомили, що залізничне сполучення до Львова є відкритим. Через те, що високий рівень води спричинив зсув і підмивання залізничних колій, закритими є наступні напрямки: Гатна-Дорнаватра, Карлсберг-

Шипіт, Карлсберг-Путна, Чудин-Кошуя. Закриття цих напрямків потриває приблизно три тижні.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 4 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про перебіг Буковинського Віча та його резолюції

Маніфестація Української Національної Ради позавчора відбулася гідно й не була порушена жодним інцидентом. Збори відбулися у трьох місцях: в [Українському] Народному Домі, у залі Музичного товариства [філармонії] і в старому театрі (Робітничому домі). У подальшій демонстрації взяли участь 700–800 осіб. Серед маніфестантів були всі присутні в Чернівцях українські депутати й віце-маршалок крайового сейму Драчинський. У демонстрації соціал-демократів взяли участь всі українські залізничники на чолі з деякими службовцями залізниці.

Демонстрація почалася біля Народного Дому і, рухаючись у бік вулиці Руської, зустрілася тут із групою соціал-демократів. Звідси демонстранти пройшли вулицею Руською, з'єднавшись тут з групою націонал-демократів, які по вулицях Пардіні, Кароліненґассе й Темпельґассе через Ринкову площу пройшли до Румунського Народного Дому (Palatul Național). Розгорнувши національні стяги, інша процесія рухалася вулицею Головною, через Ринкову площу, повз Ощадну касу вулицею Гімназіальною до площі Елізабет. Остання виявилася повністю запруженою маніфестантами. Після короткої промови соціал-демократа Безпалка й депутата Спинула присутні виголосили «ура» на честь самостійної української держави й заспівали національну пісню «Вже воскресла Україна». Селяни Сіретського округу триумфально пронесли на руках навколо площі депутата Спинула.

Ухвала:

Народні збори українців, що відбулися 3 листопада 1918 року в Чернівцях і були масовими за кількістю учасників, прийняли на основі права на самовизначення наступні рішення:

[...]¹

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про відмову депутата Грігоровіча брати участь у засіданнях румунської Національної Ради Флондора через відмову останньої порозумітися щодо розподілу території Буковини з українською Національною Радою

Депутат Грігоровіч як відповідь на листа пана д-ра Флондора вручив Румунській Національній Раді наступну заяву.

¹ Дивися документ від 3 листопада 1918 року "Повідомлення газети «Буковина» про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення"

«Останній лист пана президента не є підставою для мене змінювати моє рішення. Щоб бути ясним, я заявляю:

Доки Румунській Національній Раді не вдасться домовитися з Українською Національною Радою про територію, доки не буде проголошено принципу абсолютно демократичного виборчого права, захисту національних меншин і аграрної реформи, я не є в стані приймати участь у засіданнях [Румунської] Національної Ради, не кажучи вже про займання посади державного секретаря».

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»—
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 3 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про грабежі залізничних складів в Чернівцях

Грабежі на залізниці.

Недостатність обставин безпеки, на жаль, привело до того, що численні солдати, до яких приєдналася чернь, взялися до грабунків на деяких вулицях. Головним чином було повністю пограбовано близько восьми вагонів харчових продуктів.

Всі без винятку військові склади і склади харчів, які представляли мільонну вартість, були тотально пограбовані. В пограбуваннях взяли участь військові, цивільні, а також жінки і діти.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 4 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення дирекції поліції про стан справ в Чернівцях

Неспокійна ніч.

Цілу ніч тривала дика стрілянина з рушниць та вибухи гранат. Населення є дуже неспокійним. Дирекція поліції сповістила, що не надходило повідомлень ані про вбитих, ані про поранених. Повідомляють лише про продовження пограбування військових складів. В поліцію не надходило також звітів про вломання до приватних помешкань.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»—
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 4 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 3. Чернівці.

Повідомлення про створення в Чернівцях бюргерверу (міщанської сторожі)

Протягом цілого дня і також в наступні панували надзвичайно збуджуючі звуки, які пояснювалися тим, що численні особи, які запаслися зброєю, безупинно стріляли і тим непокоїли населення. Також протягом дня вибухали гранати, роблячи їх безпечними. Це також дало причину для поширення різних тривожних чуток. Однак, на жаль, ця стрілянина спричинила декілька жертв. Чотири особи загинули.

Міський магістрат звернувся з закликом до населення виявитися гідними великої історичної години і піклуватися про підтримування спокою і порядку.

Крайовий уряд і надалі регулярно працює. Крайовий президент перебуває в Чернівцях. Для захисту міста покликано до життя інтернаціональний бюрогервер (міщанську сторожу), який підпорядковувався жандармерії і виконував службу разом з цією службою безпеки.

Міське військове командування пішло у відставку. Гауптвахта є зайнятою українськими солдатами.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 3. Львів.

Повідомлення про планований перехід влади в українські руки на Буковині

Провінція в українських руках.

Коломия, Снятин, Станіславів в українських руках. Українські полки посуваються на Львів. Чернівці перед здачею в українські руки.

(Від організуючого офіцера У. [українських] С. [ічових] С. [трільців]).

Коломия обсаджена 24-м укр. [аїнським] полком піхоти. Злишні частини його в дорозі на Львів.

Станіславів зайнятий 95 п. [олком] п. [іхоти] і іншими українськими військовими частинами, які там були. Часть того полку іде також до Львова.

Снятин, де є великі військові магазини одіжі, заняті українськими вояками, які на скорі постягались із околичних сіл і дворів, де були при польових занятях.

Поїзди до і з Черновець курсують. Подорожні мусять піддаватись у Коломиї і Станіславові укр. [аїнській] військовій контролі.

Перехід влади в укр. [аїнські] руки відбувся спокійно. Експесів не було.

На Буковині спокій. Очікується здачі Черновець в укр. [аїнські] руки.

У. [українські] С. [ічові] С. [трільці] в дорозі на Львів.

С.З.

«Діло» (Львів). — 1918. — 3 Листопада.

1918 Р., Листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення про святкування дня іменин цісаря Карла I в Чернівцях

Іменини цісаря.

З нагоди свята іменин цісаря відбудеться в понеділок, 4 цього місяця в греко-православній архієпископській катедральній церкві святкове Богослужіння і безпосередньо після нього о 10 годині перед полуднем даксологія.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 3 Листопада.
GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 Листопада. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ
В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 4. Чернівці.

Запит крайового президента Буковини Й. Ецдорфа до міністерства внутрішніх справ щодо можливості передачі влади легітимним представникам української та румунської націй

Військові формування, розташовані на території Буковини, самовільно розійшлися, внаслідок чого у Чернівцях [спостерігається] саботаж, причому багато осіб убито. Моїх засобів для утримання порядку в Чернівцях повною мірою замало. Також із окремих громад надходять від жандармерії повідомлення про революційний рух. Комендант жандармерії Галичини та Буковини вважає ситуацію, що склалася між українцями та румунами, дуже критичною. Єдності щодо територіального розмежування національностей ще не досягнуто, оскільки в румунському таборі панує великий розлад.

Продовжую керувати справами за побажаннями переважної більшості тутешнього населення, яке тільки в моїй особі бачить гарантію збереження спокою та порядку. Прошу вказівки, чи повинен [я] у зв'язку з викладеною ситуацією передати урядову владу. Зауважу що, якщо вимагатиме ситуація, я спокійно, чесно, по совісті передам владу легітимним представникам націй, оскільки на мій останній запит вже протягом 6 днів немає відповіді звідти.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 35.

1918 Р., листопада, 4. Відень.

Протокол засідання австрійської ради міністрів, в якому даються повноваження крайовому президенту Буковини Й. Ецдорфу передати управління Буковиною національним партіям

Голова зачитує повідомлення крайового президента Буковини, в якому той просить дати йому повноваження стосовно його дій на випадок, якщо національні партії будуть вимагати передачі управління краєм. Рада міністрів констатує, що ситуація в Буковині складається так само, як і в інших краях, і згідна задовольнити ці подання.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С. 35.

1918 Р., листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення про продовження переговорів між українцями і румунами

Подальші переговори.

Також і вчора тривали переговори між румунами і українцями, однак і на цей раз вони не досягли результату. Все ще не вирішено, хто перебере владу. На цей раз в переговорах взяв участь також і крайовий президент.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення про чутки стосовно можливої румунської окупації Буковини

Румунська окупація?

Вчора в місті поширювалися чутки, що тутешня Румунська Національна Рада послала до Яс делегатів, щоб вони вимагали від румунського уряду надіслання румунських військ для захисту краю і крайової столиці, і для окупації Буковини до остаточного вирішення долі краю. Ми не маємо підтвердження цієї чутки.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення румунської Національної Ради про переговори з президентом Буковини Й. Ецдорфом

З [Румунської] Національної Ради.

Дня 4 листопада голова [Румунської] Національної Ради був запрошений паном крайовим президентом графом Ецдорфом. Пан Янку Флондор відповів, що не може з'явитися до президента краю, доки не отримає відповіді на листа, якого він направив від імені [Румунської] Національної Ради 28 жовтня, і яким було повідомлено резолюції Конституанти від 27 жовтня. Для того, щоб пан граф Ецдорф зміг виявити свою думку з цього приводу, було призначено зустріч о 10 годині в пана маршалка Гормузакі.

На зустрічі, яка відбулася в будинку пана Гормузакі, пан граф Ецдорф висловив бажання передати верховну владу у краї в руки румунів і українців Буковини, які б її в згоді перебрали. За інформацією пана Флондора, що під покровительством крайового президента в іншому місці ведуться переговори між паном Аурелом Ончулом з боку румунів і паном Омеляном Поповичем з боку українців, які дійшли згоди щодо наступного компромісу. Край буде управлятися представниками обох націй, а саме: румуни управлятимуть південною частиною по річку Серет, а українці північною частиною до річки Прут. Повіти між Прутом і Серетом будуть поки що, до остаточного розмежування, мати вигляд кондомініуму.

Пан Флондор заявив, що ці переговори ведуться паном Ончулом як приватною особою, без доручення з румунського боку щодо цих переговорів і суперечать прагненням румунів. Він повідомив пану графу Ецдорфу про те, що і спроби, які робили офіційні представники Єврейської Національної Ради як посередники між румунами і українцями, були невдалими, тому що існує велика принципова різниця між прагненнями цих двох націй. Не віриться, що можна досягнути порозуміння. Щодо маніфестації українців в минулу неділю і ситуації з відсутністю громадської безпеки, наслідком якої стало пограбування військових складів і забрання звідти зброї та амуніції, пан Флондор заявив, що румуни стоять на тоці зору, що кожен народ має право безперешкодно маніфестувати, і уточнив цю точку зору. Ми, румуни, хочемо залишатися елементом порядку в краї і не хочемо стояти на дорозі нічиїх маніфестацій, якщо проведення цих маніфестацій не загрожує свободі, майну чи життю співгромадян.

Водночас він нагадав пану графу Ецдорфу, що буковинські румуни непохитно стоять на базі резолюцій 27 жовтня, які вони передали до відома сусідньої румунської держави через одного дипломатичного агента, який кілька днів тому від'їхав до столиці Молдови. Він є нашим уповноваженим біля уряду в Ясах і має

місію домагатися військової інтервенції румунської армії в умовлений момент, якщо в Буковині відбудуться більшовицькі заворушення або спроби силою захопити права.

Пан граф Ецдорф заявив, що до в'яснення ситуації і до отримання інформації з Відня через спеціального кур'єра він буде продовжувати далі управляти краєм.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 5 листопада.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення про те, що румунські депутати Ісопескулом-Грекул та Сіміоновіч погоджуються з резолюціями румунської Конституанти 27 жовтня,

Подаємо в оригіналі телеграму, надіслану через кур'єра панамі Ісопескулом-Грекулом і Сіміоновічем і отриману головою [Румунської] Національної Ради 4 листопада.

Краєвому маршалку барону Гормузакі, Чернівці.

Тому що внаслідок саботажу і припинення сполучення ми мусли повернутися в Перемишлі з нашої подорожі до Чернівців, до Відня для термінової праці з ексекутивним комітетом, ми не змогли з'явитися на недільній конференції. Через це просимо повідомити [Румунську] Національну Раду, що ми погоджуємося з її резолюціями. Чекаємо термінових інструкцій до Відня, де ми маємо намір діяти згідно з постановами [Румунської] Національної Ради.

Ісопескул-Грекул, Сіміоновіч.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 5 листопада.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 4. Чернівці.

Повідомлення про стан справ в Чернівцях

Картина міста.

Картина міста в ці важкі дні є тривожною. На вулицях видно протягом дня солдатів, які тиняються безцільно і безпланово. Офіцери не мають жодних розеток на кашкетах, більшість вже в цивільному. Ділове життя розгортається повільно, хоча ніде не є спокійно. Люди є в більшості схвильовані і безпорадні. Від учора функціонує бюргервер (міщанська сторожа). Видно незвичні особи з білими пов'язками на рукавах і рушницями. Однак вони не можуть запобігти пограбуванням у наших міських кварталах. Вночі з неділі на понеділок і минулої ночі було особливо погано. Солдати і злочинний набрид, до яких приєдналися також італійські військовополонені, скористалися загальним безладом і вчинили багато грабежей. Після того, як були повністю розграбовані військові склади і депо, вони взялися за інші склади. Військові бараки на станції Фольксгартен були випорожнені дощенту і розібрані. З Шлоссманового млина викрадено всі запаси. Так поширюється це згубне ремесло, і немає нікого, хто міг би це зупинити.

Тим часом триває стрілянина на всіх вулицях і безрозсудливість поширюється ще більше.

Розвивається вже жвава торгівля різноманітними украденими речами. Вчора пропонували на вулицях чоботи, шкіру для підшов, черевики, друкарські

машинки і інші речі. Також з'явилися харчові продукти на ринку. Отож скрізь видно помітні сліди розкладання, непорядку і безрозсудливості.

Вчора увечері було пограбовано поштовий вагон на залізничному вокзалі. Звернулися за допомогою до дирекції поліції, але та була безсилою проти грабіжників. Лише після прибуття підкріплення вдалося прогнати грабіжників.

Багато італійських військовополонених, які несподівано стали цілком вільними, відправилися додому, навантажені «воєнними трофеям». Однак потрібно сказати, що вони дуже спокійно поводитися і лише окремі елементи з-поміж них грабували приватні будинки або крали. Речі, забрані ними, походили в більшості з казенних складів. Одна частина людей намагається дістатися додому через Галичину, інша частина повернула в Румунію.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 5. Чернівці.

Заклик міського магістрату м. Чернівці про потребу економити електроенергію і воду

Економте світло!

Міський магістрат повідомив: Наявних у Чернівцях запасів мазуту вистачить для потреб електростанції приблизно на 10–12 днів, а підвіз з Новоселиці з огляду на перерване залізничне сполучення в наступних днях не очікується. Тому існує небезпека припинення необмеженого використання електричного обладнання і води, яка, як відомо, подається за допомогою електричного струму. Тому настійно запрошуємо населення у його ж власному інтересі надзвичайно економно використовувати світло та воду до відновлення перерваного залізничного сполучення. В приміщенні не повинно горіти більше одного освітлювального пристрою, а також лише до 10 години вечора. З освітлювальних пристроїв вибирайте такі, які споживають найменше електричного струму. Водопостачання буде, як і досі, припинене від 8 години вечора до 7 години ранку.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 5. Чернівці.

Повідомлення про небезпеку місту Чернівці з боку мас демобілізованих солдатів, які повертаються зі Східного фронту додому

Грозить нова небезпека.

З російсько-українського кордону грозить нам нова небезпека. Там знаходяться великі військові частини, чеські і угорські, котрі тепер є розпущеними і вирушають в дорогу назад на батьківщину. Серед цих людей є багато більшовицьких елементів, котрі на практиці здійснюють теорію. Існує небезпека, що ця неприборкана маса проходитиме через Чернівці на своєму шляху додому. Це стало б нещастям для міста. Бо вже відомо, що вони в Новоселиці в скрізь, де вони переходили, дуже багато лиха наробили.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 5 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 5. Чернівці.

Повідомлення про стан справ в Чернівцях

Події в Чернівцях.

Картина міста вчора являла собою, беззаперечно, спокійнішу, ніж в попередні дні. Ще було рано-вранці чути пригноблюючі звуки незрозумілих пострілів, які лунали звідусіль в місті протягом цілої ночі, проте скоро наступило заспокоєння. Не в останню чергу це було спричинено тим, що кількаразово більші підрозділи добре озброєної жандармерії патрулювали місто. Крім того, досягло мети заклик магістрату до горожан до спокою і дотримання порядку. Втім виявилось, що надмірна нервозність останніх двох днів часто була безпідставною і, крім тягару останніх подій, може бути приписана занадто збудженим фантазіям. Бо розповідалось і слухалося про речі, які ніколи не були дійсними. Наприклад, нам розповідали вчора цілком гідні довіри свідки про пограбування Шлоссманового млина. Сьогодні нас повідомили з військового управління зерновими продуктами, яке розміщується в Шлоссмановому млині, що звідти не вкрадено ані однієї зернинки.

Звичайно, не можна сказати, що вже зроблено все необхідне для постійного підтримання порядку. Буде вітатися кожна організація, яка поставить за ціль захист громадського порядку, чи вона носитиме назву сторожа, чи бюргервер чи ще якусь іншу. Також є бажаним, щоб її відділення були засновані не лише в місті, але й також і на провінції, бо й там треба запобігти всьому, що може привести до пошкодження приватної власності або знищення людської праці.

Через те звертаємо увагу також і ближчих околиць на потребу привчатися до загальних справ. З'явилася інтенсивна потреба в новинах з Заходу. Тому ми й ловимо жадібно всі такі необгрунтовані чутки.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 6 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 5. Чернівці.

Повідомлення про грабежі в Новоселиці, здійснені мобілізованими солдатами

В Новоселиці сталися вчора великі грабежі, здійснені солдатами, які повертаються додому. Пограбовані харчові продукти та зруйновано обладнання. Ситуація сьогодні.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 6 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 5. Чернівці.

Повідомлення про продовження переговорів між українцями і румунами

Ситуація сьогодні.

До сьогодні не вдалося прийти до довгоочікуваного порозуміння між українцями і румунами. Все ж таки ми можемо на підставі автентичних інформацій повідомити, що безперервно ведуться переговори і в колі всіх авторитетних факторів стараються досягти порозуміння. Пануюче нині становище є дуже нестійким, але все ж не можна стверджувати, що в краю і в місті немає жодного авторитету.

Насправді крайовий уряд з крайовим президентом на чолі ще тримає владу в руках, виконуючи її для блага краю. Так само Українська Національна Рада, як і Румунська Національна Рада у резолюції заявили про свої домагання, однак обидві партії в цей момент не є в стані перебрати владу в краї. Українська Національна Рада власне задовольнилася тим, щоб поки що уряд далі провадив свої урядування. Насправді і уряд найохочіше до того закликає, бо внаслідок своїх владних засобів і свого авторитету він може утримати в краї спокій і порядок, маючи в своєму розпорядженні все ще цілком вмільй службовий апарат. Коли уляжеться загальна нервозність, йому безперечно дасться усунути в краї анархію.

Тим часом продовжуються намагання творити нові форми влади, які відповідали б характеру національного групування краю і міста. Отож, як нам повідомлено, крайовий президент запросив до себе колишніх громадських радників як представників всіх національностей міста і зробив їм пропозицію конституюватися в орган влади через притягнення представників класів населення. Цей орган головним чином здійснював би управління містом або самостійно, або функціонував як розширена прибічна рада при сучасному міському магістраті. Відповідні переговори тривають ще.

Що ж стосується забезпечення міста і краю, то можна зробити заспокійливу заяву, що як з українського, так і з румунського боку будуть зроблені заходи, щоб з Румунії і з України доставити в краї харчові продукти. Цим старанням може сприяти та обставина, що після відходу військ з України цей край стане вільним для постачання продовольством.

Щоб прискорити цей відхід Українська Національна Рада попросила Українську [Національну] Раду у Львові про надання порожніх вагонів. Є обґрунтована надія, що ця акція супроводиться успіхом. Особливу турботу уряду складає в цей момент постачання нафтою для потреб електростанції і водогону. Також тут може Українська Національна Рада послужити добру службу містові, якщо вона вплине на Українську Національну Раду в Галичині в цьому питанні.

За цих обставин залишається ще сказати, що нам вдасться перетривати цей критичний час і повільно наблизитися до впорядкованих стосунків.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 6 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 5. Чернівці.

Повідомлення про проведення останнього засідання буковинського крайового віділу

Останнє засідання крайового віділу.

Буковинський крайовий віділ провів своє останнє засідання 5 листопада. При цьому було прийнято рішення припинити діяльність крайового віділу з моменту перебрання крайових установ автономної державної влади новим урядом. Крайовий маршалок барон Гормузакі красномовними словами відзначив діяльність членів крайового віділу протягом попереднього службового періоду. Від імені членів крайового віділу найстарший член крайового віділу, правительственный радник Пігуляк подякував крайовому маршалку за його віддану, об'єктивну і плідну діяльність під час минулого періоду праці. Далі перебуваючого у відпустці директора крайового віділу д-ра Євгена Сіміоновіча було звільнено у відставку, натомість призначено директором крайового віділу крайового радника Антона рицаря фон Лук-Лукашевича, крайового секретаря Георга Банческула призначено крайовим радником і заступником директора крайового віділу, а крайових секретарів Антона Захера і Стефана Скалата призначено крайовими радниками. Наприкінці умовно відправлено на пенсію всіх службовців крайового віділу,

тобто відправлено на випадок, якщо би нова державна влада не претендувала би на їх службу.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 14 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 5. Львів.

Заклик Української Національної Ради вступати в ряди українського війська для оборони рідного краю від Перемишля до Чернівців

Під зброю!

Український народе!

В цій хвилі важиться доля твоя, доля твоїх дітей, твоїх внуків і правнуків!

Велика світова війна, в котрій поплило стільки крові і сліз, в котрій пропало стільки твого добра, скінчилася тим, що вона зруйнувала старий несправедливий порядок і застала всі народи будувати новий.

«Кожний нарід має бути вільний і рівний, паном на своїй власній й землі! Один нарід не сміє вже панувати більше над другим!» — проголосив американський президент Вільзон, тому що теперішнє велике нещастя пішло не з чого іншого, як тільки з того, що одні народи панували і багатіли, а другі служили і ниділи.

Австрійський цісар у своїм маніфесті з дня 16 жовтня пристав на ці домагання Вільзона і візав усі поневолені в Австрії народи, щоби кожний на своїй землі утворив власну національну державу й обійми свою часть спадку по Австро-Угорщині.

Всі австрійські народности кинулися будувати свої політичні хати. Не остався позаду й український нарід від Перемишля по Чернівці. Устами многотисячного збору мужів довір'я проголосив він у Львові дня 19 жовтня свою державну незалежність і самостійність та покликав Українську [Національну] Раду будувати негайно сю державність.

Австрійський уряд признав Українську Національну Раду і заявив дня 31 жовтня, що до панування на землі, замешканій українцями, ніхто не має права, тільки сам український нарід.

На основі того права, признаного і Вільзоном, і Австрією, заняло українське військо дня 1 листопада Львів. Українська Національна Рада переняла від австрійської влади найвисшу управу українськими землями і приступила до будови української держави, в якій не було би кривди і неволі.

Та вже в перших хвилях нової держави підняв голову лютий і завзятий противник українського народу. Перед лицем цілого світа не постидалися поляки заявити, що український нарід не може бути вільний і рівний іншим, тільки мусить дальше бути вічним наймитом Польщі. Таким способом горстка чужинців заперече нам право до самоозначення, хоч Українська Національна Рада признала полякам на українській землі повну рівноправність і свободу, а з поляками за Сяном і коло Варшави хоче жити в добрій сусідській згоді. Та наші поляки заявляють, що не хочуть з нами жити по-братерськи, тільки хочуть бути й дальше нашими панами та що ми мусимо їм служити.

Наш нечисельний противник, щоправда, та він сильний, бо мав доси всю власть у своїх руках. Він доти не покине своїх претенсій, доки ми не покажемо йому до очей, що у нас сила, що у нас єдність, порядок і право. До того мусимо мати передовсім своє військо, національну армію! Цих хоробрих і безсмертною славою укритих відділів, які в цій хвилі має під рукою Українська Національна Рада, замало! Тільки велика національна армія в більшому краю, зорганізована і готова,

може переконати всіх противників, що даремна їх злість і жадоба панувати над нами. Коли світ побачив, що український мужик став густою лавою як один муж і тримає в руках зброю, то загальний мировий конгрес, який збереться в найближчій часі для перебудови політичного ладу на світі, признасть самостійність українського народу і відкине забаванки його противників.

Український народі!

Ми не кличемо тебе на нову війну. Ми звиваємо тебе тільки, щоби ти зрозумів небезпеку хвилі, станув зі зброєю в руці на сторожі свого права, свого майна, долі теперішнього і будучого покоління. Стільки пролляв ти найліпшої крові за чужу справу, був вірний і хоробрий. Постій же ще короткий час за найсвятійші власні права, за найцінніше добро, за землю і волю!

Коли противники тільки побачать, що ми готові, сильні, єдині душею і тілом, що у нас десятки тисяч таких, які не допустять до панування чужинців на нашій землі, то ті противники не зачіплять нас і занехають свою думку панувати над нами.

Коли у нас буде велика національна армія, то трудна справа упорядкування нової держави зробиться скоро і легко. Без великого війська запанував би нелад, а з нього скористалися б тільки противники.

Тому хто тільки здоровий, нехай записується до української армії! Молодші від 19 до 30 років ідуть як найскорше до Львова для краювої служби, 17 і 18 літні та від 31 до 36 року життя нехай запишуться у повітового комісаря для повітової служби, а найстарші нехай зголошуються у громадським комітеті для служби в громаді.

Кому тільки доля рідного краю лежить на серці, кому не байдуже щастя дітей і внуків, хто не хоче панщини, але бажає собі справедливого ладу без хлопа і пана, хто не хоче більше жити в неволі, темноті і вбожестві, бути визискуваним і поштуркуваним, той зараз як стій пристане до українського війська.

До українського війська! До зброї!

У Львові, дня 5 листопада 1918.

Українська Національна Рада.

Українська Генеральна Команда.

«Діло» (Львів). — 1918. — 6 листопада.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Звернення Української Національної Ради — Крайового Комітету Буковини до населення з закликом підтримати новоутворену владу

Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств в краю
Громадяне!

Велика історична філя визволення і самоозначення народів докотила ся й до нас, великий час кличе також і людність Буковини стати під прапор свободи.

Старі уряди, що не хотіли чи не вмели пристосувати ся до жадання волі народів, мусіли упасти; усунув їх непереможний дух часу. Без насилля, тільки під примусом історичного процесу влада висховзнула ся з рук дотеперішнього правительства.

Стара влада упала і настала необхідність скласти новий орган виконання державних функцій. На жаль, з'усилля українців цього краю встановити владу вкупі і в порозумінні з представниками інших націй не довели до успіху і через те утворило ся неможливе становище анархії, яке всім і кожному зокрема загрожує знищенням культури, майна і життя. В цей відповідальний момент Українська

Національна Рада, як єдина в цей час організована сила, вирішила перейняти під свою опіку суспільний лад і безпеку.

1. Переймає управління Чернівцями і всіма повітами краю, в яких українське населення складає більшість.

2. В місті Чернівцях бере під свій захист всі центральні установи.

Громадяне!

Українська Національна Рада стоїть непохитно на становищі повного, ніяким насиллем не обмеженого права самоозначення народів. Ми свідомі того, що про територіальний розділ цього краю рішати будуть судді світа на мировім конгресі. Утворюючи на такій платформі владу для збереження ладу і порядку, ми кличемо всіх громадян піддержати цю тимчасову владу та її органи, котрі мають перед собою трудну задачу в цей перехідний час оберетти місто Чернівці від тяжких допустів, а цей же незабаром настане бажанна хвилина золотого мира. Під прапором самоозначення народів зустрічаймо її!

Чернівці. 6-го листопада 1918 р.

Буковинська делегація Української Національної Ради:

Парляментарні послы:

Николай Василько, Антін Лукашевич, Іля Семака, Николай Спинул, д-р Стефан Смаль-Стоцький

Соймові послы:

Осип Бурачинський, о. [тець] Теофіл Драчинський, д-р Теодот Галіп, Микола Гавришук, Теодор Іваніцький, Марко Куриш, Теодор Левицький, Юрій Лисан, Артур Малик, Николай Осадець, Іван Павлюк, Єротей Пігуляк, Омелян Попович

За національно-демократичну партію

д-р Николай Драгомирецький, Омелян Іваніцький, Володимир Федорович

За народну партію

д-р Клавдій Білинський, д-р Мирон Кордуба, д-р Роман Цегельський,

За радикальну партію

Ілярій Карбулицький, Ілля Попович, Юрій Сербинюк.

За соціально-демократичну партію

Гриць Андріяшук, Осип Безпалко, Володимир Сороневич.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 10 листопада.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 7 листопада.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Протокол передачі крайовим президентом Буковини Й. Ецдорфом державної влади над українськими областями Буковина представникам Української Національної Ради

Протокол, укладений в Чернівцях 6 листопада 1918 р.

Об 11 годині 35 хвилин з'явилися у мене панове депутат парламенту фон Семака, депутат парламенту Спинул, член крайового виділу Попович і оберлейтенант Ілля Попович від імені Української Національної Ради.

Депутат парламенту фон Семака заявив мені, що будинок крайового уряду зайнятий українськими військовими і закликав мене передати Українській Національній Раді державну владу над українськими областями Буковини і містом Чернівцями.

Я відповів, що піддаюся силі і перестаю урядувати.

З уваги на такий стан справ я погодився передати державну владу в краї Буковина представникам румунської і української нації, а саме тим представникам, які здійснять цю передачу в інтересі краю за взаємною згодою.

Після того, як мене о 4 годині пополудні повідомили про те, що Українська Національна Рада і депутат парламенту доктор фон Ончул, який заявив мені, що він є делегований Румунською Національною Радою, яка уконститувалася згідно з найвищим маніфестом і складається з депутатів парламенту, вже готові здійснити перебрання державної влади за взаємною згодою.

Отож цим я передаю державну владу у краї Буковина названим панам представникам румунської і української нації.

Прошу панів подбати про безпеку його цісарської високості пана ерцгерцога Вільгельма.

Передає: Д-р Йозеф граф фон Ецдорф, ц. [ісарсько]-к. [оролівський] крайовий президент в. р.

Приймають:

За українців: Омелян Попович, в. [ласною] р. [укою], І. Семака, в. [ласною] р. [укою], Спикул, в. [ласною] р. [укою]

За румунів: Ончул, в. [ласною] р. [укою]

[Буковинська ц. [ісарсько] к. [оролівська] крайова президія.

Вхідний 6 листопада 1918 число 12 566 präs/a. a./Cz. 6/XI 1918]

[Світлому Наук. Товариству ім. Шевченка у Львові передав Омелян Попович 12. 3 928 (автограф О. Поповича)]¹

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: АНБ ІМ. В. СТЕФАНИКА НАН УКРАЇНИ, ВІДДІЛ РУКОПИСІВ: ФОНД НТШ. — СПРАВА 790. — АРКУШ 1.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 7 ЛИСТОПАДА.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 ЛИСТОПАДА.

I. NISTOR. PROBLEMA UCRAINEANA ÎN LUMINA ISTORIEI. ЧЕРНІВЦІ, 1934.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Прокламація українського і румунського національних комісарів О. Поповича та А. Ончула про перебрання влади на Буковині

Проклямація

Цісарське правительство, що вважає своє завдання покінченим, передало нам як національним комісарам українського й румунського народів сьогодні правительственну владу на Буковині до неподільної руки.

Поставлені перед таку довершену дійсність, ми перебрали правління на те, щоби не дати місця анархії й забезпечити поспільний лад та публичну безпешність, та й умовилися що до виконування правління ось як:

1. Так український як і румунський народи засерігають собі права доходити що до буковинської території здоймом усі ті жадання, які поставили їх законні заступники, полишають одначе полагоду тих спірних справ мировому конгресови.

2. До тої полагоди задержуєть ся тимчасом фактичний стан.

3. Компетенція обидвох цих правительств залежить від зглядної більшости національності по громадах, яку найдемо при народному переписі 1910-го року; таким чином підпадають громади, де є релятивна більшість українська, під укра-

¹ Оригінальний акт (оден з трьох!) переняття влади українцями на Буковині в 1918 р. Дар інспект. Ом. Поповича 12. III. 1928. (Примітка на бібліографічній картці Бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка у Львові).

їнське правительство, а громада, в котрих та більшість румунська, під румунське правительство.

4. В тих громадах, де релятивна більшість населення не є ані румунська, ані українська, має рішити законне громадське заступництво, під котре з обидвох правительств має підсинити ся та громада; як нема законного представництва, рішають під проводом настановленого громадського жерента дорадники, а як нема прибічної ради, члени послідної законно вибраної громадської ради, які є в громаді.

5. До довершення тих ухвал підлягають громади Александрдорф, Катаріендорф, Садагора й Вижниця українському, всіж інші [неукраїнські і нерумунські] громади, з виїмком Чернівців, румунському правительству.

6. Краєва столиця Чернівці полишається під дотеперішньою тимчасовою управою; зарядження в другій інстанції можуть давати тільки українське й румунське правительство в обопільнім порозумінню.

Отся злагода зараз правосильна. Подаємо її до загального відома і завзиваємо населенне задержувати спокій і лад.

Чернівці, дня 6 листопада 1918.

Український національний комісар Румунський національний комісар

О. Попович вр. Ончул вр.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 Листопада.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 7 Листопада.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG».

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 Листопада.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Офіційне інформаційне повідомлення Української Національної Ради про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях

Українці Буковини стоять на ґрунті права на самовизначення. На підставі програми Вільсона та цісарського маніфесту ми маємо право і обов'язок управляти українською частиною краю. Ми шукали порозуміння з румунами стосовно поділу краю. Також і євреї, як відомо, робили спробу посередництва, яка залишилася безрезультатною. Президент Румунської Національної Ради пан д-р Флондор, з яким ми проводили численні консультації, стояв на точці зору неподільності Буковини; румунська Конституанта дала нам після довгих консультацій відповідь, що вона не може відійти від прийнятої нею 27 жовтня резолюції з вимогою неподільності Буковини. Пізніше вони зробили пропозицію, щоб австрійський уряд передав їм (румунам) цілу Буковину, а вже вони передадуть українську частину Буковини [Українській Національній] Раді. Цей спосіб наділення нас нашою українською частиною краю через румунів був для нас неприйнятний. Адже ми вже протягом кількох днів фактично мали уряд в своїх руках, наші добровольці і українські легіонери вже три дні працювали над підтриманням спокою і порядку і, як відомо, перешкодили пограбуванню багатьох державних і приватних домів. Сьогодні ці військові організації українців, які гарантують безпеку міста, вже зміцніли. Всі партії краю, сам уряд, зверталися до нас, коли де-небудь була zagrożена безпека. Ми також бачили, що ціла державна влада *de facto* є у нас і вся відповідальність також лежить на нас. Тому ми бажали поставити цю справу на правову точку зору і перебрали державну владу в Чернівцях і в українській частині краю.

В крайовому уряді з'явилися о пів на 12 панове депутати Спинул і Семака в супроводі офіцера. Півроти українських солдат вишикувалися перед будинком крайового уряду.

Член Української Національної Ради повідомив про цей історичний момент наступне:

Крайовий президент граф Ецдорф прийняв панів і заявив їм, що він дотримується точки зору, що він може передати владу в краї українцям лише разом з румунами. Прибулі депутати звернули увагу пана крайового президента на те, що переговори про це, які велися з румунами залишилися безуспішними і сказали, якщо все залишиться так як є, це приведе ситуацію в місті і краї до повної анархії. Коли крайовий президент зауважив, що він не отримав з Відня жодних інструкцій, виступив вперед офіцер і сказав: «Перед будинком стоїть чота українських легіонерів».

Крайовий президент відповів на це: «Ах! Так! Тоді я поступаюся перед силою і відхожу в свої приватні апартаменти». Визначений Українською Національною Радою на керівника уряду крайовий шкільний інспектор і член крайового відділу Омелян Попович після цього перебрав владу. Що станеться з румунською частиною Буковини, нас зовсім не турбує. Ми не будемо нічого розпочинати щодо цього, в крайньому разі, якщо там постане неспокій, який може перекинутися на наші землі, тоді ми проведемо там кордон.

В командуванні крайової жандармерії з'явився у пана генерал-майора фон Фішера пан віцемаршалок крайового сейму Драчинський. Пан генерал-майор Фішер заявив, що він не є політиком і віддає себе в розпорядження для добра краю кожної нації. Тому що сфера діяльності пана генерал-майора охоплює також і Буковину, він про це проведе переговори з Радою у Львові. Керівництво командуванням крайової жандармерії залишається за паном майором Яшкевичем.

В інших установах перебрання влади закінчилося в повному спокої і за цілком короткий час.

В дирекції поліції з'явився в директора поліції надвірного радника Тарангула від імені [Української Національної] Ради професор д-р Клавдій Білинський. Керівництво дирекцією поліції перебрав надкомісар поліції Яворський.

У всіх інших державних установах керівників залишено на їх постах, однак додано їм комісарів від [Української Національної] Ради.

В дирекції пошти здійснював перебрання влади професор доктор Мирон Кордуба і радник крайового суду Лісінецький. Комісаром [Української Національної] Ради призначено поштового радника Криштофовича.

В залізничній дирекції перебрання влади здійснював депутат крайового сейму Пігуляк, комісаром призначено тут Ганчерюка.

У фінансовій дирекції від імені Української [Національної] Ради виступав пан д-р Роман Цегельський, комісаром іменовано пана Залозецького.

Перебрання магістрату здійснив директор гімназії Артимович. Керівником магістрату призначено пана Безпалка.

В крайовому банку комісаром призначено пана д-ра Оробка.

Дирекцію маєтків і крайовий суд ще не перебрано. В крайовому суді від сьогодні правосуддя буде здійснюватися «іменем закону».

Крайовий відділ спенсіонував всіх своїх службовців.

Усі керівники державних установ в крайовому уряді.

О 12 годині всіх керівників державних установ було покликано до президії крайового уряду, де їх запитала представники [Української Національної] Ради, чи вони бажають вступити на службу до Української [Національної] Ради. Наскільки нам відомо, всі державні керівники заявили про це. Панам було пояснено, що службовці, які не хочуть присвятити себе службі Раді, негайно мають бути звільнені.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 7 листопада.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 листопада.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення про відкриття кордону між Буковиною і Румунією

Відкриття румунського кордону. З румунського кордону повідомили: Від 12 години сьогоднішнього дня державний кордон між Румунією і Буковиною буде відкритий.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 6 листопада. ПЕРЕКЛАД
З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях Українською Національною Радою

Перебрання буковинського уряду Українською [Національною] Радою і румунським депутатом [Румунської] Національної Ради.

Протокол, укладений в Чернівцях 6 листопада 1918 р.

[...]¹

Прокламація

[...]²

Перебрання ц. [ісарсько] к. [оролівського] уряду.

Чернівці, 6 листопада, 2 години пополудні.

Бурхливий ранок сповнений щедрих подій для столиці краю і для Буковини залишився позаду нас. Українська Національна Рада перебрала в полудень владу над Чернівцями і над українськими областями північної Буковини. Хто міг би подумати, що таке глибоке перетворення здійсниться в цілковитому спокої! Лише перед будинками крайового уряду і перед магістратом стояло небагато перехожих в той час, коли там з'явилися панове українці для перебрання влади. А втім, місто виглядало зовсім звичайно. Маніфест, який в післяобідні години було вивішено на всіх вуличних перехрестях, виразно пояснював, що перебрання влади в Чернівцях має лише тимчасовий характер, бо переговори з румунами до цього часу не привели до жодної розв'язки. Остаточне вирішення залишається за мирною конференцією.

Повідомлення з Українського Національного Дому.

Співробітник нашого часопису отримав після обіду наступні інформації про перебрання влади від одного члена української Ради:

[...]³

Поворот.

Депутат д-р фон Ончул перебрав урядову владу спільно з Українською [Національною] Радою.

Чернівці, 6 листопада, 6 година вечора.

За час між 12 год. [иною] ранку і 4 год. [иною] пополудні стався поворот в ситуації. Пан депутат д-р Аурел фон Ончул оголосивши себе легітимним представником створеної в Відні з депутатів парламенту румунської Конституанти, від імені румунського народу Буковини на підставі перед кількома днями зробленої

¹ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Протокол передачі»

² Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Прокламація»

³ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Офіційне інформаційне повідомлення Української Національної Ради»

пропозиції спільно з Українською [Національною] Радою перебрав урядову владу на Буковині. Деталі цієї нової угоди містяться в прокламації, яку ми опублікували на першій сторінці. Підписаний крайовим президентом графом Ецдорфом протокол, який о 4 годині пополудні був укладений і містить в собі передачу ц. [ісарсько]-к. [оролівської] урядової влади до рук румунських і українських представників, визнано як підставу вже нової ситуації. З угоди поки що не видно ясно, наскільки цей новий маніфест враховуватиме вже здійснене українцями перебрання влади в Чернівцях і в окремих державних установах. Також не відоме ставлення румунської Конституанти під головуванням пана д-ра фон Флондора. Як нам стало відомо в останні години, румунська Конституанта має намір не чинити опору діям нового уряду, натомість ставитиметься пасивно до всіх його заходів і спокійно очікуватиме подальшого розвитку подій.

Жандарми з Румунії в Сучаві.

Ми отримали достовірне повідомлення, що на звернення сучавських установ для захисту румунського населення в Іцкани прибули 200 жандармів з Румунії, які повинні припинити пограбування залізничних станцій та складів.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях Українською Національною Радою

Буковина (1775–6 листопада 1918). Історичний день.

Перебрання влади над містом Чернівці і українськими областями краю Українською Національною Радою.

Порозуміння між українською і румунською Національними Радами. Спільне правління.

Історичні події, в центрі яких стоїть місто Чернівці від початку війни, сьогодні були доповнені ще одною. Добре, що це не є остаточним завершенням в царстві випадку, але сьогоднішній день є важливою новою фазою. Сьогодні перед живою сучасністю щез останній залишок старого австрійського режиму. Вчора Буковина, а з нею і крайова столиця Чернівці перейшла через право самовизначення націй. Вона сама могла і сміла вирішувати свою долю. Перехід від старого цісарсько-королівського уряду до нового національного правління здійснився у нас в спокою і порядку, без особливих збуджень, хоча й не без глибокого душевного хвилювання.

Своєрідний національний групування краю і інші моменти, які при цьому мали значення, привели до того, що ця історична подія здійснилася в двох різних переговорах. По-перше перебрали українці правління і української частини краю і зайняли повсюди керівництво державних установ своїми комісарами. Українська Національна Рада видала маніфест до населення, який рішуче спирається на дуже ліберальний дух, яким населенню повідомляється про новий порядок.

Цей маніфест гласить:

[...]¹

В той час як горожани міста читали цю декларацію і усвідомлювали собі, що відбувається, у дотеперішнього крайового президента Графа фон Ецдорфа відбувалася передача влади. Про це ми отримали від української сторони такий опис:

¹ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Звернення буковинської делегації Української Національної Ради»

[...]¹

Це сталося о 12 годині. Протягом другої половини дня відновилися переговори між двома партіями. Тому що Румунська Національна Рада на чолі з д-ром Флондором відмовилася від порозуміння, з'явився план депутата д-ра Ончула. Як відомо, він запропонував в останніх днях порозуміння, яке відповідає ц. [ісарсько]-к. [оролівському] маніфесту. Згідно з цим проектом він як представник румунської Констигуанти, утвореної в Відні румунськими депутатами, вступає в переговори з українцями з метою досягти порозуміння. Після цього крайовий президент добровільно передав владу над краєм і крайовою столицею представникам обох націй, які тепер адресували до населення спільну прокламацію.

Ось точний текст прокламації:

[...]²

До кінця вчорашнього дня редакції ще не було нічого відомо про представника румунської Констигуанти у правлінні. Як шеф уряду румунської частини функціонує депутат д-р Аурел фон Ончул. Про історичний акт в крайовому уряді було укладено наступний протокол:

[...]³

Нове правління і крайова жандармерія.

Вчора з'явився в коменданта жандармерії Галичини і Буковини пана генерал-майора Фішера член Української Національної Ради пан віце-маршалок крайового сейму Драчинський у супроводі пана оберлейтенанта Мигалюка і посвідчив свою особу повноваженням Української Національної Ради.

Віцемаршалок крайового сейму Драчинський заявив, що Українська Національна Рада перебрала керівництво крайовим буковинським урядом і попросив пана генерал-майора Фішера взяти це до відома. Пан генерал-майор Фішер після цього в присутності офіцерів жандармерії і військовослужбовців заявив, що він визнає легальним конституювання Національних Рад на підставі найвищого маніфесту від 16 жовтня 1918 р., проте не може закликати до дальшого політичного ставлення.

Пан генерал-майор Фішер після цього виразно запевнив, що і в цей важкий час він й надалі виконуватиме свою службу виключно в інтересі захисту буковинського населення без огляду на його національність і релігію, і закликав присутніх офіцерів їх і надалі жертвувати найкращі здібності і всі дії і душевні сили для підтримання спокою і порядку в краї за таких важких обставин, з тим щоб залишитися для горожан краю захистом безпеки, як це дозволено службовими публікаціями його величності від 1 листопада 1918 р.

Наприкінці пан генерал-майор Фішер зворушливими словами висловив свою відданість буковинцям і побажав Буковині щасливої долі.

Картина міста під час історичної події.

Близько половини на 12 годину поширилася в місті вістка, що українці тільки що перебрали владу в місті. Вже видно було малі українські військові загоны на чолі з офіцерами і відомими українськими політиками. Вони розійшлися по місту в різних напрямках. Дехто з провідників відправилися автом до крайового уряду. Після прибуття туди, озброєний військовий підрозділ віддав їм честь, а горніст подав сигнал. Це був знак, що тільки що почався великий службовий акт. Перед усіма громадськими будівлями збиралися досить великі юрби людей, котрі жваво обговорювали подію. Перебрання всіх установ тривало від пів на 12 до близько половини на першу.

На цей час теж з'явився вже перший маніфест, який скоро став відомим у цілому місті.

¹ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Офіційне інформаційне повідомлення Української Національної Ради»

² Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Прокламація»

³ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Протокол передачі»

Як стало відомо, службовцям крайового уряду виплачено платню в цілком значних сумах. Так само виплачено аванс в розмірі трьохмісячної платні.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 7 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про перебіг процесу передання влади представникам українців та румунів австрійським президентом Буковини О. Ецдорфом

Шість днів українського уряду.

В середу 6 листопада представники українців з'явилися в палаті крайового уряду в супроводі натовпу озброєних людей. Внаслідок переговорів між ними і графом Ецдорфом, останній був змушений уступити перед силою. Не відомо, що примусило колишнього президента передати таку важливу частину влади і пану Ончулу, ніким не уповноваженого і нікого не представляючого. Українці були задоволені з того, що знайшли серед румунів хоча б такого товариша. Досить того, що о 4 годині новий «уряд» почав діяти. Керівників всіх установ було тоді негайно викликано до графа Ецдорфа який, побажавши всім щасливо залишатися, закликав всіх виконувати свої службові повноваження в інтересах краю. Після відходу графа Ецдорфа панове Омелян Попович і Аурел Ончул поставили вимогу до запрошених туди графом Ецдорфом панів, скласти присягу на вірність. Німецькі службовці склали таку присягу, лише румуни панове Ераст і Костянтин Тарангули відмовилися, виявивши мужність своєю позицією. Таким же чином поступив і директор залізниць пан Корнель Тарновецький. Так само влада пана Ончула, дезавуйованого і його виборцями з Ґура-Гумори, не змогла поширитися на жодного румуна цього краю. Названі службовці були увінчані виявами солідарності всіх буковинських румунів. Лише Флоря Лупу залишився з Ончулом, керуючи банком разом з українцем Оробком.

На будинках міста було розклеєно численні прокламації, підписані українцями і паном Ончулом. Це все, що зробив новий «уряд», і лише єврейсько-німецькі газети були захоплені «українсько-румунською співпрацею».

Пан Ончул, оголосивши себе керівником «Верхньої Молдови», від'їхав до Яс, де прийнявся домовлятися з румунським урядом і просив 200 000 000 лей для адміністрації свого краю. Він досі не вернувся. Але комедія завершилася.

Румунські війська наближаються до Чернівців. Українці почали відходити. Тепер [Румунська] Національна Рада є господарем ситуації.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 12 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення міського комісара Української Національної Ради О. Безпалка до населення м. Чернівців

До населення крайової столиці Чернівців!

Буковинська делегація Української Національної Ради призначила мене міським комісаром Чернівців. Це рішення було затверджене урядом Буковини.

Я перебрав службові справи магістрату і міської громади 6 листопада 1918 р. і буду їх вести до утворення нового громадського правління.

Повідомляю про це населення крайової столиці Чернівців і закликаю його зберегти спокій і порядок.

Лише так я зможу виконувати мою, за сучасних обставин і без того дуже важку службу для добра мешканців міста.

За тимчасове правління:

Міський комісар: Осип Безпалко.

GEMEINSAME KRIEGS-AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1918 — 8 листопада.
«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення буковинської делегації Української Національної Ради про призначення членів тимчасового уряду Буковини

Буковинська делегація Української [Національної] Ради настановила по інших урядах у Чернівцях отсих своїх комісарів: при жандармерії п. [ана] майора Яшкевича, при поліції п. [ана] надкомісаря Яворського, при поштової дирекції п. [ана] поктового радника Криштофовича, при управі руху п. [ана] Сенька Ганчерюка, при фінансовій дирекції п. [ана] д-ра Залозецького, при магістраті п. [ана] Осипа Безпалка і при буковинським краєвим банку п. [ана] судового радника Оробка.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 10 листопада.

1918 р., листопада, 6. Чернівці.

Заклик буковинської делегації Української Національної Ради про дотримання порядку в краю та створення комітетів самооборони

Українці! Задержуйте лад!

Всіх свідомих українців просимо всіма силами старати ся про те, щоби всюди по містах і селах був спокій і порядок. Бо инакше грозить нам усім велика небезпека, що Румунія пішле свої війська до нас для вдержання порядку краю. Це стало ся вже в кількох містах і селах полудневої Буковини, де місцеве населення закликало румунське військо для вдержання ладу.

Нехай по всіх селах зайдуть ся розважні люде і зорганізують комітет самооборони. Памятайте, що ми маємо тепер вже своє українське правительство, яке має правити українською частиною краю доти, доки на мировій конференції не рішить ся судьба нашого краю і нашого народа. Вся наша увага мусить бути звернена на те, щоби піддержати наше правительство у всім. Всякі кривди й особисті обрахунки полишім тепер на боці. Не даймо нікому причини до того, щоби покликали чужу силу на поміч. Люди розгорячені і їх треба заспокоїти.

Комітети самооборони по містах і селах ... на то щоби забезпечити [...]¹

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 10 листопада.

¹ Єдиний доступний примірник газети «Буковина» за 10 листопада 1918 року зберігся в дуже пошкодженому вигляді

1918 Р., листопада, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про привітання архикнязя Вільгельма (сотника Василя Вишиваного) буковинській делегації Української Національної Ради з нагоди перебрання влади над українською частиною Буковини

Архикнязь Вільгельм вислав до голови буковинської делегації Української Національної Ради письмо:

Високоповажаний пане голово буковинської делегації Української Національної Ради! Якраз довідуюсь, що буковинська делегація Української Національної Ради перебрала владу української части краю і в Чернівцях. Прошу прийняти при цій великій нагоді як найсердечніший привіт і передати його світлій делегації від безумовно вірного горожанина української держави. 6 листопада 1918. Архикнязь Вільгельм, сотник.

У відповідь на це письмо делегація ухвалила вислати письмо з подякою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). – 1918. – 10 Листопада.

1918 Р., листопада, 6. БУХАРЕСТ.

Рапорт австро-угорського дипломатичного представника в Бухаресті графа Дембліна до міністерства зовнішніх справ про намір румунського уряду окупувати Буковину

Керівник місцевого відділу румунського міністерства зовнішніх справ щойно прийшов до мене, щоб довести до мого відома зміст телеграми, надісланої йому прем'єр-міністром з Ясс: Прошу повідомити графові Дембліну, що Національний комітет, який сформувався 27 жовтня у Чернівцях, а також населення Сучави, Іцкан і Гурагумори звернулися до румунського уряду з проханням негайно надати їм захист. Тому, з огляду на цю обставину, ми змушені були ввести наші війська в Буковину, щоб захистити населення краю. Оскільки органи цісарської влади покинули країну й залишили кордон, ми виконуємо поліцейську роботу проти анархії, яка запанувала у краї. Мені дуже важливо точно описати обставини, за яких відбувається ця наша акція, і я сподіваюся, що граф Демблін зможе правильно її оцінити.

Я попросив пана Карпа відповісти прем'єр-міністрові по телеграфу, що перешлю це повідомлення далі моему уряду, однак я дуже неприємно вражений тим, що румунський уряд не повідомив мене завчасно про прохання Чернівецького Національного комітету і про позицію, яку зайняв щодо цього румунський уряд. Я не вважав за доцільне протестувати проти такої справи з огляду на те, що не мав можливості оцінити державно-правову ситуацію.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Е. ПРОКОПОВИЧ. КІНЕЦЬ АВСТРІЙСЬКОГО ПАНУВАННЯ В БУКОВИНІ. ЧЕРНІВЦІ, 2003. — С 54–55.

1918 Р., листопада, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вступ румунських військ на Буковину

Румунські війська вступили на Буковину. В Дорнаватру, Сучаву і Радівці.

В Дорнаватру, Сучаву і Радівці вступили румунські війська. Румунські підрозділи в Сучаві підпорядковуються майору Антону Іонеску. З прокламації майора

Іонеску, яку він видав до населення, впливає, що кордону між королівством Румунією і Буковиною більше не існує. Населення закликається до спокою і порядку і оголошується, що румуни приходять як друзі. Маніфест закінчується повідомленням про ряд заходів безпеки. В Радівцях вчора перебували два румунські генерали, які вели переговори з офіційними установами.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення про окупацію румунськими військами Сучави

Румуни в Сучаві.

Сучава являє собою протягом останніх двох днів своєрідну картину. Поряд з австрійськими солдатами, що повертаються додому, видно форми румунських солдатів, які вартують в різних місцях і скрізь, де можна помітити найменший неспокій. Вони чомно закликають людей розійтися або виконати якийсь інший наказ. Цей detaшмент безпосередньо підпорядковується майору Іонеску, котрого можна описати як дуже любязного і тактовного офіцера. Цей detaшмент прийшов з Ботошанів. Втім, як ми чули, це є лише передвісником великої акції, яка очевидно передбачається в наступних годинах і має на меті окупацію Буковини. Це впливає з прокламації, підписаної генералом Задіком, яку тут розклеєно в вигляді плакатів в середу вранці. Прокламація має дату але не має зазначення місця. Вона має наступний зміст:

[...]

«Відповідно до заклику Румунської Національної Ради на Буковині та за найвищим наказом короля Румунії я на чолі румунського війська вступив на на землю великого воеводи Стефана з метою захисту від банд грабіжників життя, свободи і майна її жителів. Ми приносимо з собою симпатію і любов румунського народу».

«Відповідно до заклику Румунської Національної Ради на Буковині та за найвищим наказом короля Румунії я на чолі румунського війська вступив на на землю великого воеводи Стефана з метою захисту від банд грабіжників життя, свободи і майна її жителів. Ми приносимо з собою симпатію і любов румунського народу».

З цієї прокламації також виразно випливає, що Румунська Національна Рада звернулася до румунського військового відомства з проханням прислати в Буковину війська для збереження спокою і порядку в краї. Румунський уряд виконав ці бажання. Залишається чекати, чи буде окуповано цілу Буковину, чи лише чисто румунську частину; звичайно ж, з цієї декларації виглядає, що тут йдеться про цілу Буковину.

Далі нас повідомляють:

[...]

В середу, 6 листопада в місто вступили румунські солдати під проводом майора Іонеску. В своєму зверненні майор Іонеску закликав населення здати всю зброю. В противному разі ті, в кого знайдуть зброю, Будуть вважатися ворогами. Зараз в місті панує цілковитий спокій, за винятком стрілянини, яку чути вночі.

В четвер вночі відбулася сутичка між бюргервером і солдатами, які повертаються додому, при чому один солдат, який якраз намагався схвати украдені продукти, був застрелений.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 6.

Прокламація румунського військового окупаційного командування про вступ на Буковину румунської армії

Прокламація.

На запрошення буковинського Національного Комітету румунська армія за наказом його величності короля Румунії Фердинанда I вступила на землю великого воеводи Стефана, щоб захистити життя, власність і свободу всіх її мешканців, без різниці національності і віровизнання, від банд злочинців, які почали свою нищівну дію у вашому чудовому краї.

Переступаючи кордон, створений між нами мачушиною долею понад сто років тому, який ніколи не мав сили відокремити наші серця, румунське військо приходить до вас з приязню, несучи вам допомогу для вільного здійснення ваших прагнень, породжених священним правом народів самим визначати свою долю.

Сповнені таких почуттів і віри в щирість вашого заклику до допомоги, ми закликаємо буковинський народ за жодних обставин не відриватися від свого звичного способу життя і нормально виконувати свої щоденні заняття.

Підписаний гарантує кожному мешканцеві вільне здійснення його громадянських прав, але водночас доводить до відома, що кожна спроба безладдя, акти насильства або непокори виданим нами розпоряджень каратиметься зі всією суворістю.

24 жовтня 1918.

Генерал Я. Задік, командир 8-ї королівської румунської дивізії.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 9 Листопада.
 ПЕРЕКЛАД з німецької В. СТАРИКА.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 Листопада.
 «GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 8 Листопада.

1918 Р., листопада, 7. ЧЕРНІВЦІ.

Заклик до чернівчан про підтримку створеного для захисту громадського порядку чернівецького бюргерверу

Співгромадяни!

В ці фатальні часи, коли наступає новий світовий порядок, представники горожан з середмістя і передмість зібралися для того, щоб подбати про збереження спокою і порядку, а також про безпеку життя і власності. Мирні мешканці міста вимушені взяти у свої руки впорядкування обставин безпеки. Ми заснували чернівецький бюргервер, який повинен виконати з честю і гідністю вищезазначені завдання. Ми повідомили про своє заснування усі Національні Ради, і в свідомості, що інтерес кожної нації полягає в недопущенні зганьблення чистоти національних прагнень порушенням меж дозволеного, ми отримали визнання від усіх націй.

Співгромадяни! Ми звертаємося до вас з закликом підтримати нас у нашій відповідальній громадській службі, яку ми добровільно перебрали на себе, дотримуватися розпоряджень бюргерверу, який буде управлятися цілком самостійно від будь-якого виконавчого органу, і в міру своїх спроможностей робити внески в фонд бюргерверу, збірку на який провадитиме легітимізований орган.

Ми спрямовуємо свій заклик до всіх горожан, особливо до наших колишніх солдатів і офіцерів, а також робітників і студентів, щоб вони брали участь у добровільній службі і зголошувалися до секретаріату бюргерверу (казарми пожежної

сторожі) між 9 і 12 годинами ранку і між 3 та 6 годинами пополудні. Визначеному числу членів, яким залежить на оплаті, ми забезпечимо відшкодування за витрачений ними час. Від п'ятниці 8 листопада, службу в міському бюргервері будуть нести лише ті особи, котрі отримають від виконавчого комітету посвідчення і зброю.

Співгромадяни! Ми сподіваємося від вашої громадянської свідомості, що цей заклик не мине повз вас даремно і що через тісне єднання в цей час потреби нам вдасться повернути наше гарне місто у впорядкований стан.

Чернівці, 7 листопада 1918.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 7 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про ситуацію в місті Чернівці

Події в Чернівцях.

Протягом двох днів Чернівці є столицею краю, який більше не належить старій Австрії.

Перехід здійснився, як ми вже вчора підкреслювали, цілком спокійно і в порядку. І все ж місто охоплено глибоким хвилюванням і занепокоєнням. Впродовж дня панує надзвичайна нервозність у всіх верствах населення, яка відображається на обличчях людей. І хоча власне кажучи у місті нічого не трапляється, що могло би порушувати спокій. З'являються критичні голоси про те, що нам загрожує небезпека, однак їх джерело нам невідоме. Насамперед ми все ще відрізані від світу і не знаємо нічого про великі події, які можуть мати вирішальне значення для долі нашої батьківщини. Вчора нам вдалося через Угорщину отримати найновіші газети, звідки ми взяли важливі повідомлення, але хто може сказати, чи ці події не були випереджені іншими, ще важливішими? Маємо стан, коли напевно нічого не можна знати, щоб заспокоїтися. Крім цього додається ще, що неможливо цілком позбутися почуття непевності. Українські органи влади докладають всіляких зусиль для підтримання безпеки і порядку, однак не можна не помітити, що місто зараз дало притулок елементам, попри які, на жаль, не можна пройти без зауваження та заклику. Фактично вештаються малі банди, які в різних формах привласнюють чуже майно, чинять вимагательства і непокоють різні квартали міста грабунками і актами насильства. Ці випадки, на щастя, не прийняли до сьогодні катастрофічного характеру, але вони живлять неспокій і підносять нервозність. Населення повинно старатися само утримувати дух порядку і допомагати згаданим установам у їх роботі.

Чи прийдуть румуни?

В місті уперто тримається вже кілька днів чутка, що румунський уряд послав на Буковину війська, щоб окупувати край. Фактично було повідомлено, що малі румунські військові підрозділи вже увійшли в Радівці, Сучаву і Дорнаватру. Офіційного підтвердження цього повідомлення нам не вдалося до цієї години дістати. Залишається тільки чекати, що принесе наступний день.

Колишній крайовий президент граф Ецдорф зразу ж в день передання влади переніс своє місце проживання з палацу крайового правління. Всупереч чуткам про те, що граф Ецдорф покинув місто, повідомляємо, що він перебуває в Чернівцях і до тепер не покидав міста.

Сьогодні о 5 годині пополудні зібралися тутешні директори банків в крайовому уряді з метою обговорення емісії казначейських білетів. В нараді взяли участь всі директори місцевих банків.

Чернівецькі банки отримали сьогодні вказівку на декілька днів закрити свої установи. Це є заходом обережності, який з'явився дуже вчасно, оскільки по місту вештаються різні елементи, які при всіх можливих приводах чинять насильство. Український уряд не бажає нести відповідальність за дії цих елементів.

Як нам повідомили з дирекції електростанції, послано кур'єра з відповідними паперами від Української Національної Ради до Дрогобича для проведення там переговорів у справі постачання мазуту.

Небезпека, яка загрожує нам з боку українського кордону від угорських та хорватських військових підрозділів, що повертаються додому, ще не припинилася. Головним чином корпус Гофмана повністю розпущено, і він рухається в напрямку Чернівців. Тутешня дирекція намагається, звичайно, надати в розпорядження цих людей швидкі поїзди, щоб вони швидко проїхали через край, однак, на жаль, не має вона так багато засобів в розпорядженні. До нині надано вже 300 вагонів для солдатів, які повертаються додому, через що якраз відведено цей людський потік від Чернівців. Чи вдасться це і надалі, є під питанням.

Тим часом менші солдатські загони роззброює наша жандармерія, коли вони підходять близько до міста. Також сьогодні приїхало більше число солдатів на чолі з офіцером на Жучку. Вони дали себе спокійно роззброїти, однак просили дати їм можливість швидко повернутися до їхньої батьківщини.

Єврейська Національна Рада проведе 10 цього місяця о 9 годині в залі засідань єврейського Тойнбіхалле своє установче засідання.

Із залізниці. Від Чернівців до Новоселиці припинено увесь залізничний рух, а в інших напрямках буковинської залізниці припинено рух вантажних потягів.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про складення присяги державними службовцями Буковини на вірність українській державі

Новий уряд.

Новий уряд у краї поки що не здійснив жодних помітних змін в апараті управління. Колишні службовці майже всі залишилися на своїх постах. Всі службовці вчора склали присягу новому уряду.

Що ж стосується перебрання влади над румунською частиною депутатом фон Ончулом, досі не відбулося жодних змін в заміщенні посад службовцями. Поки що депутат д-р фон Ончул репрезентує сам новий уряд для румунської частини краю. Румунські службовці лише будуть іменовані. Редактор нашого часопису запитав сьогодні визначного члена Румунської Національної Ради групи Флондора, як він ставиться до перебрання управління депутатом фон Ончулом. Згадана особа заявила на це, що національна партія зовсім не бере до уваги цей крок депутата фон Ончула.

В дирекції поліції урядується, як і раніше під головуванням надкомісара Яворського. Поліційні службовці склали присягу новому уряду. Колишній директор поліції надвірний радник Тарангул поки що пішов у чотиритижневу відпустку.

Президент крайової культурної ради доктор Каетан Стефанович пішов у відставку зі свого поста.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про намір українського бургомістра Чернівців О. Безпалка провести реформу міського управління

В міському магістраті.

Відділи магістрату поки що урядують як і досі. Однак виявилось, що стара система управління була недостатньою, оскільки міська рада часто вирішувала справи, які насправді мали б виконуватися фахівцями. Тому в надрах нової міської президії планувалося здійснення реформи управління в тому напрямі, щоб роботу розподіляли на відділи і на чолі кожного відділу стояв фахівець. Однак ця реформа може бути проведена лише пізніше. Дотепер службовці ведуть справи по-старому. Стосовно поділу компетенцій треба зауважити, що колишня міська рада залишила свої відділи. Також і дотеперішній голова фон Мінкуш залишився в міському магістраті і має визначений відділ.

Всі виконані акти будуть представлятися на затвердження міському комісарові Української Національної Ради панові Безпалку.

Вчора новий міський комісар скликав міських службовців до себе і обговорив з ними спосіб, в який він думає здійснювати управління. При цьому службовцям було дано настанову щодо відповідальності в управлінні.

Звернення.

Новий міський комісар видав наступне звернення:

[...]¹

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про поділ дирекції державних маєтків Буковини на українську та румунську частину

З дирекції маєтків.

Управління дирекції маєтків, як ми повідомляли вчора, не було перебране Українською Національною Радою. Втім тим часом наступив поділ управління. Як стало відомо, надвірному раднику Вольфу доручено вести справи української частини, а надвірному раднику фон Гуцману — вести справи румунської частини.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про прес-конференцію українського командування залізниці в Чернівцях

Українське командування залізниці в Чернівцях прийняло вчора представників чернівецької преси і оголосило їм, що для українського уряду, що стосується військової сторони, в першу чергу важливим є зміцнення спокою і порядку. Лише діяльному і енергійному втручання українських військових можна завдячувати, що в місті у великій мірі усунуто хаотичний стан, який постав через розпуск кадрів [чернівецьких полків]. Українське командування буде безпощадно карати

¹ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Звернення міського комісара»

всі зловживання свого органу і населення буде чинити добре, з усіма скаргами, що стосуються зловживань звертатися до командування залізниці. Населення без різниці партій чи конфесій може довіряти українському режиму, а він, розглянувши миттєво фактичний стан справ, всю свою владу, на яку спроможний, використає для забезпечення спокою і порядку в місті.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 листопада.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 7. Чернівці.

Повідомлення про ситуацію в Чернівцях

Нова ера на Буковині.

Ситуація в Чернівцях.

Після хвилюючої середі вчора ми мали спокійний день. Панове д-р Омелян Попович і д-р Аурел рицар фон Ончул перебрали вже департаменти у крайовому уряді і цілий день проводили наради.

Надвечір відбулася нарада з директорами усіх чернівецьких банків щодо емісії касових білетів.

Також і в інших державних установах день проминув цілком спокійно. Лише перед полуднем викликало деяке здивування урядове розпорядження про закриття всіх банків. Причиною закриття було те, що досі немає певності щодо непошкодженої роботи банків. Тобто вештаються злочинні банди, які можуть на ці заклади напасти. Тобто це є пересторога.

Пасажирське і товарне сполучення цілком припинилося, і найбільшою турботою установ і доставка мазуту, щоб ми не залишилися без води і без світла. Досі громадськість також закликають до найбільшої ощадливості в цьому напрямку.

Кожна майстерня, яка споживає електричний струм, отримала вказівку від дирекції електростанції припинити використання моторів від трьох годин попудні до семи годин ранку.

В міському магістраті виконує службові обов'язки як народний комісар нового уряду пан Безпалко, який учора мав розмову з колишніми міськими радними. Попередній голова магістрату, пан секретар крайового уряду фон Мінкуш, залишається в магістраті і буде як новий міський радник виконувати певні доручення. Планується також реформувати порядок роботи міського правління.

Безпека в місті на очах посилюється, що викликає в публіки велике заспокоєння. Стрільянина вночі продовжується, однак в більшості вона виникає перед постами, яких поставлено охороняти склади і окремі важливі об'єкти.

На жаль, все ще продовжується закриття о сьомій годині, і було би бажаним, щоб якнайшвидше настала зміна напрямку і було встановлено пізніший час закриття, що спричинить напевно піднесення настрою.

Великий інтерес публіки викликало наше повідомлення про те, що королівсько-румунські війська перебувають вже на буковинській території. Багато чуток кружляло сьогодні про те, що румуни буцімто перебувають зараз в марші на Чернівці. В цьому сенсі ці чулки само-собою зрозуміло виявилися неправдивими. З одного боку було заявлено, що румуни прийшли в Сучаву лише на заклик своїх соплементників, щоб запобігти виникненню анархії. З виданого майором Іонеску маніфесту можна побачити інший мотив перебування румунських військ на Буковині. Наступні дні в кожному разі покажуть, що з цих чуток і припущень є правильним.

Єврейська Національна Рада проведе в неділю 10 цього місяця о 9 годині ранку в залі засідань єврейського Тойнбігалле своє установче засідання.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про заяву депутата Г. Грігоровіча щодо непогодження дій А. Ончула з румунською парламентською Національною Радою

Заява депутата Грігоровіча.

Пан депутат Грігоровіч просив нас констатувати, що пан депутат Ончул без запитування і погодження з рештою румунських депутатів парламенту віддав себе в розпорядження нинішнього уряду як делегат парламентської [Румунської] Національної Ради.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 8 листопада.
«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 8 листопада. ПЕРЕКЛАД В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про ситуацію на Буковині, яка склалася внаслідок окупації румунськими військами Сучави

Про це [про окупацію румунськими військами Сучави] нас було повідомлено з поінформованих джерел. Отже правдою є те, що Румунська Національна Рада послала депутацію до Яс, щоб домогтися від тамтешнього уряду вступу румунських військ на Буковину, щоб окупувати край до остаточного вирішення питання. Вияснивши спершу питання, чи ця депутація була послана легітимним представництвом румунів, румунський уряд зважився задовольнити вимоги румунів в Буковині. Фактично румуни вже окупували деякі частини краю на півдні Буковини. В руках румунів перебувають також залізничні пункти Гатна і Іцкани. Окупація повинна бути поширена на цілу Буковину включно з Чернівцями — це інформація від авторитетних людей. Тим часом з'явилися два нові моменти. По-перше українці перебрали владу в Чернівцях, а по-друге депутат д-р фон Ончул від імені Конституанти утворив кондомініум в Чернівцях. Спочатку здавалося, що ця обставина може зробити зайвим продовження вступу румунів в край і, зокрема, в Чернівці. Однак це погляд не поділяється у всіх колах, які захопили ініціативу цієї акції; навпаки в цих колах щодня, ба навіть щогодини очікують вступу румунів в Чернівці.

Залишається чекати, чи ці припущення підтвердяться подіями. До години, коли пишуться ці рядки, румуни не з'явилися ні в Радівцях, ні в Сторожинці, ні в Сереті.

Сьогодні депутат д-р фон Ончул відправився до Сучави. Його поїздка явно пов'язана з цим питанням.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 8.

Повідомлення вступ на Буковину румунської армії

Вступ румунів на Буковину.

Румуни прокламували свою появу.

Румунський аероплан над Чернівцями.

Вчора о 3 годині пополудні над Чернівцями з'явився румунський аероплан. Він облетів місто з півдня на північ і згодом повернувся в зворотньому напрямку. Льотчик розкидав листівку, яка містила відозву до буковинського населення і де повідомлялося про появу румунів на Буковині.

Прокламація звучить в румунському оригіналі і в німецькому перекладі так:
[...]¹

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення про вступ на Буковину румунських військ

Чи є в краї румунські війська?

В факті, що румунські війська перебувають на буковинській землі, більше не доводиться сумніватися. Всі наші повідомлення останнього дня є цілком вірними. Ми прочитали сьогодні прокламацію румунського генерала, підготовлену для моменту, коли румунські війська увійдуть в місто ібо село Буковини. В цій відозві пишеться приблизно таке:

[...]²

Цей маніфест румунського генерала, командуючого восьмою піхотною румунською дивізією, говорить про все.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення про перебування румунських військ на Буковині

Де на Буковині є румунські війська?

Щодо окупації буковинської території румунами ми довідалися таке:

Румуни зайняли залізничний вузол Гатна і залізничну станцію Іцкани. Начальник станції Гатна залишився на своєму посту. В Іцканах вони передали управління своїм власним румунським службовцям. Румуни не допускають залізничного сполучення з півднем, перешкодженим є також вивіз товарів і продуктів харчування. В Ґура-Гоморі і Кімполунгу так само знаходяться румунські підрозділи. До Радівців приїхав румунський майор, котрий запитав бургомистра, як стоїть справа з безпекою міста. Детальнішого повідомлення про це не вдалося отримати.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Прокламація румунського війська»

² Дивись документ від 6 листопада 1918 р. «Прокламація румунського війська»

1918 Р., листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення про виїзд румунського національного комісара Буковини Аурела Ончула до Сучави з метою запобігти окупації Буковини румунськими військами

Румунський національний комісар, депутат пан фон Ончул ще вчора вранці подався до Сучави. Мета його поїздки, очевидно, пов'язана з прибуттям румунських військ у Буковину.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» —
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення румунської Національної Ради про причини вступу румунських військ на Буковину

Передісторію прибуття румунських військ на буковинську територію представлено і наступний спосіб румунською стороною:

«Румунські національні збори 27 жовтня послали до Яс чотирьох представників для того, щоб вони передали румунському урядові бажання румунського народу, представленого румунською Коституантою, яке викладене в другому пункті резолюцій і вимагає об'єднання всіх румунських областей в єдину румунську національну державу».

Як нам стало відомо, румунський уряд провів переговори в цій справі з Антантою. Румунська буковинська делегація здається отримала обіцянку інтервенції для встановлення спокою і приборювання анархічного стану. В цей момент важко сказати, наскільки далеко пошириться інтервенція в краї, чи вона взагалі має намір виконувати рішення національних зборів від 27 жовтня в повному обсязі, а саме окупації цілої Буковини. Через це виявиться важкий конфлікт з Українською [Національною] Радою. Українська [Національна] Рада твердо дотримується рішення національних зборів, які відбулися 19 жовтня у Львові, в якому вимагається, щоб Північна Буковина включно з містами Чернівці, Сторожинець і Серет належала до української держави. Румунська Конституанта від 27 жовтня вимагає приєднання неподіленої Буковини до Румунії. Подій наступних днів ми безсумнівно очікуватимемо з великим напруженням.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» —
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 8.

Повідомлення про призначення А. Малика українським комісаром з питань юстиції

З суду.

Українська Національна Рада призначила депутата крайового сейму і надрадника крайового суду Малика українським комісаром з питань юстиції в Чернівцях.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про призначення Тушинського державним прокурором

Вчора надвірний радник, перший державний прокурор д-р фон Тушинський перебрав керівництво державною прокуратурою.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про проведення українським урядом Буковини наради керівників банків стосовно емісії казначейських білетів

Випуск казначейських білетів місцевими банками може настати вже найближчими днями. В цій акції братимуть участь лише чотири філії віденських великих банків: Віденського Банкферайну, Англобанку, Депозитного банку і «Меркурія». Емісія складатиме 30 мільйонів крон, і її сплати забезпечуватимуться виключно цими названими банками. Вчора з цієї нагоди було проведено нараду в крайовому уряді, в якій взяли участь представники зазначених вище банків. Уряд представляв депутат д-р фон Ончул.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про відновлення нормальної роботи банків в Чернівцях

Вчора знову відкрилися банки і працювали, як і дотепер, у свої звичайні службові години.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 9 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8.

Повідомлення про причини проведення українським урядом Буковини емісії казначейських білетів

Філії розташованих в Чернівцях чотирьох великих банків, Англо-Австрійського банку, Віденського Банкферайну, Депозитного банку і обмінного товариства «Меркурій» вирішили вчора емітувати 30 мільйонів казначейських білетів або купонів для задоволення своїх власних потреб. швидко усунуто нестачу паперових грошей, котра мала місце останніми днями. Нестача паперових грошей є такою великою, що наприклад дирекція пошти не може виплачувати пред'явлені поштові перекази. Вчора банки вже були знову відчинені.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 8. ЧЕРНІВЦІ.

Заклик буковинської делегації Української Національної Ради до буковинських українців до самооподаткування

...Правилом най буде 1 к [орона] місячно від особи. Громадяни! Коли би кожда українка і кожен українець давної Буковини зложив по 1 к [ороні], то зараз мала би Українська Національна Рада 300 000 к [орон] до розпорядимости. Тож негайно до діла п. (п). [анове] громадяни і комітетові! Переведіть всі разом в жите слова сего зазиву, а певно буде гарний успіх для загально-української справи.

Чернівці, 8 падолиста 1918.

За буковинську делегацію Української Національної Ради.

Д-р А. Артимович, голова. Н. Спинул, член делегації.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 10 листопада.

1918 Р., листопада, 8. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення комісара Української Національної Ради Яшкевича до офіцерів і жандармів з повідомленням про створення на Буковині української та румунської жандармерії

До всіх офіцерів і жандармів!

В останніх днях стався переворот, який матиме для народів Буковини мають далеко йдуче значення.

Старий уряд відсторонено, представники українського і румунського народів перебрали уряд, щоб відповідно маніфесту його величності, який проголосив право самовизначення і самоуправління для всіх народів, підготувати їх і запровадити. Усвідомлюючи велике значення цих історичних кроків і пам'ятаючи про заприсяжений обов'язок і власне призначення, обов'язок і призначення жандармерії в інтересах народів краю підтримувати публічний порядок, гарантувати спокій і безпеку, крайове командування жандармерії з усіма офіцерами і жандармами стає на благородну службу улюбленій батьківщині.

Командування крайової жандармерії впевнене в згоді всіх офіцерів і жандармів Буковини діяти для того, щоб багатостраждальну Буковину охоронити від анархії і нових нещасть.

Ц. [ісарсько]-к. [оролівська] жандармерія припинила своє існування, однак не брала буковинська жандармерія. Вона далі продовжуватиме існувати в тепер новостворюваній українській і румунській жандармерії!

Дух доброї старої жандармерії продовжуватиме жити і нова жандармерія буде далі охороною народу, його добра і майна, страхом для всіх злочинців і злодіїв!

Як колишній комендант буковинської крайової жандармерії, я вітаю словами «Хай щастить!» новосформовані українську і румунську жандармерію.

Перша під моїм командуванням, друга під командуванням ротмістра Вільгельма Мая, в давній вірності обов'язку і посвяті буде допомагати пристосовувати новий час до настання нормальних стосунків народів, зберігаючи спокій і порядок при побудові нових держав.

Чернівці, 8 листопада 1918.

Яшкевич, в. [ласною] р. [укою].

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 листопада.
GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 10 листопада. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ

1918 Р., листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення про поїздку румунського національного комісара А. Ончула до Яс з метою попередити окупацію румунами Чернівців

Депутат д-р фон Ончул, про якого ми сповіщали, що він поїхав в Сучаву, продовжив свою подорож до Яс. Ця поїздка зв'язана з питанням, чи румуни увійдуть в Чернівці чи ні. Пана депутата д-ра фон Ончула очікували в Чернівцях вже вчора.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 8. Чернівці.

Заява газети «Glasul Bucovinei» з нагоди вступу румунських військ на територію Буковини

Ласкаво просимо!

В своєму гробі в Путні пробудився воевода від чотиристарічного сну, вимучений сновидіннями про давню ненависть. Пробудився від тупоту коней, по якому він пізнав: «Прийшли мої стрільці в той куток краю, який був мені найдорожчий!»

Румунська армія увійшла в Буковину, де тепер майорить тріумфальний прапор Румунії.

Тінь Стефана благословляє його народ. З гір Ардялу нас вітає дух Михая Вітязу. Дзвенить сопілка по всіх румунських сторонах, через те що близьиться велике свято об'єднання всіх румунів.

Сповнені бажаннями наших одвічних мрій, стаємо на коліна перед пам'ятниками наших героїв, відновлюючи присягу Великій Румунії.

Ласкаво просимо герої! В наших хатах, в наших селах і містах, де лилися сльози наших скитальців, змушених втікати перед наближенням боїв, світліють душі:

Хай живе румунська армія!

Хай живе Велика Румунія!

Хай живе румунський народ!

Хай живе король і династія!

«GLASUL BUCOVINEI» (Чернівці). — 1918. — 8 листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 8. Чернівці.

Заява газети «Glasul Bucovinei» про необхідність позбавлення буковинських українців прав автохтонного населення, а також «привелійованого положення» та «виключного захисту» з боку держави

«Українізм» на Буковині. (V. V.)

В довгому ряду анексій, завоювань та купівлі краю державною політикою було затерти сліди національного минулого в анексованому краї різними засобами, серед яких найнадійнішим була колонізація державним народом для закріплення панування в краї.

Так діялося, наприклад недавно в німецькій Польщі і в російській Польщі, так само в Бесарабії і в Ельзас-Лотарингії. На Буковині діялося так само. Лише тому,

що Австрія не має власної нації, бо австрійської нації не існує і таку колонізацію було здійснено за допомогою кількох націй, які виявилися серед імперської мішанини народів. Серед німецьких, угорських та інших колоній, які займали лише земельні наділи, і серед євреїв, які взялися за експлуатацію всіх багатств краю, рутени, завдяки своєму розповсюдженню, більшому, ніж всіх інших колоністів, не лише зайняли земельні ділянки, але й почали впливати на наше національне майбутнє, ведучи до рутенізації краю.

Ця рутенізація мала бути реалізованою віднині, можливо протягом цього століття, і якщо б творіння з Берестя-Литовського героїв дипломатів Черніна, Севрюка, Айдінгера і Василька (це є прямим наслідком роботи і його земляків з України, Голубовича і Севрюка) мало би успіх, тоді ціла Буковина увійшла би до складу української держави. Ця рутенізація буде реалізована і раніше в північній частині Буковини, яку вимагають для України, якщо ми уступимо території між Дністром і Прутом, ба навіть до Серету.

В третьому номері газети «*Glasul Bucovinei*», говорячи про долю Буковини, ми показали, що існуюча ситуація з чисельними співвідношеннями між румунами і українцями не може бути підставою для територіального вирішення національного питання на Буковині, тому українці тут є зайшлим елементом.

Звичайно ж, українці постійно провокують і історичні права, стверджуючи, що Буковина як давня українська територія не була румунізована в молдавську епоху. Тому, для утвердження аргументів румунізації цього краю, потрібно підкреслювати її і стосовно цього моменту.

Українці стверджують, що Буковина була заселена рутенами перед молдавським пануванням або принаймні в часи заснування Молдови, кажучи, що при дворі наших воевод, ба навіть і самі воеводи, розмовляли українською мовою. Якщо б це було правдою, і якщо додамо те, що знаємо і визнаємо істинним ми, а саме що початки церковної культури, яка, в той час була майже єдиною формою культури в цих краях, були слов'янські; що слов'янська мова зберігалася в молдавській церкві аж до сімнадцятого століття; що старі грамоти і перші молдавські літописи були написані слов'янською мовою, тоді не треба буде питати: а які ж обставини так тиснули на «українців» Буковини з їх уявною більшістю, що вони втратили свою національність, віднайшовши її лише після приєднання Буковини до Австрії?

Правдою є те, що рутянський елемент ніколи не був на території Буковини настільки численним, щоб надати краєві або принаймні його частині рутянського характеру, що мало би бути неминучим, якщо би він був домінуючим, або принаймні дорівнював румунському елементу.

Рівновага і етнічна нівеляція в Молдові були спричинені природними процесами у відповідності до свого нормального розвитку, такого ж розвитку, в якому зникли розсіяні румуни з Галичини.

Українізм на Буковині є специфічно австрійським творінням, вигаданим для стирання слідів давніх зв'язків між Буковиною і Молдовою. Австрія навмисно використовувала українізм за те, що він був найзручнішим засобом для колонізації. Знову ж, якщо б під рукою були німці, вона б з більшою радістю колонізувала лише за допомогою німців, однак тим для створення господарств треба було від імперії худоби, господарських будівель і землі. Натомість рутени, пройшовши короткий шлях з Галичини на Буковину, задовольнялися простим дозволом на в'їзд, працюючи спершу, як робітники і слуги, підготовлюючись до постійного перебування: процедура, яку можемо спостерігати і в нинішні дні.

Як тільки українці, прибулі і осілі в краю Буковина, домоглися з цілою інстинктивною жадібністю фізичного існування володіння будинками, в яких вони влаштувалися, даючи місце і іншим запрошеним родичам, внаслідок чого румуни були утиснені в усадкованих поселеннях.

Ця агресія і позбавлення власності породило з боку позбавлених власності енергійну опозицію і відчуття самобереження, насамперед надихаючи їх та захищаючи від будь-яких нещасть. Так в останніх роках перед вибухом війни відбулися акції порятунку, які дали обнадійливі результати в галузі шкільництва. Так само не лише в змішаних громадах, які знаходилися ізольовані в чисто румунських повітах, але і в майже цілком рутенізованих теренах північно-західної Буковини мешканці, і не лише резеші, котрі завдяки своїй класовій свідомості краще зберегли тут і свою національну свідомість, а й селяни, об'єднані довкола заснування народних румунських шкіл, які посилали своїх дітей в ці школи, засвідчуючи цим свою національну свідомість особливо ті, які втішались прихильністю влади. Приватні румунські школи, засновані завдяки настирливості товариства мазилів і резешів і підтримані товариством для культури в громадах Комарешти, Панка, Костешти, Карапчів над Черемошем тощо почали розвиватися в найрадісніший спосіб і стали жахом для українців, які боялися втратити охоплені райони. Однак війна, на жаль, поки що поклала кінець цьому гарному початку.

Ці початки, подібні до цих конкретних, отже «реальні» прояви ідеального руху, не були необдуманими. Вони були поряд з історичними аргументами доказом того, що українізм є чужим елементом для автохтонних елементів краю, що його агресивність потребує відсічі і спротиву всіма заходами особливо тепер, коли справа йде до того, що через територіальний розділ краю, нам доведеться всіма можливими способами відновлювати втрачені національні твердині на півночі Буковини.

Ця агресивність має бути такою великою, оскільки українці не рішаються вимагати цілої Буковини для себе. Тому нашим обов'язком є роздмухати її найсильніше, не підкоряючись нікому. Буковина була румунською на протязі всього її існування, і повинна нею залишитися.

Не хочемо цим сказати, що ми хочемо «знищити» українців. В історичних кордонах краю можуть не потривоженими і «не знищеними» будь-які нації, які представлені нині постійними мешканцями. Так як німецькі і угорські колоністи на Буковині живуть не потривожено і чисто румунських регіонах, так само і українці можуть втішатися життям на румунській Буковині як належить кожній нації згідно з принципами свободи і автономії. Один з них вимагає відмови, а саме від привілейованого положення, яким вони втішались донині з боку уряду на нашу шкоду. Отримуючи виключний захист, який був частиною панування принципу «divide et impera», вони становили загрозу для румунської нації, яка своїми власними засобами має утвердити собі безпечне національне життя, роздмухуючи його тим більше, що потрібно покласти край збільшенню числа українців завдяки еміграції з Галичини, що було найнебезпечнішим для нас.

Якщо все ж настане розподіл, навіть і в найбільш дружній спосіб, цей розподіл означатиме приплив, який бурхливим потоком затопить край через кордони Галичини.

«GLASUL BUCOVINEI» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 8 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 8. Чернівці.

Повідомлення про перебрання влади над Північною Буковиною Українською Національною Радою

Чернівці в українських руках.

(У. [країнська] Т. [елеграфна] А. [генція], Київ, 8 листопада 1918).

Українська Телеграфічна Агенція доносить з Будапешту:

По відомости місцевих газет, українські частини 41 і 24 піхотних полків зайняли північну частину Буковини разом з Чернівцями. Всю владу в руках Буковинської Української Ради. Південну частину Буковини зайняли румуни. Між обома військовими частинами немає жодних боїв. Людність надзвичайно задоволена переходом влади в українські руки. Організація оборони йде енергійно. Сподіваються, що між румунами й українцями прийде до повної згоди щодо поділу Буковини.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів).— 1918 — 13 листопада.
«Діло» (Львів).— 1918 — 14 листопада.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про розпорядження міського голови О. Безпалка щодо виділення однакової кількості дров для всіх національних громад

Рівні права для всіх!

Новий міський голова, комісар Безпалко розпорядився, щоб 1 000 кубометрів дров надішло до продажу, в тому числі в рівних частках по 200 кубометрів для кожної з п'яти національностей, які мешкають в Чернівцях.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 — 10 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про заходи Української Національної Ради щодо забезпечення електростанції міста Чернівці мазутом

Чи ми будемо з світлом, чи ні?

Забезпечення міської електростанції мазутом, яке зараз має велику важливість для міста, залишається все ще проблематичним. Дирекція електростанції декілька днів тому послала до Коломиї кур'єра з рекомендацією від Чернівецької Української Національної Ради до Ради в Коломиї. Вчора від зателефонував в Чернівці і повідомив, що його прийняли дуже любязно і дали рекомендацію до Дрогобича, де він повинен отримати нафту для Чернівців. Коли він з нею повернеться, при сучасній ситуації з залізничним сполученням, є цілком непевно. Тому висловлюємо прохання економити електричну енергію, щоб ми не опинилися без світла і води, а внаслідок цього також без трамваїв, газет тощо.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 — 10 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9.

Повідомлення про призначення українських депутатів від Буковини повноважними представниками ЗУНР

Українська Національна Рада.

Депутат Микола фон Василько іменованій зовнішнім представником української держави в Відні, Берліні і Берні.

Українським військовим представником при військовому міністерстві призначено д-ра Смаль-Стоцького. Йому допомагатиме підполковник Антон Варивода. Українське військове бюро знаходиться в військовому міністерстві, мезонін 163.

Тимчасове керівництво зовнішніми стосунками довірене дотеперішньому заступникові голови Української Парламентської Репрезентації д-рові Євгенові Левицькому, котрий 1 числа місяця відправився в Швейцарію.

Тимчасовим представником української закордонної служби при урядах в Відні, Берліні і Берні призначено пана Миколу фон Василька.

Перебрання всіх справ в дотеперішніх центральних установах в Відні, оскільки вони стосуються численних справ української держави, здійснять за дорученням [Української] Національної Ради д-р Дністрянський (культури і освіта, юстиція, залізниця, народне здоров'я і соціальна опіка) і фон Лукашевич (внутрішні стосунки, рільництво, фінанси, торгівля, громадські роботи).

Канцелярія Української Національної Ради тимчасово знаходиться в будинку парламенту, відділення 14.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 9. ЛЬВІВ.

Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради М. Василька та С. Смаль-Стоцького офіційними представниками ЗУНР

Депутат Микола фон Василько призначений Українською Національною Радою тимчасовим представником українського міністерства закордонних справ при урядах в Відні, Берліні і Берні.

Українська Національна Рада у Львові іменувала пана професора д-ра Смаль-Стоцького представником українських справ при військовому міністерстві.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 9. ЛЬВІВ.

Повідомлення про діяльність буковинців на дипломатичній службі ЗУНР

Відповідальність за зовнішні стосунки української держави покладено тимчасово на пана д-ра Євгена Левицького, котрий і відбув до Швейцарії. Пан Смаль-Стоцький є українським військовим аташе при міністерстві в Відні. Панове д-р Дністрянський і Лукашевич є там представниками у всіх установах, які мають стосунки з новою українською державою, що її репрезентує в Відні, Берліні і Берні пан Микола Василько. Як бачимо, колишні тутешні корифеї української політики, яких постійно вихваляли як могутніх стовпів австро-угорської монархії, зберігають поважну дистанцію від українського народу, всередині якого — найсильніше в Буковині — ніхто не сумнівається, що розпад Австрії є довершеним фактом. Українці хочуть за допомогою старих людей відгадати перспективи, які відкриваються перед новою українською державою в новому світі, який тепер народжується.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 15 Листопада. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 9. Львів.

Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради Л. Цегельського та С. Смаль- Стоцького міністрами уряду ЗУНР

Українське правительство.

В суботу, дня 9-го падолиста о год. [ині] 1 ½ пополудни Українська Національна Рада назначила правительство, або тимчасовий секретаріят української держави, в такому складі:

Голова і секретар фінансових справ: д-р Кость Левицький.

Секретар внутрішних справ: д-р Льонгин Цегельський.

Секретар заграничних справ: д-р Василь Панейко.

Секретар торгівлі і промислу: Ярослав Литвинович.

Секретар віроісповідань: Олександр Барвінський.

Секретар освіти: (поки-що необсаджений секретаріят, призначений для д-ра Степана Смаль-Стоцького, тимчасово заступає Олександр Барвінський).

Секретар суспільного здоров'я: д-р Іван Куровець.

Секретар військових справ: отаман Дмитро Вітовський.

Секретар праці і суспільної опіки: Антін Чернецький.

Секретар публичних робіт: д-р Іван Макух.

Секретар земельних справ: д-р Ст. Баран.

Секретар шляхів: Іван Мирон.

Секретар почт і телеграфів: Олександр Пісецький.

Крім того в склад державного секретаріату входить кождохасний голова, згляд-но заступник голови українського харчового уряду (тепер д-р Стефан Федак).

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ГРУДНЯ.

1918 Р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про ситуацію в Чернівцях в очікування румунської окупації

Хвилюючі дні в Чернівцях.

В очікуванні румунів.

Серія подій, які позбавили нас спокою, як виглядає, ще довго не вичерпалася. Не єдиною серед вражаючих випадків у державі, особливо жахливий кінець нашої армії, котрі ми щоденно все більше усвідомлюємо і котрі нас готують до жахливо-го. Події в нашому найближчому оточенні розгортаються так швидко і є такими багатими на такі тривожні моменти, що ми не виходимо з виснажуючого нерви стану. Перед перебранням влади представниками обох націй нас ми були в страху перед загрозливою анархією. Всі злякано очікували на порятунок яким небудь фактором, покликаним до того, щоб відновити спокій і порядок. Моторошні дні минули. Натомість питаємо: Що трапиться? Хто перебере управління: румуни чи українці? Це питання залишалось довго, напевно занадто довго без відповіді. Нарешті українці вирішили покінчити з нестерпним станом і разом з представником румунів д-ром Ончулом перебрали владу. Все влаштувалося і протягом одного дня всі думали, що ситуація змінилася на краще. Однак вже першого дня нового уряду почалися розмови, що цей уряд не втримається. Це значить, що прийдуть румуни. Буковинські румуни пред'явили свої історичні права і захотіли окупувати цілу Буковину, включно з Чернівцями. Спершу з'явилися чутки в різних формах. Однак поступово вони згустилися і прийняли характер очікуваних, справжніх речей. Знову минали дні в напруженні і невпевненості.

Не відомо було: прийдуть румуни чи не прийдуть? Лише в п'ятницю 8 листопада таємниця почала відкриватися. Ми довідалися, що Румунська Національна Рада звернулася до румунського уряду з проханням окупувати Буковину для захисту і безпеки краю. Одночасно поступали повідомлення з різних місцевосте, які сповіщали про присутність румунських підрозділів. Нарешті прийшла прокламація генерала Задіка, яку розкидав румунський льотчик і де повідомлялося про появу румунів.

Отож вони йдуть. Їх починають чекати. Знову починають ширитися чутки. Одні хочуть знати, що вони прийдуть в суботу, інші сподіваються, що вони вже в Чагрі. Напруження все зростає. Вчорашній день минув в очікуванні. Надвечір можна було зауважити перед румунським Національним Домом живу схвиловану картину. Насамперед зібралось багато румунських горожан, дам, студентів, солдатів, офіцерів, духовенства і інших класів населення. Видно було букети квітів, вхідні брами румунських домів були прикрашені зеленню. Всі готувалися до зустрічі гостей. Ніхто не знав години, коли відбудеться вступ.

Та одночасно можна було спостерігати і іншу картину. Українські легіонери і солдати почали відтягуватися. Можна було передбачити, що це станеться. Бо українці в своїх прокламаціях заявили, що вони прийшли лише для того, щоб забезпечити спокій і порядок в місті. Коли ж прийшов інший силовий фактор з переважаючою силою, який зробив їх зайвими — добре, тоді, мабуть, їх місія є виконаною. Принципове питання, хто буде домінувати в Чернівцях, не зараз не буде вирішуватися. Головне — це захистити місто і край від анархії. Хід думок українців складний. Бо в цей момент, коли пишуться ці рядки, все ще будуються комбінації. Тому що румунів все ще немає.

Уряд залишається незмінним.

До вчора вечора румуни ще не прийшли. Їх чекають і сьогодні, в неділю. Напрошується питання: що станеться, коли прийдуть румуни? Чи внаслідок їхньої появи буде також і зміна новопризначеного уряду? Редактор нашого часопису звернувся до одного румунського політика, щоб отримати від нього роз'яснення. Ця особа вважає: уряд, який він є тепер, очевидно, не зазнає жодних змін. Румуни приходять як чисто військова експедиція, щоб піклуватися про безпеку міста і краю. Вони є, так би мовити, поліцією Антанті, які мають завдання окупувати прикордонні області до остаточного розв'язання, щоб підтримувати в них спокій і порядок. В управлінні краєм румуни не будуть вмішуватися.

Один український політик, якого ми запитали про його бачення, висловився так:

Ми поки що зайняли вичікувальне становище. Ми спільно з легітимним представником румунів перебравли управління в краї і намагаємося зробити все, щоб утримати спокій і порядок. Згідно з цісарським маніфестом ми маємо право представляти національні права нашого народу і ними користуватися, без того, щоб применшувати чийсь права. Якщо румуни зараз прийдуть, то ми не знаємо з яким наміром. Тому що зараз це не приведе до остаточного вирішення питання про Буковину. Якщо ми також зараз мусимо поступитися владою, то ми це ніскільки не зменшить наші національні і історичні права.

В українських колах також вважають, що за сучасних обставин цивільне управління не зміниться.

Дика стрілянина.

Вчора о 6 годині вечора постала в місті дика стрілянина, котра викликала велику паніку серед населення. На площі Ринок, перед румунським Національним Домом, зібралася велика юрба людей, котрі відкрито очікували на появу румунів. Український патруль наказав юрбі розійтися, однак наказ не було виконано, і тоді навіть — як повідомляється — прийшло до сутички між обома партіями. Через хвилину несподівано почувся сильний тріск вистрілів з рушниць, котрі повторювалися в цілому місті. Стріляли в повітря і нікого не поранено. Ця стрілянина мала

також свій наслідок. Через кілька хвилин площа спорожніла. Люди розсіялися дико і з почуттям страху. На жаль, при цьому трапився також нещасний випадок. Декілька пань з переляку зімліли, а одна з того переляку померла. Стрілянина живо нагадувала зловісні дні російської окупації, однак на щастя була нешкідливою. В кожному разі вона викликала паніку, яка надовго залишиться в пам'яті людей.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 — 10 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про передачу представниками українського уряду Буковини протесту проти окупації краю румунськими військами

Протест українців.

В суботу о 1 годині ночі пан д-р Іларіон [Мирон] Кордуба в супроводі капітана відправився спеціальним потягом до командира румунських військ, щоб заявити протест проти окупації краю румунами. В Глибоці наштотхнулися згадані панове на першого румунського офіцера і передали йому лист протесту наступного змісту:

[...]¹

Після передачі цього послання вищеназвані панове не дочекуючись відповіді, вирушили в зворотню дорогу.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 — 12 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Протест-меморіал Української Національної Ради Буковини проти окупації краю румунськими військами

Зважаючи на прокламації генерала Задіка від 9 цього місяця ми заявляємо від імені і за дорученням Української [Національної] Ради в Чернівцях:

Неправдою є бучімо в краю панує анархічний стан; навпаки ми згідно з цісарським маніфестом законно перебрали владу від крайового президента графа Ецдорфа. Завдяки вжиттю нами рішучих заходів в місті і в краї зберігається спокій і порядок

Таким чином відпадає підстава для втручання румунських військ. Тому ми звертаємо увагу командира королівських військ на те, що в випадку дальшого просування вперед румунських військ будуть вжиті необхідні заходи як перед Українською Національною Радою в Києві, так і перед урядами держав Антанти, які сприятимуть відновленню наших прав і прав нашого краю.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 — 12 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Дивись документ від 9 листопада 1918 р. «Протест-меморіал Української Національної Ради Буковини»

1918 р., листопада, 9.

Повідомлення про протест української Національної Ради Буковини проти окупації краю румунськими військами

Пан професор Кордуба за дорученням Української Національної Ради в суботу вночі поїхав в Глибоку і, розшукавши там командира передової частини румунської армії, передав йому протест проти окупації Чернівців. Професор Кордуба далі заявив, що українці, якщо їх протест буде залишено без уваги, передадуть цей протест далі до Вільсона і до Києва.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 12 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про проведення установчого засідання єврейської Національної Ради Буковини

В суботу, 10 цього місяця, в Томбейгаллі відбулося установче засідання Єврейської Національної Ради, про яке нам надали детальний звіт. Через брак місця ми помістимо його в наступних номерах нашої газети.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 9. Чернівці.

Повідомлення про пограбування і пожежу на складі в Старій Жучці

В суботу в полудень українські стрільці почали виїжджати з Садгори і Жучки; перед тим вони відчинили великі державні склади біля станції Жучка і, після того як вони вивезли з них стільки скільки було можливо, решту дозволили брати місцевому населенню. Прийшли мешканці цілої околиці, в тому числі багато селян, які тягнули стільки, скільки могли нести або везти возом. Дороги до Садгори були завузькі для такої кількості людей, так що велика частина їх мусіла рухатися полем. Коли нарешті справа зайшла задалеко, українські стрільці спробували розігнати грабіжників, що їм не вдалося. Коли стемніло, деякі селяни підпалили порожні дерев'яні бараки, щоби мати освітлення для своєї злочинної діяльності. Вогонь охопив деякі розміщені поруч з ними склади і більшу частину бараків і повних складів поглинуло полум'я. Пожежну сторожу з міста чекали аж до пізньої ночі.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 9.

Повідомлення про скупчення тисяч демобілізованих солдатів в Новоселиці, які займаються крадіжками та грабіжництвом

В Новоселиці.

Тисячі і тисячі солдатів розташувалися табором на Новоселицькому вокзалі і очікують на перевезення їх на їхню батьківщину. Вони не мають жодного пристановища і не отримують жодного утримання, тому природньо, що вони змушені вдаватися до крадіжок і грабунків. Вже багато місяців тому було добре зрозуміло, яку небезпеку несе з собою демобілізація, і хотіли вжити належних заходів, однак, на жаль, нагальні події майже припинили ці заходи. Тож ми, не лише на Буковині але й в цілій колишній монархії в цьому відношенні стоїмо перед хаосом, який важко собі уявити.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 9 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 9.

Повідомлення про ситуацію в Чернівцях в очікуванні румунської окупації

Сповнене напруження чекання в Чернівцях. Румунські війська в наступають на Чернівці. Буковина відрізана від цілого світу. Місто без новин.

Ситуація. Чернівці, 9 листопада, 8 годин вечора.

Прийдуть румуни чи ні? Чи українці мирно відступлять чи прийде до боротьби? В цю годину, коли ці рядки ідуть до друку, серед населення столиці панує невимовне напруження, і ми знову опинилися в раптовій паніці, яку Чернівці багато разів переживали впродовж війни, коли ворог приходив чи відходив або коли ми очікували наших. На цей раз жоден зі згаданих випадків не справдиться, це напруження, яким сповнений сьогоднішній день є чимсь новим. Після обіду центральні вулиці і площа Ринок були переповнені святково одягненими людьми, буковинськими румунами в святковому настрої, в румунському Національному Домі повне очікування напруження, румунські офіцери і солдати поклали на місце розеток трикольори, гуляння мов у святкові дні, в яких ми колись брали участь. І несподівано почулися постріли на площі Ринок! Натовп охопив страх, який переріс в паніку і примусив всіх звідти розбігтися. Хвилювання поширилося на щільно заповнені кав'ярні і крамниці, які швидко опустили свої вітрини і зачинили двері. Біля семи годин вечора в центрі настала мертва тиша. Як стало відомо пізніше, українські солдати зробили холості сигнальні постріли, котрі лише збудили страх і жах, проте не спричинили жодної шкоди.

Після всього, що було почуто, побачено і відчуто, є дуже імовірним, що румуни наміряються зайняти крайову столицю Чернівці і знаходяться зараз в наступі. На це вказує не лише прокламація, скинена вчора румунським льотчиком, котра цілком виразно представляє наміри румунів, але й також окупація Серету, яка відбулася сьогодні, а отже одного з міст, на яке претендували українські національні збори 19 жовтня. Далі треба взяти до уваги, що румунський уряд засвоїв ухвалену румунською Конституантою в чернівецькому Національному Домі 27 жовтня резолюцію («Об'єднання всіх румунських областей в єдину румунську національну державу») і що переданий до нього в Яси буковинською румунською делегацією заклик про допомогу мав той наслідок, що румунські війська вже декілька днів перебувають на буковинській

території і більше не існує сумнівів в тому, що румуни з регату хочуть вступити в наше місто.

Коли ця газета буде опублікованою, тоді напевно вже буде здійснено поворот або це станеться невдовзі. Об'єктивній пресі, яка знаходиться в одному і в другому таборі, а сьогодні хоче співробітничати лише для поборювання анархічної ситуації і для встановлення спокою і порядку, не залишається нічого іншого, крім вірного реєстрування подій, які розвиваються. Також і все населення сьогодні, в ці дико схвильовані дні, коли події раптово валять одні одних, немає іншого бажання, аніж повернення мирних обставин, зникнення терору і сваволі, встановлення спокою і порядку і гарантування безпеки життя та майна. За вищезазначених обставин вони будуть вдячними кожному, хто здобуде їм це таке дороге і раніше так мало цінене добро.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 10. Чернівці.

Повідомлення про спільну діяльність українських січових стрільців та буковинської жандармерії з роззброєння демобілізованих солдатів

Після розпаду Австрії на багато окремих держав багато тисяч солдатів щоденно повертаються на батьківщину. Також і через Чернівці проходять великі маси тих, що повертаються додому з України через Новоселицю, сподіваючись, що тут є пункти харчування і що тут вони дістануть утримання. Хоча це вже не так, тут, на щастя, не помічено ексцесів і пограбувань з боку тих, хто повертається, як це трапляється в інших місцях. На підставі різних повідомлень свідків ми можемо запевнити, що солдати примушують селян поблизу кордону видавати їм харчові продукти, однак причиною цих випадків є лише дошкульний голод, а не жадібність. Грабежі і краді, на які на жаль надто часто скаржаться в околі між Новоселицею і Чернівцями, треба віднести на рахунок банд грабіжників. Ці банди складаються в основному з дезертирів, втеклих штрафників і різноманітних прибулих з Росії злочинних осіб. Наші залишені напризволяще солдати самі здані на милість цих банд. Тому що на кордоні наша жандармерія і українські стрільці роззброюють солдатів, щоб попередити будь-яке насильство з їхнього боку, вони стають цілком безборонними проти згаданих банд грабіжників, котрі часто нараховують понад сто осіб. Є багато повідомлень, що між тими, хто повертається додому, і бандами відбуваються багатогодинні бої. Нарешті, що стосується пограбувань військових складів в Новоселиці, Садгорі, Жучці тощо, то участь в них, як і в нас у місті, у більшості брали цивільні особи.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 10 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 10. Львів.

Повідомлення про рішення Української Національної Ради змагати до об'єднання всіх українських земель в єдину державу

За зєдинене українських земель.

В неділю 10 падолиста с. [ього] р. [оку] о годині 10-ій рано повна Українська Національна Рада одногосно прийняла отсе внесене д-ра Романа Перфецького і товаришів:

Українська Національна Рада як найвисша власть українських земель бувшої австро-угорської монархії в змаганю до здійснення національного ідеалу всього українського народу поручає державному секретаріятові поробити потрібні заходи для зєдиненя всіх українських земель в одну державу

«Діло» (Львів). – 1918. – 11 листопада.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). – 1918. – 11 листопада.

«БУКОВИНА» (Чернівці). – 1918. – 10 грудня.

1918 р., листопада, 10. Львів.

Повідомлення про розгляд буковинських проблем на засіданні Української Національної Ради у Львові

Українська Національна Рада.

Львів, 10 падолиста 1918.

В останніх днях У. [країнська] Н. [аціональна] Р. [ада] вирішувала головне питання дня, як заведення преенційної цензури з огляду на стан облоги і полагаджував інші зарядження на засіданнях президії. Найбільш уваги присвячувано переговорам делегації Ради з представниками польського громадянства у Львові в справі вирівняння непорозумінь, зроджених зачіпними кроками польських зоружених цивільних відділів, через що терпить загал населення столиці. [...]

Член Ради Бурачинський іменем буковинців домагається устанавлення місць товаришів секретарів внутрішніх справ, фінансів і харчових справ для буковинців з огляду на інші адміністраційні установи бувших коронних країв Галичини і Буковини.

Член Ради д-р Степан Баран прилучився до виводів члена Бурачинського і радить з огляду на наші віроісповідні відносини на Буковині залишити за представником Буковини місце товариша секретаря віроісповідань. [...]

«Діло» (Львів). – 1918. – 11 листопада.

1918 р., листопада, 10. Київ.

Мобілізаційний заклик бойового комітету Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців про створення корпусу Січових Стрільців

До синів України!

Бойовий комітет Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців у Києві видав отсей мобілізаційний поклик до українського громадянства:

То, чого ми так бажали, сталося. В українській частині Галичини ллеться вже кров. На полях падають голови синів українських селян, які нападаві бороняться і змагаються в кровавім бою зі своїми віковічними ворогами: польською шляхтою та й тими, що з нею разом тягнули всі соки з українського народа. На галицьких полях має рішитися одна із великих подій в життю цілого українського народа.

На поміч, до зброї!

Дужі голоси українського народу в Галичині не просять помочи, а приказують всім, у кого беться серце свідомого українця, негайно стати поруч з ними до послідного бою. Се в першій мірі відноситься до українців Галичини, Буковини і Угорщини, які у сю хвилину пробувають поза межами свого краю.

Хто не хоче, або храми Божі, як давно за часів Польщі, віддавалися в аренду, хто не хоче, аби місця, де вони родилися були поруйновані, хто не хоче зносити моральних і фізичних побоїв, хто не хоче в ярмі ходити, хай негайно стає в ряди.

До зброї!

Довсіх свідомих синів цілої України від Сяну аж по Кубань кличемо: «Злітайтеся сизі орли на поміч браттям галичанам. Покажіть ще раз, як за часів Богдана, що ми всі одною душею, одним тілом з віками гнобленими галичанами».

Нам потрібний зараз корпус смілих завзятих синів України, потомків славного козацтва. Січові Стрільці з галичан, які зібрались над Дніпром біля Києва, мають негайно перевести організацію військової помочи для Галичини. Правильна організація вимагає не їхати окремими відділами, а цілими бойовими одиницями. Зголошуватся треба особисто у Києві в Михайлівському монастирі.

Виконачий комітет Головної Ради українців Галичини, Буковини й Угорщини звиває в першу чергу всіх здатний до бою українців з правобережного Збруча негайно записатися і підчинятися всім його розпорядженням. Синів Наддніпрянської України прохаємо о негайну поміч як жертвами крові, так і допомогою матеріальною для тих, що їдуть на фронт. Потрібні не тільки грошові засоби, але ще в більшій мірі поміч споживчими средствами. Східна Галичина знищена війною гірше других країв.

Сини України! В усіх галицьких селах і чоловіки, і жінки, і діти озброїлись чим могли і йдуть з вірою в кращу будучність стрічати відвічного ворога. Поможіть!

Виконачий комітет Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців:

Д-р Дмитро Левицький, д-р Григорий Давид, інженір Павло Волосенко.

Представник Січових Стрільців полковник Євген Коновалець.

«ДІЛО» (Львів). — 1918. — 10 листопада.

1918 р., листопада, 11. Чернівці.

Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про обставини окупації румунськими військами Чернівців

Вступ румунів у Чернівці.

Населення столиці краю Чернівців перебуває під враженням нових сильних переживань. Румунські війська на чолі з генералом вступили вчора в місто. Румунське населення вітало їх з почуттям гарячого національного запалу, який знайшов свій вираз у бурхливих оваціях. Поява румунських військ в Чернівцях, так само як і в краї загалом розглядається як здійснена за дорученням Антанти інтервенція, яка має задачу заспокоїти край і захистити його від ексцесів з боку злочинних, анархічних елементів, які нині майже скрізь чинять неподобства. Наскільки пошириться ця окупація румунськими військовими силами, чи румуни ступлять лише в румунську частину краю, чи також і в північну Буковину, про це немає жодної певності, бо в цей момент невідомо які вказівки виконує румунський генерал. Не можемо сказати, чи цей історичний акт остаточно вирішує долю краю. Певним є те, що вчорашній вступ румунів у столицю краю починає нову багату на наслідки фазу в так глибоко хвилюючій трагедії нашого міста.

Перед вступом. Повна чекання неділя.

Як відомо цієї події чекали вже цілий тиждень, однак ніхто не міг з певністю сказати, коли вона станеться і чи станеться взагалі. Понад це не хотіли чи не могли дати ясного пояснення ті кола, які тримали всі нитки інтервенції в свої руках. Лише в п'ятницю, 8 листопада ми отримали певність у тому, що румуни йдуть. Їх очікували вже того дня. Близько 4 години пополудні майже все румунське населення зібралося перед румунським Національним Домом, раптово звільнивши площу внаслідок дикої стрілянини, про яку ми вже повідомляли. В п'ятницю надвечір прийшло зрозуміння, що румунські війська приблизно через 48 годин прибудуть

в Чернівці. Розраховували на те, що можна буде привітати гостей в неділю після обіду і вжили всіх необхідних заходів для їх прийому. Вже рано вранці румунське населення почало збиратися на площі Ринок, до яких, очевидно, приєдналися і інші верстви населення. Напруження посилювалося ще й через зовнішні моменти, які належали до програми. Бачили румунських офіцерів — ще в австрійських уніформах — які їздили по місту на автомобілях і передавали повідомлення.

Румунський прапор на ратуші.

Особливо виразною була картина моменту підняття румунського триколюру над ратушею. Близько половини на одинадцять ранку барон Ніку Флондор в супроводі офіцерів і студентів прибув в міську раду з прапором. В салоні бургомистра тоді ще перебував призначений українським урядом міський комісар Безпалко. Його запитали по всій формі, чи можна повісити румунський прапор на ратуші, на що пан Безпалко, природньо, ствердив, що він дотримується точки зору, що всі народи, які живуть в місті, мають право повісити на ратуші свій прапор. Через кілька хвилин на балконі ратуші розвівався румунський прапор. Пізніше було повішено румунський прапор також і на верхівку ратуші. О 12 годині дня було усунено старий австрійський чорно-жовтий прапор, який до того часу майорів на залізному стрижні. Його було повішано давно і він зробився не до впізнання, тепер же він зник повністю і з ним і останній блідий символ старої Австрії. Населення спокійно спостерігало за цим, без емоцій, взагалі не приділяючи найменшої уваги цьому своєрідному моменту. Так в очікуванні минули передобідні години. Близько полудня довідалися, що румунські війська вже наближаються до міста, однак потребують ще кілька годин часу, щоб вступити в місто. Про це було оголошено натовпу, що чекав, з заміткою, що румуни напевно прийдуть лише пізно пополудні. Люди розсіювалися повільно, натомість швидко поверталися. Близько 2 годин пополудні картина перед ратушею знову стала бурхливою і барвистою. Дами з букетами квітів зібралися перед румунським Національним Домом. Студенти, офіцери, духовенство, всі з румунськими барвами, діяльно пересувалися рядами, доки юрба чекала. Близько чверті на восьму вечора рядами раптово пройшов сильний рух.

З'являються румунські патрулі.

Невдовзі почувалися голосні вигуки «Sa-treasca». Отже вони вже тут. Патруль, який складався з 6 солдатів і одного офіцера, на трьох мотоциклах, один з яких був озброєний кулеметом, з'явився на площі Ринок і зупинився перед румунським Домом. Бурхливе, коротке привітання. Після цього від'їхали вони знову по Панській вулиці в напрямку до Фольксгартену. Потім настав період нерухомого чекання, однак не довгого. Скоро почали знову чекати. Знову минали години. Лише близько вечора довідалися, що румуни на чолі з генералом Задіком розмістилися в Чагрі і що вони в понеділок о 9 годині ранку здійснять в'їзд до міста. Натовп розійшовся.

Перебрання влади румунами.

В полудену пору сталася подія дуже важливого значення. Пан барон Ніку фон Флондор відправився у супроводі офіцерів до всіх установ і перебрав владу від імені Румунської Національної Ради. Перебрання відбулося цілком спокійно і в ввічливій формі. Правду кажучи, барон Флондон не застав в більшості установ жодних представників попереднього уряду; лише в міському магістраті залишився призначений українцями міський комісар Безпалко, котрий аж тоді залишив своє місце, коли в магістраті з'явилися румуни. Загалом на чолі установ залишилися ті службовці, які очолювали їх за часів австрійської держави.

Керівництво крайовим урядом перебрав пан надвірний радник Ераст фон Тарангул.

Керівником дирекцією поліції знову був призначений її колишній керівник надвірний радник Костянтин фон Тарангул.

Дирекцію пошт було передано пану надвірному радникові Ліпперту.

В фінансовій дирекції залишено на його місці пана надвірного радника Міллера.

Дирекцію залізниць знову довірено пану надвірному раднику Ріттеру.

Президію крайового суду перебрав віце-президент крайового суду Якубович.

Бургмістром призначено екзарха Шандру.

Поляки і румуни.

На підставі наради місцевих поляків було вирішено привести до згоди інтереси польського народу на Буковині з інтересами румунів. Відповідно до цієї тенденції місцеві польські легіонери стали на службу нового румунського уряду. В неділю пополудні бачили, як загін польських легіонерів з піднятим польським прапором марширував перед румунським Національним Домом. Вони якби передали румунам привіт польського народу на Буковині.

Вступ. Понеділок о пів на другу пополудні.

Вчора 20 хвилин після 1 години генерал Задік зі своїм штабом увійшов в Чернівці. Президент Румунської Національної Ради барон Янку Флондор виїхав йому назустріч власним автомобілем і настиг його на вулиці Ратушевій, відки попровадив його до румунського Дому. Численна румунська публіка, яка збиралася перед ратушею і на площі Ринок привітала генерала жвакими вигуками «Catreasca» і прямо-таки засипала його квітами. Генерал Задік, людина симпатичної вдачі і середнього зросту, дякував на всі боки і відповідав на вигуки.

Перед Національним Домом генерала чекали представники румунів, а саме члени Румунської Національної Ради, численні духовні особи, офіцери, студенти і дами, які привітали гостя гучними оплесками і провели в зал прийомів на другому поверсі румунського Дому, де відбувся офіційним прийом. Зал був чудово прикрашений зеленими гілками. Тут президент [Румунської] Національної Ради барон д-р Флондор звернувся до генерала з привітальною промовою:

Привітальна промова.

«Як президент Румунської Національної Ради маю обов'язок привітати славу румунську армію з вступом її до столиці краю Буковина, краю, який в своєму лоні ховає реліквії нашого великого господаря Стефана».

[...]

В супроводі барона Янку Флондора гості направилися до архієпископської резиденції, де розквартирувався генерал.

В цей момент румунське військо почало виходити з площі Ринок під оплески натовпу. Вони проходили малими відділами приблизно по 30 осіб, дуже добре вишколені. Під час проходження першого відділення біля ратуші змішаний хор, розташований на сходах ратуші, співав румунських пісень. Вступ продовжувався до третьої години пополудні.

Демонстрація.

Після святкового прийняття генерала румунське населення влаштувало святкову демонстрації вулицями. На чолі демонстрації йшли члени товариства «Армонія», до яких примикав великий натовп людей. В поході брала участь також делегація польських легіонерів. Похід рухався з площі Ринок через вулицю Ратушеву і звідти через Панську вулицю на вулицю Головну, звідки направилися до румунського Національного Дому і де він в порядку розійшовся.

Реабілітація архієпископа Репти.

Як ми чули, Румунська Національна Рада вирішила реабілітувати старого архієпископа д-ра фон Репта, котрий внаслідок відомих подій мусів залишити свою посаду, і знову довірити йому його гідність і його посаду. Заплановано провести акцію, яка надасть архієпископові цілковите задоволення.

1918 Р., Листопада, 11. Чернівці.

Повідомлення газети *Gemeinsame Kriegsausgabe* «*Czernowitzer Allgemeine Zeitung*»—«*Czernowitzer Tagblatt*» про обставини окупації румунськими військами Чернівців

Вступ румунських військ в Чернівці.

Румунська Національна Рада під керівництвом голови д-ра Янку Флондора в неділю перебрала управління над Буковиною. Вночі з суботи на неділю українські війська відтягнулися. Єдиним інцидентом, який стався при цьому відході, була паніка на площі Ринок в суботу о шостій годині вечора. В іншому революція між українським і румунським пануванням відбулася без крові і в цілковитому спокої. В неділю вранці, коли наближення румунських збройних сил було вже певним, Румунська Національна Рада приступила до захоплення всіх владних установ краю. З величезною веселістю було піднято румунський прапор з триколом на румунському Національному Домі, на головному балконі ратуші та на найвищій верхівці вежі. Потім румунський прапор було піднято на крайовому уряді. Призначені Українською [Національною] Радою керівники державних установ в неділю не з'явилися в своїх бюро. Пан депутат Ніку фон Флондор приїхав з кількома буковинськими румунськими офіцерами від імені [Румунської] Національної Ради в окремі найвищі державні установи і доручив їх наступним особам:

Крайовий уряд — надвірний радник Е. фон Тарангул; дирекція поліції — надвірний радник Костянтин фон Тарангул, котрий також перебрав владу над поліцією цілої Буковини; жандармерія — обер-лейтенант Дан; дирекція пошти — надвірний радник Ліпперт; фінансова дирекція — надвірний радник Міллер; залізнична дирекція — надвірний радник Ріттер; крайовий суд — віце-президент Якубовіч; міський магістрат — священик Шандру.

В неділю.

В румунському Національному Домі в цей час (неділя 11 година) вважали, що прибуття генерала Задіка з його військами відбудеться ось-ось. Всі румунські персони з'явилися зі своїми дружинами, хор вишикувався на сходах ратуші. Великий людський натовп чекав на історичний момент, щоб пережити вступ румунських військ у Чернівці. Спершу здавалося, що затяжка з прибуттям потриває до другої години по полудні. В цей час румунський мотоцикловий патруль в швидкому темпі з'явився в місті і зразу ж повернувся назад. Близько 3 години пополудні один румунський офіцер приніс звістку правлінню Національного Дому, що військо з'явиться в місті щойно увечері. О 5 годині пополудні до Національного Дому прибуло автомобілем надійне посольство від генерала Задіка до правління Національного Дому, який через буковинського румунського офіцера про те, що румунський генерал щойно в понеділок о 9 годині ранку прибуде в Чернівці. [...]

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»—
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 12 ЛИСТОПАДА.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 11. Чернівці.

Повідомлення про приєднання поляків Буковини до румунів

Поляки Буковини приєдналися до румунського національного правління. Польські легіонери вчора організовано марширували під час параду румунів.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»—«CZERNOWITZER
TAGBLATT» — 1918. — 12 ЛИСТОПАДА. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 11. Чернівці.

Повідомлення про ймовірні мотиви обставини окупації румунськими військами Буковини

Значення румунської окупації Буковини.

Окупація крайової столиці Чернівців і цілої Буковини румунами сталася внаслідок заклику Румунської Національної Ради з мотивацією, що в краї панує анархія і необхідним є встановлення спокою і порядку. Румуни Буковини порівнюють цю інтервенцію з інтервенцією Австро-Угорщини і Німеччини в Україну, коли свого часу Рада в Києві закликала австро-угорські і німецькі війська на допомогу проти більшовицьких ексцесів. Згідно з інформаціями, отриманими від румунської сторони, вступ румунських військ в Чернівці і в край має тільки значення виконання поліцейської влади, яка в даний час є відділеною від державної влади. Румунські війська тимчасово не будуть вмішуватися в політичне управління. Їхнім завданням є таким чином виконання поліцейської влади. Політичні устремління буковинських румунів, представлені на Конституванті 27 жовтня 1918 р., ясно випливають з прийнятих тоді резолюцій. Буковинські румуни вимагають об'єднання усіх румунських областей в єдину національну державу, а отже і приєднання Буковини до Румунії і об'єднання з Семигородом, Банатом і Бесарабією. Європейська мирна конференція розгляне і прийме рішення стосовно цих вимог буковинських румунів, котрі стосовно Північної Буковини конкурують з вимогами австрійських українців. До того часу край залишатиметься, оскільки нині ситуація стабілізувалася, під управлінням румунської Конституванти, владу і авторитет якої визнає закликає румунська армія. Тому що румунська Конституванта 27 жовтня домагалася цілої Буковини, а отже і північних областей, розташованих на північ від Прута, тому влада війська генерала Задіка розповсюджуватиметься також і на ці повіті. Не може залишитися непоміченим, що для управління Буковиною чинними залишатимуться існуючі закони і розпорядження, що також і для всіх заходів чинність матимуть не румунські закони, як вважалося помилково, а австрійські закони. Щойно після прийняття рішення мирною конференцією відбудуться остаточні зміни.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 12 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 11. Чернівці.

Повідомлення про мотиви обставини окупації румунськими військами Буковини

11 листопада.

В бурхливій навалі великих подій нашого часу визначилися дві дати з історії Буковини: 11 листопада, день, коли за наказом його величності короля Румунії Фердинанда I генерал Задік, командир восьмої королівської дивізії на чолі своїх військ заволодів Чернівцями.

11 листопада є логічним наслідком 27 жовтня. Конституванта буковинських румунів на підставі права суверенітету, проголосила прагнення всіх румунів об'єднатися в єдиній незалежній державі, яку мали б творити всі частини Молдови, відірвані від материнського краю внаслідок мерзенного акту 1775 року.

Ця декларація, здійснення якої домагалися в своїх снах наші батьки і діди, визначила для всього народу нашу силу на майбутнє. З заспокоєними душами ми чекали на великий день загального миру для того, щоб реалізувати наше

священне право. Слова пана Флондора: після того, як ми чекали сто сорок три роки, ми можемо почекати ще кілька тижнів.

Однак минув тиждень і українці провели народне віче в Чернівцях, на якому домагалися розділу Буковини до Серету і об'єднання її з українською національною державою. Ці претензії ми з самого початку розглядали як максимальну програму, від якої пізніше передбачалося зробити поступки, ймовірно і напевно тоді, коли майбутній мирний конгрес розглядатиме спосіб загального торгування, яким виставлятимуть на аукціон різні провінції.

Спираючись на наше право, ми не чекали безтурботно остаточного вердикту, коли українці тішилися своєю маніфестацією 3 листопада. Бо вони не обмежилися лише фіксацією певної програми, але на жаль збочили з правильного шляху настільки, що ми не могли цього надалі терпіти. Для грабежів, для маскарадів, в яких неповнолітні діти, непотривожені військовою сторожею, розграбовували покинуті казарми, для розпалювання в масах більшовицької ідеї ми не відчували ніякої привабливості. Як елемент порядку ми не займалися залякуванням нікого, залишаючись послідовно неналяканими. Однак коли більшовицький рух прийняв небезпечні розміри для всього населення, коли особливо з краю прийшла вістка про самоуправства і грабежі та коли Українська [Національна] Рада взяла в руки уряд краю, відшукавши зловмисного сліпого виконавця чужої волі в наших рядах, тоді [Румунська] Національна Рада наказала своєму представникові при урядові в Ясах домагатися інтервенції румунського війська, якої прагнули всі мешканці Буковини, крім українців.

Хто інший міг глибше зрозуміти наш голос, ніж король Фердинанд I, звитяжний воевода, котрому долею призначено виконати мрії Міхая Хороброго? з вічною вдячністю в душі ми дякуємо і присягаємо йому на вірність.

[...]

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 12 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про заяву Я. Флондора щодо погодження Румунії з Антантою на окупацію цілої Буковини

Події в Чернівцях. Конституція для Буковини.

Вчора о пів на 6 під головуванням президента д-ра Янку фон Флондора відбулося засідання Румунської Національної Ради, яке виробило нову конституцію для Буковини. Це була своєрідна картина, коли в старому крайовому сеймі, де розроблялися закони для цього краю у складі старої Австрії, урочисто відкрилися нові часи. Засідання мало спокійний перебіг і заявило, що буковинські румуни розглядають край як своє історичне володіння і надалі хочуть його таким бачити.

Президент д-р фон Флондор відкрив засідання промовою, в якій змалював розвиток історичних подій від заснування Румунської Національної Ради до сьогоднішнього дня і висловився так:

«В останніх тижнях відбулися важливі події. Австрію було ліквідовано маніфестом цісаря Карла, який дав розвиток свободі народів. Після цього маніфесту стали негативно ставитися до об'єднання з Австрією».

Румунські депутати парламенту, котрі, власне кажучи, не мали жодних тісних стосунків з народом і все ж думали, що вони сміють говорити від імені румунського народу, прийняли рішення, котре було відкинута Конституантою 27 жовтня.

Румунська Національна Рада провела своє перше установче засідання і прийняла цілком інші рішення, ніж ті, які мали на увазі віденські депутати. Насамперед нами був відхилений проект, який допускав поділ краю.

Подальші події, особливо та обставина, що австрійський уряд передав державну владу на Буковині українцям і той факт, що це спричинило анархію, спонукало нас просити допомоги і захисту в румунського уряду. Як тільки румунські війська увійшли в край, українці покинули край і ми спокійно перебрали управління краєм. Тепер ми маємо обов'язок проявити справедливість щодо всіх націй і конфесій краю, через що має настати порядок і спокій в краю. Ми є тепер лише тимчасовим урядом до остаточного укладання миру. Ми хочемо до того часу справедливо і у взаємній згоді жити з усіма націями, з тим щоб було видно, що ми можемо справедливо управляти краєм. Далі своїм закликом про допомогу ми примусили румунський уряд тісніше зв'язатися з Антантою. Фактично досягнуто домовленості між румунським урядом і Антантою про те, щоб було здійснено окупацію краю Стефана Великого (цілої Буковини). (Вигуки «браво»). [Не Буковини по Серет чи по Прут, а Буковини Стефана Великого, Буковини, за яку було замучено Григорія Ґіку.]¹ На це Румунію виразно уповноважено. Це завдячуємо ми Богові і королю Фердинанду. (Вигуки «браво»). Промовець закінчує трикратним ура на честь короля Румунії Фердинанда.

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 13 Листопада.
GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 13 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про меморандум румунського національного комісара Буковини А. Ончула до румунського з вимогою передачі українцям української частини краю

Події в Чернівцях. Конституція для Буковини.

Вчора о пів на 6 під головуванням президента д-ра Янку фон Флондора відбулося засідання Румунської Національної Ради, яке виробило нову конституцію для Буковини.

[...]

Колишній депутат Скалат робить заяву про те, що він більше не належить до партії депутата фон Ончула.

Д-р Дорі Попович пропонує прийняти порядок денний. Пропозиція приймається.

Д-р Боднарескул розповів з довгими поясненнями про свою поїздку до Яс і гострими словами критикував поведінку депутата фон Ончула, котрий поїхав до Яс, щоб займатися там антирумунською пропагандою. (Чути вигуки «Зрадник!») Доктор фон Ончул передав урядові в Ясах меморандум, в якому він пропонував віддати частину Буковини. Д-р фон Ончул видавав себе в Ясах за губернатора Буковини, осоромивши наш край.

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 13 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 2. — Аркуш 8. Машинописна копія. Переклад з румунської В. Старика.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про створення комітету румунської Національної Ради в справі засудження румунського національного комісара Буковини А. Ончула

Пригода з Ончулом. Призначення комітету з несхвалення.

Згідно з внесеною д-ром Боднарескулом пропозицією згодом буде проведено вибори до комітету з несхвалення у справі депутата д-ра Аурела фон Ончула.

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 13 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про запит депутата Г. Грігоровіча до президента румунської Національної Ради Я. Флондора щодо негативного враження, яке справило на населення Буковини введення надзвичайного стану після інтервенції румунського війська

Події в Чернівцях. Конституція для Буковини.

Вчора о пів на 6 під головуванням президента д-ра Янку фон Флондора відбулося засідання Румунської Національної Ради, яке виробило нову конституцію для Буковини.

[...]

Перед ухваленням рішення з приводу цієї пропозиції попросив слова депутат Грігоровіч для запиту до президента. Депутат Грігоровіч вказав на рішення стосовно оголошення надзвичайного стану і зауважив, що це цілком погане враження на румунське і нерумунське населення, коли одночасно з вступом румунських військ на Буковину приймаються такого роду обмежуючі свободу розпорядження. Ось чому він робить запит до президента, чи нам слід чекати демократичного чи реакційного напрямку?

Д-р Флондор заявив, що заходи надзвичайного стану спрямовані виключно на подолання анархічного стану в краї. Генерал Задік хотів, щоб румунські війська вступили лише тоді, коли польські легіонери самі складуть зброю. Втім, президент запропонував депутатові Грігоровичу звернутися з своїм запитом до нового уряду.

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 13 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Маніфест румунської Національної Ради до румунів Буковини

До румунського народу!

Світова війна, гігантська, але справедлива війна проти милітаризму і імперіалізму викликала народження свободи у всіх пригноблених націй.

Румуни Буковини!

Ми також стоїмо на точці зору суверенітету націй, точці зору, яка визнана цілим цивілізованим світом і прийнята Конституантою 27 жовтня 1918 року, що румунський народ хоче сам управляти цим краєм.

Колишній австрійський уряд, який спочатку протипоставився цій справедливій вимозі, однак згодом мусів уступити, поступаючись перед рутенською силою.

Так сталося, що уряд краю перейшов до рук рутенів і таким чином утворився анархічний стан в краї.

Беручи до уваги те, що Румунська Національна Рада є єдиним легітимним представником румунського народу, [Румунська] Національна Рада вважала себе мимоволі вимушеною звернутися за допомогою до наших братів в королівстві і просити інтервенції румунської армії.

Його величність король, піддаючись справедливим вимогам, розпорядився, щоб румунські війська вступили в край для створення спокою, порядку і безпеки життя.

Одночасно зі вступом румунських військ в Чернівці [Румунська] Національна Рада вчора перебрала управління над цим краєм і буде виконувати свою владу через уряд, який ще буде призначено.

Закликаємо інші національності, які спільно проживають в цьому краї, в їхньому ж власному інтересі підкоритися цьому уряду, щоб їхні інтереси були визнані урядом.

Чернівці, 12 листопада 1918 р.

Президент Румунської Національної Ради д-р Янку Флондор.

Секретар д-р Сбера.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 12 листопада.
ПЕРЕКЛАД з німецької В. СТАРИКА.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 12.

Повідомлення про запровадження румунською Національною Радою стану облоги на Північній Буковині

[Запровадження стану облоги].

Згідно з рішенням Румунської Національної Ради краю запроваджується стан облоги в повіті Чернівці, на півночі Буковини між Прутом і Дністром, а також в повітах Вижниця, Вашківці, Радівці і Сторожинець.

Закликаємо всіх здати на найближчі комендатури жандармерії всю можливу зброю і амуніцію впродовж 24 годин після оголошення цього розпорядження.

Порушення цього розпорядження буде найсуворіше каратися згідно з законами воєнного часу.

Чернівці, 12 листопада 1918 р.

Голова Румунської Національної Ради: д-р Янку Флондор. Секретар: д-р Раду Сбера.

[Це оголошення надруковано румунською, французькою, німецькою, українською і польською мовами].

ЧОДА: ФОНД 6. — ОПИС 1. — СПРАВА 4. — АРКУШ 1.
МАШИНОПИСНА СЛУЖБОВА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД з РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.
GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 13 ЛИСТОПАДА. ПЕРЕКЛАД з НІМЕЦЬКОЇ
В. СТАРИКА.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 12. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про розпуск румунською окупаційною владою чернівецького бюргерверу

За дорученням президії поліції чернівецький бюргервер з 12 листопада є розпущений і роззброєний. Засідання великого відділу розпущені. Всі члени бюргерверу

повинні негайно здати органам безпеки всю зброю і амуніцію, яка знаходиться у їхніх домах! Досі не виплачену винагороду можна отримати в пожежній канцелярії після розрахунку. За виконавчий комітет: д-р Маркус Кремер, Франц Манц.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 15 листопада.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 15 листопада.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про заборону проведення румунською окупаційною владою зборів єврейської організації «Поалей Ціон»

Заборонені збори.

Вчора увечері відбулися збори, скликані «Поале Ціон» в Робітничому Домі за великою участю людей. Доповідь мав пан д-р Пістінер, який головним чином критикував виданий румунською Конституантою маніфест і заявив, що єврейське питання вирішуватиметься не в Чернівцях, а на конгресі. Євреї можуть бути за це спокійними. Від імені дирекції поліції поліційний конципіст Фішлер під час виступу Пістінера оголосив збори закритими, тому що про них не було повідомлено поліцію.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 13 листопада.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про інтернування в Ясах румунським урядом румунського національного комісара А. Ончула

Депутат д-р фон Ончул ще не повернувся. Про його місцезнаходження кружляють різні чутки. Кажуть навіть, що його було інтерновано в Ясах. Ми відмічаємо цю чутку з певним застереженням.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 12 листопада.
 GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-«CZERNOWITZER
 TAGBLATT» — 1918. — 12 листопада. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про урочисте Богослужіння в православній катедральній церкві в Чернівцях за полеглих румунських солдатів

У вівторок, 12 листопада о 11 годині ранку відбудеться після святкової служби Божої в греко-православній архієпископській катедральній церкві доксологія з панахидою за полеглих румунських солдатів.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 12 листопада.
 ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 12. Чернівці.

Повідомлення про перебрання влади над буковинською православною церквою колишнім митрополитом В. Рептою

Циркуляр. Ч. 243 пр.

Чернівці, дня 12/25 ноемврія 1918.

Відносно до циркуляра з дня 1/14 семтемврія с. [ього] р. [оку] Ч. 227 (Л. Р. ч. 4 з 1918 р.) повідомляєм всечесне духовенство, що з сьогоднішнім днем перебрали ми знов провід консисторії і архидієцезії.

Архієпископ і митрополит:

Владимір.

«Листок розпорядків архієпископської Конзисторії в справах прав. [ославно]-схід. [ної] буковинської Архидієцезії» (Чернівці). — 1918. — 29 листопада/12 грудня.

1918 р., листопада, 13. Львів.

Повідомлення про створення військового округу Чернівці у складі Західно-Української Народної Республіки

Розпорядки Державного Секретаріату Військових Справ.

Дня 13 с. [ього] м. [ісяця] вийшло 5 розпорядків Держ. [авного] Секр. [етаріату] Війс. [ькових] Справ про формоване укр. [аїнської] жандармерії; про демобілізацію заведень, формацій і т. [ому] п. [одібне] бувшої австр. [о]-угор. [ської] монархії; про поділ Західно-Української Народньої Республіки на 3 військові області: а) Львів, б) Тернопіль, в) Станіславів, причім до Станіславівської області належать округи: Станіславів, Стрий, Коломия, Чернівці; про мобілізацію всіх гажистів б. [увшої] австр. [ійської] армії до 50 р. [оку] життя і річників мужви від 1883—1900 та перегляд роджених в 1901 році. В слідуючім числі подамо розпорядок у цілості.

«Станіславівський Голос» (Станіславів). — 1918. — 19 листопада.

1918 р., листопада, 13. Чернівці.

Повідомлення про переговори українських парламентарів з румунським військовим командуванням в справу окупації Буковини румунським військом

Українські парламентарі у Румунській Національній Раді.

Як повідомили нас з надійного джерела, в середу увечері прибула спеціальним потягом українська делегація і зразу ж відправилася з залізничного вокзалу до президента Румунської Національної Ради, у якого також з'явився представник румунської армії. Відбулися довгі переговори, про зміст яких офіційні джерела не повідомляють. Однак можна припустити, що на цих переговорах йшлося про питання, пов'язані з окупацією Буковини румунськими військами.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 15 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 13. Чернівці.

Повідомлення про вияв недовіри Румунській Національній Раді Флондора та тимчасовому румунському уряду з боку депутата Грігоровіча як таким, що не представляють інтересів румунського населення Буковини

Дебати.

Депутат Грігоровіч заявив, що він не має жодної довіри до уряду. Ця недовіра не стосується окремих його членів. Він, зокрема, покладає великі надії на діяльність депутата Сербу. На його думку, об'єднання всіх румунів є ідеалом, до якого треба прагнути, однак він не вважає, що вибраний для цього урядом шлях є правильним. Ця [Румунська] Національна Рада не є жодним представництвом народу і невдовзі буде виметена. Промовець дотримується точки зору, що нація потребує партій, бо здорова нація не може існувати без партій. У справжньому народному представництві ми б почули слова про поцінування праці, а не шовіністичні висловлювання (Згода). «Відкрийте своєчасно двері, як вимагають нові часи, — сказав промовець — представникам праці, представникам народу, котрі непохитно перенесли так багато нестатків».

Я несу повну відповідальність за політику румунських парламентських депутатів з моменту їх конституювання в [Румунську] Національну Раду. Ми підготували ґрунт для порозуміння з українцями і переговори також дійшли до сприятливого завершення. Ви не розумієте, що Україна є частиною російської імперії, і що вони залишаються частиною приблизно 124 мільйонного слов'янського народу. Ми мусимо досягнути порозуміння з нашими сусідами: угорцями і слов'янами. Безперервне наголошування на цілісності Буковини є шкідливим для наших національних інтересів. Залишимо північ рутенам і цим забезпечимо собі зв'язок решти краю з Румунією і Бесарабією.

Пан голова уряду подав надію на створення виборчого закону на широкій базі. Мої панове! Граф Стефан Тіса так довго клятвенно обіцяв прийняти виборчий закон на широкій базі, аж доки його не застрелили (Веселість і схвалення). Я мушу рішуче запитати: чи ми отримаємо загальне, рівне і пряме виборче право чи ні? Захист національних меншостей гарантується виключно пропорційною системою. [...]

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 15 Листопада. «CZERNOWITZER
MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 15 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 13. Чернівці.

Повідомлення про обговорення на першому засіданні румунського уряду Буковини пропозицій щодо депортації 300 000 буковинських українців з Буковини

Дебати.

[...] Томаяґа зайнявся висловлюваннями депутата Грігоровіча і заступився за неподільність Буковини як румунського краю. Що ж стосується 300 000 русинів Півночі, то промовець на це зауважив, що в Росії живе 300 000 румунів. Ми повинні стати на позицію компенсації.

Державний секретар фінансів барон Ніку Флондор заявив, [...], що стосовно обраної нами політики він мусить наголосити, що не є противником порозуміння

з іншими націями. В розумінні Вільсона ми зобов'язані шукати порозуміння з іншими народами. Ми визнаємо також за кожною нацією право на самовизначення. Одночасно у справі врегулювання наших стосунків з українцями я не настроений оптимістично. Кожен з нас ще тримає спогади з останньої суботи в живій пам'яті. Вони вдерлися в наш Національний Дім, спустошили все, що їм потрапило під руку і я мусів з консигторіальним радником Бежаном втікати по горищах, рятуючи своє життя Вони поводилися як індіанці, ні, як боші, і мені згадалися малюнки про німецькі варварства з французьких газет. Нарешті барон Флондор відреагував на репліку депутата Грігоровіча і заявив, що він вже дуже давно знає про існування румунів в Росії і навіть під час однієї подорожі сам розмовляв з ними.

Скалат заперечив, що на Буковині є 300 000 русинів і заявив, що лише австрійський уряд з нагоди перепису населення витворив це число.

Професор Александр Прокоповіч висловився проти проведення експерименту з деколонізації. Такий експеримент з переселенням 300 000 російських румунів на місце русинів на півночі Буковини не є багатообіцяючим. [...]

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 15 Листопада. «CZERNOWITZER
MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 15 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 13. Чернівці.

Протокол засідання румунської Національної Ради, на якому розглядалося питання про виселення всіх українців з Буковини

[...]

Після відкриття дискусії над програмою уряду першим слово мав пан Георг Грігоровіч, який висловив недовіру цьому урядові, в якому представленими є лише пануючий клас, і заявив протест, тому що в ньому немає представників соціалістів, як повинно було би бути. Потім він критикував зовнішню політику уряду, якому бракує такту і здогадливості, тому що потрібно шукати порозуміння з нашими сусідами українцями, котрі разом з росіянами будуть і в майбутньому нашими наймогутнішими і найнебезпечнішими сусідами, порозуміння з якими хотіли досягнути румунські депутати з Відня. Згодом він перейшов до інших пунктів програми, висловивши переконання в абсолютній необхідності обширної виборчої реформи з пропорційним голосуванням, аграрної, соціальної і санітарної реформ, закінчивши словами: «Зрозумійте часи, в яких ми живемо. В наші двері стукає новий час. Відчиняйте йому двері, щоб вони не розвалилися». [...]

Пан Лаурентій Томояґа полемізував з паном Грігоровічем, виклавши свої ідеї стосовно соціалізму і сказавши потім серед іншого, що так само як євреї хочуть стати володарями в Палестині, яка вже сотні років заселена іншим народом, постільки і ми маємо ще більше право бути володарями в нашому прадідівському краї. Він нагадав, що за Дністром живуть сотні тисяч румунів під українським пануванням.

Пан д-р Ніку Флондор показав, в якому плачевному стані залишили фінансові стосунки граф Ецдорф і українці, розповівши про заходи, які вживаються для наведення порядку. В цьому питанню досягнуто порозуміння з чернівецькими банками та внесено прохання про допомогу до національного банку в Ясах.

Потім він говорив про румунів з Херсону, Дубосарів, Балти тощо, заявивши, що ідея переселення, піднята паном Томояґою, щодо заміни ними українців північної Буковини є нездійсненною.

Пан Модест Скалат спершу критикував формування [Румунської] Національної Ради і ради державних секретарів. Вимагаючи окремого референта для початкових

шкіл у секретаріаті освіти, звернув увагу на учительство. «Ми повинні переговорювати з усіма людьми, однак що стосується рутенів, то лише з тими, які заявляють, що вони рутени, а не з тими, котрі десятки років кричали з цілої сили що вони є румунами, і не з тими, котрі топтали підлогу в рутенських школах, які нав'язувалися силою. Вони є румунами! Питання резешів не є голою фразою. Кожна особа має право вибирати національність. Не д-р Блейбен має право фіксувати національність сіл. Ми не боїмося ніяких комісій. Минули часи, коли чиновник клав печатку «службово виправлено» в переписі населення і румун перетворювався в рутяна. Рутянський народ не може сказати проти цього жодного слова».

Пан Александр Прокоповіч: Двоє з ораторів скаржилися, що їх партії не були достатньо взяті до уваги про формуванні [Румунської] Національної Ради і уряду. Серед наших старих партій не було різниці в принципах; при голосуванні вони об'єднувалися в депутатському колі очевидно майже лише для задоволення робити тиск на старий уряд. Серед старих депутатів лише пан Ґріґоровіч презентує тверді політичні принципи, як би ми до нього не ставилися. Є найвищий час, щоб поганий дух старих партій перетворився на новий. Наша політика вимагає, щоб він був національним і демократичним. Таким чином, вплив румунської соціалістичної партії, якщо буде створена румунська партія, може бути благотворним.

Ми не схвалюємо переговорів у Відні між румунськими і українськими депутатами. Питання розмежування між українцями і румунами не є буковинським питанням, а стосується всіх румунів і всіх українців. Отже не лише ми, буковинці, покликані розв'язувати цю проблему. Звичайно ж, нам потрібно бажати цілісності нашого краю.

Ідея переселення є нездійсненною, тому що люди не можуть масово бути вивані з корінням з тих сіл, в яких вони народилися. Вимагаємо тісного зв'язку з румунами з Ардялу. Необхідно отримати насамперед допомогу місцевих банків, щоб не було потрібно ставити до відома іноземні банки. Всі тутешні реформи мають здійснюватися в цілковитому порозумінні з румунським урядом. Тепер це є обов'язковою вимогою румунського уряду тут в Чернівцях, тому що вони стосуватимуться не одної нації, але цілого краю.

«GLASUL BUCOVINEI» — 1918. — 19 листопада.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 13. Львів.

Тимчасовий Основний Закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії, включно із Буковиною, ухвалений Українською Національною Радою

Західно-українська Народна Республіка.

Українська Національна Рада прийняла дня 13-го с. [ього] м. [ісяця] отсей тимчасовий закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії, предложений Державним Секретаріатом:

Артикул 1. Назва

Держава, проголошена на підставі права самоозначення народів Українською Національною Радою у Львові дня 19-го жовтня 1918 року, обнимаюча весь простір бувшої Австро-угорської монархії, заселений переважно українцями, має назву Західно-українська Народна Республіка.

Артикул 2. Границі

Простір Західно-української Народної Республіки покривається з українською суцільною етнографічною областю в межах бувшої Австро-угорської

монархії, то є з українською частиною бувших австрійських коронних країв Галичини з Володимирією і Буковини, та з українськими частинами бувших угорських столиць (комітатів: Спиш, Шаріш, Земплин, Уг, Бере, Угоча і Мармарош), — як вона означена на етнографічній карті австрійської монархії Карла бар. [она] Черніга. [Etnographische Karte der österreichischen Monarchie, entworfen von Karl Freiherr Czernig, herausgegeben von der K. K. Direktion der administrativen Statistik. Wien, 1885, Maßstab 1:86400].

Артикул 3. Державна самостійність

Отся державна територія творить самостійну Західно-українську Народню Републику.

Артикул 4. Державне заступництво

Права влади іменем Західно-Української Народньої Републики виконує весь її нарід через свое заступництво, вибране на основі загального, рівного, безпосереднього, тайного й пропорціонального права голосовання без різниці пола. На цій самій основі мають бути вибрані Установчі Збори Західно-Української Народньої Републики. До часу зібрання Установчих Зборів виконує всю владу Українська Національна Рада і Державний Секретаріат.

Артикул 5. Герб і прапор

Гербом Західно-української Народньої Републики є златий лев на синім полі, обернений в свою праву сторону. Державний прапор є синьо-жовтий. Державна печать має довкола гербу напис: Західно-українська [Народня] Република.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ГРУДНЯ.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (ЛЬВІВ). — 1918. — 14 ЛИСТОПАДА.

ЗБІРНИК ЗАКОНІВ, РОЗПОРЯДКІВ ТА ОБІЖНИКІВ ПРОГОЛОШЕНИХ ДЕРЖАВНИМ
СЕКРЕТАРЯТОМ ЗАХ. УКР. НАР. РЕПУБЛИКИ. — СТАНИСЛАВІВ, 1918.

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 13. ЛЬВІВ.

Розпорядження державного секретаріату військових справ ЗУНР про організацію округних команд в Галичині та на Буковині

Розпорядки Державного Секретаріату Військових справ з дня 13 падолиста 1918.

Розпорядок ч. [исло] III.

Військова організація Західно-Української Народньої Републики.

I. Ціла територія Західно-Української Народньої Републики ділиться на три військові області: А) Львів, Б) Тернопіль, В) Станиславів.

II. Ціла територія Західно-Української Народньої Републики ділиться на 12 військових округів.

А. Область Львів:

1. Округ Львів обнимає політичні повіті Львів, Сокаль, Жовква, Городок, Рудки.

2. Округ Перемишль обнимає повіті Перемишль, Мостиска, Доброміль, часть Березова, Санік, Ліско.

3. Округ Рава Руська обнимає повіті Рава Руська, Ярослав, Яворів, Цішанів.

4. Округ Самбір обнимає повіті Самбір, Старий Самбір, Турка, Дрогобич.

Б. Область Станиславів:

1. Округ Станиславів обнимає повіті Станиславів, Богородчани, Надвірна, Товмач, Городенка.

2. Округ Стрий обнимає повіті Стрий, Жидачів, Сколе, Долина, Калуш.

3. Округ Коломия обнимає повіті Коломия, Печеніжин, Косів, Снятин.

4. Округ Чернівці обнимає повіті Чернівці, Кіцмань, Заставна, Вашківці, Серет, Вижниця, Сторожинець.

В. Область Тернопіль:

1. Округ Тернопіль обнімає повіти Тернопіль, Збараж, Скала, Терехів.

2. Округ Золочів обнімає повіти Золочів, Радехів, Камінка Струмилова, Броди, Зборів.

3. Округ Чортків обнімає повіти Чортків, Бучач, Гусятин, Борщів, Заліщики.

4. Округ Бережани обнімає повіти Бережани, Бібрка, Перемишляни, Рогатин, Підгайці.¹

Президент державних секретарів д-р Кость Левицький, в. [ласною] р. [укою].

Державний секретар військових справ Вітовський, отаман в. [ласною] р. [укою].

«Діло» (Львів). — 1918. — 15 листопада.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). — 1918. — 16 листопада.

«Вісник» (Тернопіль). — 1918. — 1 грудня.

1918 р., листопада, 13. Чернівці.

Повідомлення про єврейські погроми на півдні Буковини

Великі пограбування в Дорна Кандрени.

Непевність, котра поширилася в краї після розпуску всіх кадрових частин, призвела до особливо поганих ексцесів в окремих частинах Буковини. Найважчі випробування випали на долю євреїв з Дорна Кандрени, котрі були повністю пограбовані озброєними бандами та вигнані з своїх будинків та обійсть.

Згідно з певними повідомленням тамтешнє селянство об'єдналося з озброєними угорськими солдатами, котрі поверталися з Дорни і околиць на батьківщину, і спершу пограбувало військові склади і, озброївшись, взялися до справи.

Коли в Дорні-Кандрені побачили цю банду, то спершу створили єврейський бюргервер. Бургомістр Іон Кандря, котрий мабуть був пов'язаний з грабіжниками, заявив євреям, що він може гарантувати безпеку і публічний порядок лише тоді, коли бюргервер здасть зброю. Після того, коли євреї, довіряючи бургомістрові, зробили це, селянські банди почали в ніч з 5 на 6 цього місяця систематичне пограбування всіх єврейських родин в Кандрені. Грабіжники йшли від хати до хати, відбирали все від нещасних і виганяли звідти пограбованих євреїв лише в убогому нічному одязі. Нещасні пограбовані єврейські родини, котрі вночі втратили свої домівки і мусіли виселитися з громади, були zagrożені смертю на випадок повернення. Селянською бандою керували дуже заможні і відомі кандренські селяни Одокян і Кросой. Через це пограбування вся єврейська громада Дорна Кандрени, разом 68 родин, було повністю пограбована і знищена дощенту. Її збитки оцінюються на 10 мільйонів корон. [...]

Як нам стало відомо, сьогодні окрема депутація була у Румунської Національної Ради та в командувача румунською армією для обговорення обставин згаданих подій.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 13 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ В публікації тернопільського «Вісника» додано два абзаци: «Окружну команду творять: 1. командант, 2. прибічник команданта, 3. референт мобілізаційний, 4. референт інтендантський, який провадить п'ять відділів: харчовий, оружний, наборовий, обозний, рахунковий, 5. референт санітарний, 6. командант пасного коша. Поки-що обласних команд нема, і для того всі окружні команди підлягають впрст Державному Секретарятові Військових Справ».

1918 Р., ЛИСТОПАДА, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про єврейські погроми на півдні Буковини та про протест з цього приводу єврейської Національної Ради

[...] Населення сусідньої з Дорна-Ватрою місцевості Дорна-Кандрени, набувши досвіду від солдатів, які пограбували Дорна-Ватру, разом з черню з Дорна-Ватри відібрали спершу від колони біженців, які поверталися додому всі коні, воли, вози і також весь провіант, і після цього поділили його між собою. Побачивши, що їм ніхто не ставить опору, що жандармерія цілком бездіяльна, а до того ж отримавши сильну озброєну підмогу з Угорщини, вони об'єдналися в банду на чолі з Габрієлом Одокяну, одним із найбагатших селян села, з метою влаштувати погром проти євреїв, насильно пограбувати їх і вигнати з громади.

Єврейська громада в Дорна-Кандрени довідалася про ці наміри і звернулася до бургомистра Йоганна Кандря і до керівника політичної експозитури в Дорні за допомогою. Бургомістр Кандря, який зіграв тут сумнівну роль, запевнив євреїв в повній безпеці, наказавши однак здати зброю, яку мав єврейський бюргервер, сказавши, що носіння зброї єврейським населенням дратує селянство. Довіряючи запевненням бургомистра і тому, що керівник політичної експозитури в Дорна-Ватрі заступився за спокій, єврейська громада піддалася на підмови щодо здачі зброї. Це трапилося надвечір 5 листопада, після чого цієї ж ночі з 5 на 6, близько 3 годин ранку ціле село Дорна-Кандрени було пограбоване.

Озброєні селянські і солдатські банди під проводом Габрієля Одокяну рухалися від хати до хати, насильно вдиралися в помешкання, виганяли всіх мешканців єврейського віросповідання, незважаючи чи це були старі, діти чи хворі; всіх їх, вбого одягнутих, викидали з хат кольбами рушниць і також виганяли з села. Самі хати дощенту були пограбовані бандами і в них не залишилося ані вікон, ані дверей, ані навіть підлог. Деякі хати відразу ж були спалені. Грабіжники цим не обмежилися, але й загрожували смертю кожному євреєві в випадку якщо хто-небудь з євреїв захотів би повернутися назад. Позбавлені всіх набутків, євреї з Дорна-Кандрени були вигнані бандою до Дорна-Ватри, де вони знайшли притулок в тамтешніх мешканців. Наступного дня грабіжники з Кандренів підбурили селянське населення і чернь з Дорни, щоб зробити в Дорна-Ватрі теж саме — пограбувати євреїв і вигнати їх з міста.

Все вже було підготовлено і можна було побачити, як прийшли довколишні селяни з возами і міхами, щоб спішно забрати певну здобич. Було створено бюргервер Дорни, однак він був замалий, щоб протистояти черні і кандренцям, котрі з'явилися численними і добре озброєними. [...]

Інтервенція в румунських установах.

Антисемітські ексцеси в Дорна-Кандрени, Бояна-Стампі, Пілугені і Теодорештах змусили Єврейську Національну Раду зайняти своє становище з цього питання. Вчора перед полуднем депутація Єврейської Національної Ради у складі панів старшого рабина д-ра Розенфельда, д-ра Ноймана Вендера, д-ра Маєра Ебнера і професора Вользама інтервенювала до керівника державного секретаріату з питань оборони краю д-ра Ніку Флондора і, після представлення йому стану справ, просили негайної допомоги і повернення на старе місце вигнаних зі своїх осель і пограбованих 71 єврейської родини. [...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918 — 14 ЛИСТОПАДА.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 14. Коломия.

Повідомлення про окупацію Чернівців румунськими військами

В Чернівцях, після вістки з 4 с. [ього] м. [ісяця], по виїзді стрілецького куріня до Львова румуни в обороні свого «права меншости», реагуючи на заєм Чернівців українцями, обсадили оружною силою позбавлене військової оборони місто. В дві години опісля наспіли зорганізовані з доохрестних сіл гуцули, відперли напад і відобрали місто. В останній хвилі довідуємось, що прийшло військо з Румунії і заняло Чернівці.

«Покутський Вістник» (Коломия).— 1918 – 14 листопада.

1918 р., листопада, 14. Коломия.

Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради М. Василька та С. Смаль-Стоцького офіційними представниками ЗУНР

З Черновець пишуть, що Українська Національна Рада поставила посла бар. [она] Миколу Василька провізоричним заступником зверхніх справ при правительствах в Відні, Берліні і Берні в Швайцарії. Д-ра Смалья Стоцького поставлено заступником військових українських справ у міністерстві війни в Відні.

«Покутський Вістник» (Коломия).— 1918 – 14 листопада.

1918 р., листопада, 14. Коломия.

Повідомлення про інтернування румунською окупаційною владою демобілізованих австрійських солдатів на Південній Буковині

В полудневій Буковині очікує більше як 10000 австрійських жовнірів, між ними більша часть галицьких українців на поворот до рідного краю. Румунські власти позабирали від них все, що тільки з собою мали, навіть останні харчунки, держать їх в голоді й холоді, а в дальшу дорогу не пускають.

«Покутський Вістник» (Коломия).— 1918 – 14 листопада.

1918 р., листопада, 15. Чернівці.

Повідомлення про українсько-румунські військові зіткнення в Лужанах

Румунсько-українські зіткнення.

Румунські війська, які з метою втихомиріння займають дальші частини краю, стикаються в окремих місцевостях з опором українського населення. Тож в останніх днях особливо в Лужанах прийшло до зіткнень між румунами і українцями. З обох боків застосовано зброю в сутичках і обидві сторони понесли значні жертви.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1918 – 15 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 15. Львів.

Повідомлення про протест уряду Західно-Української Народної Республіки проти окупації Буковини румунськими військами

Протест проти руминської окупації.

Правительство З. [ахідно]-Української [Народньої] Республіки видало протеста проти окупації руминським військом Буковини. Політично адміністративний лад у Буковині поки що лишився без одмін.

«Нова Рада» (Київ) — 1918. — 28 (15) листопада.

1918 Р., листопада, 15. Львів.

Протест уряду Західно-Української Народної Республіки проти окупації Буковини румунськими військами

Протест Західної Української Народньої Республіки.

Одержано відомости з Львова, що правительство Західної Української Народньої Республіки з приводу заняття королівсько-румунськими військами української території Буковини вислало нейтральним державам Згоди такий протест:

Львів, 15 падолиста 1918.

«Українська Національна Рада як законна заступниця суверенности Західної Української Народньої Республіки протестує отсим перед цілим світом проти нарушення її нейтральности і територіяльної цілости королівським руминським військом, яке, всупереч праву самовизначення народів, вступило дня 9 падолиста 1918 на українські етнографічні частини бувшого австрійського коронного краю Буковини».

Президент Державного секретаріяту д-р Константин Левицький
Державний секретарь закордонних справ д-р Василь Панейко.

«Нова Рада» (Київ) — 1918. — 23 листопада (6 грудня).

1918 Р., листопада, 16. Чернівці.

Повідомлення про протест буковинської делегації Української Національної Ради проти вступу румунських військ на Буковину

Протест українців.

Українці заявили протест проти вступу румунських військ і заявили, що делегація [Української Національної] Ради далі існує і захищає їхні права.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 16 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 16. Львів.

Повідомлення про протест ЗУНР проти окупації Буковини румунськими військами

Румунія зайняла цілу Буковину.
Український протест.

Львів, 16 падолиста 1918

З Коломиї одержали ми вістку, що румуни обсадили на днях цілу, себто також українську Буковину, і держать країну під своєю військово-політичною окупацією. Політично-адміністраційний лад оставили поки що незміненим. Границь Галичини не переступили.

Проти сього нарушення території неутральної Західно-Української Народної Республіки піднімають покликані чинники протест.

«Діло» (Львів).— 1918 — 16 листопада.

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів).— 1918 — 16 листопада.

1918 р., листопада, 16. Львів.

Витяг з Розпорядження державного секретаріату військових справ ЗУНР про організацію військового судівництва в Галичині та на Буковині

Організація військового судівництва.

Розпорядок Державного Секретаріату Військових справ з дня 16 падолиста 1918.

Покликуючи до життя військове судівництво на території Західно-Української Народної Республіки, поділеної рескриптом із дня 13 падолиста 1918 на три військові області й 12 військових округів, творить ся слідуєчі областні та окружні військові суди (парше Divisions u. [nd] Brigade-Gerichte), які поки-що виконуватимуть віськове судівництво на основі дотичних австрійський законів.

I. Найвисший військовий трибунал творить ся у Львові.

II. В справах, застережених перше дівізійним судам судять слідуєчі військові обласні суди:

[...]

б) Станиславів. Командантом є командант військової області Станиславів. Тому командантови підлягають військові округи: Станиславів, Стрий, Коломия і Чернівці.

[...]

III. В справах застережених перше бригадйним судам творить ся отсі військові окружні суди:

[...]

б) Станиславів. Військовий окружний суд. Командантом є командант округа Станиславів. Йому підлягають військові округи: Станиславів, Коломия і Чернівці.

[...]

Державний секретар військових справ Вітовський, отаман в. [ласною] р. [укою].

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів).— 1918.— 17 листопада.

«Діло» (Львів).— 1918.— 17 листопада.

«Вісник» (Тернопіль).— 1918.— 1 грудня.

1918 Р., листопада, 17. Чернівці.

Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про припинення діяльності неполітичних членів Української Національної Ради

Зважаючи на замітку у вчорашньому номері нашої газети нам було повідомлено з боку українців, що політичні члени делегації [Української Національної] Ради разом з українським урядом відійшли перед румунським військом. Неполітичні члени цієї делегації, які залишилися у Чернівцях, припинили свою діяльність.

GEMEINSAME KRIEGSAUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«CZERNOWITZER TAGBLATT» — 1918. — 17 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 17. Чернівці.

Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про припинення діяльності неполітичних членів Української Національної Ради

З боку українців нам було повідомлено, що політичні члени делегації [Української Національної] Ради разом з українським урядом залишили Чернівці перед вступом румунським військ. Неполітичні члени цієї делегації, які залишилися тут, припинили свою діяльність.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 17 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 17. Київ.

Повідомлення про розгляд всеукраїнським національним конгресом у Києві питання про окупацію Буковини та Бесарабії румунськими військами

[...]

З усіх справ внутрішнього життя Української Народньої Республіки може найважливіші справи: справа створення сильної, дисциплінованої української армії й основна земельна реформа. Румунія загарбала Бесарабію й обсадила Буковину, Угорська Україна далі стогне в мадярськiм ярмі, Польща, навіть найдемократичніша, тільки перед силою зречеться своїх претенсій до Східньої Галичини, української частини Холмщини й Підляша, а над злукою України з Московщиною працюють не тільки всі росіяне, але й москалі й москвофіли на Україні.

Така важна справа як земельна, на яку може спертися і з упадком якої може впасти Українська Народня Республіка, не посунулася ні одробини наперід. З нею треба тісно звязати економічну політику України, яка також вимагає негайного рятунку. Справа народнього самоврядування знову тісно звязана з формою державного будовання України: вона може бути тільки демократичною Народньою Республікою.

В працях всеукраїнського національного конгресу в Києві є Західно-українська Народня Республіка духом з учасниками конгресу. Нехай його праця принесе в найблищiм часі зєдинену, демократичну, вільну й незалежну Українську Народню Республіку.

«Діло» (Львів). — 1918 — 18 Листопада.

1918 р., листопада, 17. Львів.

Повідомлення про розгляд Українською Національною Радою у Львові ситуації, що склалася у зв'язку з окупацією Буковини румунським військом

Вчорашнє засідане У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади] розпочинається о год. [ині] 3–30. Головує д-р Лев Ганкевич, а пізніше обнимає провід д-р Іван Макух. На засіданню присутний повний державний секретаріат. Перед приступленням до порядку нарад забирає голос д-р Іван Макух. Він говорить про організації влади на провінції та висловлює свій жаль, що через події в столиці провінція є позбавлена в час відповідних директив з центра.

До слова зголошується Осип Безпалко, який вичерпуючо представляє положення в Чернівцях і на Буковині. Делегація У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади] в Чернівцях погодилась була з румунсько-буковинською [Національною] Радою під проводом Ончула на тій основі, що Буковина ділиться на части українську і румунську згідно з етнографічним принципом. Черновецька делегація, спираючись на отсей мирний договір, перейняла адміністрацію український повітів Буковини. На жаль, в останнім часі взяла верх по румунським боці партія Фльонора, котра й покликала на Буковину державно румунські війська. Таким чином наступила поліційна обсада також української Буковини. Замітне, що wraz з румунським військом оперували в Чернівцях також польські легіоністи в числі кільканадцяти людей. [Українська Національна] Рада приймає до відома звіт О. Безпалка, а п. [ан] секр. [етар] загр. [аничних] справ заповідає дипломатичні кроки із-за насильства, заподіяного на частині державного організму республіки.

[...]

«Діло» (Львів). — 1918 – 18 листопада.

1918 р., листопада, 17. Львів.

Повідомлення про доповнення складу Української Національної Ради у Львові представниками від Галичини і Буковини

[...]

Відтак тов. [ариш] секр. [етаря] внутр. [ішніх] справ д-р Роман Перфецький вносить на розгляд [Української Національної] Ради на внесення державного секретаріату отсю постанову про доповнення Ради відпоручниками повітів і міст:

1. До часу скликання Установчих Зборів Західно-Української Народної Республіки на засадах загального, рівного, безпосередного, тайного і пропорціонального виборчого права безріжницького пола доповнюється склад Української Національної Ради відпоручниками українських організацій, повітів і більших міст.

2. Слідом за тим мають входити в склад Української Національної Ради крім дотеперішних членів з кожного політичного повіту по одному відпоручникови, а з кожного з більших міст відпоручники в отсій кількості: Львів 4, Чернівці 2, Перемишль 1, Дрогобич 1, Борислав-Тустановичі 1, Коломия 1, Станиславів з Книгининими 2, Тернопіль 1, Стрий 1, Ярослав 1, Самбір 1, Золочів 1, Бережани 1. Для української області на терені бувшої угорської держави застережена є на тих самих засадах відповідна кількість відпоручників комітатів і міст.

[...]

6. Вибори відпоручників українських повітових організацій з повітів і більших міст мають бути переведені в часі між 22 і 26 падолиста с. [ього] р. [оку]

«Діло» (Львів). — 1918 – 18 листопада.

1918 р., листопада, 18. Львів.

Повідомлення про розгляд пропозицій буковинців на засіданні Української Національної Ради у Львові

Засідане У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади] почало ся о год. 10.45 рано. [...] Опісля голова Державного Секретаріату д-р Кость Левицький ставить внесенє на іменованє п. [ана] Осипа Бурачинського, члена буковинської делегації У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади], товаришем секретаря внутрішних справ. Рада приймає. [...]

Осип Безпалко вказує, що треба жовнірів перестерігти, щоб не сталось те, що на Буковині, де прийшли чужі румунські війська. [...]

«УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО» (Львів). – 1918. – 20 листопада.

1918 р., листопада, 18. БУДАПЕШТ.

Спростування неправдивих інформацій газети «Neues Pester Journal» про події в Чернівцях 3 листопада, 1918 р.

Як про нас інформують? «Neue Freie Presse» з 18-го падолиста с. [ього] р. [оку] пише: Адвокат, який прийшов з Чернівців до Будапешту вповідає у «Neues Pester Journal»:

Дня 3-го с. [ього] м. [ісяця] заняли українські війська по завязятих вуличних боях Чернівці. Президент краю граф Ецдорф інтернований а також його заступник д-р Ераст Тарангул. Опісля заняли українці митрополичу резиденцію, інтернували завідателя румунської дієцези Воробкевіча, румунського ректора черновецького німецького університету д-ра Тарнавського, шість румунських університетських професорів прав. [ославної] теології. Завідателем митрополичої дієцези настановлено усунутого у липни віденським правлінням архимандрита і генерального вікарія Манастирського. Кількох румунських урядників на провідних становищах арештовано, полишено всіх німецьких і жидівських урядників. Зелізничне получення із полудневою румунською частиною перервано. Український командант міста завів в Чернівцях стан облоги...

На всім цім ні каплини правди. Одначе комусь залежало видно на тім, щоб пускати у світ такі вісти про нас.

«БУКОВИНА» (Чернівці). – 1918. – 10 грудня.

1918 р., листопада, 19. Станіславів.

Повідомлення українського крайового комісара Буковини О. Поповича про румунську окупацію української частини Буковини

Румуни заняли Буковину.

Питанє про будучу долю Буковини стало було на дневнім порядку парламентарних розправ вже кілька місяців тому.

Тоді то заявив іменем клубу румунських послів його голова, д-р Ісопескул, що румуни признають українцям право до 4-х північних чисто укр. [аїнських] повітів: Заставна, Кіцмань, Вашківці і Вижиця.

Боротьба ішла тоді о землю між Прутом а Серетом, переважно українську, а головно о місто Чернівці.

Дебати, а й пересправи, не довели до згоди; противноутворена з найбільших шовіністів румунська «Національна Рада» зажадала цілої Буковини для румунів, бо, мовляв, вона була колись частиною Молдови.

Буковинська делегація «Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради» в Чернівцях почала небавом по установчих зборах у Львові організаційну роботу в Чернівцях.

Жидівська «Рада» посередничила між українською та румунською задля мирного поладнання спору. Рум. [унська] Рада пропонувала, щоб вона переняла правительство в цілім краю й передала відтак Укр. [аїнській] Раді владу над укр. [аїнською] областю. Укр. [аїнська] Рада відкинула сей спосіб, бо не хотіла, щоб українці уходили за «вазалів» румунів, а головню й тому, що не вірила в те, що румуни, перенявши владу в свої руки, поділять ся нею з українцями.

Прийшло й до конференції між Укр. [аїнською] Радою а перебуваючими в Чернівцях трома парламентарними послами румунськими (Гормузакі, д-р Ончул і Грігоровіч) в присутности президента краю, графа Ендорфа, на якій пропонується, щоби всі укр. [аїнські] громади перейшли під управу Укр. [аїнської] Ради, а румунські під владу румунську, місто ж Чернівці щоб мало свою самоуправу. Але й сеї умови не хотів ніхто з румунів прийняти крім одного посла Ончула, якому знов президент краю не хотів передати правління, хоч готов був вчинити се зглядом українців. Тим часом наступила 2-го с. [ього] м. [ісяця] подія, яка дала початок до розладу в краю. Кадра 41 полку за почином полковника-поляка Томашкевича і капітана-румуну Дорофтея покинула службу і зрабувавши маґазини розбрилася. За нею пішов і 22 полк, вчинивши те саме. Що не забрали з маґазинів жовніри, на те накинула ся товпа, чому положили кінець аж українські добровольці, яких ледво організовано.

Наші сторожі спинили грабежі і вдержували лад і безпеченство кілько мога.

Краєве правительство вдавало ся безнастанно до Укр. [аїнської] Ради о поміч, головню щодо ладу і безпеченства тай із-за перевозу війська, яке десятками тисяч вертало в неладі з України на Угорщину, а відси знов полонені до Росії.

Так то рядили, справді вже українці на Буковині і зі всіх боків дивували ся, чому не переймають владу і формально в свої руки.

Се стало ся аж 6 с. [ього] м. [ісяця], котрого то дня Укр. [аїнська] Рада обсадила Укр. [аїнськими] Стрільцями, яких стягнула з Вишніці і Коломиї, всі уряди; президент був приневолений віддати владу в укр. [аїнській] області Буковини У. [країнській] Н. [аціональній] Раді, яка настановила краєвим комісарем посла Омеляна Поповича, а в румунській послови Ончулови, який 8-го с. [ього] м. [ісяця] виїхав до Яс, щоби пересправляти дотично федерації рум. [унської] часті краю, котру назвав «Горішньою Молдовою», з Румунією.

Ончул вже не вернув, зате рум. [унський] літак скинув на місто відозву кор. [олівсько]-рум. [унського] генерала Задіка, в якій пише, що на просьбу «Бук. [овинської] Нац. [іональної] Ради» приходить з наказу рум. [унського] короля з військом, щоби положити край анархії. Тим часом в укр. [аїнській] часті краю панував повний спокій і лад, за те в румунських містах і селах стріляли і грабили, очевидно на підюджуваня з того боку, що кликав Румунію робити лад і спокій.

У відповідь на рум. [унську] відозву передала У. [країнська] Н. [аціональна] Рада рум. [унському] генералови особними відпоручниками протест проти рум. [унської] інвазії в укр. [аїнську] область.

Мимо того увійшло рум. [унське] військо 10 с. [ього] м. [ісяці] до Черновець, де його витали бук. [овинські] румуни хоругвами і співами.

Чи і як задалеко посунуло ся воно дальше, поки що не знати, кажуть, що поза Прут не пішли ще доси. У. [країнська] Н. [аціональна] Рада остала, крім: деяких членів, в Чернівцях, укр. [аїнський] краєвий комісар виїхав з краю, як се робить кожде загрожене ворогом правительство і перебуває поки що в Станиславові, де й уділив нам отсих інформацій. У. [країнська] Н. [аціональна] Рада вислала двох відпоручників

до Київа о поміч, те саме зробив і укр. [аїнський] комісар краєвий, не відаючи, чи відпоручники У. [країнської] Н. [аціональної] Ради зможуть виїхати з міста.

Краєвому комісареві донесено про переговори, які мали б відбуватися між румунською а українською стороною, однак певних вісток доси нема. На жаль, получення між бук. [овинської] делегацією а У. [країнської] Н. [аціональною] Радою у Львові і в Відні годі було доси осягнути помимо всяких заходів.

Тим часом румуни рядять на Буковині; надіймося, що тільки тимчасово!

«Станиславівський Голос» (Станіславів). — 1918. — 19 листопада.

1918 р., листопада, 19. Львів.

Повідомлення про розгляд питання про окупацію Буковини румунськими військами на засідання Української Національної Ради у Львові

Українська Національна Рада.

Львів, 19 падолиста 1918.

Вчорашнє засідання замітне між иншим тим, що д-р Іван Макух, держ. [авний] секретар публичних робіт, вніс свою димісію. Д-р Макух є того погляду, що в теперішнім моменті Секретаріят повинен бути складений виключно на діловій основі; політично-партійні моменти мусять уступити місця виключно діловим признакам. Це й було причиною його димісії.

Засідане починається о год. [ині] 10.30. Головує д-р Лев Ганкевич. З боку уряду бере участь майже повний Державний Секретаріят. Голова сповіщає про завіщення оружжя на 48 годин між Начальною Командою українських військ і представником польських відділів. Після того приходить до голосу президент Держ. [авного] Секретаріату. Останні дні принесли, побіч многоти інших справ, важку журбу про долю Буковини, що дісталася під румунську окупацію. Завданням уряду буде поробити потрібні кроки у компетентних чинників, щоби звернути увагу на румунське безправство та зняти окупацію з української частини Буковини. Буковинська справа вигає й основного ознакомлення з тамошніми відносинами. В Держ. [авному] Секретаріаті мусить отже бути представник Буковини. При творенню уряду застережено деякі місця представникам Буковини. Сьогодні президент є в змозі подати до відома, що буковинські члени Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради запропонували обсадити місце товариша Держ. [авного] Секр. [етаря] внутрішніх справ п. [аном] Осипом Бурачинським. Рада Секретарів предкладає цю справу до поішення Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради, котра одноголосно приймає поставлену пропозицію. [...]

«Діло» (Львів). — 1918. — 20 листопада.

1918 р., листопада, 21. Львів.

Витяг з Закону про тимчасову організацію української судової влади в Галичині і Буковині

Закон з дня 21 падолиста 1918 р. про тимчасову організацію судів і власти судейської.

Напредложення Державного Секретаріату постановляє Українська Національна Рада:

§ 1.

Закони і розпорядки, на підставі котрих у бувшій австрійській державі виконувано судівництво, о скільки вони не противлять ся державности Західно-

Української Народної Республіки остають аж до їх зміни, згідно знесення в правній силі і на їх підставі має ся дальше вести судівництво.

§ 2.

Всі закони і розпорядки, які мали на цілі охорону прав і інтересів бувшої австрійської держави, її армії та її органів, як також охорону прав і інтересів бувших її коронних країв, мають від тепер аналогічно примінювати ся для охорони прав і інтересів Західно-Української Народної Республіки, її армії та її органів.

§ 3.

Всі суди, які знаходять ся на території бувшого ц. [ісарсько] к. [оролівського] висшого Суду краювого у Львові, стають судами Західно-Української Народної Республіки і є обов'язані в її імені виконувати дальше спорове, неспорове і карне судівництво. [...]

§ 6.

Ц. [ісарсько]-к. [оролівський] Повітовий Суд буде звати ся «Повітовий Суд Західно-Української Народної Республіки».

Ц. [ісарсько]-к. [оролівський] Окружний Суд буде звати ся «Окружний Суд Західно-Української Народної Республіки».

Назви ц. [ісарсько]-к. [оролівських] краєвих судів у Львові і Чернівцях зносить ся, а на їх місце устанавляє ся назви: «Окружний Суд Західно-Української Народної Республіки» у Львові, згідно у Чернівцях. [...]

§ 9.

Від дня оголошення сего розпорядку суди мають видавати всі вироки в імені Західно-Української Народної Республіки. [...]

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1918. — 30 Листопада.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: ЗБІРНИК ЗАКОНІВ, РОЗПОРЯДКІВ ТА ОБІЖНИКІВ ПРОГОЛОШЕНИХ ДЕРЖАВНИМ СЕКРЕТАРЯТОМ ЗАХ. УКР. НАР. РЕПУБЛІКИ. — СТАНИСЛАВІВ, 1918.

1918 Р., листопада, до 21. Львів.

Повідомлення про участь Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців в організації оборони ЗУНР від іноземної агресії

Київські гості у Львові.

До Львова приїхала місія міністерства шляхів української держави, зложена з трьох членів під проводом інженера Юрія Колярда. Крім того прибули ще: представник партії самостійників інженер Павло Кугій і делегат Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців інженер Володимир Гринів. Місія міністерства шляхів прибула в справі негайного налагодження залізничного руху в Галичині для перевозу військ, зброї і поживи для Галичини, представник самостійників для нав'язання найтісніших зносин українських організацій Наддніпрянщини й Надністрянщини, а делегат Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців в справі дириговання військ корпусу оборони Східної Галичини, з'організованого Головною Радою.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ГРУДНЯ.

1918 р., листопада, 21. Чернівці.

Заклик єврейської Національної Ради до євреїв Буковини з приводу єврейських погромів

Заклик до євреїв Буковини.

Жахливі новини приходять до нас зі всіх частин краю. Добре організовані банди грабіжників волочаться по селах, грабуючи і палячи. Багато сотень єврейських сімей втратили своє майно і вигнані з своїх сіл, де вони досі жили в злагоді і мирі з рештою населення, віддаючись своїм заняттям. Старі і молоді, жінки і діти були позбавлені своїх набутоків і викинуті на вулицю голими й босими, причому їм загрожували смертю, якщо вони негайно не покинуть своїх рідних громад. Тепер вони ринули в міста.

В маленьких містечках, де зосередилися великі маси єврейського народу, як в Кімполунзі, Сучаві і Вижниці, нужда досягла найвищого ступеню. Голодні і холодні, нужденні і злиденні вони чекають — цього разу не на маленькі подачки — але на великосердечну і щедрю милостиню [...]

Єврейська Національна Рада вирішила одночасно звернутися до уряду краю, щоб він гарантував захист і безпеку особи і щоб послав достатню кількість продовольства в залишені напризволяще перед голодом місцевості. [...]

Єврейська Національна Рада для Буковини.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918 — 21 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, до 22. Кіцмань.

Повідомлення повітового староства про перебрання влади українською Радою в Кіцмані

Ц. [ісарсько]-к. [оролівське] повітове староство

Zl. 3/A. V.

Події, що стосуються перебрання влади Українською [Національною] Радою в Кіцмані.

Кіцмань, 22 листопада 1918.

До державного секретаріату внутрішніх справ в Чернівцях.

В перших днях місяця жовтня 1918 р. в Кіцмані утворився місцевий комітет української Ради.

Цей комітет забрав від повітового органу влади пряму виконавчу владу, представивши до повітового органу влади трьохчленну «раду». Однак ця рада, спираючись на засоби насильства, які були в її розпорядженні, не прислухаючись до повітового органу влади скрізь безпосередньо визначала і організувала власний управлінський апарат через призначення комітетом уповноважених в громадах, так що від підпорядкованих повітовому староству колишніх голів громад було відібрано їх адміністративну владу.

Податкове управління, склад харчів продовольчої служби і склад матеріалів для відбудови були у виключному розпорядженні вищезгаданого комітету, який відібрав від повітового органу влади будь-яке право розпоряджатися згаданими установами.

Керівника служби відбудови будівельного комісара інженера Шмергеля було усунено і на його місце призначено тимчасово працюючого в службі відбудови будівельного практиканта інженера культури Данчула.

Про поведінку комітету в згаданих установах, зокрема про пограбування черню обох складів згодом буде подано детальний звіт.

З прибуттям королівських румунських військ керівника повітового органу влади було поновлено в його колишніх повноваженнях і він приступив тепер до того, щоб привести до колишнього стану адміністративний апарат.

Про видані з цією метою розпорядження, а також про їхні результати буде представлено окремий звіт.

Повітовий староста Гоян.

ДАЧО: Фонд 12.— Опис 1.— Справа 3.— Аркуші 5–5 зв.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 23. Чернівці.

Повідомлення про окупацію цілої Буковини румунськими військами

Газета «Glasul Bucovinei» принесла наступне повідомлення: Румунські війська окупували цілу Буковину. Населення висловлює своє задоволення тим, що румунська армія відновлює повний порядок.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918.— 24 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 24. Чернівці.

Повідомлення про поновлення в попередніх правах митрополита Репти румунською окупаційною владою

Поновлення в попередніх правах і гідностях архієпископа д-ра Володимира фон Репти.

В неділю, 24 цього місяця в митрополита д-ра Володимира фон Репти з'явилася делегація представників уряду і [Румунської] Національної Ради під проводом голови уряду Янку Флондора і передала йому адресу, в якій оголошено нелегальним, неканонічним і неморальним цісарське рішення від 24 серпня цього року про усунення архієпископа, і цей акт оголошується недійсним. Архієпископ д-р Репта цим повідомленням уряду і [Румунської] Національної Ради поновлюється в службових повноваженнях і гідності архієпископа і митрополита.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-«TAGBLATT» —
1918.— 26 листопада. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 25. Чернівці.

Повідомлення про відмову українців взяти участь у румунському об'єднаному конгресі

Румунська Національна Рада.

Засідання 25 листопада 1918 р.

[...]

Національне питання.

Грігоровіч інтерпелює в національному питанні, а саме чи голові уряду Янку Флондору відомо про ймовірну відмову німцям стосовно їхньої вимоги щодо

вільного національного і культурного розвитку. Промовець спрямовує запит до голови уряду, як він ставиться до цієї обставини.

Як ставляться окремі нації Буковини до об'єднання?

Президент Флондор зробив наступну заяву: Крайовий уряд на підставі 4 пункту [прокламації] Конституанти, а саме відмови від будь якого поділу краю, зв'язався з провідниками інших націй, і запросив поляків та євреї узяти участь у конгресі. На жаль, рутени стоять на непоступливій позиції. Поляки вже піддалися, однак на підставі попередньо ухваленої угоди вони мусять порадитися в цій справі з Варшавським урядом. Вони вже зробили запит в цій справі по радіо. Німці вже неофіційно стали на сторону румунів, і також з характеру переговорів з євреями можна зробити висновок, що вони напевно погодяться з об'єднанням. При цьому тимчасовий уряд керується переконанням, що для румунських представників на Мирній конференції було б корисним, якщо б представники окремих націй в подавляючій більшості висловилися за об'єднання. Ці нації мали б беззастережно погодитися з програмою [Румунської] Національної Ради. Буде утворено п'ятичленну комісію, яка виробить конкретні пропозиції для скликання конгресу. [...]

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918. — 27 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., Листопада, 26. Чернівці.

Повідомлення про ставлення національних меншин до об'єднання Буковини з Румунією

Румунський конгрес в Чернівцях.

Пан президент уряду д-р Янку Флондор запросив провідників усіх національних партій в суботу до крайового уряду і заявив їм, що він має намір скликати національний конгрес в синодальній залі архієпископської резиденції в четвер, 28 цього місяця. На цьому конгресі буде проголошено об'єднання Буковини з Румунією.

Національні Ради окремих націй зараз обговорюють зараз передані головою уряду матеріали щодо значення і скликання конгресу. Як нам стало відомо, поляки вже затвердили румунські вимоги. Німці провели наради в цій справі вчора і не підставі зробленої 27 жовтня їхнім депутатом Кечманом в парламенті заяви оголосили про своє погодження з приєднанням Буковини до Румунії. Вони лише ставлять вимоги стосовно їхніх культурних, національних і політичних потреб, які виплавають з права на самовизначення. Єврейська Національна Рада провела вчора пополудні попередню нараду і має зайняти сьогодні, в четвер, визначену позицію до програмних пунктів конгресу. Українська позиція впливає з загально-го становища Української Національної Ради, яка відкрито висунула свою вимогу стосовно буковинської території аж до Серету.

Румунська Національна Рада зійшлася вчора після обіду в крайовому сеймі під головуванням консисторського радника фон Бежана. Вона займалася визначенням термінів ухваленого урядом конгресу. На час закриття редакції засідання ще тривало.

Запрошення на Конгрес можна отримати в лейтенанта Пріді в бюро державного секретаря пана Ніко Флондора.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918. — 26 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 26. ЧЕРНІВЦІ.

**Повідомлення Шкільної Ради Буковини
про розпорядження Державного Секретаріату
щодо перетворення державних гімназій у національні ліцеї**

Румунія
Адміністрація Буковини
Крайова шкільна рада
Zl. 16703/19

26 грудня 1918 р.

Державні ліцеї в Чернівцях перетворюються на національні
До дирекцій I і II державних гімназій у Чернівцях.

Державний секретаріат у справах освіти Буковини своїм направленим сюди наказом № 1 від 26 листопада 1918 року розпорядився:

До остаточної реорганізації середніх шкіл на Буковині здійснюється, як тимчасовий захід, перетворення I, II, III гімназій в Чернівцях в національні гімназії, а саме:

III державна гімназія в румунську гімназію з румунською мовою навчання і називатиметься «Ліцей Арон Пумнул».

II державна гімназія в рутенську гімназію з рутенською мовою навчання.

I гімназія в німецьку гімназію з німецькою мовою навчання.

Відповідна навчальна мова є навчальною мовою для всіх класів та предметів, за винятком сучасних мов, для яких самі сучасні мови є також викладовими мовами.

Німецька гімназія включатиме в себе всі німецькі відділення дотеперішніх трьох державних гімназій, а саме I, II і III державних гімназій Чернівців і поділятиметься на два відділення, а саме:

а) християнсько-німецьке відділення;

б) єврейсько-німецьке відділення.

Вчителі кожного відділення утворюватимуть окремі учительські корпуси. Єврейсько-німецьке відділення отримає окремого керівника для педагогічно-дидактичних справ, в той час як всі адміністративні справи залишатимуться за директором гімназії.

Крайова шкільна рада подає це розпорядження дирекціям I, II і III гімназій в Чернівцях з пропозицією проінструктувати всіх членів учительського корпусу, щоб вони кожен за своєю національністю негайно зголосилися на службу до дирекцій відповідних гімназій, а саме всі учителі румунської національності до дирекції гімназії «Арон Пумнул», всі учителі рутенської національності до дирекції рутенської гімназії, а всі учителі інших національностей, оскільки вони мають німецьку викладову мову, до дирекції німецької гімназії.

Всі румунські учителі, які будуть викладати румунську мову в рутенській та німецькій гімназії, будуть призначені пізніше.

Дирекції гімназії «Арон Пумнул» і рутенської гімназії повинні укласти повний список учнів, які були записані в дотеперішніх німецьких відділеннях їхніх гімназій і котрі віднині повинні законно належати до німецької гімназії, і передати відповідні документи дирекції німецької гімназії. [...]

Паулічнек, власною рукою.

ДАЧО: Фонд 213.— Опис 1.— Справа 1.— Аркуші 12-12 зв.
Машинописана копія.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 26. Відень.

Меморіал президента Української Національної Ради Є. Петрушевича до президента США Вільсона з протестом проти намагань Румунії окупувати заселені українцями області Буковини

Шведський міністре (Екенгрєн) до державного секретаря
№ 5861, Вашингтон, 26 листопада 1918 року.

Ваше превосходительство!

На прохання міністерства закордонних справ нещодавно створеної Австро-німецької республіки наступне телеграфне звернення було переслане мені королівським міністерством закордонних справ у Стокгольмі для передачі його президентові Сполучених Штатів Америки.

Прошу посередництва вашого превосходительства для того, щоб побажання прохачів були задоволеними.

«До президента Сполучених Штатів Північної Америки, містер Вудро Вільсона.

Тимчасовий уряд Галичини, колишньої провінції Австро-Угорської монархії, об'єднаної тепер в незалежну українську державу, знаючи про проголошений вами, пане президенте, заклик до звільнених від гніту колишньої монархії народів, сміє звернутися до вас, пане президенте, з наступним закликом про допомогу.

Після створення нашої держави у Львові 19 жовтня цього року ми провели тимчасові кордони нашої держави, до остаточного вашого рішення, пане президенте, старанно остерігаючись незаконного захоплення в ці кордони навіть і клаптика землі з населенням, яке в більшості не було би українським, у відповідності до сформульованих вами, пане президенте, справедливих 14-ти принципів, згідно з якими наша Національна Рада, що представляє державу, намагається утримувати порядок, уникаючи будь-яких негуманних актів і незаконного насильницького використання влади. Це завдання є тим важчим, бо чотири з половиною мільйони українців, які перед цим зазнавали пригнічення в Східній Галичині головним чином з боку поляків, в Угорщині від угорців і на Буковині з боку румунів, як можна легко зрозуміти, неочікувано піднялися великими масами народу, щоб якомога скоріше і не чекаючи на спокійний розвиток змінених обставин позбутися чужинецьку систему адміністративного і економічного гніту польської і угорської шляхти в колишній Східній Галичині і Угорщині. Озлоблення мас українського населення розпалила ще й діяльність польської ліквідаційної комісії, яка розташувалася в Кракові від імені польського уряду у Варшаві і намагається з очевидною тихою згодою колишнього австрійського імператора анексувати цілу колишню Галичину, в тому числі у українські провінції Засяння і Лемківщини.

Нашими українськими збройними силами, а не німецькими чи угорськими підрозділами, як помилково інформував вас, пане президенте, варшавський уряд, завдяки безприкладному духові самопожертви нашого українського населення ми захищаємо наші українські історичні землі, на яких прагне діяти вільна демократична спільнота згідно з проголошеними вами, пане президенте, принципами, і яку послане варшавським урядом військо хоче знову підкорити чужинецькому пануванню.

З іншого боку Румунія хоче за допомогою своєї регулярної армії здобути панування над цілою Буковиною, включно з її північною та північно-західною частинами, заселеними виключно українцями. В обох випадках ігноруються встановлені вами, пане президенте, благородні принципи для піднесення раніше пригноблених народів. Ми ж бажаємо дотримуватися їх якомога точніше і тому ми просимо вашого втручання, пане президенте, щоб без застосування сили було ухвалено ваше і Мирової конференції рішення стосовно кінцевого розмежування кордонів нових держав, якому ми, українці, беззастережно підкоримося, несучи

нам вимряєне звільнення від чужинецької влади і можливість існування як вільної демократичної держави. Більшовизм і нігілізм не мають опори в нашій нації. Однак вони є продуктом безнадійних голів і вони можуть з'явитися серед української нації в разі, коли вона залишиться покинутою новими тріумфуючими демократіями під проводом вас, пане президенте, і буде знову передана її колишнім чужинецьким гнобителям.

За тимчасовий уряд української держави в Галичині,
доктор Петрушевич, голова Національної Ради».
Завірюв В. А. Ф. Екенгрєн.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: PAPERS RELATING TO THE FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES. 1919. THE PARIS PEACE CONFERENCE. VOLUME II. — ВАШИНГТОН, 1942. С. 195–196. ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 26. Київ.

Повідомлення представник буковинської Української Національної Ради М. Кордуби про події на Буковині та про вручення українському міністерству закордонних справ протесту проти окупації Буковини румунськими військами

Події на Буковині.
(Лист з Буковини)

У склад «Української Національної Ради», вибраної на з'їзді у Львові дня 19-го жовтня, увійшли також представники Буковини, а саме всі парламентарні та соймові послы і представники партійні: Володим. [ир] Федорович, д-р Микола Драгомирецький і Омел. [ян] Іваницький від національно-демократичної партії; д-р Мирон Кордуба, д-р Клавд. [ій] Білинський і д-р Роман Цегельський від народної; Осип Безпалко, М. Андріящук і М. Сороневич від соціал-демократичної й Ілярій Карбулицький від радикальної партії. Всі ті представники разом утворили окрему Буковинську Секцію Української Національної Ради з осідком у Чернівцях.

Першим заходом Буковинської Делегації було перевести сильну організація в краю та поробити відповідні підготовчі кроки, щоб по думці універсалу цісара Карла І з дня 19-го жовтня перебрати краєву владу в свої руки. В тій цілі делегація відбувала щоденні засідання та вибрала для всяких справ спеціальні комісії (адміністративну, міжнародну, фінансову, регулямінову, редакційну), котрі розвинули жваву діяльність.

Дня 3-го листопада відбулося в Чернівцях величаве віче. Майже 10 000 народа з'їхалося з усіх усюдів Буковинської України, так що наради велися рівночасно в чотирьох різних залах, де відтак ухвалено резолюцію про злуку української частини Буковини з другими українськими землями. Беручи на увагу, що Буковину заселює ще й румунський народ, Буковинська Делегація У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади] бажала порозумітися з представниками буковинських румунів в справі ліквідації давнього австрійського режиму і переведення справедливого поділу краю.

Ті змагання довго не доводили до цілі, бо між самими румунами не було єдності. З клубом парламентарних буковинських послів, котрого представником у Чернівцях був тоді д-р Аврель Ончул (інші сиділи в Відні), переговори йшли гладко, але виступила друга, непримиренна румунська партія під проводом багатого поміщика Янку Флондора, яка завзято стояла на тім, що Буковина — це неподільний румунський край. Вона домагалася, щоб австрійське правління управу цілого краю передало румунам, а щойно потім румуни мали

до заключення загального мира передати від себе українцям управу «безсумнівно українських» частин. На таку розв'язку справи, яка буковинську Україну признавала б немов-то власністю румунів, Буковинська Делегація ніяк згодитись не могла. Коли ж переговори з д-ром Аврельом Ончулом довели до бажаного кінця, Буковинська Делегація Української Національної Ради перебрала дня 6 листопаду українську частину Буковини wraz з Чернівцями в свої руки, передаючи управу своєму комісареві Омелянові Поповичеві і його заступникові д-ру Залозецькому. Управу румунської частини краю перебрав д-р Аврель Ончул як румунський комісар. Поповичеві і Ончулові передав урядування дотеперішній австрійський президент краю гр. [аф] Ецдорф, про що списано окремий протокол. За підставу до поділу краю взято національний перепис з 1910 р., прилічуючи всі місцевости з українською більшістю до української території, з румунською до румунської, міста з більшістю жидівською і чужі (німецькі, мадярські) колонії мали заявитися, чи хочать прийти до української чи румунської частини. Ціла переміна правління відбулася цілком супокійно, не викликаючи нігде відвертого спротиву.

Та невдоволеною осталася непримиренна румунська партія пана Янку Флондора. Бачучи, що в краї вона не має сили, щоб повалити новий порядок, вона обернулася до королівського румунського правління в Ясах з домаганням оружною підмоги. Як притоку до інтервенції королівського румунського війська висунено, що немовби на Буковині прокинувся большевизм, вибухла анархія, що загрожує спокоеві і ладові. На ділі ж ніякої анархії не було, бо Буковинська Делегація Української Нац. [іональної] Ради зложила в Чернівцях малий військовий відділ, котрий утримував лад в місті, та зорганізувала по селах місцеві міліції. Тільки у південній, румунській частині краю, в Сучаві, Сторожинці і Кімполонгу прийшло до невеличких розрухів, але й там за допомогою кількох жандармів легко привернено порядок.

Та королівське румунське правління в Ясах, мабуть, тільки ждало на такий заклик, щоб легким коштом поширити границі своєї держави. Дня 8-го листопада появилася над Чернівцями літак і став розкидати по місті прокламації. Цею прокламацією генерал Задік заповів прихід королівського румунського війська, щоб придушити пануюче на Буковині безладдя та анархію. Буковинська Делегація У [країнської] Н [аціональної] Р [ади] відповіла на прокламацію письмом, у котрім доводила до відома генерала, що вона від 6-го листопада перебрала українську частину Буковини під свою верховну владу, що в тій частині краю панує лад і порядок, і що з огляду на це всяка інтервенція королівського румунського війська зайва; коли ж би він, генерал, вважав поза тим за відповідне посунути свою армію на українську землю, Українська Національна Рада буде присилувана заложити проти того рішучий протест і довести його до відома українського правління у Києві, а також до відома держав порозуміння (Англії, Франції і ин. [ших]). Цей лист перевезли два члени Буковинської Делегації (д-р Кордуба і Радомский) уночі з 9-го на 10 листопада до кор. [олівської] румунської армії, котру стрінули в Глібоці, 30 км від Чернівців, отже вже на українській території.

Тої ж ночі покинув український військовий відділ Чернівці і подався за Прут, бажаючи уникнути конфлікту з корол. [івською] румунською армією. Це вихіснувала зараз партія Флондора, котра зараз же другого дня, чуючи за плечима союзну армію, захопила всі краєві уряди в Чернівцях, усуваючи звідти українських комісарів. Правління над цілою (отже й українською) Буковиною перебрав сам Янку Флондор. Протест заступника краєвого комісара української частини краю д-ра Залозецького не знайшов ніякого послуху.

11-го листопада увійшло королівське румунське військо до Чернівців. Першим їхнім виступом було обсадження Народного Дому, де приміщені головні українські культурні інституції і українська вчительська семінарія (для дівчат).

В найближчих днях після цього заняла румунська армія цілу Буковину аж до границі Галичини. Рівночасно друга частина румунської армії обсадила цілий хотинський повіт бесарабської губернії, що досі оставав під австрійською управою.

Першим ділом правління пана Янку Флондора на Буковині було проголошення наглих військових судів у цілій українській часті краю.

Супроти того Українська Національна Рада як найвищий орган влади Західно-Української [Народної] Республіки вислала до Київа двох делегатів д-ра Мирона Кордубу й Осипа Безпалка, котрі дня 26 листопада вручили українському міністерству закордонних справ меморіал-протест проти окупації Буковини королівським румунським військом і проти окупації Буковини королівським румунським військом і проти режиму пана Янку Флондора, як проти актів грубого насильства, суперечного праву кожного народу на самоозначення, проголошеному президентом Вільсоном.

Буковинець¹.

«НОВА РАДА» (Київ) — 1918. — 28 (15) листопада.

1918 р., листопада, 27. Чернівці.

Лист єврейської Національної Ради до Я. Флондора з заявою про відмову євреїв брати участь у румунському об'єднувачому конгресі

Пане президенте!

На ваше запрошення взяти участь в конгресі 28 листопада і погодитися беззастережно з програмою Румунської Національної Ради маємо честь повідомити вам відповідне рішення Єврейської Національної Ради:

Єврейська Національна Рада на Буковині стоїть на точці зору Вільсонової програми самовизначення народів, згідно з якою «всі ясно висловлені національні домагання найдалекосяжнішого задоволення мають бути визнаними, якщо їм випаде на долю бути сприйнятими без нових елементів розбрату і ворожечі, котрі напевно могли б мир в Європі, а отже і в цілому світі невдовзі знову порушити».

Єврейська Національна Рада вбачає і визнає в об'єднанні всіх румунських територій в одну державу втілення в життя принципу самовизначення румунського народу. Однак з огляду на дотеперішню безправність євреїв в Румунії і далі з огляду на те, що майбутня правова рівність євреїв ще не є запевнена, Єврейська Національна Рада мусить вимагати, щоб євреям в Румунії державним правом було надано необмежене політичне і громадянське зрівняння, а також були допущені і неспростовно гарантовані права національних меншин.

Беручи це до уваги і зберігаючи нейтральне становище стосовно вирішення територіального питання, яке досі виявляв єврейський народ з огляду на своєрідність свого поселення, Єврейська Національна Рада не є в стані взяти участь в конгресі.

Чернівці, 27 листопада 1918 р.

Д-р Майер Ебнер, д-р Якоб Пістінер, д-р Бертольд Фрідман.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: GESCHICHTE DER JUDEN IN DER BUKOWINA. —

ТЕЛЬ-АВІВ, 1958. — С. 71.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Автором статті «Події на Буковині» є Мирон Кордуба.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Повідомлення про те, що на момент початку роботи румунського об'єднавчого конгресу були відсутні офіційні рішення інших націй Буковини

Конгрес.

Учасники конгресу, який відбувся сьогодні об 11 год. [ині] перед полуднем в синодальній залі архієпископської резиденції прибули сьогодні спеціальним поїздом з Дорна-Ватри, Іцкан і Радівців. [...]

Представники окремих націй, як ми вже повідомляли, зроблять свої заяви.

Офіційних рішень інших націй до цієї години ще не лежать перед нами. Ходять чутки, що Німецька Народна Рада ухвалила свої рішення в дусі схвалення, однак з застереженням, щоб також і Банат та Семигород приєдналися до Румунії.

Резолюція Єврейської Національної Ради не є різко відмовною, однак її не можна сприймати як схвальну.

Як ми чули, зрештою переговори з євреями ще не завершилися.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 28 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Кіцмань.

Звіт повітового староства про обставини перебрання влади українською Радою в Кіцмані

Повітове староство

Zl. 7/A. V.

Події, що стосуються перебрання влади Українською [Національною] Радою. Кіцмань, 28 листопада 1918.

До державного секретаріату внутрішніх справ в Чернівцях.

В перших днях місяця жовтня 1918 р. в Кіцмані утворився місцевий комітет Української [Національної] Ради.

На доповнення до мого звіту від 21 листопада 1918 р., Zl. 3/A. V. маю честь представити наступне деталізоване повідомлення про вищезазначені справи:

Вже наприкінці місяця жовтня цього року в нашому повіті став помітним рух, котрий мав на меті забрати від існуючих державних установ їх виконавчу і верховну владу.

Особи, що належали до тутешньої української інтелігенції відкрито і таємно агітували серед селянства, закликаючи, щоб вони не здавали ані збіжжя, ані картоплі, ані худоби для забезпечення харчами місцевої міської громади.

4 листопада 1918 р. в канцелярії повітового старости з'явилася депутація, яка складалася з панів: голови повітового суду Ярошинського, професора гімназії [Євзебія] Галендзовського, директора [Євгена] Жуковського, Артемона Руснака і оберлейтента [К.] Костинчука; перший з них заявив, що він є головою щойно обраного українського комітету, і що він тому перебирає владу в повіті.

Повітовий суддя Ярошинський заявив також, що він залишає дотеперішніх службовців повітового староства на їхніх посадах, однак він призначає для повітового староства раду в складі панів професора Галендзовського, державного ветеринара Сінгалевича і Михайла Перегинського. Секретар Мацейовський, який виконував тоді обов'язки керівника староства, заявив, що він мусить вітати появу панів і те, що вони оголосили про свою готовність перебрати владу, тим більше, що він сподівається, що це приведе до зміцнення і консолідування обставин безпеки. У кожному разі він (керівник староства) застеріг за собою право

отримувати директиви своїх вищестоячих установ і підкреслив, що він у кожному разі є зв'язаний службовою присягою і що він не має права порушити своїх обов'язків, які він взяв на себе. Цю заяву згаданий голова комітету прийняв до відома зі зрозумінням.

Після цього випадку повітове староство сподівалося, що матиме змогу і надалі безперешкодно виконувати свої владні повноваження. Однак ці надії не сповнилися, натомість від повітового староства було відібрано всю виконавчу і верховну владу. Зі сторони комітету почалася нечесна агітація проти службовців повітового староства, опис якої послідує в подробицях, причому дозволю собі зазначити, що такий склад вищезгаданого комітету функціонував лише кілька днів і при проведенні нових виборів був замінений наступним складом:

Президент: професор отець [Петро] Катеринюк,

Державний секретар внутрішніх справ: професор [Євзебій] Галензовський,

Державний секретар зовнішніх справ: отець [Іван] Щербанович;

Державний секретар фінансів: професор [Осип] Доспіль і директор [Євген] Жуковський,

Державний секретар народної освіти: професор [Омельян] Цісік,

Державний секретар для загального контролю: господар [Іван] Гишка.

З цих названих панів особливо професор Галензовський і отець Щербанович з успіхом намагалися викликати в народі підозру до колишніх австрійських службовців і їх дискредитувати. Професор Галензовський, який представив себе як безпосереднього начальника конципіста Леона рицаря фон Гояна, який виконував тоді обов'язки керівника староства, і заявив, що Гоян повинен безумовно підкорятися його розпорядженням, перебрав видачу продовольчих товарів зі складу продовольчої служби і самовільно розпоряджався в повітовому старостві загалом повністю на свій розсуд, цілком виключаючи місцеві органи влади.

Особливо професор Галензовський, хоча також і інші панове з комітету дозволяли собі частими образами звинувачувати всіх службовців, особливо персонал повітового староства. Такі наклепи, ніби то дотеперішні службовці були злодіями, були обманщиками і спекулянтами, займалися протекціонізмом, були несправедливими і обманювали український народ, чулися щоденно. Згадані заявляли не лише в службових приміщеннях повітового староства перед сторонами, але також і відкрито на вулицях перед народом і привели до того, що в народі виникла сильна ворожість проти службовців (особливо проти службовців повітового староства), так що з боку селян падали набагато небезпечніші погрози проти службовців і здавалося не виключеним, що ці погрози можуть здійснитися. Зібрання селян на сходах будинку повітового староства, являючи собою явну особисту загрозу повітовому старості Мацейовському, можуть бути приписані лише агітаційним спонуканням згаданих професорів, як і взагалі панів з українського комітету, котрі багаторазово висловлювали перед селянами агітаційний заклик «ми знаходимося всередині революції», який міг сприйматися як заклик до безладдя та грабежів. Згадані члени комітету є також єдино відповідальними за те, що вони на власний розсуд хазяйнували з продовольчими товарами в складах продовольчої служби (цукор, військова кава тощо), так що згідно сьогоднішньої констатації існує нестача на 12872 к [орон]. При описі цього смію дозволити собі навести опис наступного випадку, як особливо характерного для способу дій професора Галензовського:

Коли після вступу королівських румунських військ зважився передати рещту, що залишилася на складі продовольства, назад до розпорядження повітового староства, — від стану 46674 к [орон] 17 г. було повернуто всього у вартості 4773 к [орон] 90 г. — з'явився згаданий професор в службовій канцелярії керівника повітового староства і вимагав від нижчепідписаного, щоб звелів констатувати теперішній стан складу канцеляристові Трибусу, який у свій час був управителем складу, і змусив останнього прийняти ключі від складу. Канцелярист Трибус,

який саме при цьому був присутній, зауважив, що він цього не може зробити, тим більше що професор Ґалензовський дискредитував його (Трибуса) перед населення через підозрювання у крадіжках і звинувачення в шахрайстві, також просить Трибус роз'яснення, на якій підставі Ґалензовський поширював ці наклепи проти нього.

Професор Ґалензовський у відповідь на це палко звернувся до канцеляриста Трибуса в присутності нижчепідписаного і багатьох службовців повітового староства, лаяв його в непристойний спосіб і також зауважив, що «через кількох жалюгідних румунів службовці будуть зухвалими проти мене, але це ще не кінець, я прийду з нашими і їм покажу, з службовцями ще розберуться».

В подібний спосіб, якщо ще не бурхливіше, пройшовся професор Ґалензовський і по інших службовцям повітового староства, коротше кажучи професор Ґалензовський продовжував використовувати кожен нагоду для цькування службовців, щоб їх ганьбити і викликати у населення неповагу до службовців.

В цих справах професора Ґалензовського головним чином підтримував отець Щербанович, і при цій нагоді треба підкреслити, що на мою думку український Національний Комітет намагався завоювати для себе селянство через цькування службовців в демагогічний спосіб.

Про поведінку в складі матеріалів для відбудови і про пограбування розміщених там матеріалів селянським набродом я направив мій звіт до президії крайового правління Wab/I/Mat від 19 листопада 1918 р. Zl. 33341. При цьому я хочу додатково зауважити, що пограбування продовжували відбуватися і головню вночі, причому нічна охорона, яку виконувала українська громадянська міліція принаймні терпіла ці пограбування. Після вступу румунських військ призначений Українською [Національною] Радою керівник служби відбудови інженер Данчул дав поштовх до неконтрольованого розтягування матеріалів, тому що він, не забезпечивши безперешкодну належну видачу, почав продаж матеріалів. Зрештою маю честь додати до цього, що про ці справи буде представлено окремих звіт тутешній будівельній службі.

Стосовно поведінки в захопленому Українською [Національною] Радою податковому управлінні я вже 22 листопада 1918 р. представив звіт Zl. 3/A.V. і маю честь до цього ще зауважити, що після вступу королівських румунських військ ключ від каси податкового управління був без зайвих формальностей повернутий сюди професором Осипом Доспілем, котрого Рада призначила державним секретарем фінансів.

Щодо грошових операцій в податковому управлінні під час управління останнім Українською [Національною] Радою я додатково подам висновок службовця каси податкового офіціала Роттенштрайха.

Наприкінці я маю честь доповісти, що після вступу королівських румунських військ я тепер є в стані привести до впорядкованого і врегульованого базису підпорядкований мені адміністративний апарат і для реалізації цього отримати енергійну підтримку для цього від згаданих військ, зокрема від його командування.

Стосовно згаданих вище образ проти тутешніх службовців я прошу розпорядитися про кримінальне переслідування винних.

Повітовий староста Гоян.

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — Справа 3. — Аркуші 2–4 зв.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., листопада, 28. Чернівці.

Повідомлення про відмову українців схвалити приєднання Буковини до Румунії та про намагання Я. Флондора створити видимість участі українських «неофіційних» представників в румунському об'єднавчому конгресі

Конгрес буковинських румунів. Буковинські румуни вирішили приєднати Буковину до королівства Румунія при безумовній згоді поляків та при умовній згоді німців краю.

Буковинські румуни вчора святкували ухвалення акту великого історичного значення. На шляху до їхнього національного ідеалу, за який вони вже давно боролися, вони досягли важливого етапу. Після того як в силу маніфесті цісаря Карла стара австрійська монархія розпалася на національні складові частини, румуни краю побачили, що для них надійшов момент висунути претензії на коронний край Буковину як на власний домен. Раніше, ніж інші національності колишньої австрійської монархії румуни Буковини рішуче зробили висновки з карколомних подій і оголосили край своїм власним. Вчора вони надали емоційну і святкову форму своїм сильним національним бажанням. Вони проголосили приєднання цілого коронного краю Буковини до королівства Румунії. Однак тому що Буковина є заселеною не лише румунським народом, йшлося й про те, щоб досягнення власних національних бажань погодити їх із сподіваннями і бажаннями інших національностей цього краю. Це була особливо делікатна, дразлива проблема. Потрібно сказати, що провідники румунського народу намагалися отримати згоду інших націй. Поляки погодилися з об'єднанням повністю і безумовно, німці лише умовно, в той час як українці відкрито сказали «Ні!» Проте румуни вважали, що мають право і діяли, як їм веліла прихильність обставин та сильні національні прагнення. З цієї точки зору можемо попередньо оцінювати вчорашній великий історичний акт. [...]

Свято в архієпископській синодальній залі.

Свято відбулося в великій синодальній залі, чиї високі склепіння і витримана в готичному стилі орнаментика сприяли збудженню святкового настрою. В центрі залу знаходилася естрада, на якій виконували свої обов'язки президія і офіційні особи. Видно було портрет Стефана Великого, обгорнений в національні кольори, прикрашений коштовними гірляндами та зеленими пагонами. Нижче висіли за-слонені портрети короля і королеви Румунії, які розслонили в момент здійснення історичного акту. [...]

Потім д-р Флондор сказав по-німецьки:

«Маю особливу честь засвідчити, що буковинські німці і поляки офіційно, а рутени в неофіційний спосіб приймають участь у конгресі. Ми сердечно поздоровляємо делегатів Німецької і Польської Національних Рад і вітаємо численних представників рутенських громад, які перебувають серед нас». [...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Повідомлення про участь повноважних представників поляків та німців, а також окремих українців в румунському об'єднувачому конгресі

Протокол генерального конгресу Буковини, який відбувся в четвер, 15/28 листопада 1918 р. в синодальній залі митрополичого палацу в Чернівцях.

Порядок денний: встановлення політичних стосунків між Буковиною і румунським королівством.

Початок: об 11 год. [ині] ранку.

Присутні:

А) Румунська Національна Рада [...]

В) Повноважні представники поляків: 1. Дузінкевич Базиль, 2. Камінський Еміль, 3. Д-р Квятковський Станіслав, 4. Поспішіль Владислав, 5. Швайгер Леопольд, 6. Д-р Віцентович Едмунд.

С) Повноважні представники німців: 1. Гайдорф Рудольф, 2. Д-р Глондис Віктор, 3. Д-р Годель Адам, 4. Кайндль Рафаель, 5. Ландвер де Прагенау Едвін, 6. Д-р Лебутон Алоїз, 7. Воліс Еміль.

Д) Представники рутенських громад з-за Прута:

Раранча: 1. Красовскі Тоадер, 2. Лупул Васіле, 3. Ілащук Васіле, Топорівці: 4. Макаренко Дімітріє, 5. Макаренко Васіліє, 6. Мардарі Тоадер. Кучурів Малий: 7. Поклітар Іоан, 8. Райлян, 9 Цопа Александру. Іванківці: 10. Масікевічі, 11. Мінтічі Іюніца, 12. Цінта Георгіє.

Сторонець-Путіла: Хомащук Н.

Е) Гості [...]

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: I. NISTOR. UNIREA BUCOVINIEI 28 NOEMVRIE 1918. STUDII ŞI DOCUMENTE. — БУХАРЕСТ, 1928.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Повідомлення про участь польської та німецької національних меншин в румунському об'єднувачому конгресі

Конгрес.

Сьогодні в розкішній залі архієпископської резиденції представники румунського уряду в святковій формі і в бурхливому захопленні оголосили про об'єднання Буковини з Румунією. Ми могли б легко вжитися в піднесений настрій румунського народу, якого надихав день проголошення возз'єднання Буковини з румунською батьківщиною. [...]

Але також і для інших народів краю це було знаменною історичною подією, навіть коли сьогоднішнє проголошення є лише прелюдією, яка, власне кажучи, потребує ратифікації світовим мирним конгресом, навіть коли залишаються відкритими ще багато запитань. Досі нічого не сказано і не вирішено, яку роль відіграватиме Буковина в румунській державі. Румуни Буковини, так само як і інші народи, сповнені переконання, що цей чарівний край з своєю мішаниною народів лише під своїм власним управлінням з Божим благословенням може мати плідний розвиток. Ми можемо впевнено сказати, не претендуючи на опіку інших націй цього краю, що автономія для Буковини є політичним кредо. Про це важливе запитання досі не сказано ще останнього слова. Досі покрито темрявою й питання участі решти націй в управлінні цим краєм. [...]

Продовження конгресу.

Буковинські румуни сьогодні святкували велике свято сповнення свого національного ідеалу, об'єднання Буковини з румунським королівством і з рештою румунських земель в одну самостійну національну державу. За короткий час були зроблені приготування до цієї історичної події. Прибуття делегатів з провінції внаслідок сумних обставин залізничного сполучення було пов'язано з великими труднощами, однак їх перебороли і представники майже всіх румунських областей краю вчасно з'явилися на свято. [...]

Великий святковий зал архієпископської резиденції, чие монументальне значення робить глибокий вплив на кожного відвідувача, приймав у всі свої приміщення гостей свята. [...] Далі слідували представники буковинських поляків, а саме панове д-р Квятковський, надвірний радник Дузінкевич і професор Швайгер; за Німецьку Народну Раду панове професор д-р Лебутон, д-р Глондис, професор д-р Кайндль, депутат Ландвер, професор д-р Годель і пан Гайдош. [...]

Зачитання резолюції, яка висловлювалося за об'єднанням Буковини з румунською державою, творило кульмінаційний пункт конгресу. Президент д-р Янку Флондор ще не вимовив останніх слів, як всі учасники піднялися зі своїх місць і влаштували маніфестацію невимовного значення. Над кріслом президента д-ра Флондора було встановлено портрет Стефана Великого, а біля його ніг стояли заслонені портрети короля і королеви Румунії. За поданим знаком заслона впала. Маніфестація відновилася на честь короля і королеви. Буря оплесків роздалася після цього святкового моменту.

Пропозиція закінчити дебати була лише формальністю. Всі з напруженням очікували заяв національних груп Буковини, які з'явилися на святі. Керівник поляків, пан д-р Квятковський, оголосив декларацію польською мовою. Велика частина учасників конгресу, які розуміли польську мову, оплескували окремі місця цього повідомлення. Після того, як секретар конгресу пан д-р Сбера зачитав підготовлений румунський переклад польської заяви, пан д-р Квятковський і присутні члени польської делегації отримали нескінчені овації. Чути було вигуки: «Se treasca Polonia mare!» Оплески і захоплені овації тривали кілька хвилин.

Заява, складена паном професором д-ром Лебутоном від імені німців, була також сприйнята добре. [...]

Учасники вишикувалися в велику колону і рушили походом вслід за полковим оркестром до ратуші, котра була багато прикрашена румунськими і крайовими кольорами. На естраді міські радники чекали голову уряду д-ра Флондора, бургомистра Шандру і генерала Задіка, котрих міські радники проводили на балкон ратуші. За цей час перед ратушею зібрався великий натовп. Вишикувався підрозділ румунської піхоти в сталевих шоломах. Голова Флондор з балкону оголосив рішення конгресу про приєднання до королівства Румунії. Бургомістр Шандру, пославшись в своїй промові з балкона на цю подію, повідомив, що площа Ринок на згадку про цю велику подію надалі називатиметься «П'яца уніря». В цей саме момент, коли бургомістр виголошував ці слова, на площі встановлено таблички з написом «П'яца уніря», розфарбовані в румунські кольори. Музика грала «Се треяска реджеле» [...]

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918. — 28 Листопада.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Декларація Польської Національної Ради щодо Буковини, оголошена на румунському об'єднавчому конгресі

Потім слідували заяви представників націй, які з'явилися на конгресі. Спершу пан примар д-р Квітковський як представник поляків:

Польський народ протягом століть виконував свою історичну місію — захищати християнство і культуру Західної Європи, причому він покритв незліченними могилами своїх воїнів розташовані на південь від Дністра землі, на яких румунський народ з первісних часів виконував функції господаря.

+На підставі цього права протягом останніх 150 років ми жили серед румунського народу в мирі і злагоді як мирний культурний фактор. Румунська нація, яка сама перебувала під столітнім чужинецьким пануванням, засвідчила своє сердечне співчуття польському народові, коли наші мученики свободи на цьому боці Дністра шукали захисту від залпів і кайданів.

Незабутнім для нас залишиться 1863 рік, коли благородна румунська нація дружньо надала захист і притулок криваво розігнаним повстанцям за свободу Польщі.

І сьогодні, коли польський народ після 150-літнього розділу досягнув об'єднання всіх польських земель між Балтійським морем і Дністром, ми, поляки східних кресів, вітаємо сьогоднішній день створення об'єднаної румунської держави. Ми повністю визнаємо право румунської нації, що не втратило силу, на всі землі південніше Дністра загалом і на Буковину зокрема.

Буковинські поляки, які тут в краї дали доказ своєї національної життєвості, висловлюють в своїй славній батьківщині вираз непохитної довіри, що румунський народ, пам'ятаючи про виразну заяву теперішнього буковинського уряду, що забезпечить польській меншині свободу католицького віросповідання, свободу вживання польської мови в церкві і школі, свободу поселення та працевлаштування і відповідну конституційну участь в управлінні провінцією.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 листопада.
GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918. — 29 листопада. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Заява Німецької Народної Ради щодо Буковини, оголошена на румунському об'єднавчому конгресі

Керівництво Німецької Народної Ради Буковини попросило нас опублікувати точний текст німецької заяви на конгресі. Він гласить:

«За умови приєднання Семигороду і Банату до Румунії і в повній довірі до представленої тимчасовим урядом Буковини на пленарному засіданні Румунської Національної Ради з 13 листопада 1918 р. і нею одноголосно прийнятої програми уряду, на підставі якої культурні потреби замешкалих край нерумунських народів вповні будуть задоволені, а всі решта інтересів будуть вирішуватися лише на основі принципу права і справедливості, заявляється Німецька Народна Рада в імені німців Буковини за приєднанням Буковини до королівства Румунії».

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 1 грудня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Резолюція румунського об'єднавчого конгресу

Загальний конгрес Буковини, зібраний сьогодні, в четвер, 28 листопада 1918 р. в синодальній залі Чернівців, беручи до уваги те,

що від часу заснування румунських князівств Буковина з давніми областями Сучави і Чернівців завжди була частиною Молдови і утворювала ядро держави;

що крім того в межах кордонів цього краю знаходився давній престол Сучави, князівські гробниці Радівців, Путни і Сучавиці, а також багато інших слідів і дорогих спогадів з минувшини Молдови;

що сини цього краю пліч о пліч з їхніми братами з Молдови і під проводом тих самих воєвод протягом століть захищали існування свого народу від іноземних нападів;

що в 1774 р. Буковину було підступним способом відірвано від Молдови;

що протягом 145 років народ Буковини мусів страждати під чужим пануванням, яке зневажало його національні права і прагнуло вразити його почутті шляхом несправедливості і переслідування, щоб посіяти розбрат між ним і іншими націями, з якими він хотів жити у братерстві;

що протягом періоду 144 років буковинські румуни боролися як мученики на всіх полях битв Європи під чужими прапорами, за збереження, за честь і славу своїх пригноблювачів, і що вони як нагороду заслужили скорочення успадкованих прав, усунення їхньої мови з публічного життя, з шкіл і навіть із церкви;

що під час цього періоду автохтонний народ постійно усувався від участі в розподілі зароблених можливостей і багатств краю і користуванні ними, а також значною мірою позбувся своєї частки в давній спадщині;

що, незважаючи на це, Буковина не втратила надії на настання години визволення, якої чекала зі стражданнями і з тугою, і що її розділена несправедливими кордонами спадщина воєводи Стефана завдяки возз'єднанню Буковини з Молдовою знову стане цілою;

тому що вона вічно живила надію, що збудеться велика мрія нації через об'єднання всіх румунських земель між Дністром і Тисою в єдину національну державу;

беручи до уваги всі наведені обставини, конгрес констатував сьогодні, що ця велика годину уже надійшла.

Сьогодні, коли після зусиль і дуже великих жертв з боку Румунії і її могутніх і благородних союзників у світі встановлюються принципи справедливості і гуманності для всіх націй, сьогодні, коли внаслідок розтращуючих ударів австро-угорська монархія є захитаною в свої підвалинах, сьогодні, коли всі пригноблені нації всередині своїх кордонів отримали право вільного самовизначення, першою думкою визволеної Буковини було направитися до Румунії, з якою ми пов'язували всі надії на наше визволення. З огляду на це, загальний конгрес Буковини, котрий уособлює найвищу загальну владу краю і єдиний наділений законодавчою владою, в ім'я національного суверенітету на вічні часи проголошує приєднання Буковини в її старих кордонах по Черемош, Колачин і Дністер до королівства Румунії.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 29 листопада.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«TAGBLATT» — 1918. — 29 листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопада, 28. Чернівці.

Повідомлення про телеграму румунського об'єднано-го конгресу королю Фердинанду і представникам держав Антанти про приєднання Буковини до румунського королівства

Телеграма конгресу до короля Фердинанда.

Наприкінці президент д-р Янку Флондор зачитав текст телеграм, яку мали відправити до короля Фердинанда та до представників потуг Антанти. Вона гласить:

«Загальний конгрес Буковини, який уособлює найвищу владу краю, сьогодні в імені національного суверенітету одногосно ухвалив безумовне і вічне об'єднання Буковини в її теперішніх кордонах з Румунією. Ми дякуємо Богові, що він допоміг нам до викорінення ганьби, завданої нашому краю 145 років тому і горді з того, що ми вашу величність, визволителя і учасника долі Буковини, маємо за свого короля. Ми просимо прийняти нас під оберігаючий скипетр вашої величності і завдяки цьому зв'язати історичну нитку, яка протягом півтора століття була насильно розірваною, щоб відновити велич корони Стефана Великого. Ми бажаємо вашій величності багато щасливих років. Хай живе її величність королева, хай живе династія.

Президент конгресу Янку Флондор».

До союзницьких великодержав, а саме Франції Великобританії, Сполученим Штатам Америки і Італії направлено наступну телеграму:

«Пане міністре!

Загальний конгрес Буковини в силу права народів самим вирішувати свою долю ухвалив сьогодні одногосно приєднання Буковини в її старих кордонах до Черемошу, Колачина і Дністра до королівства Румунії. Глибоко захоплені вашими величними всепроникаючими принципами свободи і справедливості і щиро вдячні за жертви, котрі понесли благородні нації для тріумфу цих принципів, ми якнайчемніше просимо нотифікувати ваш уряд про одногосне рішення загального конгресу Буковини і передати йому наші почуття вічної вдячності і визнання.

Користуючись цією нагодою, щоб передати вашій ексцеленції особисто нашу найгарячішу подяку за любов, з якою ви сприймаєте нашу справедливу справу в лихі часи і в вирішальні моменти нашого національного життя.

Янку Флондор, президент конгресу Буковини».

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-

«TAGBLATT» — 1918. — 29 Листопада.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., листопад. Відень.

Заява єврейської Національної Ради до президента США Вільсона з проханням захистити євреїв від погромів в зайнятій поляками Галичині, Румунії та в окупованій румунськими військами Бессарабії

Пане президенте!

[...]

В Румунії рівноправність єврейського народу, яка йому належала згідно Берлінського трактату 1878 року, до сьогодні ще не надана. Цілих сорок років Румунія ухитряється ухилитися від виконання цього прийнятого на себе договірного обов'язку.

З надією звертається до Вас, пане президент, єврейський народ, котрий мешкає в Польщі, Галичині, Румунії і в окупованих Румунією частинах Бесарабії, і просить вжити енергійних заходів для остаточної, повної, політичної, громадянської і національної емансипації румунських євреїв.

Обіцяні охоронні заходи, котрі могли би бути корисними для єврейського народу, на папері виглядають інакше, аніж в дійсності. Якщо цей захист не залишатиметься, як досі, лише акторським жестом для закордону, тоді повинні бути створені реальні гарантії для безпеки.

Тут не говориться про загальну і проти всіх направлену анархію. Якщо стається така катастрофа, тоді ми не вимагаємо ніякого окремого захисту. Однак тепер ми вимагаємо захисту і гарантій такого захисту, тому що насильницькі напади звертаються систематично проти тих, хто належить до єврейського народу.

[...]

Депутат д-р Штраухер,

Парламентський представник Єврейської Національної Ради.

Відень, в листопаді 1918.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1918. — 12 грудня.

1918 р., грудня, 1. Берн.

Повідомлення про визнання самостійності України коаліцією держав-переможниць

«Український Голос», орган секретаріату Західно-Української Республіки пише в числі з 1-го грудня с. р.: з Берна телеграфує д-р Євген Левицький, що коаліція признала Україну самостійною державою а щодо українських земель в Австрії застерігла, щоб вони були зеднані з Україною.

«БУКОВИНА» (Чернівці). — 1918. — 10 грудня.

1918 р., грудня, 1. Фастів.

Передвступний договір, укладений між Українською Народньою Республікою й Західно-Українською Народньою Республікою про майбутню злуку обох українських держав в одну державну одиницю

Передвступний договір

заключений дня 1 грудня 1918 у м. Хвастові між Українською Народньою Республікою і Західно-Українською Народньою Республікою про маючу наступити злуку сих обох українських держав в одну державну одиницю.

Іменем Української Народньої Республіки ділає як її тимчасове правительство установлена Українським Національним Союзом як представником державної волі українського народу на території Української Народньої Республіки Українська Директорія, а саме: п (п). [анове] Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Федір Швець і Панас Андрієвський.

Іменем Західно-Української Народньої Республіки ділають п (п). [анове] д-р Льонгин Цегельський і д-р Дмитро Левицький, повновласники ради Державних Секретарів, як тимчасового правительства Західно-Української Народньої Республіки, установленого Українською Національною Радою Державних Секретарів повновласти з-дати Тернопіль 25 грудня 1918 р.

Обі сторони через цих повновласників згідно заявляють:

Ідучи за найгорячішим бажанням українського народу обох Українських Народніх Республік, бути якнайскорше і на віки злученим в єдиній, неподільній, незалежній та суверенній українській державі та виповнюючи висловлену виразно волю верховних і рішаючих тимчасових органів обох держав, а саме волю Українського Національного Союзу і установленої їм Директорії з одного боку, а Української Національної Ради і ради Державних Секретарів з другого боку — злучитись в одно державне тіло — заключаємо отцим слідующий Передвступний договір про державну злуку:

1. Західно-Українська Народня Республіка заявляє сим непохитний намір злятись в найкоротшім часі в одну велику державу з Українською Народньою Республікою — значить: заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усею своєю територією й населенням як складова частина державної цілоти, в Українську Народню Республіку.

2. Українська Народня Республіка заявляє отцим рівнож свій непохитний намір злятись в найкоротшім часі в одну державу з Західно-Українською Народньою Республікою, значить, заявляє свій намір прийняти всю територію й населення Західно-Української Народньої Республіки, як складову частину державної цілоти в Українську Народню Республіку.

3. Правительства обох Республік уважають себе звязаними повищими заявами, то значить: уважають себе посполу зобовязаними сю державну злуку можливо в найкоротшім часі перевести в діло так, щоб можливо в найкоротшім часі обидві держави утворили справді одну неподільну державну одиницю.

4. Західно-Українська Народня Республіка з огляду на витворені історичними обставинами, окремими правними інституціями та культурними і соціальними ріжницями окремішности життя на своїй території, застерігає для своєї території та її населення як будуча частина неподільної Української Народньої Республіки територіяльну автономію, котрої межі означить в хвили реалізацій злуки обох Республік в одну державну цілість окрема спільна комісія за ратифікацією її рішень компетентними законодавчими і правительственними державними органами обох Республік. Тоді також установлені будуть детальні умовини злуки обох держав.

5. Договір сей, списаний у двох примірниках як двох окремих оригіналах, по одному для правительства кожної з обох держав, може бути опублікований за згодою обох правительств, то є Директорії Української Народньої Республіки і ради Державних Секретарів Західно-Української Народньої Республіки.

Директорія Української Народньої Республіки: В. Винниченко в. р., П. Андрієвський в. р., проф. [есор] Ф. Швець в. р., С. Петлюра в. р., головний отаман укр. [аїнських] респ. [убликанських] військ.

Повновласники ради Державних Секретарів Західно-Української Народньої Республіки: Д-р Льонгин Цегельський в. р., Д-р Дмитро Левицький в. р..

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 5 січня.

1918 р., грудня, 2. Чернівці.

Повідомлення газети Gemeinsame Ausgabe «Allgemeine Zeitung» — «Tagblatt» про окупацію Вижниці і Путили румунськими військами

Газета «Glasul Bucovinei» повідомляє: В понеділок о 7 годині ранку румунські війська окупували Вижницю і Путилу.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG» — «TAGBLATT» — 1918. — 4 ГРУДНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ГРУДНЯ, 2. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про окупацію румунськими військами Вижниці і Путили

Румунські війська зайняли Вижницю і Путилу.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ГРУДНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ГРУДНЯ, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про намагання української делегації домогтися від генерала Задіка доволу на відкриття Українського Народного Дому

Українці під проводом доктора Брендзана з'явилися у генерала Задіка з проханням про отримання дозволу на поновне відкриття українського клубу. Газета «Glasul [Bucovinei]» в зв'язку з цим вимагає від генерала гарантій громадського спокою.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 4 ГРУДНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ГРУДНЯ, 7. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про наказ митрополитом В. Репти поминати в молитвах румунського короля Фердинанда і королеву Марію

Циркуляр. Ч. 244 пр.

Чернівці, дня 24 ноемв. [рія] (7 декем. [брія]) 1918.

Сим звиваєм всіх душпастирів всюди, де в молитвах споминає ся імя пануючого, від тепер споминати єго величество короля Румунії Фердинанда і єї величество королеву Марію, вписуючи їх імена також і в диптихи церковні.

Архієпископ і митрополит:

Владимір.

«ЛИСТОК РОЗПОРЯДКІВ АРХІЄПІСКОПСЬКОЇ КОНЗИСТОРИЇ В СПРАВАХ ПРАВ. [ОСЛАВНО]-СХІД. [НОЇ] БУКОВИНСЬКОЇ АРХІДІЄЦЕЗИЇ» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 29 ЛИСТОПАДА/12 ГРУДНЯ.

1918 Р., ГРУДНЯ, 7. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про розпорядження православного митрополита Репти до духовенства з закликом поминати в богослужіннях румунського короля та королеву

Митрополит Репта знову управляє православною дієцезією на Буковині. Митрополита, якого австрійське правління усунуло було за те, що він під час першої російської інвазії видав був розпорядок, взиває священників споминати в церквах російського царя і молитися за перемогу війська його, настановили румуни назад митрополитом. Першим його ділом було видати розпорядок, в яким

взивається священників споминати тепер румунського короля Фердинанда і королеву Марію. Цар Нікалай, чи король Фердинанд, це для митрополита Репти все одно, аби тільки він митрополитом був. Але чи довго?

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1918 р., грудня, 7. Київ.

Повідомлення про реакцію уряду Української Народної Республіки на польське військове втручання в Галичині та на окупацію Буковини румунськими військами

Неситі апетити.

Події в Галичині й на Холмщині звернули на себе нарешті увагу і в офіційних українських кругах. Міністерство закордонних справ виступило з категоричним протестом проти захватних актів польського правительства, що виявились посилюючою війська до Перемишля й до Львова, а також перебування його на Холмщині. До цього треба було б долучити ще й аналогічного протеста з приводу неоправданої нічим окупації Буковини: матеріал до цього міністерство закордонних справ має в формі протеста буковинських українців, доставленого недавно до Київа спеціальними посланцями.

Закордонна Україна, що склала з себе Західньо-Українську Державу, на перших же кроках свого існування опинилася в надто важкому становищі. Окрім внутрішньої організаційної роботи, їй доводиться витратити свої сили на оборону од зовнішніх ворогів. З двох боків, з півдня і з півночі, сунуть на неї сусіди, які здавна заявляли свої претензії на ці українські землі, а тепер серед загальноєвропейської заверюхи, вбачають добру притоку, щоб ті захватні претензії довести до діла. Користуючись з того, що людність великого міста Львова здебільшого польська або спольщена і тим чужа українській людності всієї Східньої Галичини, поляки задумали зробити це місто базою своїх військових операцій, скерованих на нове завоювання й нове поневолення української землі.

Щодо Чернівців, то румини там не мають і такого подібія права: там діють просто вже оружною силою, знаючи, що нова держава не може поки що оборонити себе од насильства, до того ж одночасно з двох боків. Чи сталось це шляхом таємної умови між Польщею та Румунією, про яку заздалегідь подавала звістки українська преса, щоб розмежуватись «сферами впливу» на західно-українських землях, чи обійшлось без такої формальної згоди, а тільки через фактичну допомогу — це в даному разі ваги не має. Факт той, що Польща і Румунія не сконсолідувались і не покріпившись на силах сами, не впоравшись з своїми внутрішніми справами, що доводять і там, і там до безладдя та анархії — велику увагу звертають на чужі землі і гарбають їх до себе, сподіваючись цим очевидно поставити громадську думку культурного світу «перед фактом». То давня польська практика: «gdzie nie można prawem, trzeba isc lewem»¹...

Марні це заходи і наївні обрахунки! Все це робиться без хазяїна, без того справжнього господаря, яким може бути тільки народ даної землі. І звичайно такі одрізані острівці чужої культури, як напр. [иклад] Львів, не можуть рішати долі всієї людности. А вона вже виявила категорично й недвозначно свою волю, і воля ця в тому полягає, що Західньо-Українська держава не хоче бути часткою ні Польщі, ні Румунії, а хоче тільки сама своєю долею порядкувати. Перед цим фактом мусять примеркнути ті факти захвата, якими силкуються виправдати своє «право» сусіди з півдня і з півночі.

¹ Де не можна правом, там треба йти лівим (польськ.).

Кажуть, що за великими звірями раз-у-раз волочуться шакали та гієни: самим цим хижачкам страшно кидатись на здобич — коли б на дужчого не наскочити, — то важать хоч на відпадки, що по великому звіреві лишаються. Ганебне, звісно, це ремесло гієни і нема, певно, більш огидної істоти у всьому звірячому царстві. Проте, видно, очі на його знаходяться. Маленькі хижачки, що народились у процесі світової війни, виявляють тепер найбільше жлобости й зажерливости і кидаются всюду, де сподіваються покористуватись з відпадків здобичі по війні. І проти цих гієн та шакалів треба вже раз поставити якусь силу, щоб збити їхні апетити неситі на чуже.

Ромул.

«НОВА РАДА» (Київ) — 1918. — 7 ГРУДНЯ (24 ЛИСТОПАДА).

1918 Р., ГРУДНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Інформація про ситуацію в Західно-Українській Народній Республіці після окупації Буковини румунськими військами

В Західно-українській Народній Республіці

Місяць тому перебрали українці в Галичині в повнім спокою власть у свої руки і держать її до сьогодні у своїх руках. Тільки за Львів і Перемишль йде завзята боротьба, яка мусить випасти в користь українську, бо Львів, який через віроломність поляків попав у їх руки, облягають наші війська вже з трьох сторін. Українське правління зарядило мобілізацію, яка йде без ніяких перепон. Селяне з піснею на устах йдуть до свого національного війська, так що армія збільшаєть ся з дня на день.

Крім того прибули до Галичини війська з України в спорім числі, так що поляки, які по заняттю Львова піднесли були голову по цілім краю, знов скоро її опустили. Декуди прийшло між українськими військами а польськими відділами, що вертають з України до кровавої розправи, які випали всі як описаний бій під Микулинцями. В краю повний спокій і порядок. Навіть польські дідичі, які все в'їдали на «гайдамакуф» сидять собі спокійно у своїх дворах, спокійніше як в західній Галичині, де мазури почали вже з ними належну розправу.

Трудніше було перебранє власти в українській часті Буковини. Тут не могло прийти до порозуміння між Румунською а Українською Національною Радою. Наколи ромуни, Янку Флондор, стояли на становищі, що вони панами краю а українцям передати з своїх рук, то наша Нац. [іональна] Рада була за спільним перебранєм власти. До порозуміння не приходило, а тимчасово в наслідок розпущення війська грозило вибухнути безладде і Українська Національна Рада рішила ся, щоби не допустити до цього, перебрати управу української частини Буковини, а тоді румунську частину Буковини перебрав пос. [ол] Ончул. Та вже тоді кружляли вістки, що Румунська Національна Рада закликала румунські державні війська під претекстом, що тут панує анархія. І румунські війська прийшли.

З відозви ген. [ерала] Задіка, яку одного дня скинув румунський аероплян над Чернівцями, довідали ся ми, що румунське військо приходить на заклик Румунської Національної Ради, щоб держати порядок. Та тому що в українській часті краю був спокій, буковинська делегація Укр. [аїнської] Національної Ради вислала відпоручників до генерала Задіка до Глибокої з протестом проти переступлення української території. Та на письмо не дістала Українська Національна Рада ніякої відповіді.

Буковинська делегація покинула в виду цього Буковину і перенесла ся до Станиславова, відки заступає справи української частини Буковини. Румунські війська вмаршерували до Чернівців, звідки оголосили виїмковий стан облоги для північної часті Буковини, почім заняли цілу Буковину.

Опираючи ся на румунські війська в краю, перебрала Румунська Національна Рада власть в краю, а другі національності завізвала піддати ся в своїм власнім інтересі румунському правительству. Ромуни скликали до Чернівців також конгрес, який рішив злучити цілу Буковину з Румунією. З ними згодили ся без застережень поляки, із застереженнями німці, українців не питали, а жиди заявили свою неутральність. Остаточне рішення долі Буковини западе на мировій конференції в Парижу.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 10 грудня.

1918 р., грудня, 10. Чернівці.

Повідомлення про закриття румунськими військовими властями української друкарні в Чернівцях

Від редакції.

З незалежних від нас причин, головно ж через те, що друкарня, в якій друкується наша часопись, була замкнена румунськими військовими властями, наша часопись не могла виходити. Тепер задумуємо ми видавати газету знов тимчасово щотижня, а як передплатники поспішать з передплатою то й частіше.

«Буковина» (Чернівці). — 1918. — 10 грудня.

1918 р., грудня, 10. Чернівці.

Інформація про сподівання буковинських українців на позитивне вирішення їх долі мирною конференцією

Що діється в світі.

...Австро-Угорщина розпала ся на цілий ряд держав: чеську, словацьку, австрійсько-німецьку, полуднево-славянську, угорську, румунську й українську. Жадна з цих держав не має певних границь. Між поодинокими цими державами йде суперечка про границі. Кожна з них намагається захопити під свою власть скільки мога землі. Одначе справа границь не розрешить ся самими цими державами. До злагоди між ними не може прийти. Бо надто вже попереплітані національні території, заселені одним чи другим народом. А ніхто не має достатньої военной сили, щоби силоміць здійснити свою волю. Так отже лишаєть ся кінцева поагода меж нових держав рішити ся на мировій конференції.

Німці оголосили своє прилученне до Німеччини, поляки до Польщі, румуни до Румунії а українці стоять за злукою з Україною...

Яка ж доля судила ся українському народови в будучім новім світі? Коли добре обміркуємо все, що кругом нас дієть ся, то нема чого бояти ся за долю-щастя нашого народа. У родині славянських народів стоїть наш український нарід по числу душ на другім місци, зараз по російським народі, який є найчисленніший. До цього наш нарід замешкує дуже плодовиту землю і є здібний з природи. Культура його дуже стара. Коли ще засвоїмо собі культурні здобутки західних народів, то недалекий той час, що станемо між найкращими народами світу.

На Україні а головно в Києві остатними часами взяли верх щиро-українські патріоти всіх політичних партій. Вони стоять за самостійністю української держави. У самій Росії верх мають іще большевики. Та прийде час і всюди запанує лад і мир. Мирова конференція, що має зійти ся, мабуть, у Парижу, в недалекім часі, установить державні межі нових держав.

А по мирі славянські держави зачнуть порозумівати ся між собою. Суперечки, які ще є між ними, будуть поагоджені на мировій конференції. А потому з часом

прийде до спілки всіх славянських держав, почавши від найдалнього сходу аж до заходу й полудня. А всі ті славянські держави числять разом із замешкалими посеред славян чужинцями зверх 200 мільонів душ. Це є така сила, з якою мусять уже тепер числити ся геть усі держави світа. З цього знов можемо доміркувати ся, що на мировій конференції не станеть ся нашому народови жадна кривда. Ця війна так надоїла всім, що жадна велика держава на допустить до того, щоби через несправедливе розмежованне поодиноких славянських держав повстали нові приключки для міжнародних сварок, які могли б довести до нової війни. Український нарід може сміло вичекати рішення своєї долі в найблищій будучности на мировій конференції.

Отця наша надія піддержує нас і кріпить. Через неспокої на землях бувшої австро-угорської монархії і зле полученне зі світом нема в нас багато вісток про те, що діеть ся в світі. Ми ходимо напوماцки гей серед ночі. Непровірені чутки, які доходять до нас, не мають ніякої вартости. Мусимо спускати ся у всім на здоровий розум і розсудок. Навіть вісти з Галичини через подорожних і газети суперечні між собою і не заслугоють на віру. Що знати на певно, то й подаватимемо нашим читачам.

Ціла Галичина опріч Львова та Перемишля міста в руках українських військ. Цілу Буковину обсадило військо сусідної Румунії. У Львові безустанні бої між українцями і поляками. Як тільки поляки стали на час панами Львова, зачали різню межи жидами. Обвиняли їх, що вони тягнуть руку за українцями. Межи жидами у Львові сотки трупів. Але й поляків упало багато.

Українське правительство тепер в Тернополі а буковинська делегація [Української] Нац. [іональної] Ради у Станиславові, відки й заступає наші справи. У Відни лишили ся послі д-р Петрушевич, голова Української Національної Ради, Николай Василько, д-р Евген Левіцький, д-р Смаль-Стоцький і Антін Лукашевич. Д-ра Евгена Левіцького вислала Українська Національна Рада до Швайцарії задля переговорів з Антантою. Становище Антанти до України прихильне. Найдовше били ся по стороні Антанти тримільйонове українське військо, а заключила Україна мир аж тоді, коли большевики заняли були Україну.

Члени Української Національної Ради, що виїхали до Відня, мають берегти інтереси українців на майбутній мировій конференції. Вони ввійшли вже у зносини зі всіма світовими державами, а також і державами, що витворили ся на румовищах австро-угорської монархії. Опріч приготвлення до мирової конференції розраховують ся вони з маєтком державним, який є на австрійській українській землі, вибираючи з усіляких бувших міністерств акти, що тичать ся українських справ.

На Україні скинуто гетьмана Скоропадського, а державну владу перебрав Український Національний Союз. Президентом міністрів є Володимир Винниченко, до котрого українці мають повне довірря.

«БУКОВИНА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 10 ГРУДНЯ.

1918 Р., ГРУДНЯ, 10. ЛЬВІВ.

Повідомлення про справжні причини окупації Буковини румунським військом

Хто закликав румунське військо на Буковину?

Із наших сіл доходять вістки, що наші селяне спихають вину на жидів, немов то вони закликали для своєї оборони румунське військо на наші села. Румунське військо закликала під позором, що на Буковині панує безладде Румунська Національна Рада і на її заклик румунська армія вмаршувала сюди. Тому вивуватити кого другого не треба.

1918 Р., ГРУДНЯ, 17. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вимогу секретаря внутрішніх справ Д. Поповіча арештувати учителя села Лука Юрія Паладія та учителя села Кадобівці Василя Микитюка

Командування крайовою жандармерією:

Präs: Чернівці, 17/12 1918.

Res. № 832 Adi.

До секретаріату внутрішніх справ в Чернівцях.

Стосовно вашого листа за № 13 222 від 10 грудня 1918 р. щодо арешту Юрія Паладія, учителя з села Лука, і Василя Микитюка, учителя з села Кадобівці, отримано рапорт жандармської застави.

Юрія Паладія арештовано і передано трибуналові в Чернівцях.

Чернівці, 17 грудня 1918 р.

Лейтенант-полковник Келерет.

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 3. — СПРАВА 112. — АРКУШ 6 ЗВ.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., ГРУДНЯ, 20. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про намір ерцгерцога Вільгельма Габсбурга служити українській державі

Повідомлення про колишнього ерцгерцога Вільгельма.

«Slawische Korespondenz» повідомляє: Як відомо, ерцгерцог Вільгельм, син ерцгерцога Карла Стефана, був командиром українських Стрільців, котрі після повернення з України згодом стояли гарнізоном в Чернівцях. Перед лицем загрози вступу румунів ерцгерцог Вільгельм відступив з Чернівців і зголосився в українському командуванні у Львові, якому він запропонував надати себе в розпорядження для служби. Командування заявило, що не може прийняти його пропозицію. На це ерцгерцог заявив:

«Мене зрікся мій батько, через Угорщину, де палає повстання, я не можу дістатися на Захід, румунам я не бажаю потрапити до рук. Я прошу вас дозволити мені служити вам як звичайний Вільгельм Габсбург таким самим способом, яким мій родич, ерцгерцог Йозеф, присвятив свою службу угорцям, принаймні я прошу надати мені політичний притулок».

Українці задовольнили це останнє прохання, визначивши ерцгерцогу і двом його ад'ютантам місце в Василіанському монастирі, де він залишається до сьогоднішнього дня за умови, що він покине його відразу ж після повернення нормальних обставин.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1918. — 28 ГРУДНЯ.
GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-«TAGBLATT» — 1918. —
29 ГРУДНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 22. КІЦМАНЬ.

Повідомлення про перейменування румунами вулиці Т. Шевченка в Кіцмані та про опір українців Кіцманщини політиці румунської окупаційної влади

Буковина під румунським ярмом.

Із-за сильно стереженого румунами буковинського кордону одержали ми допись, яку містимо в цілості без змін:

Не відмовте помістити в своїй часописі цих кілька стрічок із країни, де тепер панує румунсько-боярське насильство, що топче ногами наші найсвятіші почування національні та мішає з грязюкою те все, що кожній людині найдороще.

Нахабна рука румунських шляхтичів-боярів сягнула по чисто українську територію Буковини. Румунське військо перейшло Прут та посунуло ся аж до Дністра на те, щоб нібито робити порядок, а в дійсности вносити розлад, аби відтак цілу Буковину тим лекше злучити з Румунією.

До помочи румунам стають всякі темні духи із неукраїнського населення, деякі австріяцькі чорно-жовті урядники-чужинці, а головно дуже ганебну роль грає та жмінка поляків, що живе серед великого українського моря північної Буковини. Найнікчемніші доноси, провокації та насильства на дневнім порядку.

Мабуть чи не найбільше завзялися нові наїзтники на місто Кіцмань, де около української гімназії, яку вони ще до тепер на мали відваги замкнути, групується досить поважне число української інтелігенції, якій відразу довелось зазнати румунського «самовизначення» по черновецьких арештах.

Як румуни побачили, що не зломлять українського духу насильством, взяли ся на підступи. І ось одна з їх штукочок:

На неділю 22 грудня запросили вони всю інтелігенцію до церкви. Українці очевидно не явили ся, бо прочували якийсь підступ. І дійсно, по відправі, при якій були присутні всі румунські офіцери та урядники-чужинці, почав румунський піп-курат правити славословіє за короля Фердинанда. Тут треба з признанем піднести патріотичність кіцманецької молодіжи, парубків і дівчат, які, скоро лиш почувли румунську відправу, зараз остентативно винесли ся з церкви.

На той самий день була завізнана вся інтелігенція на ½ 1 год. [ину] в полудне до староства. Тут знов показалося, як виглядає те румунське «роблення порядків». В присутности офіцирів наговорив румунський полковник велику силу неблиць про велику Румунію, про большевизм в Кіцманеччині перед їх приходом, про те, що він дякує «нам» за те, що «ми» їх закликали і т. [ому] п. [одібне]. Закінчив тим, що на знак «злуки» Буковини з Румунією охрестив дотеперішну вулицю Шевченка — вулицею «Свободи», вулиць Франца Йосифа — вулицею Короля Фердинанда, а торговицю — площею «злуки» («пляца унірії»). Лиш що речник українців хотів запротестувати проти цього нового насильства, як усі офіцири в тій хвилі винесли ся з салі.

Так скінчилася ця святочна хвиля!

Беруться румуни на способи, хочуть бувати в домах української інтелігенції, щоб викликати позір мирного співжиття, але всюди дістають належну відправу. Ніхто не звиває перед ними нічого в паперці, хоч через те прийдеться ще й не одно витерпіти.

Про нові насильства, про те, як вони бють селян за «українство» аж до крови і т. [ак] д. [алі] — нема що згадувати, бо сором палить наші лиця.

Ми стоїмо на сторожі українських національних і державних інтересів. І хоч не падаємо на дусі, але живеться нам дуже а дуже погано!

Надслухаємо лише, чи вітер із України не принесе нам нашого визволення.

(Слідє підпис).

1918 Р., ГРУДНЯ, 23. ЧЕРНІВЦІ.

**Службова записка державного секретаріату внутрішніх справ
Буковини до командира 8-ї дивізії генерала Задіка
в справі скарги Німецької Народної Ради
на переслідування буковинських німців**

Державний секретаріат внутрішніх справ
№ 13549.

Чернівці, 23 грудня 1918 р.

Пане генерале,

Національна Рада німців Буковини скаржитися повторно, вимагаючи вашого втручання для усунення зловживань, ба навіть злочинів, вчинених проти німецького населення.

Зокрема, в Ватра Дорні було, згідно зі скаргою, поданою до нашого відома, стан справ з громадською безпекою є повністю плачевний.

Злодії всіх видів в тому діють місці в білий день, ба навіть є одне незареєстроване вбивство: Рудольф Ціппенфеніг, батько шести малих дітей.

Як ватажки тих кримінальних елементів нам називають: Романа Матея, Алесандру Матея, Гавріла Ніхитуша, Константіна Ніхитуша і Козму Сіміонеску.

В Ілішештах відбувається незаконне свавільне вимагання грошей від німців.

Всі німці були викинуті з громадських рад тощо.

Пан генерал зволить розпорядитися щоб було проведено розслідування з зазначених питань, щоб були вжито всіх необхідних заходів для відновлення порядку і взаєморозуміння та було повідомлено нас про їх результат.

Прошу прийняти, пане генерал, окремо запевнення в моїй повазі.

За державного секретаря внутрішніх справ:

Капусінський.

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — СПРАВА 2. — АРКУШІ 2-2 зв.

ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 24. КІШМАНЬ.

**Повідомлення про перебіг
примусової румунізації Буковини**

Примусова румунізація Буковини.

Утікачі з Коломиї оповідають, що румуни насильно румунізують уряди в буковинській Україні. Та румунізації тій не тільки противляться українці, але й самі буковинські румини не можуть з тим якось погодитись, як це видно із отсих жалів «Гласул Буковіней»:

«Довідуємося, що, на жаль, поодинокі начальники публичних урядів, навіть румуни, не розуміючи засад румунської урядової мови, заважають своїм підлеглим послугуватися в службі румунською мовою. Ми знаємо конкретні випадки, які оголосимо, коли названі не поправляться».

По цім звизає газета як румунських урядників, так і чужих, щоб ще за доброго часу навчилися румунської мови, коли надалі хотять лишитися урядниками на Буковині...

«НОВА РАДА» (КИЇВ). — 1918. — 24 (11) ГРУДНЯ.

1918 р., грудня, 24. Київ.

Повідомлення про прибуття буковинської селянської делегації від уряду Західно-Української Народної Республіки в справі організації допомоги для Буковини

Буковинська делегація в Києві.

До Київа в неділю прибуло троє селян, яких вирядив український уряд Західньо-Української [Народньої] Республіки. Частину листів, котрі їм було доручено в Винниці, у них украдено в дорозі, — доводилося їхати в надзвичайно тяжких умовах. Делегати селяне-буковинці дуже добре знають місцеві умови і обставини, добре знають про всі останні події, розполог українського та румунського війська, — отже дають надзвичайно цінні інформації про становище на Буковині. Усні доручення селян та уряду води до ладу оповіли вищим властям. Делегація домагається негайної допомоги Буковині, бо несила далі терпіти знущання румунського війська.

«НОВА РАДА» (Київ) — 1918. — 24 (11) ГРУДНЯ.

1919 р., грудня, 24. Київ.

Повідомлення про румунські насильства на Буковині

Збройна допомога Буковині.

Вже скільки часу з Буковини доходять трівожні і тяжкі вісти. Головне в тих вістях приходять ось до чого:

українська Буковина занята румунами;

румунське військо і ватаги чинять насильства, грабунки, єврейські й українські погроми, знущаються над людністю і касують всякі місцеві звичаї і права.

Наша республіканська армія досить велика, а особливо для міста Києва. Наша республіканська армія склалася головним чином з подолян, на землю яких уже прийшли румуни. Галичина стогне од польського війська. Буковина — в чужих катівських руках. Висновок ясний:

Весь лишок нашого тутешнього війська необхідно стягнути до Галичини і границь Буковини, а там буде ясно, що робити!

Подаємо протоколічний список останніх насильств румунів на Буковині:

Румуни поведуться на Буковині з населенням дуже поганим способом. Під покришкою трусів за зброю забирають всі, що попаде під руки. Труси такі роблять на свою руку не тільки салдати, але й офіцери. Напр. [иклад] офіцер, що мешкав у поляка нотаря Кушнярського в Садагурі, ходив з своїм денщиком по хатах і забирав цукор, тютюн, муку та ще й хвалився, що все те відсилає додому.

У Вижниці на пості відобрав румунський офіцер у жида тютюн; ба, тим не вдоволився, але вирвав йому ще золотий ланцюжок з годинником. На донос громадського поліція у команданта віддано властителєві годинник, але за те поліція замкнули до арешту.

У різника Полянського з Нової Жучки забрали румунські жовніри цукор і муку.

У дяка Гливки з Нової Жучки забрали муку, бочку нафти, цукор і інші, хоч той виказувався документами, що він ті річі купив.

У Мошака, урядника уряду податкового в Новій Жучці забрали шкуру, черевки, приватні убрання — хоч це все його власність, яку купив був, будши офіцером австрійської армії.

У мужиків забирають білизну, кожухи, кукурузу, яблука, ба навіть гроші і т. [ому] п. [одібне], не дивлячись на плачі і просьби населення.

Румуни беруться за такі штучки, що кажуть наперед окуплятися, а коли вже дістануть гроші, то мимо того беруть, що захотять.

На торгах забирають за безцінь або задурно вивезене на продаж, а жінкам, що в своїм обуренню проти того протестують, б'ють на сором серед міста канчуками на голе тіло, а опісля натирають сіллю.

Також б'ють у п'яти. Такі бійки переводять власноручно самі офіцери. Такий случай був напр. [иклад] у Вашківцях. Тому, що ані громадські поліцаї, ані власні жовніри не хотіли бити одного парубка, то офіцер сам власною рукою відчислив йому порцію буків так, що парубок півмертвий поплівся додому.

Так поводяться не тільки з простим людом, але й з інтелігенцією. Учителя А. били також на голе тіло і натирали сіллю за те, що він ще за часі укр. [аїнського] правительства організував самооборону. У Жучці били академіка К. В Сторожинці били урядника харчового уряду Жука за те, що бідному населенню роздавав бараболо.

Арешти невинних людей щодня. По 10, по 20 людей гонять під багнетами до Чернівців, там держать в холоді, не дають їсти, не перепитують, — потім одних випускають скорше, других пізніше, інших зовсім не випускають, — як уподобається. Учителя Волощука з Садагури арештували; держали два дні в сінях громадської канцелярії, а опісля здерли з нього кожух і заперли до пивниці. В Садагурі арештували учительок Галицьку і Туркевичівну, а при допитах знущалися з них і показували, що їм те саме буде, що діялося з одним селянином, якого в той час били під канцелярією.

В Кіцмани арештовано судію Ярошинського, проф. [есора] Галензовського, свящ. [еників] о. [тця] Щербановича, о. [тця] Катеринюка, о. [тця] Стефюка і других укр. [аїнських] інтелігентів. В посліднім часі заарештовано уч. [ителя] Карбулицького з Станівців і уч. [ителя] [Емануїла] Ярошинського із Старої Жучки.

Жовніри не дістають хліба, тільки ходять по хатах і забирають у людей хліб, молоко і т. [ому] п. [одібне]. За це не платять, а кажуть людям, що то їм належиться за те, що «роблять порядок» на Буковині.

З руминською армією понаходило багато ріжних румунських волоцюг і проїдисвітів, які волочаться по містах і селах і кажуть, щоб люде голосували за королем Фердинандом, щоб говорили по-румунськи, при чім не обходиться без крадіжки й грабунків.

Ті заволоки підбурюють народ проти жидів і всіма способами хотять викликати жидівські погроми — урядити новий «бесарабсько-румунський Кишинів». Розважні селяне самі остерігають народ перед тою провокацією, яка мала би для самого народа фатальні наслідки.

Заборонено носити українські і жидівські відзнаки. Їх здирають прилюдно, кидають на землю і топчуть ногами. Вільно тільки носити національні румунські і польські відзнаки.

«НОВА РАДА» (КИЇВ). — 1918. — 24 (11) ГРУДНЯ.

1918 Р., ГРУДНЯ, 26. ТЕРНОПІЛЬ.

Протест Західно-Української Народної Республіки проти окупації Буковини румунським військами

Радіо з Будапешту до Coltano. 26. XII. 1918.

1. До правительства Сполучених Держав, 2. До правительства Англійської землі, 3. До французького правительства, 4. До правительства Італії.

Польське правительство в Варшаві висилає тягом великі скількості військ проти Східної Галичини. Його цілю є знищити силою війська старинну українську

державу «Галич», відбудовану українським народом на своїй землі на основі прав і свободної волі народу, на який зараз повстала «Західно-Українська Народна Республіка» і насильно приділити її до Польського Королівства. Український народ Галичини підняв розпучливу боротьбу проти цієї ворожої інвазії і кличе тепер о поміч проти цього насильства, яке сповняли поляки над правами національної автономії.

Головний польський командант в Галичині арестував мирних горожан українців як закладників і спричинив ще більше страшних погромів. Українців мучать і переслідують в найбрутальніший спосіб. А тим часом польські висланці розвивають у правительств коаліції¹ і в пресі працюють проти українського народу і Західно-Української Народної Республіки при помочи очернення і брехні, які являються найбільшою видумкою і то в цілі перешкодження неутральних кроків зі сторони правительств коаліції.

Так само окупувала румунська армія українську частку Буковини і прилучила в імені короля Фердинанда до Румунії. Українське населення Східної Галичини і Буковини хоче виконувати права національної автономії тільки на своїй національній території, — права, які признав нам президент Вільзон і коаліція. Тому як президент Української Національної Ради у Львові звертається до правительств коаліції з проханнем, щоби вони зволили влинути і наказати правительству в Варшаві і Букарешті сей час забрати польські війська із Східної Галичини, а румунські армію з української частки Буковини, для оминення і застановлення страшного проливу крові, та щоби український народ, подібно як і інші народи бувшої Австро-Угорської монархії міг сам ставити о собі на своїй висше згаданій землі і користувати ся без перешкод своїм правом самоозначення по думці засад, які обстоєє коаліція.

Д-р Евген Петрушевич, голова Національної Ради Західно-Української Народної Республіки.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1918. — 29 ГРУДНЯ.

1918 Р., ГРУДНЯ, 27. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення командира жандармерії Буковини Келерета про арешт учителя села Лука Юрія Паладія

Командуючий жандармерією Буковини:

Pres: Чернівці, 27 грудня 1918.

Res. § 798 Adi.

До головнокомандувача румунських військ Буковини в Чернівцях.

Юрія Паладія, учителя з села Лука, було арештовано за наказом пана державного секретаря внутрішніх справ д-ра Поповіча і було передано трибуналові в Чернівцях, який проведе необхідне слідство.

Чернівці, 27 грудня 1918 р.

Лейтенант-полковник Келерет.

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — Справа 112. — Аркуш 4 зв.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Антанти

1918 Р., ГРУДНЯ, 27. ОРШІВЦІ.

Повідомлення про безчинства румунських окупантів на кордоні з ЗУНР

«Отас доносить».

Сьогодні в Оршівцях арештував румунський четар переїзджуючих і хотів їх відставити з поворотом до границі, випустив одначе за оплатою 200 к. [орон] від особи. Крім сього, беруть від людей румунські жовніри гроші і поживу. Одна жінка-полька з дитиною на руках була арештована і весь день держали її на морозі, бо не мала грошей на взятки. Відтак румуни відставили її до Снятина, де командант двірця урядив для неї збірку серед подорожніх.

В Снятині стоїть 10, в Коломиї звиж 69 і в Делятині кілька вагонів з утікачами, повертаючими на Буковину. Румуни не хочуть їх пускати і щойно від кількох днів ведуть переговори. Переговори довели до сього, що румуни додадуть завтра 25, а за 5–6 днів знов кілька вагонів.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1918. — 27 ГРУДНЯ.

1918 Р., ГРУДНЯ, 29. ЧЕРНІВЦІ.

Заява В. Залозецького про ситуацію в ЗУНР

Заява д-ра Залозецького.

Пан д-р Залозецький, який як керівник англійської місії брав участь в поїздки до Галичини, розповів нашому співробітнику наступні подробиці про перебіг поїздки і про прийом в окремих містах Галичини:

Загалом скрізь, куди їхала місія в Галичині, вона заставала найбільший порядок. Українськими військовими підрозділами керують не солдатські ради, але скрізь вони перебувають під командуванням офіцерів. Представники єврейства, які приймали нас в окремих східногалицьких містах виразно наголошували, що вони цілком задоволені тим порядком, який підтримується українцями. В Бережанах місія мала зустріч з українським командувачем генералом Павленком та полковником Мичковським. Природньо, що про довше прийняття не могло бути мови. В Тернополі місію прийняли президент української держави доктор Голубович, державний секретар доктор Цегельський, полковник Ніковський і крайовий судовий радник доктор Бурачинський. Тут панам з англійської місії повідомили програму уряду, яка є побудована цілком не на комуністичній базі. Якщо вона й має на увазі проведення аграрної реформи, то вона буде здійснюватися як в Ірландії шляхом викупу і передачі в приватну власність за допомогою комісій, складених зі всіх зацікавлених сторін. Панове також мали змогу отримати якнайдокладнішу інформацію про зовнішні стосунки держави.

У Львові панове були прийняті графом Скарбеком (з боку поляків), графом Шептицьким (з боку українців) і Єврейською Національною Радою. Перебування у Львові тривало п'ять днів. Про погроми не можна сказати щось певного. Число замордованих згідно з різними даними коливається від 300 до 3 000 душ. Організаторами погромів поляки називають інтернаціональну чернь, за даними ж євреїв організаторами погромів були польські військові. Зі сторони останніх називають по імені одного генерала, який дозволив своїм підрозділам грабувати єврейські квартали протягом 48 годин. Однак при сьогоднішніх хаотичних обставинах і палаючій взаємній ненависті неможливо зробити ясний і об'єктивний висновок про це. Порядок в місті підтримується. Чутки про брак засобів харчування багатократно перебільшені.

GEMEINSAME AUSGABE «ALLGEMEINE ZEITUNG»-
«TAGBLATT» — 1918. — 29 ГРУДНЯ. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 р., грудня, 29. Тернопіль.

Повідомлення про участь делегатів від Буковини в роботі сесії державної Української Національної Ради

Сесія державної Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради в Станиславові.
Тернопіль, дня 29 грудня 1918.

Приїзді особи, котрі хочуть взяти участь в сесії Нац. [іональної] Ради 2 січня 1919, нехай зголошуються в так званій [Українській] Національній Раді в Станиславові, вул. Голуховського, ч. 2, де поінформуються о мешкання для себе на час сесії і де дістануть карти вступу. В сесії возьмуть участь представники укр. [аїнської] часті Буковини і Угорщини. Як зачувати, на першій засіданню сесії буде вибрана комісія для законодавства, заграниці, фінансів і війська.

Приїзжі члени Української Національної Ради можуть зголошуватися в льокалю при вул. Голуховського, 2 (Середна).

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 січня.

1919 р., грудня, 31. Київ.

Повідомлення про принципи майбутнього об'єднання Буковини, Галичини та Закарпаття з Наддніпрянщиною

Єдина Україна.

Незабаром, може цими днями, станеться акт величезного державного і національного значіння, — це прокламоване вже прилучення земель Західньої Української Держави до Української Народньої Республіки, себто иншими словами, прилучення того, що ми звикли загально розуміти і називати Галичиною, до України. Українські землі б. [увшої] Австрійської імперії, — Галичина, Буковина і Угорська Русь, — мають фактично сполучитися з Україною, скласти з нею єдине, нероздільне, етнографічно й політично суцільне тіло. Це має статися або на основах повного унітаризма, або ж з захованням умов місцевого самоврядування, або ж, нарешті, на основі принципів федерації.

Нам найбільше бажаний принцип федерування, хоч здавалось би, що при безсумнівній єдності нашої етнографічної території, федерація як засіб оборони національних та економічних осібностей, не являється природнім постулатом. Одначе справа галицька не така проста, як здається, і поділ навіть серед інтелігенції на «галичан» і «українців» має свої глибокі історичні підстави. Галичина, Буковина і Угорська Русь, окрім штучно накинутого їм політичного поділу, ладу й соціального становища, мають свої питомі, місцеві, своєрідні прикмети громадського життя, адміністративного апарату, економічної діяльності та громадського самоврядування, ті прикмети й особливости, котрі було би неможливо підвести під ранжир нашого, хоча би й демократичного, будівництва. Галичина вже виробила собі певну практику політичної діяльності та господарювання, котрі певно теж підуть шляхом демократизації, але методи її, способи, законодавство, адміністрування, — все одмінне і своєрідне настільки, що всякий унітаризм чи хоч би демократичний централізм можуть внести в галицькі відносини тільки непорозуміння і навіть руїну.

Окрім того, Галичина, хоч і називається «найгіршим куточком Європи», але це вже істина, що — Європи, а на Сході Європи, чи передньої Азії, грані якої ми ще, на жаль, не переступили. Сполучення культурної, свідомої, європейської частини нашої землі з усею Україною при необережній політиці може дати надзвичайний і тяжкий ефект. А тому наш уряд, не вважаючи на величезну перевагу Великої України, повинен глибоко зважити культурне значіння України Західньої,

європейської, і сильно рахуватися в своїй політиці з переважним світоглядом цієї культурної частини нашого народу.

Ще простіше сказавши: наш уряд і урядові партії мусять орієнтуватись не на Схід, а на Захід, не на братів Совітської Республіки, а Західньо Української Держави. І це мусимо переводити як у нашій державній політиці, так і в соціальній. Досить сказати, щоб думка була ще ясніша, що Галичина несе нам перевагу державних методів над соціальними, еволюційних над революційними, культурних над емоціональними. Це повинні пам'ятати ті, хто покликаний і хоче будувати державу.

«НОВА РАДА» (КИЇВ). — 1918. — 31 (18) ГРУДНЯ.

1919 Р., СІЧНЯ, 1. БУХАРЕСТІ.

Декрет румунського короля Фердинанда про приєднання Буковини до Румунії

Декрето-закін про соединне Буковини з Ромунією.

Офіціальний Монитор з дня 19 грудня ст. [арого] ст. [илію] 1918 (1 січня н. [ового] ст. [илію] 1919) оголошує слідуєчі декрети:

I.

Предсідательство совіта міністрів.

Фердинанд I, Божою ласкою і волею народа король Ромунії.

Всім теперішнім і будучим, гаразд.

На доклад предсідателя нашого совіта міністрів під ч. 2211 з 1918, взявши до відомости одноголосне рішене генерального конгресу для Буковини, відбувшогося в Чернівцях, дня 15 ноября (листопада) 1918.

Декретувалим і декретуем:

Арт. I. Буковина в змісті своїх історичних границь є і лишаєся во віки соединена з королівством Ромунії.

Арт. II. Предсідатель нашого совіта міністрів обов'язуєся виповненем сего декрета.

Дано в Букарешті, дня 18 грудня 1918.

Фердинанд.

Предсідатель совіта міністрів і міністер заграничних справ Іоан I. С. Братіану.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 13/26 СІЧНЯ.
«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 6 ЛЮТОГО.

1919 Р., СІЧНЯ, 1. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про відмову буковинських українців та євреїв визнавати приєднання Буковини до Румунії

До буковинського руского народа!

[...]

Австрія розпалась як будинок, що не має підвалин. Народи пішли кождий в свій бік; одні зачали устроювати для себе власну свою хату, свою власну державу, як то зробили чехи і угри; другі заявили, що они хотять злучити ся з сідними державами, в котрих живуть їх брати. Так лучились серби, кроати і словінці з Сербією, німці з Німеччиною, поляки з Польщою, ромуни з Ромунією, русини з Росією, італійці з Італією.

Прийшла хвиля і для нашої Буковини рішити над своєю долею! Сей край взяла Австрія року 1 775 від Молдови і то не війною, але підкупством. Австрія підкупила

Туркиню, під опікою котрої знаходила ся тоді Молдова і Валахія, і за 6 огарей взяла она добрий кусок молдовскої землі, а понеже ся часть була покрита лісами особливо буччиною, то Австрія дала єї назвиско «Буковина». Буковина є отже часть ромуньскої землі, кість з молдовского тіла і тому не дивно, що коли наступила хвиля, де би народи бувшої Австрії самі рішили, куди они хотять іти, то волоский нарід на Буковині заявив дня 15-го листопада на генеральнім конгресі в Чернівцях, що Буковина має вернути до своєї матери, до Ромунії.

На Буковині живуть кромі ромунів і другі народи, котрі осілись під австрійским правлінням в сім краї: русини, німці, поляки і жида. Коли ромуни заявили свою приналежність до Ромунії, то поляки і німці згодились зараз на то, знаючи добре, що Буковина є волоский край і конче ме належати до Ромунії. Тільки жида і декотрі русини думають, що може ще іначе буде. Нас жида мало що обходять, бо они живуть більше по містах і не вкорінились яко хлібороби по цілій землі, а крім того они дістали тепер свій власний край, Палистину, куда з часом може і підуть, але нас дивує, що провадатори руского народа не хотять розуміти, що то за час наступив, а то такий, що буковинські народи від тепер мають жити в ромуньській державі. Баламутство в рускім народі чинять чужі люди з Галичини, котрі опікують ся в непрошений спосіб руским народом, желяючи панувати над ним, як то було за часів Австрії. Они не хотять знати, що на Буковині нема такого села, де би не походила велика часть мешканців з волоского пупа і що рускі хлібороби за Прутом не хотять і чути за яку то Україну. Панки, що збаламутили нарід, не знають тепер самі, що мають ділати; одні з них затягнули хвіст під себе і стоять в куточку, другі побігли до України та аж до Парижу, чи би не виплакати Буковину для України.

При такім положеню річей ми желяємо відтворити очи рускому народови і показати ему як сей нарід має успособити своє жите, щоби ему добре велось в ромуньській державі, до котрої на завше буде приналежати. [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 13/26 січня.

1919 р., січня, 2. Коломия.

Повідомлення про терор румунскої окупаційної влади проти українців Буковини

Нечуване румунське варварство.

Утікаючі з Буковини приходять до наших властей і оповідають про такі нечужані злочинства румунів: У всіх занятих українських місцевостях, де люде ні словечка не вмють по-румунськи, ловлять жандарми визначнійших українців та під загрозою, що їх на місци розстріляють, силують їх підписувати телеграми і письма до короля, що вони хотять належати до Румунії. Значне число людий втікає в чужі сторони перед таким насильством. Деяким иншим, які не вмють румунської мови, ромуни наказали, що мають підписати письмо, а коли вони не дались знасилувати, то закули їх в тюрму з тим, що мають їх поставити перед полевий суд за опір властям. Імена тих осіб нам звісні. Що на се Вільзон, що на се культурний світ?!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 січня.

1919 р., січня, 2. Відень.

Повідомлення про поїздку української делегації на мирову конференцію в Парижу з метою приєднання української частини Буковини до соборної української держави

Міжнародне положення України.

З кругів української амбасади в Відні подають нам слідуючі інформації:

Мирові наради піchnуться з кінцем січня. Допущені до них будуть і два представники України. На представника Наддніпряв'я передбиджується Сидоренко, на представника Західної України Евген Левицький. [...]

Віденські представники антанту впевнили українську амбасаду, що там, де живе більшість українського народу, ні один загін нашої землі не припаде ні польським, ні румунським, ні малярським рукам. Про се вже Бухарест повідомлено. Отже румунські мрії розвіваються. Румунська господарка на Буковині не потриває довго.

Небавком услів'я миру будуть нам знані. Як випаде мир, се ще годі передбачити, але певним є, що попертя антантом України залежне від становища Директорії. Заняття Києва з'єднало Директорії в антанту повну увагу. Скоропадський був Антантови немилый. Задля власної користи гетьман готовий був відступити одну частину Західної України Румунії, а другу Польщі. Антанта жадає від України тільки одного — щоби вона була кордоном для большевизму. Антанта боїться австрійського звязку народів і радіє з прилученя західних земель до України.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 січня.

1919 р., січня, 3. Станіславів.

Ухвала Української Національної Ради про злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою

Ухвала Української Національної Ради з дня 3 січня 1919 р. про злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою.

Українська Національна Рада постановила:

Українська Національна Рада, виконуючи право самоозначеня українського народу, проголошує торжественно зединене з нинішнім днем Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну одноцільну, суверенну Народну Республіку.

Зміряючи до найскоршого переведеня сеї злуки, Українська Національна Рада затверджує передвступний договір про злуку, заключений між Західно-Українською Народною Республікою з Українською Народною Республікою дня 1 грудня 1918 р. у Хвастові, та поручає Державному Секретаріятові негайно розпочати переговори з київським правительством для сфіналізованя договору про злуку.

До часу, коли зберуться установчі збори зединеної Республіки, законодавчу владу на території бувшої Західно-Української Народної Республіки виконує Українська Національна Рада.

До того ж самого часу цивільну і військову адміністрацію на згаданій території веде Державний Секретаріят, установлений Українською Національною Радою як її виконуючий орган.

Д-р Горбачевський, в. [ласною] р. [укою].

Д-р Петрушевич, в. [ласною] р. [укою].

«Вістник Державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки» (Станіславів). — 1919. — 31 січня.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 5 січня. (скорочено)

1919 Р., СІЧНЯ, 2–3. СТАНІСЛАВІВ.

Повідомлення про ухвалення Українською Національною Радою закону про об'єднання ЗУНР та УНР та про участь в цьому засідання семи делегатів від Буковини

Об'єднання обох українських республік.

Українська Національна Рада зібралася 2 січня цього року на засідання в Станіславові. Буковинські українці представлені сімома представниками — свого часу членами буковинської Української Національної Ради, в тому числі Бурачинським і Омеляном Поповичем. Засідання вів президент [Української] Національної Ради д-р Петрушевич. Одноголосно було ухвалено як перший пункт порядку денного обговорити питання об'єднання обох Україн. З цього питання реферував доктор Голубович, котрий зробив повідомлення, що вже 1 грудня між д-ром Цегельським і д-ром Дмитром Левицьким з одного боку і українською Директорією з другого боку було укладено передвступний договір щодо об'єднання обох Україн. Головним положенням цього договору є:

Західноукраїнська республіка об'єднується зі Східною Україною в єдину державу. Західноукраїнська республіка припиняє своє існування як самостійна держава і стає складовою частиною об'єднаної української держави. Однак з огляду на культурну і соціальну різницю, яка існує між окремими частинами цієї держави, Західна Україна затримує територіальну автономію, зміст і межі якої будуть встановлені обраною комісією.

В відкритій після цього дискусії брали участь делегати Вітик, Вітовський, Старух і Шекерик, після чого цю справу було направлено до комісії зовнішніх справ. На засіданні 3 цього місяця комісії зовнішніх справ представила свій звіт на затвердження, після чого голосуванням одностайно ухвалено закон про об'єднання обох Україн.

«SZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 8 СІЧНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., СІЧНЯ, 2–3. СТАНІСЛАВІВ.

Повідомлення про перше засідання Української Національної Ради та про участь в його роботі делегатів від Буковини

Перше засідання Укр. [аїнської] Нац. [іональної] Ради.

При сильно обсаджених галеріях і льожах розпочалося перше засідання Української Національної Ради о год. [ині] 11 мін. 30 перед полуднем промовою председателя Ради д-ра Петрушевича. Під час його промови пошанували члени Ради повстанням з місць і сильними оплесками геройські діла нашого війська, що бореться за волю нашого народу. Як бесідник почав говорити про військову поміч з наддніпрянської України, його промову заглушували кілька разів бурхливими оплесками.

На сцені примістилася посередині президія Ради, до котрої д-р Петрушевич покликав п. (п). [анів] Семена Вітика, д-ра Лагодинського, Старуха та Ом. Поповича. По лівім боці від видця сидять при довгім столі державні секретарі: д-р Голубович, полковник Вітовський, д-р Цегельський, п. [ан] Пісецький, п. [ан] Мирон, п. [ан] Бурачинський, д-р Перфецький і д-р Кость Левицький. По правім оці сидять секретарі Ради, покликані д-ром Петрушевичем: д-р Курбас, п. [ан] Ос. Устиянович і д-р Ст. Витвицький.

[...] Переходячи до справ заграничних обговорює державний секретар справу злуки з наддніпрянською Україною. Ще 1 грудня був підписаний в Хвастові

д-ром Л. Цегельським і д-ром Дмитром Левицьки вступний договір з Українською Директорією. Тепер може бути той договір оголошений. Ціле правительство стоїть на становищі злуки.

Маніфест Ради в справі прав національних меншостей не найшов серед них належितого відгомону. Поляки виступили проти нас, а жиди задержали нейтральність. В справі заняття Буковини румунами вислали ми до Ясс делегацію, однак ще не дістали відповіді. Маляри відносяться до нас з симпатіями, рівночасно ведеться на цілій Угорській Україні агітація за приналежність до Мадярщини. Однак угорські українці бажують злуки з Україною. Антант вислав до нас делегацію; вона винесла добре вражінє. На її руки внесено протест проти поступовання поляків та румунів. Також вислали ми делегації до Ясс, Парижа і Праги. [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 5 січня.

1919 р., січня, 3. Станіславів.

Повідомлення про участь представника Буковини О. Поповича в роботі виділу Української Національної Ради

Українські діла.

Виділ У. [країнської] Н. [аціональної] Р. [ади], котрий заступає тимчасово (до часу злуки) голову держави, складається з отсих членів Української Національної Ради: д-ра Петрушевича, д-ра Льва Бачинського, Гриця Дувір'яка, Семена Вітика, Андрія Шмігельського, д-ра Горбачевського, д-ра Новаковського, о. [тця] д-ра Юрика, Омеляна Поповича і д-ра Окуневського.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 12 січня.

1919 р., січня, 4. Станіславів.

Повідомлення про участь представників Буковини в роботі уряду ЗУНР

Українські діла.

Наше тимчасове міністерство.

Виділ Української Національної Ради іменував отсих державних секретарів, що мають урядувати до часу остаточного переведення злуки: [...] д-ра А. Артимовича с. [екретарем] освіти, [...] п. [ана] Бурачинського с. [екретарем] судівництва [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 12 січня.

1919 р., січня, 2–4. Станіславів.

Повідомлення про участь представників Буковини в роботі комісій Української Національної Ради

Українські діла.

Комісії Української Нац. [іональної] Ради вибрані на засіданню 2 і 4 січня.

Комісія заграничних справ: Омелян Попович, Агенор Артимович, інж. [...]

Комісія Законодатних справ: [...] Ілля Семака [...]

Фінансова комісія: [...] Ілля Семака [...]

Військова комісія: [...] Ілько Попович [...]

Комісія суспільної опіки: [...] Модест Левицький [...]

Земельна комісія: [...] Ілько Попович [...]

Шкільна комісія: [...] Омелян Попович, Агенор Артимович [...]
Комісія для технічної відбудови: інж. [енер] Ілько Попович [...]
Комунікаційна комісія: [...] Модест Левіцький [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 12 січня.

1919 р., січня, 8. СТАНІСЛАВІВ.

Повідомлення пресової служби УНР про урочисте проголошення приєднання ЗУНР до Великої України

Приєднання Східної Галичини до Великої України.

Пресова служба Української Народної Республіки повідомляє:

Приєднання Західноукраїнської Народної Республіки (Східної Галичини) до Великої України, якого рішуче вимагали в цілому краї від самого початку, було ухвалено і у святковий спосіб проголошено вчора на спеціальному засіданні [Української] Національної Ради під головуванням д-ра Петрушевича в присутності попереднього уряду. Державний секретаріат тимчасово продовжує виконувати свої обов'язки.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 16 січня.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 16 січня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., січня, 8. СТАНІСЛАВІВ.

Повідомлення про створення ліквідаційного кабінету міністрів ЗОУНР та участь в ньому засіданні представників Буковини О. Бурачинського та А. Артимовича

Український ліквідаційний кабінет міністрів для Західної України.

Після об'єднання обох українських республік постала необхідність створити в Західній Україні ліквідаційний кабінет міністрів. Останній складається з наступних осіб: голова і фінанси: д-р С. Голубович; закордонні справи: д-р Панейко, заступник д-р Л. Цегельський; внутрішні справи, культури і санітарні справи: д-р І. Макух; праця: інженер Козаневич; шляхи, пошта і телеграф: Мирон; військові справи: полковник Вітовський; судові справи: Осип Бурачинський; освіта: д-р Агенор Артимович.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 10 січня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., січня, 9. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вшанування Стефана Великого румунською окупаційною владою

Вшанування пам'яті Стефана Великого.

Вчора в греко-православний день Стефана в катедральній церкві відбулося велике вшанування пам'яті князя Молдови, Стефана Великого і Доброго. Службу Божу відправив митрополит д-р Репта при великому супроводі. В катедральній церкві з'явилися генерал Задік з великою військовою свитою, голова уряду уповноважений

міністр Янку Флондор зі всіма державними секретарями, директор пошти, фінансовий директор, фінансовий прокурор зі всіма заступниками і службовцями їхніх установ, командир жандармерії з вільними від служби офіцерами корпусу, представники румунських товариств, які взяли участь в вшануванні пам'яті і в парастасі. Після закінчення церковної церемонії генерал Задік в супроводі уповноваженого міністра Флондора і командирів підрозділів, присутніх на святі, обійшли з фронту ці підрозділи, після чого полковник регіменту виголосив патріотичну промову до військ, пояснивши значення свята, подякувавши провидінню і королю Фердинанду за утворення Великої Румунії і вітаючи союзників. Його промова закінчилася словами «träesca regele»¹, після чого заграли гімн і підрозділи продефілювали перед генералом. Свято закінчилося о 12 годині 30 хвилин.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 10 СІЧНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., СІЧНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Звіт командуючого жандармерією Буковини про ведення української пропаганди в краї з пропозицією арештувати гімназійного професора Степана Коралевича

Найвище командування жандармерії на Буковині

№ 45 res. Adj.

Його ексцеленції пану д-ру Янку Флондору, королівському уповноваженому міністру в Чернівцях.

Для ознайомлення та використання.

Чернівці, 3/16 січня 1919 р.

Рапорт про українську агітацію на Буковині.

Я вже повідомляв в рапорті, поданому в 2 години про те, що в Буковині існує велика українська агітація, натхненником якої є професор Омелян Попович.

В вищезгаданому рапорті я доповідав, що професор О. Попович використовує деяких осіб, які встановили зв'язки між натхненником і політичними агітаторами і передають нові інструкції українським агітаторам Буковини.

Протягом одного місяця ми спостерігали за одним з таких агітаторів, краще відомого в Кіцмані, який згодом переїхав у Чернівці і мав тут публічні лекції.

Від сумнівних елементів з Галичини, які різними способами постійно прибувають на Буковину, аж доки не досягають Чернівців (переслідуючи згадану мету), гімназійні професори з Вижниці і Кіцманя отримують інструкції, які за допомогою гімназійних студентів складають зміст агітації в краї. Один центр української агітації є безперечно в Чернівцях і смію звернути вашу увагу на одну найбільш підозрілу особу, пана гімназійного професора Степана Коралевича, сина крайового судового радника Коралевича, який мешкає в Чернівцях, вул. Садова, № 19.

В часи російської окупації Буковини цей пан жив у тісному зв'язку з російськими офіційними колами і був призначений директором гімназії в Вижниці, отрмуючи від них і інші «подарунки».

Як приклад згаданого, може бути велика кількість дерева, які цей пан хотів забрати від дирекції дібр на підставі одного російського свідоцтва. До відступу росіян з Буковини він мав гарантованих багато посад на території сучасної України, однак відступ росіян був такий швидкий, що цей пан за ним не встиг. Сьогодні цей пан живе без будь якої посади в Чернівцях, є членом багатьох українських товариств і завдяки цьому знає відомих українських політичних агітаторів, професорів з Вижниці і Кіцманя.

¹ «Хай живе король» (рум.)

Делегація українських офіцерів, яка приїжджала в Чернівці, прийшла прямо до професора Коралевича, достатньо довго розмовляли з ним і жили там.

Привертає увагу те, що він багато пише, інколи протягом цілих ночей, після чого з'являються твори політично-військового змісту. Є дуже підозрілим, що пан професор Коралевич дуже добре орієнтується в номерах військових частин на Буковині. Про це пише цей пан цілими ночами, їде до Вижниці з метою привезти продуктів, однак повертається потім назад без речей.

Він переговорює з найбільшими агітаторами і з найнебезпечнішими довіреними українцями. Цей пан спробував в останньому часі подорожувати без «перепустки на вільне пересування» по Північній Буковині, але був затриманий румунською армією.

На мою думку було би дуже необхідним частіше проводити в нього обшуки, тому що в нього можна знайти багато більше матеріалу.

Чернівці, 15 січня 1919 р.

Ім'я таємного співробітника є тут відомо.

Лейтенант-полковник Керебец.

(Приписка)

На випадок проголошення стану облоги пан Коралевич повинен бути арештованим.

Лейтенант-полковник Керебец.

ЧОДА: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 21. — Аркуші 1-1 зв.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., січня, 19. Чернівці.

Повідомлення політику румунської окупаційної влади щодо українських середніх шкіл на Буковині

Румунська господарка на Буковині.

Дирекція укр. [аїнської] гімназії в Кіцмани одержала приказ, щоби з 1-м січня в усіх класах відбувалася обов'язкова наука румунської мови. Учительський збір із управителем, очевидно, не в змозі виконати цього приказу, але річ певна, що румунський секретар просвіти д-р Раду Збера з поступку вчительського збору витягне відповідні консевенції, по чім піchnуться нові переслідування укр. [аїнського] учительства.

У Чернівцях на місце д-ра Агенора Артимовича тимчасовим управителем гімназії проти волі українського краевого інспектора став Панько Клим.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 19 січня.

1919 р., січня, 19. Чернівці.

Повідомлення про заплановану участь представника Буковини Т. Галіпа в роботі української місії на мирову конференцію в Парижі

Місія на мирний конгрес.

Головою місії буде призначено п. [ан] Сидоренко, який зараз перебуває в Парижі і чотири дипломати. Намічають таких кандидатів: 1) бувшого генерального секретаря О. Шульгіна; 2) бувшого голову Центральної Ради проф. [есора] М. Грушевського; 3) д-ра прав Галіпа; 4) д-ра прав Панейко.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 19 січня.

1919 Р., січня, 22. Київ.

Повідомлення про участь делегатів від Буковини в урочистому проголошенні злуки українських земель в єдиній українській державі в Києві

Свято з'єднання українських республік в Києві.

В день річниці проголошення четвертого універсалу УНР, котрим проголошено самостійність України, на Софійській площі відбулась друга національна урочистість і проголошення прилучення Західньої Української Народньої Республіки до Великої Східньої України.

Стояв морозний день. Деревя покриті інеєм. В самого ранку місто прийняло урочистий вигляд; доми прибрано національними прапорами і транспорантами. На бальконах домів повішено коври і полотна з яскравими українськими рисунками. Особливо гарно удекоровані доми на Софійській площі і сусідніх вулицях; з поміж них виділяється дім, в котрому поміщається центральна контора телеграфу і будинок Київського губерніяльного земства. На бальконах цих домів було поміщено портрети і бюсти Шевченка, прибрані національними стрічками і прапорами. Триумфальну арку при вході з Володимирської вулиці на Софійську площу було прибрано зверху і по боках старовинними гербами України і Галичини. По всій площі до стовпів було прибито різні герби української губернії і плякати. В одинадцять годин ранку на площу під звуки музики почали приходити українські військові піхотні частини, артилерія і самострільні команди, котрі стали шпалерами зі всіх чотирьох боків площі. За військом поволі збиралась велика скількість народу, котра до початку урочистості заповнила всю площу і сусідні вулиці. Богато вилізло на дерева для того, щоб звідти краще зобачити урочистість. Почали поволі приходити різні делегації і учні з шкіл разом з вчительським персоналом. Розділенням по місцях делегацій і всім церемоніялом урочистості завідував артист М. Садовський. Незабаром поперед війська утворились нові шпалери з учнів, котрі приходили на площу з національними прапорами і з плакатами. Із численних делегацій, котрі були присутні на урочистості, перші прийшли служачі залізниць з великим національним прапором, на котрому було написано: «Слава українським героям». Опісля почали приходити делегації від окремих міністерств та установ і хрестні ходи з київських церков.

Духовенство зі всіх церков збиралось в Софійському Соборі, де в цей час йшла служба Божа, котру правив єпископ черкаський Назарій разом з соборним духовенством.

На площі робилось все тісніше і тісніше. В 12 годині коло кольони проти Софійського Собору стали: члени Трудового Конгресу на чолі тимчасовою колегією, делегація від Галичини й Буковини, старшини українських галицьких полків, що зноходяться у Києві і члени Національного Союзу. Займали свої місця коло місць, призначених для членів Директорії, члени ради міністрів з головою ради міністрів Чеховським на чолі, а також представники дипломатичного корпусу.

О 12 годині з Софійського Собору на площу вийшло і зайняло місце навколо обеліску духовенство з хоругвами. На чолі церковної процесії були: архієпископ катеринославський Агапит, і єпископи: мінський — Георгій, винницький — Амвросій, черкаський — Назарій, канівський — Василій і уманський — Димитрій. Підчас цього здале чути поклики слава в честь членів Директорії, котрі підїздили до площі на автомобілі. Поклики слава переривалися, робились все дужче і скоро члени Директорії на чолі з головою Винниченком зайняли свої місця. Військовий оркестр грав національний гимн. Чути нові поклики «слава».

На площі робиться тиша. Наступав самий урочистий момент свята. Ставши обличчям до членів Директорії, державний секретар д-р Цегельський оповістив

грамоту Української Національної Ради про об'єднання Західньої Української Республіки з Великою Східньою Україною.

Під поклики «Слава» посол Цегельський подав грамоту голові Директорії Винниченкові, після чого, другий член галицької делегації д-р Олесницький читає ту саму грамоту на французькій мові. У відповідь на грамоту Галичини член Директорії Швець оголошує Універсал Директорії.

Поскінченню читання універсалу, Швець передає його по промові Цегельському при покликах народу і під гомін дзвонів. Для того, щоб грамота і універсал були відомі всьому народові, що зібрався на площі, з трибун, розставлених по всіх чотирьох кінцях площі, їх прочитують особні глашатаї. В ріжних кінцях площі по мірі скінчення читання глашатаями цих державних актів роздаються голосні поклики «слава»; оркестр грав національний гімн.

Коли читання закінчено, численне духовенство, на чолі з архієпископом Агапітом, править благодарственный молебен з проголошенням багатоліття Директорії, вільному українському народові і війську і вічної пам'яті тим, що загинули за визволення рідного краю. Під час молебну апостола і євангеліє було прочитано на українській мові. Після молебну архієпископ Агапіт звернувся на українській мові до членів Директорії і всіх, що були присутні на урочистому святі, з вітальною промовою, в котрій він сказав, що він з радістю вітає членів Директорії і діячів Української Народньої Республіки. Вороги України всіма заходами утискали і напосілись задумати національне почуття в синах України, але це їм не вдалось. Кращі сини України увільнили її і народ український під вікового рабства. І ось сьогодні ми святкуємо нове свято об'єднання розмежуваного українського народу, і тепер я молюся і прошу Бога про те, щоб разом з національним об'єднанням двох віток народу, Бог послав нам і єднання духовне. Своє слово він закінчив проголошенням «слави» вільному українському народові і його політичним діячам.

Потім республіканське військо і делегації, що брали участі, в урочистому святі співами національних пісень під звуки оркестрів пішли рядами по Володимирській вулиці до Міського театру, де повинно було відкритись засідання Трудового Конгресу. [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 6 лютого.

1919 р., січня, 22. Київ.

Універсал Директорії Української Народньої Республіки про злуку Галичини, Буковини і Закарпаття з Українською Народною Республікою

Універсал Директорії Української Народньої Республіки.

Іменем Української Народньої Республіки Директорія оповіщає народ український про велику подію в історії землі нашої української:

3-січня 1919 року в м. Станиславові Українська Національна Рада Західньої Української Народньої Республіки як виразник волі всіх українців бувшої австрійської імперії і як найвищий їхній законодавчий чинник торжественно проголосила злуку Західньої Української Народньої Республіки з Наддніпрянською Народною Республікою в одноцільну суверенну Народню Республіку. Вітаючи з великою радістю цей історичний крок західних братів наших, Директорія Української Народньої Республіки ухвалила тую злуку прийняти і здійснити на умовах, які зазначені в постанові Західньої Української Народньої Республіки від 3-го січня 1919 р.

Від нині во єдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України — Західно Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина і Угорська Україна) і Наддніпрянська Велика Україна.

Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України.

Від нині є єдина незалежна Українська Народня Республіка. Від нині народ український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаними дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську на благо і щастя її трудового люду.

Дня 22 січня 1919 року у місті Києві.

Голова Директорії: В. [олодимир] Винниченко. Члени Директорії: [Симон] Петлюра, [Панас] Андрієвський, [Андрій] Макаренко. Член-секретар [Федір] Швець.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 лютого.

1919 р., січня, 23. Київ.

Повідомлення про виступ на Трудовому Конгресі голови західноукраїнської делегації Л. Бачинського

Трудовий Конгрес.

Промова Л. Бачинського.

Після цього дається слово для привітання голові галицької делегації Л. Бачинському.

Ми, українці Галичини, Буковини і Угорської Русі, каже промовець, особливо вітаємо цей Конгрес. Здійснення нашої мрії стало можливим лише тоді, як розвалились держави, що були тюрмами для своїх народів. Тепер, коли на чолі укр. [аїнської] держави стоїть Директорія, яка дає нам запоруку, що Україна буде незалежною і що тут буде заведено такий лад, який буде найкращий для трудящого народу, то прийшли просити прийняти нас в єдину Соборну Україну. Висока Директорія прийняла нашу просьбу і видала Універсал, який ми назавжди заховуємо в серці своїм. Надіємося, що і Конгрес прийме нашу просьбу про приєднання нас до вас навіки.

До вас, каже далі Л. Бачинський, прилучається край бідний, покривжений війною, де голод заирає народи у вічі, але зате, можу вас запевнити, що до вас переходить таке селянство, яке буде великим скарбом для України. Нема такої ворожої сили, перед якою одступили б галицькі та буковинські полки (оплески).

Просимо прийняти нас з такою щирістю, з якою ми прийшли до вас. Ми приходимо до вас, бо природа сама велить нам разом жити і умирати (оплески).

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 9 лютого.

1919 р., січня, 25. Київ.

Повідомлення Л. Бачинського про мету приїзду до Києва галицько-буковинської делегації

Пі голова галицької делегації д-р Лев Бачинський уділив редакторіві «Україна» ось таких інформацій:

«Делегація галицьких і буковинських українців, в склад якої входять представники усіх українських партій Західньо-Української Республіки, прибула до столиці У. [країнської] Н. [ародної] Р. [еспубліки], щоб святочно нотифікувати одноголосну ухвалу Української Національної Ради відносно нерозлучного об'єднання обох українських республік. Комісія нашої делегації має обміркувати подробиці і поодинокі питання, що торкають ся об'єднання.

На Трудовім Конгресі охочо приймем участь як гості. Сподіваєм ся, що голос представника українського селянства Галичини і Буковини може заважити

і причинить ся до розв'язання тих важних завдань, які ставить Трудовий Конгрес. На жаль, не мали ми змоги перевести виборів, замічу однак, що в нашій делегації заступлені всі політичні організації. Усі наші партії поставили собі соціалістичну програму. Ми щиро бажаєм, щоби й усі партії Придніпрянської України об'єднались для скріплення української державности. Тільки сильні національні основи У. [країнської] Н. [ародної] Р. [еспубліки], могутня, національно свідома армія являють ся певною запорукою розвитку, процвітання об'єднаних українських земель».

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 25 січня.

1919 р., січня, 26. Чернівці

Повідомлення про насильницьку румунізацію українських громад Буковини

Велику Румунію творять румунські війська на Буковині в дуже оригінальний спосіб. І так командант черновецького повіту завіввав всі громади, щоби в кожній більшій громаді особно, а в менших кумулятивно скликано збори і ухвалено подяку за прилучення до Румунії. На такі урочистости прибуде також румунська музика. З таких святочних зборів треба вислати привітну телеграму королеви Фердинандови.

На зверх надають румунські війська нашим громадам також румунський характер. І так в садагурським повіті видав окружний командант розпорядок, що всі написи мають бути тільки в румунській мові, всі уряди мусять виставити румунський прапор, виставлювання інших прапорів забороняється, всі оповістки цивільних урядів мають бути уложені також і на румунській мові, за додержання цього всього робиться відповідальним особисто начальника громади. Хто би спротивився цьому розпорядкові, того муситься арештувати і відставити до команди.

В Кіцмани знов заряджено, що всі публичні функціонери мусять носити румунські «трікольори», трибарвну відзнаку. Українські відзнаки заборонено носити. Не один гімназіст потерпів через це.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Коломия.

Повідомлення про наявність колабораціоністів в середовищі української інтелігенції Буковини

Соромно робиться за тих всіх українських дівчат і жінок, які публично ходять з румунськими офіцерами, беруть участь у їх забавах, як також і за тих українських інтелігентів, які справляють бенкети для румунських офіцерів по своїх домах. Якщо це не устане, то ми оповістимо імена тих пань і панів на вічний сором у часописі.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Чернівці.

Повідомлення про розпорядження православного митрополита Репти до духовенства з закликом поминати в богослужіннях румунського короля та королеву

Митрополит Репта знову управляє православною дієцезією на Буковині. Митрополита, якого австрійське правління усунуло було за те, що він під час першої російської інвазії видав був розпорядок, зважає священників споминати в церквах російського царя і молитися за перемогу війська його, настановили румуни назад митрополитом. Першим його ділом було видати розпорядок, в якому зважається священників споминати тепер румунського короля Фердинанда і королеву Марію. Цар Нікалай, чи король Фердинанд, це для митрополита Репти все одно, аби тільки він митрополитом був. Але чи довго?

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Чернівці.

Повідомлення про заборону румунською окупаційною владою української преси на Буковині та про відкриття рубрики «З буковинської України» в газеті «Покутський Вістник»

Румунські війська прийшли на Буковину, як це заповів ген. [ерал] Задік у своїй відозві, тільки на те, аби удержувати тут порядок, гарантуючи при тім повну свободу всім націям. Та своєї обіцянки румуни не додержали ні години. З першої хвили їх вмашерування на українську частину Буковини, почали вони переслідувати все, що українське. В українських повітах оповіщено стан облоги, хоч тут панував взірцевий порядок, а в румунських околицях на очах румунських вояків убивали й грабили невинних людей. «Народній Дім», де містилася «Українська Школа», «Українське Касино», «Руська Каса» і всі інші українські інституції, обсадили румуни сильною залогою, не впускаючи нікого до середини. Ба, навіть приватне підприємство «Українську Друкарню» замкнули вони, відбираючи кусочок хліба українським робітникам, що там працювали.

Так само заборонили вони видавати обі українські часописи, що виходили на Буковині: «Буковину» і «Боротьбу». На численні інтервенції у ген. [ерала] Задіка і при допомозі англійської місії, яка перебувала тоді в Чернівцях одержано було дозвіл видавати раз на тиждень часопись «Буковину», при особистій відповідальности, що в ній не буде нічого писатися про пересування румунських військ як і взагалі проти румунської армії. І так появилася перше число «Буковини» під румунською інвазією з чисто інформаційним змістом, без протесту навіть проти прилучення української частини Буковини до Румунії Румунською Національною Радою, без протесту проти насильств, арештів та катування української людности, так селян, як і інтелігенції.

Та з появою української часописи попала в люті румунська преса, домагаючись застановлення української газети, з пропозицією забратися до Галичини, обіцяючи дати навіть спеціальний поїзд. І на застановлення часописи «Буковини» не прийшлося довго ждати. Сейчас на другий день застановлено даліше видавання газети і замкнуто знов друкарню із-за «порушення публичного порядку і спокою». Всякі заходи щоби одержати поновно дозвіл на видавання часописи були без успіху.

Оставивши так буковинських українців без друкованого слова, перервали румуни тим самим духову звязь української інтелігенції з селянськими масами,

почали румуни надавати українській частині румунський характер — на зверх, а з заведенням румунської мови в школах румунізувати внутрі. Тому звернулися буковинські українці з проською до редакції «Покутського Вістника», який хоч і тайними дорогами, але все таки доходить до рук буковинських Українців, щоби для обговорення буковинських справ отворено було осібну рубрику. Редакція «Покутського Вістника», яка вже й дотепер пильно слідила за подіями на буковинській Україні, радо чинить це і з нинішнім числом отвире осібну рубрику п. [ід] н. [азвою] «З буковинської України», де будуть обговорюватися всі питання, які відносяться до цієї частини України, якій приходить жати під румунським ярмом.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Київ.

Повідомлення про заяву гуртка буковинців у Києві в справі визволення Буковини від румунської окупації

За визволення буковинської України. Українці Буковини!

В той великий історичний мент, коли Україна святкує акт остаточного злучення всіх українських земель в одну державну цілість, звертаємося до Вас з закликом: «Не падайте духом, не піддавайтесь резигнації, це попадайте в одчай із-за цього, що буковинський шматок України невизволений досі із під насильницького, чужого ярма.

Великий український народ із своїм соціалістичним урядом на чолі маючи на це всі людські і юридичні права, не допустить цього, аби хоч і найменший шматок української землі був відірваний під матери. Чи шляхом дипломатії, чи на случай потреби оружною силою українсько-румунське питання буде вирішено в нашу користь.

Гурток буковинських Українців в Києві, якому спеціально лежить на серці незавидна доля братів, що так неправно опинилися в ярмі румунських наїзників, поставив собі завданням зробити перед центральним українським урядом всі можливі заходи, аби справа визволення буковинської України була як можна скоріще dokonана, і він має повну надію, що те визволення наступить вже в найблищій будуччині.

Тому бодрітесь, браття, вірте твердо в добрий вислід нашої святої справи, підтримуйте й тих, що може зневірилися і пали духом. Велика й дужа Українська Народня Республіка обновившись в крові синів-героїв своїх, спаралізувала остаточно всякі з'усилля чужинців-зрадників, що змагались до нового поневолення українських народніх мас.

З Українською Народньою Республікою числять ся зараз поважно всі держави світа. Вона рішуче не допустить нікому переводити ампутацію на здоровому українському національному організмові. Земляки, будьте готові до великого діла визволення. Єднайтесь-організуйтеся, щоби хвиля уступлення румунської окупації не застала Вас неприготованими, щоби на місцях можна було зараз зразу приступить до творчої роботи на користь нашому, так дуже знесиленому трудовому народові.

Гурток буковинських українців в Києві.

Таку відозву видали буковинські українці в Києві, щоби наш народ на буковинській Україні підтримати на душі у цей тяжкий час румунської неволі. Справою визволення бук. [овинської] України интересується пильно державний секретаріят Західної України, вступається сильно центральний український уряд, а заява американців, що вони не допустять, щоби один народ забирав територію другого, як також заява віденської амбасаді, що заступники держав антанти заявили, що

ніяка частина української території не остане в чужім ярмі, дає нам надію, що визволення укр. [аїнської] частини Буковини наступить ще перед рішеннями мирового конгресу.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Чернівці.

Повідомлення про катування буковинців румунськими окупаційними військами

Тілесну кару на Буковині про форму знесено, але румунське військо далі бе по 25, а властиво по 50 буків на голе тіло, бо по два бють, а рахують один. На протести німецької преси і соціалістичної преси румунська преси на Буковині писала, що бука деколи потрібно.

Та бо й не минули й самих румунів буки. Управителя лісів в Дорні-Ватрі, Аркадія Прокоповича, голову Румунської Національної Ради в Дорні і шурина секр. [етаря] рільництва Сербу, арештували румуни за те, що він заборонив румунським воякам, які заквартирувалися в парковім готелю в Дорні, палити в печах кріслами і іншою обстановкою готелю. Та на арештуванню не обійшлося. Йому вимірили також румунських таки 25, а крім того оббили також прикладами, так що його ледви живого привезено до шпиталю в Чернівцях. Що румуни між собою бються, сказав соціалістичний румунський посол Грігорович, «це досить соромно, але воно остається між нами, але зле, дуже зле, що між битими знаходяться також нерумуни і це готово пошкодити румунській справі.

Ми скажемо так само: як румуни румунів бють, то нас це мало обходить, може від них вимагає цього велика ідея зєдинення, але рішуче мусимо запротестувати проти катування нашого українського народу. Бо от що лиш недавно помер парубок в Рогізні під Чернівцями від румунського побиття. Чистим куріозом являється, що румунський капітан Долінські зажадав від громад черновецького повіту на зібранню громадських начальників в черновецькім старостві, щоби вони внесли просьби на заведення назад тілесної карі.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 26 січня.

1919 р., січня, 26. Чернівці.

Повідомлення про заборону румунською окупаційною владою української незалежної преси та про початок видання румунської газети для буковинських українців «Голос Буковини»

З буковинської України.

Румуни видають українську газету в Чернівцях.

Як румунські війська прийшли на Буковину, то казали, що вони прийшли «тільки порядок робити» і у внутрішні справи не будуть втручатися. Так вони казали, але інакше зробили. Першим ділом румунських наїздників було застановити укр. [аїнську] газету «Буковину», українську друкарню запечатати, а український Народний Дім обсадити і стерегти військом. Так здусивши всяке українське життя, румуни хотіли показати перед світом, що на Буковині взагалі ніяких українців нема, що весь наряд румунський і хоче Румунії.

В тім часі перебувала в Чернівцях англійська місія і вона, довідавшись, що румуни погано обходяться з українцями, наказала, щоби румуни дозволили знову видавати «Буковину». Румуни се зробили і вийшло одне-одніське число, а опісля

знов її застановили. І видавали тільки румунські газети, щоби світ думав, що на Буковині тільки румуни.

Але український народ на Буковині не вмів і не хотів читати румунських газет, тимто румунські верховоди почали видавати українську газету і назвали її «Голос Буковини». В нотатці «до наших читачів» пише «Г. Б. ч. 1 з 26. 01. 1919 ось що: «Кілька раз явилися у нас начальники й ліпші господарі із сіл за Прутом, жалуючись, що вони без жадної орієнтації, (не знаючи, що в світі діється). На їх просьбу ми рішилися випустати сю газету».

Що ся нова українська газета буде крайно ворожо відноситися до українського народу і до української держави — сього можна було сподіватся. Бо ж не на се ворог України видає українську газету, щоби помочи українській справі! Але та обставина, що румунські наїзники не можуть інакше промовляти до буковинського українського народу, тільки по українськи, доказує найкраще, що північна Буковина се не румунський — а український край!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 6 лютого.

1919 р., січня, 26. Чернівці.

Повідомлення про переслідування буковинських українців румунською окупаційною владою

З буковинської України.

«Декрето-закін про соєднене Буковини з Румунією».

Під сим заголовком пише «Голос Буковини» (ч. 1) ось що:

[...]¹

До того «декрето-закона» додане пояснення п. [ід] з. [аголовком] «До буковинського руского народу!» В тім поясненню сказано, що Австрія розпалася і її народи злучилися із сусідними державами, в котрих живуть їх браття. На тій підставі злучилися серби, хорвати і словінці з Сербією, німці з Німеччиною, поляки з Польщею, румуни з Румунією і т. [ак] д. [алі]. На тій підставі повинні очевидно буковинські українці злучитися з прочою Україною, тим більше, ще велике краєве віче українців в Чернівцях 2 [3] листопада 1918 одногосло за сим заявилося. Однак, хотая самі румуни в тім «поясненню» признають, що тільки румунський народ на Буковині на генеральнім конресі 15 [28] листопада 1918 заявився за злукою із Румунією, а навпаки жида і українці (русини) не хотаять про таку злуку й чути, то на се румунські наїзники не дивляться і стараються край заселений чужим народом силоміць злучити з Румунією. Румунські насильники розпочали нечувані переслідування українців: тероризують, арештують, бють, а то й стріляють їх, а відтак ще хваляться, що у виду того «одні з них затягнули хвіст під себе і стоять у куточку, другі побігли до України, та аж до Парижу, чи би не виплакати Буковину для українців». Се найкращий доказ, що українці на Буковині румунського верховодства не признають і якнайострійше виступають проти сього насильства.

Румунські наїзники уложили собі таку «програму»: 1. повинуватися і бути вірними королеві Фердинандові I, «який перебрав нас під свою опіку». 2. Ніхто не буде смів баламутити нарід унією, бо в Румунії православна церков є пануючою. Але при тім газета нічого не згадує про се, що ціла румунська королівська родина неправославна — а католицька, та семигородські румуни — се уніяти. Навпаки ж ціла велика Україна православна. Скрізь по всіх православних церквах України відправляеть ся богослуження по церковно-славянськи, а не по румунськи, чого ніякий українець не розуміє! 3. «Самопонятно — пише «Голос Буковини», — що живючи в румунській державі при кожній школі має провадитися

¹ Дивись документ від 1 січня 1919 року «Декрет румунського короля Фердинанда» на сторінці 479

наука румунського язика». 4. Газета каже, що п. [ан] Янку Фльондор чесний чоловік і обіцяв розділити 60 000 гектарів поля межі хліборобів. Та з румунських газет довідуємося, що те поле мало-б ся розділити тільки межі хліборобів-румунів. Але знаючи крутість «чесних» румунських панів і підпанків, ми певні, що і румунські селяни нічого не дістануть; а про селян-українців ані говорити, бо про них взагалі нічого не згадано.

Та про се нам байдуже! Румуни самі знають, що се неможливо, щоби українська частина Буковини належала до Румунії. Тому український народ се мало що обходить, як румунські пани та королі обіцяють румунським селянам грушки на вербі. Прийде час і буковинський український народ прожене геть від себе непрошених опікунів і сам заведе собі лад у своїй хаті.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 6 лютого.

1919 р., січня, 26 (13). Чернівці.

Наказ командуючого 8-ю дивізією генерала Задіка про введення стану облоги на території Північної Буковини

Стан облоги. Розпорядок ч. 4.

Зі згляду на большевистичні розрухи на границі, як також проти сумежної області Басарабії звернений наступ, та на спробу ворога викликати й в границях Буковини неспокій завішує ся в цілі запобіження всякому заколоту публічного покою та безпеченства держави з оповіщенням сеї оповістки стан облоги в цілій его строгости на повіти Кіцмань, Заставна, Вашківці, Вижиця, Сторожинець, Серет, Чернівці і місто Чернівці.

1. Збори.

Збори та урочистости всякого рода в публичних льокалях, в приватних домах або й під голим небом, як також всякі маніфестації або згромадження на дорогах або публичних площах як найострійше заборонені. Військо має приказ, проти тих, що не розійдуть ся по завізанню ужити оруже.

Осіб, що або самі підбурюють або в таких згромадженнях беруть участь буде ся сейчас арештувати та передавати воїнским судам.

2. Управильнене руху.

а). На провінції. Рух по громадах (селах) та передмістях Черновець як також між тими громадами (селами) та передмістями Черновець дозволений лишень в день від 6 години рано до 6 години вечера та ніколи групами.

2. По містах. Рух по містах та між містами з иньшими громадами (селами) дозволений також лишень в день від 6 години рано до 6 години вечера та ніколи групами.

Публичним урядниками та иньшим особам, що беруть їду із реставрації і т. [ак] д. [алі], виїмково дозволено ходити до 8 години вечером.

Всіх осіб, що застане ся поза сими годинами, поодинокю чи групами, арештовати меть ся.

Військо має розказ, проти груп і поодиноких осіб, що не послухають завізанья, аби розходили ся стали зглядно спротивлять ся тому завізанню ужити оруже.

В випадках захорованя або иньшого нещастя, мають особи що потребують лікарскої або иньшої помочи, звернути ся до найближшої патрулі або стражниці поліційної звідки дістануть чоловіка: або також відпровадить ся їх від патрулі до патрулі аж до лікаря, (баби) повитухи, аптики і т. [ак] д. [алі] і назад.

Зелізничий рух дозволений в годинах, які визначені в розкладі їзди до і від двірців зелізничних.

В операційній області може бути рух по селах і між ними на приказ коменди місцевої групи цілковито застановлений.

Проти тих, що опускають місцевість мимо оголошення сего приказу, та їх застають ся на поли, а они завізняв аби стали, не послухають, ужиють ся оруже.

3. Розпорядок про льокалі та заборону продажі алькогोलічних напоїв

Всі публичні склепи можуть бути отворені від 6 години рано до 6 години вечера.

Продаж алькогोलічних напоїв як найострійше заборонено. Всі шинки має ся замкнути. Льокалі, що продають окрім напоїв також і иньші товари, будуть ся надзирати.

Осіб, яким докажеть ся продаж алькогोलічних напоїв, арештувати меть ся, льокаль замкнеть ся а напої сконфіскуеть ся, рівно ж арештувати меть ся осіб, яких приловить ся при п'ятиці або п'яних або при закупні алькогोलічних напоїв.

Одних і других віддасть ся воєнному судови.

Реставрації, кавярні, молочарні як і всі иньші консумційні льокалі сміють бути отворені лишень від 8–9 години рано, від 12–2 години в полудни та від 6 до 7 години вечера.

Особи що посіцають сі льокалі обовязані в них лиш так довго оставати, як до з'їдження коньче потрібно.

Льокалі, в яких непослухають сего розпорядку, замкнеть ся, а господаря і гостий, які поза висше означений час в них оставали, арештувати меть ся і віддасть ся воєнному судови.

Всякі театри і иньші представлення, кіна, концерта, балі і иньші публичні забави, оркестри і иньші музичні продукції в реставрації заборонені.

Аптики сміють бути отворені в часі для аптекарської служби призначенім.

4. Заборона ношення оружа.

Осіб, які скрито носять при собі оруже як також особи, що скривають без у зброю без у розд. 2 предвидженого дозволу оруже, арештувати меть ся і віддасть ся воєнному судови.

Військо має приказ, проти тих, що в підбурюючій цілі носять оруже отверто, ужити оруже.

Осіб які уживають оруже проти публичного порядку або проти ромунської армії, уважати меть ся революціонерами і проти них ужиють ся оруже, як они на завізане не піддадуть ся, їх заарештуєть ся і віддасть ся воєнному судови, який їх засудить на доживотну роботу примусову або на смерть.

5. Запроваджене прасової цензури.

Всі газети, брошури та друксорти належить перед їх видаванем предложити цензурі в правительстві.

Цензура має право, видаване публікацій, які видають ся шкідливими для публичного порядку або безпеченьства держави цілком або по части припинити.

Непослух сего розпорядку потягне за собою замкнене друкарень та арештоване і засуджене відвічальних осіб воєнним судом а то: власників друкарень та видавців газет і брошур, або тих осіб, що замовили друксорти.

Всі друксорти мають носити також (імя) фірму друкарні на собі. Всі особи, які не цензуровані маніфести або маніфести, принесені з других країв або маніфести проти публичного спокою і безпеченьства звернені підбурюючого змісту, розповсюджують або навіть лишень посідають будуть арештовані і перед воєнний суд поставлені.

Так само будуть арештовані і перед воєнний суд поставлені всі ті, що муть вісти розширяти писемно або устно.

6. Міри проти нападів.

Осіб, які напали б публичних урядників або приватних осіб, які би грабили або пробували грабити, які ушкодили би телефонічні проводи, мости, будови або які иньші публичні заведеня або ушкодити старали би ся, уважати меть ся рабуючими революціонерами, проти котрих ужиють ся оруже.

Арештованих поставить ся перед воєнний суд, який їх засудить на доживотну роботу примусову або на смерть.

7. Старостам і посадникам міст повірюєть ся переведене постанов сего розпорядку. Они є відвічалні за найострійше переведене їх.

Они мають всі їм до розпорядимости стоячі міри підприняти, щоби утримати порядок у громаді.

В потребі они повідомлять постерунки жандармерії або найблизші військові відділи, які мають приказ, всі переступства в найострійший спосіб здавити а проти тих, що ся супротивилиб, ужити оруже.

Всіх порядок люблячих осіб завзиваєть ся отсим, щоби помогли властям в утриманю спокою, щоби можна в найкоротшім часі отсі підприняті виїмкові міри знеести та до всіх заведень повернути нормальний порядок.

Комендант 8-мою дивізії:

Генерал Задік в. р.

«ГОЛОС БУКОВИНИ» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 2 лютого.
 «CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 28 січня.
 «GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
 «CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 28 січня.
 ЧОДА: ФОНД 30. — ОПИС 2. — СПРАВА 1. — АРКУШ 11.
 ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., січня, 27. Кішмань.

Повідомлення українського депутату парламенту К. Кракалії про арешт всіх українських інтелігентів м. Кіцмань та закриття української гімназії

Товариш посол Кракалія вніс в камері слідуючу інтерполяцію до міністра проствіти:

[...] В посліднім часі повторяються всякі дикі розпорядження рум. [унських] шкільних властей, які дишуть ненавистю до всего українського і мають на цілі знищити ціле наше висше, середне й народне шкільництво.

Дальший доказ нечуваної безличности, це трактоване укр. [аїнської] гімназії в Кіцмани. В цій гімназії були заняті перед війною 30 професорів. В ночи 27 січня 1919 розпорядив полковник Канчулеску рум. [унського] 13 полка арештоване всіх інтелігентів і деяких селян, між ними й професорів цей громади...

По двомісячній тюрмі випущено їх на волю, бо не було жадних причин для їх дальшого невинного терпіння.

Професорський збір жадав рішучого відчинення гімназії — однак військова команда в Кіцмани заборонила це розказом з 5 мая 1919. [...]

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 29 липня.

1919 р., січня, 28. Київ.

Заява Трудового Конгресу про включення до складу Директорії представника від Галичини, Буковини і Закарпаття

Універсал Трудового Конгресу до українського народу.

Ми, представники трудового народу України, її робітництва і селянства, зібравшись у столичнім городі Києві і обговоривши найважніші потреби українського трудящого люду, постановили в цей тяжкий час, коли на Україну з усіх боків нападають вороги нашої волі, доручити і надалі, до слідуючої сесії Конгресу трудового народу України, вести державну роботу Директорії, яка підняла повстання

проти гетьмансько-панської самовласти і заслужила своєю щирою революційною діяльністю повного довірря селянства і робітництва.

Конгрес трудового народу Української Народньої Республіки оповіщає робітничий і селянський люд, що він через військові події на Україні припиняє на деякий час свої засідання, аби, роз'їхавшись по городах, повітах і волостях, ми, члени Трудового Конгресу, могли допомогти найважливішій тепер роботі — обороні нашого рідного краю.

Вся вища власть на Україні, на час перериву засідань Трудового Конгресу, має належати Директорії, котра доповнюється представником од Наддністрянської України (Галичини, Буковини і Угорської України), акт з'єднання з якою затверджено на першій засіданні Конгресу 24-го цього січня.

[...]

Ухвалено Конгресом трудового народу України у м. Києві січня 28 дня року 1919.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: І. МАЗЕПА. УКРАЇНА В ОГНІ Й БУРІ РЕВОЛЮЦІЇ
1917. — 1921. — Київ, 2003. — С. 89-90.

1919 р., січня, 29. Золочів.

Повідомлення директора українського театру в Чернівцях М. Онуфрака про дії румунського окупаційного режиму на Буковині

Відносини на Буковині.

Від п. [ана] Онуфрака, що на днях приїхав з Чернівців до Станиславова, довідуємося про сучасні відносини в загарбаній румунами Буковині. Українські війська опустили Чернівці 9 падолиста, після чого місцеві румунські офіцери вивісили на ратуші трикольори, позамикали українські інституції та перейняли уряди в свої руки. Коли румунські війська увійшли до Чернівців, то першою повітала їх польська чета, яку мимо того надобов'язкового лизунства розоружено на другий день. Румунський генерал Задик хотів увійти в переговори з українцями, але його зігноровано. З українських інституцій животів ще якийсь час театр під управою п. [ана] Онуфрака, але і його закрито 12 грудня як «середовище заговорів». День опісля того закрито українську гімназію. З того часу господарять румуни по-своєму. За ношене українських відзнак вимірюють 50 буків, поза тим рабують і знущаються над населенням. Румунського війська на Буковині около 10000, крім артилерії. Українці, жиди, німці, а навіть місцеві румуни ставляться вороже до нової влади і не складають присяги, одні тільки поляки, як усе, сидять на двох стільцях. Під проводом якогось Квятковського їздили вони до Букарешту з чолобитнею. Мимо всього почувають себе румуни не зовсім певно в українській часті Буковини. Один з їхніх офіцирів заявив, що їм доведеться податись за Серет і ввійти в переговори з Україною.

«Золочівське Слово» (Золочів). — 1919. — 29 січня.

1919 р., січня, 30. Яси.

Повідомлення про переговори української дипломатичної місії з румунським урядом в справі очищення Буковини від румунських військ

Справа визволення буковинської України.

Зараз ведуться в Яссах переговори між румунським правлінням а українською місією, якої головою є товариш міністра закордонних справ д-р Артим Галіп, в справі очищення української території Бесарабії і Буковини від румунських військ. Є надія, що Румунія, якій багато залежить на тім, щоб жити в добросусідських відносинах з 40-мільоновим українським народом опустить українську територію. Румунія, яка збільшила своє посідання Бесарабією, Семигородом і Банатом не схоче за кусок чисто-української землі провадити війни через те тільки, аби задоволити імперіялістичні апетити кількох там шовіністів в роді буковинського поміщика Флондора і спілки. Не піде справа визволення дипломатичним способом, то українська держава має досить сили, щоби очистити свою територію від непрошених наїздників. І тому укр. [аїнське] населення Буковини повинно терпеливо виждати рішення про ту справу. Всякі незорганізовані виступи і повстання готові тільки пошкодити справі визволення. Тому більше холодної крові!

Юрій Сербинюк.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 30 січня.

1919 р., січня, 30. Берн.

Повідомлення про ультимату українського уряду до уряду Румунії з вимогою негайного звільнення Буковини

Радіо вісти з 30.I.1919.:

Ультимат Румунії.

Берно. Правительство України вислало румунському правительству ультимат з жаданем негайного опорожнення Буковини, в противнім случаю українські війська, які є на границі Буковини, будуть змушені вступити на територію Буковини.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 1 лютого.

1919 р., січня, 30. Чернівці.

Повідомлення про підступну поведінку румунської окупаційної влади щодо буковинських українців

Румунський підступ. Румуни розіслали обіжники до всіх громадських начальників, учителів і священників по повітах, щоби ті явилися в справі воєнних шкід до повітових міст і взяли з собою також печатки дотичних урядів. Там опісля, як це діялося в Сучаві, дали їм попідписувати чисті формулярі і казали ствердити підписи також печатками. Це певно якийсь новий румунський підступ, перед яким повинні бути осторожні українські громади.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 30 січня.

1919 р., січня, 30. Станіславіві.

Повідомлення про гастролі чернівецького українського театру у Станіславові

Черновецький театр під дирекцією Онуфрака дає вистави в Станіславові. Виступають між іншими: Осиповичева, Пилипенко, Козакова, Демчишинова, Кашарич, Польовий, Терлецький. Режисером Демчишин, капельником Лесь Гриніщак. Досі йшли: «Запорожець за Дунаєм», «Дай серцеві волю», «Ой не ходи, Грицю», «Воскресення».

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 30 січня.

1919 р., січня, 31. Ставчани.

Повідомлення про катування українських селян на Кіцманщині румунською окупаційною армією

З буковинської України

Дальші нечувані насильства румунів.

Дня 31 січня с. [ього] р. [оку] прийшло з Ошихлібів до Ставчан 40 кавалеристів-румунів під проводом рум. [унського] офіцера. Того ж дня в п'ятницю скликав офіцер усіх старших мужчин зі села перед жандармську станицю і заявив їм через перекладника (одного румунського жандарма, який вмів і по українськи), що на українські повіти Буковини заряджено стан облоги і пояснив, що так є, але не подав причини, чому в спокійних українських селах зроблено се зарядження. На сім зібранню побив рум. [унський] офіцер одного старшого господаря Порущника ось за що: В часі неприсутности того господаря прийшли румунські вояки до його хати, виважили двері і зачали рабувати. На се надійшов господар і очевидно зачав їх за се сварити. А рум. [унський] офіцер місто покарати самоволю своїх жовнірів, сильно побив ще до того обрабованого господаря. Така то румунська справедливість. На другий день, 1 лютого скликав всіх мужчин зі села від 15 до 30 літ до жандармської станиці. Скликаних впускав одинцем до середини і кожного поличкував. В середині зібрав їх у одну кімнату і казав їх бити (тай сам бив) гарапниками. Кождий, хто служив при війську, дістав 3, а хто не служив, дістав 6 гарапників. Так дістав кождий. Рівночасно випитував за зброєю. Один чоловік з боязні перед нагаями сказав, що в сусіда є багнет. За те, що се сказав, дістав 10 поличників і 20 нагайок. Отже тут годі було догодити роззвіреному рум. [унському] офіцерови: не сказав хто, то його били, а сказав, то били ще гірше.

Коли рум. [унський] офіцер так «урядував» нагайкою по плечах та по голові укр. селян, входить до середини один гімназист зі Ставчан та зі страху забув скинути шапку з голови. За се дав йому офіцер 25 буків і 6 поличників.

До чого може довести звірскість рум. [унського] офіцера — нехай послужить отсей факт: Одного 26-літнього селянина зі Ставчан взяли румуни таки з вулиці і запровадили перед того офіцера. Офіцер бив його без перестанку через 2 години, так, що ставав на голову і бив по заду та по ногах, а відтак ставав на ноги тай бив по голові і плечах. Потому казав його викинути до іншої кімнати і бити з перервами цілу добу: від суботи вечер — до неділі вечер. Народ бачив, як страшне знущаються румуни на цим чоловіком і послав до офіцера 6 найповажніших і найбагатших газдів в селі із начальником громади на чолі і заручили всім своїм майном за того чоловіка. В кінці офіцер випустив чоловіка, а він вже ходити не міг і ледви дихав. Голова, лице і ціле тіло так запухло і так було безобразне від побоїв, що його не мож було пізнати. Не знати, чи нещасний ще живе...

Вояки того офіцера-звірини оповідали, що в Ошихлібах застрілили 5 селян та те саме робили в Хлівищу. Зі Ставчан мали румуни йти до Южинця, щоби з тамошнім населенням робити те саме, що робили в Ошихлібах, Хлівищу і Ставчанах. В других сторонах буков. України діється те саме.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 13 лютого.

1919 р., лютого, 1. Чернівці.

Повідомлення про початок мобілізації буковинських українців до румунської армії

З буковинської України.

Асентирунок на Буковині.

На 1 лютого зажадав генерал Задік від усіх староств звіту про листи ополченців з р. 1893–1900 (сих поіменно), а кромі того питався, які є в старостві списи з попередніх років. Зачувати, що румунські наїзники ладяться переводити асентирунок поки що 4-річників. Ми певні того, що ніякий українець не буде служити у свого ворога! І взагалі та насильна бранка не вийде рум. [унським] імперіялістам на здоровля!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 4. Станіславів.

Заклик до визволення всіх етнографічних українських земель включно з Буковиною з-під чужинецького панування в промові прем'єр-міністра ЗУНР Сидора Голубовича

Мова президента Ради Держ. [авних] Секретарів д-ра І. Голубовича, виголошена на засіданню Укр. [аїнської] Нар. [родної] Ради 4 лютого 1918 р.

Оборона української землі.

Уважаємо в сій хвилині першим і найвнійшим обовязком правительства і народу зединити і підняти всі народні сили до оборони нашої землі до увільнення її від ворожого наїзду. Поки наша земля на буде освободжена від польського і румунського наїзду та доки угро-українську землю не прилучимо до великої української держави, доти не вільно нікому з нас спочити.

Сила нашого народу не вичерпана, його армія сильна і достаточна, так що можемо в нашу будучність глядіть сміло, без страху і з повною надією. Випружимо всі свої сили, щоб нашій армії достарчити всего, що їй потреба а жадати будемо від народу, щоби він супокійно і по-мужеськи переніс всі ті невігоди, тягарі і жертви, які війна за собою потягає. Війни, ані розливу крови ми не хотіли, але заявляємо перед Богом і цілим світом, що земля тая, яку бороними кровю найліпших своїх синів — ніколи не буде польською. Польща кинула ся на нашу землю як звичайний грабіжник і бажає нею всупереч засадам, які нині приняв цілий світ, силою заволодіти, бо хоче з тої гарної і багатой землі тягнути соки для свого урядництва і для свого збіднілого населення. Той наїзд, на який цілий культурний світ дивить ся з обмерзінням і відразою, маю надію, власними силами невдовзі відопремю (довготривалі оплески). [...]

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (Тернопіль). — 1919. — 11 лютого.

1919 Р., лютого, 5. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про заяву генерала Я.Задіка щодо намагань українців збройним чином захопити частину Буковини та про арешт всіх «інтелектуальних винуватців» цього руху

Пан генерал Задік прийняв в четвер, 5 цього місяця головного редактора нашої газети. Між ними відбулася довга розмова, протягом якої генерал Задік зробив дуже цікаві заяви щодо актуальних питань, котрі перебувають в центрі громадського зацікавлення. [...]

Тому ми вирішили ввести стан облоги і заарештувати всі елементи, котрі є інтелектуальними винуватцями цього руху. Те, що існує організація з підбурюючими цілями можна побачити з того, що відразу ж після переходу більшовицькими бандами Дністра і їх проникнення в Бесарабію, поширилися чутки про залишення нами Буковини. Ці чутки поширилися по всій Буковині, проникли навіть на південь краю і намагалися схилити населення до непорядків. Цього більше ми не могли терпіти. З одного боку для того, щоб розв'язати руки нашим військовим підрозділам проти більшовицьких підступів, а з іншого боку, щоб усунути можливість всякого роду інтригами підбурювати населення до непорядку, ми мусяли вжити радикальних заходів. Людей, котрі не мали теріння дочекатися, доки мирова конференція вирішить усі питання, було відділено з середини населення, і вони не будуть в стані підбурювати до розбрату.

Наші заходи не залишилися без наслідків. Було відкрито приготування, які мали на меті підбурювати населення до повстання за допомогою закликів, статей тощо; наприклад, в одного професора в Кіцмані. Було заплановано замах, для якого намовлялося населення приховувати зброю та муніцію, причому ці люди самі показували приклад, як робив один священик в Чернівцях, в якого знайшли рушницю, набой та набой для скоростріла. Вони підтримували зв'язок з більшовиками з-за Дністра, яких запросили вдертися в край, де вони самі з прихованою зброєю хотіли атакувати румунські війська, як це сталося в Бесарабії. Нашим прагненням було і є знайти *modus vivendi* зі всіма націями в краї. Сміємо лише просити, щоб нам у цих намаганнях і у цій роботі не заважали».

[...]

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 14 лютого.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., лютого, 5. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про інтерв'ю генерала Я.Задіка стосовно введення стану облоги на Буковині

Генерал Задік про відносини на Буковині.

Дня 5 лютого приймав командант румунських військ на Буковині генерал Задік у себе на авдієнції редактора газети «Czernowitzer Morgenblatt». З розмови, яка велася, зладив редактор звіт, який перейшов цензуру того самого генерала Задіка, а опісля появився в «Czernowitzer Morgenblatt» з 14 лютого с. [ього] р. [оку] як вступна стаття.

Полишивши фразеологію на боці, переповімо провідні думки з офіційної розмови генерала Задіка, обчисленої очевидно на се, щоб вона появилася в пресі.

«По наших приході — читаємо там — поляки організувалися прямо до боротьби проти українців і вони були перші, що явно заявили за нами. Німці, з виїмкою тих елементів, яким важко приходилось зречися їх попереднього домінуючого становища на Буковині, формально признали нові відносини. Жиди заняли

вижидаюче становище, але вони заявили, що хочять задержати порядок, щоби могли віддаватися своему заняттю. Тільки українці думали, що можуть вихіснувати непорядок, щоби терором і насильством обсадити частину краю. Ми проти них не робили ніяких репресій, ні не старалися потягнуть їх до відповідальности за всі злочини, яких допустилися до нашого приходу. Ми з початку вдоволилися тим, що поручили їм покій і дивилися, чи вони обіцянку виконають. Ми знаємо, що вони наші отверті противники. Однак було би розумно, коли-б вони обмежилися тим, що були признали тимчасовий стан, а зі своїми правами, які вони хочять мати, пішли перед форум, яке одиноко є компетентне сказати в тій справі рішаюче слово. Се є мирова конференція.

...Коли ми помітили, що справи з нашими замірами навіть супроти їх самих не гармоніюють і ті люди хочять на силу ввест зміну, то ми вважали, що прийшов час вхопитися енергічних средств, щоби усунути лихо, бо спосіб доброї злагоди був неможливий.

...Що існувала організація з бунтівничими цілями, можна вносити з того, що саме тоді, як большевицькі банди перейшли Дністер і ввійшли до Бесарабії, розширено поголоску, немов би ми мали вже намір опустити Буковину. Та поголоска перейшла цілу Буковину, дійшла навіть до полудневої часті краю і заохочувала населення до непорядку.

...Людей, що не мали терпеливости вичекати, доки мирова конференція не рішить про всі ті питання, усунуно з поміж населення і вони вже не будуть більше мати змоги сіяти незгоду.

...Нашим старанням є винайти «modus vivendi», тільки ми не можемо бути перешкоджувані... Тілесна кара — се у нас не система, тільки вона вказана конечною потребою. Наколи який жовнір або офіцер її уживає, то се виїмки... Нікого не можна силувати до любови — се правда; але кожного можна зобовязати до удержання порядку».

Вкінці запевнив ген. [ерал] Задік, що він є приятелем преси... (отже й «Покутського Вістника». Ред.)

Повисша офіційальна заява генерала Задіка стверджує, що властиво тільки поляки, які в своїй ненависти до українців готові навіть з чортом получитися проти українців, — заявилися за румунами. Однак тих поляків на Буковині дуже мало, заледво 3% (словами: три процент) загального числа населення!.. Впрочім бачимо, що німецькі «елементи» зовсім отверто не згодилися на румунське панування, решта німців тільки «формально признала нові відносини». А жиди тільки тому заняли вижидаюче становище, щоби могли віддаватися своему заняттю. Щодо українців, то генерал Задік заявив, що вони отверті противники румунів.

Щоби знати, який% населення української часті Буковини заявився за, а який% проти румунів, придивімся, який% населення українських повітів припадає на українців, і який% на румунів. Отже після урядової статистики з р. 1910 мають повіти:

Заставна	92, 7 %	-	українців	і	0, 1 %	румунів
Кіцмань	87, 4 %	-			0, 3 %	-
Вашківці	82, 0 %	-			0, 6 %	-
Вижниця	77, 1 %	-			0, 2 %	-
Селетин	73, 8 %	-			0, 5 %	-
Чернівці	55, 4 %	-			28, 6 %	-
Серет	41, 0 %	-			29, 2 %	-
Сторожинець	28, 5 %	-			48, 4 % ¹	-

Таким чином в цілій українській часті Буковини припадає на українців 66, 7%, а на румунів лише 13, 5%. Значить, наколи-б ми тільки на цих цифрах і перестали, то подівляюча часть населення, себто 66, 7% — це отверті противники румунів!

¹ Се, як бачимо, одинокий повіт укр. [айнської] часті Буковини, в яким відносно більшість становлять румуни.

Але на цім не кінець. Генерал Задік каже, що певні німецькі «елементи» зовсім отверто на згодилися на румунське панування. Німців на Буковині є 4, 5 %, отже можна прийняти, що з того принаймні 2 % не згодилося, коли не більше; бо інакше Задік був би про це навіть не згадував. Дальше жиди, яких є 8, 3 %, мимо усяких румунських залицянь також не згодилися на румунське панування, а тільки заявили, що лишень тому хотять задержати порядок, щоби могли віддаватися своїм заняттям. Іншими словами: жиди є проти румунів, — як це найнаглядніше доказують самі румуни своїм поступованням супроти них, усуваючи їх нарівні з українцями з постерунків жандармерій, зі становищ залізничників, громадських секретарів і т. [ому] п. [одібне], арештуючи їх та бючи немилосердно. Про інших генерал Задік не згадує, тому і ми не будемо їх брати в рахубу, хотя й згори можна припустити, що мадяри будуть цілком певно проти румунів.

Збираючи усе до купи, можемо сконстатувати, що в укр. [айнській] частині Буковини проти румунів заявилися: українці (66, 7 %), жиди (8, 3 %) і частина німців (2 %), себто разом 77 %, або більше як три четвертині населення, навпаки за румунами заявилися: очевидно румуни (13, 5 %), поляки (3 %) і приймим, що більша частина німців (2, 5 %), себто разом 19 % або менше чим одна пята населення. Як сказано, генерал Задік про решту, се є мадярів, словаків, чехів і липованів не згадує, але воно зовсім певно, що якби ті народи були заявилися за румунами, то Задік певне був би тим похвалівся...

Виходить отже після офіційного признання самого румунського генерала, що тепер менше чим одна пята насильством і терором при помочи кнута і тюрми поневолює більше чим чотири п'ятих населення! Так виглядає румунське «самоозначення»!..

Коли супроти загалу населення (бо поверх 4/5 населення можна сміливо назвати — загалом) уживають румунські наїздники нечуваного насильства і терору, то рівночасно із тим пускають у світ свідому брехню і нарочне перекручування фактів про дійсний стан речей та таким баламученням старається оправдати свої нелюдські знущання. В той спосіб постає казка про «всі злочини», яких мали допуститися українці до приходу румунів, і за які румунські наїздники не робили ніяких репресій, ба навіть не старалися потягнути їх до відповідальности!

Страх, що то за добряги ті румунські наїздники! Але українці — це дуже невдячний народ. Не дивлячись на румунську великодушність — вони задумали «насилно ввести зміну» і таким чином приневолити своїх добродіїв, румунських імперіалістів, хопитися «енергічних средств», що проявилися в усуненню усіх невігідних собі людей, (одних пострілами, другі під румунськими буками найшли мученицьку смерть, інших замкнули в тюрму та вивезли до Румунії), і вони вже не будуть більше мати змоги «сіяти незгоду»...

На доказ української ворохобні на Буковині подає генерал ... поголоску, що розійшлася була при кінці січня с. [ього] р. [оку], немовби румуни мали намір самі опустити Буковину інаколи та поголоска дійшла до полудневої частини краю, себто там, де мешкають румуни, то вона захочувала населення до не порядку... (Доказ, що саме румунське населення на Буковині невдоволене румунськими імперіалістами). Се нечувана в світі річ, щоби яку-небудь поголоску брати за підставу до таких страшних репресій!

Смішним виглядає бажання генерала Задіка, щоби йому не перешкаджати в такім «modus vivendi», який румунські наїздники знайшли з нами. Коли генерал Задік каже, що тілесна кара, яку ввели румуни на Буковині — се не система, тільки вказана потребою і наколи де лучається, се тільки виїмки — то се тільки порожня балаканина. Наколи десятки і сотки людей б'ють до безпам'яті, ба й на смерть, наколи цілі села катуються буками та нагайками, наколи це роблять і салдати і ще більше рум. [унські] офіцери — то все це називати виїмкою, значить ясний день називати ночью! В виду того Задік має повну рацію, коли каже, що нікого не можна всилувати до любови наїздників!

Та найбільшу рацію має він, коли признає, що теперішній стан на Буковині — се тільки тимчасовий стан. Так! Сей стан, оснований на терорі, насильстві, розбою і знущаннях — не може бути трівким. Се був би глум із основних засад і понять людськості. І тепер, коли всі народи і весь світ стремить до свободи, упаде і сей невиносимий «тимчасовий» стан, сотворений румунськими наїздниками, а його місце займе стан такий, якого бажає загал населення, себто: буковинська Україна злучиться зі своїм матірним пнем — соборною Україною і заживе своїм власним щасливим життям. І той стан буде вже нетимчасовий, непереходовий, тільки трівкий — вічний.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 27 лютого.

1919 р. лютого, 5. Чернівці.

Повідомлення про небажання Румунії визнавати кордон, визначений в таємному договорі з Антантою в 1916 р.

[...]

На це «Glasul Bucovinei» зауважує: Це є кордон, котрий було погоджено ще в часі існування Росії. Тепер, коли ціла Бесарабія належить Румунії, на півночі Буковини кордоном може бути тільки Дністер.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 5 лютого.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., лютого, 6. Чернівці.

Протокол засідання прибічної ради Чернівецького магістрату, яким ухвалено перейменування ряду вулиць і площ м. Чернівці, зокрема вулиці Руської на вулицю Румунську

Протокол засідання прибічної ради від 6/II 1919.

Голова: бургомістр Шандру

Присутні: радники д-р Пістінер, Романович, Шваб, Сікофанд, Томащук, Цеплухаль, Шіллер, д-р Пікер, Фрідель.

Секретар: канцелярський ад'юнкт Шрайнер.

Перед переходом до порядку денного на запрошення пана бургомістра пан Боканча повідомив наступне щодо зміни назв вулиць і площ в Чернівцях:

Розпад австрійської держави а також змінене державно-правове становище Буковини у зв'язку з приєднанням її до вітчизни Румунії, привело до того, що також і в Чернівцях повинно бути усунено все, що нагадує старий австрійський режим.

Незважаючи на те, що від часу руйнування Австрії минуло досить багато часу, у Чернівцях в багатьох відношеннях все залишилося по-старому.

Це стосується передусім назв вулиць, площ і парків, які справляють враження на кожного чужинця, який відвідує наше місто, що стара Австрія ще існує і нібито місто Чернівці розташоване в Австрії і аж ніяк не в Румунії. Враховуючи цю обставину магістрат наперед подумав про те, щоб змінити ці назви в належний спосіб, для чого бургомістр увійшов в контакт з різними особами, знавцями історії Румунії, Буковини і нашого міста, щоб вирішити питання у спосіб, що відповідає румунському характерові цього краю.

З огляду на те, що в останні дні також і уряд визначив свою точку зору відносно того, що незважаючи на нову державно-правну ситуацію краю в Чернівцях велика кількість вулиць, площ і парків носять патріотичні австрійські назви, бургомістр дав розпорядження прискорити цю ситуацію.

Після найновіших переговорів з науковцями і особливо з тими, котрі розуміються на місцевій ситуації, я розробив пропозицію, яка стосується перейменування 60–70 вулиць, площ і парків, і прошу її сьогодні прийняти.

Після довгих дебатів, в яких брали участь майже всі радні, з огляду на те, що одночасна зміна назв всіх названих в пропозиції вулиць, площ і парків викличе плутанину в орієнтації, до того ж придбання нових табличок з назвами вулиць при існуючому на сьогодні браку матеріалів є важко здійсненним, одностайно ухвалено поки лише наступні вулиці, площі і парки назвати по-новому і якомога швидше усунути старі таблички з цих вулиць, замінивши їх новими, а перейменування решти вулиць відкласти на пізніше.

Пагорб Габсбургів на парк Домінік

Парк Франца-Йозефа на парк Арбороаса

Площа Австрії на площа Грігоре Гіка Вода

Площа Єлисавети на площа Васіле Александрі

Площа Рудольфа на площа Дачія

Площа Фердинанда на площа Дечебала

Площа Ринок на площа Уніря

Вулиця Енценберга-Головна на вулиця короля Фердинанда

Вулиця Ратушева на вулиця королеви Марії

Вулиця Руська на вулиця Румунська

Вулиця Семигородська

від військового пам'ятника

до Публічного парку на вулиця Стефана Великого

Вулиця ерцгерцога Євгена на вулицю Міхая Вітязу

Вулиця Новий Світ на вулиця Марашешті

Вулиця Панська на вулиця Янку Флондор

Вулиця Йозефа на вулиця Янку Зота

Вулиця ерцгерцога Карла на вулиця Вільсона

Вулиця Ремера на вулиця Дімітрія Кантеміра

Вулиця Марії-Терезії на вулиця Мірона Костіна

Вулиця Сплени на вулиця Траяна

Вулиця Радецького на вулиця Варфоломея Мазаряна

Вулиця Метцгера на вулиця Міхая Когальнічану

Вулиця Гогенлоє на вулиця Богдана Вода

Вулиця Пітцеліґа на вулиця Куза Вода

ДАЧО: Фонд 43. — Опис 1. — СПРАВА 2. — АРКУШІ 42–43.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., лютого, 6. Київ.

Повідомлення про розслідування українським урядом випадків на українсько-румунському кордоні

В справі случаїв на румунським кордоні.

До Ясс, радіо з 6 лютого 1919.

Румунському урядові і українському послові в Румунії.

Правительство України веліло перевести слідство в справі случаїв на румунському кордоні. Правительство України все держалось і буде держатись сусідських відносин.

За міністра зовнішних справ Скрєбчинський.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 8 лютого.

1919 Р., лютого, 8. Відень.

Повідомлення про виїзд англійської комісії в окуповану румунськими військами Буковину

Як повідомляє «Нойе Цайт», англійська комісія в складі 12 чоловік виїздить в місця, заняті румунами: Банат, Трансильванію та Буковину — для ознайомлення з політичним станом в цих місцях і з настроєм людности. Два представники цієї комісії виїзять для тої самої мети до Бесарабії.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 8 лютого.

1919 Р., лютого, 9. Чернівці.

Повідомлення про масові арешти та розстріли українських інтелігентів, селян і міщан Буковини після запровадження румунською окупаційною владою стану облоги на Буковині

З буковинської України.

Нечувані насильства румунів на Буковині.

Те, що тепер виправляють румунські наїздники в українській часті Буковини, переходить найбуйнішу фантазію. Передусім у всіх українських повітах завели румуни стан облоги, а саме на повіти Кіцмань, Заставна, Вашківці, Вижниця, Сторожинець, Серет, Чернівці і місто Чернівці. На вулиці можна показатися тільки між 6 год. [иною] рано і 6 вечер і то одинцем. По містах ті, що харчуються в ресторанах, можуть виїмково ходити до 8 год. [ини] вечером. Ресторани, каварні, молочарні і т. [ому] п. [одібне] отворені від год. [ини] 8–9 рано, від год. [ини] 12–2 по пол. [удни] і від год. [ини] 6–7. 30 вечером. Всі театри, кіна, концерти і т. [ому] п. [одібне] заказані.

Разом із оголошенням стану облоги почалася нагінка на українців, а переслідування прибирають прямо характер бiшености і звірскості і в порівнянню з ними бліднуть того рода експерименти покійного Столипіна за самодержавної Росії. Румуни арештували поверх 200 осіб із української інтелігенції, укр. [аїнських] міщан і укр. [аїнських] селян. Із деяких місцевостей забрали буквально всіх інтелігентів до одного. Напр. [иклад] в Кіцмани укр. [аїнських] священників, усіх професорів гімназіяльних, усіх народніх учителів і всю прочу інтелігенцію. В Чернівцях арештовано укр. [аїнського] владику Тимінського, укр. [аїнських] священників (між иншими о. [тця] Тащука, о. [тця] Бриндзана і других), посла Пігуляка і його обох синів, Александра Поповича, урядника виділу краєвого, д-ра Залозецького, проф. [есора] д-ра Мирона Кордубу, проф. [есора] Королевича з Вижниці, який якраз тоді перебував в Чернівцях, Біґарія, концептового урядника Виділу Краєвого, Руснака, рахункового радника Краєвого Банку, Степана Крутія, урядника Української Каси, Ганчерюка, залізничного урядника, і 20 инших залізничників, Струтинського, ветеринара; надуч. [ителя] Руснака Дениса і сина, нотаря; Р. Ясеницького, радника, а дальше міщан Мицака, Гаґору, Сандуловича і 20 инших. Мали арештувати усіх учеників із VII і VIII кл. гімн. [азії] але вони ще вчас розбіглися. З инших місцевостей, оскільки нам звісно, то зі Сторожинця забрано 4 українців і 2 жидів (імена незвісні), із Заставни о. [тця] Кирстюка, Рондуша, директора школи, нотаря Грушкевича і др., з Борівців 2 селян, з Кисилева начальника громади і ще одного селянина, з Рогізної надуч. [ителя] Кукелку і учителя Лікперту. Сього послідного забрали помимо того, що він з румунами жив в якнайліпших зносинах, — видно, не довіряли... Притім поведилися в дуже брутальний спосіб. Нещасного виволікли силоміць із хат від тяжко

хорої жінки і малої дитини... Із Жучки арештували надучителя Савицького, але відтак в наслідок його слабости увільнили — та місто нього взяли багато селян.

І так ні одної майже української громади не минуло, щоби не заарештовано там з інтелігенції або визначніших селян. Усіх поарештованих мають відіслати до Ясс і там над ними має відбутися розправа. Та на сім не кінець. Дня 26 січня с. [ього] р. [оку] в Топорівцях розстріляли перед церквою без суду і права учителя Тупкала і кількох селян. Того ж дня в Коленківцях розстріляли 26 селян. В Кіцмані так били селян, що 3 людей в наслідок тих побоїв померло. Так само в Рогізні в наслідок побоїв померло кількох селян. Всіх тих знущань і звірскостей і на воловій шкірі не списав би. Так поводяться напастники-гнобителі із мирним спокійним українським населенням: кривдять, знущаються, катують український народ, тягнуть по арештах, виводять до Ясс і забивають без суду і права.

Український народ добрий і терпеливий як ніякий може инший нарід на світі, і досі терпів, не бунтувався, а чекав. Але послідні потрясаючі події можуть дуже легко перетягнути струну терпеливості і у буковинських українців!.. Ціль такої провокаторської роботи румунів ясна: стероризувати укр. [аїнську] інтелігенцію і видніших провідників з поміж самого укр. [аїнського] народа, а відтак зробити з народом, що хотять!

Так розуміють румуни Вільзонівську формулу самоозначення народів, так то большевицьким методом «самоозначують» вони українців на Буковині! Проти такої дикої самоволі румунських наїздників мусимо як найбільш рішучо запротестувати перед усім культурним світом! Обовязком нашого правительства є негайно поробити в тій справі відповідні дипломатичні кроки для припинення тих нечуваних насильств на українським народі, а з другої сторони подбати, щоби ті жертви румунської ненависти, себто сотки арештованих бук. [овинських] українців і українок видало румунське правительство Українській Народній Республіці!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 9 лютого.

1919 р., лютого, 10. Париж.

Нота делегації Української Народної Республіки голові Паризької мирної конференції про необхідність міжнародного визнання УНР у складі Великої України, Східної Галичини, Буковини та української Угорщини

Париж, 10 лютого 1919 р.

Його світлості голові Паризької мирної конференції.

Пане голово.

Делегація Української Республіки уповноважена українським урядом в особі Директорії, очолюваної Винниченком, та міністерства, призначеного Директорією, звертається до Вас з проханням внести на розгляд конференції наступну ноту:

Український уряд просить конференцію визнати Українську Республіку, що вже є незалежною згідно з бажанням її народу, незалежною і суверенною.

Український уряд хотів би нагадати мирній конференції, що вся історія українського народу з першого ж моменту його існування в Європі — це історія незалежної держави, або його боротьби за цю незалежність.

Раніше це була незалежна держава з столицею в Києві, потім Львові і пізніше перетворилась в українську козацьку республіку.

На сучасному етапі Українська Республіка була проголошена Центральною Радою (український парламент) 20 листопада 1917 р.

Вона була також змушена вести війну проти більшовицького уряду Росії, який намагався знищити Українську Республіку і заснувати в Україні більшовицьку владу.

22 січня 1918 р. четвертим універсалом була проголошена незалежність і суверенність Української Республіки і з цього моменту Українська Республіка розпочала своє існування як держава незалежна і суверенна.

29 квітня 1918 р. Німеччина, що вислала на Україну свої військові сили, щоб зруйнувати незалежність і суверенність Української Республіки і створити єдину неподільну Росію, вчинила державний заколот, розігнала силою Центральну Раду і встановила диктатуру свого агента Скоропадського, який проголосив себе гетьманом України. Починаючи з цього моменту по всій Україні повстала боротьба українського народу проти німців. Недаремно німці назвали цю боротьбу «маленькою війною», адже вона принесла їм немало жертв.

У червні 1918 р. українські партії сформували Український Союз, який обрав головою Винниченка.

15 листопада 1918 р. вибухнуло загальне повстання по всій країні, кероване Директорією, найвпливовішими діячами, якої були Винниченко, Петлюра, Швець, Андрієвський та Макаренко, обрані національним об'єднанням.

На чолі української армії стояв Петлюра, який змушений був боротися разом з російськими білогвардійцями проти німецьких загонів чисельністю 150 тис. чол., що виступали на боці Скоропадського.

15 грудня 1918 р. Київ, столиця Української Республіки перейшов до рук українського уряду, після капітуляції 12000 німецьких солдатів, які захищали Скоропадського.

З цього моменту розпочалося існування Української Республіки як незалежної і суверенної держави. Директорія, в свою чергу, призначила Кабінет міністрів на чолі з Чеховським та Установчі збори, що мали б вирішити питання щодо статусу України.

Український уряд вирішив об'єднати всі території колишньої Російської імперії, Австрії, Угорщини, де мешкає українське населення.

В свою чергу, частини земель, де мешкають українці, а саме: Східна Галичина, Буковина, українська Угорщина, заявили про своє приєднання до Великої України.

Таким чином, вплив Української Республіки простягся на територію 850 000 км² та 45 мільйонів осіб.

Українська Республіка як незалежна держава має всі політичні умови для незалежного існування, а також її населення являє собою ідентичну спільноту (з невеликим відсотком російських, єврейських та польських національних меншин), яка захищала свою незалежність від усіх агресорів, які намагалися знищити цю незалежність і свободу.

Економічні умови, до того ж, дозволяють повноцінно існувати Українській Республіці, адже вона багата на пшеницю і вугілля, залізо і нафту та на інші корисні копалини. Вона здатна експортувати в інші країни всі ці багатства, адже Українська Республіка має гарні морські шляхи, залізницю та великі порти: Одеса, Миколаїв, Херсон.

Визнання Української Республіки США та іншими країнами як незалежної і суверенної держави повинно бути визнано як справедливий вчинок і відповідати принципам, проголошеним Антантою і Північноамериканськими Сполученими Штатами.

Уряд Української Республіки просить Мирну конференцію прийняти делегатів української сторони на мирній конференції в Парижі, адже Мирна конференція розглядає питання щодо колишньої Росії і Австро-Угорщини. Український народ, що входив до їх складу в чисельності 45 мільйонів осіб, вважає, що його

голос повинен мати місце на Мирній конференції з метою прийняття справедливого рішення.

Засвідчуємо Вам, пане голово, наші найповажніші до Вас наміри.

Г. Сидоренко, міністр шляхів і комунікацій, голова української делегації.

ЦДАВОВУ: Фонд 3696. — Опис 1. — Справа 160. — Аркуші 8–9. ДРУКАРСЬКИЙ
ВІДБИТОК.

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ ІВАСЮТИНА Т. Д.

1919 р., лютого, 10. Київ.

Повідомлення про рішення українського уряду надати повні права в УНР українським громадянам, які закінчили Чернівецький університет

Надання прав скінчившим вищі школи в Галичині.

Рада міністрів на засіданні 10 лютого ц. [ього] р. [оку] ухвала, що:

«Українські громадяне, які скінчили університети Львівський, Віденський та Черновецький, а також Львівський політехнікум, користують ся всіма права нарівні з особами, що скінчили відповідні школи колишньої Російської імперії.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 13. Чернівці.

Протест Буковини до всіх культурних народів світу проти варварства та терору румунської окупаційної влади

Протест Буковини.

До всіх культурних народів світа на руки президента Сполучених Держав Вудрова Вільсона!

В часі, коли сотками років поневолені народи скидають пута деспотизму, в часі коли по цілім сьвіті оголошено принцип «самоозначення народів», в часі коли утворилася при мировій конференції в Парижі комісія «Союза народів» «Фелькерліга», якої членом є найбільший опікун поневолених народів президент Вільсон, загарбали румуни українську часть Буковини та знущаються в нечуванний і в дикий спосіб над мирним українським населенєм. Заведення тілесної кари буками пригадує середновічні часи, а примінюють вони сю кару до українського населення в той спосіб, що можна її порівняти з середновічною інквізицією. Людей, яких невинно тягають по арештах, б'ють в немилосердний спосіб і то ще нім приходить до якої небудь розправи. Того щоденного знуцання по криміналах над невинними людьми допускаються не тільки прості румунські жовніри, але головно офіцери. Знуцання доходять до тих границь, що вже не оден українець загинув під буками.

Переслідування українців румунами має на цілі роздратувати народ до крайности та допровадити до того, щоб той в розпучі ухопився самоборони, а тим самим дав би притоку, щоб румуни представили буковинський український народ перед сьвітом як большевиків і мали покривку на його цілковите знищення.

Так зробили румуни і в північній части Бесарабії, де роздратували український народ до крайности, а коли той став себе обороняти, пустили цілі села з огнем, при тім вистріляли та вирізали не тільки мушин, але й жінок та маленьких дітей. Не одна дитина опинилась на румунським багнеті! Ту саму різню хотіли

румуну устроїти українському народові і на Буковині; однак український буковинський народ під проводом своєї інтелігенції не дав себе жадним способом спровокувати і випровадити з рівноваги, бо вірить, що мирова конференція остаточно порішить його долю та не допустить, щоби в звірський спосіб винищити цілий народ, який зносить в геройський спосіб всякі переслідування, всякі знущання та терпіння.

Тому що румунським агентам-провокаторам не вдалося викликати те саме, що в Бесарабії, взялися вони на иньший спосіб. У всіх містах і селах на Буковині арештують вони всю українську інтелігенцію і свідоміших селян, та разом з родинами і дітьми наповняють ними тюрми. При тих арештованнях поступають в звірський спосіб: навіть хорих жінок та дітей витягають силою з ліжок та о холоді і голоді висилають серед зими до тюрем. Ціль ясна: вони хотіли би знищити цілковито український народ, думаючи, що коли народ остане без своїх проводирів, то легше буде його спровокувати, а опісля знищити.

Тому кличемо до всіх культурних народів: станьте в обороні бідного поневоленого буковинського українського народу, не допустіть, щоби румунські жовніри анальфабети в дикозвірський спосіб знущалися над тим народом, який такого варварства і терору вже сотки літ не зазнавав.

До пана президента Вудрова Вільзона звертаємось з проханням, щоби той своїм могучим словом положив край тиранствам тої самої Румунії, якій він в часі її поневолення дав моральну поміч, а тепер і матеріальну, та не допустив, щоби вона проливала кров невинних.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 13 лютого.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 3/16 березня.

1919 р., лютого, 15. Станиславів.

Витяг з Закону про виплату допомоги членам родин всіх мобілізованих громадян ЗОУНР, включно з Буковиною, ухвалений Українською Національною Радою

Закон з дня 15 лютого 1919 р. про військові причинки.

Українська Національна Рада постановила:

§ 1.

Покликаня до чинної військової служби на підставі військового закона або добровільне зголошене до війська горожанина Західної Области Української Народної Республіки дає особам, що остають до покликаного у відношеню означених в § 2 право до причинка на удержане з державних фондів після постанов поданих у сім законі. Той причинок належить ся в разі покликаня на підставі закона про военні чинитьби з дня 26 грудня 1912 р. ч. 236 В. з. д. без огляду на українське горожанство.

[...]

§ 3.

Державний причинок на удержане виносить денно для всіх управнених осіб після того, де вони мали у хвилі повстаня їх правіжу свій постійний осідок:

1) у Львові, в Чернівцях або за границями Західної Области Української Народної Республіки — 2 к [орони];

2) в Перемишлі, Станиславові, Коломиї, Бориславі, Дрогобичі, Ярославі, Самборі, Стрию, Тернополі — 1 к [орона] 80 сот.;

3) в кожній иньшій місцевості Західної Области Української Народної Республіки — 1 к [орона] 60 сот.

[...]

§ 11.

Сей закон обов'язує від дня 1 падолиста 1918 р. аж до демобілізації на Західній Області Української Народної Республіки, а виконане його поручає ся Державному Секретаріатови внутрішніх справ в порозуміню з причасними Державними Секретаріатами.

За Виділ Української Національної Ради:

Д-р Горбачевський в. р. Д-р Петрушевич в. р.

«ВІСНИК ДЕРЖАВНИХ ЗАКОНІВ І РОЗПОРЯДКІВ ЗАХІДНОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ» (СТАНІСЛАВІВ). — 1919. — 24 БЕРЕЗНЯ.

1919 р., лютого, 16. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про симпатії буковинських українців до ідеї великої України та про їх тугу за старою Австрією

Туга по Австрії.

Між руским народом бувають ще й доси багато людей, що не можуть забути Австрію, а можливо, що і не хотять її забути. Они переходять набожно образки цесаря Франца Йосифа, бувшого цесаря Кароля і иньші річи в пам'ять колишньої Австрії, як то кусок чорно жовтої стяжки та т. [ому] п. [одібне].

Они думають, що австрійці були «нашими» а забувають, що в справді були не «їхними», бо они уживали нас до всего, що їм бул корисне та до вподоби. Они могли нас посвятити смерти, чи то на боєвищу через неприятельську кулю, чи то дома через шнурок; все було в їх силі. І робили они те підчас війни в численній мірі, а русини здають ся ще доси серцем Австрії, котра вже й більше не існує. Се можна собі лише так вияснити, що нарід ще не доста поінформований, та думає, що так як по трох російських інвазиях і тепер ще може вернуть ся австрійський жандар та угорський гузар.

Але се треба собі вибити раз на завсігди з голови, бо стара Австрія навіть і німцям з Відня зненависніла. Все що припімнуло би сю Австрію віддалено, і в Відні та всіх німецьких провінциях. Не побачите вже нігде цесарських образів, ні чорно-жовту барву держави, ні державного орла. І німці, котрі занимали ся шпигунством в хосен Австрії, не можуть досягнути нні в німецьких країнах жадної державної посади.

А наші люди тужать по Австрії. Не дивує нас, коли жиди сумують, бо їм в жадній державі не поводилося так добре, як в Австрії. Не дивувало би нас, коли би німці сумували, бо они були першим в австрійській державі. Але що наші краяни, наші горожани малих міст, сумують по Австрії, не можна собі легко представити.

Здаєть ся, що трафимо справжне і без помилки, як наведемо слідуочі дві причини: Ідея великої та могутчої України з одною частию Буковини, та ведене ненависти галицкими агентами та агітаторами протів румунів, котрі заняли тепер молдовску країну, Буковину.

Ідея велико-української держави була вже старим австрійским заміром, але не до любови українському народови, а на те, щоби знесилити Росию Крім того задумали австрійці посадити габсбургського цесаревича на престолі України.

[...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 3/16 лютого.

1919 р., лютого, 16. Коломия.

Повідомлення про румунські провокації на пограниччі Галичини і Буковини

З буковинської України.

Румунські провокації.

Румунські вояки на пограничу Буковини уряджували собі в посліднім часі стрілянину із буковинського боку на бік галицький. Наслідки сього були такі: На 1 клм. перед Синьковом прострілили з Брідка через Дністер повертаючого на відпустку нашго стрільця Николайчука і він лежить тепер тяжко хорий. Дня 3 лютого с. [ього] р. [оку] о год. [ині] 3 пополудни діти з Підпечар коло Заліщик совгалися по своїм боці Дністра. Румунська стежа з ліса села Луки на Буковині дала до тих дітий кілька сальв. Одна куля влучила в правий бік в груди 14-літню дівчину Олену Довганюк Степана і куля вийшла понизше лівим боком. Дівчину відставлено сейчас до шпиталю в Заліщиках, де вона на другий день рано померла.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 16. Чернівці.

Повідомлення про стан облоги на Буковині

З буковинської України.

Стан облоги на бук. [овинській] Україні.

Про се писали ми вже в ч. 11 «Покутського Вісника» з дня 9 лютого с. [ього] р. [оку] Тепер згадуємо про се коротко ще раз, бо румуни в «Голосі Буковини» (ч. 2 з дня 2 лютого 1919) про се пишуть: «Наколи Буковина, наш край — читаємо там — перейшов «під опіку» короля Фердинанда I, то ми повинні покорятися йому і слухати його. Нагородою сеї покірливости є вже нині... « I т. [ак] д. [алі].

Та доволі говорити! Ми вже наглядно бачимо ту нагороду в виді стану облоги, арештовань, побоїв, рабунків, мордів і нелюдських знущань над спокійним українським народом! Сам «Голос Буковини» каже, що «кождий відчуває дуже тяжко виголошений стан облоги». Та якби на глум додає: «Ми дякуємо за се панови генералови Задікови... « Так то тяжкий ворог українського народу поневолює, гнете, бе, та ще й глумиться, насміхається...

«Смійся, лютий враже та не дуже!» Бо в час, коли всі народи світа скинули кайдани і стали вольними людьми, ми одні, буков. українці, не останемо в ярмі! Коли по кривді і насильстві збудовані Росія і Австрія, хоть які були сильні, розпалися, так розпадається і насильством та кривдою удержуване верховодство румунів, — а силою відорвані бук. [овинські] українці повернуть до свого рідного пня і злучаться з одною великою соборною Україною. Пановання рум. [унських] наїздників мине як страшний сон. Тому кріпиться братя, будьте доброї надії, бо як наша риповідка каже: «Бог дасть — свиня нас не зість!»

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 16. Чернівці.

Повідомлення про опір населення Буковини діям румунської окупаційної влади

З буковинської України.

Ціле населення Буковини проти румунських імперіялістів.

Своїм прямо звірським, бандитським поведенням довели рум. [унські] наїзники до того, що тепер вже не тільки всі українці, але взагалі ціле населення (жиди, німці, а навіть селяни румуни і робітники поляки) є проти них. За румунською гегемонією є тільки румунські, польські і др. [угі] дідичі, румунські попи, румунська бюрократія і румунські офіцери — словом вся румунська буржуазія.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 16. Чернівці.

Повідомлення про переслідування румунською окупаційною владою українських часописів

З буковинської України.

Нагінка за укр. [аїнськими] часописами!

Послідними часами почалася шалена нагінка проти тих осіб, у яких найдено які-небудь укр. [аїнські] часописи. З тої причини арештували і тяжко побили селянина Дяконюка з Черногузів і жиди Розенгека з Вижниці. Для вишукування у кого є укр. [аїнські] часописі удержують румуни платних шпівнів і проваторів (по 50 к [орон] денно), які задля наживи видають своїх братів катам на страшні знущання. Тому треба бути обережним перед всякими невідомими людьми!

Мимо того укр. [аїнські] газети дуже почитні, а особливо «Пок. [утський] Вістник», який наче яка святість ходить з рук до рук і за нього платять радо по 10 кор., щоби цого тільки дістати...

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 16. Руський Банилів.

Повідомлення про грабеді в Руському Банилові, вчинені румунськими військовими

З буковинської України.

Рабунки румунських жовніврів.

Під покришкою шукання за оружжям рабують рум. [унські] жовніри збіже, гроші і що попало. На пр. [иклад] у пані Богосевич в Руськім Банилові вивалили в неприсутности господині двері, забрали 4 сотнари метричні збіжа і завезли до команди. Опісля командант сказав, що про се нічого не знає і рабунок присох... У одної селянки в тім самім селі забрали при такій нагоді 200 к., богато частий убрання, коци і т. [ому] п. [одібне]. І з тим усім хиба іти до Бога на скаргу...

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 лютого.

1919 р., лютого, 20. Чернівці.

Повідомлення про арешти та побиття буковинських українців румунською окупаційою владою

З буковинської України.

Дальші звірства румунів на Буковині.

Роззвірені румунські наїзди не перестають масакрувати українське мирне населення на Буковині. В Топорівцях арештували 32 людей і їх так страшенно били, що 18 із них загинуло під буками. Так само під буками згинуло 5 людей зі Сторожинця. В Чернівцях згинув під румунськими буками старенький листонос Паук; його били за його висказ, що за австрійських часів було ліпше, як тепер за румунських, бо над народом так страшно не знущалися. Другий листонос від тяжких побоїв зійшов з розуму.

Арештування українців не перепиняються. Послідними часами арештували далі п (п). [анів] Атаманюка, урядника каси зі Сторожинця; о. [тця] Маланчука, гр. [еко]-правосл. [авного] пароха з Вашківців н. [ад] Ч. [еремошем]; Юрія Паладія, управителя школи з Луки; Сарматюка, учителя з Лукавця н. [ад] С. [еретом] (сего вивезли вже до Румунії); а 13 лютого директора гімназії Миколу Ісопенка з Вишніці. Арештованих держать румуни в гарнізонних арештах в Чернівцях, очевидно в неопалених казнях, їсти не дають, а за се жертви румунської ненависти щоднини наслухують, чи не надходять буки, яких і інтелігенції не жалують...

Так то живеться нам в румунськiм пеклі.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 20. Чернівці.

Повідомлення про звернення українських селян Кіцманського та Заставнівського повітів до українських депутатів з проханням визволити їх з румунської неволі

З буковинської України.

Не попадайте в розпуку.

Ми одержали письмо від бук. [овинських] селян, в яким вони дорікають бук. [овинським] укр. [аїнським] послам за се, що досі не причинилися до визволення так тяжко гнобленого укр. [аїнського] народу із кайданів «звірських румунів».

«Ось так — пишуть вони — мусимо удатися до чужих людей з плачем і ревичим голосом о нше визволення з румунських кайданів»...

За селян з українських повітів Кіцмань і Заставна підписані: (Підписи зі зрозумілих причин пропускаємо).

На се скажемо: «Не попадайте в розпуку, браття! Ми знаємо, яке ви горе там переживаєте під ворожим наїздом, але се так на віки не буде! Прийде час і бук. [овинський] український народ скине важкі пута неволі і заживе щасливо в єдиній вольній соборній Україні. Ані одна пядь української землі не сміє припасти ворогам! Україна велика й сильна та зуміє захистити усі свої діти! Тільки поки що терпеливості! За вас мільони думають і за вами постоять у свій час!»

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 20. Чернівці.

Повідомлення про бажання румунських селян Буковини жити в українській державі

З буковинської України.

Румунські селяни на Буковині хочуть революції.

Черновецька румунська газета «Гласул Буковіней» доносить, що у посла Грігоровича (соціал-демократа) явилася депутація селян із гір та просила його, щоби він зорганізував революцію.

Зачуваємо, що і у самого Янку Фльондора були дві депутації рум. [унських] селян радовецького повіту, які протестували проти прилучення Буковини до Румунії — «бо їх про се ніхто не питався!». Вони були б радше за прилученням до України, «бо там панів нема!».

Се для буковинсько-румунських відносин дуже характеристичне і доказує, що панування румунських імперіялістів на насильстві і поневоленню основане, навіть на їх власній області не стоїть на твердих основах, — а що доперва говорити про області чисто українські...

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 20. Чернівці.

Повідомлення про відмову буковинських залізничників класти присягу на вірність румунській державі

З буковинської України.

Желізничники відмовили румунам приречення!

Рум. [унські] власти жадали від желізничників приречення, але не тільки українські, але також і інші желізничники відмовилися сего зробити. Навіть деякі буковинські румуни не хотіли присягати!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 20. Дубівці.

Повідомлення про патріотичну поведінку української молоді на Кіцманщині

З буковинської України.

Патріотизм бук. [овинських] укр. [аїнських] селян.

Румунська команда післала була свою музику на сільський танець в Дубівцях. Та парубки і дівчата і дивитися на неї не хотіли, а забавлялися при власній музиці. Тоді розлючений рум. [унський] командант розігнав танець... із-за большевизму.

Честь вам, селяни!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 лютого.

1919 р., лютого, 22. Рогізна.

Повідомлення жандармського поста про встановлення української влади в селі Рогізна в листопаді 1918 р.

Командування жандармерії краю Буковина.

Дистрикт № 1, пост № 18 Рогізна.

Вихідний № 4 res.

До повітової префектури в Чернівцях.

Рогізна, 22 лютого 1919 р.

Прикладаю список осіб з комуни Рогізни, які займаються політикою, визначених за розумінням довірених службовців громади як осіб на обліку або забраних.

Факт або випадок, як зразу ж після розпаду Австрії надучитель Омелян Кукелка з багатьма господарями з Рогізни провели в школі збори і говорили до них до селян, що тепер є український уряд і українська влада, і що вони повинні створити її орган.

Ці часи були дуже важкими, бо довгий час не було ні порядку, ні спокою.

23 листопада 1918 р. Ілля Семенюк і Іван Меленка провели збори в клубі села Рогізна, на яких говорили про боротьбу з румунами та про їх видалення.

Крім цих двох випадків, в списку відмічені ті, які бунтували населення підбурюванням.

Тепер в громаді Рогізна існує такий порядок і спокій, який лише може бути в мирний час.

Цих згаданих відправлено до командування жандармерії краю Буковина, повітової префектури і до командування плази Садагура.

Сержант інструктор (Підпис)

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 1.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., лютого, 22. Рогізна.

Список арештованих мешканців села Рогізна, які виступають проти румунської окупації Буковини

Командування жандармерії краю Буковина.

Дистрикт № 1, пост № 18 Рогізна.

Вихідний № 4 res.

Список осіб, які мешкають в громаді Рогізна і займаються політикою і є проти румунського уряду.

№ Прізвище

Заняття

Примітки

1. Майданський Микола

Учень

Займається великою політикою і втік на Україну

2. Меленчук Василь

машиніста

Господар

3. Саїн Дмитро Лів

-

4. Козар Степан

-

Займається великою політикою

5. Майданський. Кость

-

6. Майданський Дмитро

-

7. Івановський Іван

-

8. Ганчерюк Семен

-

9. Семенюк Ілля

-

Займається великою політикою

10. Гаврилець Василь Миколаїв	-	Займається великою політикою	
11. Зварич Дмитро	-		
12. Ланівський Дмитро	-		
13. Гакман Іван Іллів	-		
14. Меленка Іліца Миколаєва	-	Займається великою політикою	
15. Гудзик Георгій	Робітник	Утік невідомо куди	
16. Меленка Микола Миколаїв	Господар	Займається великою політикою	
17. Руснак Гелена	Робітниця		
18. Юрчук Василь Данилів	Господар		
19. Мінтянський Петро Степанів	Господар		
20. Пентелейчук Юрій Філіпів	Учень	Займається політикою	великою
21. Кукелка Омелян	Директор школи		
22. Кукелка Йосип	Учень		
23. Меленка Іван Василів	Господар		
24. Андрійчук Іван	Господар		

Рогізна, 22 лютого 1919 р
(Підпис)

Адміністрація Буковини
Префектура повіту Чернівці
Отримано 26 лютого 1919 р

№ 5 res. З 1 додатком.

Згідно з усними інформаціями військового коменданта повіту частина вищезгаданих осіб (5) були арештовані, натомість решта поставлена під нагляд військового командира пласи.

Чернівці, 26/2 1919 р.

Сержант інструктор (Підпис)

ДАЧО: Фонд 15.— Опис 1.— Справа 5.— Аркуш 2—2 зв..

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., лютого, 22. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про прийняття декрету румунським урядом, яким ліквідовано рівноправність українців і румунів в буковинській православній церкві

Ч. 10 пр. [иклад]

Циркуляр.

Чернівці, дня 9/22 февруарія 1919.

Пан міністер уповномочений ромунского правительства обявив нам письмом з дня 18 февраля т. р. Ч. 236 слідуюче розпоряджене относительно організації буковинської прав. [ославної] архиепископської консисторії, котрий розпорядок обявлений і в «Monitorul Bucovinei» з дня 19 февраля т. р. фасц. 13, Ч. 18.

В силу арт. I декрету-закону від 18 грудня 1918 № 3 745 на підставі пропозиції державного секретаріату культів і внутрішніх справ наказую наступне:

1. Публікація колишнього крайового президента від 8 серпня 1918 р. № 9268, Листок законів і розпоряджень для герцогства Буковини № 17, яким

проголошується зміна § 3 органічного регламенту для православної архидієцезії Буковини, скасовується і відновлюється зазначений § в первісному тексті від 2 лютого 1869.

2. Цей наказ вступає в силу негайно.

3. Виконання його доручено секретарю культів.

Чернівці, 18 лютого 1919 р.

Флондор, Тарнавські, Стефанеллі.

Через сей розпорядок здіймив пан міністер обявленіє бувшого краєвого пре-зидента з дня 8 авґуста 1918 Ч. 9268 (Циркуляр конзисторії з дня 8/21 авґуста 1918 Ч. 219 през., Л. р. Ч. 2 р. 1918) относительно реорґанізації конзисторії.

Розпорядок цісарський з дня 15 юлія 1918 относительно національного поділення конзисторії і переміни § 3 регулямину конзисторского здіймає ся і восстановляє ся § 3 содержания згаданого регулямину з дня 2 февраля 1869 р.

В ісполненію сего отміняєм випис конкурсу для обсадження ново системізованної посади одного протопрезвитера при церкві св. [ятого] Николая в Чернівцях, обявленого під Ч. 2067 в Л. р. Ч. 5 р. 1918, стор. 14.

Кандидати на місце протопрезвитера при катедральній церкві і на 4 місяця платних конзисторских совітників можуть прошеня свої предложити непосредно конзисторії до 1/14 марта с. [ього] р. [оку], если вони таких еще не предложили на підставі листком розпорядків Конзисторії вже опублікованих конкурсів.

Архієпископ і митрополит:

Владимір.

«ЛИСТОК РОЗПОРЯДКІВ АРХІЄПІСКОПСЬКОЇ КОНЗИСТОРІЇ В СПРАВАХ ПРАВ. [ОСЛАВНО]-СХІД. [НОЇ] БУКОВИНСЬКОЇ АРХІДІЄЦЕЗІЇ» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 15/28 ЛЮТОГО.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND «CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 22 ЛЮТОГО.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ЛЮТОГО, 23. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про масові арешти буковинських українців румунською окупаційною владою

З буковинської України. (Від нашого кореспондента).

Дальші насильства румунських наїздників на Буковині.

Відколи румунські імперіялісти увійшли на нашу буковинську територію, в кожному майже числі нотуємо про їхні насильства над спокійним українським населенням, а особливо на українській інтелігенції і передових селянах і міщанах, послідна вістка, яка до нас дійшла, дуже сумна і потрясаюча. Отож директор кіцманецької гімназії д-р Теофіль Бриндзан, чоловік науки, який до політики взагалі не мішався, а супроти румунських імперіялістів провинився хиба тільки тим, що вродився українцем, — кілька разів арештований і тяганий ріжними румунськими посіпаками — внаслідок нелюдських секатур зійшов з розуму! Посол Єротеї Пігуляк захорював в гарнізонівім арешті і його перенесли до шпиталю.

Арештували дальше: Артура Малика, судового радника; д-ра Клявдія Білінського, професора реальної школи; Осипа Яворського, старшого комісаря поліції; Івана Бербенця, старшого залізничного урядника 6-ранґи; д-ра Михайла Литвиновича, судію; його брата четаря Литвиновича; Коралевича, професора гімн. [азії]; посла Тодора Іваницького; Івана Бекула, проф. [есора] гімн. [азії]; Миколу Хемійчука, проф. [есора] гімн. [азії]; о. [тця] Петра Катеринюка; о. [тця] Івана Щербановича; Сінґалевича, ветеринаря; Ілярія Стратичука, шкільного інспектора; Георгія Руснака, начальника громади; Сидора Голубовича,

проф. [есора] гімназ. [іі]; Володимира Кукелку, шкільн. [ого] інспектора; Омеляна Кукелку, надучителя; Николая Ковцуна, учителя; Александра Войновського, фінанс. [ового] респіцієнта зі Серету; Василя Продана, шк. [ільного] інспектора; Грушкевича, нотаря; Ронгуша, директора; Ілію Лакусту, проф. [есора] гімн. [азіі]; Олену Пігуляківну, поштову і телеграф. [ну] урядничку; Руснака, вахм. [істра] жандармерії в Іванківцях, Дутку, надучителя; Годованського, надучителя; Йонтика (Йоганна), Прокоповича надучителя; Войжановича (Войтановича); Омеляна Пігуляка; Струтинського, ветеринара; Семенюка, надучителя з Витилівки і багато інших, між ними много, дуже много селян, про імена котрих будемо старалися розвідатись, і в своїм часі передамо хвальній редакції.

Всі ті жертви страждають в голоді і холоді в черновецьких ґарнізонових арештах. О скільки хто може, то дістає харч з дому, — у кождо се неможливе з причини віддалення, той примирає з голоду... Такий то «modus vivendi» найшли з нами румунські наїздники! Та всі ті, хоч як доскульні і нелюдські насильства, не годні в нас захитати віри, що панування і знуцання румунських наїздників мусить минутися. Своім тиранством самі румунські імперіялісти копають між собою а українським народом таку пропасть, якої ніколи не дасться промостити. І щоби 2–3 % Румунів в українській часті Буковини панувало над 80–90 % Українців при помочі нечуваних насильств і звірств чужого салдацтва, — сього не може бути! Навпаки, сей невиносимий стан треба вважати тільки переходовим, як се вважає і сам генерал Задік, командант румунських військ на Буковині¹, помимо того, що румунський король Фердинанд I в своїм «декрето-законі» з дня 1 січня 1919² грозив, що ціла Буковина має остати на віки при Румунії... На дуже крихких підставах оснований той королівський «декрет», коли навіть сам королівський генерал сумнівається про його стійність... І має рацію!

Бережіться!

Румуни зажадали від громад спису усеї української інтелігенції, укр. [аїнських] жандармів, залізничників, учеників середних шкіл і студентів універзиту, укр. [аїнських] офіцерів і підофіцерів, які остають на Буковині. Що вони усім тим не хотять помочи — се річ ясна.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 23 лютого.

1919 р., лютого, 25. ПАРИЖ.

Нота української делегації Голові Паризької мирної конференції з проханням відкликати польські окупаційні війська з Галичини та румунські — з Буковини

Париж, 25 лютого 1919 року.

Його світлості панові президенту Паризької Мирної Конференції.

Пане президенте.

Делегація Української Республіки, володіючи всіма повноваженнями з боку свого уряду, має честь звернутися до Вас з проханням передати Паризькій Мирній Конференції наступну ноту:

Уряд Української Республіки, який знаходиться у стані війни з більшовицьким урядом Росії, міг би у даній ситуації розраховувати на допомогу з боку урядів Союзників. Тим часом, Українська Республіка зазнала жорстокого нападу, який порушив всі принципи, проголошені представниками союзників, з боку її сусідів поляків і румунів. Відповідно до принципу вільного самовизначення

¹ Гляди: «Czernowitzer Morgenblatt», № 239 з дня 14 лютого 1919. — Про се напишемо основніше в слідуючому числі.

² Гляди: «Покутський Вістник», ч. 11 з 9 лютого 1919.

народів, проголошеного президентом Сполучених Штатів Вудро Вільсоном, українці, що проживають на території колишньої Австро-Угорщини, обрали тимчасовий уряд, відновили колишню українську державу, Галичину-Лодомерію, включаючи Східну Галичину, маючи кордоном лінію річки Сян, край лемків, Північну Буковину з містом Чернівці, чотири комітати Північно-Східної Угорщини. Національна Асамблея цієї держави, скликана 4 січня поточного року, вирішила приєднатися до великої України. Це рішення було одностайно підтвержене парламентом Української Республіки у Києві. Таким чином, Українська Республіка об'єднала всі свої території, населені українцями, і стала сусідкою таких країн, як Румунія, Угорщина, Чехо-Словаччина, Польща, Литва-Білорусія і Росія.

Незважаючи на те, що українці, окреслюючи свої кордони, задовольнилися територіями, переважно населеними українцями, готовими захищати права своєї республіки, вони були атаковані військовими силами поляків, які окупували частину української Галичини від Перемишля до Львова (Леополь) і місто Львів, давню столицю Галичини-Лодомерії, засновану у XIII столітті українським королем Данилом, який назвав місто в честь свого сина Лева.

Польське населення складає тут лише 30%, решта складається з українських євреїв. Ці люди не бажають проголошувати себе поляками і з цієї причини польські легіони організували після окупації Львова жорстокі єврейські погроми. Львівщина, як і уся зона від Перемишля до Львова, переважно населена українцями, і Українська Республіка ніколи не відмовиться від неї.

Так само румунська армія окупувала всю Буковину і проголосила іменем короля анексію цієї країни, включно українську частину Буковини, фізичними тортурами змушуючи жителів українців підкоритися румунській владі.

Знаходячись у стані війни з більшовицьким урядом Росії, Українська Республіка змушена сконцентрувати всі свої військові сили задля усунення цієї небезпеки, яка загрожує не тільки їй самій, але й усім іншим країнам Європи. Так, українські галицькі підрозділи були вже використані проти російських більшовицьких військ. З огляду на це делегація Української Республіки просить від імені свого уряду Мирну Конференцію використати свій авторитет і вплив на поляків і уряд королівської Румунії для того, щоби вони не порушували принципи, встановлені Мирною Конференцією, і не засилали свої війська на території Української Республіки, а негайно відізнавали ті, що вже там знаходяться, оскільки воля українського народу визначена, незламна і полягає у захисті своєї батьківщини проти всіх загарбників, які воліють оволодіти частиною її території і погрожують їй свободі.

Підписано Г. Сидоренком, головою української делегації.

ЦДАВОВУ: Фонд 3696. — Опис 2. — Справа 21 а. — Аркуші 15–17.
Машинописна копія.

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ ФОЛЬВАРОЧНОЇ Т. С.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 1. ЧЕРНІВЦІ.

Запит директора поліції Тарангула щодо розшуку колишнього редактора газети «Буковина» Юрія Сербинюка

Zl. 1 765 Präs.

Юрій Сербинюк, відомості.

Чернівці, 1 березня 1919 р.

До повітового староства в Чернівцях.

Я прошу цілком конфіденційно, однак надійним шляхом встановити, чи народжений в 1887 р. в Новій Жучці Юрій Сербинюк, православний, звільнений

редактор українського періодичного часопису Буковина, який виходив в Черівцях до 10 грудня 1918 р. не з'являвся у своїх родичів в Новій Жучці. В такому разі пропонує спробувати встановити в конфіденційний спосіб його теперішнє місце перебування у його перебуваючих в Новій Жучці родичів, яку напевно знають про нього.

Результат я хотів би знати якомога швидше.

Тому що справа є дуже нагальною, я прошу прискорено провести відповідне розслідування.

Надвірний радник і директор поліції Тарангул.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 14. — Аркуш 1.

ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., березня, 2. Чернівці.

Повідомлення про насильне примушування румунською окупаційною владою українських гімназистів в Чернівцях до святкування румунських свят

З буковинської України.

Ученики (ці) укр. [аїнських] середніх шкіл — а румунський гімн.

В українських середніх школах в Чернівцях наказали румуни, щоби українські ученики й учениці співали з румунськими румунський гімн на іменини короля Фердинанда. На проби мусіли ходити, бо румуни грозили, що замкнуть школу, але на саме свято не прийшли і та спвали самі румуни.

Інакше поступив Панько Клим. Сей амбітник проти волі укр. [аїнського] краевого інспектори школи п. Антона Кліма постарався у румунських верховодів, що його заіменували директором укр. [аїнської] гімназії в Чернівцях, і тим самим задокументував, що він звичайний національний зрадник! Тому і не дивуватися, що чоловік того покрою явився на тім святі і враз з румунськими імперіялістами горлав на всі заставки «гурра!» в честь короля Фердинанда I і великої Румунії.

Нераз говорено про те, що Панько — се паршива вівця між одноцільною буковинською українською громадою. І видно — люди ті не помилилися!

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 березня.

1919 р., березня, 2. Чернівці.

Повідомлення про плани цілковитої асиміляції Буковини Румунією

Асиміляція Буковини.

Якийсь д-р І. Пітікару у вступній статі рум. [унського] офіційного органу газета «Гласул Буковіней» з 12 лютого каже, між иншим: «Ми не визнаємо Буковини ні з автономією, ні без неї, а жадаємо прямо цілковитої асиміляції цілої Буковини (переміни усіх нерумунських народів на Буковині на румунів) з вітчиною-матерю Румунією». І т. [ак] д. [алі].

Ми завчасу перестерігаємо не заострювати собі апетиту, бо українці дуже тяжкі до зідження — та не один, що хотів їх спожити, ними удавився...

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 березня.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 2. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про плани усунення на Буковині всіх нерумунів з посад громадських секретарів

Прогнати усіх нерумунських секретарів гром. [ад]!

Черновецька румунська газета «Гласул Буковіней» з 12 лютого с. [ього] р. [оку] жадає прогнання усіх громадських секретарів не-румунів, хотьби вони і знали румунську мову. На громадських писарів уживати поки що рум. [унських] народніх учителів, яких можна звільнити на якийсь час від шкільних обов'язків, а між тим завести курси для писарів-румунів.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 2. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про звернення родин арештованих буковинських українців до голови англійської місії в Чернівцях з проханням про сприяння в їх звільненні

З буковинської України.

Заходи для увільнення арештованих на Буковині.

Родини арештованих виголовили адресу до англійського полковника, голови політичної місії в Чернівцях, щоби поінтервенював у справі увільнення арештованих. Полковник обіцяв передати сю справу до Букарешту і звернувся з тим до ген. [ерала] Задіка. Задік заявив, що англійський полковник тим не потребує займатися і нехай кожда родина внесе осібне подання і двох ручителів виключно польської або румунської народности (ручителі иної народности недопускаемі).

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 2 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 2. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про переслідування румунською владою українських інтелігентів на Буковині

На Буковині.

На Буковині великі знуцання румунів над укр. [аїнським] населенням. Директор гімназії в Кіцмані д-р Теофіль Бриндзан катований — зійшов з розуму. Посол Єротей Пігуляк знаходився в гарнізоннім арешті і його перенесено до шпиталю. Арештовано Артура Малика — судового радника, д-ра Клявдія Білинського — проф. [есора] реальної школи, О. [сипа] Яворського — ст. [аршого] заступ. [ника] урядника, д-ра Михайла Литвиновича — судію, посла Теодора Іваницького.

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (Тернопіль). — 1919. — 2 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 3. ПАРИЖ.

Повідомлення про участь представника від Буковини Т. Галіпа в роботі української мирної місії на Паризькій конференції

(УПБ)

Допущення української місії мирової до Паризької Конференції.

Після депеші, дорученої послови Васильови від перебуваючого в Парижі міністра шляхів Сидоренка уділило французьке правління дозвіл приїзду українській мирній місії, що перебуває в Швейцарії. З Західньої Української Области входять в склад місії д-р Панейко, д-р Томашівський і д-р Теодот Галіп.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 9 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 8. СТАНИСЛАВІВ.

Повідомлення про участь представника від Буковини А. Артимоича в роботі ради державних секретарів ЗОУНР

Засідання ради держ. [авних] секретарів.

8 марта о год. [ині] 10 відбулося засідання ради держ. [авних] секретарів. В справі кавцій для старшин порішено не заводити кавцій для жонатих старшин — натомість обовязок матеріяльний забезпечення жінок і дітей переходить на державу. Ухвалено виплатити одноразовий додаток протягом місяця марта для народніх учителів, підурядників, урядників та державних робітників. Рішено покликати до життя комісію, яка має уложити норми платень для всіх дікастерій урядників, служби та державних робітників. Секретареви Артимоичеви припоручено виготовити законопроект, після якого побори учителів будуть зрівнані з платнями 4 найнищих урядничих ранг. При президії держ. [авного] секретаріату покликається до життя законодатну секцію. Обговорювано нарешті справу законопроектну про амнестію, який буде предложений до затвердження Укр. [аїнській] Національній Раді.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 9. СТАНИСЛАВІВ.

Повідомлення про ноту протесту уряду ЗОУНР з приводу концентрації румунських військ на кордоні

Концентрація румунських військ над нашою границею.

Урядово повідомляють: з огляду на відомости про концентрацію румунських військ над нашою границею держ. [авний] секретаріат вислав нині ноту протесту до румунського правительства і повідомлення до держав Антанти.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про переговори представника уряду ЗОУНР з генералом Задіком з приводу концентрації румунських військ на кордоні

Конференція д-ра Витвицького з генералом Задіком.

Сьогодні виїхав до Черновець відпоручник держ. [авного] секретаріату закорд. справ д-р Витвицький на переговори з румунським генералом Задіком в цілі вияснення причин концентрації румунських військ на румунсько-українській границі. Як довідуємося, між обома сторонами настала повна згода.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 10. СТАНИСЛАВІВ.

Звернення Буковинської Ради в Станиславові до Директорії Української Народної Республіки з проханням погоджувати всі справи, що стосуються Буковини з Буковинською Радою

Копія.

Буковинська Рада. Ч. [исло] 2.

До Директорії Укр. [їнської] Нар. [одної] Републики в Винниці.

Станиславів, дня 10 марта 1918.

Щоби запобічи всякій самоволі поодиноких осіб в справі буковинських українців, а з другого боку слідити за подіями на Буковині і зорганізувати одноцільну працю задля визволення української часті Буковини з-під ромунського ярма, за-снували ми в Станиславові «Буковинську Раду», яка складає ся з буковинських членів «Української Ради» і їхніх довіря.

Виконуючим органом «Буковинської Ради» є її президія і референти, а іменно:

голова: Омелян Попович

I заступник: д-р Осип Бурачинський

II [заступник]: д-р Агенор Артимович

перший писар: Ізидор Цурканович

другий писар: д-р Мих. [айло] Кочерган

Референти:

в справах дипльом. [атичних]: Осип Безпалко

[в справах] військов. [их]: Ілько Попович

[в справах] запомог і фінанс. [ів] д-р Мих. [ола] Драгомирецький

[в справах] пресових: Юрий Сербинюк.

Подаючи отсе до відома високої Директорії, просимо повідомити про се всі підчинені власти цивільні та військові з тим додатком, щоби в всіх справах, які дотикають буковинських українців, поступали в порозумінню з «Буковинською Радою».

Тому просить ся уважати за легальних відпоручників «Буковинської Ради» лише тих осіб, які можуть виказати ся правильною виказкою сеї Ради з виразним зазначенем, в якій справі являє ся відпоручник.

Канцелярія «Буковинської Ради» находить ся при улиці Вірменській, ч. [исло] 7.
/М. [ісце] п. [ечатки]/

Омелян Попович, голова.

Ізидор Цурканович, перший писар.

З оригіналом згідно:

В. [иконуючий] об. [ов'язки] начальника канцелярії Директорії Української Народної Республіки В. Клепечевський.

Діловод [підпис]

ЦДАВО України: Фонд 1065. — Опис 1. — Справа 6. — Аркуш 18.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.

1919 р., березня, 11. СТАНИСЛАВІВ.

Повідомлення про участь представника від Буковини О. Бурачинського в роботі делегації ЗОУНР на Наддніпрянській Україні

Виїзд галицької делегації на Україну.

11/III вечером поїхав на Наддніпрянську Україну новообраний член Директорії, президент [Української] Національної Ради д-р Петрушевич. Одночасно виїхала туди делегація, в яку ввійшли: д [ержавний] с [екретар] Бурачинський, товариш д [ержавного] с [екретаря] д-р Лозинський, д-р Прийма та інж. [енер] Лучків. Завданням делегації є затягнути точних вістий про політичне та міжнародне становище Укр. [аїнської] Нар. [одної] Республіки, а головним робом про переговори з державами Антанти. Крім того делегація має полагодити важні адміністраційні та грошові справи.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 16 березня.

1919 р., березня, 12. ПАРИЖ.

Нота української делегації голові Паризької мирної конференції з проханням вплинути на уряд Румунії й припинити терор проти українського населення Буковини

Париж, 12 березня 1919 р.

Делегація Української Республіки

Париж, вул. Перусс, 37

Його світлості президентові Мирної Паризької Конференції

Ваша світлосте.

Делегація Української Республіки, наділена всіма повноваженнями з боку свого уряду, має честь просити Вас передати Мирній Конференції наступну ноту:

Уряд Української Республіки вже довів до відома світової спільноти свій рішучий протест проти окупації й анексії української Буковини Румунією.

Не задовольняючись окупацією краю, військова влада не перестає тероризувати українське населення Буковини. 26 та 27 січня назавжди залишаться в історії днями жорстоких катувань українців.

Проголосивши спочатку найсуворіший стан облоги, генерал Задік провів масові і безпідставні арешти буковинської української еліти, яка належала до інтелектуального класу: д-ра Залозецького, Кордубу, Білинського, єпископа Тимінського, директора гімназії [Бриндзана] з усіма викладачами, депутата Пігуляка і 30 інших.

В інших місцях в'язниці виявилось недостатньо, і владою були проведені розстріли без суду і слідства. Здається, єдиною метою румунів є придушити голос живої нації, яка висловлює велике бажання з'єднатися з Батьківщиною.

До того ж румунська армія, яка тимчасово окупує українську Буковину, безупинно турбує населення по берегах Дністра. Постріли лунають без глузду і без

будь-якої провокації з нашого боку, сіючи серед нашого населення терор і часто смерть, як це сталося 30 січня і 3 лютого.

Ми піднімаємо рішучий голос протесту проти таких дій перед світовою громадськістю. Ми маємо велику надію на Мирну Конференцію, Трибунал суду і розсудливість з боку високих представників урядів союзних держав. Наш протест матиме відлуння, і Антанта вплине на королівський уряд для зупинення цього режиму терору щодо пригноблених українських громадян.

Підписано Г. Сидоренком, головою делегації Української Республіки.

ЦДАВОВУ: Фонд 3696. — Опис 2. — Справа 21 А. — Аркуші 25–26.

МАШИНОПИСНА КОПІЯ.

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ ФОЛЬВАРОЧНОЇ Т. С.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 14. ЗАЛІШКИ.

Повідомлення про знущення румунських окупаційних військ над буковинськими селянами

Як румуни обдурюють народ?

В ночі з 13 на 14 марта втікло з-під румунського панування з Заліщик 16 мушин, які й зараз вступили до вкраїнського війська. Вони оповідають нечувані річі про поступовання румунських «солдатесків». Ось один примір:

Одного дня приходять до села солдатески. Зганяють людей з рискалями і лопатами на майдан і кажуть, що йдуть панську землю ділити. Народ, думаючи, що дійсно благодатня румунська рука наділить їх землею — пішли. Однак завелися не мало. По кілканайцятюх кільометрах дороги спинили їх солдатески і розказали їм копати стрілецькі окопи. Тих, що пробували відтягнутися від роботи, били до нестями. Люде копали мовчки, оглядаючися, чи не висить над ними румунська нагайка, проклинаючи той прославлений румунами рай.

Інформбюро Коломия.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 23 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 14. ЛУКАВЕЦЬ.

Донос на вчителя с. Лукавець Дмитра Макогона зі звинуваченням його у веденні української діяльності

14 березня 1919 р.

До військового командування повіту Чернівці.

Підкоряючись з повагою цінним вказівкам військового командування повіту, маю приємний обов'язок перед лицем найвищих інтересів румунської держави заявити з найщирішим сумлінням і чистосердечно наступне:

1. В заяві поданій командуванню українським учителем з Лукавця Дмитром Макогоном міститься неправда, бо він ніколи не був секретарем громади.

Тим більше неправдою є те, що відразу після повернення з війни в листопаді 1918 р. і до кінця грудня 1919 р. він вів у власній хаті всю службову документацію громади.

Ці підтверджує священник села Лукавець, котрий прийняв службові акти громади, складені Макогоном.

2. Ствердженням фактом є те, що як на посаді тимчасового секретаря громади, так і в якості учителя, поза шкільними заняттями він негайно займався українською агітацією.

Цією агітацією займався він сам, однак лише з тими, кому він довіряв. Пані П... була дуже вигадливим свідком в розслідуванні командира пласи, однак зроблені в ході цього розслідування висновки про її мотиви викладені в письмовій заяві.

Ці мотиви полягають в факті, що Дмитро Макогон походить з Галичини і був переведений сюди колишнім австрійським урядом навмисне для розвитку української діяльності, як і ведення політики цим Макогоном в громаді Лукавець, що вимагає його негайного усунення з цієї громади.

Це з більше негайно бо якщо не передати навчання, то він матиме можливість зі всім інтересом віддаватися своїм шкільним заняттям (політичним) — його єдиній особистій пристрасті.

Николає Проданюк, румунський учитель.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 5-5 зв.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., березня, 15. Чернівці.

Повідомлення повітового староства в Чернівцях про те, що редактор газети «Буковина» Юрій Сербинюк виїхав в Україну

Строго конфіденційно

Президії дирекції поліції в Чернівцях.

На підставі проведеного секретного закритого розслідування повідомляємо, що Юрій Сербинюк не з'являвся у своїх родичів у Новій Жучці. Кажуть, що він виїхав на Україну.

Чернівці, 14/3 1919 р.

(Підпис)

Zl. 1 765 Präs.

Юрій Сербинюк, відомості.

Чернівці, 1 березня 1919 р.

До повітового староства в Чернівцях.

Я прошу цілком конфіденційно, однак надійним шляхом встановити, чи народжений в 1887 р. в Новій Жучці Юрій Сербинюк, православний, звільнений редактор українського періодичного часопису Буковина, який виходив в Черівцях до 10 грудня 1918 р. не з'являвся у своїх родичів в Новій Жучці. В такому разі пропоную спробувати встановити в конфіденційний спосіб його теперішнє місце перебування у його перебуваючих в Новій Жучці родичів, яку напевно знають про нього.

Результат я хотів би знати якомога швидше.

Тому що справа є дуже нагальною, я прошу прискорено провести відповідне розслідування.

Надвірний радник і директор поліції Тарангул.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 14. — Аркуш 2.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., березня, 18. Вінниця.

Повідомлення розгляд Директорією Української Народної Республіки відношення Буковинської Ради в Станіславіві

17

Витяг з журналу засідання Директорії Української Народної Республіки.

Від 18 березня 1919 року.

Ч. [исло] 82.

Слухали:

5. Відношення Буковинської Ради, з повідомленням про склад її і місце перебування.

Постановили:

5. Прийняти до відома, а також передати копію цього відношення, для відома, Раді Міністрів.

З оригіналом згідно.

В. [иконуючий] об. [ов'язки] начальника канцелярії В. Клепечевський.

Начальник відділу загальних справ Ю. Бачинський.

[Напис по колу гербової з тризубом печатки: Канцелярія Директорії У. [країнської] Н. [ародної] Р. [еспубліки]]

ЦДАВО України: Фонд 1065. — Опис 1. — Справа 6. — Аркуш 17.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 20. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про участь представника від Буковини Т. Галіпа в роботі української місії на мировій конференції в Парижі

Українці на мировій конференції.

Віденські часописи потверджують, що антанта рішила признати Вкраїну самостійною державою та прийняти її представників у члени мирової конференції на рівних правах з представниками прочих держав. Таким робом українська мирова делегація, що зараз перебуває в Швейцарії, виїде небавком у Париж. Споміж австрійських українців входять у склад мирової делегації: держ. [авний] секретар зовнішніх справ д-р Панейко, проф. [есор] Львівського університету д-р Томашівський і колишній буковинський соймовий посол д-р Теодот Галіп.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 20. ВІДЕНЬ.

Повідомлення про таємний договір між Румунією і Антантою в справі анексії південної Буковини

Тайний договір Румунії. Верно, 3 марта.

В часописі «Темпс» надруковано тайний договір, заключений 17 серпня 1916 року між Румунією а Антантою. З цього договору виходить, що Франція, Англія, Італія і Росія признають право Румунії анектувати слідуочі части Австро-Угорщини: Гранична лінія починається над Прутом, де Прут лучить-ся з Черемошем. Дальше йде лінія здовж галицько-буковинської й вздовж галицько-угорської границі аж до вершка 1675. Звідси йде лінія вздовж вододілу Тиси, перетинає її коло села Трабуса, дальше на схід від міста Дебречина до Дунаю. («У. Г. «)

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 20 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р. БЕРЕЗНЯ, 26. СТАНИСЛАВІВ.

Повідомлення про відїзд до Бухаресту спеціальної дипломатичної місії за участю експертів з Буковини

Місія до Букарешту. (УПБ)

Завтра відїздить спеціальна дипломатична місія до Букарешту, щоб вести переговори в справі відносин Зах. Обл. УНР до румунської держави. В склад місії входять: д-р Степан Витвицький і Гриць Тимошук. Як експерти д-р Залозецький і Іван Цюрканович [Ізидор Цурканович], як секретар О. Кульчицький.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 30 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., КВІТНЯ, 27. ТЕРНОПІЛЬ.

Повідомлення про переслідування українців в окупованій Румунією Буковині

Румунське панованє на Буковині.

До українських земель, які ще на відзискали свободи та досі мусять двигати чужинецьке ярмо, належить північна і західна Буковина. Розпад Австрії захопив буковинську Україну непідготовану як слід, бо буковинські послы не тільки не переводили ніколи політичної організації між народом, але й ворожо ставилися до кожного хто пробував поширювати політичне освідомленне. Тому широкі маси народу не зрозуміли як слід ваги хвилі і не піддержали інтелігенції, коли вона дня 6 падолиста перебрала владу в Чернівцях і в українській части Буковини. До українського війська зголосилося тільки кількадесять охотників. Правда, буковинські волохи також не мали сили, але вони прикликали собі підмогу з Румунії. Наша горстка мусіла уступити перед переважаючими силами і 11 падолиста румунська армія під проводом ген. [ерала] Задіка заняла Чернівці, а кілька день пізнійше і решту Буковини.

Зараз від першої днини по приході чужинців стало ясно, чого нам від них сподіватися. Ген. [ерал] Задік оголосив, що він не буде мішатися у внутрішнє життє краю, не буде нікого насилувати, а тільки приходить боронити ладу та порядку. Але свою діяльність почав від того, що замкнув український «Народний Дім» в Чернівцях та поставив коло нього своїх салдатів, застановив діяльність всіх українських товариств, наказав видавати українську часопись «Буковина» та друкувати які-небудь українські видання.

Відтак скликав т. [ак] зв. [аний] «конгрес», тобто заступників населення Буковини до Чернівців і велів ухвалити, що хотять належати до Румунії. В тім конгресі взяли участь волохи, німці і поляки, котрі і з самим чортом злучилибися, щоби тільки накиринити українцям. Українці та жида не прийшли на конгрес, а ті два народи творять велику більшість населення цілої Буковини. Мимо того румунський король видав на сам Новий Рік 1919 декрет, в котрім оголосив, що опираючися на бажання «цілого населення Буковини», прилучує цілу Буковину до Румунії «на вічні часи».

Румунське правительство налягло важким каменем на українське населенне нещасного краю. Румунське військо стало вводити свої звичаї, а перше всего тілесну кару. За найменшу «провину» діють 25, 30 до 50 буків відповідно до вдачі і настрою місцевого команданта. Хто хоче переїхати до сусідного села або до міста на торг, мусить мати перепустку. При видачі перепусток питають про народність прохаючого, а коли хто скаже, що українець, саджають на два-три дни в холодну, а відтак відсилають домів без перепустки. Урядоване всюди завели у волоській мові, незважаючи на се, що не тільки селяне, але й девять десятих інтелігенції не розуміє сеї зовсім чужої мови. Коли учитель Жуковський заявив майорови

зі Сторожинця Александреску, що не розуміє по-волоски, став сей «культурний! панок бити його по лиці, кричачи: «По-волоски не розумієш, захотілося тобі України!» Румунські війська завели безпощадні реквізиції по селах, відбирають від мужиків останнє, не дбаючи, чим обсіє поля та що їстиме.

Поруч зі сим пішли політичні заарештовання. Коли в сумежній Бесарабії вибухло повстаннє місцевого населення проти румунського гнету, кинулася на Буковині жандармерія арештувати мужиків та інтелігенцію без розбору, щоби — мовляв — перешкодити в поширенню бунту й на Буковину. Протягом кількох днів арештували около сотку інтелігенції і до 500 селян і тримали більше чим два місяці в тюрмі, не дбаючи навіть про прокормленнє арештованих. Не дивота, що в тюрмі незабаром вибух п'ятнистий тиф, який забрав чимало жертв.

Се короткий образець. Коли би хотіти списати всі надужиття та знуцання румунського війська над нашими буковинськими земляками, не стало би місця і в цілім числі тої часописи. Тому ми навели тільки найважніше, щоби читачі бачили, як виглядає там, де народні маси не вихіснували нагоди до визволення та мусять каратися під чужим ярмом.

Буковинець¹ (час. [опис] «Свобода»)

«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ТЕРНОПІЛЬ). — 1919. — 27 КВІТНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 27. КОЛОМИЯ.

Повідомлення про приїзд до Коломиї на гастролі чернівецького українського театру

Черновецький укр. [аїнський] театр під управою дир. [ектора] Онуфрака зіхав до Коломиї на ряд вистав. Репертуар театру на побут в Коломиї: у второк «Воскресення», у середу «Вій», у четвер «Чортиця», у п'ятницю «Циганка Аза», у суботу «Перевертень», Вистава «Воскресення» виказала наглядно, що театр заслугує на поважне зацікавлення та піддержку громадянства. Це на території Західньої України найповажніша театральна група, свідома вповні свого завдання. Драма Чубатого у лучній обсаді роль артистами Онуфраком (Отрадін), Демчишином (антрепренер), Козак-Вірленською (Раїса), Неделком (Роздоров), Осиповичевою (няня) зробила на публику велике вражіння. Вибилися теж своєю грою д. [обродій] Пилипенко та д. [обродій] П., що гостював у ролі купця. Театр має попри ряд вироблених драматичних сил ще добру оркестру та хори. Режисерує Демчишин, орудує оркестром Лесь Гринішак.

Ом. К.

«ПОКУТСЬКИЙ ВІСТНИК» (КОЛОМИЯ). — 1919. — 27 БЕРЕЗНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 29. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про перебування в Чернівцях проїздом української дипломатичної місії

Бухарест, 1 квітня.

В суботу увечері з Станіслава до столиці через Чернівці прибула українська дипломатична місія. Місія складається з чотирьох осіб і її керівником є Степан Витвицький, керівник українського міністерства закордонних справ. Вони прибули до Бухаресту, щоби на'вязати контакти з нашими провідними політичними колами.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 3 КВІТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

¹ Псевдонім Мирона Кордуби.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 29. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про виїзд з Чернівців українських залізничників через незгоду з румунською окупацією Буковини

Українські залізничники залишають Чернівці.

В суботу, 29 березня численний український залізничний персонал відправився в Україну. В його розпорядженні був окремий потяг з 54 вагонами. Українці покинули край добровільно.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 1 КВІТНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 29. ЧЕРНІВЦІ.

Пропозиція префектури повіту Чернівці про звільнення з роботи вчителя с. Лукавець Дмитра Макогона за ведення української пропаганди

Макогон Дмитро,
Учитель в Лукавці,
Українська пропаганда.
№ 7 ges.
Негайно!

До військового командування повіту в Чернівцях.

Маю честь довести до вашого відома, що учитель Дмитро Макогон з громади Лукавець був поставлений в розпорядження крайової шкільної ради для використання в школі за межами повіту.

Чернівці, 29/3 1919 р.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 6.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., БЕРЕЗЕНЬ. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про звільнення зі служби українських залізничників Буковини, які не склали присяги на вірність Румунії

Справа віддалених зі служби залізничників.

Коли румунське правительство перебрало буковинські залізні дороги, зажадало від нас всіх, щоб ми підписали заяву, що ми зрікаємося прав австрійського горожанства і приймаємо румунське. Розумієся, що цю заяву — як жадало її правительство — годі було підписати, бо не знаючи права румунських залізничників не могли ми зрікатися прав австрійських. Ми заявили, що годимось працювати так само в румунській державі як в Австрії. На це не згодилося правительство і звільнено нас від наших обов'язків, і то лише українців, німців і жидів, а полякам дано рік до намислу. Це діявся в цвітні 1919-го року, а в маю 1920 року дістали ми повідомлене, що нас переноситься з днем 1 цвітня 1919 р. в стан спочинку і з тим днем виплачено побори пенсіонованих. До цього кроку не мала управа залізниць найменшого права, бо перенести в стан спочинку можна лише або по переведенню дисциплінарного або судового слідства, або на власне жадане, оскільки узаєть лікар нездібним до служби. В кожному разі належалися нам до дня 1 мая 1920 наші попередні побори. Наші всякі просьби

о прийняте до служби не взгляднено, бо пан Марініску назвав нас зрадниками держави. [...]

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 12 СЕРПНЯ.

1919 Р., БЕРЕЗНЯ, 30. БУДАПЕШТ.

Проект угоди між Українською, Угорською та Російською Радянськими Республіками, укладений В. Винниченком, який передбачав включення української частини Буковини до складу України

1. Признання повної самостійності і суверенності Української Радянської Республіки в етнографічних межах, включаючи Галицьку Україну зі Львовом по лінії Сяну і інші части бувшої Австро-Угорщини, населені в більшості українцями, а також частини Бессарабії, Таврії, Донщини, Кубані і Холмщини і пограничні російські губернії з переважаючим українським населенням.

2. До розв'язання в загальноєвропейському масштабі питання існування соціалістичних республік, між уже існуючими, а по мірі повстання і з новими, мусить бути воєнний союз на підставі рівності в правах кожного члена союзу.

3. Війська тої чи другої радянської республіки, котра входить в союз, можуть лишатись на території другої союзної республіки тільки за її згодою.

4. Уряд Української Радянської Республіки складається із незалежних українських соціал-демократів, лівих українських соц. [іал]-рев. [оліюціонерів] і українських комуністів, а також з українських соціалістичних партій, котрі стануть на платформу радянської влади.

5. Кожна з союзних соціалістичних республік зобов'язується давати всіляку необхідну матеріальну поміч другій союзній республіці в обороні її території проти імперіалістичних захватних посягань з боку сусідніх буржуазних держав і першу чергу проти Антанти, поляків і румунів, а також в боротьбі проти внутрішніх контрреволюційних виступів, які загрожують існуванню радянської республіки¹.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: М. ГАЛАГАН. З МОЇХ СПОМИНІВ...
1880-ті — 1920-ті. — Київ, 2005. — С. 445-446.

1919 Р. БЕРЕЗНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Розпорядження румунської окупаційної влади про депортування в місто Тиргу-Нямц або в Галичину всіх буковинців, запідозрених в веденні української пропаганди

Розпорядження. (Таємно)

На підставі результатів, встановлених комісією, яка отримала наше доручення розслідувати всі політичні інтернування, проведені внаслідок впровадження стану облоги для попередження українського більшовицького руху і послідуєчих заворушень, прийнято наступне остаточне рішення:

1. Всі інтерновані щодо яких не встановлено жодної вини і які своїм способом поведінки не являють небезпеки сучасному порядку, мають бути звільнені, з послідуєчим встановленням нагляду з боку органів сигуранци.

¹ Радіотелеграму перехопила паризька радіостанція і у французьких газетах появилася повний текст умов Винниченка під заголовком «Потрійний союз совітських республік Російської, Української й Угорської». Ця радіотелеграма наробила багато шуму (примітка М. Галагана).

Тих, які є службовцями і чия присутність в їхніх старих населених пунктах вносить неспокій в громадський порядок, начальники відповідних установ повинні перевести в румунські населені пункти на півдні.

2. Ті інтерновані, які своїм способом поведінки визнані такими, що мають вплив на населення і являють небезпеку громадському порядку, повинні бути інтерновані в Молдові. Пропонується місцевість Тиргу-Нямц.

Інтерновані повинні жити в місті, куди може бути доставлені і їх сім'ї. Вони не мають права покидати свої населені пункти і порушувати громадський порядок, і повинні насильно бути контрольованими.

Ті з них, які є службовцями, повинні отримувати платню, натомість ті, котрі не є службовцями, однак не мають засобів до існування, повинні отримувати допомогу від адміністрації Буковини як для себе, так і для своєї родини, по обставинах.

Стережуть і наглядають за інтернованими військові коменданти.

3. Ті політичні особи, які бажають покинути край і виїхати в Галичину, повинні отримати дозвіл і кошти на подорож разом зі своєю родиною, у випадку, якщо вони заявлять про відмову повертатися в румунський край назавжди.

Начальники установ різних відомств і претори восьмої дивізії зобов'язані виконувати це розпорядження.

Уповноважений міністр Флондор.

Командувач восьмої дивізії генерал Задік.

Чернівці, 31 березня 1919 р.

ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 15. — Аркуші 2-2 зв.
Машинописна копія. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р. БЕРЕЗНЯ, 31 — КВІТНЯ, 1. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про переговори місії ЗОУНР з головою румунського уряду Ферікідом та головнокомандуючим сил Антанти на сході генералом Бертельйо в справі нормалізації ситуації на Буковині

Комунікат про дипломатичну місію до Букарешту. (УПВ)

Одержуємо отсе урядове звітлення: Дипломатична місія вислана радою державних секретарів до Букарешту, зложена з д-ра Ст. Витвицького, проф. [есора] Григорія Тимощука та Сидора Цуркановича експерта і Ол. Кульчицького як переводчика, була принята в Букарешті 31 марта с. [ього] р. [оку] румунським президентом міністрів Ферікідом. Авдієнція тривала одну годину. Місія вказала міністрові Ферікідові на конечність вирішення декотрих справ, які торкаються відносин ЗО Укр. [аїнської] Нар. [одної] Республіки до Румунії, а в першій мірі справи Буковини. Федерікі відказав, що всі ті справи вирішує ціла антанта, з якою румунське правительство зовсім солідаризуються, примінюючися вповні до її рішення. Тому — мовляв — було би вказаним, щоби місія відбула конференцію з верховним командантом усіх оружних сил антанти на сході, генерала Бертельйо, який остає постійно в Букарешті.

Того ж самого дня о год. [ині] 4 попол. [удни] місія одержала авдієнцію у генерала Бертельйо. Після реферату голови місії д-ра Витвицького про внутрішнє положення політичне в нашій державі, яка одиноко може стати центром, з якого вийде політична відбудова східньої Європи, про що раз кращі відносини наші держави до заграниці та про необхідню під цю пору конечність негайної розвязки буковинської справи, яка вдоволила би українців, генерал Бертельйо заявив, що вправді без участі України не може бути мира на сході, що домагання у справі

Буковини оправдані, але їх рішення зависиме від мирової конференції. Щоби рішення випало по думці українських домагань, пообіцяв генерал Бертельо звернутися в імені начальної команди військ антанти на сході з відповідним пропозиціям до найвищої ради мирового конгресу в Парижі та просив про основний матеріал у буковинській справі на письмі, який йому на другий день місяця переслала. У справі румунського режиму на Буковині обіцяв генерал Бертельо інтервеніювати в букарештського правительства. Місія виєднала також установлення постійного звязку між начальною військовою командою антанти з Букарешті з правительством З О УНРеспубліки. З найкращими вражіннями розпрощалася місія після півторагодинної конференції з генералом Бертельо.

Дня 1/IV с. [ього] р. [оку] місія відбула другу конференцію з Ферікіді. Вислідом тої конференції було приречення рум. [унського] премера, що теперішній режим військової управи Буковини буде змінено так, щоби українці не мали приводу до нарікання. З окрема обіцяв п. [ан] Ферікіді призвати до себе шефа буковинської адміністрації та на основі його звіту видати відповідні зарядження.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 13 квітня.

1919 р., квітня, 2. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про переговори української дипломатичної місії в Бухаресті та про участь в її роботі представника Буковинської Ради Ізидора Цуркановича

Вчора до столиці прибула місія, післана західноукраїнським урядом, який має свій осідок в Станиславові. Крім керівника місії Степана Витвицького, до місії належать панове Олександр Кульчицький, сотник Ізидор Цурканович і Григорій Тимошук. Місію прийняв на аудієнції спершу замісник президента міністрів М. Перешід, а потім генерал Бертельо.

Керівник місії роз'яснив кореспондентові газети «Дасія» мету поїздки і становище в Україні. Місія прибула для нав'язання господарських і політичних стосунків між Румунією і Україною, зокрема у зв'язку з останніми серйозними подіями в Україні. Зважаючи на вимогу Антанти до поляків і українців, керівник української місії повідомив, що українці по радіо повідомили поляків про свою готовність до переговорів. На момент від'їзду місії зі Станиславова переговори вже почалися. В отриманій від Антанти відповіді було висловлене побажання до українців — послати від обох частин України до Парижу єдину делегацію, щоби вдалося домовитися з усіх невіршених спірних питань між поляками і українцями. Створена з цією метою українська комісія складатиметься з панів Лозинського, Охрімовича і декількох фахівців.

Про ситуацію в Україні керівник місії повідомив, що соборна держава боротиметься проти більшовизму, єдиної великої небезпеки, яка загрожує національному і соціальному майбутньому України. Незважаючи на важке сучасне становище уряд і [Українська] Національна Рада продовжує працювати над впровадженням внутрішніх реформ, які мають сприяти внесенню більшої справедливості в соціальне життя. Стосовно чуток про більшовицький рух в Україні пан Витвицький заявив, що це є вигадка і що в Україні панує найкращий порядок. Перебуваюча в Будапешті італійська місія, котра відвідала Станиславів, могла це ствердити. Ситуація на північному фронті проти більшовиків є сприятливою, а українські війська стоять напоготові біля Коростеня за 40 км від Києва.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 4 квітня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., квітня, 10. Коломия.

Повідомлення про фальшування румунською окупаційною владою перепису населення Буковини

З буковинської України (від нашого кореспондента).

Як румуни переводять перепись українців на Буковині?

Як виказали урядові звідомлення переписи людности на Буковині з р. 1910 і з попередніх літ, то тут є найбільше українців, а по них доперва приходять румуни, жида, німці та інші народности. Румунам, се очевидно, дуже не вигідно, що українців на Буковині більше та волохів менше. Тому зачали на ново списувати людей і при тім крутять, так, аби вийшло більше румунів, а менше українців. Одним із таких способів є ділення українців на три народи. Іменно вони вписують на одну лісту українців, на другу лісту русинів, а на третю лісту гуцулів. Але їм та крутня не вдасться, бо весь світ знає, що між українцем і русином є така різниця, як між румуном і волохом, або жидом і євреєм. Гуцули ж се назва мешканців гір так, як подольяни се назва мешканців рівнин, — але так одні, як і другі, то оден народ — українці. Нехай собі румуни пишуть, що хочать, а цілий світ знає, що на Буковині українців більше і вони ніколи не згодяться на румунське пановання.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 10 квітня.

1919 р., квітня, 10. Коломия.

Повідомлення про знуцання румунської окупаційної влади над українцями Буковини

З буковинської України (від нашого кореспондента).

Дальші переслідування українців на Буковині.

Румуни арештували в посліднім часі учителя Саву з Волоки, учительку Мінодору Ісар за Станівців Долішних, учителя й учительку Шатковських з Веренчанки (сих послідних за се, що у них найшли український календар). Тяжко побили селянина Семена Волощука зі Садагури вчисливши йому 50 буків, я відтак вивезли його до Ясс. Начальник громади з Рогізної Ілля Миленко дістав 25 буків за се, що десь у селі найшли румунські посіпаки 1 кріс. Господар Горгій Миленка внаслідок побоїв помер, також його син і його жінка дістали по 25 буків (всіх їх били за те, що належали до товариства «Січ»). Микола Загарія з Васловівців дістав дня 17 марта с. [ього] р. [оку] 25 буків за се, що сміло казав, що він українець і обставав за українську справу. По дорозі питають рум. [унські] жовніри людей, якої вони народности. Як хто каже, що він українець, тоді бють по лиці, відбірають перепустку і замикають його до арешту. Помимо тих всіх переслідувань і знуцань наш народ твердо держиться свого і кождий переконаний, що незадовго скінчиться самоволя румунська, а визволена буковинська Україна получиться зі Соборною Україною.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 10 квітня.

1919 р., квітня, 10. Чернівці.

Повідомлення про діяльність українських колабораціоністів на Буковині

З буковинської України (від нашого кореспондента).

Панько а присяга на вірність румунському королеви.

Звісний зрадник українського народу д-р Панько Клим, якого румуни настановили директором української гімназії в Чернівцях, подав учительському зборови до відома завізвання румунського правительства, щоби всі професори гімназії присягнули на вірність румунському королеви, — та від себе заохочував, щоби вони сей приказ виконали.

Українські датки на фонд Янку Фльондора.

В числі 504 «Czernowitzer Allgemeine Zeitung» з дня 2 квітня с. [ього] р. [оку] поміщений спис жертводавців на фонд найбільшого ворога і гонителя українців Янку Фльондора. Між жертводавцями імена також 2 українців, а се: Ст. Довганчук дав 100 к [орон], а краєвий шкільний інспектор Антін Клим 20 к [орон]. Щодо Довганчука, то ще можна зрозуміти, що він як торговець свиньми хотів би може на румунах зробити який добрий «інтерес», — але чим руководився провідник укр. [аїнського] виховання А. Клим, жертвуючи український гріш на фонд найбільшого гнобителя українців, який головно спричинив наїзд румунів на Буковину?..

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 10 квітня.

1919 р., квітня, 10. Чернівці.

Повідомлення про шкільну політику румунської окупаційної влади на Буковині

З буковинської України (від нашого кореспондента).

Українська а румунська мова в українській гімназії в Чернівцях.

Румунські влади завели в українській гімназії науку румунської мови 3 (три) години на тиждень, тимчасом, коли української мови можна вчити лише 2 (дві) години тижнево.

Польсько-румунське збратання.

Те саме румунське міністерство, що замикає українські школи, удержавнило польську реальну гімназію в Чернівцях та оснувало там же польський державний учительський семінар. Віда тільки, що ті школи світять пусткою. Черновецький «Glos ludu» кличе і ззиває тих родичів-поляків, які посилають дальше свої діти до німецьких шкіл, щоби для ратовання польських шкіл, мерщій дали туди свої діти.

З приводу оснований сих шкіл польська «Rada narodowa» складає колінопреклонну, аж гидку через лизунство, чолобитню румунському королеви Фердинандови.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 10 квітня.

1919 р., квітня, 12. Київ.

Повідомлення про створення нового українського уряду та про участь в його роботі представника Буковини Осипа Безпалка

Нове українське правительство.

Українське бюро преси повідомляє: 12-го минулого місяця наступила зміна українського кабінету. Бувші міністри виступили з правительства. Новий кабінет складає ся як слідує: Мартос, президент міністрів; Мазепа міністер внутрішніх справ; Сиротенко, міністер війни; Темницький, міністер заграничних справ; Крушельницький, міністер просвіти; Шрамченко, міністер санітарних справ; Ковалевский, міністер агрікультури; Лівіцький, міністер справедливости; Кривецкий, міністер фінансів; Білінський, міністер маринарки; Безпалко [як відомо буковинець, який є провідником соціал-демократів і вчителем за професією. (Ред. С. М.)], міністер публичних праць; Липа, міністер церковних справ; Чубинський, міністер залізниці і обороту; Косенко, міністер почтових і телеграфічних справ; Лазарівський, міністер преси.

«ГОЛОС БУКОВИНИ» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 11 ТРАВНЯ.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 7 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р. квітня, 13. Чернівці.

Розпорядження румунської окупаційної влади про збір інформації про буковинських українців, які мають намір виїхати в Україну або вступити до українського війська

Румунія.

Адміністрація Буковини.

Президійне бюро уповноваженого міністра.

Чернівці, 13 квітня 1919 р.

№ 691.

До секретаріату внутрішніх справ, тут.

Покірно прошу вас зволити дати розпорядження всім постам жандармерії і префектурам через органи, які мають списки осіб, які з політичних причин залишають Буковині і особливо тих, які виїжджають в Україну, щоб вони детально виклали згідно наявної інформації, якщо ті вступають до війська, для послідувочої централізації і передачі для нашого розпорядження, тому що ця інформація є дуже необхідною.

Начальник бюро преси та інформації Грігорян.

Офіцер, приставлений до уповноваженого міністра лейтенант Сідоровічі.

ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 17. — Аркуш 1.

МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., квітня, 13. Коломия.

Повідомлення про тиск румунської окупаційної влади на українську шляхту Буковини

З буковинської України (від нашого кореспондента).

Румунські забави — а українська шляхта на Буковині.

Румунські наїзники, не маючи ніякої опори на буковинській Україні, хотять заманити до себе так званих «резешів», себто українську шляхту. Вже давнійше румунські бояри та попи поперевертали були українські імена шляхтичів на волоські і таким чином гадали зрумунізувати тих кілька шляхотських громад в північній Буковині. Та се їм не вдалося. Шляхта як була, так і далі остала українською. Український дух і українські переконання не то що не підупали, але навпаки скріпилися. І в українського шляхтича, якому колись давнійше, чи навіть ще й за наших часів перемінено було українське прізвище на волоське, — бється щире українське серце. Шляхотські громади славно тримаються свого, а деякі є взором національної української свідомости і твердості, як се дійсно пристало ддя української шляхт.

Румуни, видячи, що насильством нічого не вдяють, вдалися на хитрощі. Вони справляють забави ня на них стягають українські шляхотські дівчата, а з ними очевидно і других, і таким чином як на сим, то тим способом стараються зробити їх більше склонними до румунізації. Та українська буковинська шляхта, котра видала стільки гарної, свідомої і непохитної української інтелігенції, яка поставила собі за ціль свого життя визволення і щастя українського народу, — та шляхта і чути не хоче про такі забави, бо знає, що ворог не даром се робить і їх на се натягає. Однак румунські наїзники, не дивлячись на се, що «до милування нема силування», силоміць стягають, кого можуть, на «забави», аби відтак перед світом хвалитися, що шляхта тримає з румунами. На доказ подаємо уривок з листу дочки одного укр. [аїнського] шляхтича до нашої редакції.

«... Панове, змилосердіться над нами, бо далі прийдеться загинати. Дальше вже не витримаємо того горя. Румуни з одної сторони жорстоко переслідують українську інтелігенцію і український народ, а з другої сторони справляють забави і туди тягнуть нас. Чотири рази я вимовлялася, а пятий раз прийшла румунська варта і приходилося під вартою іти на забаву. Що властиво нам робити? Маю старенького 72-літнього батька, який, проживши такий вік, був у світі, але чогось такого ніде не бачив: примушувати до забави, а тим більше в піст... Мій батько так згрисся такими відносинами, що лежить хорий, а віри ніхто не дає.

Тиждень тому знов прийшов румунський жовнір із запрошенням на забаву, а я якраз виїхала була до С. Вони не повірили і вечером прийшли жовніри тай скрізь перешукували, переглядали, щоби мене найти і силоміць забрати мене на забаву з ворогами українського народа. Засилаємо щире поздоровлення із зеленої Буковини і ще раз просимо: змилуйтеся над нами нещасними». Підпис із відомих причин пропускаємо.

Від себе скажемо коротко: Наколи в української шляхти, в українського народа така свідомість і таке завзяття, то тут нічого не вдіє ніяка ворожа сила. Скорше, чи пізнійше бук. [овинська] Україна увільниться з-під чужого, ворожого ярма і получиться зі Соборною Україною. Сьому на зможуть перешкодити ні ворожі насильства, ні ворожі залицяння. Правда побідить.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 13 квітня.

1919 р., квітня, 18. Париж.

Нота української делегації Голові Паризької мирної конференції з протестом проти наміру створення спільного кордону між Румунією і Польщею за рахунок поглинення цими державами 4 мільйонів галицьких та буковинських українців

Його світлості, панові голові Паризької мирної конференції

Ваша світлосте,

Делегація Української Республіки звертається до Вас з проханням винести на обговорення Вищої конференції з питань миру наступну ноту:

За рішенням Верховної ради союзників (Антанти) польська армія генерала Галлера повинна бути перекинута в Польщу Німеччиною. Місія цієї армії, згідно із заявою прем'єр-міністра Падеревського, полягає в утворенні спільного кордону між Польщею та Румунією. Такий кордон не може бути створений без поглинення чотирьох мільйонів українців, що живуть на території Східної Галичини та Буковини.

Мета цієї війни, яку розпочала Польща на початку листопада 1918 р., захопити у відповідності до кордонів «Великої історичної Польщі» Східну Галичину, давню українську територію.

Боротьба проти більшовиків є для польського керівництва лише причиною для здійснення своїх планів, а українські війська в цей час, борючись проти більшовиків, повинні бути перекинуті з більшовицького фронту на польський для того, щоб захищати свою територію від поляків.

Делегація Української Республіки протестує найрішучішим чином проти концепції «Великої Польщі», яка зазіхає на українські території і проти допомоги, яку надають «союзники» полякам у формі направлення армії Галлера в Східну Галичину.

У випадку, якщо цей протест не матиме ніяких результатів, делегація Української Республіки на Паризькій мирній конференції знімає з себе відповідальність за наслідки, що випливають для «союзників» через направлення армії Галера на український фронт.

Сидоренко, голова делегації Української Республіки.

ЦДАВОВУ: Фонд 3696. — Опис 2. — Справа 160. — Аркуш 14 зв.

ДРУКАРСЬКИЙ ВІДБИТОК.

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ ІВАСЮТИН І. А.

1919 р., квітня, 24. Станиславів.

Повідомлення про ухвалення Українською Національною Радою виборчого закону для ЗОУНР включно з Буковиною

Що зробили У. [країнської] Н. [аціональної] Рада в четвертій сесії?

Наш тимчасовий парламент, Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Рада, закінчив свої наради по чотирох сесіях. Придивімся тепер, що доброго ухвалено на останній четвертій сесії. Тривала вона від 25 марта до 15 цвітня. [...]

Вкінці ухвалила Укр. [аїнська] Нац. [іональна] Рада новий виборчий закон до сойму Західної Области Укр. [аїнської] Нар. [одної] Республіки. Основи нового закона такі: Від 20 року життя мають горожане право голосування; від 28 року життя право вибору. Між мущинами й жінками нема різниці в правах. Скасовано давні курії, установлено пропорціональність. Виборчих округів має бути в нашій області 12, з них оден для Буковини.

Хто має заступати округи виборчі, де через війну не може відбуватися голосування (прм. Буковина, Сянїччина з Лемківщиною), про те рішить будучий сойм, зложений із 22 послів. З того буде 160 українців, 33 поляків, 27 жидів та 6 німців. Будучий сойм затвердить або змінить виборчий закон. [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 24 квітня.

1919 р. квітня, 26. Чернівці.

Інформація Серетської повітової префектури про очікування приходу української влади серед населення повіту

Префектура повіту Серет.

№ 84/pres.

Серет, 26 квітня 1919 р.

До кабінету інформації та преси уповноваженого міністра в Чернівцях.

[...]

Виявлено, що мешканці Рогожештів Афтанасій Масапюк, Михайло Семенчук, Микола Білецький і особливо учні українського ліцею в Чернівцях Микола Ткачук і Василь Тодорів Ткачук, вели з односельчанами таємні розмови, розповідаючи про швидкий прихід українців, власне більшовиків.

Згадані крали повідомлення повітового військового командувача для їх оцінювання, які були знайдені в них при обшуку.

Подібні чутки особливо поширюються серед єврейського населення по цей бік Серету, витворюючи у всього поголовно населення тривогу і занепокоєння.

Однак вигадників цих чуток неможливо виявити.

Ці чутки розповсюдилися останніми днями до невиносимого ступеня, однак сподіваємося, що заходи з докладеного розпорядження можуть стати добрим засобом для того, щоб покласти перешкоди цим непристойностям.

Керівник повіту (підпис).

ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 17. — Аркуш 1.

МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., квітня, 26. Чернівці.

Повідомлення про перебування української військової місії в Чернівцях

Українська місія в Чернівцях. Вчора сюди прибула з Яс українська місія у складі військового міністра Шаповала, полковника генерального штабу Kaschtschu, полковника Grobova і оберлейтенанта Konsiu. Вчора о 3 годині пополудні місія залишила Чернівці і продовжила свою поїздку до Галичини. Військові установи делегували лейтенанта Маніва для супроводу української місії.

«GEMEINSAME AUSGABE « CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG « UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 27 квітня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., КВІТНЯ, 29. СТАНИСЛАВІВ.

Повідомлення про участь представника від Буковини М. Кордуби в місії ЗОУНР в Румунії

(УПБ)

Українська місія до Румунії.

Завтра виїжджає місія зложена з д-ра Кордуби (за секретаря заграничних Справ) і сотн. [ика] Рожанковського (за секретаря Військ. [ових] Справ) на переговори з румунами в справі видачі оружжя, харчів і воєнного матеріалу, який румуни відбрали від українського відділу, що перед большевиками подався на бесарабську територію. Військо се вийшло вже з Румунії.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 4 ТРАВНЯ.

«Українські Вісті» (Тернопіль). — 1919. — 7 ТРАВНЯ.

1919 Р., КВІТЕНЬ. ЧЕРНІВЦІ.

Таємний наказ крайового командування жандармерії

Командування жандармерії дистрикту № 1

№ 114 таємно

Конфіденційно

До всіх підпорядкованих постів жандармів

З огляду на дотепер розпоряджені заходи щодо нагляду за елементами сумнівними і мало довіреними (політично підозрілими, родинами втікачів тощо) і з огляду на донесення відтепер регулярно в кожну суботу мають конфіденційно надсилатися дані:

- а. про осіб, які працюють проти наших національних румунських інтересів взагалі;
- б. особливо про всіх осіб, які перебувають у будь-яких стосунках з ворожими або новими державами;
- в. про осіб, які підбурюють населення до більшовизму та заворушень;
- г. про осіб, які з нових ворожих мотивів покинули край, окремо вказуючи в які краї або чи займаються агітацією проти наших румунських інтересів і якщо на Буковині мешкають родичі або діти підозрюваних;
- д. про розкриття таємних явок підозрюваних;
- е. нарешті про всі події, які цікавлять загальнодержавну сигуранцу.

Якщо протягом тижня не сталося жодної події з описаних вище, все одно потрібно послати негативний звіт.

Потрібно негайно звітувати в конфіденційний спосіб зі всіма необхідними деталями про акти неспокою, спроби бунту чи підбурювання до більшовизму, діяльність проти існуючого порядку, поширення фальшивих відомостей або таких, які можуть спричинити компрометацію румунських інтересів.

Цей звіт згідно цього наказу не звільнює від подачі звіту про все, що трапляється в вашому районі з інформуванням про час і про обставини.

Знову звертаю увагу на застереження 400 командування стосовно утримання списків про наявність політично підозрілих осіб і осіб без довіри і нагляду за ними, хто приїде в громади на вашій дільниці.

Перший раз список підозрілих осіб потрібно направляти мені.

Пізніше звіти згідно з цим наказом мають подаватися кожної суботи до префектури повіту Чернівці.

(Підпис)

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 11. Рукописна копія.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., КВІТЕНЬ. МОСКВА.

Телеграма голови Ради оборони більшовицької Росії В. Леніна головнокомандувачу Вацетісу та члену реввійськради Аралову про справжні мотиви ймовірного зайняття Галичини і Буковини

Просування в частину Галичини і Буковини необхідно для зв'язку з Радянською Угорщиною. Це завдання треба вирішити швидше і міцніше, а за межами цього завдання ніяке зайняття Галичини і Буковини не потрібне, бо українська армія безумовно і в ніякому разі не повинна відволікатись від своїх двох головних завдань. А саме: перше, найважливіше і найневідкладніше — допомогти Донбасу. Цієї допомоги треба добитись швидко і в великому розмірі. Друге завдання — треба встановити міцний зв'язок по залізницях з Радянською Угорщиною

Повідомте ваші директиви Антонову і заходи перевірки їх виконання.

Голова Ради оборони — Ленін.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: БОРЬБА ТРУДЯЩИХ БУКОВИНИ ЗА СОЦІАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ І ВОЗЗ'ЄДНАННЯ З УКРАЇНСЬКОЮ РСР. — ЧЕРНІВЦІ, 1958.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ.

1919 Р., ТРАВНЯ 2. КИЇВ.

Нота протесту уряду УРСР міністру закордонних справ Румунії з вимогою евакуації румунських військ з Буковини

Звільнені від ярма габсбургської династії, робітники й селяни Буковини були силою підкорені новому, аж ніяк не кращому гнітові румунських поміщиків і румунської династії Гогенцолернів. Буковина, перед якою відкрилися перспективи визволення від усякого національного гніту, стала здобиччю жадібною румунської військової та цивільної олігархії.

Українська Радянська Соціалістична Республіка, зв'язана з Буковиною не тільки узами солідарності, що об'єднують трудящі маси всіх країн, але й спільністю етнографічної спорідненості значної частини населення Буковини, протестуючи найенергійнішим чином проти факту насильства румунського уряду над волею Буковини, доводить до відома румунського уряду, що Український Радянський уряд твердо вирішив захищати всіма засобами право робітників і селян Буковини на вільне національне самовизначення. Робітничий клас України не може допустити, щоб між Радянською Угорщиною і Радянською Україною Буковина лишилась поневоленою.

Український Радянський уряд пропонує Румунії заявити протягом 48 годин про свою згоду негайно евакуювати свої війська з Буковини.

Голова Ради Народних Комісарів і народний комісар закордонних справ Х. Раковський.

ЦДАВО України: Фонд 4. — Опис 1. — Справа 679. — Аркуш 45.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 3. Коломия.

Повідомлення про появу румунського військового літака над Покуттям

Румунські звідомлення.

У суботу, 3 с. [ього] м. [ісяця] появился над нашими околицями румунський літак, який розкинув деяку скількість друкованих листків. Листки містять звідомлення румунської головної команди. Друковані вони в румунській, українській, німецькій та польській мові. Оден такий листок дістався до нашої редакції. З його змісту можна доглубатися, що звідомлення були призначені для околиць, занятих большевиками, а заразом як остоорога для нас, якщо ми би допустили в нашій державі до розвитку большевизму.

Звідомлення подамо з браку місця в слідуючім числі.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 3 ТРАВНЯ.

1919 Р., ТРАВНЯ, 4. Коломия.

Повідомлення про висвітлення справи визволення Буковини в виступі державного секретаря ЗОУНР д-ра Макуха на вічі в Коломії

Окружне віче в Коломії.

На день 4 мая скликала окружна [Українська] Національна Рада в Коломії віче, на яке прибули делегати з цілого Покуття. Всіх учасників було около 10 тисяч. Віче присвячене було виключно справі нашої оборони та скріпленню фронту. [...]

Предсідатель витає присутних та уділює голос державному секретареві внутр. [ішніх] справ д-рови Макухови. Народній міністер промовляє:

« [...]

В Европі боряться дві великі сили: антанта і большевицька Росія. Антанта, побідивши Німеччину, хоче взяти верх в Европі. Кличі Вільзона тепер поховані: бореться брутальна сила. Антанта придусила Німеччину й ласим оком поглядає на східну Европу. Як той, що перебув хоробу, потребує скріплення. Має ним бути богацтво наших піль. Тому хотять навязати наставника. Українську часть Буковини заняли румуни й поділилися з чехами угорською Україною. Польща зробила угоду з Румунією, щоб поділитися Галичиною. Навіть з большевиками не вагалася аристократична Польща заключити договір проти нас. Чехи заняли також Лемківщину. А зі сходу йде навала, яка збаламутила богатъох з нас. [...]

Тепер найважнійше завдання: оборона нашої дежави. Усе населення повинно її боронити. На жаль, не всі зрозуміли, яка би шкода, утрата стала, якби ворог побідив. Ще є дома такі, що могли би звільнити фронтовиків. Не забуваймо, що ще треба здобути Буковину і угорську Україну і Київ. Українське правительство евакуує Рівне. Наші браття менше серіозно ставляться до справи, як ми. Там народ не рішає, віча не скликаються. Прикра річ, але на нас спадає не тільки оборона Галичини, а й Київа. [...]

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 4 ТРАВНЯ.

1919 Р., ТРАВНЯ, 8. КОЛОМИЯ.

Повідомлення про приїзд до Коломиї на гастролі чернівецького українського театру

Укр. [аїнський] черновецький театр під управою Онуфрака зіхав до Коломиї на ряд вистав. У второк 6-го вистава «Запорожець за Дунаєм», у четвер 8-го опера Аркаса «Катерина», у півницю 9-го комедія Тобилевича «Паливода». Режисерує д. [обродій] Демчишин.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 8 ТРАВНЯ.

1919 Р., ТРАВНЯ, 9. ШУБРАНЕЦЬ.

Список мешканців села Шубранець, які виступають проти румунської окупації Буковини

Командування жандармерії краю.
Дистрикт № 1, пост № 14 Шубранець
Зберігати таємно № 4.

Список наявності осіб, підозрілих поліції і без довіри.

№	Ім'я і прізвище	Національність	Заняття	Місце проживання тепер	Місце проживання постійно	Арештований чи вільний	Примітки
1.	Ластівка Семен Василів	українець	Поденний робітник	Шубранець	Шубранець	Вільний	Як член українського війська Буковини воював проти румунського війська і при відступі українців до Галичини залишився в Шубранці
2.	Радиш Іларіон	українець	Земельний власник	Шубранець	Шубранець	Вільний	Також проти режиму однак дуже секретно

Шубранець, 9 травня 1919 р.
Плутонієр Заваловічі.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 20–20 зв.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., травня, 9. ШИРІВЦІ ГОРІШНІ.

Список мешканців села Ширівці Горішні, які не погоджуються з румунською окупацією Буковини

Румунія, командування жандармерії Буковини.

Дистрикт № 1, пост № 12 Ширівці Горішні

№ exh. 9 таємно.

До префектури повіту Чернівці в Чернівцях.

Ширівці Горішні, 9 травня 1919 р.

Список осіб, підозрілих і без довіри,
згідно з наказом командира дистрикту № 114 таємно.

№	Ім'я і прізвище	Національність	Причина з якої підозрюється	Заняття	Місце проживання тепер	Місце проживання постійно	Арештований чи вільний
1.	Онофрейчук Василь	Українець	Не погоджується з тим, що Буковина є під Румунією	Селянин	Ширівці Горішні	Ширівці Горішні	Вільний
2.	Безбородько Ілля	-	-	-	-	-	-
3.	Парайко Ілля	-	-	-	-	-	-
4.	Величко Дмитро	-	-	-	-	-	-
5.	Вілуцак Петро	-	-	-	-	-	-
6.	Кейван Корнель	-	-	Вчитель	-	-	-
7.	Іремійчук Микола	-	-	-	Задубрівка		-
8.	Левицький Сильвестр	-	-	Коваль	-	-	-
9.	Григоряк Сандик	-	-	Селянин	-	-	-

Сержант інструктор Ф. Пекжинський, начальник поста.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 17.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 10. КІЦМАНЬ.

Повідомлення Кіцманської повітової префектури про вплив окупації румунськими військами Угорщини на настрої населення

Румунія, префектура повіту Кіцмань.

№ 46/919

Кіцмань, 10 травня 1919 р.

Дух населення, щотижневий звіт.

До президійного бюро уряду в Чернівцях.

Славний вступ наших героїчних військ в Угорщину зробив дуже велике враження на населення мого повіту. Надії українців на повернення Буковини між Прутом і Дністром зникають. Навпаки, населення почало переконуватися, що ціла Буковина назавжди залишиться під пануванням румунів. Можна констатувати, що найбільш благородні українці почали вивчати румунську мову. Особливо, як ніколи досі, є пригніченими душі інтелігенції.

Керівник префектури Гоян.

ДАЧО: ФОНД 1241. — ОПИС 1. — СПРАВА 7. — АРКУШ 9.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р. ТРАВНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Свідоцтво про звільнення з посади професора української державної гімназії в Чернівцях члена Української Національної Ради Буковини доктора Романа Цегельського

Українська державна гімназія в Чернівцях.

Ч. 712.

Високоповажаному п [а]ну д-р [ови] Романови Цегельському, професорови гімназії.

Низше підписана дирекція потверджує отсим, що ви приділені розп. [орядком] мін. [істерства] просьвіти з 30/VI. 1914 ч. 13329 (розп. [орядок] к. [раєвої] ш. [кільної] р. [ади] з дня 18/VIII 1914 ч. 13100) українській державній гімназії в Чернівцях, сповняли совістно і точно свої обов'язки і опустили заклад з власної волі дня 10 мая 1919 року.

При сій нагоді висказує вам підписана дирекція за щире, точне і сумлінне сповнюваня всіх ваших обовязків як також і за ваше батьківське поведене супроти учеників своє признане і щиру подяку.

Чернівці, дня 17 жовтня 1919.

Д-р Панько Клим, управитель.

(Напис на круглій печатці «УКР. ДЕРЖАВНА ГІМНАЗІЯ В ЧЕРНІВЦЯХ»)

АРХІВ УНДЧ: ФОНД Р. ЦЕГЕЛЬСЬКОГО. — ОПИС 1. — СПРАВА 1. — АРКУШ 1.
КСЕРОКОПІЯ РУКОПИСНОГО ОРИГІНАЛУ.

1919 Р. ТРАВНЯ, 11. КОЛОМИЯ.

Повідомлення про прибуття до Коломиї транспорту з буковинськими українцями, прогнаних з Буковини окупаційною румунською владою

Буковинські гаразди.

В неділю, дня 11 мая приїхав до Коломиї транспорт буковинських виселенців, зложений з 52 вагонів, де їхало 500 людей. З того 6 возів заняв чесько-словацький транспорт; було дещо німців і жидів, решта українці. Є се люди, усунені від до-теперішних занять та прогнані румунами. Зелізничники, почтовці, урядники, які не зложити заяви вірности Румунії. Від сих наших братів, прогнаних з рідної землі румунським наїздником, довідуємося, як живеться нашим буковинським братам в тяжкій неволі. З цього й бачимо що було би з нами, колиби до нас прийшов ворог. Богато українських народніх учителів усунено, а на їх місце прислано румунів, які нашої мови не знають.

Коли первісне буковинське правительство під проводом Фльондора було за тим, щоби тамошному населенню дати деякі полекші, так теперішне, під проводом Ністора давить усе, бажуючи зробити Буковину румунським краєм. Буками при-неволюють українських селян, щоби признали себе за румунів. Одначе 60 людей в Кучурові Великім, витерпіло всю муку, і навіть під буками не хотіли стати румунами і прийняти в село румунську школу, тільки домагалися рідної.

Хто не хоче стати зрадником свого народа, для сего є в теперішній Буковині тільки бук і тюрма.

«Покутський Вістник» (Коломия). — 1919. — 15 ТРАВНЯ.

1919 Р., ТРАВНЯ, 15. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про нужду та голод, яку терплять на Буковині родини звільнених румунською окупаційною владою зі служби українських службовців

Інтерв'ю з Ністором.

Міністр Ністор заявив кореспондентові газети «Izbanda» [...]

Щодо висловленого Флондором припущення, що Ністор стосовно національностей дотримуватиметься менш ліберальних поглядів, Ністор відповів так:

«Це є неправда. Я мав переговори з провідниками всіх національностей і сподіваюся, що ми дуже добре зрозуміємо один одного. Я навіть пішов далі за Флондора, бо я провів переговори і з українцями. В мене була делегація дружин колишніх українських службовців, які перебувають тепер за межами краю, і вони скаржилися на те, що вмирають від голоду. Я вирішив виплачувати їм утримання, тому що вони і їхні діти не можуть нести відповідальності за те, що їхні чоловіки є відсутніми. Ми визнаємо усіх буковинців рівноправними громадянами без різниці національності [...]

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 17 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 16. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про участь представників Української Національної Ради в зустрічі з англійською місією, яка прибула в Чернівці для визначення майбутніх кордонів Буковини

Англійська місія в Чернівцях.

[...] Ми повідомляли вчора, що генерал Грінлі, керівник англійської військової місії в Румунії, в супроводі прибулого з Коломиї американського майора Мартіна приїхав з Яс в Чернівці. [...] Англійська місія прибула в Чернівці для вивчення спеціального питання про кордони Буковини. Після прийому, який був приготовлений англійській місії, вона вирішила відвідати північну Буковину.

Місію під час цих відвідин супроводжували також представники буковинського уряду. Про що однак не говорить відкрито, так це про результати дослідження, на чому ми не раз наполягали. Ми сподівалися отримати можливість поговорити з високими гостями, однак вони заявили нам в дружній спосіб, що ще не прийшов час займатися цією справою. Це може статися лише в тому випадку, коли події вже здійсняться. Ми не робили подальших спроб зблизитися, усвідомлюючи, що мусимо чекати.

З боку військових установ на честь місії було влаштовано банкет. На жаль, ми не можемо про це нічого повідомити, бо місцеву пресу не було запрошено. Чому — ми не знаємо. Безсумнівно, що в старому регаті не могло би статися чогось подібного. (І також в старій Австрії).

Сьогодні банкет відбувся в палаці крайового уряду, на який було також запрошено представників національностей. Це значить, що генерал Грінлі залишиться в Чернівцях до суботи. Американський майор Мартін вже повернувся до Бухаресту.

Банкет на честь англійського генерала.

В четвер увечері заступник уповноваженого міністра Буковини, генеральний секретар Тома дав вечір на честь англійських гостей, в якому взяли участь представники всіх станів і націй.

Запрошеними були: пан англійський генерал Грінлі, капітани Джонсон і Джонсон, архієпископ д-р фон Репта, генерал Задік, бригадні полковники Польцер і Лікіу, полковник Ровінару, комендант міста майор Стірбей, комендант крайової жандармерії майор Базіліу, американський лейтенант Гуттон, супроводжуючі англійської місії оберлейтенант Басеску і лейтенант Галлін, панове шеф-секретарі д-р Сагін, Добош, Гакман, Боднарескул, Вікол, Преліч, бургомістр Шандру, прелат Шмід, урядовий радник Мандичевський, чехо-словацький консул Халус, д-р Квятковський за польську, урядовий радник Козак за українську, д-р Кольрус за німецьку, д-р Кінсбрунер за єврейську Національні Ради, секретар Грігоровіца, інспектор пошт Ербічану і багато інших.

Пан генеральний секретар Тома привітав гостей промовою на французькій мові, зміст якої подаємо нижче.

Тост.

Ваша ексцеленція, пане генерал!

Від імені уповноваженого міністра Буковини пана д-ра Янку Ністора, мені надана велика честь привітати вас і гаряче запросити вас до столиці нашого краю, який є не лише кутком великої румунської держави, але також і краєм, котрий посідає багато історичних пам'яток нашої румунської культури, котрий в монастирі Путна ховає святі мощі нашого великого воеводи Стефана Великого. Відірваний в 1775 році від старого князівства Молдови і знову здобутий завдяки втручання румунської армії після знемагання в 144-літньому чужинецькому ярмі та навіки приєднаний до батьківщини, він почуває ентузіазм як загублена дитина при вигляді своєї віднайдені матері. Одночасно з вільною Румунією він шанобливо

і з захопленням звертає свої очі до великих об'єднаних держав, з чією допомогою зміг здійснитися віковий ідеал цілого румунського народу. Ми добре свідомі того, що населення Буковини, чії найвизначніші представники мають честь бачити вас, пане генерал, посеред себе, з огляду на видатну роль, яку благородна Велика Британія відіграє в союзі держав, яка також прихильно ставитиметься і до нової долі цього краю, довіряючи її економічному і культурному процвітанню, з глибокою пошаною до вашої великої батьківщини піднімають свій голос в привіті: Хай живе Велика Британія, хай живе англійська місія і генерал Грінлі!

Генерал Грінлі подякував за уділений йому сердечний прийом, говорив дуже тепло про враження, які він скрізь отримав, відзначив добру поведінку військ на фронті, оскільки він їх оглянув, і закінчив привітанням Великій Румунії і династії.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 17 травня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ,?. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про спілкування представників національних меншин з керівником англійської місії в Чернівцях

Англійська місія в Чернівцях.

Минулого тижня перебувала в нас англійська місія. Генерал сеї місії приймав у себе різні депутації, як польську, німецьку, українську і жидівську. Жадна з сих депутацій не мала тільки плакати та скаржити ся над своєю долею, як жидівська. Пан д-р Ебнер оповідав генералови чого то всего мусіли витерпіти жиди в всхідній Європі під час війни. Вони мусіли не лише від неприятеля много злого потерпіти, а також від самих наших людей. На скільки се правда, то най розсудять наші мужики та й наша інтелігенція цілої Буковини [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 25 травня.

1919 Р., ТРАВНЯ, 17. ПАРИЖ.

Нота української делегації голові Паризької мирної конференції з вимогою евакуювати румунські війська з української частини Буковини та передати цю територію під управління уряду ЗОУНР

Париж, 17 травня 1919 року

Делегація Української Республіки

Його екселенції панові президентові мирної конференції в Парижі

37, вулиця Перуз

тел. Пассі 33-87

Ми щойно вжили заходів 9 травня у справі угорської України, як часописи загодували чутку про те, що вся Буковина буде віддана Румунії.

Ми не можемо повірити у правдивість цього, але гадаючи, що йдеться про імперіалістичні прагнення наших сусідів, ми дозволяємо собі наполегливо просити, спираючись на попередні петиції від 25 лютого і 18 березня, не ухвалювати рішення з цього питання, не вислухавши нас.

Для цього ми просимо призначити спеціальну змішану комісію з завданням розгляду наших вимог, які стосуються українсько-румунського кордону на Буковині, і ми б бажали б, щоб думка цієї комісії стала основою об'єктивного рішення, яке буде прийняте з цього питання.

Для обґрунтування нашого прохання ми додаємо наступні факти:

1. Буковина займає територію в 10 000 квадратних кілометрів, з яких 4 500 утворюють компактну територію, повністю приналежну до української території Галичини. В 1910 р. край нараховував 800 000 мешканців, з яких українці становили 38,4 %, румуни 34,4 %; отож українці мають відносну більшість. Буковина була поділена на 22 судові округи (дивись додану карту) з яких 7 (№ 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8) були (за винятком розкиданих по всьому краю євреїв, декількох німецьких колоній та незначної кількості мадьярського компоненту) виключно українськими; один (№ 6) майже повністю український, один (№ 9) з більшістю українців, три (№ 10, 11, 12) з сильною українською меншиною (понад 20 % населення) та два (№ 21, 22) з [українським] населенням менше 1 %. Натомість румуни мали тільки в одному повіті № 22 понад $\frac{3}{4}$ населення і у семи (№ 1–5 і 8) менше 1 %.

2. Ніхто не ставив під сумнів український характер північної і західної Буковини; самі румуни це визнавали. (Дивись: Румунія і війна. Арман Кал. Париж, 88. Комнен. Румунська земля. Пепо, Париж; А. Делері. Наступного дня по перемозі. Національна книготоргівля. Париж, стр. 170–171; Кост. Ласе Буковина. Париж. 101 і так далі).

Що більше, високе міжнародне командування в Бухаресті і генерал Бартело під час зустрічі з надзвичайною місією уряду Західної України 7 квітня визнали український характер північної і західної Буковини як незаперечний і у зв'язку з цим зобов'язалися переслати український меморіал щодо питання Буковини урядам союзних держав.

3. Історичні мотиви, якими користуються румуни в своїх імперіалістичних претензіях, опираються виключно на той факт, що цей край з 1 400 по 1 774 р. становив частину Молдавського князівства. Однак історично незаперечним є також і другий факт, це те, що не тільки Буковина, а й сама північна Румунія входили до складу української Галицько-Волинської держави — цей факт вони замовчують.

4. Жодна підстава географічного порядку не виправдовує румунських претензій, бо навпаки, правий берег Черемошу і простір між Прутом та Дністром становлять природне продовження Галичини вже самим своїм положенням.

5. Договір, укладений між Румунією та союзниками 17 серпня 1916 р., визнає український характер Буковини і визначає кордоном майбутньої Румунії Прут, а не Дністер.

6. Українське населення Буковини, хоча й малочисленне, утворює дуже значний фактор в інтелектуальному та політичному житті України, тому її приєднання до України є необхідним. Відносний добробут, високі фізичні та моральні якості населення, його патріотизм і його політична зрілість, використані для створення української держави, є безцінними не лише з точки зору виключно українських інтересів, але навіть з точки зору загального інтересу усього цивілізованого суспільства. Було б неприпустимим залишити розпорощеними ці значні життєві сили [буковинських українців] у непродуктивній боротьбі проти національного ворога.

7. Ніхто не робить собі ілюзій в тому, що ця боротьба стане неминучою, якщо імперіалістичні мрії Румунії здійсняться.

Українці Буковини, які понад п'ятдесят років відігравали важливу роль у національному та інтелектуальному житті, які мали великий вплив на громадські інституції, які створили достатню кількість економічних підприємств, а також і закладів освіти та мистецтва; яким визнано право [на отримання вищої освіти рідною мовою] в університеті, шести середніх школах, [утримуваних] за рахунок держави, сотнях початкових та професійних шкіл за рахунок краю — не зможуть розвинути під чужинецьким пануванням. Навпаки, вони зіткнуться з непереборними перешкодами, які зможуть навіть зруйнувати їх національне життя.

Національна боротьба буде ще жорстокішою, і у цій боротьбі українське населення знайде опору не лише у своїх співвітчизників у Бесарабії, число яких сягає мільйона, але і в не-румунів нової імперії.

Си піде це на користь всесвітньому мирові? Румунія вже має досить зовнішніх та внутрішніх ворогів, щоб шукати собі нових.

Підстав, яких ми виклали, безсумнівно вистачає для того, щоб дозволити приєднання північної та західної Буковини до України, щонайменше по лінії Кирибаба — Сторожинець — Чернівці — Хотин.

Отже, ми вважаємо за необхідне створити на підставі вище висловленого прохання, змішану комісію, яка:

1. зафіксувала б на Буковині лінію кордону між Румунією та Україною.
2. до моменту завершення робіт вказала б демаркаційну лінію між двома державами і, після евакуації румунських військ із зайнятої ними частин України, передала їх б в руки уряду Західної України.

Підписано:

Г. Сидоренко, голова делегації Української Республіки

Д-р Панейко, співголова делегації та секретар уряду Західної України.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: LES DOCUMENTS LES PLUS IMPORTANTS DE LA REPUBLIQUE
UKRAINIENNE DE L'QUEST. — II. LA BUKOWINE. ВІДЕНЬ, 1919. —
ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ.

1919 Р., ТРАВНЯ, 22. ХОТИН.

Ультиматум румунського генерала Петали до українського військового командування округу Коломия з вимогою звільнити територію від кордону з Буковиною до залізничної лінії Станіславів-Коломия

До генерального окружного командування військового округу Коломия.

22 травня 1919.

Змушені необхідністю встановити зв'язок між буковинським і північно-трансільванським фронтами і з огляду на обставину, що цей зв'язок може бути установлений тільки через оволодіння залізничною лінією Коломия-Мармарош-Сігет, наші окупаційні війська на Буковині отримали наказ вранці 24 числа цього місяця просунутися вперед і зайняти згадану залізничну лінію. Водночас верховне командування румунської армії видало інструкцію, щоб при виконанні цього чисто військового завдання ми оминали сутичок з вашими військами.

Маю честь подати до вашого відома вище наведені факти і просити вас бути ласкавими взяти заходів для негайного відкликання українських військ, розташованих в цю хвилину на території між колишнім кордоном Буковини й залізничною дорогою Станіславів-Коломия за межі цієї лінії.

Підписав: генерал Петала, генеральне окружне командування Хотинської армії.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: S. DESPENCER. LITTLE MISSIONS. ЛОНДОН, 1932.
ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 24. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про вимоги керівника української делегації на мировій конференції щодо заселених українцями областей Буковини

Українці і визначення кордонів Буковини.

Політична доповідь «Буковина» з Парижу свідчить про те, що українці насамперед претендують на частину Буковини. Намагання українського повноважного представника Сидоренка за допомогою брошур і преси спрямовані на те, щоб забезпечити українським домаганням сприятливу атмосферу. Спочатку здавалося, що американці прихильно ставляться до цих вимог. Сидоренко вимагав для українців області, розташовані між Прутом і Дністром, однак через вчорашній протест Ніку Флондора, представника Буковини, незабаром був змушений відмовитися від цих вимог. Сидоренко все ще не здався і висунув нові вимоги, на цей раз на північний захід Буковини, зокрема на долину Черемоша з областями, що прилягають до Галичини. Румуни мають сильну підтримку у французів і італійців, яка, втім, нашоухується на опір американців. Ця критична ситуація існувала до початку травня, до вступу румунських військ в Угорщину, котрий значно прихильніше вплинув на настрої мирової конференції, показавши різницю між англійцями і американцями в сприйнятті і визнанні прав румунів.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 24 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 24. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про напад румунських військ на територію ЗОУНР

Румунський наступ в Галичині.

Бухарест, 24 травня 1919 (Офіційно).

Румунські війська сьогодні о 4 годині ранку перейшли буковинський кордон і досягли всіх встановлених командуванням цілей. Зміст прокламації, яку розкидали з наших літаків, буде оприлюднено завтра.

Великий генеральний штаб.

(Згідно з подальшими повідомленнями румунські війська вже увійшли в Коломию).

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 25 ТРАВНЯ.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 25 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 26. СЛОБОДЗІЯ РАРАНЧА.

Список мешканців села Слободзія Раранча, які не погоджуються з румунською окупацією Буковини

Корпус жандармерії, компанія 1,
Батальйон «Молдова», взвод Чернівці,
Жандармський пост Слободзія Раранча № 24
До префектури повіту Чернівці.
№ 4

Список підозрілих осіб з Слободзії Раранча

№	Ім'я і прізвище	Національність	Причина з якої підозрюється	Заняття	Місце проживання тепер		Місце проживання постійно	Арештований чи вільний
1	Дрогомецький Дмитро	Рутян	Прийшов з Бесарабії без дозволу командування 8-ї дивізії	Селянин	Слободзія Раранча		Вільний	
2	Лупащук Василь	-	-	-	-	-	-	
3	Формос Петро	-	Він говорив: «Краще б я був звинувачений українськими жандармами, аніж цими румунами»	-	-	-	-	
4	Гаврилюк Петро	-	Питав під час перепису: «Як ти говориш дома?»	Учитель	Чернівці		-	
5	Кучерян Домніка	-	Палко бажала «України» і розпускала чутки	Селянка	Слободзія Раранча		-	

Плутонієр (нідніс)

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — Справа 5. — Аркуш 66.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 26. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вступ румунських військ в Коломию

Просування румунів в Галичині. Вступ в Коломию.

Ми вже повідомляли, що 23 цього місяця румунські війська перейшли буковинський кордон і вступили на галицьку територію в напрямку Коломиї. В підписаній генералом Задіком прокламації до населення характеризується ціль цього вступу. Йдеться не про ворожий акт, а лише виключно для того, щоб встановити залізничне сполучення між Буковиною і розташованими в Керешмезе румунськими військами і його забезпечити. Прокламація, яку розкидали з румунських літаків в Коломиї і околицях, має наступний зміст:

Тому що королівські румунські війська змушені встановити сполучення з румунськими військами в Мармороші, і тому що це сполучення не може бути встановлене інакше, як через залізничну лінію Снятин-Коломия-Делятин-Керешмезе, найвище командування вирішило зайняти цю частину Галичини, щоб забезпечити сполучення через цю лінію.

Румунська армія не вступила в Галичину щоб вести війну з українською армією чи українським населенням. Тому ми просимо всіх солдатів і цивільних осіб

з зайнятої нами території добровільно здати всю зброю, амуніцію і інші військові матеріали і продовжувати виконувати свої щоденні заняття. Ми з свого боку гарантуємо вам, без різниці національності і релігії, що румунські війська будуть поважати життя і власність всіх мешканців, котрі не чинитимуть актів ворожості. Управління буде надалі здійснюватися згідно зі старими крайовими законами вашими службовцями під наглядом румунської армії. Всі службовці, а також голови місцевих органів влади, котрі чинитимуть замах на наші війська, проти складів, телеграфічних і телефонних ліній або не перешкоджатимуть їм, будуть ув'язнені.

23 травня 1919 р.

Командир румунських військ на Буковині генерал Задік в. р.

Начальник генерального штабу Ровінаріу в. р. »

Як нас повідомили з поінформованих джерел, румунські війська вже вступили в Коломию. Коли румунські війська досягнуть встановленої цілі, негайно буде відновлено сполучення Буковини з Заходом.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 27 ТРАВНЯ.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 27 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 26. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про роль румунських військ в розгромі армії ЗОУНР

Вступ румунських військ на галицьку територію є пануючою темою для обговорення громадською думкою. З прокламації генерала Задіка ясно видно мету цієї військової акції, а саме, як ми і повідомляли в суботньому номері, звільнити лінію до Коломиї і від Коломиї до Керешмезе, відновивши сполучення з розташованими в Мармароші румунськими військами, а також відновити сполучення з Заходом.

Очевидним є й те, що переслідується також мета в скорий контакт з витісненими з Станіслава польськими військами.

Згідно з останнім повідомленням Галичина майже повністю захоплена польськими і румунськими військами. Румуни просунулися далеко поза Коломию. Залізничне сполучення Чернівці — Коломия — Керешмезе і Чернівці — Львів після цієї окупації є цілком забезпечене. З польської сторони нас повідомили, що 30 000 українців було взято в полон протягом операцій останніх днів.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 27 ТРАВНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 30. КОЛОМИЯ.

Повідомлення про ситуацію в Коломиї після її окупації румунськими військами

До Чернівців прибуло з Коломиї багато купців, щоби провести тут закупки. Вони розповідають, що українці на ультиматум румунів покинули місто в спосіб, що нагадував втечу. Ситуація з забезпеченням продовольством в місті протягом останніх тижнів була досить сумною. Бракувало всіх товарів для потреб домашнього господарства. Лише цукор був в продажу в великій кількості і по дешевій ціні. Втеча українців відбулася так швидко, що до рук румунів потрапив увесь залізничний матеріал.

Залізничне сполучення Чернівці-Коломия вже відновлено і поки що використовується для військових потреб. Генерал Задік перебуває зараз в Коломиї. Румунські війська просунулися до Отинії і з'єдналися з польськими військами, які наступають на Станиславів. Українські війська відступають в північно-східному напрямку.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 31 ТРАВНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ТРАВНЯ, 31. КІЦМАНЬ.

Повідомлення Кіцманської повітової префектури про вплив окупації румунськими військами Покуття на настрої населення

Румунія, префектура повіту Кіцмань.

№ 62/A. V.

Кіцмань, 31 травня 1919 р.

Дух населення, щотижневий звіт.

До бюро інформації і преси в Чернівцях.

Вступ наших військ в Східну Галичину зробив сприятливе враження на дух населення щодо нашого національного питання.

Мої припущення, які містяться у звіті від 17 травня 1919 р. № 51/A. V. почали підтверджуватися.

Надії, які покладаються на населення з боку українських агітаторів, зникають все більше і більше.

Керівник префектури Гоян.

ДАЧО: Фонд 1241. — Опис 1. — Справа 7. — Аркуш 11.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ЧЕРВНЯ, 1. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вступ румунських військ в Галичину

Пропала надія.

Не минуло багато днів, як собі декотрі панки думали і межі собою говорили, от незадовго прийдуть українці і займуть Буковину по ріку Серет. Сегодня зовсім инший образец. Румунські війська маширують поза Коломією. Банди і розбійники большевицкого духа утікають як дідько від ладана. Подивим ся лиш на тих бранців, котрих приводять до Чернівців із Галичини, то можна видіти, хто тут хотів заняти Буковину по Серет! Голодні, босі і зморені аж на смерть, звиняють ся перед нами, що їм і в голові не було воявати, але жандарі ходять від хати до хати і силують брати гвер і йти проти ромунів.

Ми не пішли в Галичину воювати против руського порядного народу, бо із проклямації п. [ана] генерала Задіка можна видіти, яка ціль привела его до того. Проклямація п. [ана] генерала Задіка есть слідующая:

«Королівско-румунська команда, маючи в виду соединити ся з румунским військом в Мармороші і в Угорині, рішила заняти лінію залізних доріг: Снятин-Коломия-Делятин. Румунська армія не вступає в Галичину воювати против українського народу і не против української армії. Тому просимо всіх людей із обсаджених околиць всю зброю, муницію і военний матеріал нам передати. Ми з нашої стороны забезпечуємо вам всім без ріжницї національности і віроісповідання, що наші війська будуть хоронити жите і майно всіх тих, котрі не провинять ся против

них. Адміністрація буде продовжати ся після старих законів краю і лиш вашими урядниками, під надзором румунської армії. Всі урядники і голови окупированих околиць відвічають за всі атентати на маґазини, на залізні дороги, на телеграфічні і телефонічні апарати і підпадають воєнним законам.

Командант румунської армії генерал І. Задік, в. р.

Начальник головного штабу Ровінар, в. р.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 1 червня.

1919 Р., червня, 1. БУХАРЕСТ.

Повідомлення про те, що справжньою метою окупації румунськими військами Покуття було надати допомогу Польщі в війні проти ЗОУНР

Покуття.

Газета «Vestea» пише: Зайняття Покуття Стефана Великого (Покуттям називається край між Дністром, Обертином, 20 км на північ від Коломиї і Надвірної) нашими хоробрими військами викликало варте уваги задоволення у всіх наших засобах громадської думки. Цим було досягнуто довгоочікуване сполучення з польськими військами поблизу Станіславова, а не поблизу Коломиї. Завдяки окупації Покуття досягнуто сполучення Буковини з північним Мармарошем, котре для нашого майбутнього захисту є необхідним. Завдяки вступу наших військ ми зробили велику послугу нашим вірним польським союзникам і загальній справі на Сході.

«ALLGEMEINE ZEITUNG TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 4 червня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., червня, 1. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про закриття тих українських початкових і середніх шкіл на Буковині, де вчителі виявили свою прихильність до української державної влади

Про школу.

[...] Лише гімназія в Кіцмани не могла продовжати свою діяльність, бо єї професори зробили дурницю і виголосили в демонстративний спосіб українську республіку на Буковині, коли румунські війська обсадили були край. Вони поступили так, якби кожде село могло заоснувати собі республіку і проживати з президентом бадікою Гавелою або Грицьком собі так, щоби їй не треба було турбувати ся й про ніщо дальше в цілім світі.

Але і селян троюдили багато протів румунської держави, і численні пішли легіонарами українськими в Галичину, тому вони заподіяли таким для своєї школи незнані трудні обставини, які суть лише в некористь народу. Розважливість і тиха поведінка суть більше корисними для народу, як крик і агітація. Учителі, думаючи пособляти інтересам народу через цькуване, осягнули противне, вони взяли ему по багато місця можливість зазнати добротинність науки.

Але ми просили б правительство подати сему в якийсь спосіб раду, і по селах, де учителі виказували ся непевними, н. [а] пр. [иклад] через перенесене певних учителів з сіл, де їм досі нема занятя, розпочати науку. [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 1 червня.

1919 Р., червня, 2. Бухарест.

Повідомлення про встановлення зв'язку між румунськими і польськими військами в Галичині

Встановлено зв'язок між польськими і румунськими військами біля Калуша. Українська армія невпорядковано відступає і солдати розбігаються по домах. Станіславів зайнятий польськими військами.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1919. — 3 червня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., червня, 3. Чернівці.

Повідомлення про ліквідацію в Чернівцях банди, яка виготовляла фальшиві українські гроші

Ліквідація банди фальшивомонетників українських банкнотів.

Деякі дні тому поліція зуміла ліквідувати багаточисельну банду, яка саме мала намір розпочати фальшування українських карбованців (українських паперових грошей). Злочинцями було заплановано здійснити емісію паперових грошей загальним номіналом 400 000 рублів. Все вже було підготовлено, щоб заснувати на Калічанці «фабрику грошей». Коли ж один із злочинців зрадив цю справу установам безпеки, послідував арешт злочинців. Вони сьогодні постануть перед крайовим судом.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці).— 1919. — 3 червня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1918 Р., червня, 5–7. Коломия.

Рапорт 3 полку прикордонників про арешт колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга

5 червня 1919 р.

Командир 2 компанії 3 полку прикордонників, лейтенант Бенчулеску, відправився вранці 6 в Косів (Галичина) в супроводі молодшого лейтенанта Міхая Теодореску для інспекції свого підрозділу, розташованого для охорони відповідного сектора.

В Косові взводний Чоботарю повідомив про заплановане зібрання в домі комісара Угриня багатьох депутатів, серед яких і якогось Сіклесі [Шекерика].

Від цивільної особи польського походження було отримано інформацію, що в громаді Жаб'я, в домі священика Глібовського перебувають цивільні особи і одна жінка, і що серед цих осіб є архикнязь Вільгельм де Габсбург, котрий носить ім'я Василя Вишиваного, а також його помічник майор Виширянний з своєю дружиною.

Компанія прийняла рішення арештувати цих підозрілих осіб з Жаб'я, а також були арештовані особи, які хотіли зібратися в Косові, серед яких були: депутат Сіклесі [Шекерик], комісар Угрин і його колишній помічник, молодший лейтенант Апанович, комендант складу амуніції в селі Жаб'я.

Операцію в селі Жаб'я було доручено молодшому лейтенанту Міхая Теодореску, котрий поїхав туди з підрозділом для виконання завдання.

6 червня 1919 р.

Цього дня, о 17 годині підрозділ повернувся з виконання завдання, привізши з собою архикнязя Вільгельма.

7 червня 1919 р.

Дня 7 червня архикнязя було транспортовано до Коломиї у супроводі команди компанії лейтенанта Бенчулеску.

З Коломиї архикнязя було відправлено до Чернівців, звідки пізніше його перевезено до Бухаресту.

До Коломиї його було доставлено під охороною, а звідти спеціальним потягом в Чернівці, звідки його з трьома іншими особами транспортовано до Бухаресту, де передано генеральному штабові.

Архикнязь Вільгельм де Габсбург має вік 28 років і є двоюрідним братом останнього імператора Австрії Карла.

«CODRUL COSMINUL» (Чернівці). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ЧЕРВНЯ, 8. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про підтримку української державної влади на Буковині єврейським населенням

Жидівська приязнь.

[...]

Тим часом треба бути осторожним, а особливо тоді, коли жиди бажать впливати на політичне поведене народа. Так то стоять жиди Буковини за українцями Галичини, котрі забажали злучити край з Галичиною з тою хвилею, коли наступив тут у падолисті минулого року політичний переворот. Оповідать на поодинокотакож, що вони збирали великі грошеві суми і висилали їх українським легіонарам на те, щоби вони були в силі воювати протів ромунів.

Се поведене витолковує ся в першім ряді з ворогованя протів Рومунії, бо вони не вдоволені тим, що Рومунія не признала жидам, які зайшли з Росії і Галичини такі самі права, які призначала їм Австрія...

На Україні не поводилося їм гірше, то має ся розуміти. То виходить вже з того, що перші папірові банкноти, карбованці, які печатала Україна, заосмотрені побіч українським і жидівським написом. В такій то державі може і інтерес процвітати далеко ліпше, як де инде, і тому виявляли наші жиди стілько любви до української републики.

Коли жиди мають таке заінтересоване в вставляваню за Україною, то їх власна річ, але если вони старають ся зеднати собі буковинських жителів для сеї ще не існуючої держави, то нам годить ся дуже добре розважати в сій справі, а особливо зважати на те, то нам таке радить.

Сим не задумуємо навіть сказати, щоб може нарід ненавидів жидів і їх переслідував, ні, нам така думка незнана, ми і не задумуємо троюдити протів них, лише одно висловлюємо явно: Ми не можемо радити народови полюбити жидів і уважати їх великими приятелями народу, а особливо не можемо радити заключувати з ними політичну приязнь, бо заінтересованя селян і жидів ріжнять ся так сильно одні від других, що їм політично не йти одною і тою самою дорогою. [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 8 червня.

1919 Р., червня, 15. Чернівці.

Повідомлення про відправлення у відставку румунською окупаційною владою одного з лідерів буковинських українців, директора чернівецького крайового шпиталю В. Филиповича

Як ми довідалися, директор чернівецького крайового шпиталю, вищий санітарний радник і урядовий радник доктор Володимир Филипович 15 червня пішов у відставку. Цим усунено з публічної служби найзаслуженішу особистість в галузі охорони здоров'я в краї. [...]

Сподіваємося і бажаємо, щоб Филипович і надалі залишався цінним лікарем і порадником для великого числа потребуючих лікарської допомоги буковинців.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 19 червня.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., червня, 26. Чернівці.

Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про ведення пропаганди за українську справу в селі Устерік в Галичині українськими педагогами з Буковини

Румунія, міністерство внутрішніх справ.

Дирекція поліції і загальної безпеки.

Генеральний субінспекторат спеціальних служб сигуранци Буковини
№ 1208

17 червня 1919 р.

Пану уповноваженому міністрові Буковини в Чернівцях.

Пане міністре,

Маю честь направити копію інформаційної записки спеціальної служби безпеки Кімполунгу стосовно трьох українських професорів з Буковини, один колишній австрійський офіцер, двоє інших шефи жандармів, і учителі, яких було виявлено в селі Прилуччя або Устерік в Галичині, де вони вели пропаганду за українську справу.

Генеральний субінспектор (підпис).

Інформаційна записка (копія)

Від представника в громаді Підзахаричі отримано наступну інформацію:

Ідучи берегом Черемошу він розмовляв з одним поляком через Черемош, який запитав, чи є хтось, хто міг би йому передати німецькі журнали, і вони багато говорили про читання цих журналів.

Цей поляк говорив також, ще як в час коли там були українці, в нього на квартирі були три українські професори з Буковини, один колишній лейтенант в колишній австрійській армії, два шефи жандармів, серед яких один Василь Іванюк і учителі, які дуже сильно відповідають священику Фрундзею з Черногузів, надучителю Гордийчуку з Виженки, надучителю Антонію Василю з Яблониці і Роговському, учителю з громади Рівня, і тоді він читав з ними німецькі журнали, які приносили їм їхні агенти.

На запитання, де перебувають ці особи, поляк відповів, що вони перебувають в громаді Прилуччя або Устеріки в Галичині, де ведуть агітацію і розповсюджують чутки, що українська армія ще не програла і що на мировій конференції говориться, що Україна остаточно має залишитися республікою. Ще вони говорили, що інакше вона не зможе опертися більшовизму і що Україна потребує допомоги Заходу.

Кирил Карпя.
Таємний агент Хінінчук.

ДАЧО: Фонд 6.— Опис 1.— Справа 27.— Аркуш 1—2.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., липня, 4. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про сприяння православної консисторії в урочистому святкуванні румунською владою річниці смерті воеводи Стефана Великого

№ 3482.

Cerculariu.

Cernăuți, in 21 Iunie (4 Iulie) 1919.

В вівторок 2/15 юлія б. [іжучого] р. [оку] буде в цілім краю споминати ся в торжественний спосіб річниця смерті славного воеводи молдовского Стефана Великого.

Тому, що ся річниця споминає ся перший раз від прилученя краю, в котрім почивають в Путні мощи великого воеводи і найбільшого ктитора і добродітеля православної буковинської церкви, до вітчизни-матери, маєм ми святий обовязок, відсвяткувати сей день з особливою торжественностию.

Запрошуем отже всечесних душпастирів, щоби в згаданий день відправили па-нахиду за блаженний покой великого воеводи Стефана і пояснили народови значіне дня.

Dela Consistoriul arhiepiscopesc ort. or. al Bucovinei.

Vladimir.

Vorobchievici.

«FOAIA ORDINACIUNILOR CONSISTORIULUI ARHIEPISCOPESC ÎN AFACERILE
ARCHIDIECEZEI ORTODOXE-ORIENTALE A BUCOVINEI» (ЧЕРНІВЦІ).—
1919. — 16/29 ЧЕРВНЯ.

1919 р., липня, 12. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про звільнення з роботи українських учителів, які відмовилися присягати на вірність Румунії

Приєднання буковинських німців до Румунії.

Під цією назвою з'явилася передова стаття в чернівецькій газеті «Deutsche Tageszeitung», котра загалом розглядає питання, чи не було передчасним приєднання буковинських німців до Румунії, і чи не було би більш доцільним приєднатися до України або зайняти стримане становище, подібне до позиції євреїв. Газета продовжує:

В Західній Україні до німців ставляться з великою доброзичливістю, німецьких службовців залишено на їх посадах і у великій кількості залучено до урядової служби, громадське самоврядування там не порушено, як в Буковині, коротше кажучи, їм залишено всі права, якщо не збільшеними, то принаймні не урізаними. Беручи до уваги імовірне рішення конференції в Парижі і в надії на те, що тісний союз мільйона німців в Румунії зміцнить німецьку позицію, було прийнято листопадове рішення. Для уникнення спірних питань між німцями і румунами ми мусіли зміцнитися в переконанні, що румуни не створюватимуть фронту проти

німців. Німці змушені тепер боротися за сповнення своїх справедливих вимог, бо вже через короткий час громадські управління німецьких громад були усунені і замінені чужими румунськими призначеними громадськими представництвами. Таку ж тактику застосовано в університеті і в середніх школах. Після ліквідації університету були ліквідовані також і німецькі гімназії. Права національних меншин стали сьогодні гострим питанням і Румунія в жодному випадку не зможе ухилитися від їх виконання. Справа німців буде порушуватися, бо на сучасному становищі вони не заспокояться, аж доки в конституційний спосіб не будуть розмежовані сфери інтересів національних меншин. Основним принципом Флондора, робить висновок газета, має зробитися цінність: «Не лише румуни мають право визначати долю краю».

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND
«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 15 ЛИПНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., липня, 19. Чернівці.

Повідомлення про протест українських громад Буковини проти планованого приєднання їх до Польщі

Протест проти поділу Буковини.

В деяких повітах північної Буковини, як ми довідалися, населення схвилюване оголошеннями, в яких повідомляється про те, що мирна конференція планує приєднати ці частини краю до Польщі. Населення намагатиметься якнайрішучіше протестувати проти очікуваного поділу Буковини і виступати за те, щоб повіти Вашківці, Вижниця, Кіцмань і Заставна залишилися приєднаними до батьківщини.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 19 ЛИПНЯ.
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., липня, 19. Чернівці.

Повідомлення про протест українських громад Буковини проти планованого приєднання їх до Польщі

Що відбувається в північній Буковині?

В північних повітах Буковини (Кіцмань, Заставна, Вашківці і Вижниця) зараз відбуваються збори, на яких агітують за приєднанням до Румунії (Сконфісовано!) В північних повітах розклеєно плакати на рутенській мові, які закликають мешканців висловлюватися за приєднання до Румунії (а не до Польщі!).

«ALLGEMEINE ZEITUNG TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 19 ЛИПНЯ.

1919 р., липня, 20. Чернівці.

Відозва газети «Голос Буковини» до українських сільських громад, які попередньо висловилися за приєднання Буковини до України, підписувати звернення про бажання залишитися в Румунії

Буковинська справа при мировій конференції.

Довідуємося з певного жерела, що мирова конференція задумує відлучити низше вичислені села від Буковини і злучити їх з Польщею. З сеї причини звертаємося до наших селян з слідуючою відозвою.

Відозва до мешканців зі сіл: Василів, Кулівці, Крецатик, Лука, Прилипче, Звиняче, Стефанівка, Бабин, Репужинець, Борівці, Киселів, Кадобівці, Южинці, Шишківці, Малатинці, Гаврилівці, Іванківці, Оршівці, Неполоківці, Пядиківці, Реваківці, Бергомет над Прутом, Зеленів, Барбівці, Калинівці над Черемошом, Чарторія, Вашківці над Черемошом, Низші (великі) Станівці над Черемошом, Висші (малі) Станівці над Черемошом, Волока, Вилавче, Слободзія-Банилів, Руский Банилів, Миліїв, Іспас, Черногузи, Вижниця, Багно, Підзахарич, Розтоки, Петрашени, Мириничи, Усте-Путилів, Стебни, Спетки, Довгополе, Конятин, Яблониця, Дихтинці, Киселиця, Тораки, Сторонець-Путилів, Сергій і Плоска.

Звертаємося до вас, до мешканців тут вичислених сіл зі слідуючою справою:

Мирова конференція в Парижу приступила тепер по заключеню мира з головним противником Антанти (Франції, Англії, Америки, Італії і їх союзників), то єсть з Німеччиною, до залагодження полишившихся ще справ. До сих належить і справа бувшої Австрії. Сю державу мають поділити. А позаяк і наш край Буковина приналежала до Австрії, то і з нею (Буковиною) хотять зробити порядок.

В часописи «Голос Буковини», котру ми випускали з цілею, повідомляти руский нарід на Буковині о тім, що відбуває ся світі, ми писали в однім числі, що ми знаємо з безпечного жерела, як наша область буде виглядати по заключеню мира. Ми там твердили, що Галичина не перейде до Росийської України, а лишиться при Польщі. Буковина остане ся при Румунії. Если руска часть мала б відорватись від Буковини, то она би прийшла не до України, але до Галичини, а таким чином до Польщі. То що ми писали перед двома місяцями, то сегодня вже вичислена річ. Мирова конференція в Парижу рішила дати цілу Галичину Польській державі. Но мирова конференція заміряє сповнити діло, котрого ніхто не сподівав ся. Чути, що вона хоче передати також польській державі всі тут в нашій відозві вичислені села з буковинського краю. Розходить ся Польщі о те, мати залізну дорогу з Городенки до Заліщик в своїй державі, а зачавши від Глиниці обсадити для свого безпеченства гористу околицю (гребинь) аж до Вижниці і далі в горах аж до Плоски.

Ся справа стоїть тепер перед рішенням мирової конференції в Парижу.

А тепер залежить від вас, мешканців вичислених сіл, як справа порішить ся! Чи згаджаєтесь з тим наміром чи ні? Як собі постелите, так будете спати. Справа для вас дуже важна! Розходить ся о вашу будучність по віки! Хотять вас відлучити від нашої церкви, від ваших сусідів, з котрими ви були сполучені сотки років! Прилучивши вас до Галичини, ви утратите вашу прадіду віру. Ваші обичаї і звичаї. Резеші і мазилі зі сіл Василева, Кулівців, Бабина, Іванківців, Неполоківців, Пядиківців, Станівців, Волоки, Карапчева, Вилавча, Руского Банилова та Іспаса, котрих то колись заселив волоский воевода Стефан Великий в 15 столітю як своїх стражників на границі свого краю, ви на віки тепер мали б перейти в чужу вам державу. Ви в короткий час мали б втратити віру і вам від дідів і прадідів полишені звичаї. Хто вам буде отримувати в Польщі ваших священників, ваші церкви, ваш православний дух? Вас мазилів та резешів і тих других руских православних буковинців перейшла би мала горстка до Галичини. Вас там би лише зневажали! Ви би не мали більшого міста близько вас, куди бисьте могли посилати ваші діти

до висших шкіл. Куди би удавались гуцули з своїми потребами, як они не зможуть ходити до Радовець?

Буковинці! Приклали вам ніж до горла! Спасайтесь поки час!

Встаньте як один муж против опасности і протестуйте против Вам ворожого наміру!

Наколи бисьте були від разу заявили ваше рішене оставитись при ромуньській Буковині, то в Парижу не була би повстала ніколи гадка відрубати вас від вашого тіла. Ви мовчали, а українці тепер не можуть вам помогти.

Зберіт ся отже хоть тепер в кождім селі і заявіть ваш протест до председателя мирової конференції пана Клемансо в слідууючий спосіб¹.

Підпишіть сей протест в як найбільшій числі і передайте его староству.

Буковинці вичислених сіл! Справа є найважнійша для вас і ваших потомків; старайтесь аби ті вас не проклинали!

Редакційний комітет.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 20 липня.

1919 Р., ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ. КАРАПЧІВ.

Протест громади села Карапчів над Черемошем проти намірів приєднання частини Буковини до Польщі

До в [исоко] п. [оважаного] пана Clemenceau (Клеменсо), президента мирової конференції в Парижу і в [исоко] п. [оважаного] пана Tardieu (Тарде), президента територіяльної комісії.

Протест против заміру відлучення одної частини Буковини і єї злуки з Польщею.

Ми, жителі громади Карапчів над Черемошем протестуємо зі всеї сили і рішучо против заміру відлучити нас від Буковини і православного архієпископства з Черновець і злучити нас з польською державою, з котрою ми доси не мали ніяких зносин і з котрою ми і в будучности не бажаємо увійти в будь-які зносини.

Просимо Вас, пане президенте мирової конференції в Парижу і Вас, пане президенте територіяльної комісії, взяти наше рішуче становище і волю в сій справі до відомости, через що заявляємо, що ми бажаємо зістати при старій Буковині, котра злучила ся з Румунією, бо ми злучені з нашою батьківщиною (Буковиною) через старі звичаї, покровленем і одною і тою самою вірою. Особливо бажаємо зістати в злучі з православною митрополією з Черновець, бо єсли би нас злучили з польською державою, творили б ми в ній лише малу групу православного віроісповідання і стратили би ми висших духовних провідників, через що були-би ми присилувані зректи ся нашої прадідної віри.

На історичні, 560 літ за старі границі нашої батьківщини зважало й австрійське правительство що до адміністрації краю. В сій нашій батьківщині проживали ми завсїди дуже добре, і тепер після злуки Буковини з Румунією почуваємо ся вдоволеними.

З сими короткими але важними выводами звертаємося до Вас в [исоко] п. [оважаній] пане президент із просьбою, постарати ся про те, зоби зважали на наше бажане і лишили і тепер нас в злучі з Буковиною, а не злучили нас з польською державою, бо ми ніколи собі такої злуки не бажали і не бажаємо.

З особливою почестю і поважанем Василь Цопа господар, Теодор Арборе господар, Стефан Арборе, Георгій Тірон, Георгій Завялець а к., Василь Лазар, Николай Поповецкий, Дмитро Лазар, Софрон Цопа, Георгій Константинович учит. [ель], Іван Александрюк, Василь Горловський, Ілія Юзеп, Александер Завялець, Николай Ракоча, Домніка Ончул, Іван Лека Іванів, Николай Курка Костів, Георгій Продан, Петро Марковський Андрєв, Семен Завялець Іванів, Іван Понич Василів, Іляріон Друмен, Николай Гаврилюк, Александер Гаврилюк, Александер Завялець Георгіїв,

¹ Далі слідує текст документа від липня-серпня 1919 року «Протест громади села» на сторінці 604

Михайло Курка Іванів, Александер Завялець Іванів, Михайло Марковський Андрія, Ілія Завялець Петрів, Александер Греку Іванів, Володимир Марянчук Николаїв, Петро Веренка Тодерів, Ілія Марко Івонів, Кіряк Миглей, Доміціян Манковський, Андрій Марянчук, Денис Марковський Александрів, Александер Марковський Іліїв, Георгій Карп, Іляріон Кийван, Семен Курек Танасій Ліпківський, Назарій Павлюк, Володимир Тірон, Василь Марянчук, Георгій Нуцул, Ізидор Паланюк, Георгій Сремійчук, Кость Рибюк, Михайло Половецький, Димитро Друмен, Симен Крецький Іванів, Яків Продан Андреїв, Семен Черногуз, Александер Опаец, Василь Косован Стефанів, Панкратій Корня, Корнеля Залковська Геогія, Євгенія Курка Стефанова, Кость Волошин, Еміліян Волошин, Назарій Ракоча, Кость Константиник Николаїв, Николай Опаец, Семен Завялець Іліїв, Михайло Завялець, Стефан Максимчук.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: I. NISTOR. PROBLEMA UCRAINEANA ÎN LUMINA ISTORIEI. ЧЕРНІВЦІ, 1934.

1919 р., липня, 21. Чернівці.

Повідомлення про розпорядження румунської поліції щодо примусової депортації з Буковини всіх галичан

Дирекція поліції зробила сьогодні наступну заяву:

З огляду на великий брак помешкань, який панує в місті і в інтересах покращення ситуації з постачанням, виявилось необхідним розпорядитися, щоб кожен чужинець, котрий досі отримував в місті гостинний прийом, залишив наш край. Перший поїзд для тих осіб, що повертаються додому в Галичину відійде в четвер, 24 липня 1919 р. з головного вокзалу. Всі особи, які мають офіційне постійне місце проживання в Галичині і які прибули сюди після 1 серпня 1914 р., мусять залишити місто з цим потягом, причому треба зазначити, що видані тутешніми установами дозволи на проживання згідно розпорядження вищих установ втрачають силу 31 серпня 1919 р. До цієї мети повинні стосовні особи прибути на головний вокзал з подорожніми речами від 2 години пополудні в середу 23 липня 1919 р. до 2 години пополудні в четвер 24 липня 1919 р. і замельдуватися в залізничному військовому командуванні, котрому доручено влаштувати вас під час вашого повернення додому. Виконання цього розпорядження буде якнайстрогіше контролюватися. Галичани, яких стосується це розпорядження будуть під військовим супроводом заарештовуватися і в примусовому порядку депортуватися.

Чернівці, 21 липня 1919.

Надвірний радник і директор поліції Тарангул.

Ми не хотіли би при цій нагоді підкреслювати, що це розпорядження, на відміну від всіх інших розпоряджень дирекції поліції, які з'явилися останнім часом, видано не лише виключно румунською мовою.

Що ж трапилося так несподівано?

Чи ситуація з помешканнями і з забезпечення продовольством так змінилася за ніч, що так звані чужинці мусять протягом 48 годин залишити місто? Люди, котрі разом зі своїми сім'ями мешкають тут вже впродовж багатьох років, не можуть за такий короткий час підготуватися до виїзду. Тисячі людей не можуть за два дні розірвати усі зв'язки, від яких залежить їх існування і їхнє буття. Уряд повинен був на це зважати, коли він — з причин браку помешкань і продовольства — розпорядився про виселення стількох людей. Ми не віримо в можливість виконання цього розпорядження. Воно повинно бути скасованим.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (Чернівці). — 1919. — 23 липня.

«ALLGEMEINE ZEITUNG TAGBLATT» (Чернівці). — 1919. — 23 липня.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., липня, 26. БУХАРЕСТ.

**Витяг з листа Голови Надзвичайної Дипломатичної місії УНР
в Румунії К. Мацієвича до прем'єр-міністра Румунії Йона І.
К. Бретіану про визнання р. Дністер кордоном
між Україною та Румунією**

Його ексцеленції, панові голові ради міністрів королівського уряду Румунії.

Представляючи вашій ексцеленції уповноваження, дані мені в імені уряду Української Народної Республіки, маю честь довести до відома, що уряд, уповноваживши мене прибути до Бухаресту до румунського королівського уряду, ухвалив:

1. Встановити найдружніші стосунки між Румунією та Україною без взаємного втручання у внутрішні справи обох держав. Український уряд заявляє, що не бажає обговорювати питання кордону між обома державами, вважаючи Дністер визначеним кордоном між ними та прагне встановити на цьому кордоні найприятніші сусідські стосунки [...]

Лише завдяки Румунії та Польщі, наших найближчих сусідів і найбільше загрожених російською агресією та імперіалізмом будь-якого забарвлення, чи буде він виражений вторгненням Денікіна, чи більшовизму. Ці двоє сусідів дослухалися нашого голосу, давши нам деяку допомогу, на яку природно український народ не міг би сподіватися.

Голова місії (підпис)

К. Мацієвич

Представник вищого командування української армії (підпис)

Генерал С. Дельвіг

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: ECONOMU R. UNIREA BUCOVINEI. 1918. БУХАРЕСТ, 1994.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ.

1919 Р., липня, 27. ЗАСТАВНА.

**Донесення повітового префекту про намагання представників
громад Заставнівщини надати підтримку українським
представникам на мировій конференції в Парижі**

Донесення.

Внаслідок пропаганди представники всіх місцевих громад, які можуть бути відділені від повіту Заставна, щоб бути приєднаними до Польщі, зібралися 22 липня для того, щоб — як було заявлено в моєму бюро — оголосити що вони не можуть підписати розданий їм протест проти відізвання відповідних громад від Буковини і приєднання їх до Польщі.

Будучи запитаними про мотиви такого їхнього рішення всі одногосно заявили, що вони бояться, що на території, на якій вони живуть знову зміниться правитель і ця територія буде окупована Польщею. Як тільки відбудеться ця зміна, тоді ті, що підписали протест, змушені будуть перенести найбільші неприємності. Те що ворог після вступу не щадить цивільного населення, яке залишилося, про це вони при частих okazіях переконувалися протягом цієї жахливої війни.

На кордоні краю лише в останні часи багато разів чути вистріли з гармат для залякування, інколи і шрапнеллю; ці факти свідчать, що ворожість на старому кордоні ще не закінчилася, отож не можна виключити і нового наступу.

В цій ситуації було укладено доданий протокол з підписами відповідних представників громад. На заклики підписати цей протокол погодились лише представники громади Звиняче, в той час як інші відмовилися з мотивацією, що для підписання цього протоколу потрібно отримати нову згоду їх населення. Протягом розмови в мене залишилося враження, що відповідні представники громад не хотіли підписувати вищезгадану заяву через те, що вони до цього часу не втратили надію на утворення нової держави (Україна) і через протест з цього питання хотіли допомогти українським представникам на мирній конференції.

Заставна, 27 липня 1919 р.

Владімір Іліуц, префект.

ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 26. — Аркуш 3.
 Машинописний оригінал.
 ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р. ЗАСТАВНА.

Повідомлення про проведення опитування селян Заставнівського повіту щодо майбутньої державної приналежності Буковини

Року 1919 в Буковину приїхала комісія з французьких офіцерів, яка вчинила в краї так званий «референдум». Вони не робили ніякого голосування, але об'їхали низку сіл у різних частинах Північної Буковини і запитали на вічах селян, куди вони хочуть належати. Не було ні одного села, де б вони дістали відповідь «до Румунії». Всюди населення одноставно жадало прилучення до України.

Тодішній настрій буковинського селянства добре характеризує отаке пробне самовизначення, що відбулося в Заставні. У містечку зібралось велике віче, на чке прийшло багато селян з повіту. Французький офіцер, член антантівської комісії, звернувся до присутніх з промовою російською мовою, в якій сказав, що Буковина зовсім малий край, щоб домагатися самостійности, а при тім же єсть дві добрі держави, до яких Буковина може із спокійним сумлінням прилучитися — це Польща і Румунія. А далі питає:

«Куди б ви хотіли прилучитися?»

«До України», — прогуділи в один голос селяни.

Офіцер пояснює, що, власне, ніякої України немає, а на вибір є тільки Польща або Румунія.

«Так от, до якої з цих держав волієте пристати?»

«Коли так, то хочемо до Росії», — була відповідь селян, що, як видно, не згірше від французьких офіцерів тямали дипломатичні викрути і добре розуміли, що суть не в тім, як називали Україну офіцери, але в тім, щоб не бути під Румунією, ані під Польщею та щоб злучитися з тією країною, де перемогли робітники й селяни, й звідки всяких панків, як отой офіцер, вигнано раз назавжди.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: Г. ПІДДУБНИЙ. БУКОВИНА — ЇЇ МИНУЛЕ Й СУЧАСНЕ.
 ХАРКІВ, — С. 103. 1928.

1919 Р., СЕРПНЯ, 7. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про те, що український учитель села Банилів Волоський Романовський перешкоджав святкуванню свята уніря в сільській школі

Румунія, міністерство внутрішніх справ.

Дирекція поліції і загальної безпеки.

Генеральний субінспекторат спеціальних служб сигуранци Буковини
№ 2378

7 серпня 1919 р.

Пану уповноваженому міністрові Буковини в Чернівцях.

Пане міністре,

Маю честь направити в додатку інформаційну замітку, в якій зазначається, що керівник румунської школи громади Банилів Волоський на прізвище Стефановічі і український учитель Романовський за допомогою різних засобів перешкодили успішному святкуванню уніря, яке мало місце в цій школі 2 серпня.

Генеральний субінспектор (підпис).

ДАЧО: Фонд 1241. — Опис 1. — СПРАВА 7. — АРКУШ 43.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., СЕРПНЯ, 8. РАРАНЧА.

Повідомлення румунського директора школи про опір, який чинила громада с. Раранча відкриттю румунської школи

Керівництво школи в Раранчі.

8/VIII 1919, № 20.

До шановної повітової префектури в Чернівцях.

Згідно з розпорядженням префектури від 30 червня № 13475, маю честь доповісти, що звинувачення, висунуті примареві, секретареві громади та українським учителям з нагоди заснування румунської школи підтвердилися. Доказом цього є депутація на чолі з примарем Теодором Красовським до пана генерального секретаря Тофана, яка протестувала проти румунської школи тощо. Я припускаю, що вся агітація ведеться українськими учителями.

Проте, оскільки жандармерія вжила необхідні на той час заходів, а українським учителям заборонено з'являтися а Раранчі, то вся агітація припинилася.

Зараз народ дуже спокійний і втішається з того спокою. Моя думка полягає в тому, щоби поважана префектура вживала надалі жодних заходів, а залишила все так як є, в тому заспокоєнні українського духу, яке тут запанувало. В протинному разі ... (нечітко) Я тішуся з того, що вдалося за короткий час навести спокій і завдяки великим зусиллям поліції оберегти румунських керівників школи.

Що стосується секретаря громади, то я дотримуюся думки, щоб залишити його тут надалі, якщо не надовго, то бодай до виборів, оскільки його нам тут бракуватиме. Він піддався віянню (дослівно «за вітром»).

Тоаке, директор школи.

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — СПРАВА 24. — АРКУШ 2.

РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ О. ПАНЧУКА

1919 Р., СЕРПЕНЬ. ЧЕРНІВЦІ.

Запит уповноваженого міністра Буковини до генерального субінспектора сигуранци щодо діяльності громади Раранча, спрямованої проти румунської держави

Копія.

Маю честь повідомити, що в громаді Раранча, повіт Чернівці, ведуться найбезсоромніші агітації проти румунських заходів так, як і проти румунської держави.

Треба вжити негайних заходів поки що не є надто пізно.

Тамтешній примар Тоадер Красовський, секретар громади єврей на прізвище Грінберг разом з українськими учителями Щербановичем, Товстюком і Масьянчуком не дозволяють місцевим румунам почати навчання з румунською викладовою мовою, хоча їм було заборонено заходити всередину приміщення, спеціально визначеного раніше для цієї мети.

В той же час ці троє учителів, названих вище, списують воєнні шкоди селян громади Раранча і вимагають від кожного листа 10–40 к [орон], збираючи щоденно для себе до 1 000 к [орон].

Як може таке відбуватися?

Ваше слово, пане субінспектор!

ДАЧО: Фонд 1241.— Опис 1.— Справа 7.— Аркуш 41.

МАШИНОПИСНА КОПІЯ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., СЕРПНЯ, 16. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про українські сентименти учителя села Каменка Діонізія Браги та його дружини Мінодори

Румунія, міністерство внутрішніх справ.

Дирекція поліції і загальної безпеки.

Генеральний субінспекторат спеціальних служб сигуранци Буковини

№ 2546

16 серпня 1919 р.

Пану уповноваженому міністрові Буковини в Чернівцях.

Пане міністре,

Маємо інформації, що учитель громади Каменка Брага Діонізії, українець за національністю, зі своєю дружиною Мінодорою живить сентименти проти румунських прагнень. Як доказ вищенаведеного твердження є те, що з 50 дітей, прийнятих цим учителем, сьогодні залишилося лише 15.

Генеральний субінспектор (підпис).

ДАЧО: Фонд 1241.— Опис 1.— Справа 7.— Аркуш 44.

ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., СЕРПНЯ, 18. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про звільнення з роботи українських учителів, які відмовилися присягати на вірність Румунії

Українських учителів нагонять.

Розпорядком ромуцького секретаряту просвіти на Буковині з дня 18/VIII 1919 ч. 2163 застановлено платню майже двом соткам українських учителів, а як причину надають, що ті учителі не хотіли підписати заяву присяги.

Ми однак заявляємо, що звільнене українських учителів зі служби є актом насильства, актом сваволі, актом злоби. Всі ті учителі, що їх румуни нагнали, вони не сказали, що ніколи не хочуть присягати, а сказали, що чекають на вислід конференції. Вони поступили собі супроти ромунів чесно, бо сказали їм те, що думали. Але-ж вони сказали притім правду. Отже їх нагнали за правду.

[Цензуровано!]

Але коли конференція свого остаточного слова ще не сказала, то ромуцькі власти на Буковині не мають і міжнародного права до стягання такої присяги, а зложене таких присяг викажуть пани як «добровільні» заяви, так як се було з «протестами» та просьбами о волоску школу і «добровільними» асентрунками.

Ми не знаємо, як осудить конференція, але кажім що вона признасть цілу Буковину до Румунії, лише одно сільце припаде до Польщі, а одно десь там в кутку — до України. Що потім буде з тими учителями, що присягали Румунії?

То бо пани румуни нагнали і таких, що підписали, але просили, аби їх лишити на Буковині. А що се?

«Воля НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 18 ВЕРЕСНЯ.

1919 Р., СЕРПНЯ, 18. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ.

Лист С. Петлюри до І. Мазепи в справі відкликання М. Василька з посади посла УНР в Берні

Ісаак Прохорович,

В додаток до моїх конкретних побажань, висловлених під час останньої розмови з Вами (17. VIII), вважаю необхідним, од'їжджаючи на фронт, дещо додати:

[...]

б) В. Темницького як міністра закордонних справ не можна тримати. Це нас буде різати в міжнародних зносинах. Чим скорше це усунення буде зроблене, тим краще для діла.

В зв'язку з цим треба усунути М. Василька з посольського крісла в Берні. Це нас компромітує, бо всі знають Василька як гешефтмахера і австрійського маклера. Для Антанських кругів він абсолютно неприємлемою людиною.

На інформацію за кордоном про наші справи не треба жаліти грошей і відповідні осигновки треба зробити, особливо в Парижі, Празі та Румунії. Інші держави витрачають на це великі суми, а ми самих себе губимо, не звертаючи на це уваги. Треба одкликати на Україну тих людей, що там сидять без діла, витрачають дурно гроші; вони псують справу, а тут би були зараз дуже потрібні. Напр. [иклад]: Б. Матюшенко, Кушнір [Макар], П. Дідушок, В. Левинський і інші. [...]

Поки що на цім кінчаю. Дуже прошу звернути увагу на згадане вище — воно все продиктоване лише інтересами діла.

З повагою Петлюра.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: І. МАЗЕПА. УКРАЇНА В ОГНІ Й БУРІ РЕВОЛЮЦІЇ 1917. — 1921. — КИЇВ, — С. 248-249. 2003.

1919 Р., СЕРПНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про виїзд з Буковини більшості українських інтелігентів після окупації краю румунами та про опозицію до румунської влади тих, хто залишилися

[...] Наша газета виходила через 7 місяців (від лютого до серпня 1919) в тій цілі, щоб поінформувати руский нарід в подіях і світі і показати ему дорогу, котрою ему ступати, щоб забезпечити собі добре положене в державі, до котрої его судьба прилучила. Не наша вина, коли в хвилі, в котрій ромуни заняли Буковину, руский нарід лишив ся без пастира, значить, що тоті рускі люди, котрі були обовязані лишити ся на Буковині та заступати свій нарід перед румунским правительством, оставили по більшій части сей нарід та направилися куда їм хотілося.

А як собі поступали декотрі з оставших ся руских (українских) інтелігентних людей зглядно фактичного стану на Буковині вже тоді, коли прийшли ромуни, то можна судити з того, що відбуло ся в Кіцмани: українська депутація з українским священником заявляє румунській команді: «До Кіцманя не входить, бо ми оголосили там українську республику!»

Видите, товаришу, такий і подібні поступки поодиноких «українских» провідирів спонукали нас видавати нашу газету для руского народа. [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 19 СЕРПНЯ.

1919 Р., СЕРПНЯ, 21. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про те, що мирна конференція ще не прийняла рішення у справі державної приналежності Буковини

Мирова конференція ухвалила, що народи тих земель, які припадуть до Ромунії, мають два роки часу на те, аби висказати свою думку, куди хочять належати.

Буковина заселена двома головними народами — румунським і українським, межі котрими мешкають ще иньші народи. Однак границі Ромунії на Буковині конференція ще не означила, помимо того, що багато панків вже аж захрипли від галасовань

«Воля Народа» (Чернівці). — 1919. — 21 СЕРПНЯ.

1919 Р., СЕРПНЯ, 23. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ.

Лист буковинців до головного отамана С. Петлюри з повідомленням про продовження діяльності Буковинської Національної Ради на Наддніпрянщині після евакуації уряду ЗОУНР

Ч. 1/19

До високоповажаного пана головного отамана Семена В. Петлюри в місци постою.

Члени Буковинської [Української] Національної Ради перебуваючі зараз в Придніпрянській області УНР по евакуації правительства ЗОУНР вирішили на засіданню з 18. 8. 1919 відновити діяльність сеї Ради з метою заступати народні справи буковинської України під сю важну хвилю відповідно народньому інтересови та бажанням сеї країни.

На згаданому засіданню вибрано слідуочу управу Ради:

Д-р Михайло Кочерган як голова,
Роман Жуковський як секретар,
Олександр Штробель як реф. [ерент] для фінанс. [ових] справ,
Северин Іванович як реф. [ерент] для військ. [ових] справ,
Іван Герасимович як реф. [ерент] для прес. [ових] справ.

Високоповажаний пан головний отаман зволють повисше прийняти до вселаска-
вого відома.

Камянець н. [а] П. [оділлі], дня 23 серпня 1919 р.

Д-р Михайло Кочерган, голова.

Роман Жуковський, секретар.

[Напис на печатці: Буковенська Національна Рада — УНР — тризуб]

КОЛЕКЦІЯ ОЛЕГА ПАВЛИШИНА. ФОТОКОПІЯ МАШИНОПИСНОГО ОРИГІНАЛУ.

1919 Р., СЕРПНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про організовану протидію буковинських українців румунській політиці щодо анексії цілої Буковини

Хто баламутить руський нарід на Буковині.

[...]

Коли територіяльна комісія мирової конференції в Парижу порішила була від-
тяти від Буковини 56 сіл повздож галицької границі і прилучити їх до польської
держави, ми в сей час обявили рускому народови сей намір і показали опасність,
яка грозить ему в разі, коли мала-б горстка буковинських праволавних русинів
перейти до польської католицької держави. Ми надіялись при тім, що кождий прав-
дивий русин, видячи, як річ стоїть, встане як один муж і буде протестувати рішу-
чо проти згаданого наміру, а то в своїм власнім інтересі.

Но що сталося? Українські проводаторі зачали як раз туманити руский нарід,
що волохи хотять тим протестом здурити руский нарід, бо в Парижі задумують
заоснувати Україну, до котрої мала б прийти і Буковина по Серет. І руский нарід
дав ся по великій части здурити тими українськими патріотами. А прецінь народе-
ви казалось виразно зі сторони ромунів, що то не знати, чи его протест поможе
в Парижу, або его не-протестоване пошкодить Рومунії. І от показалось, що ро-
муни говорили рускому народови правду.

Сегодня вже знаеть ся, що ціла Буковина (кромі 5 сіл в Гуцульщині) лишить
ся при Ромунії. Як видно, не поміг нічо контрпротест (противний протест) зібра-
ний українськими учителями по тих селах і післаний ними п. [анові] Василькови.
Противно. Румунія заняла цілу Угорщину і доказала панам в Парижу, що вона
в стані зробити сама діло, до котрого ціла Антанга не хотілась брати. За те теріто-
ріяльна комісія в Парижу взялась на ново до буковинської справи і от — порішила
дати цілу Буковину Ромунії. Се знає й п. [ан] Василько в Швайцарії. З его послід-
ної розмови (обявленій в посліднім числі нашої газети) виходить его власне пере-
конане, що буковинська справа вже на завше порішена. І то сталось і без протесту
зі сторони українців в хосен ромунів. Ми знаємо дуже добре, що й сей раз українці
скажуть: «то ще не знати як буде».

А ми відповідаємо: Не минеть місяць, тай будете панове українці раз на завше
знати, а то з зеленого стола в Парижу, що ціла Буковина (кромі 5 сіл) принале-
жить до Ромунії. [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 31 СЕРПНЯ.

1919 Р., СЕРПНЯ, 31. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про масову відмову буковинських українців від прийняття румунського громадянства

Хто баламутить руський нарід на Буковині.

[...]

Друга справа, в котрій українські учителі та священники дурять руський нарід, є слідує:

Ми писали, що в короткім часі відбудуться вибори до парламенту в Букарешті. Єго величество король Фердинанд I вже й санкціонував (потвердив) відповідний декрето-закон. Після того закону мають вибори до парламенту відбутися 5, 6 і 7 жовтня, а до сенату кілька днів пізніше. З сеї нагоди наше буковинське правительство розпорядило, щоби виконати в кождім селі відповідні виборчі листи. В ті листи мають записувати всіх виборців, то єсть чесних, некараних людей від 22 року життя до гори. При тім маються пропитувати, чи той, що вписуєся в виборчу листу, без взгляду на свою народність (національність) жєлає приймати румунське горожанство — чи ні. Розумієся, що лише той зможе вибирати, котрий видаєся румунським горожанином. При тім він може бути ромуном, русином, поляком, німцем і т. [ак] д. [алі] по народности. І що виявилося при тій нагоді в руській часті Буковини за Прутом. Знов зачали українські пани баламутити руський нарід. Вони єму кажуть, щоби не приймав румунське горожанство. А як вони самі поступають? Лише дуже мала часть з них на приймила то горожанство. Чому? Бо вони знають дуже добре, що хто не є румунським горожанином, той не може получить від румунської держави румунські леї на 1 кожного місяця. Ми знаємо случаї, де священники і учителі казали народови прямо в очі так:

«Ми мусимо приймати румунське горожанство, бо ми не получимо жалованя, але ви хлібороби не дістаєте нічого від держави, то заявляйте, що ви не хочете румунського горожанства!» Панове українці, як називати сей ваш поступ? Се більше як безсовістність, се лайдацтво взглядно румунської держави, а ще більше взглядно руського народу!

Ви сим поступом гоните руський нарід прямо в пропасть. Чи ж ви не знаєте, що правительство має кождої хвилі право віддалити чужого горожанина зі своєї держави? Що вам pomoже ваш крик по цілій Європі, як румунське правительство забере одного або другого пискатога хлібороба з єго господарства і до 24 годин видасть єго поза Дністер або Черемош? Таж він не є румунським горожанином, щоби з ним богато заніматись! Хто буде в такім разі відповідати?

А ти руський народе, пізнавай вже раз, хто тебе баламутить, і не давайся дурити дураками!

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1919. — 31 серпня.

1919 Р., ВЕРЕСЕНЬ. ЧЕРНІВЦІ.

Таємний звіт про арешт колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга

Будучи поінформованими про те, що колишнього архикнязя Вільгельма де Габсбурга Лотаринзького було арештовано 5 червня прикордонниками на Покутті і що його було доставлено в Чернівці, ми постаралися розшукати подробиці цього, для чого встановили контакт з паном лейтенант-полковником Міхаєм і Маріном Іонеску з полку прикордонників, які небагатьма словами розповіли мені про те, як колишнього архикнязя було арештовано в селі Жаб'я.

Колишній архикнязь і супроводжуючі його особи були доставлені в Чернівці паном капітаном прикордонних військ Дінкулеску і поміщений в готелі Готліб на Поштовій вулиці після того, як тутешня дивізія вжила всіх заходів. Увійшовши в контакт зі згаданим паном капітаном, я отримав від нього наступну інформацію:

Коменданта зони, в якій було арештовано колишнього архикнязя, повідомили про те, що колишній архикнязь перебуває в околицях переодягнений і схований українським населенням, якому він був дуже відданий

Пан капітан Дінкулеску організував переслідування архикнязя за допомогою місцевих поляків, котрі запропонували свої послуги.

5 червня на околиці шосе недалеко від місця, де було схоплено архикнязя, зупинився автомобіль. Шофер, після деяких сумнівів, повідомив пана капітана, що він залишив колишнього архикнязя з машиною на шосе, звідки той мав зайти в будинок, де мав якісь справи.

Внаслідок цього пан капітан арештував шофера, послав з автомобілем до комендатури, потім, довідавшись про місце схованки архикнязя, послав туди кілька озброєних загонів. Один з них, під проводом пана офіцера виявив колишнього архикнязя і супроводжуючих його осіб в будинку священника села Жаб'я, що знаходиться на відстані 40 км від Коломиї, в околі Козловець, в лісній місцевості.

Було арештовано: 1. Колишнього архикнязя де Габсбург-Лотарингського, званого полковником Василем Вишиваним, званого князем Стефановичем і відомого під псевдонімом Церус Говска; 2. Його ад'ютанта, колишнього капітана австрійської артилерії Рубеша фон Ларіша з його дружиною Євгенією, українця; 3. Народного поета Петра Шекерика, депутата Української [Національної] Ради і 4. Колишнього комісара міста Косова, а саме Угриня, українця.

Всі вищезгадані були доставлені 7 червня цього року, поміщені в двох кімнатах вищезазначеного готелю і перебували тут під суворим наглядом, доки вранці наступного дня були переведені в дивізію, звідки о 12.20 спеціальним поїздом були доставлені до генерального штабу в Бухарест.

Двоє інших супроводжуючих колишнього архикнязя, а саме колишній підфіцер Апанович і професор Устиянович, більшовицький агітатор, замішаний в розтраті 500 000 корон Народної Каси, разом зі священником і іншими особами, були затримані і арештовані в комендатурі в Коломиї, де ймовірно внаслідок проведеного розслідування разом з шофером були направлені до генерального штабу Буковини.

Затриманий є колишнім архикнязем і втішався великою популярністю українського населення і разом з Коко Васильком та іншими запекло боровся за реалізацію прагнень української іреденти у всіх областях, заселених українцями.

Уряд дозволив архикнязю Вільгельму Габсбургу з супроводжуючими його особами виїхати до Кам'янця-Подільського через Хотин або Атаки

«CODRUL COSMINUL» (Чернівці). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 5. АТАКИ-СОРОКИ.

Протокол переходу через український кордон колишнього командира корпусу Українских Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга

Сьогодні, 5 вересня 1919 р.

Ми, Костянтин Герлеску, спеціальний комісар в дирекції поліції і загальної безпеки [сігуранци] міністерства внутрішніх справ, Александру К. Панаїгеску, підшеф спеціальної служби генерального субінспекторату безпеки [сігуранци] Буковини і Ангел І. Тетерану, підкомісар класу І в поліції пункту Атаки-Сороки.

У відповідності з наказом генерального штабу № ... від вересня 1919 р. і на підставі повноважень пана директора поліції і загальної безпеки [сігуранци] вищезазначені особи перейшли кордон.

Констатуємо, що сьогодні о 10 годині, перейшовши через пункт Атаки-Сороки, нами передано українським офіційним військовим установам наступних осіб:

Пана 1. Полковника Василя Вишиваного, архикнязя Вільгельма де Габсбурга.

Пана 2. Капітана Едуарда Рубіша [Saubichi] Лерішенка [Lariemko];

3. Лейтенанта Миколу Ангріна Безгрича, всі військові;

4. Петра Хатищика Данікова, депутата Української Ради;

5. Пані Євгенію Лерішенко [Lariemko], дружину капітана Лерішенка.

Про що укладено цей протокол в трьох примірниках.

Спеціальний комісар Герлеску.

Підшеф спеціальної служби сігуранци Панаїтеску.

Субкомісар класу I Тетерану.

«CODRUL COSMINUL» (Чернівці). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., вересня, 10. Чернівці.

Звіт про передачу румунськими офіцерами українській владі колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга

Згідно з вашими повноваженнями для супроводу з Чернівців до станції Ларга полковника Василя Вишиваного (архикнязя Вільгельма Габсбурга) разом з його свитою, який прибув з Бухаресту в супроводі спеціального комісара сігуранци Константіна Герлеску, маю честь звітувати про наступне.

З станції Чернівці ми виїхали 7 вересня о 13.30 і досягли станції Ларга о 19 годині, де були прийняті лейтенантом Нікітою з 29 піхотного полку як представником 8-ї дивізії. Він сказав нам, що має наказ супроводжувати нас до пункту Ворновиця на Дністрі, зв'язаного залізницею зі станцією Ларга, далі відправитися на потязі до пункту Ларга. Не знайшовши легального пункту переходу через Дністер до України, ані жодної офіційної особи в жодному селі, кому ми би могли офіційно передати ескортованих нами осіб, ми троє, а саме лейтенант Нікіта, комісар Герлеску і я вирішили повернутися на станцію Ларга і на другий день доставити полковника з його свитою до сполученого залізницею пункту Атаки-Сороки, який знаходився в передмісті українського міста Могилів.

О 5 годині 8 вересня 1919 року ми відправилися потягом з Ларги і о 9 годині досягли Атак і, повідомивши звітди українського начальника поліції міста Могилів, який прибув в Атаки з човнами, потрібними для передачі довірених нам осіб, як видно з долученого протоколу.

Можу додати, що в часі, коли я контактував з архикнязем, він був дуже вдячний за те, в який спосіб до нього ставилася румунська влада в той час, коли він перебував в Румунії, дякуючи під часі розставання і обіцяючи передати вдячність нашій найвищій владі.

Додаю, що між агентом, який супроводжував архикнязя та архикнязем під час супроводу мала місце розмова.

Чернівці, 10 вересня 1919 р.

«CODRUL COSMINUL» (Чернівці). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 10. СЕН-ЖЕРМЕН.

Із Сен-Жерменського мирного договору про відмову Австрії від Буковини на користь Румунії

Відділ IV.
Румунія.
Стаття 59.

Австрія відмовляється, наскільки це їй стосується, на користь Румунії від будь-яких прав та повноважень на частину колишнього герцогства Буковини, розташовану по цю сторону кордонів Румунії, як вони будуть потому встановлені Головними Союзними та Об'єднаними Державами.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: ИТОГИ ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКОЙ ВОЙНЫ.
СЕН-ЖЕРМЕНСКИЙ МИРНЫЙ ДОГОВОР. — МОСКВА, 1925.
ПЕРЕКЛАД З РОСІЙСЬКОЇ.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про еміграцію з Буковини українців, які не бажали підкорятися румунській владі та про відмову багатьох українських сіл на Буковині від румунського громадянства та від участі в виборах до румунського парламенту

І сюди і туди, та до дому навкруги!
[...]

Отся щодення історія згаджає ся зовсім з нашими «українськими» націоналістами, які хотіли покинути свою стару, правдиву матір Буковину і пошукати собі якоїсь мачухи, від якої забезпечали собі більше любови та щастя. Їм мабуть вбились якійсь примхи в голову. Вони мріяли про велику Україну, для котрої бажали забрати чужі краї, хоч ще й не існувала українська родинна земля в признаній й консолідованій формі.

Але коли вони побачили, що давніші пани Буковини «молдовани» зайшли на місце неправильних посідателів «австрійців», вдоволяли ся вони самі вимандрованем без краю до Галичини, за яким сягав Львівський конгрес з осени 1918 р.

І так вони виїхали: але не лише ті, котрі там приналежні, там родились, а таки і деякі такі, що їх предки, їх родичі тут освоєні, на жаль і встид свого рода і навіть деякі резеші. Декотрі вступили до цивільної служби, інші знова до галицкої укр. [аїнської] армії і так то велось аж до наступу ромунських військ на Галичину, щоб поставити непереломний мур між угорськими а російськими большевиками. Тепер настала біда, багато буковинців пішли з уступаючими ся галицкими легіонерами, але найбільша часть полишила ся в обсаженій області.

Коли-же ромуни покинули Галичину а на їх місце прийшли поляки, то вхопили і наші буковинські «українські» патріоти за свій ранець і вернулись засоромлені з краю, де їх уважали чужинцями і сталось як в попередній історії з невдоволеною молодичею: «і сюди, і туди, та до дому навкруги».

Але дивним дивом повернули і люди, що властиво туди належать, люди, які походять з Галичини, а лише їх родичі або вони самі переселились на Буковину, а все-ж таки вони не схотіли зістатись в Галичині. Тому то порадили би ми тим загорілцям-патріотам Буковини, що бажать підчинити навіть одну часть сего краю польському панованю, щоби вони роздумали над тим, чому-ж то їх однодумці, які виманрували до Галичини не хотілись там лишити. Спитали би ми

того учителя, що недовго тому казав до православних селян, що вони вже в коротці не будуть ходили до їхньої старої церкви, але до косяціола: як він собі то поясняє?

З таких річий можна як слід побачити, як тяжко засліпила національна загорілість людей і що вона їх зробила недотепними, оцінити дійсність так, як вона є. Остаточно можна з сего побачити, що люди власне й не хочуть порозуміти куди річ прямує, навпаки, вони засліплюють інших, щоби їм опісля пошкодити.

Здасть ся, що не треба бути філософом, щоб зрозуміти, що дієть ся навкруги нас. Лише годить ся відтворити очі і розсудно роздумати, а побачить кождий як ся річ має. Скільки то лише пророцтв до тепер порозсіяли: одні з противників румунів віщали, що Австрія повстане наново, другі, що прибудуть українці, а треті навіть приготувляли ся гостити большевиків; інші розсівали вісти про революцію і так то говорили на певно, що подавали навіть для своїх віщувань певні речинці, як 1 грудня, новий рік і т. [ак] д. [алі]. А що зі всего здійснилось? Нічого! Натомість побили румуни російських большевиків, заняли Галичину, бороли ся успішно з уграми, а на кінець заняли Буда-Пешту.

І тут на Буковині вони зістануть і звідси не рушать ся ні на крок. Чому? Вже з поединчої причини, що їм ніхто не може заявити, щоб забрались з краю, бо країна его, в него більше права і сили. Противно, країна приналежала румунам, Австрія зрабувала єї, а тепер вона вернулась до матери-Ромунії. За те, що вони на-трапили тут і гостей, яких перед 140 роками не було, то вони нічого не можуть, цей факт не має силу змінити права посідателя.

І так Буковина зістанеь по Ромунії, і не pomoже ніяке протестованє, ні будь яка агітація. Щодо русинів, то їм зістаєь лише одно: порозумітись в лагідний спосіб з правительством на те, щоб осягнути права, які служать до культурного і економічного поступу народа, то зн. [ачить] удержанє і вивінованє шкїл та увагу при поділі земель. Если руский нарід послухає троюдників і викажеть ся при кождій нагоді ворожним румунському правительству, то правительство може кожух обернути і сказати: «Если ви такі, то пострівайте! Прийде коза до воза». Не хочете ви бути румунскими горожанами, не будете хіснувати і їхними правами. Хоч скілька сіл не записались в виборчу лісту, то на тім не згине ні світ ні румунска держава, але коли сі села опісля побачуть, що вже «нема куди» і повернуть ся, як та розгнівана молодиця або ті українські мандрівники з Буковини, що вернули з Галичини, та попросять: «дайте і нам поле, дайте нам школу, дозвольтє і нам кредитів!» то правительство на них навіть і не з'уважає. Хто тоді їм pomoже? Чи українский учитель чи священник, що їм тепер так фальшиво порадив?

Такі то питання може собі кождий селянин сам предложити, а если він роздумає все докладно, то найде на них і найліпшу відповідь. Розглянувши такі питання, він буде відносити ся до правительства так, що ему опісля ніхто на може сказати: «а прийшла коза до воза!»

Тому то бережи ся руский роде! Вогнем бавитись дуже небезпечно. Тоті, що думають пошкодити румунам, пошкодять лише своему рускому народови. А ви подумайте лише те, що если ви заявляєте, що ви не хочете бути в Ромунії то ви і заявляєте, що ви не хочете проживати і на Буковині, бо хто задумає забратись на Україну, той не возьме кус Буковини з собою, як то принесли галицкі переселенці їхні діти до нас в веренях.

Могло-би статись, що не вдасть ся многим вернуть «до дому навкруги», а то було б для них дуже неприємним.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 16. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ.

Запрошення Буковинській Національній Раді взяти участь у засіданнях Всеукраїнського Трудового Конгресу

У. [країнська] Н. [ародна] Р. [еспубліка]

Трудовий Конгрес

Президія

16 вересня 1919 р.

№ 490

м. Кам'янець

До Буковинської Національної Ради.

Московська [вулиця], ч. [исло] 30.

Президія Всеукраїнського Трудового Конгресу прохає прислати свого представника на засідання всіх політичних і громадських організацій і Конгресу з приводу обговорення справи про майбутній Предпарлямент.

Засіданє відбудеться в помешканні Повітової Народньої Управи по вул. Кішинівській о годині 6 у середу 17-го ц. [ього] вересня.

Голова Президії [підпис]

Діловод О. Калиновський.

КОЛЕКЦІЯ ОЛЕГА ПАВЛИШИНА. ФОТОКОПІЯ МАШИНОПИСНОГО ОРИГІНАЛУ.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 18. ЧЕРНІВЦІ.

Заява німецької Народної Ради про відмову брати участь у виборах до румунського парламенту

Німецька Народна Рада повідомила:

«Тому що виборчий закон для Буковини не містить принципів справедливого, демократичного виборчого порядку ані через встановлення національних виборчих курій, ані через пропорційність виборчих повітів населенню провінцій; тому що внаслідок протиприроднього розподілу виборчих округів через об'єднання провінційних міст з сільськими громадами результати виборів в жодному разі не відповідатимуть національній і економічній структурі населення; тому що виборчий закон безсумнівно має на меті порушити права національних меншостей на представлення в парламенті відповідно до їх чисельності, податкової спроможності і культурного значення; тому що велике число представників національних меншостей не допущено до виборів внаслідок несправедливого позбавлення права громадянства; і нарешті дальше існування стану облоги і цензури преси після розписання виборів робить неможливою справедливу виборчу акцію, Німецька Народна Рада Буковини вирішила проголосити про свою відмову брати участь у виборах через не висунення власних кандидатів.

За Німецьку Національну Раду:

Д-р Альфред Кольрус, д-р Алоїз Лебутон».

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 20 ВЕРЕСНЯ.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 20 ВЕРЕСНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 18. ЧЕРНІВЦІ.

Заява єврейської національної партії про відмову брати участь у виборах до румунського парламенту

Єврейська національна партія прислала наступне повідомлення:

«Тому що виборчий закон для Буковини не містить принципів справедливого, демократичного виборчого порядку ані через встановлення національних виборчих курій, ані через пропорційність виборчих повітів населенню провінцій; тому що внаслідок протиприродного розподілу виборчих округів через об'єднання провінційних міст з сільськими громадами результати виборів в жодному разі не відповідатимуть національній і економічній структурі населення; тому що виборчий закон безсумнівно має на меті порушити права національних меншостей на представлення в парламенті відповідно до їх чисельності, податкової спроможності і культурного значення; тому що велике число представників національних меншостей не допущено до виборів внаслідок несправедливого позбавлення права громадянства; і нарешті дальше існування стану облоги і цензури преси після розписання виборів робить неможливою справедливую виборчу акцію, єврейська національна партія вирішила проголосити про свою відмову брати участь у виборах через не висунення власних кандидатів.

За єврейську національну партію:

Д-р Фрідріх Білліг, д-р Маєр Ебнер».

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 20 ВЕРЕСНЯ.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 20 ВЕРЕСНЯ

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 18. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про заяву соціал-демократичної партії щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту

Вибори а ми.

На Буковині розписані вибори до румунського парламенту. До тепер завсігди можна було спостерети, що під час виборів між народом панувало більше заінтересоване, більший рух, оживлена агітація, збори, промови... Тепер всего сего не видно, не чути. А коли хто й говорить про вибори, то хиба в формі питань: Чи має Румунія право на переведене виборів на Буковині, [Цензуровано!]? Чи маємо ми право вибирати послів до румунського парламенту? Серйозних, поважних промов, розмов про переведене виборів, про ставлене кандидатів не має.

У сім часі повнім зневіри звертають ся і до нас з питаннями: Що робити? Що ми, соціал-демократи, робити задумали?

Таких питань передними часами до нас не ставили. Бо ми соціал-демократи при виборах до парламенту брали завсігди живу участь. Парламент-же, се одиноке місце, де ми могли отверто і без застережень проголошувати соціалістичні ідеї, де ми могли з успіхом бороти ся і обставати за правами широких мас робочого народу. Однак обставини, під якими ми тепер жиємо, не викликали в нас пожаданого одушевлення із-за виборів. В часі, коли цензура не дозволяє свобідної думки в часописи; стан облоги, який не дозволяє на свобідне життя; сотки шпівнів, які слідять за кожним, чи він не «агітує» — в такім часі не може бути одушевлення із-за виборів...

Під такими обставинами соціал-демократична партія, яка уважає переведене виборів вже тепер як актом передчасним, приневолена відказати ся від участі у виборах.

Сам виборчий закон, поділ виборчих округів, а не менше і уклад переведення виборів знищили в народі всяке заінтересоване до виборів; свідомий пролетарят рівнодушно придивляється цілій виборчій акції, а коли й приступить під напором присилування до голосованя, то прийде з порожньою карточкою.

Дивно, чому верховоди, які переводять в такий спосіб вибори, не роблять сего діла поединчнійше, іменуючи послів, і кінець був би всему.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 18 ВЕРЕСНЯ.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 20. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про спільну заяву українських консервативних партій щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту

Відмова від участі у виборах українців.

З боку рутенців ми отримали наступне повідомлення:

В неділю, дня 14 ц. м. представники російсько-національної і української фракцій були запрошені міським головою Сіміоновичем на політичну нараду. Від імені неприсутнього уповноваженого міністра міський голова заявив, що уряд надає великого значення тому, щоб рутени Буковини брали активну участь у виборах, та щоб вислали своїх представників як до парламенту, так і до сенату; уряд згоден відпустити рутенам кілька мандатів.

На це повідомлення міського голови запрошені представники обох фракцій заявили, що через продовження існування стану облоги і через невблаганну пануючу цензуру преси вони не мають можливості порозумітися з широкими масами народу. Нехай уряд спершу відновить свободу зборів і свободу висловлення думки, і лише після вияснення народної думки запрошені представники фракцій будуть в стані уточнити уряду точку зору рутенського народу.

А тому що уряд до сьогоднішнього дня, 20 вересня, дня останнього строку висунення кандидатів, не задовольнив справедливих бажань поставлених з рутенської сторони і рутенський народ не має можливості брати участі в виборчій кампанії, то представники обох фракцій ухвалили одногolosно проголосити про свою відмову від участі в виборах, а отже і про відмову від висунення кандидатів.

За російсько-національну фракцію:

Проф. д-р Евген Козак, д-р Касіян Богатирець.

За українську фракцію:

Д-р Володимир Филипович, д-р Касіян Бриндзан.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 21 ВЕРЕСНЯ.

«GEMEINSAME AUSGABE «CZERNOWITZER ALLGEMEINE ZEITUNG» UND

«CZERNOWITZER TAGBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 21 ВЕРЕСНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 20. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про заяву українських консервативних партій щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту

Заява рутенців.

Крім німецьких і ромульських газет, дістала і наша часопись від чотирьох «рутенців» заяву такого змісту¹:

Се заява заступників рутенців. Ех, рутенці-рутенці, чи вам не соромно, не совісно звати себе перед світом рутенцями?! Шкандал, що люди з титулом «доктор» настільки понижують ся, що не мають партії, а лише фракцію (партійку). Дальше вже би вам знати, що на Буковині є українці, а немає ніяких рутенців.

Чи-ж ви не могли виконати тої місії без шкандалу?

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 9 ЖОВТНЯ.

1919 Р., ВЕРЕСНЯ, 26. БУХАРЕСТ.

Повідомлення міністерства закордонних справ Румунії про призначення торгівельним представником УНР представника Буковини Михайла Догомилю

Міністерство закордонних справ.

Дирекція протоколу і персоналу, № 13346.

Бухарест, 26 вересня 1919 р.

Його експеленції пану І. Ністору, уповноваженому міністрові Буковини.

Пане міністре!

Міністерство промисловості і торгівлі повідомило, що українська дипломатична і військова місія Української Республіки в Румунії іменувало торгівельним представником цієї республіки в Румунії пана д-ра Михайла Догомилю, який мешкає в Чернівцях, вулиця Панська, 34.

Смію просити вищезгаданого пана міністра зволити надати нам при нагоді відомості про це призначення і про особу пана Догомилі.

Міністр (підпис).

ДАЧО: ФОНД 6. — ОПИС 1. — СПРАВА 120. — АРКУШ 1.

РУКОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ЖОВТНЯ, 1. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ.

Повідомлення Буковинської Національної Ради про відкликання М. Левицького зі своєї делегації до прибічної ради диктатора ЗОУНР Є. Петрушевича

Буковинська Національна Рада.

Ч. [исло] 17.

До високоповажаного пана радника Модеста Левицького в м. Кам'янці Подільським.

¹ Дивись документ від 20 вересня 1919 року «Повідомлення про спільну заяву українських консервативних партій».

Увзглядняючи повний брак часу у високоповажаного пана радника, який не дозволяє йому брати сталого уділу в засіданнях Буковинської Національної Ради і в той спосіб інформувати ся о її біжучих постулятах в ціли відповідного заступлення в Прибичній Раді п. [ана] диктатора З. [ахідної] О. [бласті] У. [країнської] Н. [ародної] Р. [еспубліки] — Буковинська Національна Рада рішила на засіданню Президії з дня 1/10 1919 відкликати високоповажаного пана радника з делегації своєї до Прибичної Ради п. [ана] диктатора З. [ахідної] О. [бласті] У. [країнської] Н. [ародної] Р. [еспубліки].

Рівночасно дозволяє собі Буковинська Національна Рада виразити високоповажанму пану раднику свою найщирішу подяку за дотеперешню для рідного краю правдиво хосенну працю.

Президія Буковинської Національної Ради

Голова

Секретар

Кам'янець-Подільський, « жовтня 1919 року.

КОЛЕКЦІЯ ОЛЕГА ПАВЛИШИНА. ФОТОКОПІЯ МАШИНОПИСНОГО ОРИГІНАЛУ.

1919 р., жовтня, 3. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про участь в роботі українського уряду буковинця, колишнього бургомистра Чернівців О. Безпалка

З України.

В той час як вся військова сила України є об'єднаною в руках Петлюри, Україна має два офіційних уряди, а саме:

1. Галицький уряд, який складається з Петрушевича як голови і членів доктора Голубовича, д-ра Мирона і Витвицького, котрі одночасно беруть участь в раді міністрів України, котра має свій осідок в Кам'янці-Подільському. Система двох урядів служить для мети довести світові, що українці також претендують на українські області Галичини.

2. Український уряд, який складається з Мазепи як голови і міністра внутрішніх справ; Лівичького, міністра закордонних справ; полковника Петрова, міністра воєнних справ; Сигобіна, міністра морських справ; Шагіна, міністра торгівлі і Безпалка, міністра публічних робіт (Безпалко є буковинським соціал-демократом, був учителем в Чернівцях і під час українських подій в листопаді минулого року бургомистром міста Чернівці).

Існує ще контрольний орган як найвища влада, так звана Директорія, яка складається з Петлюри як з голови і Маляренка і Швеця як членів. Управління є впорядкованим і опирається на селянство. Лише надзвичайна дорожнеча і реквізиції для військових цілей важко переносяться. Один лікоть сукна коштує 500 рублів, одна пара черевиків 1 500 рублів, одна пара чобіт 3 000 рублів, один кілограм сала 50 рублів і один пуд хліба 500 рублів.

(«Adeverul»)

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 3 ЖОВТНЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., жовтня, 4. Чернівці.

Заява уповноваженого міністра Буковини І. Ністора щодо негайного відкликання торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі в разі його втручання в політичні і культурні справи буковинських українців

Панові міністрові зовнішніх справ в Бухаресті.
(диктовано паном міністром)

Копія.

Пане міністре,

На посланий вами лист № 13 346 від 26 вересня 1919 р. стосовно іменування пана д-ра Михайла Догомилі торговельним представником Української Республіки повідомляю, що пан Догоміля, колишній суддя в Селятині на Буковині є за походженням буковинський рутян і добре відомий в наших колах з австрійських часів. Свого часу він мав політичні зв'язки з ренегатом Кюко Васильком, натомість в недавні часи він став довіреною особою української уряду на Поділлі.

Для полегшення обміну товарів між Румунією і Україною іменування українського торговельного представника в Чернівцях є своєчасним. Але не можна допустити втручання пана Догомилі в політичні і культурні справи його одноплемінників на Буковині.

Негайно після того, як буде можна ствердити втручання такого роду, я буду вимагати його відкликання.

І. Ністор.

4. 10. 1919

ДАЧО: Фонд 6.— Опис 1.— Справа 120.— Аркуш 3.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., жовтня, 9. Чернівці.

Повідомлення про насильницьке впровадження румунської мови на Буковині

Ми підносимо однак, що головною річю є лише порозуміне, а не що иньше. Та й заведене мови порозуміння може відбувати ся вже в сталій державі, а не на землях, про які та держава ще не певна, що вони єї.

Возьмім тепер під розвагу поступоване ромунів на Буковині.

[Цензуровано!]

Ромунські верховоди старають ся ріжними способами [цензуровано!] зронуьщити Буковину. По всіх правительственних урядах, по судах, ба вже й на залізничних урядах та на почті виготовляеть ся потрібні письма лише в ромунській мові. По всіх громадских урядах в українських громадах поприбивано ромунські написи. Там та не там холітаеть ся на дручку бляха в ромунських красках. Дороговкази по українських громадах також ромунські. А від купців жадаеть ся, щоб «шільди», вивіски, на їх skleпах були лише ромунські.

В сей спосіб думають ромунські шовіністи за кілька місяців зронуьщити всі буковинські села і міста, хотять показати чужим людем, що ціла Буковина ромунською країною. Та вони страшенно милять ся, коли від такого поступованя сподіють ся доброго skutku. Наші гадки не лише всі меншости, а особливо всі українці, але й розважні ромуни, які також осуджують політику теперішних верховодів. А вже й мови нема про погляди світа на поступоване сих панів. Та що

обходить сих людей світ, що їх обходить щасте і будучність їх держави, коби їм було добре, а держава, нарід — се байка.

«Воля народа» (Чернівці).— 1919.— 9 жовтня.

1919 р., жовтня, 14. Кам'янець-Подільський..

Повідомлення про складання присяги на вірність Українській Народній Республіці

Дня 14 жовтня с. [ього] р. [оку] відбула ся в Каменці урочиста присяга власти республіки і війська на вірність вітчизни — демократичній Українській Республіці. Програма і порядок сего великого свята України, що виробила Рада Міністрів дуже широка. Свято відбуло ся величаво.

«Воля народа» (Чернівці).— 1919.— 6 листопада.

1919 р., жовтня, 16. Відень.

Повідомлення про намір Ради Чотирьох залишити Галичину самостійним краєм

З Відня доносять, що «Рада Чотирьох» висказала ся проти того, або Східну Галичину прилучити до Польщі. Східна Галичина має стати самостійним краєм з власним соймом. Про будучність країни має рішити народне голосоване.

«Воля народа» (Чернівці).— 1919.— 16 жовтня.

1919 р., жовтня, 16. Бухарест.

Повідомлення про заяву румунського міністра Буковини І. Ністора щодо вигнання з державної служби буковинських українців, які не склали присяги на вірність румунській державі

Чужі.

Румунський міністер на Буковині д-р Ністор сказав у своїй розмові з відпоручником одной газети в Букарешті: «Чужих, які не хотіли зложити присяги вірности, ми нагнали». Так, румунські власти нагнали передовсім кілька сот українців (учителів, професорів, катехитів, судіїв та залізничників). Але пан міністер Ністор дуже а дуже помиляєть ся, коли називає сих людей чужими. Се люди, яких предки жили на сій землі, ще нім вона стала австрійською провінцією. Таких людей називати чужими, на те лише, щоб мож лекше знищити їх, се — се — ні, історія на таке поступоване не має виразу.

«Воля народа» (Чернівці).— 1919.— 16 жовтня.

1919 р., жовтня, 16. Чернівці.

Повідомлення про голодовий страйк, оголошений українськими політичними в'язнями на знак протесту проти їх безправного семимісячного ув'язнення румунською владою

Слова і діла.

Пан міністер Ністор обіцяє полекші щодо цензури, а пан цензор не допускає оповіщення чистих фактів, як от приміром про голодовий штрайк трьох українських учителів: Аронця, Сверида і Галана, які вже 7 місяців мучать ся в [Цензуровано] тюрмі. Ми цікаві знати, з якої причини цензор конфіскував сю нотатку. Світ довідаєть ся про се і без цензора, а нашою нотаткою ми хотіли лише припімнути компетентним властям, що крайний час аби вони сповнили вже свій обовязок і вяснили справу сих мучеників.

«Воля НАРОДА» (Чернівці). — 1919. — 16 жовтня.

1919 р., жовтня, 23. Берлін.

Лист Миколи Василька до Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного) щодо підтримки Симона Петлюри як голови української держави

Голова Надзвичайної Української Дипломатичної Місії в Швейцарії.

Переклад з німецького кор. Лупошко.

Берлін, дня 23 жовтня 1919 р. [оку].

Ваша високість найдорожчий принце.

Ще в місяці серпні думав я, що ваша високість інтерновані в Румунії, і використува мої добрі зносини з тутешніми румунськими димльоматами щодо порушення справи вашого звільнення.

До сьогодні я не маю жадної відомости, чи я міг чим допомогти вам в цій справі. Зате повідомляють мене — приватно, — що в місці перебування мого уряду відбулася, на щастя, невдала спроба перевороту з метою скинути теперішній режим, а на його місце обрати вашу високість.

Вже в тім, що я пишу: «на щастя», пзнають ваша високість мій погляд: Україна буде і може бути лише тоді відродженою як самостійна держава, коли її судьба в цім тяжкім часі затримає головою держави і начальним вождем війська Петлюру.

Лише він зможе перед широкими масами України нести прапор державної самостійности і лише він може усунути, хоч би частинно, перед впливою тепер групою держав те недовіря, яке існує переважно з часів Берестя, до українців (німецько-австрійсько-Габсбурська приязнь).

Я переконаний, що також і ваша високість лише так, а не иначе думають, бо непохитне є мое довіря до вашої безкорисної любові до нашого народу, як також і запорука, що ваша високість правдиво розуміють наше сучасне положення, і тому льогічно мусять прийти до тих самих, як і я, висновків, що саме корисне в цей час для України. Тому мета цих рядків не є, в ніякому разі, відтягнути вашу високість від участі в такій акції, — бо я ні на хвилину не сумніваюсь, що ця акція, напевно, не була інсценована з відома вашої високости, — але я хочу чк ваш старий, вам від серця відданий дорадник, лише просити вашу високість вжити вашого впливу, який ви маєте заслужено в багатьох українських патріотів, лише й лише. Для тог, щоб все гуртувалось коло останнього якоря порятунку, якого ще має українська ідея — коло Петлюри й щоби

передчасно не надуживали вашої особи. Особисті самолюби (честолюбці), які, на жаль, маються також і у нас, можуть думати, що коли б лише влада була вкинута в ваші руки, то всі патріоти стали-б до вашого розпорядження. Ні, [ваша] високість, так справа не обстоїть: я був, є і остаюсь вашим вірним прихильником і приятелем: жаден инший як я не знає оцінити вашу витривалу приязнь до нас українців за часів старої Австрії; одначе... коли б Петлюра був усунений і мене повідомили б, що ваша високість стоять у владі, полишив би я свою посаду. Буз різниці, чи ваша високість брали участь в перевороті, чи цей видвигнув вашу високість без вашого відома. І так само, як і я, ваша високість знають докладно, що я звичайно знаю настрої, — зроблять всі поважні українські патріоти.

Це було моїм мужнім обов'язком чесно, як я завжди призвичаєний, відкрити очі вашій високості також і в цьому випадку.

Зі згаданої на початку чутки лише одно мало мене дійсно втішити, це те, що ваша високість повинні вже благополучно знаходитись на українській території. Цоли це дійсно так, то повинні ваша високість бути повідомленим, що я з липня місяця працюю тут, в Швейцарії, як голова дипломатичної місії.

Тому що ніхто не знає нашого колишнього листування, не знає також ніхто, які погляди на німецький курс і др. [уге] заступав я, також ніхто не знає як зненавидів мене наш останній цісар, то буде легко багатьом ворогам України представити мене як «германофіла».

Також і мої зносини з вами, ваша високість, дають почин ворожим доносчикам поширювати байку нашої співпраці на користь цісаря Карла.

Один з нам повинен колись писати спогади (тетіоне), щоб правда вийшла на світло денне і тоді буде ясно, що колишній архикнязь Вільгельм не був звичайним княжим честолюбцем, лишн дійсно щирим українським патріотом. Щоб цей ваш образ не був знищений в історії, почуваю я своїм обов'язком написати вищезгадане вашій високості.

Хай Господь береже вашу високість.

З найщирішою повагою і прив'язанністю

Николай Василько (с. [воєю] р. [укцДАВО України: Фонд 3696. — Опис 1. — Справа 1776. — Аркуші 1-2. Оригінальний машинопис.

1919 р., жовтня, 28. Чернівці.

Повідомлення про перебування в Чернівцях українського бургомістра м. Чернівці, міністра праці УНР О. Безпалка

Гостина тов. [ариша] Безпалка в Чернівцях.

Сего вітвірка загостив до Черновець міністер Української Републики товариш Осип Безпалко. Товариш Безпалко, який через довші роки так горячо, як ніхто перед тим, займав ся організацією соціал-демократичної партії на Буковині, міг переконатися, що його щира мозольна праця не пішла даремно. І хоч місцево-краєві і «так далі» обставини не дозволили на ширшу обміну гадок, то кождому, кого лише стрітив товариш, світила радість з очий, що міг хоч щирим поглядом привітати й поздоровити дорогого гостя.

Відорганізації соціал-демократичної партії приносимо товаришеви Безпалкови на його любій Буковині як найщиріший привіт і поздоровлене!

«Воля народа» (Чернівці). — 1919. — 30 жовтня.

1919 Р., листопада, 6. Чернівці.

Привітання українського бургомистра м. Чернівців, міністра праці УНР О. Безпалка до буковинців з нагоди першої річниці утвердження української державної влади на Буковині

До українського робітництва і селянства Буковини.

Відвідуючи в приватних справах Чернівці, не можу їх опустити, щоби з щирою думкою не спімнути робочого українського народу Буковини і не дати привіт йому від робочого народу Соборної України.

Нарід України стоїть в тяжкій боротьбі о своє признане а разом з тим за признане демократичної думки на сході Європи цілим світом.

Ту боротьбу переводить він з нечуваним доси в людській історії героїзмом а надгорода за його мозольні труди, його самостійність недалеко.

Український нарід з певністю здобуде свою самостійність і тим самим і в тій хвилі збратає ся зі своїми сусідами в демократичнім союзі для забезпечення тривалого мира на сході і для спокійного розвитку свого і тих народів.

Ми можемо бути спокійні за свою будучність і горді на нашого народного генія, що веде нас до завзятої боротьби і до побіди.

Осип Безпалко,

народний міністер праці Укр. [аїнської] Нар. [одної] Республіки.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 6 Листопада.

1919 Р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення про інтерв'ю, дане в Чернівцях українським бургомистром м. Чернівців, міністром праці УНР О. Безпалком

Розмова з українським міністром праці, товаришом Безпалком.

Наш редактор мав розмову з тов. [аришем] Безпалком, з якої дещо можна довідатись про ситуацію на Україні.

Тов. [ариш] Безпалко заявив передвсім, що він приїхав до Черновець в своїх особисто-приватних справах, але як член і організатор нашої соціал-демократичної партії він подасть можливі пояснення про стан на Україні. У відповідь на поставлені питання тов. [ариш] Безпалко сказав:

Україна бореть ся ще й тепер о свою самостійність. Сею думкою переняті всі українці, а правительство старається переконати світ, а особливо Антанту, що справедливе і тривале полагоджене питання на Сході неможливе без признання самостійности України. Селяни дуже радо віддають збіже і иньші потрібне для армії, а й радо й численно вступають добровільно до війська. Українське правительство виходить з того становиска, що порозуміне між Україною а єї сусідами вийде на користь обох сторін і тому стараеть ся всіма силами навязати мирні зносини з сусідними державами. Ніхто з сусідів не може зробити якого закиду правительству України, що воно не хотіло або відкинуло правдиве щире предложене до порозуміня, а навпаки саме українське правительство, де лиш може, дає почин до такого навязаня мирних і приязних зносин. Українське правительство може виказатися вже й значними успіхами в сім взгляді. Неможливо було дотепер дійти до якого порозуміня з царськими генералами Денікіним і т. [ак] д. [алі], які змагають до відновлення давньої Росії, не узнаючи ніяких окремих прав для України.

Дотично національних меншостей тов. [ариш] Безпалко сказав:

Українське правительство стоїть із всіма національними меншостями на якнайліпшій стопі. Права меншостей забезпечені законом. Ніхто з меншостей

не відчуває того, що він належить до меншости, бо він тішить ся і користає тими самими правами, що й більшість. Ніякого утиску меншости не зазнають, а жиди мають навіть свого міністра для національних справ.

При кінці висловив тов. [ариш] Безпалко свою втіху із-за зросту організації і солідарности робочого народу на Буковині і висказав своє признане зглядом нашої часописи.

«Воля народа» (Чернівці). — 1919. — 6 листопада.

1919 р., листопада, 6. Чернівці.

Повідомлення про персональний склад найвищих органів української державної влади та про участь в роботі уряду УНР представника Буковини Осипа Безпалка

Влада Української Народної Республіки.

Директорія: Симон Петлюра, голова; Андрій Макаренко і Федір Швець.

Рада міністрів: Ісаак Мазепа (соц. [іал]-дем. [ократ]), голова, міністер внутрішних справ; Дмитро Одрин (соц. [іал]-рев. [олюціонер]), заступник голови, міністер здоровля і опікування; Андрій Лівницький (соц. [іал]-дем. [ократ]), міністер юстиції і керуючий мін. Закордонних справ; Борис Мартос (соц. [іал]-дем. [ократ]), міністер фінансів; Микола Шадун (соц. [іал]-дем. [ократ]), міністер народної господарки; Осип Безпалко (соц. [іал]-дем. [ократ]), міністер праці; Іван Паливода (соц. [іал]-рев. [олюціонер]), керуючий міністер почт; Микола Тимошенко (безпартійний), кер. міністер шляхів; Іван Петрів (безпартійний), кер. міністер військових справ; Іван Огієнко (безпартійний), міністер культів; Петро Холодний (безпартійний), кер. міністер осьвіти; Пінхос Красний (жид. [івська] фолькпартай), міністер жидівських справ і Микола Черкаський (соц. [іал]-рев. [олюціонер]), міністер преси і пропаганди.

«Воля народа» (Чернівці). — 1919. — 6 листопада.

1919 р., листопад. Чернівці.

Лист уповноваженого міністра Буковини І. Ністора про сприяння веденню української пропаганди торговельним представником місії УНР М. Догомилею та про обставини перебування в Чернівцях міністра уряду УНР О. Безпалка

Витяг з листа пана уповноваженого міністра панові міністрові зовнішніх справ від? листопада 1919 р.; 26/ges. Бухаресті.

Копія.

При цій нагоді вважаю своїм обов'язком довести до вашого відома, що д-р Михайло Догоміля, якого було затверджено торговельним представником Української Республіки перейшов межу своїх повноважень, намагаючись часто втручатися в політичні питання чи під своїм дахом, чи через одного буковинського українця, румунського громадянина. Звертаю вашу на той факт, що ці намагання допомогти буковинським українцям в їх спробах створити товариства, які претендують на надання благодійної допомоги українцям і є під впливом Кам'янця-Подільського, переходять межі його компетенції і не належать до вимог, які стосуються його як торговельного агента. Звичайно, що всі ці товариства

нікому не допомагають, тому що цей Догоміля і взагалі його одноплемінники, не мають звички дотримуватися слова і намагаються займатися агітацією і політичними питаннями, які не сприяють інтересам порядку на Буковині. Вони особливо зайнялися підбурюванням саме в останні дні, з нагоди переїзду через Чернівці пана Осипа Безпалка, колишнього українського учителя в Чернівцях і керівника соціалістів в Чернівцях, а зараз міністра праці в Україні. Цей пан міністр, був в Бухаресті і повертаючись через Чернівці зробив візит до тутешнього соціалістичного клубу і був тут прийнятий. Зупинившись в своїх колишніх чернівецьких товаришів, він підбурював їх кожночасно до роботи, говорячи, що невдовзі зміниться політична і військова ситуація на Буковині і соціалісти мають бути готовими на перший сигнал. Звіт сигуранци стосовно цього випадку слідує в додатку.

Я вжив тут доречних заходів і посилаю їх для вашої відомості про те, як поширюються українські агітації з того боку Дністра. Ця активність розворушилася тим більш небезпечно, що пан Догоміля походить з Буковини, перед війною був діючим суддею і має дружні зв'язки зі всіма колами українців Буковини.

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — СПРАВА 75. — Аркуш 6-6 зв.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 р., листопада, 14. БЕРН.

Лист голови надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швейцарії М. Василька до голови надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії К. Мацієвича про необхідність визнання за Румунією і Польщею захоплених ними західноукраїнських земель заради підтримки ними УНР

Копія з копії

Надзвичайна дипломатична місія Української Народньої Республіки
в Швейцарії

Берн, 14 листопада 1919 р.

Поважний пане міністр.

Сердечно дякую вам за ваше письмо від 23 жовтня. Утішила мене вістка про
ваші добрі відносини з руминським урядом.

В листах моїх від 5 і 22 вересня поручив я вам нав'язати зносини з п (п). [ана-
ми] д-ром Коммене й Георгом Поппом, котрі-то працювали тут для руминської
преси і тепер живуть в Румунії. Вони можуть вам багато допомогти, бо я знаю, що
вони є великими приклонниками союзу українсько-румунського.

Я роблю що можу, щоб піддержати наші відносини до Румунії. Жію з новим
румунським послом Деруссі в найкращих приватних зносинах. Перед вчора давав
я вечерю в честь відїздаючого бувшого румунського тут посла Покляно, в ко-
трій взяли участь і новий посол і радник посольства Маргарітеску зі своїми пана-
ми. Панове з руминського посольства помагають мені багато до навязання зносин
з другими дипломатами.

Бачу старання польського тут посольства, щоб ввійти в зносини зі мною,
до тепер я їх виминав, щоб тим не дати причини галицьким українцям до рекри-
мінації й котрі з приводу мого консеквентного держання-ся погромами нашого
уряду «порозуміння з поляками» і так з великим недовір'ям поглядають на мою
працю. Польський військовий аташе в Берн, майор Гурка зістав перенесений
до Букарешту й як я напевно знаю, то лише тому, щоб вести далше порозумін-
ня з Україною. Під час свого тут урядування займав супротив українських справ
дуже симпатичне становище. Так його як і других панів польського посольства

я мало знаю, але через треті особи зостав я, як вище, про його поінформований. На всякий случай було б добре, щоб Ви, пане міністер, не оминали стрічі з ним.

Одинокою причиною, котра здержує Руминію дати нам безмежну поміч, є обережність через її спільні інтереси з Польщею; боячися ослабити зносини з нею. Пан Деруссі вже кілька разів радив мені всього можливого вжити, щоб також між нами а Польщою прийшло до [порозуміння]. Мені здається, що приділення до служби в Букарешті п. [ана] майора Гурку має на цілі вжити руминських впливів в справі нашого спору з поляками.

З повищих моїх слів побачать п. [ан] міністер, що я все ще держуся мети, якої й Ви держитесь, а про котру я писав в докладі від 4. 8. с. [ього] р. [оку] до пана президента Петлюри. Я все ще переконаний, що ми самі не є в можности зробити сю дипломатичну роботу, яка є потрібна для поборення упередження цілого світа до нас завдяки добрим дипльоматам давньої Росії. Тому мусять нашу справу заступати адвокати, котрі є у світі добре закредитовані. В першій мірі входять під уваги руминські дипломати — дальше чехи й поляки.

Страх який має Руминія й Польща перед відновленням великана Росії й економічні інтереси, які має Чехія в утвореню української держави піддержують симпатії тих трьох держав до української ідеї, але цілком природно жадають вони відповідної заплати. В «Руська Країна» застергла вже це собі Чехо-Словакія. Басарабія й Буковина є гонораром для Руминії (гадаю, що головну часть української Буковини вдасться ще вратувати); лишається ще Польща, котра добре знає, як то для нас є потрібним, щоб польські дипломати заступилися за нашу справу перед Антантою, а також вона добре знає, що спеціально Руминія не буде з нами задалеко вдаватися без порозуміння з Польщею й з тої причини, буде певно жадати найбільшої заплати.

Хоч дорогі здаються бути всі адвокати, я обстоюю за уділення тих гонорарів, бо не бачу іншої можности осягнення нашої мети: се суверенности й самостійности України.

Повищими словами сказав я вам, пане міністер, також, як думаю про теперішні дані нам завдання для нашої дипльоматії й з того можете собі уявити, чому я не йду за вашою доброю гадкою в справі поширення в будучині великої світової політики. Ми можемо тільки осягнути відродження нашого державного життя по так довголітнім сні, коли сі держави, котрі мають довіріє Антанти і є ворогами большевиків й Німеччини, т. [о] е. [сть] Чехо-Словакія, Руминія й Польща, приймають нас між себе, в свої круги ділання. Мусимо поки що вздержатися від самостійної орієнтації відносно котрої із держав Антанти; аж коли будемо визнані як суверенна держава, можемо думати про закордонну політику в загальних зачерках.

Через те не маю заміру сказати, що непотрібно є на дальше впливати головно й Франції, Англії й Америці на опінію загалу й на політичні круги в нашім дусі. Ця робота буде підпирати працю наших адвокатів. Найважлише, що Руминія заступається й заступиться за нас, але тільки тоді, коли не держатимуть поляки за руки руминів.

Не можу закінчити писання, не висказавши вам моїх поглядів з приводу слів в вашому листі від 23. X с. [ього] р. [оку] «соціалізм стався неможливим». Чи і як на глибоку підставу має соціалізм у нас на Україні, як підстава державної програми, не можу цього сказати, не знаючи там відносини. Але на підставі спостережень, зроблених тут у Швейцарії, я переконаний, що тільки більшовизм взгл. [ядно] терор збанкрутував та що в короткім часі будуть мати всі держави цілого світу соціалістичні уряди.

Поодинокю може прийти десь ту чи там до реакціонерської епізоди, але слідуєчі літа належать напевно до соціалізму.

В противности до вас вважаю об'явлення війни Денікіну за конечність, — помешавши се, що він сам накинув нам [??], — мусили ми показати [...] світові, що ми також і з оружьем в руках протестуємо проти Всеросії й реакції. Через це об'явлення війни має президент Петлюра великі симпатії серед сих, котрі не терплять тих обох

цілей, — т. [о] є. [сть] що більшість загалу в цілм світі признає рацію президенту Петлюрі. Будучи вправним політиком, гадаю, що забезпечення спокою в цілому світі не буде тільки [...], а що в кінці буде тільки розсуджувати сам загал.

Прошу вас, пане міністер, взяти під увагу ці мої слова.

З правдивим поважанням, Вам підданий

Николай Василько.

...Ваше письмо від 23 с. [ього] м. [ісяця] є також відповіддю на лист мого заступника Миколи Левицького, про котрого мушу сказати, що як найстарший урядовець моєї місії дуже іде мені на руку й совісно працює.

Про політичні висновки його приватних листів не перебираю як все, жадної відповідальности.

ЦДАВОВУ: Фонд 3696. — Опис 1 — Справа 177 — Аркуші 7–8.

МАШИНОПИСНА КОПІЯ.

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ К. ЛУПАШКО.

1919 Р., ЛИСТОПАДА, 21. ЧЕРНІВЦІ.

Звіт про переїзд диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича та колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга через територію Буковини

Утікачі з Кам'янця-Подільського Вільгельм де Габсбург разом з Петрушевичем, колишнім диктатором українського населення та 61 військовими з їхніми родинами, доставлені восьмою дивізією залізницею до генерального штабу.

«CODRUL COSMINUL» (ЧЕРНІВЦІ). — 1934. — Т. VIII.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р. ГРУДНЯ, 5. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення секретаріату внутрішніх справ Буковини про протидію українського священика Стефюка спробам заснувати румунську школу в селі Шипинці

Румунія.

Секретаріат внутрішніх справ Буковини.

№ 36/Res.

Чернівці, 5 грудня 1919 р.

До пана Аркадія Луческула, префекта в Кіцмані.

Пане префекте,

Маємо інформацію, що багато господарів з Шипинців домагаються заснування румунської школи в цьому селі. Дізнавшись про це, український священик Стефюк, співробітник в Шипинцях, в незрозумілий мені спосіб отримав згадане прохання і прочитав його присутнім в місцевій церкві людям, назвавши прохачів зрадниками.

Чи ви маєте відомості про це?

Також прошу вас провести слідство з цього випадку дуже докладно і представити мені звіт про це без запізнення.

Державний секретар внутрішніх справ (підпис).

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — Справа 87. — Аркуш 2.

МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення секретаріату внутрішніх справ про пропаганду, яку ведуть українські інтелігенти Буковини на підтримку вступу буковинської молоді в українську армію

Румунія.

Президійне бюро секретаріату внутрішніх справ.

№ 45/pres.

Чернівці, 6 грудня 1919 р.

До пана префекта в Чернівцях.

Пане префекте,

До нашого відома дійшов факт, що інтелігенти рутянської національності, а саме священики, учителі і інші ведуть інтенсивну пропаганду в середовищі рутенського населення з метою набору рутенської молоді в українську армію, яка викликає дезорієнтацію і є небезпечною для румунської держави.

Прошу надати особливу увагу цьому рухові і вжити суворих заходів для нагляду над ним, щоб припинити таку пропаганду.

Всі зібрані стосовно цього дані нагляду і результати розслідувань, отримані вами, повинні негайно бути повідомлені сюди телефоном, шифрованою телеграмою або особисто.

Ви повинні знати, що негайне інформування про важливі випадки згідно цього наказу несе в собі велику відповідальність.

Державний секретар внутрішніх справ (підпис).

ДАЧО: Фонд 15. — Опис 1. — СПРАВА 5. — АРКУШ 100.
МАШИНОПИСНИЙ ОРИГІНАЛ. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 6. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про українофільство всіх мешканців села Шипинці повіту Серет, особливо священика П. Стефюка

Румунія, міністерство внутрішніх справ.

Дирекція поліції і загальної безпеки.

Генеральний субінспекторат спеціальних служб сигуранци Буковини

№ 5917

6 грудня 1919 р.

Пану уповноваженому міністрові Буковини в Чернівцях.

Пане міністре,

Маю честь покійрно ознайомити вас з отриманими інформаціями:

В громаді Шипинці повіту Серет майже всі мешканці є русофілами, а сам священик села, який є запеклим українцем, веде велику пропаганду в цьому сенсі; майже всі селяни мають зброю, якою таємно володіють і майже кожної ночі чути постріли.

Генеральний субінспектор (підпис).

ДАЧО: Фонд 1241. — Опис 1. — СПРАВА 7. — АРКУШ 74.
ОРИГІНАЛЬНИЙ РУКОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 10. БУХАРЕСТ.

Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомилі

Генеральний штаб, бюро контрінформації
№ 7858, 10 грудня 1919 р.
До української місії.

Маю честь повідомити, що в Чернівцях без дозволу генерального штабу знаходиться пан д-р Догомиля, ваш торговельний представник.

Внаслідок останніх подій його присутність в зоні воєнних дій є неможливою.

Через це просимо зволити розпорядитися про його відізвання в Бухарест доки не будуть виконані всі необхідні формальності, потрібні для його залишення в краї.

Шеф генерального штабу генерал (підпис)
Шеф секції інформації полковник (підпис)

ДАЧО: ФОНД 6. — ОПИС 1. — СПРАВА 120. — АРКУШ 6.
МАШИНОПИСНА КОПІЯ. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення заборону діяльності Національних Рад народів Буковини румунським урядом

Національні Ради.

В черновецькій газеті «Allgem. Zeitung» з дня 10 грудня оповіщено розпоряджене румунського правительства на Буковині, яким зносить ся всі існуючі дотепер Національні Ради. В розпорядженю кажесть ся, що так «Ромунська Національна Рада, як і всі иньші Національні Ради, які повстали в жовтні 1918 перестали істнувати з днем проклямації злуки Буковини з Ромунією». Administrația Bucovinei уважає як заступників народів лише послів, вибраних недавно до румунського парламенту. То так що офіційально розв'язуєть ся всі Національні Ради і то в адміністративній дорозі. Є се свіжий акт насильства. Поминувши навіть той факт, що Національні Ради на Буковині є великим здобутком поодиноких народів осягненим ще від австрійського правління на основі державних законів, через що знести їх може лише новий закон, а не розпоряджене, є й коментар Administrația Bucovinei до сего розпорядження зовсім уаргументований. Національні Ради мають велике значіне не так для самого правління, як для народу взагалі. Нарід одної нації є нічого иньшого як одна рідня, громада, а виконавчий орган сеї громади є саме Національна Рада. Така Національна Рада носить характер безпартійний, бо заступлені тут всі політичні партії. Головною задачею Національної Ради є властиво берегти культурні інтереси народу. Знести Національну Раду се нічого иньшого як унеможливити народови дбати про свій культурний розвиток, є се тому стремліне до того, щоб поневолити иньший нарід.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 1 СІЧНЯ.

1919 Р., ГРУДНЯ, 15. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення заборону діяльності Національних Рад народів Буковини румунським урядом

Національні Ради розпущено.

Понеділкові газети принесли повідомлення з добре поінформованих джерел, «що як адміністрація Буковини, так і центральний уряд на підставі законодекрету від 18 грудня 1918 р. і виборчого закону від 24 серпня 1919 р. визнають офіційними представниками євреїв лише депутатів, обраних в ході національних виборів. Румунська Національна Рада, як і всі решта Національних Рад, котрі утворилися в жовтня 1918 р. припинили своє існування з днем проголошення приєднання Буковини до Румунії. Як адміністрація Буковини, так і центральний уряд в Бухаресті розглядають Національні Ради як розпущені і не існуючі. Делегати, котрі були послані Єврейською Національною Радою до Парижу, були виряджені в дорогу без відома адміністрації Буковини і бухарестського центрального уряду».

Ми б дуже хотіли, щоб уряд роз'яснив чітко це питання. Це дуже важливе питання, яке цікавить всі кола населення краю. Ми були б раді знати, чи справді Національні Ради більше не можуть розглядатися як легальні представники різних націй.

«CZERNOWITZER MORGENBLATT» (ЧЕРНІВЦІ). — 1919. — 16 ГРУДНЯ.

1919 Р., ГРУДНЯ, 10. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомили

Генеральний штаб, бюро контрінформації.

№ 7858, 10 грудня 1919 р.

До української місії.

Маю честь повідомити, що в Чернівцях без дозволу генерального штабу знаходиться пан д-р Догомиля, ваш торговельний представник.

Внаслідок останніх подій його присутність в зоні воєнних дій є неможливою.

Через це просимо зволити розпорядитися про його відкликання в Бухарест доки не будуть виконані всі необхідні формальності, потрібні для його залишення в краї.

Шеф генерального штабу генерал (підпис).

Шеф секції інформації полковник (підпис).

ДАЧО: ФОНД 6. — ОПИС 1. — СПРАВА 120. — АРКУШ 5. МАШИНОПИСНА КОПІЯ.

ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1920 Р., СІЧНЯ, 12. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про обставини розіслання телеграми державного секретаріату внутрішніх справ Буковини до всіх префектів та субпрефектів з вимогою інтернувати в концтабори всіх громадян Української Народної Республіки

Румунія. Адміністрація Буковини.

Державний секретаріат внутрішніх справ. Президійне бюро.

№ 9/res.

Чернівці, 12 січня 1920 р.

Панам префектам усім.

Панам субпрефектам в Селятині і Ватра-Дорні.

На початку біжучого місяця префектури отримали від дирекції сигуранци наступну шифровану телеграму:

[...]

яку через брак ключа не змогли розшифрувати.

Просимо взяти до уваги її зміст і слідувати йому. Для виконання цієї телеграми дочекайтеся нашого нового розпорядження.

Секретар внутрішніх справ (підпис).

ДАЧО: Фонд 12. — Опис 1. — Справа 1557. — Аркуш 17.
ОРИГІНАЛЬНИЙ МАШИНОПИС. ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1919 Р., ГРУДНЯ, 17. БУХАРЕСТ.

Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомили

Українська дипломатична і військова місія в Румунії

№ 827

Бухарест, 17 грудня 1919 р.

Генеральному штабу

Згідно з вашим листом № 7858 від 10 грудня 1919 р. ми відкликали пана д-ра Догомилю для виконання всіх формальностей, які не було полагождені вчасно.

Однак стосовно цих формальностей потрібно зазначити наступне:

1. Д-р Догомиля мав дозвіл уповноважених румунських чинників на проживання в Чернівцях до того, як від отримав він нас повноваження.

2. Коли місія уповноважувала його бути представником в Чернівцях, вона просила на це дозволу румунського уряду.

3. Д-р Догомиля багато разів приїжджав у Бухарест з дозволу генерального штабу на підставі того, що вся місія вірила в те, що генеральний штаб не має нічого проти її занять.

Ваше розпорядження про те, щоб він залишив край привело нас в розгубленість, тим більше що ми не провинилися ні тепер, ні раніше.

Голова місії Мацієвич (підпис)

Секретар Леон Кверквін (підпис)

Копія вірна: Секретаріат української дипломатичної місії в Румунії.

ДАЧО: Фонд 6. — Опис 1. — Справа 120. — Аркуш 6. МАШИНОПИСНА КОПІЯ.
ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ В. СТАРИКА.

1920 р., лютого, 1. Відень.

Витяги з лист Андрія Жука до Симона Петлюри з засудженням політики Директорії УНР стосовно Галичини та Буковини

Відень 1 лютого 1920.

Дорогий Симоне!

Пишу до Вас отсих кілька рядків, як до свого старого товариша. Не певен, чи дійдуть вони до Вас, для того не можу писати так, як би хотів. Все ж постараюся хоч загально порушити деякі найголовніші справи.

Вам, певно, і в голову не приходило, як Ви, чи правительство Ваше, починали навязувати відносини з поляками, що се скінчиться страшною шкодою для національної справи, а для Вас особисто скандалом і компромітацією. [...]

І отся ваша польська (і румунська) орієнтація, початки якої, як бачите, сягають трошки дальше, ніж дата переходу галицької армії до Денікіна, була властивою політичною причиною того переходу. Та орієнтація (поминаючи вже те, що вона видавала полякам і Румунам, що називається, з головою, 4 мільйони українців, які становлять для теперішнього часу властиве ядро нашої нації, як свідомого своїх національних цілей чинника) була глупотою політичною, на яку могли пхнути Вас і Ваше правительство або неuki політичні, або такі люди, що свідомо працювали на користь Польщі.

Галичани те бачили і відчували й не могли добровільно йти в петлю, яку — свідомо чи несвідомо — для них в'язали, та льояльно Вас підтримували, аж доки не стало фізичної змоги. Тоді «зрадили», щоб спасти себе і спасати в новій політичній обстановці національну справу. [...]

А деякі наші наївні політики й дипломати (а за ними й правительство) сю румунсько-польську орієнтацію серіозно прийняли за програму державну, не підозріваючи, що коли ромуни й поляки остаточно закріплять за собою найцінніші під оглядом національним українські землі, то перестануть з ними говорити, бо вони, ромуни й поляки, краще тих українських політиків і дипломатів знають, що без Галичини і Буковини — нема України, нема з ким говорити і нема потреби.

Знайдіть-же принаймні стільки цивільної відваги, як Скоропадський, і скажіть публично, що Бог не судив і Вам збудувати Україну та віддайте справу в інші руки. [...]

Наша нещаслива дипломатія нічого доси не дала й не дасть, а тепер вона так реформується, що буде цілковито зруйнована й здескредитована всякими глупими перемінами в очах політичного світу Європи. Та про се я, як урядник міністерства закордонних справ, може, напишу міністрові з [акордонних] справ.

На сім кінчу. Прошу мені вибачити, що про такі річі й так до Вас пишу. Уважаю за моральний обов'язок громадянина і патріота сказати Вам те, що сказав. Не гнівайтесь, і хай Вам буде все добре!

Ваш А. Жук.

Друкується за: В. Липинський. Твори, архів, студії.
Листування, том I. — Київ, 2003.

1920 р., лютого, 15. Чернівці.

Повідомлення про пасивний опір німецької, єврейської та української Національних Рад румунському пануванню на Буковині

Політика буковинських німців.

Коли Буковину прилучено перед роком до матірнього краю, то на конгресі 15/28 листопада 1918 р. За сею злукою заявили ся й тутешні німці. Видно, що німці вже тоді добре зрозуміли, що найрозумнійше є добровільно заявити ся за лукою, бо се мало стати ся хоть і проти їх волі. Але пізнійше буковинська німецька Народна Рада чогось не була задоволена ромунским правительством і зазначила се невдоволене безінтересованем при бувших парламентарних виборах, бо не оголосила зі своєї сторони ані одного кандидата. Однак помимо сего таки шваби вибрали до парламенту одного посла, а то п. [ана] Кіпера. І аж тепер по виборах побачили німці, що то таки добре, аби вони мали бодай одного свого заступника в парламенті. Але все таки не хотіли п. [ана] Кіпера признати своїм послом через те, що він на власну руку, а тим самим і проти волі німецької Народної Ради, зголосив свою кандидатуру на посла до парламенту. Через се повстало непорозуміне і роздор в буковинським німецьким таборі. Справді прочі німецькі парламентарні послы старали ся зараз по виборі погодити Народну Раду із послом Кіпером, та все ж ся справа проволікала ся дуже довгий час. Аж 7 лютого с. [ього] р. [оку] за впливом і порадою семигородських парламентарних послів д-ра Рота і п. [ана] Карла, котрі прибули згаданого дня яко відпоручники німецького народу Велико-Ромунії до Чернівців, і якраз в присутности цих послів удало ся таки помирити Народну Раду із послам Кіпером. Німці зєдинили ся і посла Кіпера не лише прийнято в члени Народної Ради, але також і признано его яко члена німецького парламентарного клубу. З сим буковинська німецька Народна Рада направила свою помилку, котру свого часу безінтересованем або пасивною резистенцією поповнила при бувших парламентарних і сенатських виборах. [...]

В виді сеї політики буковинських німців дуже є дивне поступованє руских Національних Рад, чи то фракцій. Тутейші русини здаєть ся в деяких намірах також однак, позаяк «старо-русини, чи то москвофіли» і «українці» також при минувших парламентарних і сенатських виборах заявили своє безінтересоване, значить також заховували пасивну резистенцію. Справді, нераз бачить ся, що рускі провідні особи одної і другої партії пересправляють, але що за вислід з їх дискусій, то не знати, бо то остаєть ся їх тайною. Правдоподібно, вони не можуть собі ще вияснити ситуації і роблять так, як приятелі Кока Василька, як жиди. Вони чекають. Але чи се на добро вийде нації? Чи нема можливости порозуміти ся з тими, що їх хоронить від всякого лиха і жити як брат з братом, що належать до одної мами — православної віри.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 15 лютого.

1920 р., квітня, 18. Львів.

Повідомлення про закриття румунською владою українських шкіл на Буковині

З Буковини.

З мартирольогії української школи. — Знуцання жандармів. — Знесення автономії краю. — Перед виборами.

Українські школи на Буковині, в які тільки труду вкладало українське громадянство, потерпіло під румунською окупацією найбільше. Цілі села й повіти

з чисто українським населенням опинилися без своєї рідної школи, бо українську силою перемінено на румунську.

Найбільше потерпіло українське шкільництво в полудневій частині краю, в повітах, де живуть теж румуни, а саме в Ґурагуморі, Кімполюнг, Сучаві, Радівцях і Сереті. Там всі українські школи по селах скасовані.

Ось їх спис:

Повіт	Громада	клас	Число учеників	Рік заснування школи
Ґурагумора	Ґліт	1	62	1885
-	Качика	2	78	1816
-	Солонець	1	118	1870
Кімполюнг	Арджел	1	48	1891
-	Беня	1	60	1903
-	Бряза	2	107	1873
-	Бряза Лісова	1	56	1908
-	Чумурна	1	44	1901
-	Джеми не	1	62	1873
-	Кірлібаба	1	73	1874
-	Рашка	1	53	1893
-	Руска Молдава	4	243	1873
-	Руспебоул	2	141	1871
Сучава	Гатна	5	309	1858
-	Мерицея	1	67	1902
Радівці	Ізвор	2	104	1902
-	Мишишівці	5	192	1860
-	Молдава	2	121	1873
-	Садів	2	110	1902
-	Шипіт	2	126	1862
-	Селетин	3	361	1883
Серет	Балківці	4	241	1882
-	Ґербівці	3	127	1900
-	Ґлібока	9	519	1882
-	Каменка	5	163	1856
-	Кіндешти	2	120	1883
-	Мигучени	2	134	1883

Повіт	Громада	кляс	Число учеників	Рік заснування школи
-	Негостина	5	190	1883
-	Рогожешти	4		1880
-	Щербівці	4	250	1882
-	Серет хлоп.	3	145	1775
-	Серет дівч.	3	83	1775
-	Слоб. Берлинці	1	46	1991
-	Стирче	2	85	1884
-	Станівці Дол.	4	178	1885
-	Тарашани	4	182	1882
-	Вашківці н. Сер.	2	106	1901
-	Вовчинці	4	176	1815
-	38 шкіл	102	5558	

38 шкіл, 102 класи і 5 558 українських дітей — це все знищено одним ночерком нера!

Та не ліпша є й проча адміністрація. Самоволя адміністраційних, поліційних властей дається населенню дуже діймаючо та болючо відчувати. Як доносить черновецька «Воля Народу», мамаївські жандарми по звірськи збиткуються над арештованими, не жаліючи навіть дітей. Особливо допікають цим нещасливим з Галичини, які з якої там причини переступили границю. Та сама газета доносить також, що жандармерія в Шипинцях затягнула жінку Дениса Блишука до карсарні і там у звірський спосіб знущалася над нею, бючи її до безтями у підощви. Такого не переживав ще український селянин на Буковині.

Буковина, яка заселена аж 6 національностями, українцями, румунами, жидами, німцями, поляками і мадярами та яка своїм географічним положенням мусіла мати свою як найширшу автономію, тепер під румунською окупаційною владою має бути перемінена в звичайний румунський повіт, бо автономію букарештенський уряд скасував.

Румунський парламент розв'язаний. В маю мають відбутися вибори. Соціал-демократична партія на Буковині та українські робітники готовлять ся до виборчої кампанії.

«ВПЕРЕД» (Львів). — 1920. — 18 квітня.

1920 р., квітня, 20. Львів.

Повідомлення про амністування румунською владою політичних в'язнів

Амнестія в Румунії.

З Чернівців доносять, що наслідком амнестійного декрету випущено з карних заведень багато політичних в'язнів.

Амнестія обіймає також всіх тих, що провинилися також під час українсько-румунських заворушень в листопаді 1918 р.

Королівсько-боярська Румунія спромоглася на амністію, а республікансько-демократична Польща, яка адмініструє нашим краєм, навіть не думає про амністію для тих, що знаходяться в тюрмах вже другий рік.

Може, одначе, республіканська Польща все-таки піде за приміром монархічної Румунії!

«ВПЕРЕД» (Львів). — 1920. — 20 квітня.

1920 р., квітня, 23. Львів.

Повідомлення про підготовку до виборів в Румунії та ліквідацію крайової автономії Буковини

З Буковини.

Перед виборами. — Выборчі постанови. — Покривдження робітництва і нерумунських народів. — Ліквідація крайової автономії.

Буковина стоїть тепер перед новими виборами до румунського парламенту й сенату. Якраз підчас великодних свят оголошено королівський декрет в справі тих виборів.

Після цього декрету Буковина мала би вибирати 17 послів до парламенту і 9 до сенату. Число мандатів означено після числа політичних повітів і населення. І так місто Чернівці матиме 3 мандати до парламенту, по 2 мандати дістануть повіт Чернівці, Радівці і Сторожинець, по 1 мандаті до парламенту дістануть повіти Кіцмань, Заставна, Кімполюнг, Гурагумора, Сучава — Серет, Вашківці — Вижниця.

Мандати до сенату розділюються в цей спосіб: Місто Чернівці 1, університет в Чернівцях 1, повіти Чернівці, Радівці і Сторожинець по 1 мандатови, повіти Кіцмань і Заставна оба разом 1 мандат і по 1 мандатови повіти Сучава-Серет, Кімполюнг-Гурагумора, Вижниця-Вашківці.

До тепер мав ще мандат до сенату митрополит з Чернівців — про це тепер королівський декрет не згадує.

Вибори мають проводитися на основі системи більшості голосів, а тільки при виборах до парламенту в одних тільки Чернівцях примінено систему пропорційності. Выборчих округів ще не оголошено.

Выборче право мають всі, які мають право приналежности, від 21 року життя до парламенту і 40 літ до сенату. Пасивне після давних постанов.

Позбавлені виборчого права є між іншими і ці, що в днях 15–23 листопада 1918 р. ворожо заховувалися проти румунської держави, а це ті, яким це судово доказано і засуджено, як також й урядники та нотарі і адвокати, які не прийняли публичної служби, або в інтересі чужих держав виступали проти публичного порядку.

Як бачимо ці постанови кривдять в першій мірі робітництво і нерумунські народи. Признаючи систему пропорційності тільки в одних Чернівцях, а відкидаючи її в цілому краю позбавляє можности вибору свого кандидата робітництво, яке розкинене по цілому краю. Те саме дотичить також і нерумунські народи, а головно українців.

Українська соціал-демократія змогла би провести тільки своїх кандидатів до парламенту в Чернівцях в місті, й повіті, Сторожинці, Кіцмани й Вашківцях-Вижниці. Українські міщанські партії змогли би провести свого кандидата до парламенту в Заставнецькому повіті, та до сенату з Кіцманеччини, Заставни, Вашківців-Вижниці, Чернівців і Сторожинець. Але це може статися тільки при сильній агітації та порозумінню всіх демократичних елементів української суспільности, інакше готові пропасти ці мандати в румунські руки.

«Monitirul Oficial» оголосив вже нові постанови в справі ліквідації автономних інституцій. До цієї ліквідації призначиться окрему комісію зложеною з президента і 7 членів зв. [аних] «генеральними секретарями» і 7 делегатів центрального правительства.

Генеральними секретарями мають бути начальники поодиноких урядів.

Блищих подробиць діяльності цих інституцій на разі ще не оголошено.

«ВПЕРЕД» (Львів). — 1920. — 23 квітня.

1920 Р., ТРАВНЯ, 17. ІШКАНИ.

Повідомлення про перший приїзд румунського короля Фердинанда на Буковину та про його привітання румунським ліквідаційним комісаром Д. Поповічем

[...] По звидженню почесної сторожі звернув ся до королівської пари д-р Дорі Попович. Він витав єї словами:

«Ваше величество!

Ваш високий дух і неоцінені жертви хороброї ромунської армії під проводом свого великого короля Фердинанда I сповнили сон ромунского народу і звернули зелену Буковину, той дорогоцінний камінь корони Стефана Великого назад до Румунії. І тепер ваше королівське величество ступили на святу землю, котра видала гетьманів і воевод, вступили ви на пантеон слави і хоробрости. Тож вам, ваше величество було призначено, суджено ту золоту нитку історії ромунского народа дальше протягати, котра була через 145 літ перервана [...]».

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 23 травня.

1920 Р., ТРАВНЯ, 17. ПУТНА.

Заява румунського короля Фердинанда в Путні про те, що окупуючи Буковину він продовжував справу Стефана Великого

Привіт в Путній відбув ся надзвичайно величаво, так що король наскрізь зворушений промовив:

«Наколи я задумав вступити на землю гарної Буковини, котра тепер злучена із матірним краєм, було моїм святим обовязком передовсім відвідати те місце, котре є найбільшою святістю кожної ромунської душі, щоби поклонити ся тіни великого героя Молдовії і християнства Стефана Великого і Доброго яко признане і глибоке почуване короля злученої Румунії.

Багато років минуло від того часу. Минули роки, коли то ромунські краї терпіли турецьку неволю, а потім як то найкращі часті Молдовії були відірвані від рідної вітчизни. Я знаю, що серця ромунів були все огорнені тяжким смутком, коли то вони вимовляли імя сего великого воеводи, а то тому, що его моцї спочивали під чужим панованєм. Се було таке тяжке горе, що навіть в році 1871 тут на святі в Путній співав наш великий поет Емінеску от як: «Глибокий біль обгортає ромунів, коли вони клонять чоло, повне жури при гробі, Всюди панує сум, а біль гомонить в долині і в Карпатах, котрі також є ромунськими», але однак ромунський дух не трагив надії, і то тої надії не трагив, що є записана в завіщаню Стефана Великого: «Господь Бог змилосердить ся над своїми дітьми, що так гірко проливають сльози і допоможе їм знов здобути свою могутність».

Ісі чаруючі слова була та надія. Церкви і монастирі по краю слали до Всевишнього подяку за всю поміч против всіх ворогів.

Стефан Великий столітми жив і буде далі жити в ромунськім дусі. Насіне, що він засіяв в нашій душі принесли овочі. За помочи кровавих жертв наших синів розширили ми границі аж до тих околиць, що означені ромунською мовою і кровю.

Кілія і Альба, де при їх утраті всіх твоїх Стефана ляла ся кров, вже наші. Семигород, за котрий ти хоробро і твій син побідно бороли ся, належить також до нас. Нам і належать береги великого і багатого Низшого Дунаю. На твое ім'я і на твої великі діла ми оперли ся в сумних і тяжких днях. Наповни й тепер нас твоїм духом, щоби ми ще тяжку задачу в злученій вітчизні могли сповнити». [...]

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 30 травня.

1920 р., травня, 30. Чернівці.

Повідомлення про повернення на Буковину частини українських політичних емігрантів

[...]

Ми бачили і бачимо, що як раз ті, що проповідували так заповзятливо населенню про право самоозначення і в своїм засліпленню вибрали ся чи то на Україну, чи то до Галичини, щоби віддати свої сили новій батьківщині чи то при військовій, чи то при приватній службі і служили воєнними охотниками або урядниками, повертають ся не поодинокю, але таки цілим гуртом на Буковину, до ромунської країни. І повертають не лише сини матери-Буковини, але і родовиті галичани, що нас тим більше мусить дивувати, коли вони заїзджають як раз в ту Ромунію, в котрій наші українці мають причину бути невдоволеними.

Годилося би, щоби невдоволені, коли вони родом з Галичини, зробили ужиток з постанов самозначення народів і забрали ся до тої Галичини, де люди проєивають свободнійше та щасливійше. Саме так могли би інші, як і цілі родини стрібувати свого щастя та вибрати в заміну з ромунским населенням тогобіч Дністра ту вітчизну, котру вони собі з серця бажають, значить ся матір-Україну.

Та з осібна треба зазначити, що весь український нарід Буковини не любує ся в мандрівці і немає особлившої жаги за иншою батьківщиною, бо ему і під ромунами не поводить ся з гірш. Противно, він переконав ся, що й в ромунській державі не жертвовано его на загибель і що теперішнє правительство стараєть ся подати і українському народови змогу розвивати ся національно і своїм старанем і невпинною працею дійти до як найвисшої національної свідомости і культури.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 30 травня.

1920 р., липня, 4. Шихрани.

Резолюція 4-ї сотні Українських Січових Стрільців з вимогою про об'єднання Східної Галичини, Буковини та Закарпаття з Українською Радянською Соціалістичною Республікою

Заслухавши доповідь тов. [ариша] Балицького на мітингу 4 липня 1920 р., присутні ухвалили одноголосно таку резолюцію:

Ми, червоні українські стрільці Галичини, Буковини і Закарпатських укр. [аїнських] земель, що в цей момент далеко від рідного краю на трудовому фронті РРФСР боремося як за людські права свого народу, так і за визволення всього

пролетаріату, перш за все проти грабіжницького наїзду кровожерливої польської шляхти, а також проти довголітнього гніту всесвітнього капіталу, довідавшись про намір радянських властей zorganizувати Східну Галичину і Буковину як окрему самостійну Радянську Соціалістичну Республіку, висловлюємо найгарячішу подяку за визнання наших прав і здійснення наших довголітніх мрій.

Признаючи нам самостійну Гал. [ицько]-Бук. [овинську] РСР, висловлюють радянські власті нам своє велике до нас довір'я і зрозуміння нашої пролетарської душі, тим часом одобрюють рівно і рахунок пролитої нами крові і зложених численних жертв на кривавому жертovníку всесвітньої і всемогучої пролетарської революції.

Маючи, однак, наоцідею всесвітньої солідарності нації, вим'якличу: «Робітники всіх країв, єднайтесь», просимо: не ділити Схід. [ної] Гал. [ичини] і Буковини від великої Наддніпрянської України, яка для нас єсть матір'ю по нації, а злучити українські області Схід. [ної] Гал. [ичини], Буковини і Угорщини з іншими землями України в одноцільну Українську Радянську Соціалістичну Республіку, з якою ми і надалі хочемо нести всю долю і недолю.

Ст. [анція] Шихрани, Моск. [овсько]-Каз. [анської] зал. [ізниця].

Червоноармійці 4-ї бойово-робочої сотні У. [країнських] С. [ічових] С. [трільців].

З оригіналом згідно: Секретар Галбюро при ЦК РКП (підпис нечіткий).

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: БОРОТЬБА ТРУДЯЩИХ БУКОВИНИ ЗА СОЦІАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ І ВОЗЗ'ЄДНАННЯ З УКРАЇНСЬКОЮ РСР. — ЧЕРНІВЦІ, 1958.

1920 Р., СЕРПНЯ, 10. СЕВР.

Із Севрського мирного договору про майбутні кордони Румунії

[...]

5. На північному-сході:

лінія, яка буде визначена згодом;

6. У Східній Галичині наступна лінія;

Від точки стику колишніх кордонів Бессарабії та Буковини вгору по течії Дністра і до точки, розташованої приблизно за 2 кілометри від Заліщиків:

Вгору по головній течії Дністра;

На південний-захід і до точки адміністративного кордону Галичини та Буковини, до кордонів Городенківського та Снятинського повітів, за 11 кілометрів на південний-схід від Городенки;

Лінія, яку слід визначити втретє, що проходить через висоти 317, 312 та 239;

Звідти на південний-захід і до точки кордону між Угорщиною та Галичиною;

Старий адміністративний кордон між Галичиною та Буковиною;

Звідти на північний-захід до пункту 1655, який є у Карпатах спільною точкою для басейнів трьох річок Тиса, Вішо та Черемош;

Старий кордон між Угорщиною та Галичиною.

Пункт 1655 є спільним пунктом для трьох кордонів Румунії, Галичини та Чехо-Словаччини.

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА: NISTOR I. UNIREA BUCOVINEI 28 NOEMBRIE 1918. STUDIU ŞI DOCUMENTE. — БУХАРЕСТ, 1928.
ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ П. ЛІГОЦЬКОЇ.

1920 Р., СЕРПНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про вимогу українського депутата румунського парламенту К. Кракалії провести плебісцит у справі державної приналежності Північної Буковини

Народне голосоване.

[...]

Посол тов. [ариш] Кракалія забирає голос і виводить:

Я знаю дуже добре, що зміна мирових договорів як таких не може хвилево наступити, бо вони полягають на умовах між дотичними державами; мушу однак зазначити, що вони не переводять в дійсність засади самоозначення народів, яка застерігає кожній національній меншості право рішати самій про свою державну долю. Угода з Австрією заявляє виразно, що Буковина припала до Румунії [Цензуровано!] Я стою недвозначно на становищу, що зглядом області, заселеної українцями має рішати [Цензуровано!] союз народів, [Цензуровано!] Згідно з цим жадаємо ми укр. [аїнські] соціал демократи (а прочі?) переведення народного голосованя (плебісциту) для замешканої українським народом части Буковини, а до остаточного порішення цієї справи домагаємося під кожним зглядом в управі краю участі, яка відповідає числу нашого народа.

Мировий договір забезпечує кожній народности право розвиватися культурно і плекати свою мову. В нас на Буковині не має ця постанова мирового договору жадного значіння. Як я вже часто зазначив в комунікатах, переданих мною міністрови просвіти, зрумунізовано на Буковині українські школи і замкнено дві українські гімназії. [Цензуровано!] Ми жадаємо тому з цілим натиском, щоби зробити як найскорше цим, культурної держави негідним відносинам раз на завсігди кінець, [Цензуровано!] віддати нам назад всі права, які ми мали на полі вільного розвитку нашої культури.

Також поступаєся на Буковині так, неначе-б лише ті мали право здобути румунське горожанство, які мають на Буковині право приналежності. Так поступаєся при укладжуванні виборчих ліст, паспортах і т. [ак] д. [алі] Тому то поводитьься з богатьма, які мешкають на Буковині десятками літ, як з чужинцями. Це понятя противитьься певно мировому договорови. На всякий спосіб треба зараз постаратися, щоби всі, які мали на Буковині свій порядочний осідок і були австрійськими горожанами, могли стати румунськими горожанами без найменшої формальности, коли не роблять ужитку з свого права оптованя. (Гучні оплески). — (Оптувати за иншим як румунським правом горожанства може кожний горожанин в протягу двох літ від хвилі ратифікації цього договору).

[...]

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 СЕРПНЯ.

1920 Р., ЖОВТНЯ, 3. ЧЕРНІВЦІ.

Твердження газети «Голос Буковини» про недоцільність проведення плебісциту у справі державної приналежності Північної Буковини, оскільки більшість населення не бажає прилучення до Румунії

Плебісцит.

Загально під плебісцитом розуміємо народне голосоване, яким народ заявляє приналежність до держави такої області, о яку ведуться спори. Такого плебісциту перепроваджувано в деяких державах, і ним дійсно могло ся було залагодити

не одне питане, але то лише тоді, коли народ би знаходився на високім ступіні культури, і коли він не перебував би довгий час під чужим панованем.

Натомість у противнім випадку плебісцит є цілком безвартим.

І в нас послідними часами почато говорити про плебісцит, а іменно від коли перед кількома тижнями український соціаліст Кракалія домагався в парламенті плебісциту на північну Буковину. Розуміється, що таке домагане українського товариша ромунські послы відкинули з найбільшим обуренем. Треба знати, що ромуни стоять на тім становищу, що области з ромунским характером і котрих цілий світ признав для Ромунії, не можуть бути ніколи відірвані від матірної держави. І тому ромуни заперечають плебісцит із таким самим узасадненем, як то роблять французи. Знаємо, що коли французам спімнено про плебісцит в Єльзасії, то вони сказали, що дуже радо годяться на се, лише аж по такім часі, то є по 40 роках, значить коли вони в тій провінції будуть панувати тільки років, кілько там панували німці. Отже по 40 роках зможуть вони згодити ся щоби в Єльзасії відбувся плебісцит.

Таку саму відповідь дають сьогодні й ромуни всім тим, що домагаються в них плебісциту. І так, коли ромуни будуть панувати в Буковині 140 літ, як то колишня Австрія, то по впливі сего часу також не будуть противити ся ніякому плебісцитови.

120 рік мала Австрія часу буковинському народови за помочию всяких зайдів надати новий вигляд і его так змінити, що коли б на Буковині допустити до плебісциту, то з сего вислід міг би бути такий, що могло б назад повернути старе пановане.

Та певне, що се би стало ся не лише на Буковині, не лише в Ромунії, але й у всіх иньших народів.

Війна спричинила, що сьогодні в нас панують невідрадіні відносини. А народ не розуміє сего і приписує сі злидіні новим правительствам, а не війні, яку то викликали пруско-російські дракони. Се правда, що нині в нас треба за пару черевик заплатити 50 левів, і як раз спричини сеї дорожнечі думає багато людей у Басарабії та Буковині, що сему винно ромунске правительство. Коли такі думки в нас панують, то се не дивниця, бо наш селянин ще не дуже просвічений, але бо й таких самих поглядів люди в Чехо-Словаччині та по иньших державах. Видно, що все бажає, щоби вернулись старі австрійські часи, коли то пару черевик можна було набути за 12 з [олотих] р. [инських]. А тому ж, що більша часть людей так думає, то виходить, що плебісцитом могла би назад відновити ся політична карта Європи з перед року 1914. А таким робом, могли би наново угнетати народів пруско-російські гнобителі. Та се вже не було би ані в інтересі поступу, ані в інтересі України. Хто може знати, чи плебісцит на Україні не випав би в некористь українського народу.

Треба застановити ся, що сліди старого панованя на Україні ще не затерли ся, і так скоро й не затруть ся, щоби сьогодні можна там пристати на плебісцит.

І тому на рівно як ромунске, так і українске становище щодо плебісциту мусить бути таке, щоби передовсім на Буковиною 140 рік панували ромуни, а над Україною 250 рік українці, то аж по впливі сего часу буде можна на сих областях говорити щось про плебісцит.

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 3 жовтня.

1920 р., жовтня, 14. Чернівці.

Повідомлення про відмову буковинських резешів посилати своїх дітей до румунських шкіл та про віру буковинців в те, що Буковина буде приєднана до України

Національні змагання наших резешів а їх вороги.

Із сіл, що заселені нашими резешами, наспіли такі вісти, які нас принукали трохи більше зайнятись сею кастою нашого населеня. Хочемо менше говорити про соціяльне положене наших резешів, а більше зясувати їх національні відносини. [...]

Знаємо, що за австрійских часів наші резеші посилали свої дітйй до ромунских приватних шкіл або до ромунских приватних сільских шкіл. Навіть і тепер резеші заявили свою волю перед ромунским правительством і зажадали і зажадали отвореня ромунских шкіл. І коли ж лише сю волю наших резешів ромунске правительство сповнило, то так зараз сфанатизовані «українські» інтелігенти розвинули пропаганду против тих ромунских шкіл, яких власне зажадали наші резеші. Ся пропаганда справді не була би мала жадного впливу на резешів, наколиб українські учителі і священники голдували тими самими засадами, після яких то вони поступали ще за австрійских часів. І як відомо, що за тих часів українські учителі і священники мали велику силу, а окрім сего ще їм до помочи ставали старости та Фішерові жандарми, то все таки мимо сего нічого не могли вдіяти нашим резешам. Резешів тоді не можна було нічим відстрашити, бо вони мужно обстоювали за своїми прадідівскими правами і власними грішми удержували собі приватні ромунські школи.

А що дієсь тепер?

Тепер резеші під ромунским правлінем чогось охляли. Справді вони й тепер від ромунского правительства зажадали ромунских шкіл, але декотрі з них вагають посилати до такої школи своїх дітйй.

І що сталось?

Що відстрашує тих колишних неустрашимих та свободолобних наших резешів від того, що їх було давним бажанєм?

І якраз наспілі вісти дають нам в сій справі докладне виясненє. [...]

В посліднім часі число учителів у північній части Буковини ще більше збільшилось, бо на сю область перенесено й українских учителів із ромунских повітів, яких то в сих повітах австрійске правительство було настановило задля українозovania ромунского населеня. А окрім того ще в північній Буковині із-за війни багато шкільних будинків поруйновано, і тому багато українских учителів по українских школах не мають занятя. Тож і не дивно, що сі учителі з цілою платнею, яку їм виплачує ромунска держава, мають досить часу роздумувати над пропавшим сном злученя Буковини й Галичини з великою Україною. Та коби вони такими нісенітницями самі себе дурили. Вони бо ще й такими видумками непокоють і народ. Юдять той вже так через війну натерпівший народ, і юдять не знати і чого, і за що проти ромунскої держави. Се дуже сумно, що вони підпирають той неспокій. А ще сумніше, що ті самі панки, котрі ширять між народом такі баламуцтва, самі в них не вірять. Тож коли буде конець сему баламутю? [...]

Таким самим способом обдурюють ті пани і наших резешів. Вони не мають по школах занятя і мають час страшити наших резешів тим, що північна часть Буковини таки буде прилучена або до Галичини або до України. Резеші сего настрашились і тому того чого зажадали хоть справді не відрікають ся, але вже не так обстають за ромунскою школою, як то вони мужно обстоювали за австрійских часів.

Але й се устане. З часом кождий переконаєть ся, що Буковині не буде належати ані большевикам, ані Україні. Згадані пани своїми сплетнями справді городять природному розвоєви. Але як сказано, се устане.

Правда й ми припускаєм, що коли резеші відкажуть ся від українців і освободять ся від галицького духа, яким осіяна українська інтелігенція, то число румунських українців напевно зменшить ся. Проти сего не можна нічого вдіяти. І нічого нам не pomoже, щоби ми до сеї дійности прижмурили ся.

Хоть п. [ан] Кракалія жадає плебісциту на північну Буковину значить, щоби народ виявив свою вільну волю, то таким самим правом будуть і резеші домагати ся тої самої волі, яку вони ще за Австрії виявили, а то, що вони себе почувають ромунами, бо їх діди прадіди належали до сеї нації.

Не pomoже жадна пропаґанда. Наші резеші й під Ромунією, що є їх вітчизною, таки будуть ромунами.

А поступоване українських учителів може не лише їм самим пошкодити, але й культурному інтересови їх народу. Вони повинні працювати передовсім для свого народу. На те вони покликані.

Держава все знайде ще средства, щоби наших резешів від українського терору охоронити.

Час, щоби українські учителі перестали бути агентами проти держави, яка їх захищує.

По двох роках безперервного румунского панованя й по підписі мирової угоди вже також час зуміти ся.

Замість журити ся румунскими школами резешів, ліпше працювати щиро і чесно по своїх школах.

Австрійська ера вже більше не вернеть ся!

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 14 жовтня.

1920 р., жовтня, 24. Чернівці.

Повідомлення про відмову української греко-католицької церкви вивішувати румунські прапори на честь приїзду румунського короля

Питане до всеч. [есного] «українско-уніятского» парафіяльного уряду.

З нагоди гостин їх величест короля Фердинанда I з родиною в неділю, 24 жовтня, президент міста о. [тець] Шандру завізвав всіх властителів міських будинків, щоби вони украсили свої дома святочно, значить ся зеленем та тріколором (державними фанами), а балькони квітами та килимами. На се завізоване відповіли майже всі мешканці ввічливо. Розуміє ся само собою, що публичні будинки, як то Божі дома, шкільні будинки і ріжні уряди і парохіяльні дома мали тим більше держатись згаданого розпорядку. Точно виконали всі наведені інститути свою повинність, лише... уніятська церков і єї парохіяльні дома ні гадки! Чи українско-уніятських представителів греко-католицького віроісповіданя не дотикало то завізане міского президента? Не сказали би нам всеч. [есні] отці з Рускої улиці, на чім достає, що не сповнили свою повинність?

«Голос Буковини» (Чернівці). — 1920. — 31 жовтня.

1920 Р., листопада, 8. Чернівці.

Прохання секретаріату народної освіти до секретаріату внутрішніх справ про виділення кредиту на покриття видатків по усуненню з Буковини українських учителів

Румунія.

Адміністрація Буковини.

Секретаріат народної освіти.

№ 8133/20.

До відома секретарітові внутрішніх справ в Чернівцях.

Кредити для переведення на інше місце учителів з загрожених частин Буковини та для добових для румунського шкільного персоналу цих частин.

Пане міністре,

З перетворенням багатьох шкіл з рутянською викладовою мовою на школи з румунською викладовою мовою на вимогу батьків і громадських рад учителів з рутянською викладовою мовою опиняються поза штатом. Зменшилося відвідування шкіл внаслідок війни, що привело до закриття багатьох паралельних класів, і з цієї причини знову багато учителів опинилося поза штатом. Точне число цих учителів буде передане вам через декілька днів згідно зі списками, які повинні представити повітові шкільні ради (ревізорати). Нестача посад на Буковині для учителів цієї категорії змушує міністерство народної освіти негайно використати їх як учителів в школах старого регату в разі, якщо вони розмовляють порумунськи, або через відвідування курсів там же для вивчення румунської мови і пізніше використати їх як учителів. Не можна відкомандирувати їх в наші румунські краї, тому що вони більше або менше пронизані рутенськими громадами і тут потрібно буде остерігатися їхньої агітації і пропаганди за рутянські школи. Крім цих позаштатних учителів, агітацію і пропаганду проти румунських шкіл і установ ведуть і інші рутенські учителі, які мають постійні посади в громадах двомовної зони. Ці учителі передаються в ваше розпорядження для використання або тимчасового використання як було зазначено вище в чисто румунських регіонах старого регату, стаючи безпечними або менш небезпечними для держави.

Питання усунення рутенських позаштатних учителів і агітаторів в останній час стало цілком невідкладним. Стільки рапортів сигуранци як і префектури повіту Вашківці є такими, що вимагають негайно почати переведення на інше місце сумнівних учителів. Їх переведення, навіть в межах Буковини, сполучене з видатками, які на підставі нашого шкільного закону повинні бути відшкодовані переведеним учителям. Для покриття цих видатків потрібен кредит. Також потрібен кредит і для покриття витрат на переведення для румунських учителів, яких потрібно перевести або відкомандирувати для служби з старих повітів на Буковину для згаданих цілей. Тому що служба румунських учителів і інспекторів в цих повітах є такою, що її ніхто не бажає її виконувати в цих повітах, потрібно запропонувати крім платні також і відповідні добові. В нашому звіті від 31 жовтня за № 4827 (на № міністерства 104. 853 і 180609) було запропоновано грошову винагороду за позашкільну активність цих учителів в сумі 300 леїв місячно. І для цього відсутні кредити. Однак це питання має велике значення для держави і дуже невідкладне. Прошу невідкладно надати необхідні кредити, надзвичайні кредити чи можливо ті, якими ви розпоряджаєтеся для державної безпеки. Вірю, що нічого не можна досягнути без негайного відкриття надзвичайного кредиту в 300 000 леїв. Про використання цієї суми для зазначеної мети пізніше буде представлено доказові акти.

Добре значення щоб виїзд цих переміщуваних учителів, який неминучо повинен викликати у відповідних повітах сенсацію і незадоволення, відбувався лише в порозумінні всіх компетентних установ, а саме: сигуранци, секретаріату внутрішніх справ, префектур, жандармерії тощо, і військового командування.

Прошу негайно прийняти рішення з цього питання.
Керуючий генеральний секретар:
Мандичевський.

ДАЧО: Фонд 12.— Опис 3.— Справа 151.— Аркуші 1–2.
Машинописний оригінал. Переклад з румунської В. СТАРИКА.

1920 р., грудня, 5. Чернівці.

Повідомлення про незадоволення буковинських українців, євреїв та німців окупацією Буковини Румунією

Народні меншости.

Урочистий обхід дворічних роковин злуки Буковини з Румунією спонукав не лише нас, але й прочих дневникарів, особливо тих, що вважають себе відгомном внутрішніх бажань народних меншостей на Буковині, обговорити в своїх часописах перемену обставин на Буковині в протязі дволітнього румунського панованя і заявити в сій справі своє становище й даліше своє політичне поведеня. [...]

В сій статі хочимо за те познакомити наших читачі лише з поглядами прочих народностей, себто з поглядами їх часописий. Про румунську пресу говорити не мемо, бо розумієть ся само собою, що румуни обходили сі роковини дуже широко і витали й по своїх часописах хвилю повороту Буковини по 144 річному чужо-му панованю до матірнього краю як найсердечнійше.

Німці, колись то пануюча кляса на Буковині, засуджують тепер свою долю, що ясно як на долоні. Правда вони в 1918 заявили святочно що вони хочять принадлежати до Румунії, але вже по двох роках румунського панованя вони заявляють своє невдоволене. Ми розуміємо се дуже добре, бо за часів Австрії вони були панами, були навіть «панамі на цілу губу». Їх мова була викладовою мовою по школах, урядовою мовою краю, а їх віросповідане державною вірою, помимо того, що їх на Буковині лише 70 тисяч, наколи православних румунів та українців більш як 600 тисяч. Особливо наприкрило ся їм, коли то черновецький німецький університет перетворено на румунський. Не дивно отже, що німецька преса при нагоді роковин виявила своє невдоволене з теперішніми політичними і культурними стосунками на Буковині.

Щодо буковинских жидів, то треба сказати, що то дивний народ. Він бе, а кричить, що его другі побивають. Коли загостили румуни на Буковину, то жида не говорили ні сяк, ні так. Згодом перегодом вони познакомили ся з панамі з Букарешту і вони впали їм до вподоби. Вони зачали телеграфувати до румунского короля, заявляючи, що вони вірними синами матери Румунії, бо виділи, що торговля процвітає, гешефта не йдуть зле і не один жид став міліонарем. Мимо того жида не задоволені. Вони кричать на горло в світ, що в Румунії дуже великі непорядки, та що не дають жидам навіть жити. Чи чули ви вже таке? Відні та дурні жида! В Росії бють, в Румунії бють, а вони все таки сюди пхають ся. Не ліпше та розумнійше вони би зробили, коли би виїхали до Англії, Франції, Ніеччини, Америки та Палестини? Там цивілізація, там вільність, там правда, але нема для буковинских жидів гешефтів, от тому то біда, і вони таки пхають ся скілько мога до Румунії, де після їх заяви нема ладу, де урядники поступають собі нелюдяно на несправедливо супроти них та таке инше.

Про польский народ же треба сказати, що він від хвилі злуки Буковини з Румунією чуєть ся задоволеним і жие в приязни з румунским народом. Буковинські поляки, несповна 30 тисяч, мають і свої низші і висші національні школи, отже їх культурні, як не менше політичні права їм забезпечені, тому вони не мають і поводу бути невдоволеними, а противно вони можуть почувати ся добримі горожанамі їхної нової батьківщини.

Під конець обговоримо політичне відношене українского народа до нової батьківщини, хоч годило ся, щоби після скількості українских жителів на Буковині

обговорити сю справу на чолі, та ми сего тому не зробили, аби бути в змозі обговорити справу обширніше і порівняти поведене нашого народа з поведенем прочих меншостей.

На жаль, мусимо ствердити вже на самім початку, що український народ до нині ще немає питомої національної часописи на Буковині, бо по правді сказавши не уважаємо нашої часописи чисто національною газетою буковинско-українського народа. Наша газета має на меті повідомляти лише український народ про події в світі і в ромунській державі, указуючи ему заразом путь, якою ему мандрувати, щоби почувати себе й в ромунській державі щасливим горожанином і осягнути те право, яким користаєть ся і народна більшість в Ромунії, значить ся ромунський народ.

Задля браку чисто національної газети український народ не був ще й досі в силі заявити формально своє політичне поведене при нагоді роковин 11 листопада. А коли і українець, скажім по стародавньому буковинський русин, напишить і напечає чогось дотичного в нашій газеті, то найдуть ся зараз і такі, що скажуть: «чи ми его до сего уповноважили? чи в него право мовити в імени всіх?» і так на сім лишаєть ся. Правда, що виходить в Чернівцях українська газета «Воля народа», але вона сама уважає себе органом соціал-демократичної партії і не може тому бути відгомном всего буковинско-русского народа, а лише робітничого стану. От тому кажемо, що наш нарід немає національної часописи на Буковині, яка би виражала волю всего буковинско-русского народа.

Хотяй наша газета не є національним органом русского народа на Буковині, та все можемо спокійно заявити дечого про думане та чувство нашого народа, як й про его поведене супрот нової батьківини. Наш русский народ любить свою віру, землю, звичаї та обичаї не менше як селянин свое господарство, тому він так сказати би прикутий до сего краю і радо зносить і щасте і горе, лише коли знає, що те все є в гаразд рідного краю Буковини та его русского народа. Він знає, що Буковина була колись молдовскою країною і тепер назад повернула ся туди, відки єї взято. Він знає, що помимо того, що ромунський язык не є его рідною мовою, та все вяжить его з ромунским народом православна віра, церковний обряд, стародавні звичаї та обичаї. Се можна почути з уст кожного селянина, а не рідко й питане: чому то нам ворогувати між собою? Чи може тому, що замість німецької урядової мови введено ромунської? А вже православний русин порозуміє ся скорше з православним ромуном, хоть би й ромунскою мовою, як з иншим горожанином Буковини, бо оба народи собою споріднені і стоять близше оден другому, як до инших народів. Так думаємо ми та знаємо, що так думає і буковинско-русский селянин.

Отже если після судьби судилось Буковині повернути ся до Ромунії, то чому би й буковинско-русский нарід не проживав на дальше зі своїм давним волоским побратимом в згоді і не почував ся вдоволеним та щасливим в Ромунії, коли й тепер вяжеть їх обох та сама православна віра, ті самі земельні і господарські інтереси, а не рідко й покровенство, а то не лише між простим селянином-мужиком, але й між інтелігенцією. Видко, що хибує лише трохи доброї волі, а певно діло увінчало-би ся повним і гарним успіхом.

А до остаточного порозуміння між ромунским а руским народом мусить дійти, бо се питане становить так сказати б основну точку в справі залагоди питаня народних меншостей на Буковині, а саме вже з причини, що оба сі народи творять головну часть буковинского населеня. Отже если дійде до порозуміння між сими обома братьними народами, то устане й всяке вороговане прочих меншостей сам від себе, а особливо жидів, що найбільше кричать та г'вартують, хоть в них найменше причини. Тому буковинско-русский роде старай ся порозуміти ся з ромунским побратимом в твій і его гаразд, а в недолю вашого спільного ворога, буковинского жида.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про запровадження румунської мови в освітніх та церковних установах на Буковині

Державна мова в школі і церкві.

Міністерство просвіти видало розпорядок до всіх властей шкільних і церковних, на підставі якого являється ціла переписка в румунській мові.

(Так виглядає в нас автономія мови і церкви, так практикують в нас верховоди закон для охорони меншостей. Чи прийдеся нам ще довго цьому терпіти? Зам. [ітка] ред. [акції])

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про проведення в Чернівцях загальних зборів товариства «Українська Народна Книгозбірня»

Загальні збори тов. [ариства] «Українська Народня Книгозбірня» відбудуть в день Николая, 19 грудня с. [ього] р. [оку] о год. [ині] 9-ій перед пол. [уднем] в Народнім Домі з таким дневним порядком: 1. Одобрене протоколу. 2. Звіт з діяльності. 3. Вибір нової Ради. 4. Вільні внески.

Просимо всіх членів, як і тих, що хотіли-б вступити в члени тов [ариств]а явитись численно на загальні збори.

За Раду: Токарюк, містоголова. Д-р Кость Радиш, писар.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Звернення «Комітету Українських Пань» в справі допомоги українським біженцям

До українського громадянська.

Воєнна хуртовина, що і досі лютує на українських землях, загнала у наш закуток немалий гурток українців. Жовніри, виздоровці, ба навіть жінки і діти опинилися у нашому краю і терплять голод і холод. В Неполоківцях, Чернівцях і по різних стаціях Бесарабії скитаються голодні і холодні наші родимці. Поспішім їм з поміччю!

«Комітет «Українських Пань» для допомоги полоненим, поворотцям і жертвам війни» звертає ся отсею дорогою до українського громадянства з проханням поспішити з жертвами на сю ціль. Кожда, хоч би й найменша жертва принесе пільгу тим нещасним. Грошеві датки просимо слати на адресу: п. [ан] нотар Драгомірецький, Чернівці, Ринок, а жертви в одежі (передусім білля) і харчах на адресу: Михалина Левицька, Чернівці, ул. [иця] Кучурівська 11 А.

За комітет «Українських Пань»: Михалина Левицька, голова. Стефанія Марфевич, писарка.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення газети «Воля Народа» про смерть в Чернівцях торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі

Д-р Михайло Догомила помер 7 цього місяця в 45-ім році життя по короткій, тяжкій недузі. Покійний брав перше живу участь в суспільнім життю, а від двох років займав становишко уповноваженого для торгівлі при місії УНР в Букарешті. Похорон відбувся 9 цього місяця.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення газети про прибуття до Відня генерала жандармерії Едуарда Фішера

Генерал Фішер у Відни.

1 ц. [ього] м. [ісяця] прибув генерал Едвард Фішер до Відня. Згаданий генерал має повні заслуги около вішання тисяч наших невинних селян.

«ВОЛЯ НАРОДА» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1920 Р., ГРУДНЯ, 19. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення газети «Голос Буковини» про смерть в Чернівцях торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі

На 7 грудня сього року упокоїв ся по тяжкій недузі в 45-ім році життя ревний український патріот д-р Михайло Догомила. Покійний був судиею на пенсії, а від двох літ уповноваженим для торгівлі при місії УНР в Букарешті і відгравав в суспільнім життю, особливо в українських кружках визначну роль. Земля ему пером!

«ГОЛОС БУКОВИНИ» (ЧЕРНІВЦІ). — 1920. — 19 ГРУДНЯ.

1921 Р., БЕРЕЗНЯ, 24. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про внесення українським депутатом румунського парламенту Іваном Гишкою інтерпеляцій стосовно переслідувань буковинських українців в освіті та православної церкви

З парламенту.

Інтерпеляції посла тов. [ариша] І. Гишки до міністра просьвіти.

1. Цензуровано!

2. Відомо п. [ану] міністрови просьвіти, що на місце замкненої української гімназії засновано нову з румунською викладавою мовою т. [о] зн. [ачить] «liceul de stat Dimitrie Cantemir» з днем 1 січня 1921, не взгляднюючи те, що в Кіцмани, в повіті і окруженю є лише укр. [аїнське] населене.

3. Відомо п. [ану] міністрови просьвіти, що до новоотвореного liceul statului вписалося заледве 28 учеників і то 15 до I кляси, а 13 до приготовляючої кляси і що між тими учениками є всего оден ученик румунської народности, котрий так як і решта учеників не розуміє румунської мови?

4. Наколи це все відомо міністрови просвіти, то дозволяю ще запитати:

Чи ці розпорядки не противляться перенятим на себе обов'язкам оборони нац. [іональних] меншостей зі сторони правительства?

5. Чи права на культуру меншостей, передусім українців, в прилучених краях не остають ілюзоричними, а навіть потоптаними?

6. Чи-ж годиться, щоби національним меншинам, котрі виповняють свої обов'язки зглядом держави, щоби їм відбирати їх рідну школу і накидати їм чужу?

7. Цензуровано!

8. Цензуровано!

Чи не було-б більш указаним виховувати підростаючу молодіж в рідній мові на характерних і добрих горожанів?

9. Чи не було-б ліпше для румунської держави, щоби цей liceul statului зутраквізовано, щоби викладати в українській і румунській мові, щоби тим вдовольнити потреби румунської мови як державної і щоби національні почуття українців не обидити?

10. Що думає міністер просвіти зарядити, щоби українське населення північної Буковини одержало знову українську гімназію в Кіцмани, або в найгіршій випадку утравквістичну?

До міністра культів вніс тов. [ариш] І. Гишка інтерпеляцію в справі уквивдження православних українців церковними властями.

«РОБІТНИК» (ЧЕРНІВЦІ). — 1921. — 24 БЕРЕЗНЯ.

1921 Р., ГРУДЕНЬ. ВІДЕНЬ.

Звернення Буковинської Делегації Української Національної Ради до буковинських українців з закликом боротися за возз'єднання з українською Східною Галичиною

Український Народе Буковини!

По розпаді Австро-Угорщини ти, український народе Буковини, на памятному всенародньому вічу в твоїй столиці Чернівцях, дня 3 листопада 1918 р., на яким зібралися були десятки тисяч представників усіх кругів суспільности з усіх українських громад у краю — спираючись на проголошене великими державами право самоозначення — однодушно заявився за злукою з цілим великим українським народом, а в першій мірі за прилученням української часті Буковини до незалежної Західно-Української Народньої Республіки.

Твій сусід румун, користаючи із трудного становища Західно-Української Народньої Республіки, яка мусіла вести оборонну війну проти відвічного ворога ляха, заняв твій рідний край під покришкою тільки часової окупації, яка одначе не має вирішувати справи остаточної приналежности української часті Буковини.

Та румунський наїздник став систематично нищити весь національний і культурний твій доробок, український народе Буковини. Твою українську православну церкву замінив на румунську, твої середні школи понищив, народні школи зрумунізував, а останні українські школи в тяжкім ярмі, — твоїх дітей не допускає вчитися на рідній українській мові, товариства порозв'язував, а навіть злочинною самоволею накладає на тебе податок крові, силуючи твоїх синів до військової служби румунській державі. Найкращих твоїх синів і доньок або вигнав з рідного краю або томить їх по тюрмах та катує в страшний спосіб, силуючи таким чином признати над собою чужу ворожу владу.

Не досить того. Бажаючи збаламутити опінію культурного світа, хитрий воріг безправно, насильно й тенденційно перевів конскрипцію (перепись) людности

цілої Буковини й одноцільний український нарід нарочно поділив на три нібито окремі народи, а се: українців, русинів і гуцулів. Се така сама нісенітниця, таке саме безглузде, якби хтось ділив одноцільний румунський нарід на румунів, волохів та молдаванів або одноцільний жидівський нарід на жидів, євреїв та ізраелітів. Одначе ті й тим подібні штучки румунських окупантів не зуміють збаланувати опінії культурного світа ані ослабити єдності й відпорности одноцільного українського народу Буковини.

Всі ті страшні надужиття і знуцання діються проти постанов Найвищої Ради Народів, яка української часті Буковини не признала Румунії. Тепер наступає важна історична хвиля, в якій має рішитися і доля української часті Буковини. А саме в звязку з полагодженнем справи Східної Галичини по всякій правдоподібности прийде на Найвищу Раду Народів на чергу і справа Буковини, бо се дві послідні провінції бувшої Австро-Угорщини, про які Найвища Рада не видала остаточного рішення

Хитрий і лукавий твій воріг, румун, старається з одної сторони ласками й підкупствами поодиноких безхарактерних одиниць ослабити одноцільний український фронт, а з другої сторони насильством і терором застрашити менше завзятих і підпорних та приневолити їх згодитися на румунське ярмо.

Український народе Буковини!

В сій важній історичній хвилі памятай, що боротьба за волю в свята, що ти за свій крок відповідатимеш перед історією. Твої славні подвиги або нікчемність осудять грядучі покоління.

Ніхто не сміє відтягнутися в тім часі, коли треба рішучо ділати! Бо страшна в безвольність і безчинність народу-раба, що «гнилою колодою» на дорозі людства валяється і з ласки ворога ліпших часів дожидає. Се безхарактерність і непростиий злочин!

Кожда визвольна боротьба вимагає жертв. Але через ті жертви стають звичайні люде безсмертними героями, яких память записує історія і хоронить свято від покоління до покоління, з роду в род! Тому не страшні нам ніякі перепони до осягнення святої волі-свободи — нашого національного ідеалу: злучення з цілим великим українським народом.

У визвольній боротьбі за сей найвищий ідеал кожного українця буде злука української часті Буковини з вільною українською Східною Галичиною першим етапом до осягнення злуки всіх земель Великої України в одно державне тіло.

Буковинська Делегація як одинокий правний заступник і речник української часті Буковини, вибрана на памятному всенародньому вічу в Чернівцях дня 3 листопада 1918 р., станула до неустрашимої боротьби за слухні права, за волю, за самоозначенне українського народу Буковини!

В тій важкій боротьбі буде Буковинська Делегація черпати сили з живого джерела народнього, з нашої любіої зеленої Буковини. Обовязком кожного свідомого громадянина-українця є подавати негайно до відома Делегації на адресу: Bukowinaer Delegation des Ukrainischen Nationalrates in Wien, VII. Mariahilferstr. 88 a, II. Stiege всі правдиві факти про кривди й насильства чи на полі шкільництва, чи церковнім, чи адміністрації, чи особисті переслідування і т. [ому] п. [одібне], подаючи при тім вірно й точно всі дотичні дати, імена осіб, громад, інституцій, свідків і т. [ак] д. [алі]. Делегація виступить з тим матеріалом перед форум Европи, Америки і взагалі цілого культурного світа.

Помагайте собі взаємно! Освідомляйте незрячих, скріпляйте на душі пригноблених, помагайте своїм школам, своїм учителям та урядовцям без посад, науці і пресі. Нехай кождий мужчина, кожда жінка, кожда дитина памятає, що тільки неустрашимою боротьбою і жертвами здобудемо вільну незалежну Україну!

Тому гартуйтеся до боротьби проти чужого наїздника! Не вік же ворогови панувати, глумитися та знуцатися над українським народом! Будьте твердої віри й непохитного переконання, що недалекий уже той час, коли «розвірується пута

віковій — тяжкій кайдани» і також для нас, буковинців, зійде сонце правди! Надійтеся на незломність Ваших легальних правних заступників і провідників і на Вашу власну нерушиму відпорність і національно-державну свідомість, о яку розбіються всякі видумані брехні, злобні клевети та підюджування хитрого ворога для введення кирині й дезорієнтації в наші одноцільні ряди. — Одна ідея, одно непереможне бажання здобути свободу Україні, — злучить нерозривним вузлом весь український нарід Буковини з його легальними правними заступниками, речниками його волі, його провідниками.

Готуйтеся-ж до рішачого бою! Будьте тверді як скала, волею непохитні, ділом побідні! Наша доля — наша будучність у великій мірі лежить в наших власних руках!

З уваги на факт, що Українська Буковина не є частиною румунської держави, а ціле українське населення не хоче належати до Румунії, даліше: з огляду на попередній досвід, який наглядно виказав, що участь одного, двох і трох українських послів в Букарештському парламенті не має ніякого реального впливу на румунізаторський режим — режим нищення всего, що українське на Буковині, Делегація висловлює думку, що найкращою відповіддю на безправство румунського окупанта на Буковині буде: не брати ні активної, ні пасивної участі у виборах¹.

Відень, у грудні 1921.

За Буковинську Делегацію Української Національної Ради;

Голова: Іля Семака в. [ласною] р. [укою]

Містоголова: д-р Агенор Артимович в. [ласною] р. [укою]

Секретар: д-р Дмитро Коропатницький в. [ласною] р. [укою]

“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” (ВІДЕНЬ). — 1922 — 14 СІЧНЯ.

1922 Р., БЕРЕЗНЯ, 9. ВІДЕНЬ.

Дирекція поліції в Відні до міністерства закордонних справ в Відні: Повідомлення про скарги і протести українців на польські переслідування і методи дискредитації українців у Східній Галичині і Буковині; Копія відповідного заклику Українського національної Ради в Відні до українського народу Буковини.

Відень, 9 березня 1922.

Повідомлення про український рух в Галичині і Буковині. Таємно!

Дирекція поліції в Відні до міністерства закордонних справ в Відні.

У останніх місяцях, ймовірно у зв'язку з імовірним майбутнім врегулюванням Антантою іншими словами Лігою Націй державноправного становища Східної Галичини і України, стали поширюватися або взагалі стали, в закордонній пресі стали поширюватися енергійні скарги українців на так звані пригнічення і несправедливості, в яких звинувачуються румунський і польський уряди. Зокрема також і у віденській пресі стали популярними ці поширювані українським пресовим бюро скарги і нападки на зазначені вище уряди.

Про те, як повстають проти урядового пригнічення українці, що мешкають на Буковині і мають румунську державну приналежність, можна прочитати в статті в віденському часописі «Neuen Freien Presse», № 20608 від 10 січня 1922 року:

«Тутешня українська колонія вчора провела багатолюдне віче, на якому обговорювалося критичне становище українців в українській частині Буковини.

Доповідач констатував на підставі надійних даних, що на Буковині закрито 80 українських народних шкіл, а також дві українські гімназії. Всі українські товариства були закриті. Численні члени академічного товариства «Союз» були

¹ Останній абзац документу дописано від руки на друкарському відбитку.

арештовані, оскільки вони відмовилися брати участь у зборах коштів для весільного подарунку румунського наслідника престолу.

Збори одностайно ухвалили звернутися до Антанти і до Ліги Націй з проханням, щоб одночасно з вирішенням східногалицької проблеми вула також вирішена і доля української частини Буковини, бо, як відомо, ця область являє собою окреме етнографічне і господарське утворення, що належить до Східної Галичини.»

Цитоване в вищенаведеній статті «українське протестаційне віче», наскільки досі вдалося встановити, в такій формі взагалі не відбувалося, натомість з надійних джерел дирекція поліції отримала інформацію, що 9 січня 1922 року перебуваючі і Відні члени Української Національної Ради, що постала під час розвалу монархії, і деякі близькі до них члени партій зібралися в приватному помешканні в Відні та під тиском своїх проживаючих на Буковині земляків ухвалили рішення звернутися до Ліги Націй в Женеві, щоб просити захисту від уявного пригнічення з боку румунів. Вони також обговорювали план звернення до румунського уряду в Бухаресті. У зв'язку з цим в № 8 від 14 січня 1922 року часопису «Український Прапор», який виходить в Відні українською мовою, з'явилося звернення Буковинської делегації Української Національної Ради, яке додається нижче в перекладі німецькою мовою¹.

В аналогічний спосіб, як буковинські українці скаржаться на румунський уряд, також їх земляки в Східній Галичині скаржаться на утиски з боку польського уряду [...]

THEOPHIL HORNYKIEWICZ. EREIGNISSE IN DER UKRAINE 1914. — 1922, DEREN BEDEUTUNG UND HISTORISCHE HINTERGRÜNDE. B. IV. ФІЛАДЕЛЬФІЯ, 1969. С. 323–324.

1922 Р., ВЕРЕСНЯ, 14. ЧЕРНІВЦІ.

Повідомлення про виїзд Миколи Василька до Женеви на засідання Ліги Націй

Покликання Петрушевича до Женеви.

Заграничні телеграфічні агенції доносять, що на засідання «Союза Народів» до Женеви (Швейцарії) покликано д-ра Петрушевича, як правного представника Східної Галичини. Разом з Петрушевичем виїхав д-р Кость Левицький. До Женеви виїхав також Микола Василько. Це покликання треба взяти в зв'язь з фактом, що Союз Народів рішився розв'язати питання Східної Галичини, під котрим іменем треба розуміти всі українські землі бувшої Австро-Угорської держави.

«РОБІТНИК» (ЧЕРНІВЦІ). — 1922. — 14 ВЕРЕСНЯ.

¹ Дивись документ від грудня 1921 року «Звернення Буковинської Делегації Української Національної Ради» на сторінці 673.

Зміст

ВСТУП	3
1914 р., березня, 15. Чернівці. Повідомлення про протести буковинських українців проти заборони Шевченківського ювілею в Росії	11
1914 р., березня, 14. Чернівці. Повідомлення про початок роботи організаційної секції загального комітету в справі святкування ювілею Т. Шевченка на Буковині ..	12
1914 р., березня, 22. Чернівці. Звернення українських організацій Буковини із закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка на Буковині ..	12
1914 р., березня, 23. Чернівці. Звіт поліції про перебіг у Чернівцях акції протеступроти заборони святкування ювілею Т. Шевченка російським урядом	14
1914 р., липня, 21. Чернівці. Повідомлення про надання імені Шевченка колишній вулиці Лелійній у Чернівцях	16
1914 р., липня, 31. Чернівці. Оголошення про запис до лав Українських Січових Стрільців	16
1914 р., серпня, 3. Львів. Маніфест Головної Української Ради	16
1914 р., серпня, 7. Чернівці. З статті «Ціла Європа в огни» в газеті «Народний Голос»	18
1914 р., серпня, 19. Чернівці. З статті «Борімо ся, поборемо!» в газеті «Народний Голос»	19
1914 р., серпня, 23. Чернівці. Повідомлення про відозву Українських Січових Стрільців на Буковині	19
1914 р., серпень, Львів. З платформи Союзу Визволення України	19
1914 р., серпня, 30. Чернівці. Витяг з статті «Честь борцям за вітчину, слава поляглим героям!» в газеті «Народний Голос»	20
1914 р., серпня, 30. Чернівці. Некролог Івана Вишньовського, першого українського офіцера, що загинув у боях під Чернівцями	21
1914 р., вересня, 9. Бухарест. Нові повідомлення російського посла в Бухаресті Поклевського про обіцянку Австрії взамін за збройну допомогу передати Румунії частину Буковини	21
1914 р., вересня, 9. Чернівці. Оголошення військового губернатора м. Чернівців Навроцького із закликом до поляків	22
1914 р., вересень. Чернівці. Звернення до буковинців, яке поширював прибічний секретар буковинського губернаторства Олексій Геровський	22
1914 р., вересня, 18. Петроград. Нота міністра закордонних справ Росії С. Сазонова на ім'я румунського посла в Петрограді Діаманді про визнання Росією права Румунії приєднати до себе всі населені румунами території Австро-Угорщини, в тому числі і румунську частину Буковини	24
1914 р., вересня, 19. Чернівці. Розпорядження буковинської православної консисторії до духовенства про поминання під час літургій російської імператорської родини та вознесення молитв за перемогу російського війська з вдячності за об'єднання Буковини з Великою Росією	24
1914 р., жовтня, 25. Чернівці. Стаття «Витайте наші війська!» в газеті «Народний Голос»	25
1914 р., жовтня, 25. Чернівці. Стаття «Українські Стрільці у світовій війні» в газеті «Народний Голос»	26
1914 р., жовтня, 25. Чернівці. З рубрики «Новинки» в газеті «Народний Голос»	26
1914 р., листопада, 15. Чернівці. З статті «Воскресає Україна» в газеті «Народний Голос»	27

1915 р., січня, 1. Чернівці. Новітмлення про Українських Гуцульських Стрільців на Буковині	27
1915 р., лютого, 6. Відень. Повітмлення про звільнення буковинських українців, інтернованих австрійською владою.	27
1915 р., лютого, 13. Відень. Повітмлення про відзначення буковинського українця Якова Яськевича.	28
1915 р., березня, 23. Селятин. Звіт командира батальйону гуцульських добровольців Миколи Ласковського про перші місяці бойової служби цього батальйону	28
1915 р., квітня, 17. Чернівці. Стаття «Горі ім'єм серця» в газеті «Народний Голос»	31
1915 р., квітня, 20. Петроград. Таємна телеграма міністра закордонних справ Росії С. Сазонова з інформацією про вимогу Румунії визнати за нею право анексувати всю Буковину до річки Прут взамін за оголошення нею війни Австро-Угорщині	32
1915 р., квітня, 27. Львів. Інформація про визнання несправедливості ставлення до всіх українців Буковини та Галичини як до зрадників головнокомандувачем австрійською армією ерцгерцогом Фрідріхом	32
1915 р., квітень. Відень. Звернення Союзу українських послів на Буковині «До українського народу на Буковині».	33
1915 р., квітень. Відень. Повітмлення про героїзм української дівчини з Брідка Василюни Бзової.	35
1915 р., травня, 5. Відень. Повітмлення про участь буковинців в роботі Загальної Української Ради та її керівних органів	35
1915 р., травня, 7. Відень. Повітмлення про нагородження буковинських українців військовими відзнаками	37
1915 р., травня, 7. Відень. Новітмлення про поширення самоназв «українець» і «український» серед буковинців.	37
1915 р., травня, 12. Відень. Програмна декларація Загальної Української Ради	38
1915 р., травня, 15. Чернівці. З повідомлення про патріотичні вчинки буковинських селян	39
1915 р., травня, 21. Відень. Повітмлення про труднощі, яких зазнала Ольга Кубиланська під час російської окупації Чернівців.	39
1915 р., травня, 21. Відень. Повітмлення про поранення командира Легіону Гуцульських Стрільців Стефана Василька	39
1915 р., червня, 16. Відень. Повітмлення про діяльність Української Загальної Ради щодо охорони могил і поставлення пам'ятників борцям за волю України	40
1915 р., червня, 19. Чернівці. Повітмлення про героїзм чернівецького українця Сидора Левандовського	40
1915 р., липня, 10. Чернівці. Стаття «Наша героїня при Січових Стрільцях» в газеті «Народний Голос»	41
1915 р., липня, 23. Відень. Повітмлення про зруйнування пам'ятника Т. Шевченка в Кіцмані під час російської окупації	42
1915 р., липня, 24. Чернівці. Новітмлення про нехтування українською мовою урядовцями чернівецького магістрату	42
1915 р., липня, 30. Відень. Повітмлення про буковинську героїню Українських Січових Стрільців Ярину Кузь.	43
1915 р., липня, 30. Відень. Повітмлення про смерть українського патріота Василя Родича	44
1915 р., липня, 31. Чернівці. Новітмлення про нехтування українською мовою урядовцями чернівецького магістрату	44

1915 р., серпня, 14. Чернівці. Повідомлення про відзначення медаллю буковинського українця Сави Тотоескула	45
1915 р., вересня, 4. Чернівці. Стаття «Надходить великий час» в газеті «Народний Голос»	45
1915 р., вересня, 4. Чернівці. Стаття «Наше патріотичне селянство» в газеті «Народний Голос»	46
1915 р., вересня, 4. Чернівці. Новітмлення про збори українського жіноцтва в Чернівцях	47
1915 р., вересня, 17. Відень. Новітмлення про нехтування українською мовою чернівецьким магістратом	48
1915 р., вересня, 17. Відень. Новітмлення про відзначення українських січових стрільців з Буковини	48
1915 р., вересня, 24. Відень. Новітмлення про спорудження пам'ятника українським добровольцям-гуцулам в Берегометі над Серетом	48
1915 р., жовтня, 30. Чернівці. Заклик про збір пожертв на користь українських добровольців	49
1915 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення газети «Буковина» про перенесення її видання з Відня до Чернівців	49
1915 р., листопада, 20. Чернівці. Новітмлення про збір пожертв на користь Українських Січових Стрільців та гуцульських добровольців в Чернівцях	49
1915 р., листопада, 27. Чернівці. Заклик зголошуватися до лав Українських Січових Стрільців	50
1915 р., грудня, 18. Чернівці. Новітмлення про недбале використання української мови чернівецьким магістратом	50
1915 р., грудня, 25. Чернівці. Заклик до буковинців зміцнювати і поширювати українську національну свідомість	51
1916 р., січня, 4. Чернівці. Повідомлення про виконання українського національного гімну російськими військовополоненими	51
1916 р., січня, 7. Чернівці. Повідомлення про збір коштів ученицями учительського семінару для Українських Січових стрільців	51
1916 р., березня, 25. Чернівці. Повідомлення про призначення буковинця підполковника Антона Вариводи головнокомандуючим легіону Українських Січових Стрільців	51
1916 р., червня, 1. Львів. Поіменний список боєвих відділів 1-ого полку Українських Січових Стрільців з дня 1 червня 1916 р., зладжений на основі урядового списку, захованого в Музеї Наукового товариства ім. Шевченка у Львові	52
1916 р., червня, 10. Чернівці. Повідомлення про вшанування в Чернівцях пам'яті померлого Івана Франка	53
1916 р., червня, 18. Петроград. Новітмлення про намір російського уряду відмовитися від масового переслідування українців в окупованих областях Австро-Угорщини	53
1916 р., червень. Відень. Лист Галини Ліпєцької до її брата Теофіля Кучковського	54
1916 р., вересня, 15. Відень. Відозва Загальної Української Ради до народів світу з приводу намірів Росії інкорпорувати українські землі Галичини, Буковини та Закарпаття	55
1916 р., вересня, 19. Чернівці. Повідомлення чернівецького губернатора про те, що чернівецькому магістрату дозволено друкувати оголошення також і українською мовою	57
1916 р., жовтня, 18. Чернівці. Розпорядження воєнного генерал-губернатора Трепова про принципи окупаційного управління Буковиною та Галичиною	57

- 1916 р., жовтня, 18. Прага. Повідомлення про створення українського комітету в Празі буковинськими та галицькими виселенцями 58
- 1916 р., листопада, 7. Чернівці. Розпорядження представника міністерства рільництва Григоренка щодо порядку закупівлі продуктів, фуражу та худоби для потреб російського війська. 59
- 1916 р., листопада, 22. Чернівці. Розпорядження воєнного генерал-губернатора Трепова щодо реєстрації військовозобов'язаних осіб ворожих держав 59
- 1916 р., грудня, 12. Чернівці. Повідомлення чернівецького губернатора про активність заgonу гуцульських добровольців на території Сторожинецького повіту . . 60
- 1917 р., лютого, 18. Відень. Лист Союзу Визволення України до посла США у Австрії зі схваленням заяви президента США Вудро Вільсона про право кожного народу на самовизначення та з протестом проти знищення російською окупаційною владою свободи національного розвитку українців Буковини та Галичини 60
- 1917 р., лютого, 27. Чернівці. Звернення акторів українського театру до чернівецького губернатора з проханням дати дозвіл на проведення вокально-музичного вечора 61
- 1917 р., лютого, 27. Чернівці. Програма першого після Лютневої революції українського концерту в Чернівцях 61
- 1917 р., березня, 9. Петроград. Витяг з заяви петроградської громади Товариства українських поступовців з вимогою територіальної автономії України та відновлення національно-культурних прав буковинських та галицьких українців . . 62
- 1917 р., березня, 15. Петроград. Витяг з листа українців Вороніжчини до Тимчасового уряду із вимогою звільнення з заслання буковинських та галицьких українців 63
- 1917 р., березня, 17. Петроград. Витяг з Пам'ятної записки української делегації голові Тимчасового уряду з вимогою негайного звільнення із заслання буковинських та галицьких українців 63
- 1917 р., березня, 26. Тернопіль. Звернення зборів українців Тернополя до Тимчасового уряду з вимогою надання національно-територіальної автономії Україні включно з Галичиною та Буковиною. 64
- 1917 р., березня, 27. Чернівці. Повідомлення чернівецького губернатора про дозвіл на проведення українського концерту в Чернівцях 64
- 1917 р., березня, 30. Чернівці. Повідомлення начальника чернівецької воєнної міліції про арешт Ярослави Струтинської за обвинуваченням у шпигунстві. 65
- 1917 р., квітня, 1. Київ. Повідомлення про нові засади побудови адміністрації Галичини та Буковини, розроблені галицько-буковинською комісією 65
- 1917 р., квітня, 3. Чернівці. Повідомлення чернівецького губернатора про викрадення моторів друкарських машин з друкарні Українського Пародного Дому . . 66
- 1917 р., квітня, 13. Чернівці. Повідомлення чернівецького губернатора про зміни в системі судівництва, спричинені зміною державного ладу 66
- 1917 р., квітня, 15. Київ. Повідомлення про роботу Всеукраїнського національного конгресу в Києві, обрання Української Центральної Ради та призначення Дмитра Дорошенка генерал-губернатором окупованих частин Галичини та Буковини. 67
- 1917 р., квітня, 16. Петроград. Повідомлення про початок діяльності українського генерал-губернатора Галичини та Буковини 67
- 1917 р. квітня, 18. Чернівці. Повідомлення про створення виконавчих комітетів міста Чернівці та Буковини 68
- 1917 р., квітня, 22. Київ. Повідомлення про призначення Д. Дорошенка українським генерал-губернатором Галичини і Буковини 68
- 1917 р., квітня, 22. Київ. Повідомлення про призначення українського генерал-губернатора Галичини і Буковини 69

1917 р., травня, 12. Відень. Повідомлення про солідарну позицію Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини з українськими депутатами з Галичини	69
1917 р., травня, 12. Відень. Повідомлення про солідарну позицію Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини з українськими депутатами з Галичини	70
1917 р., травня, 17. Чернівці. Звернення комісара Тимчасового уряду Дмитра Дорошенка до населення Буковини та Галичини	70
1917 р., травня, 19. Кіцмань. Повідомлення про вибори представників громади Кіцмань та членів громадського суду	71
1917 р., травня, 28. Київ. Витяг з резолюції Всеукраїнського селянського з'їзду в Києві (28 травня – 2 червня – 1917 року) з вимогою якнайшвидшої відбудови зруйнованих війною українських земель Галичини, Буковини, Холмщини і Волині	72
1917 р., червня, 6. Чернівці. Ухвала зборів представників буковинських москвофілів про приєднання Буковини до України, яка перебуватиме у державному зв'язку з Росією	72
1917 р., червня, 7. Чернівці. Лист до губернатора Буковини О. Лотоцького з повідомленням про рішення зборів представників буковинських москвофілів	72
1917 р., червня, 14. Вашківці. Посвідчення начальника штабу 12-ї піхотної дивізії російської армії щодо збереження в цілості Вашківецької народної школи	73
1917 р., червня, 15. Відень. Програмна заява Клубу українських послів з Буковини у справі створення окремої української провінції в Австро-Угорщині	73
1917 р., червня, 15. Відень. Повідомлення про заяву М. Василька в австрійському парламенті щодо солідарності буковинських депутатів із галицькими українцями	75
1917 р., червня, 15. Відень. Повідомлення про заходи Миколи Василька щодо визнання окремої української ідентичності австрійським урядом	75
1917 р., червня, 22. Чернівці. Розпорядження крайового комісара Тимчасового уряду Дмитра Дорошенка про заборону азартних ігор в прилюдних місцях	76
1917 р., червня, 30. Київ. Грамота митрополита Андрія Шептицького про призначення Келестина Костецького адміністратором греко-католицької церкви на Буковині	76
1917 р., липня, 13. Чернівці. Повідомлення про звернення Чернівецького українського військового клубу до політичного проводу буковинських українців	77
1917 р., серпня, 1. Вижниця. Повідомлення про призначення Миколи Драгомирецького міським головою міста Вижниці	78
1917 р., серпня, 3. Прага. Повідомлення про призначення 73 постійних українських учителів буковинською крайовою шкільною радою	78
1917 р., серпня, 3. Відень. Стаття Миколи Василька з нагоди визволення Чернівців від російської окупації	78
1917 р., серпня, 20. Петроград. Повідомлення про звіт українського губернатора Буковини і Галичини Д. Дорошенка перед Тимчасовим урядом	80
1917 р., серпня, 23. Відень. Повідомлення про рішення Союзу українських послів відкрити українські Народні Канцелярії у звільнених від російських військ місцевостях Буковини	80
1917 р., вересня, 1. Чернівці. Нові повідомлення про боротьбу з москвофільством української революційної адміністрації Буковини	81
1917 р., вересня, 7. Чернівці. Повідомлення про діяльність українського губернатора Буковини і Галичини Д. Дорошенка та його боротьбу з москвофільським рухом	81
1917 р., вересня, 9. Чернівці. Повідомлення про діяльність української революційної адміністрації Буковини	82
1917 р., вересня, 18. Відень. Нові повідомлення про зустріч керівників Загальної Української Ради з прем'єр-міністром Австрії	84

1917 р., вересня, 22. Чернівці. Новітмлення про діяльність українського губернатора Буковини Дмитра Дорошенка	84
1917 р., вересня, 22. Чернівці. Новітмлення про пограбування російськими окупаційною владою Чернівецького університету.....	87
1917 р., жовтня, 10. Відень. Повітмлення про події на Буковині під час російської окупації.....	87
1917 р., жовтня, 10. Відень. Повітмлення про цензурну конфіскацію частини звернення «Чернівецького Українського Військового Клубу»	90
1917 р., жовтня, 20. Вижиця. Повітмлення про те, що після революції в Росії для буковинських українців настала свобода.....	91
1917 р., листопада, 2. Київ. Повітмлення про створення галицько-буковинської комісії при Українській Центральній Раді	91
1917 р., листопада, 13. Київ. Відозва Тимчасової Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців із закликом вступати до складу Галицько-Буковинського Куреня Січових Стрільців	91
1917 р., листопада, 20. Відень. Протест румунських депутатів проти можливого приєднання цілої Буковини до складу української провінції	92
1917 р., листопада, 26. Київ. Повітмлення про підтримку Українською Центральною Радою протесту українців Галичини та Буковини проти прилучення українських земель до Польщі	92
1918 р., січня 14. Брест-Литовський. Повітмлення про участь колишнього комісара Галичини і Буковини Дмитра Дорошенка в роботі української делегації на мирних переговорах у Брест-Литовському	93
1918 р., січня 14. Відень. Спростування газетою «Буковина» виступу сілезької газети «Silesia» проти намагань створити українську провінцію зі Східної Галичини та Буковини	93
1918 р., січня 31. Вашківці. Інформація про народне віче у Вашківцях та його вимогу створення окремого коронного краю з Східної Галичини і Буковини	94
1918 р., лютого, 9. Берестя-Литовське. Інформація про укладення Берестейського мирного договору між Україною та центральними державами та його умови	96
1918 р., січня 27 (лютого, 9). Берестя-Литовське. Поширена версія додаткового таємного договору України з Австро-Угорщиною про утворення з Галичини і Буковини окремої держави у складі Австрійської імперії	98
1918 р., січня, 27 (лютого, 9). Берестя-Литовське. Умови утворення української держави в складі Австрійської імперії за таємною угодою України з Австро-Угорщиною 99	
1918 р., лютого, 8. Відень. Новітмлення про проголошення України самостійною державою	99
1918 р., лютого, 8. Відень. Новітмлення про належність Буковини до українського історичного королівства Галичини та Володимирії.....	101
1918 р., лютого, 17. Вижиця. Повітмлення про проведення свята миру і української державності у Вижиці	101
1918 р., лютого, 18. Яворів. Повітмлення про вимогу учасників свята миру в Яворові створення української державної формації з українських областей Буковини і Галичини	102
1918 р., лютого, 24. Стебни. Повітмлення про проведення свята мира і української державності в Стебнах	102
1918 р., березня, 2. Відень. Новітмлення про засідання Союзу буковинських українських депутатів	102
1918 р., березня, 2. Відень. Промова голови Союзу буковинських українських депутатів М. Василька про перспективи державного відродження України	103

1918 р., березня, 2. Вашківці. Повідомлення про проведення в селах Вашківського повіту святкових маніфестацій з нагоди укладення Берестейського мирного договору з Україною	104
1918 р., березня, 3. Львів. Повідомлення про проведення свята миру й української державності у Львові та про проголошені на ньому вимоги створення української державності в Австрії з українських областей Галичини і Буковини	104
1918 р., березня, 3. Чернівці. Повідомлення про проведення урочистого богослужіння з нагоди свята миру та української державності	107
1918 р., березня, 3. Погорилівка. Новітмлення про проведення свята миру та української державності в Погорилівці	107
1918 р., березня, 3. Кути. Повідомлення про участь буковинців в маніфестації з нагоди укладення Берестейського миру і воскресіння української держави в Кутах	108
1918 р., березня, 6. Відень. Повідомлення про виступ в австрійському парламенті депутата від Буковини І. Семаки з вимогою створення окремого коронного краю із заселених українцями областей Австро-Угорщини	108
1918 р., березня, 9. Відень. Міністр закордонних справ Австро-Угорщини граф Чернін до князя Гогенлоє: Про формування протоколу від 4 березня 1918, а також про інструкції міністерству закордонних справ Пімеччини, дані з цього питання . . .	109
1918 р., березня, 10. Чернівці. Новітмлення про проведення свята миру й української державності в Чернівцях та про прийняті резолюції з вимогами визнання права українців Австро-Угорщини на власну державність.	110
1918 р., березня, 12. Буфтя. Повідомлення про укладення попередньогомирного договору між Румунією і Австро-Угорщиною, за яким до Буковини мали б відійти суміжні румунські території	111
1918 р., березня, 12. Відень. Повідомлення про скасування австрійським верховним командуванням ширшої воєнної області на Буковині	112
1918 р., березня, 20. Відень. Новітмлення про участь депутата парламенту від Буковини М. Василька в роботі спільної австро-німецько-української комісії з реалізації Берестейського мирного договору з Україною	112
1918 р., березня, 20. Львів. Повідомлення про ситуацію в Чернівцях після укладення Берестейського мирного договору з Україною та про її майбутнє приєднання до української провінції в Австрії.	113
1918 р., березня, 21. Львів. Новітмлення про плановане приєднання до Буковини суміжних румунських територій та Хотинського округу	114
1918 р., квітня, 6. Чернівці. Заклик буковинських українських товариств про проведення свята Воскресіння України в Чернівцях.	114
1918 р., квітня, 14. Вижиця. Повідомлення про перебіг Вижицького окружного свята Берестейського миру і відродження української держави	115
1918 р., квітня, 14. Вижиця. Резолюції Вижицького окружного свята Берестейського миру і відродження української держави	117
1918 р., квітня, 19. Вижиця. Звіт повітового староства у Вижиці до крайової президії про проведення свята Берестейського миру і відродження української держави.	118
1918 р., квітня, 20. Чернівці. Новітмлення про проведення свята Воскресіння України в Чернівцях	119
1918 р., квітня, 21. Відень. Повідомлення про протест українських депутатів проти порушення австрійським урядом умов Берестейського мирного договору з Україною	120
1918 р., квітня, 23. Відень. Повідомлення про позицію наради буковинських українських парламентських та сеймових депутатів щодо дотримання Австро-Угорщиною умов Берестейського мирного договору з Україною	120

1918 р., травня, 3. Львів. Повідомлення про зміст пастирського листа українських галицьких греко-католицьких єпископів у справі національної єдності	121
1918 р., травня, 7. Чорнавка. Повідомлення про проведення свята Воскресіння України в с. Чорнавка	123
1918 р., травня, 7. Чернівці. Повідомлення про укладення в Бухаресті мирного договору між Румунією та центральними державами, за яким до Буковини приєднуються суміжні румунські території	124
1918 р., травня, 15. Чернівці. Повідомлення про відміну свята миру й української державності в Чернівцях	125
1918 р., травня, 15. Чернівці. Повідомлення про причину відміни свята миру й української державності в Чернівцях	125
1918 р., травня, 15. Чернівці. Повідомлення про проведення концерту в честь Т. Шевченка замість свята миру й української державності в Чернівцях	125
1918 р., травня, 19. Чернівці. Повідомлення про перебіг концерту в честь Т. Шевченка, проведеного замість свята миру й української державності в Чернівцях	126
1918 р., травня, 19. Чернівці. Повідомлення про перепони, які чинило румунське духовенство проведенню урочистого богослужіння на честь свята миру й української державності в Чернівцях та поминального богослужіння за Тараса Шевченка	126
1918 р., травня, 19. Відень. Повідомлення про вимогу української парламентської репрезентації про створення окремого коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини	127
1918 р., травня, 20. Чернівці. Повідомлення про скасування східної воєнної області	127
1918 р., травня, 24. Чернівці. Повідомлення про заборону ведення румунізаторської агітації на Буковині	128
1918 р., травня, 27. Київ. Повідомлення про засідання Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців в Києві	128
1918 р., травня, 31. Відень. Повідомлення про іменування Тита Тимінського консисторським архімандритом	129
1918 р., травня, 31. Драчинці. Повідомлення про зневажливе ставлення до українського народу румунського священика І. Гавриша	129
1918 р., травня, 31. Чернівці. Повідомлення про заснування товариства «Українська народна книгозбірня в Чернівцях»	130
1918 р., травня, 31. Чернівці. Повідомлення про приєднання до Буковини Хотинського повіту та так званого кута трьох держав, які повинні були відійти до Австро-Угорщини відповідно до Берестейського мирного договору з Росією та Бухарестського мирного договору з Румунією	130
1918 р., червня, 15. Відень. Повідомлення про вимогу Української Парламентської Репрезентації до австрійського уряду ратифікувати Берестейський мирний договір з Україною і створити окремий коронний край з української земель Східної Галичини та Буковини	130
1918 р., червня, 21. Чернівці. Повідомлення про нехтування українською мовою чернівецьким магістратом	131
1918 р., червня, 26. Відень. Повідомлення про вимогу Союзу українських парламентських і сеймових послів з Буковини ратифікувати Берестейський мирний договір з Україною	131
1918 р., червня, 19. Київ. Звернення Головної Ради галицьких, буковинських та угорських українців у Києві із закликом про проведення скоординованої діяльності на підтримку Наддніпрянської України.	132

1918 р., липня, 5. Чернівці. Повідомлення про зміст таємного договору між Австрією і Буковиною у справі заснування окремого українського коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини	133
1918 р., липня, 7. Чернівці. Звіт начальника жандармерії в Галичині та Буковині генерал-майора Е. Фішера міністерству оборони про поведінку національних груп на Буковині	134
1918 р., липня, 11. Чернівці. Повідомлення про негативне ставлення німецького населення до справи поділу Буковини та можливого заснування окремого українського коронного краю у складі Східної Галичини і Буковини	135
1918 р., липня, 12. Чернівці. Стаття в газеті «Буковина» «Створене українського коронного краю в Австрії»	135
1918 р., липня, 16. Чернівці. Повідомлення про заснування українського консульату в Чернівцях	136
1918 р., липня, 17. Ясси. Повідомлення про готовність українського уряду відновити дипломатичні відносини з Румунією	136
1918 р., липня, 19. Чернівці. Повідомлення про майбутнє відкриття українського консульства в Чернівцях	137
1918 р., липня, 19. Київ. Повідомлення про відмову гетьмана П. Скоропадського від таємного договору України з Австро-Угорщиною	137
1918 р., липня, 19. Чернівці. Новітмлення про дискусію в німецькомовній пресі над проблемою поділу Буковини на українську і румунську частини	137
1918 р., липня, 22. Чернівці. Новітмлення про початок поштового сполучення між Буковиною та Україною за внутрішньо українськими тарифами	138
1918 р., липня, 22. Львів. Стаття в газеті «Діло» про небажання австрійського уряду створити українську провінцію у складі Східної Галичини і Буковини як головну передумову нератифікації Брестського мирного договору з Україною.	138
1918 р., липня, 22. Чернівці. Повідомлення про заяву голови румунського депутатського клубу Іспеску-Грекула про історичні права румунів на Буковину та про згоду румунського парламентського клубу на виділення чисто українських повітів Буковини в межах автономного коронного краю	139
1918 р., липня, 26. Відень. Повідомлення про внесення українськими депутатами австрійського парламенту запиту з вимогою ратифікації Берестейського мирного договору між Австро-Угорщиною і Україною та з протестом проти анулювання урядом Австро-Угорщини зобов'язання утворити один коронний край із заселених українцями областей Східної Галичини та Буковини	139
1918 р., липня, 26. Чернівці. Повідомлення про заснування української громадської бібліотеки в місті Чернівці	140
1918 р., липня, 28. Відень. Повідомлення про прохання румунських громад долини Золотої Бистриці прилучити їх до Буковини	140
1918 р., липня, 30. Турка. Повідомлення про вимогу учасників довірочних зборів українців Турківського повіту створення окремого коронного краю з українських областей Галичини і Буковини	141
1918 р., серпня, 2. Чернівці. Повідомлення про призначення архімандритом та завідувачем української дієцезії на Буковині отця Тита Тимінського	141
1918 р., серпня, 9. Чернівці. Повідомлення про статтю А. Ончула в газеті «Фоя попурулуй» з засудом зрадницьких дій митрополита Репти.	142
1918 р., серпня, 9. Чернівці. В.Залозецький про підтримку вимоги поділу Буковини і приєднання української частини краю до Східної Галичини.	143
1918 р., серпня, 16. Київ. Новітмлення про згоду румунського уряду на встановлення дипломатичних відносин між Румунією і Україною	144

- 1918 р., серпня, 30. Чернівці. Новітommлення про усунення від справ митрополита Володимира Репти та поділ буковинської консисторії на українську і румунську частини144
- 1918 р., серпня, 30. Кулівці. Повідомлення про проведення народного віча в селі Кулівці145
- 1918 р., серпня, 31. Відень. Повідомлення про вимоги українських депутатів Є. Петрушевича та Є. Левицького до президента міністрів Гусарека у справі поділу Галичини й утворення українського коронного краю145
- 1918 р., вересня, 1. Раранча-Топорівці. Повідомлення про вимогу селянських віч у селах Раранча та Топорівці ратифікувати Берестейський мирний договір між Україною та Австро-Угорщиною та допустити українців до користування катедральною церквою в Чернівцях146
- 1918 р., вересня, 5. Чернівці. Новітommлення про з'їзд українського православного духовенства Буковини та ухвалені ним резолюції147
- 1918 р., вересня, 6. Львів. Повідомлення про підтримку з'їздом галицьких та буковинських німців української орієнтації Австрії148
- 1918 р., вересня, 6. Чернівці. Повідомлення про зрадницькі дії буковинського митрополита Володимира Репти під час російської окупації Буковини148
- 1918 р., вересня, 6. Київ. Повідомлення про закриття гетьманським урядом газети «Наша Думка» — органу Ради галицьких, буковинських і угорських українців149
- 1918 р., вересня, 8. Лужани-Шипинці. Повідомлення про резолюції народних віч у Лужанах та Шипинцях з вимогою ратифікації Берестейського мирового договору та створення української провінції в Австрії у складі Східної Галичини та української частини Буковини150
- 1918 р., вересня, 10. Чернівці. Повідомлення про проведення українським депутатом А. Лукашевичем народних віч у селах Прилипче, Лука, Кострижівка, Звиняче, Хрещатик, Кулівці, Василів, Чуньків і Репужинці та про вимогу цих віч ратифікувати таємний Берестейський договір з Україною151
- 1918 р., вересня, 14. Чернівці. Повідомлення про перебрання управління буковинською православною митрополією консисторіальним архимандритом І. Воробкевичем151
- 1918 р., вересня, 14. Чернівці. Ухвала зборів представників буковинських москвофілів з вимогою про приєднання Буковини до України, яка перебуватиме у державному зв'язку з Росією152
- 1918 р. Чернівці. Меморандум до Паризької мирної конференції з вимогою створення автономної карпато-руської провінції у складі Галичини, Буковини та Закарпаття152
- 1918 р., вересня, 14. Чернівці. Циркуляр буковинської православної консисторії з повідомленням про висвячення у сан архимандрита-митрофора Т. Тимінського та І. Воробкевича.152
- 1918 р., вересня, 19. Чернівці. Повідомлення про конкурс на заміщення посад в українській частині буковинської православної консисторії153
- 1918 р., вересня, 20. Відень. Новітommлення про солідарну позицію українських депутатів від Буковини та Галичини154
- 1918 р., вересня, 20. Київ. Новітommлення про дозвіл австро-угорського уряду на перебування в Україні буковинських та галицьких українців.154
- 1918 р., вересня, 21. Горішні Ширівці. Повідомлення про народне віче в Горішніх Ширівцях155
- 1918 р., вересня, 21. Слободзія-Берлінці. Повідомлення про обговорення питання відносин з державною Україною на народному вічі в Слободзії-Берлінцях155

1918 р., вересня, 23. Чернівці. Повідомлення про відновлення діяльності товариства «Українське Казино» в Чернівцях	156
1918 р., вересень. Чернівці. Повідомлення про участь буковинських москвофілів у церемонії привітання митрополита Репти	156
1918 р., вересня, 25. Чернівці. Новідомлення про висвячення українським консисторським архимандритом Тита-Тараса Тимінського	157
1918 р., вересня, 27. Чернівці. Новідомлення про створення окремої української зразкової школи при державній учительській семінарії в Чернівцях	157
1918 р., вересня, 29. Відень. Повідомлення про вимогу віча української громади Відня про утворення самостійної державно-правної одиниці зі Східної Галичини і української частини Буковини.	158
1918 р., вересня, 30. Чернівці. Повідомлення дирекції крайової поліції про діяльність в Чернівцях активістки «Галицько-Буковинського Українського Комітету» О. Роздольської	159
1918 р., жовтня, 1. Чернівці. Повідомлення про привітання українського архимандрита Буковини Т. Тимінського українськими православними священниками	159
1918 р., жовтня, 4. Чернівці. Повідомлення про використання Чернівецьким магістратом української мови в офіційних повідомленнях.	161
1918 р., жовтня, 4. Чернівці. Повідомлення про виїзд до Києва д-ра Дмитра Коропатницького для налагодження судової системи в українській державі	161
1918 р., жовтня, 4. Відень. Заява голови Української Парламентської Репрезентації Є. Нетрушевича у справі реалізації українцями їх права на самовизначення шляхом створення самостійної держави.	162
1918 р., жовтня, 4. Відень. Заява українського депутата Вітика у справі реалізації українцями їх права на самовизначення шляхом створення самостійної держави	162
1918 р., жовтня, 4. Львів. Пропозиція депутата С. Барана про потребу консолідування політичних сил галицьких, буковинських та закарпатських українців	163
1918 р., жовтня, 4. Відень. Заява голови румунського парламентського клубу, депутата Ісопескула-Грекула стосовно реалізації румунами Буковини права на самовизначення	164
1918 р., жовтня, 8. Київ Новідомлення про делегацію Головної ради галицьких, буковинських та угорських українців до гетьмана Н. Скоропадського	164
1918 р., жовтня, 9. Чернівці Новідомлення про перебування командира українських Січових Стрільців архикнязя Вільгельма в Чернівцях	164
1918 р., жовтня, 10. Відень Новідомлення про рішення української парламентської репрезентації утворити Конституанту для проголошення української держави з українських територій Галичини і Буковини	165
1918 р., жовтня, 11. Чернівці Прогноз перспектив здобуття державної самостійності українцями Буковини	165
1918 р., жовтня, 12. Відень. Повідомлення про аудієнцію цісаря для українських парламентаріїв	166
1918 р., жовтня, 12. Чернівці Повідомлення про скликання конференції всіх українських партій Буковини для прийняття спільних вимог у справі національного самовизначення буковинських українців	167
1918 р., жовтня, 13. Чернівці. Повідомлення про конференцію всіх українських партій Буковини	168
1918 р., жовтня, 13. Чернівці. Новідомлення про скликання української Конституанти та про проведення конференції всіх українських партій Буковини	168
1918 р., жовтня, 13. Чернівці. Повідомлення про проведення конференції всіх українських партій Буковини	169

- 1918 р., жовтня, 13. Чернівці. Резолюція конференції всіх українських партій Буковини стосовно права буковинських українців на самовизначення169
- 1918 р., жовтня, 14. Відень. Повідомлення про суперечності в поглядах українських та румунських депутатів на майбутню державну приналежність Буковини170
- 1918 р., жовтня, 15. Львів. Повідомлення про вимогу Головної ради галицьких, буковинських і угорських українців возз'єднання всіх українських земель в одну суверенну державу171
- 1918 р., жовтня, 16. Відень. Маніфест цісаря Карла I, яким народам Австро-Угорщини надано право створювати свої національні державні організми171
- 1918 р., жовтня, 18. Вашингтон. Повідомлення про заяву президента США В. Вільсона, в якій народам Австро-Угорщини гарантується право на національне самовизначення аж до створення самостійних держав172
- 1918 р., жовтня, 18. Київ. Повідомлення про участь галичан та буковинців в роботі Українського Національного Союзу173
- 1918 р., жовтня, 18. Чернівці. Новідомлення про гастролі чернівецького українського театру в Кутах174
- 1918 р., жовтня, 18. Чернівці. Повідомлення про перебування на Буковині корпусу Січових Стрільців під командуванням архикнязя Вільгельма175
- 1918 р., жовтня, 18. Чернівці. Телеграма командира корпусу Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга до президента Української Національної Ради у Львові Костя Левицького з проханням проголосити українське самостійне королівство у складі українських земель Австро-Угорщини176
- 1918 р., жовтня, 18. Львів. Повідомлення про участь буковинських делегатів у роботі Української Національної Ради у Львові та в проголошенні її українською Конституантою177
- 1918 р., жовтня, 18. Львів. Новідомлення про початок роботи Української Національної Ради у Львові178
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Статут Української Національної Ради у Львові як Конституанти всіх українців Галичини, Буковини та Закарпаття178
- 1918 р., жовтня, 19. Чернівці. Телеграма голови буковинського українського парламентського клубу М. Василька до командира корпусу Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга з повідомленням про проголошення української держави у складі українських земель Австро-Угорщини179
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Повідомлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові та в проголошенні нею української держави179
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Повідомлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові та в проголошенні нею української держави180
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Повідомлення про участь буковинських делегатів в уконституюванні Української Національної Ради у Львові та затвердженні її статуту 181
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Прокламація української Конституанти у Львові про створення української держави у складі Східної Галичини, Закарпаття та північно-західної Буковини з містами Чернівці, Сторожинець і Серет182
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Повідомлення про рішення Української Національної Ради заснувати буковинську та галицькі делегації Української Національної Ради з осідком у м. Чернівці та у м. Львові183
- 1918 р., жовтня, 19. Львів. Новідомлення про намір євреїв дотримуватися нейтралітету стосовно національно-державних домагань українців та поляків183

1918 р., жовтня, 19. Львів. Новітдмлення про участь буковинських делегатів в роботі української Конституанти у Львові	183
1918 р., жовтня, 19. Львів. Новітдмлення німецької місії в Відні про румунську агітацію щодо приєднання Буковини до Румунії	184
1918 р., жовтня, 19. Львів. Репортаж Івана Боберського про перебіг засідань української Конституанти у Львові	185
1918 р., жовтня, 21. Чернівці. Звіт начальника жандармерії в Галичині та Буковині генерал-майора Е. Фішера міністерству оборони про реакцію на рішення Української Національної Ради.	188
1918 р., жовтня, 21. Фрайштадт. Лист буковинця Євгена Павлюка до своєї родини, евакуйованої в Київ	190
1918 р., жовтня, 22. Львів. Стаття газети «Діло» про нову ситуацію щодо національно-державного самовизначення австрійських українців у світлі останньої заяви президента США В. Вільсона	190
1918 р., жовтня, 22. Львів. Новітдмлення генерального командування австрійської армії про тактичні завдання легіону Українських Січових Стрільців на Буковині . . .	191
1918 р., жовтня, 22. Відень. Повітдмлення про дискусію в австрійському парламенті щодо національно-територіального розмежування Буковини між українцями і румунами	191
1918 р., жовтня, 22. Відень. Повітдмлення про дискусію в австрійському парламенті у зв'язку зі вступом українського легіону в Чернівці	192
1918 р., жовтня, 23. Відень. Повітдмлення про дискусію в парламенті між українськими та румунськими депутатами щодо майбутнього Буковини	192
1918 р., жовтня, 23. Відень. Повітдмлення про нотифікацію перед австрійським урядом створення незалежної західноукраїнської держави депутатами Є. Петрушевичем та М. Васильком	193
1918 р., жовтня, 23. Відень. Протокол засідання австрійської ради міністрів, в який внесена пропозиція депутації українських парламентарів про створення української держави	194
1918 р., жовтня, 23. Чернівці. Новітдмлення крайового президента Буковини Й. Ецдорфа міністерству внутрішніх справ про заплановане на 27 жовтня засідання румунських національних зборів	194
1918 р., жовтня, 24. Київ. Повітдмлення про телеграму Українського Національного Союзу українській Конституанті у Львові з побажанням об'єднання всіх українських земель в одне державне тіло	195
1918 р., жовтня, 24. Відень. Новітдмлення про заяву голови буковинського українського депутатського клубу М. Василька щодо української Конституанти . . .	195
1918 р., жовтня, 24. Чернівці. Заклик румунського товариства резешів і мазилів Буковини до протидії проведенню українського буковинського віча та поділу краю за національною ознакою	196
1918 р., жовтня, 24. Львів. Лист скарбника Центральної управи Українських Січових Стрільців І. Боберського до командира корпусу Українських Січових Стрільців Василя Вишиваного	197
1918 р., жовтня, 25. Відень. Повітдмлення про промову голови буковинського парламентського клубу М. Василька у Віденському парламенті про право буковинських українців на державне самовизначення	198
1918 р., жовтня, 25. Львів. Повітдмлення про приїзд делегації буковинських гуцулів до Львова для привітання голови буковинського парламентського клубу М. Василька з ювілеєм його депутатської діяльності	199

- 1918 р., жовтня, 25. Київ. Повідомлення про заяву Українського Паціонального Союзу щодо необхідності включення Буковини до складу соборної української держави199
- 1918 р., жовтня, 26. Чернівці. Витяг з ноти Української Національної Ради до президента США В.Вільсона з вимогою визнати право на самовизначення галицьким та буковинським українцям200
- 1918 р., жовтня, 27. Відень. Повідомлення про дискусію між українським депутатом М. Васильком і румунським депутатом Г. Грігоровічем стосовно румунських зазіхань на українську частину Буковини202
- 1918 р., жовтня, 27. Чернівці. Маніфест буковинської делегації Української Паціональної Ради з закликом до буковинських українців реалізувати своє право на самовизначення203
- 1918 р., жовтня, 27. Чернівці. Резолюція румунської Конституанти з вимогою приєднання Буковини до самостійної румунської держави205
- 1918 р., жовтня, 27. Чернівці. Повідомлення про заяву німецької Пародної Ради Буковини про необхідність створення окремого державного організму у складі Південної Буковини, Семигороду та Банату205
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Повідомлення про незгоду депутатів А. Ончула та Г. Грігоровіча з резолюцією румунської Конституанти Я. Флондора та про неучасть в її засіданні решти румунських депутатів через незаконний спосіб обрання Конституанти206
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Новідомлення про заяву румунського депутата А. Ончула з осудом резолюцій румунської Конституанти, оскільки вона не поважає і не захищає права національних меншин207
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Новідомлення про відмову крайового президента Й. Ецдорфа передати владу Румунській Паціональній Раді групи Флондора207
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Заява депутата Г. Грігоровіча про відмову від членства в Румунській Національній Раді групи Флондора, оскільки вона не визнає права української нації на суто українську частину Буковини207
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Повідомлення газети «Буковина» про ухвалу зборів українських студентів Чернівецького університету з підтримкою заснування української держави та протестом проти румунських зазіхань на цілу Буковину ...208
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про ухвалу зборів українських студентів Чернівецького університету з підтримкою заснування української держави та протестом проти румунських зазіхань на цілу Буковину ...209
- 1918 р., жовтня, 28. Відень. Повідомлення про діяльність української Конституанти Галичини та Буковини та її рішення210
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Рапорт начальника жандармерії Галичини й Буковини генерал-майора Е. Фішера Армійському верховному командуванню у Бадені про створення румунської Паціональної ради210
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Повідомлення крайового президента Буковини Й. Ецдорфа міністерству внутрішніх справ про можливість вступу румунських військ на Буковину211
- 1918 р., жовтня, 28. Чернівці. Новідомлення про заяву румунських студентів Чернівецького університету на підтримку заснування румунської держави на всіх землях, «що історично належать румунам»212
- 1918 р., жовтня, 29. Чернівці. Стаття газети «Glasul Bucovinei» про румунське бачення принципів майбутнього устрою Буковини без рівноправної участі буковинських українців.....212

1918 р., жовтня, 29. Чернівці. Повідомлення про участь представницької делегації української залізниці в роботі буковинської делегації Української Національної Ради	214
1918 р., жовтня, 29. Чернівці. Стаття газети «Glasul Bucovinei» про відмову румунської сторони визнати право буковинських українців на українську частину Буковини	215
1918 р., жовтня, 31. Чернівці. Повідомлення про створення національного виконавчого комітету поляків Буковини	216
1918 р., жовтень. Заставна. Нові повідомлення про проведення з'їзду вчителів Заставнівського повіту та його резолюції на підтримку проголошення самостійної української держави на території колишньої Австро-Угорщини	217
1918 р., жовтня, 31. Чернівці. Паказ Центрального військового комітету до частин Українських Січових Стрільців на Буковині	217
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про привітання архимандрита Тараса Тимінського делегацією українських діячів Буковини	218
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про чергові ухвали Української Національної Ради	220
1918 р., листопада, 1. Відень. Нові повідомлення про відповідь міністра закордонних справ Австрії Андраші на ноту президента США В. Вільсона	221
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про ліквідацію військової цензури	221
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про розповсюдження книг з Наддніпрянської України серед членів товариства «Українська Народна Книгозбірня»	221
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про румунські зазіхання на українські землі Буковини	221
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Нові повідомлення про програмні цілі Української Національної Ради та про румунські зазіхання на українські землі Буковини	222
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Нові повідомлення про обіцянки румунської сторони щодо сприяння іншим народам Буковини в їх національно-культурному розвитку	224
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення про проведення третього з'їзду українського православного духовенства Буковини та його ухвали	225
1918 р., листопада, 1. Чернівці. Повідомлення командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга про передислокування гуцульської компанії з Чагри в Раранчу	226
1918 р., листопада, 1. Львів. Відозва Української Національної Ради у Львові про перебрання влади на українських землях Австро-Угорщини	226
1918 р., листопада, 1. Львів. Відозва Української Національної Ради у Львові про організацію державної влади на території новоствореної української держави	226
1918 р., листопада, 1. Львів. Повідомлення про активну участь буковинців у перебранні українцями влади у Львові	227
1918 р., листопада, 1. Львів. Нові повідомлення про перебрання влади на українських землях Австро-Угорщини Українською Національною Радою	228
1918 р., листопада, 2. Чернівці. Повідомлення про перебрання українцями влади в Галичині	228
1918 р., листопада, 2. Чернівці. Нові повідомлення про переговори між представниками української та румунської Національних Рад щодо розмежування Буковини	229
1918 р., листопада, 2. Чернівці. Нові повідомлення про розпуск крайових полків в Чернівцях	231

1918 р., листопада, 2. Чернівці. Повідомлення очевидця про обставини розпуску 22 стрілецького полку в Чернівцях	232
1918 р., листопада, 2. Відень. Відозва до українського війська Української Військової Ради в Відні	232
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Нові повідомлення про емісію казначейських білетів чернівецькими банками	233
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення газети «Буковина» про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення	233
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення	234
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Нові повідомлення про результати збірки на Народний Фонд під час проведення Буковинського Віча	235
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення про ситуацію в Чернівцях	235
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення про перебіг Буковинського Віча та його резолюції	236
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення про відмову депутата Ґрігоровіча брати участь у засіданнях румунської Паціональної Ради Флондора через відмову останньої порозумітися щодо розподілу території Буковини з українською Паціональною Радою	236
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення про грабежі залізничних складів в Чернівцях	237
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення дирекції поліції про стан справ в Чернівцях	237
1918 р., листопада, 3. Чернівці. Повідомлення про створення в Чернівцях бюргерверу (міщанської сторожі)	237
1918 р., листопада, 3. Львів. Повідомлення про планований перехід влади в українські руки на Буковині	238
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Нові повідомлення про святкування дня іменин цесаря Карла І в Чернівцях	238
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Запит крайового президента Буковини Й. Ецдорфа до міністерства внутрішніх справ щодо можливості передачі влади легітимним представникам української та румунської націй	239
1918 р., листопада, 4. Відень. Протокол засідання австрійської ради міністрів, в якому даються повноваження крайовому президенту Буковини Й. Ецдорфу передати управління Буковиною національним партіям	239
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Повідомлення про продовження переговорів між українцями і румунами	239
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Повідомлення про чутки стосовно можливої румунської окупації Буковини	240
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Повідомлення румунської Паціональної Ради про переговори з президентом Буковини Й. Ецдорфом	240
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Повідомлення про те, що румунські депутати Ісопескул-Ґрекул та Сімюнович погоджуються з резолюціями румунської Конституанти 27 жовтня,	241
1918 р., листопада, 4. Чернівці. Повідомлення про стан справ в Чернівцях	241
1918 р., листопада, 5. Чернівці. Заклик міського магістрату м. Чернівці про потребу економити електроенергію і воду	242
1918 р., листопада, 5. Чернівці. Повідомлення про небезпеку місту Чернівці з боку мас демобілізованих солдатів, які повертаються зі Східного фронту додому	242

1918 р., листопада, 5. Чернівці. Повідомлення про стан справ в Чернівцях	243
1918 р., листопада, 5. Чернівці. Новідомлення про грабежі в Повоселиці, здійснені мобілізованими солдатами	243
1918 р., листопада, 5. Чернівці. Повідомлення про продовження переговорів між українцями і румунами	243
1918 р., листопада, 5. Чернівці. Повідомлення про проведення останнього засідання буковинського крайового виділу	244
1918 р., листопада, 5. Львів. Заклик Української Національної Ради вступати в ряди українського війська для оборони рідного краю від Перемишля до Чернівців .	245
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Звернення Української Національної Ради — Крайового Комітету Буковини до населення з закликом підтримати новоутворену владу	246
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Протокол передачі крайовим президентом Буковини Й. Ецдорфом державної влади над українськими областями Буковина представникам Української Національної Ради	247
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Прокламація українського і румунського національних комісарів О. Поповича та А. Ончула про перебрання влади на Буковині	248
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Офіційне інформаційне повідомлення Української Національної Ради про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях	249
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про відкриття кордону між Буковиною і Румунією	251
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях Українською Національною Радою	251
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про перебрання державної влади над українською частиною Буковини і Чернівцях Українською Національною Радою	252
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про перебіг процесу передання влади представникам українців та румунів австрійським президентом Буковини О. Ецдорфом	254
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Звернення міського комісара Української Національної Ради О. Безпалка до населення м. Чернівців	254
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення буковинської делегації Української Національної Ради про призначення членів тимчасового уряду Буковини	255
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Заклик буковинської делегації Української Національної Ради про дотримання порядку в краю та створення комітетів самооборони	255
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Новідомлення про привітання архикнязя Вільгельма (сотника Василя Вишиваного) буковинській делегації Української Національної Ради з нагоди перебрання влади над українською частиною Буковини	256
1918 р., листопада, 6. Бухарест. Рапорт австро-угорського дипломатичного представника в Бухаресті графа Дембліна до міністерства зовнішніх справ про намір румунського уряду окупувати Буковину	256
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про вступ румунських військ на Буковину	256
1918 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про окупацію румунськими військами Сучави	257
1918 р., листопада, 6. Прокламація румунського військового окупаційного командування про вступ на Буковину румунської армії	258

1918 р., листопада, 7. Чернівці. Заклик до чернівчан про підтримку створеного для захисту громадського порядку чернівецького бюргерверу	258
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Повідомлення про ситуацію в місті Чернівці	259
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Новітвомлення про складення присяги державними службовцями Буковини на вірність українській державі	260
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Повідомлення про намір українського бургомистра Чернівців О. Безпалка провести реформу міського управління	261
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Новітвомлення про поділ дирекції державних маєтків Буковини на українську та румунську частину	261
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Повідомлення про прес-конференцію українського командування залізниці в Чернівцях	261
1918 р., листопада, 7. Чернівці. Повідомлення про ситуацію в Чернівцях	262
1918 р., листопада, 8. Повідомлення про заяву депутата Г. Грігоровіча щодо непогодження дій А. Ончула з румунською парламентською Національною Радою	263
1918 р., листопада, 8. Новітвомлення про ситуацію на Буковині, яка склалася внаслідок окупації румунськими військами Сучави	263
1918 р., листопада, 8. Новітвомлення вступ на Буковину румунської армії	264
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення про вступ на Буковину румунських військ	264
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення про перебування румунських військ на Буковині	264
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення про виїзд румунського національного комісара Буковини Аурела Ончула до Сучави з метою запобігти окупації Буковини румунськими військами	265
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення румунської Національної Ради про причини вступу румунських військ на Буковину	265
1918 р., листопада, 8. Новітвомлення про призначення А. Малика українським комісаром з питань юстиції	265
1918 р., листопада, 8. Повідомлення про призначення Тушинського державним прокурором	266
1918 р., листопада, 8. Повідомлення про проведення українським урядом Буковини наради керівників банків стосовно емісії казначейських білетів	266
1918 р., листопада, 8. Повідомлення про відновлення нормального роботи банків в Чернівцях	266
1918 р., листопада, 8. Повідомлення про причини проведення українським урядом Буковини емісії казначейських білетів	266
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Заклик буковинської делегації Української Національної Ради до буковинських українців до самооподаткування	267
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Звернення комісара Української Національної Ради Яшкевича до офіцерів і жандармів з повідомленням про створення на Буковині української та румунської жандармерії	267
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення про поїздку румунського національного комісара А. Ончула до Яс з метою попередити окупацію румунами Чернівців	268
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Заява газети «Glasul Bucovinei» з нагоди вступу румунських військ на територію Буковини	268
1918 р., листопада, 8. Чернівці. Заява газети «Glasul Bucovinei» про необхідність позбавлення буковинських українців прав автохтонного населення, а також «привеліюваного положення» та «виключного захисту» з боку держави	268

1918 р., листопада, 8. Чернівці. Повідомлення про перебрання влади над Північною Буковиною Українською Національною Радою	270
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про розпорядження міського голови О. Безпалка щодо виділення однакової кількості дров для всіх національних громад	271
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про заходи Української Національної Ради щодо забезпечення електростанції міста Чернівці мазутом	271
1918 р., листопада, 9. Повідомлення про призначення українських депутатів від Буковини повноважними представниками ЗУНР	271
1918 р., листопада, 9. Львів. Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради М. Василька та С. Смаль-Стоцького офіційними представниками ЗУНР	272
1918 р., листопада, 9. Львів. Повідомлення про діяльність буковинців на дипломатичній службі ЗУНР	272
1918 р., листопада, 9. Львів. Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради Л. Цегельського та С. Смаль-Стоцького міністрами уряду ЗУНР	273
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про ситуацію в Чернівцях в очікування румунської окупації	273
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про передачу представниками українського уряду Буковини протесту проти окупації краю румунськими військами	275
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Протест-меморіал Української Національної Ради Буковини проти окупації краю румунськими військами	275
1918 р., листопада, 9. Повідомлення про протест української Національної Ради Буковини проти окупації краю румунськими військами	276
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про проведення установчого засідання єврейської Національної Ради Буковини	276
1918 р., листопада, 9. Чернівці. Повідомлення про пограбування і пожежу на складі в Старій Жучці	276
1918 р., листопада, 9. Повідомлення про скупчення тисяч демобілізованих солдатів в Новоселиці, які займаються крадіжками та грабіжництвом	277
1918 р., листопада, 9. Повідомлення про ситуацію в Чернівцях в очікуванні румунської окупації	277
1918 р., листопада, 10. Чернівці. Нові повідомлення про спільну діяльність українських січових стрільців та буковинської жандармерії з роззброєння демобілізованих солдатів	278
1918 р., листопада, 10. Львів. Повідомлення про рішення Української Національної Ради змагати до об'єднання всіх українських земель в єдину державу	278
1918 р., листопада, 10. Львів. Повідомлення про розгляд буковинських проблем на засіданні Української Національної Ради у Львові	279
1918 р., листопада, 10. Київ. Мобілізаційний заклик бойового комітету Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців про створення корпусу Січових Стрільців	279
1918 р., листопада, 11. Чернівці. Нові повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про обставини окупації румунськими військами Чернівців	280
1918 р., листопада, 11. Чернівці. Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung» – «Czernowitzer Tagblatt» про обставини окупації румунськими військами Чернівців	283
1918 р., листопада, 11. Чернівці. Повідомлення про приєднання поляків Буковини до румунів	283

1918 р., листопада, 11. Чернівці. Новітмлення про ймовірні мотиви обставини окупації румунськими військами Буковини	284
1918 р., листопада, 11. Чернівці. Новітмлення про мотиви обставини окупації румунськими військами Буковини	284
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про заяву Я. Флондора щодо погодження Румунії з Антантою на окупацію цілої Буковини	285
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про меморандум румунського національного комісара Буковини А. Ончула до румунського з вимогою передачі українцям української частини краю	286
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про створення комітету румунської Національної Ради в справі засудження румунського національного комісара Буковини А. Ончула	287
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про запит депутата Г. Грігоровіча до президента румунської Національної Ради Я. Флондора щодо негативного враження, яке справило на населення Буковини введення надзвичайного стану після інтервенції румунського війська	287
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Маніфест румунської Національної Ради до румунів Буковини	287
1918 р., листопада, 12. Повітмлення про запровадження румунською Національною Радою стану облоги на Нівнічній Буковині	288
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про розпуск румунською окупаційною владою чернівецького бюргерверу	288
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про заборону проведення румунською окупаційною владою зборів єврейської організації «Поалей Ціон»	289
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про інтернування в Ясах румунським урядом румунського національного комісара А. Ончула	289
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про урочисте Богослужіння в православній катедральній церкві в Чернівцях за полеглих румунських солдатів . .	289
1918 р., листопада, 12. Чернівці. Повітмлення про перебрання влади над буковинською православною церквою колишнім митрополитом В. Рептою	290
1918 р., листопада, 13. Львів. Повітмлення про створення військового округу Чернівці у складі Західно-Української Пародної Республіки	290
1918 р., листопада, 13. Чернівці. Повітмлення про переговори українських парламентарів з румунським військовим командуванням в справу окупації Буковини румунським військом	290
1918 р., листопада, 13. Чернівці. Повітмлення про вияв недовіри Румунській Національній Раді Флондора та тимчасовому румунському урядові з боку депутата Грігоровіча як таким, що не представляють інтересів румунського населення Буковини	291
1918 р., листопада, 13. Чернівці. Повітмлення про обговорення на першому засіданні румунського уряду Буковини пропозиції щодо депортації 300 000 буковинських українців з Буковини	291
1918 р., листопада, 13. Чернівці. Протокол засідання румунської Національної Ради, на якому розглядалося питання про виселення всіх українців з Буковини . . .	292
1918 р., листопада, 13. Львів. Тимчасовий Основний Закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії, включно із Буковиною, ухвалений Українською Національною Радою	293
1918 р., листопада, 13. Львів. Розпорядження державного секретаріату військових справ ЗУНР про організацію окружних команд в Галичині та на Буковині	294

1918 р., листопада, 13. Чернівці. Повідомлення про єврейські погроми на півдні Буковини	295
1918 р., листопада, 14. Чернівці. Повідомлення про єврейські погроми на півдні Буковини та про протест з цього приводу єврейської Національної Ради	296
1918 р., листопада, 14. Коломия. Повідомлення про окупацію Чернівців румунськими військами	297
1918 р., листопада, 14. Коломия. Повідомлення про призначення членів буковинської секції Української Національної Ради М. Василька та С. Смаль-Стоцького офіційними представниками ЗУНР	297
1918 р., листопада, 14. Коломия. Повідомлення про інтернування румунською окупаційною владою демобілізованих австрійських солдатів на Нівденній Буковині	297
1918 р., листопада, 15. Чернівці. Повідомлення про українсько-румунські військові зіткнення в Лужанах	297
1918 р., листопада, 15. Львів. Повідомлення про протест уряду Західно-Української Народної Республіки проти окупації Буковини румунськими військами	298
1918 р., листопада, 15. Львів. Протест уряду Західно-Української Народної Республіки проти окупації Буковини румунськими військами	298
1918 р., листопада, 16. Чернівці. Повідомлення про протест буковинської делегації Української Національної Ради проти вступу румунських військ на Буковину	298
1918 р., листопада, 16. Львів. Повідомлення про протест ЗУНР проти окупації Буковини румунськими військами	298
1918 р., листопада, 16. Львів. Витяг з Розпорядження державного секретаріату військових справ ЗУНР про організацію військового судівництва в Галичині та на Буковині	299
1918 р., листопада, 17. Чернівці. Повідомлення газети Gemeinsame Kriegsausgabe «Czernowitzer Allgemeine Zeitung»-«Czernowitzer Tagblatt» про припинення діяльності неополітичних членів Української Національної Ради	300
1918 р., листопада, 17. Чернівці. Повідомлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про припинення діяльності неополітичних членів Української Національної Ради	300
1918 р., листопада, 17. Київ. Повідомлення про розгляд всеукраїнським національним конгресом у Києві питання про окупацію Буковини та Бесарабії румунськими військами	300
1918 р., листопада, 17. Львів. Повідомлення про розгляд Українською Національною Радою у Львові ситуації, що склалася у зв'язку з окупацією Буковини румунським військом	301
1918 р., листопада, 17. Львів. Повідомлення про доповнення складу Української Національної Ради у Львові представниками від Галичини і Буковини	301
1918 р., листопада, 18. Львів. Повідомлення про розгляд пропозицій буковинців на засіданні Української Національної Ради у Львові	302
1918 р., листопада, 18. Будапешт. Спростування неправдивих інформацій газети «Neues Pester Journal» про події в Чернівцях 3 листопада, 1918 р.	302
1918 р., листопада, 19. Станіславів. Повідомлення українського крайового комісара Буковини О. Поповича про румунську окупацію української частини Буковини	302
1918 р., листопада, 19. Львів. Повідомлення про розгляд питання про окупацію Буковини румунськими військами на засідання Української Національної Ради у Львові	304
1918 р., листопада, 21. Львів. Витяг з Закону про тимчасову організацію української судової влади в Галичині і Буковині	304
1918 р., листопада, до 21. Львів. Повідомлення про участь Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців в організації оборони ЗУНР від іноземної агресії	305

1918 р., листопада, 21. Чернівці. Заклик єврейської Національної Ради до євреїв Буковини з приводу єврейських погромів	306
1918 р., листопада, до 22. Кіцмань. Повідомлення повітового староства про перебрання влади українською Радою в Кіцмані	306
1918 р., листопада, 23. Чернівці. Повідомлення про окупацію цілої Буковини румунськими військами	307
1918 р., листопада, 24. Чернівці. Повідомлення про поновлення в попередніх правах митрополита Репти румунською окупаційною владою	307
1918 р., листопада, 25. Чернівці. Повідомлення про відмову українців взяти участь у румунському об'єднавчому конгресі	307
1918 р., листопада, 26. Чернівці. Нові повідомлення про ставлення національних меншин до об'єднання Буковини з Румунією	308
1918 р., листопада, 26. Чернівці. Повідомлення Шкільної Ради Буковини про розпорядження Державного Секретаріату щодо перетворення державних гімназій у національні ліцеї	309
1918 р., листопада, 26. Відень. Меморіал президента Української Національної Ради Є. Нетрушевича до президента США Вільсона з протестом проти намагань Румунії окупувати заселені українцями області Буковини	310
1918 р., листопада, 26. Київ. Нові повідомлення представник буковинської Української Національної Ради М. Кордуби про події на Буковині та про вручення українському міністерству закордонних справ протесту проти окупації Буковини румунськими військами	311
1918 р., листопада, 27. Чернівці. Лист єврейської Національної Ради до Я. Флондора з заявою про відмову євреїв брати участь у румунському об'єднавчому конгресі	313
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Повідомлення про те, що на момент початку роботи румунського об'єднавчого конгресу були відсутні офіційні рішення інших націй Буковини	314
1918 р., листопада, 28. Кіцмань. Звіт повітового староства про обставини перебрання влади українською Радою в Кіцмані	314
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Повідомлення про відмову українців схвалити приєднання Буковини до Румунії та про намагання Я. Флондора створити видимість участі українських «неофіційних» представників в румунському об'єднавчому конгресі	317
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Повідомлення про участь повноважних представників поляків та німців, а також окремих українців в румунському об'єднавчому конгресі	318
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Повідомлення про участь польської та німецької національних меншин в румунському об'єднавчому конгресі	318
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Декларація Нольської Національної Ради щодо Буковини, оголошена на румунському об'єднавчому конгресі	320
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Заява Пимецької Народної Ради щодо Буковини, оголошена на румунському об'єднавчому конгресі	320
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Резолюція румунського об'єднавчого конгресу	321
1918 р., листопада, 28. Чернівці. Повідомлення про телеграму румунського об'єднавчого конгресу королю Фердинанду і представникам держав Антанти про приєднання Буковини до румунського королівства	322
1918 р., листопад. Відень. Заява єврейської Національної Ради до президента США Вільсона з проханням захистити євреїв від погромів в зайнятій поляками Галичині, Румунії та в окупованій румунськими військами Бесарабії	322

1918 р., грудня, 1. Берн. Новітмлення про визнання самостійності України коаліцією держав-переможниць	323
1918 р., грудня, 1. Фастів. Передвступний договір, укладений між Українською Народною Республікою й Західно-Українською Народною Республікою про майбутню злуку обох українських держав в одну державну одиницю	323
1918 р., грудня, 2. Чернівці. Повітмлення газети Gemeinsame Ausgabe «Allgemeine Zeitung»-«Tagblatt» про окупацію Вижниці і Путили румунськими військами	324
1918 р., грудня, 2. Чернівці. Новітмлення газети «Czernowitzer Morgenblatt» про окупацію румунськими військами Вижниці і Нутили	325
1918 р., грудня, 4. Чернівці. Новітмлення про намагання української делегації домогтися від генерала Задіка доволу на відкриття Українського Пародного Дому	325
1918 р., грудня, 7. Чернівці. Повітмлення про наказ митрополитом В. Репти поминати в молитвах румунського короля Фердинанда і королеву Марію	325
1918 р., грудня, 7. Чернівці. Повітмлення про розпорядження православного митрополита Репти до духовенства з закликом поминати в богослужіннях румунського короля та королеву	325
1918 р., грудня, 7. Київ. Повітмлення про реакцію уряду Української Пародної Республіки на польське військове втручання в Галичині та на окупацію Буковини румунськими військами	326
1918 р., грудня, 10. Чернівці. Інформація про ситуацію в Західно-Українській Народної Республіці після окупації Буковини румунськими військами	327
1918 р., грудня, 10. Чернівці. Повітмлення про закриття румунськими військовими властями української друкарні в Чернівцях	328
1918 р., грудня, 10. Чернівці. Інформація про сподівання буковинських українців на позитивне вирішення їх долі мирною конференцією	328
1918 р., грудня, 10. Львів. Повітмлення про справжні причини окупації Буковини румунським військом	329
1918 р., грудня, 17. Чернівці. Повітмлення про вимогу секретаря внутрішніх справ Д. Поповіча арештувати учителя села Лука Юрія Наладія та учителя села Кадобівці Василя Микитюка	330
1918 р., грудня, 20. Відень. Новітмлення про намір ерцгерцога Вільгельма Габсбурга служити українській державі	330
1919 р., грудня, 22. Кіцмань. Новітмлення про перейменування румунами вулиці Т. Шевченка в Кіцмані та про опір українців Кіцманщини політиці румунської окупаційної влади	331
1918 р., грудня, 23. Чернівці. Службова записка державного секретаріату внутрішніх справ Буковини до командира 8-ї дивізії генерала Задіка в справі скарги Німецької Народної Ради на переслідування буковинських німців	332
1919 р., грудня, 24. Кіцмань. Повітмлення про перебіг примусової румунізації Буковини	332
1918 р., грудня, 24. Київ. Повітмлення про прибуття буковинської селянської делегації від уряду Західно-Української Народної Республіки в справі організації допомоги для Буковини	333
1919 р., грудня, 24. Київ. Повітмлення про румунські насильства на Буковині	333
1918 р., грудня, 26. Тернопіль. Протест Західно-Української Пародної Республіки проти окупації Буковини румунським військами	334
1918 р., грудня, 27. Чернівці. Повітмлення командира жандармерії Буковини Келерета про арешт учителя села Лука Юрія Паладія	335
1918 р., грудня, 27. Оршівці. Новітмлення про безчинства румунських окупантів на кордоні з ЗУНР	336

1918 р., грудня, 29. Чернівці. Заява В. Залозецького про ситуацію в ЗУПР	336
1918 р., грудня, 29. Тернопіль. Повідомлення про участь делегатів від Буковини в роботі сесії державної Української Національної Ради	337
1919 р., грудня, 31. Київ. Повідомлення про принципи майбутнього об'єднання Буковини, Галичини та Закарпаття з Наддніпрянщиною	337
1919 р., січня, 1. Бухаресті. Декрет румунського короля Фердинанда про приєднання Буковини до Румунії	338
1919 р., січня, 1. Бухарест. Повідомлення про відмову буковинських українців та євреїв визнавати приєднання Буковини до Румунії	338
1919 р., січня, 2. Коломия. Повідомлення про терор румунської окупаційної влади проти українців Буковини	339
1919 р., січня, 2. Відень. Повідомлення про поїздку української делегації на мирову конференцію в Парижу з метою приєднання української частини Буковини до соборної української держави	340
1919 р., січня, 3. Станіславів. Ухвала Української Національної Ради про злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Пародною Республікою	340
1919 р., січня, 2–3. Станіславів. Повідомлення про ухвалення Українською Національною Радою закону про об'єднання ЗУНР та УНР та про участь в цьому засідання семи делегатів від Буковини	341
1919 р., січня, 2–3. Станіславів. Повідомлення про перше засідання Української Національної Ради та про участь в його роботі делегатів від Буковини	341
1919 р., січня, 3. Станіславів. Повідомлення про участь представника Буковини О. Поповича в роботі виділу Української Національної Ради	342
1919 р., січня, 4. Станіславів. Повідомлення про участь представників Буковини в роботі уряду ЗУПР	342
1919 р., січня, 2–4. Станіславів. Повідомлення про участь представників Буковини в роботі комісій Української Національної Ради	342
1919 р., січня, 8. Станіславів. Повідомлення пресою служби УНР про урочисте проголошення приєднання ЗУНР до Великої України	343
1919 р., січня, 8. Станіславів. Повідомлення про створення ліквідаційного кабінету міністрів ЗОУНР та участь в ньому засіданні представників Буковини О. Бурачинського та А. Артимовича	343
1919 р., січня, 9. Чернівці. Повідомлення про вшанування Стефана Великого румунською окупаційною владою	343
1919 р., січня, 15. Чернівці. Звіт командуючого жандармерією Буковини про ведення української пропаганди в краї з пропозицією арештувати гімназійного професора Степана Коралевича	344
1919 р., січня, 19. Чернівці. Повідомлення політику румунської окупаційної влади щодо українських середніх шкіл на Буковині	345
1919 р., січня, 19. Чернівці. Повідомлення про заплановану участь представника Буковини Т. Галіпа в роботі української місії на мирову конференцію в Парижі	345
1919 р., січня, 22. Київ. Повідомлення про участь делегатів від Буковини в урочистому проголошенні злуки українських земель в єдиній українській державі в Києві	346
1919 р., січня, 22. Київ. Універсал Директорії Української Народної Республіки про злуку Галичини, Буковини і Закарпаття з Українською Пародною Республікою	347
1919 р., січня, 23. Київ. Повідомлення про виступ на Трудовому Конгресі голови західноукраїнської делегації Л. Бачинського	348
1919 р., січня, 25. Київ. Повідомлення Л. Бачинського про мету приїзду до Києва галицько-буковинської делегації	348

1919 р., січня, 26. Чернівці. Повідомлення про насильницьку румунізацію українських громад Буковини	349
1919 р., січня, 26. Коломия. Повідомлення про наявність колабораціоністів в середовищі української інтелігенції Буковини	349
1919 р., січня, 26. Чернівці. Повідомлення про розпорядження православного митрополита Репти до духовенства з закликом поминати в богослужіннях румунського короля та королеву	350
1919 р., січня, 26. Чернівці. Новідомлення про заборону румунською окупаційною владою української преси на Буковині та про відкриття рубрики «З буковинської України» в газеті «Покутський Вістник»	350
1919 р., січня, 26. Київ. Повідомлення про заяву гуртка буковинців у Києві в справі визволення Буковини від румунської окупації	351
1919 р., січня, 26. Чернівці. Повідомлення про катування буковинців румунськими окупаційними військами	352
1919 р., січня, 26. Чернівці. Новідомлення про заборону румунською окупаційною владою української незалежної преси та про початок видання румунської газети для буковинських українців «Голос Буковини»	352
1919 р., січня, 26. Чернівці. Повідомлення про переслідування буковинських українців румунською окупаційною владою	353
1919 р., січня, 26 (13). Чернівці. Паказ командуючого 8-ю дивізією генерала Задіка про введення стану облоги на території Північної Буковини	354
1919 р., січня, 27. Кіцмань. Повідомлення українського депутату парламенту К. Кракалії про арешт всіх українських інтелігентів м. Кіцмань та закриття української гімназії	356
1919 р., січня, 28. Київ. Заява Трудового Конгресу про включення до складу Директорії представника від Галичини, Буковини і Закарпаття	356
1919 р., січня, 29. Золочів. Повідомлення директора українського театру в Чернівцях М. Онуфрака про дії румунського окупаційного режиму на Буковині	357
1919 р., січня, 30. Яси. Повідомлення про переговори української дипломатичної місії з румунським урядом в справі очищення Буковини від румунських військ	358
1919 р., січня, 30. Берн. Повідомлення про ультимату українського уряду до уряду Румунії з вимогою негайного звільнення Буковини	358
1919 р., січня, 30. Чернівці. Повідомлення про підступну поведінку румунської окупаційної влади щодо буковинських українців	358
1919 р., січня, 30. Станіславів. Новідомлення про гасолі чернівецького українського театру у Станіславові	359
1919 р., січня, 31. Ставчани. Повідомлення про катування українських селян на Кіцманщині румунською окупаційною армією	359
1919 р., лютого, 1. Чернівці. Повідомлення про початок мобілізації буковинських українців до румунської армії	360
1919 р., лютого, 4. Станіславів. Заклик до визволення всіх етнографічних українських земель включно з Буковиною з-під чужинецького панування в промові прем'єр-міністра ЗУНР Сидора Голубовича	360
1919 р., лютого, 5. Чернівці. Повідомлення про заяву генерала Я. Задіка щодо намагань українців збройним чином захопити частину Буковини та про арешт всіх «інтелектуальних винуватців» цього руху	361
1919 р., лютого, 5. Чернівці. Новідомлення про інтерв'ю генерала Я. Задіка стосовно введення стану облоги на Буковині	361
1919 р. лютого, 5. Чернівці. Повідомлення про небажання Румунії визнавати кордон, визначений в таємному договорі з Антантою в 1916 р.	364

- 1919 р., лютого, 6. Чернівці. Протокол засідання прибічної ради Чернівецького магістрату, яким ухвалено перейменування ряду вулиць і площ м. Чернівці, зокрема вулиці Руської на вулицю Румунську 364
- 1919 р., лютого, 6. Київ. Повідомлення про розслідування українським урядом випадків на українсько-румунському кордоні 365
- 1919 р., лютого, 8. Відень. Повідомлення про виїзд англійської комісії в окуповану румунськими військами Буковину 366
- 1919 р., лютого, 9. Чернівці. Нові повідомлення про масові арешти та розстріли українських інтелігентів, селяні і міщан Буковини після запровадження румунською окупаційною владою стану облоги на Буковині 366
- 1919 р., лютого, 10. Париж. Нота делегації Української Народної Республіки голові Паризької мирної конференції про необхідність міжнародного визнання УНР у складі Великої України, Східної Галичини, Буковини та української Угорщини 367
- 1919 р., лютого, 10. Київ. Нові повідомлення про рішення українського уряду надати повні права в УНР українським громадянам, які закінчили Чернівецький університет 369
- 1919 р., лютого, 13. Чернівці. Протест Буковини до всіх культурних народів світу проти варварства та терору румунської окупаційної влади. 369
- 1919 р., лютого, 15. Станіславів. Витяг з Закону про виплату допомоги членам родин всіх мобілізованих громадян ЗОУНР, включно з Буковиною, ухвалений Українською Національною Радою 370
- 1919 р., лютого, 16. Чернівці. Повідомлення про симпатії буковинських українців до ідеї великої України та про їх тугу за старою Австрією 371
- 1919 р., лютого, 16. Коломия. Повідомлення про румунські провокації на пограниччі Галичини і Буковини 372
- 1919 р., лютого, 16. Чернівці. Повідомлення про стан облоги на Буковині 372
- 1919 р., лютого, 16. Чернівці. Повідомлення про опір населення Буковини діям румунської окупаційної влади 373
- 1919 р., лютого, 16. Чернівці. Повідомлення про переслідування румунською окупаційною владою українських часописів 373
- 1919 р., лютого, 16. Руський Банилів. Нові повідомлення про грабежі в Руському Банілові, вчинені румунськими військовими 373
- 1919 р., лютого, 20. Чернівці. Повідомлення про арешти та побиття буковинських українців румунською окупаційною владою 374
- 1919 р., лютого, 20. Чернівці. Нові повідомлення про звернення українських селян Кіцманського та Заставнівського повітів до українських депутатів з проханням визволити їх з румунської неволі 374
- 1919 р., лютого, 20. Чернівці. Повідомлення про бажання румунських селян Буковини жити в українській державі 375
- 1919 р., лютого, 20. Чернівці. Нові повідомлення про відмову буковинських залізничників класти присягу на вірність румунській державі 375
- 1919 р., лютого, 20. Дубівці. Нові повідомлення про патріотичну поведінку української молоді на Кіцманщині 375
- 1919 р., лютого, 22. Рогізна. Повідомлення жандармського поста про встановлення української влади в селі Рогізна в листопаді 1918 р. 376
- 1919 р., лютого, 22. Рогізна. Список арештованих мешканців села Рогізна, які виступають проти румунської окупації Буковини 376
- 1919 р., лютого, 22. Чернівці. Повідомлення про прийняття декрету румунським урядом, яким ліквідовано рівноправність українців і румунів в буковинській православній церкві 377

1919 р., лютого, 23. Чернівці. Повідомлення про масові арешти буковинських українців румунською окупаційною владою	378
1919 р., лютого, 25. Париж. Пота української делегації Голові Наризької мирної конференції з проханням відкликати польські окупаційні війська з Галичини та румунські — з Буковини	379
1919 р., березня, 1. Чернівці. Запит директора поліції Тарангула щодо розшуку колишнього редактора газети «Буковина» Юрія Сербинюка	380
1919 р., березня, 2. Чернівці. Повідомлення про насильне примушування румунською окупаційною владою українських гімназистів в Чернівцях до святкування румунських свят	381
1919 р., березня, 2. Чернівці. Нові повідомлення про плани цілковитої асиміляції Буковини Румунією	381
1919 р., березня, 2. Чернівці. Нові повідомлення про плани усунення на Буковині всіх нерумунів з посад громадських секретарів	382
1919 р., березня, 2. Чернівці. Повідомлення про звернення родин арештованих буковинських українців до голови англійської місії в Чернівцях з проханням про сприяння в їх звільненні	382
1919 р., березня, 2. Чернівці. Повідомлення про переслідування румунською владою українських інтелігентів на Буковині	382
1919 р., березня, 3. Париж. Нові повідомлення про участь представника від Буковини Т. Галіпа в роботі української мирної місії на Паризькій конференції	383
1919 р., березня, 8. Станіславів. Повідомлення про участь представника від Буковини А. Артимовича в роботі ради державних секретарів ЗОУПР	383
1919 р., березня, 9. Станіславів. Нові повідомлення про ноту протесту уряду ЗОУПР з приводу концентрації румунських військ на кордоні	383
1919 р., березня, 10. Чернівці. Повідомлення про переговори представника уряду ЗОУНР з генералом Задіком з приводу концентрації румунських військ на кордоні	384
1919 р., березня, 10. Станіславів. Звернення Буковинської Ради в Станіславові до Директорії Української Народної Республіки з проханням погоджувати всі справи, що стосуються Буковини з Буковинською Радою	384
1919 р., березня, 11. Станіславів. Нові повідомлення про участь представника від Буковини О. Бурачинського в роботі делегації ЗОУНР на Паддніпрянській Україні	385
1919 р., березня, 12. Париж. Нота української делегації голові Паризької мирної конференції з проханням вплинути на уряд Румунії й припинити терор проти українського населення Буковини	385
1919 р., березня, 14. Заліщики. Повідомлення про знущання румунських окупаційних військ над буковинськими селянами	386
1919 р., березня, 14. Лукавець. Донос на вчителя с. Лукавець Дмитра Макогона зі звинуваченням його у веденні української діяльності	386
1919 р., березня, 15. Чернівці. Повідомлення повітового староства в Чернівцях про те, що редактор газети «Буковина» Юрій Сербинюк виїхав в Україну	387
1919 р., березня, 18. Вінниця. Повідомлення розгляд Директорією Української Народної Республіки відношення Буковинської Ради в Станіславові	387
1919 р., березня, 20. Відень. Повідомлення про участь представника від Буковини Т. Галіпа в роботі української місії на мировій конференції в Парижі	388
1919 р., березня, 20. Відень. Повідомлення про таємний договір між Румунією і Антантою в справі анексії південної Буковини	388
1919 р., березня, 26. Станіславів. Повідомлення про відїзд до Бухаресту спеціальної дипломатичної місії за участю експертів з Буковини	389

- 1919 р., квітня, 27. Тернопіль. Повідомлення про переслідування українців в окупованій Румунією Буковині 389
- 1919 р., березня, 27. Коломия. Повідомлення про приїзд до Коломиї на гастролі чернівецького українського театру 390
- 1919 р., березня, 29. Чернівці. Повідомлення про перебування в Чернівцях проїздом української дипломатичної місії 390
- 1919 р., березня, 29. Чернівці. Повідомлення про виїзд з Чернівців українських залізничників через незгоду з румунською окупацією Буковини 391
- 1919 р., березня, 29. Чернівці. Пропозиція префектури повіту Чернівці про звільнення з роботи вчителя с. Лукавець Дмитра Макогона за ведення української пропаганди 391
- 1919 р., березень. Чернівці. Повідомлення про звільнення зі служби українських залізничників Буковини, які не склали присяги на вірність Румунії 391
- 1919 р., березня, 30. Будапешт. Проект угоди між Українською, Угорською та Російською Радянськими Республіками, укладений В. Винниченком, який передбачав включення української частини Буковини до складу України 392
- 1919 р. березня, 31. Чернівці. Розпорядження румунської окупаційної влади про депортування в місто Тиргу-Нямц або в Галичину всіх буковинців, запідозрених в веденні української пропаганди 392
- 1919 р. березня, 31 — квітня, 1. Бухарест. Повідомлення про переговори місії ЗОУНР з головою румунського уряду Ферікідом та головнокомандуючим сил Антанти на сході генералом Бертельйо в справі нормалізації ситуації на Буковині . . 393
- 1919 р., квітня, 2. Бухарест. Повідомлення про переговори української дипломатичної місії в Бухаресті та про участь в її роботі представника Буковинської Ради Ізидора Цуркановича 394
- 1919 р., квітня, 10. Коломия. Повідомлення про фальшування румунською окупаційною владою перепису населення Буковини 395
- 1919 р., квітня, 10. Коломия. Повідомлення про знущання румунської окупаційної влади над українцями Буковини 395
- 1919 р., квітня, 10. Чернівці. Повідомлення про діяльність українських колабораціоністів на Буковині 396
- 1919 р., квітня, 10. Чернівці. Нові повідомлення про шкільну політику румунської окупаційної влади на Буковині 396
- 1919 р., квітня, 12. Київ. Повідомлення про створення нового українського уряду та про участь в його роботі представника Буковини Осипа Безпалка 397
- 1919 р. квітня, 13. Чернівці. Розпорядження румунської окупаційної влади про збір інформації про буковинських українців, які мають намір виїхати в Україну або вступити до українського війська 397
- 1919 р., квітня, 13. Коломия. Повідомлення про тиск румунської окупаційної влади на українську шляхту Буковини 398
- 1919 р., квітня, 18. Париж. Нота української делегації Голові Паризької мирної конференції з протестом проти наміру створення спільного кордону між Румунією і Польщею за рахунок поглинення цими державами 4 мільйонів галицьких та буковинських українців 399
- 1919 р., квітня, 24. Станиславів. Повідомлення про ухвалення Українською Національною Радою виборчого закону для ЗОУНР включно з Буковиною 399
- 1919 р. квітня, 26. Чернівці. Інформація Серетської повітової префектури про очікування приходу української влади серед населення повіту 400
- 1919 р., квітня, 26. Чернівці. Повідомлення про перебування української військової місії в Чернівцях 400

1919 р., квітня, 29. Станіславів. Новітюдлення про участь представника від Буковини М. Кордуби в місії ЗОУНР в Румунії	401
1919 р., квітень. Чернівці. Таємний наказ крайового командування жандармерії . .	401
1919 р., квітень. Москва. Телеграма голови Ради оборони більшовицької Росії В. Леніна головнокомандувачу Вацетісу та члену реввійськради Аралову про справжні мотиви ймовірного зайняття Галичини і Буковини	402
1919 р., травня 2. Київ. Нота протесту уряду УРСР міністру закордонних справ Румунії з вимогою евакуації румунських військ з Буковини	402
1919 р., травня, 3. Коломия. Повідомлення про появу румунського військового літака над Покуттям.	403
1919 р., травня, 4. Коломия. Повідомлення про висвітлення справи визволення Буковини в виступі державного секретаря ЗОУНР д-ра Макуха на вічі в Коломиї . .	403
1919 р., травня, 8. Коломия. Повідомлення про приїзд до Коломиї на гастролі чернівецького українського театру	404
1919 р., травня, 9. Шубранець. Список мешканців села Шубранець, які виступають проти румунської окупації Буковини	404
1919 р., травня, 9. Ширівці Горішні. Список мешканців села Ширівці Горішні, які не погоджуються з румунською окупацією Буковини	405
1919 р., травня, 10. Кіцмань. Повідомлення Кіцманської повітової префектури про вплив окупації румунськими військами Угорщини на настрої населення	406
1919 р. травня, 10. Чернівці. Свідцтво про звільнення з посади професора української державної гімназії в Чернівцях члена Української Національної Ради Буковини доктора Романа Цегельського	406
1919 р. травня, 11. Коломия. Повідомлення про прибуття до Коломиї транспорту з буковинськими українцями, прогнаних з Буковини окупаційною румунською владою	407
1919 р., травня, 15. Бухарест. Новітюдлення про нужду та голод, яку терплять на Буковині родини звільнених румунською окупаційною владою зі служби українських службовців	407
1919 р., травня, 16. Чернівці. Повідомлення про участь представників Української Національної Ради в зустрічі з англійською місією, яка прибула в Чернівці для визначення майбутніх кордонів Буковини	408
1919 р., травня,?. Чернівці. Повідомлення про спілкування представників національних меншин з керівником англійської місії в Чернівцях	409
1919 р., травня, 17. Париж. Нота української делегації голові Наризької мирної конференції з вимогою евакуювати румунські війська з української частини Буковини та передати цю територію під управління уряду ЗОУНР	409
1919 р., травня, 22. Хотин. Ультиматум румунського генерала Петали до українського військового командування округу Коломия з вимогою звільнити територію від кордону з Буковиною до залізничної лінії Станіславів-Коломия	411
1919 р., травня, 24. Бухарест. Повідомлення про вимоги керівника української делегації на мировій конференції щодо заселених українцями областей Буковини . .	412
1919 р., травня, 24. Бухарест. Повідомлення про напад румунських військ на територію ЗОУНР	412
1919 р., травня, 26. Слободзія Раранча. Список мешканців села Слободзія Раранча, які не погоджуються з румунською окупацією Буковини	412
1919 р., травня, 26. Чернівці. Повідомлення про вступ румунських військ в Коломию	413
1919 р., травня, 26. Чернівці. Повідомлення про роль румунських військ в розгромі армії ЗОУНР	414

- 1919 р., травня, 30. Коломия. Повідомлення про ситуацію в Коломиї після її окупації румунськими військами 414
- 1919 р., травня, 31. Кіцмань. Повідомлення Кіцманської повітової префектури про вплив окупації румунськими військами Покуття на настрої населення 415
- 1919 р., червня, 1. Чернівці. Повідомлення про вступ румунських військ в Галичину 415
- 1919 р., червня, 1. Бухарест. Повідомлення про те, що справжньою метою окупації румунськими військами Покуття було надати допомогу Польщі в війні проти ЗОУНР 416
- 1919 р., червня, 1. Чернівці. Повідомлення про закриття тих українських початкових і середніх шкіл на Буковині, де вчителі виявили свою прихильність до української державної влади 416
- 1919 р., червня, 2. Бухарест. Повідомлення про встановлення зв'язку між румунськими і польськими військами в Галичині 417
- 1919 р., червня, 3. Чернівці. Повідомлення про ліквідацію в Чернівцях банди, яка виготовляла фальшиві українські гроші 417
- 1918 р., червня, 5–7. Коломия. Рапорт 3 полку прикордонників про арешт колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга 417
- 1919 р., червня, 8. Чернівці. Повідомлення про підтримку української державної влади на Буковині єврейським населенням 418
- 1919 р., червня, 15. Чернівці. Повідомлення про відправлення у відставку румунською окупаційною владою одного з лідерів буковинських українців, директора чернівецького крайового шпиталю В. Филиповича 419
- 1919 р., червня, 26. Чернівці. Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про ведення пропаганди за українську справу в селі Устєрик в Галичині українськими педагогами з Буковини 419
- 1919 р., липня, 4. Чернівці. Повідомлення про сприяння православної консисторії в урочистому святкуванні румунською владою річниці смерті воєводи Стефана Великого 420
- 1919 р., липня, 12. Чернівці. Повідомлення про звільнення з роботи українських учителів, які відмовилися присягати на вірність Румунії 420
- 1919 р., липня, 19. Чернівці. Повідомлення про протест українських громад Буковини проти планованого приєднання їх до Польщі 421
- 1919 р., липня, 19. Чернівці. Повідомлення про протест українських громад Буковини проти планованого приєднання їх до Польщі 421
- 1919 р., липня, 20. Чернівці. Відозва газети «Голос Буковини» до українських сільських громад, які попередньо висловилися за приєднання Буковини до України, підписувати звернення про бажання залишитися в Румунії 422
- 1919 р., липень-серпень. Карапчів. Протест громади села Карапчів над Черемошем проти намірів приєднання частини Буковини до Польщі 423
- 1919 р., липня, 21. Чернівці. Повідомлення про розпорядження румунської поліції щодо примусової депортації з Буковини всіх галичан 424
- 1919 р., липня, 26. Бухарест. Витяг з листа Голови Надзвичайної Дипломатичної місії УНР в Румунії К. Мацєвича до прем'єр-міністра Румунії Йона І. К. Бретіану про визнання р. Дністер кордоном між Україною та Румунією 425
- 1919 р., липня, 27. Заставна. Донесення повітового префекту про намагання представників громад Заставнівщини надати підтримку українським представникам на мировій конференції в Парижі 425
- 1919 р. Заставна. Повідомлення про проведення опитування селян Заставнівського повіту щодо майбутньої державної приналежності Буковини 426

1919 р., серпня, 7. Чернівці. Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про те, що український учитель села Банилів Волоський Романовський перешкоджав святкуванню свята уніря в сільській школі	427
1919 р., серпня, 8. Раранча. Повідомлення румунського директора школи про опір, який чинила громада с. Раранча відкриттю румунської школи	427
1919 р., серпень. Чернівці. Запитуповноваженого міністра Буковини до генерального субінспектора сигуранци щодо діяльності громади Раранча, спрямованої проти румунської держави	428
1919 р., серпня, 16. Чернівці. Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про українські sentimenti учителя села Каменка Діонізія Браги та його дружини Мінодори	428
1919 р., серпня, 18. Чернівці. Новідомлення про звільнення з роботи українських учителів, які відмовилися присягати на вірність Румунії	429
1919 р., серпня, 18. Кам'янець-Подільський. Лист С. Петлюри до І. Мазепи в справі відкликання М. Василька з посади посла УНР в Берні	429
1919 р., серпня, 19. Чернівці. Повідомлення про виїзд з Буковини більшості українських інтелігентів після окупації краю румунами та про опозицію до румунської влади тих, хто залишилися	430
1919 р., серпня, 21. Чернівці. Повідомлення про те, що мирна конференція ще не прийняла рішення у справі державної приналежності Буковини	430
1919 р., серпня, 23. Кам'янець-Подільський. Лист буковинців до головного отамана С. Петлюри з повідомленням про продовження діяльності Буковинської Національної Ради на Наддніпрянщині після евакуації уряду ЗОУНР	430
1919 р., серпня, 31. Чернівці. Повідомлення про організовану протидію буковинських українців румунській політиці щодо анексії цілої Буковини	431
1919 р., серпня, 31. Чернівці. Повідомлення про масову відмову буковинських українців від прийняття румунського громадянства	432
1919 р., вересень. Чернівці. Таємний звіт про арешт колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга	432
1919 р., вересня, 5. Атаки-Сороки. Протокол переходу через український кордон колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга	433
1919 р., вересня, 10. Чернівці. Звіт про передачу румунськими офіцерами українській владі колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга	434
1919 р., вересня, 10. Сен-Жермен. Із Сен-Жерменського мирного договору про відмову Австрії від Буковини на користь Румунії	435
1919 р., вересня, 14. Чернівці. Повідомлення про еміграцію з Буковини українців, які не бажали підкорятися румунській владі та про відмову багатьох українських сіл на Буковині від румунського громадянства та від участі в виборах до румунського парламенту	435
1919 р., вересня, 16. Кам'янець-Подільський. Запрошення Буковинській Національній Раді взяти участь у засіданнях Всеукраїнського Трудового Конгресу . .	437
1919 р., вересня, 18. Чернівці. Заява німецької Народної Ради про відмову брати участь у виборах до румунського парламенту.	437
1919 р., вересня, 18. Чернівці. Заява єврейської національної партії про відмову брати участь у виборах до румунського парламенту	438
1919 р., вересня, 18. Чернівці. Повідомлення про заяву соціал-демократичної партії щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту	438

- 1919 р., вересня, 20. Чернівці. Повідомлення про спільну заяву українських консервативних партій щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту439
- 1919 р., вересня, 20. Чернівці. Повідомлення про заяву українських консервативних партій щодо відмови брати участь у виборах до румунського парламенту440
- 1919 р., вересня, 26. Бухарест. Повідомлення міністерства закордонних справ Румунії про призначення торговельним представником УПР представника Буковини Михайла Догомилу440
- 1919 р., жовтня, 1. Кам'янець-Нодільський. Повідомлення Буковинської Національної Ради про відкликання М. Левицького зі своєї делегації до прибічної ради диктатора ЗОУНР Є. Петрушевича440
- 1919 р., жовтня, 3. Чернівці. Повідомлення про участь в роботі українського уряду буковинця, колишнього бургомистра Чернівців О. Безпалка441
- 1919 р., жовтня, 4. Чернівці. Заява уповноваженого міністра Буковини І. Ністора щодо негайного відкликання торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі в разі його втручання в політичні і культурні справи буковинських українців442
- 1919 р., жовтня, 9. Чернівці. Повідомлення про насильницьке впровадження румунської мови на Буковині442
- 1919 р., жовтня, 14. Кам'янець-Нодільський. Повідомлення про складання присяги на вірність Українській Народній Республіці443
- 1919 р., жовтня, 16. Відень. Повідомлення про намір Ради Чотирьох залишити Галичину самостійним краєм443
- 1919 р., жовтня, 16. Бухарест. Повідомлення про заяву румунського міністра Буковини І. Ністора щодо вигнання з державної служби буковинських українців, які не склали присяги на вірність румунській державі443
- 1919 р., жовтня, 16. Чернівці. Повідомлення про голодовий страйк, оголошений українськими політичними в'язнями на знак протесту проти їх безправного семимісячного ув'язнення румунською владою444
- 1919 р., жовтня, 23. Берлін. Лист Миколи Василька до Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного) щодо підтримки Симона Петлюри як голови української держави444
- 1919 р., жовтня, 28. Чернівці. Повідомлення про перебування в Чернівцях українського бургомистра м. Чернівці, міністра праці УНР О. Безпалка445
- 1919 р., листопада, 6. Чернівці. Привітання українського бургомистра м. Чернівців, міністра праці УНР О. Безпалка до буковинців з нагоди першої річниці утвердження української державної влади на Буковині446
- 1919 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про інтерв'ю, дане в Чернівцях українським бургомистром м. Чернівців, міністром праці УПР О. Безпалком446
- 1919 р., листопада, 6. Чернівці. Повідомлення про персональний склад найвищих органів української державної влади та про участь в роботі уряду УНР представника Буковини Осипа Безпалка447
- 1919 р., листопад. Чернівці. Лист уповноваженого міністра Буковини І. Ністора про сприяння веденню української пропаганди торговельним представником місії УНР М. Догомилею та про обставини перебування в Чернівцях міністра уряду УНР О. Безпалка447
- 1919 р., листопада, 14. Берн. Лист голови надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швейцарії М. Василька до голови надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії К. Мацієвича про необхідність визнання за Румунією і Польщею захоплених ними західноукраїнських земель заради підтримки ними УНР448

1919 р., листопада, 21. Чернівці. Звіт про переїзд диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича та колишнього командира корпусу Українських Січових Стрільців Вільгельма Габсбурга через територію Буковини	450
1919 р. грудня, 5. Чернівці. Повідомлення секретаріату внутрішніх справ Буковини про протидію українського священика Стефюка спробам заснувати румунську школу в селі Шипинці	450
1919 р., грудня, 6. Чернівці. Повідомлення секретаріату внутрішніх справ про пропаганду, яку ведуть українські інтелігенти Буковини на підтримку вступу буковинської молоді в українську армію	451
1919 р., грудня, 6. Чернівці. Повідомлення генерального субінспектора сигуранци про українофільство всіх мешканців села Шипинці повіту Серет, особливо священика П. Стефюка	451
1919 р., грудня, 10. Бухарест. Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомилі	452
1919 р., грудня, 10. Чернівці. Повідомлення заборону діяльності Національних Рад народів Буковини румунським урядом	452
1919 р., грудня, 15. Чернівці. Повідомлення заборону діяльності Національних Рад народів Буковини румунським урядом	453
1919 р., грудня, 10. Чернівці. Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомилі	453
1920 р., січня, 12. Чернівці. Повідомлення про обставини розіслання телеграми державного секретаріату внутрішніх справ Буковини до всіх префектів та субпрефектів з вимогою інтернувати в концтабори всіх громадян Української Народної Республіки	454
1919 р., грудня, 17. Бухарест. Повідомлення румунського генерального штабу про заборону перебування на Буковині торговельному представникові місії УНР Михайлові Догомилі	454
1920 р., лютого, 1. Відень. Витяги з лист Андрія Жука до Симона Петлюри з засудженням політики Директорії УНР стосовно Галичини та Буковини	455
1920 р., лютого, 15. Чернівці. Повідомлення про пасивний опір німецької, єврейської та української Національних Рад румунському пануванню на Буковині ..	456
1920 р., квітня, 18. Львів. Повідомлення про закриття румунською владою українських шкіл на Буковині	456
1920 р., квітня, 20. Львів. Повідомлення про амністування румунською владою політичних в'язнів	458
1920 р., квітня, 23. Львів. Повідомлення про підготовку до виборів в Румунії та ліквідацію крайової автономії Буковини	459
1920 р., травня, 17. Іцкани. Новідомлення про перший приїзд румунського короля Фердинанда на Буковину та про його привітання румунським ліквідаційним комісаром Д. Ноповічем	460
1920 р., травня, 17. Путна. Заява румунського короля Фердинанда в Нутні про те, що окупуючи Буковину він продовжував справу Стефана Великого	460
1920 р., травня, 30. Чернівці. Повідомлення про повернення на Буковину частини українських політичних емігрантів	461
1920 р., липня, 4. Шихрани. Резолюція 4-ї сотні Українських Січових Стрільців з вимогою про об'єднання Східної Галичини, Буковини та Закарпаття з Українською Радянською Соціалістичною Республікою	461

- 1920 р., серпня, 10. Севр. Із Севрського мирного договору про майбутні кордони Румунії.462
- 1920 р., серпня, 19. Чернівці. Повідомлення про вимогу українського депутата румунського парламенту К.Кракалії провести плебісцит у справі державної приналежності Північної Буковини463
- 1920 р., жовтня, 3. Чернівці. Твердження газети «Голос Буковини» про педеоцільність проведення плебісциту у справі державної приналежності Північної Буковини, оскільки більшість населення не бажає прилучення до Румунії463
- 1920 р., жовтня, 14. Чернівці. Повідомлення про відмову буковинських резешів посилати своїх дітей до румунських шкіл та про віру буковинців в те, що Буковина буде приєднана до України465
- 1920 р., жовтня, 24. Чернівці. Повідомлення про відмову української греко-католицької церкви висувати румунські прапори на честь приїзду румунського короля466
- 1920 р., листопада, 8. Чернівці. Прохання секретаріату пародної освіти до секретаріату внутрішніх справ про виділення кредиту на покриття видатків по усуненню з Буковини українських учителів467
- 1920 р., грудня, 5. Чернівці. Повідомлення про незадоволення буковинських українців, євреїв та німців окупацією Буковини Румунією468
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Повідомлення про запровадження румунської мови в освітніх та церковних установах на Буковині470
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Повідомлення про проведення в Чернівцях загальних зборів товариства «Українська Пародна Книгозбірня»470
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Звернення «Комітету Українських Пань» в справі допомоги українським біженцям470
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Повідомлення газети «Воля Парода» про смерть в Чернівцях торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі471
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Новідомлення газети про прибуття до Відня генерала жандармерії Едуарда Фішера471
- 1920 р., грудня, 19. Чернівці. Повідомлення газети «Голос Буковини» про смерть в Чернівцях торговельного представника місії УНР Михайла Догомилі471
- 1921 р., березня, 24. Чернівці. Повідомлення про внесення українським депутатом румунського парламенту Іваном Гишкою іптерпеляцій стосовно переслідувань буковинських українців в освіті та православній церкві.471
- 1921 р., грудень. Відень. Звернення Буковинської Делегації Української Національної Ради до буковинських українців з закликом боротися за воз'єднання з українською Східною Галичиною472
- 1922 р., березня, 9. Відень. Дирекція поліції в Відні до міністерства закордонних справ в Відні: Новідомлення про скарги і протести українців на польські переслідування і методи дискредитації українців у Східній Галичині і Буковині; Копія відповідного заклику Української національної Ради в Відні до українського пароду Буковини.474
- 1922 р., вересня, 14. Чернівці. Повідомлення про виїзд Миколи Василька до Женеви на засідання Ліги Націй475

Добржанський Олександр, Старик Володимир
Змагання за українську державність на Буковині (1914–
1921 рр.). Документи і матеріали. — Чернівці: Чернівецька
обласна друкарня, 2009. — 512 с.

Пропонований збірник містить різноманітні документи про український національний рух на Буковині в роки Першої світової війни та визвольних змагань українського народу, про прагнення українців здобути свою державність, про нетривкий період української влади на Буковині, про загарбання краю румунськими військами та встановлення режиму румунського панування, про намагання протистояти цьому українських патріотів. В ньому публікуються документи українських та зарубіжних архівів, матеріали газет Чернівців, Києва, Львова, Коломиї, а також деякі документи, що вже публікувалися в наукових виданнях.

Книга розрахована на дослідників-буковинознавців, викладачів вузів та шкіл, студентів та школярів, усіх, хто цікавиться історією Буковини, Першої світової війни, визвольних змагань українського народу.

**ЗМАГАННЯ ЗА УКРАЇНСЬКУ
ДЕРЖАВНІСТЬ НА БУКОВИНІ
(1914–1921 рр.).
Документи і матеріали**

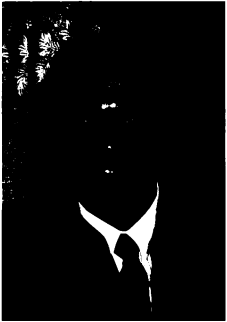
Олександр Добржанський, Володимир Старик

Видавництво «Чернівецька обласна друкарня»

Здано до виробництва 04.10.2009. Підписано до друку 11.10.2009.
Формат $70 \times 100^{1/16}$. Друк офсетний. Папір офсетний № 1. Гарнітура
«Шкільна». Ум. друк. арк. 41,5. Обл.-вид. арк. 33.

Добржанський Олександр Володимирович — доктор історичних наук, професор, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Коло наукових інтересів: історія націй, міжнаціональних відносин, національних рухів в Україні та на Буковині у XIX–XX ст., дипломатична історія України, історія політичних партій та громадських об'єднань. Автор дев'яти монографій та понад 150 статей. Заслужений діяч науки і техніки України.

Старик Володимир Петрович — голова товариства «Український Народний Дім в Чернівцях», дослідник різних аспектів процесу становлення української нації на Буковині. Ініціатор перевидання в Україні та науковий редактор книг: А. Жуковський. Історія Буковини, О. Кандиба. Шипинці: Мистецтво та знаряддя неолітичного селища. Автор кількох монографій та більше сотні статей з історії Буковини. Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня.

